

**PESTY FRIGYES
HELYNÉVGYŰJTEMÉNYE
1864–1865**

**SZÉKELYFÖLD ÉS TÉRSÉGE
II.**

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR – SZÉKELY NEMZETI MÚZEUM
BUDAPEST – SEPSISZENTGYÖRGY, 2013

PESTY FRIGYES HELYNÉVGYŰJTEMÉNYE
1864–1865

SZÉKELYFÖLD ÉS TÉRSÉGE
II.

PESTY FRIGYES HELYNÉVGYŰJTEMÉNYE
1864–1865

SZÉKELYFÖLD ÉS TÉRSÉGE
II.

HARGITA MEGYE

(FÜGGELÉK: A MAI MOLDVAI MEGYÉK
TERÜLETÉRE VONATKOZÓ CSÍKSZÉKI FELVÉTEL)

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR – SZÉKELY NEMZETI MÚZEUM

BUDAPEST – SEPSISZENTGYÖRGY, 2013

**Pesty Frigyes helynévgyűjteménye
1864–1865
Székelyföld és térsége II.**

Közzéteszi
Csáki Árpád és Pál-Antal Sándor

Programvezető
Boka László tudományos igazgató (OSzK)

A kiadvány az Országos Széchényi Könyvtár
Kézirattárának dokumentumai
(Fol. Hung. 1114/13, 26, 41, 49, 57. kötetekből)
és mikrofilm-másolataik
(F1/3814/A. 16, 37, 60, 63, 66. mft.)
felhasználásával készült

Szakmai irányító
Pál-Antal Sándor

A szövegek átírása és gondozása a Székely Nemzeti Múzeumban történt
A Székely Nemzeti Múzeum fenntartója Kovászna Megye Tanácsa

A csíkszéki felvétel átírását a Magyar Tudományos Akadémia
Határon Túli Magyar Tudományosságért
ösztöndíjprogramja támogatta

© Országos Széchényi Könyvtár, 2013
© Székely Nemzeti Múzeum, 2013
© Csáki Árpád, Pál-Antal Sándor, 2013

Felelős kiadó
Dr. Sajó Andrea főigazgató (OSzK)
és Vargha Mihály igazgató (SzNM)

Kovászna Megye Tanácsa

ISBN 978-963-200-615-4

TARTALOM

Előszó	9	Csikszereda (és Csíktaploca, Csobotfalva, Várdotfalva, Zsögöd, Zsögödfürdő)	81
Hargita megye		Csikszereda	81
Abásfalva	17	Csíktaploca	82
Ábránfalva	17	Csobotfalva	83
Agyagfalva	17	Várdotfalva	83
Alsóboldogfalva	18	Zsögöd (és Zsögödfürdő)	84
Alsósófalva (és Sásverés)	19	Csikverebes	86
Árvátfalva	26	Décsfalva	87
Atyha	27	Ditró (és Fülpe, Gyergyóhodos, Gyergyóholló, Hollósarka, Orotva, Salamás)	88
Bágy	36	Ége	89
Balánbánya	36	Énlaka	90
Bélbor (és Rakottyás)	37	Etéd	91
Bencéd	38	Farcád	92
Béta	38	Farkaslaka	93
Betfalva	39	Felsőboldogfalva	95
Bikafalva	40	Felsősófalva (és Békástelep)	96
Bogárfalva (és Szencsed)	41	Fenyéd	96
Borszék	41	Fiatfalva	96
Bögöz	42	Firtosmartonos (és Firtosiláz)	97
Csatószeg	43	Firtosváralja	98
Csehétfalva	45	Gagy	99
Csekefalva	45	Göröcsfalva	99
Csíkbankfalva (és Egerszék, Kotormány)	46	Gyepes	100
Csíkborzsova	47	Gyergyóalfalu (és Borzont, Bucsín)	100
Csíkcsékfalva (és Úzvölgy)	48	Gyergyócsomafalva	103
Csíkcsicsó (és Hargitafürdő)	49	Gyergyóholló	104
Csíkcsomortán	50	Gyergyóremete (és Eszenyő, Dudád, Fülpe, Galócás, Kánás, Kisbükk, Martonka, Ploptyis)	106
Csíkdnáfalva	52	Gyergyószentmiklós (és Gyilkostó, Hágótő[alja], Kovácpéter, Várpatak, Visszafolyó, valamint a ma Neamț megyei Bernád[telep], Háromkút, Gyergyódamuk, Gyergyózedánpaták)	107
Csíkdelne	52	Gyergyótölgyes	109
Csíkjenőfalva (valamint a ma Bákó megyei Bálványospataka és Neamț megyei Iványos)	55	Gyergyóújfalu (és Gyergyólibántelep, Szenéte)	110
Csíkmadaras	56	Gyergyóvárhegy (és Dudád, Fülpe, Galócás, Kánás, Martonka)	111
Csíkmenáság (és Csobányos, Ménaságújfalú, Pottyond)	57	Gyimesfelsőlok (és Borospataka, Görbepataka, Komjádpataka, Sántatelek, Sötétpatak, Ugrapataka)	112
Csíkminszent (és Hosszúaszó)	58	Gyimesközéplek (és Antalokpataka, Barackospatak, Borospataka, Hidegség, Sötétpatak)	113
Csíkpfálfa	60	Hidegkút (Magyarhidegkút, Oláhhidegkút és Újlak)	114
Csíkkrákos	63	Magyarhidegkút	114
Csikszentdomokos (és Balánbánya)	63	Oláhhidegkút (és Újlak)	115
Csikszentgyörgy (és Gyürke)	64	Hodgya	116
Csikszentimre (és Szentimrei Büdösfürdő)	66	Homoródalmás	117
Csikszentkirály	67		
Csikszentlélek (és Fitód)	69		
Csikszentmárton (és Úzvölgy)	70		
Csikszentmihály (és Ajnád, Antalokpataka, Borospataka, Görbepataka, Gyimes, Hidegség, Kápolnapatak, Lóvész, Sötétpatak, Ugrapataka)	71		
Csikszentmiklós	76		
Csikszentsimon	77		
Csikszenttamás (és Marosfő)	80		

Homoródkeményfalva	122	Sándorfalva	168
Homoródremete	122	Siklód	169
Homoródszentlászló	122	Siménfalva	170
Homoródszentmárton	123	Sükő	173
Homoródszentpál	123	Szárhegy (Borszék és Güdüctelep)	174
Homoródszentpéter	125	Székelydála	175
Homoródújfalú	126	Székelyderzs	175
Jásfalva	126	Székelydobó	176
Kadács (és Kiskadács)	127	Székelyfancsal	177
Kányád	130	Székelykeresztúr (és Székelykeresztúrfalva, Timafalva)	178
Karácsonfalva	130	Székelykeresztúr (és Timafalva)	179
Karcfalva	131	Székelykeresztúrfalva	180
Kászonjakabfalva	132	Timafalva	181
Kászonújfalú	133	Székelylengyelfalva	182
Kecsetkisfalud (Kecsed és Kecsetkisfalud)	134	Székelymagyaros	183
Kénos	134	Székelymuzsna	183
Kilyénfalva (és Szenéte)	135	Székelypálfalva	183
Kisgalambfalva	136	Székelyszenterzsébet (és Újlak)	184
Kiskede	137	Székelyszentkirály	185
Kissolymos	138	Székelyszentmihály [és Demeterfalva]	186
Kobátfalva [és Demeterfalva]	139	Székelyszentmiklós	187
Korond (és Fenyőkút, Kalonda, Pálpataka)	141	Székelyszenttamás	187
Kozmás (és Tusnádfürdő)	142	Székelyudvarhely (és Kadicsfalva, Székelybetlenfalva, Szombatfalva)	188
Kőrispatak	143	Székelyudvarhely	188
Küküllőkeményfalva	143	Kadicsfalva	196
Küsmöd	144	Székelybetlenfalva	197
Lázárfalva (és Tusnádfürdő)	146	Szombatfalva	198
Lókod	147	Szentábrahám	200
Lövéte (és Kirulyfürdő, Szentkeresztbánya)	148	Szentlélek (és Szencsed)	200
Madéfalva	149	Szépviz (és Bükklok, valamint a ma Bákó megyei Kostekek, Magyarcsüvés)	201
Magyarandrásfalva	149	Tarcsafalva	203
Máréfalva	149	Tekerőpatak (és Vasláb)	204
Maroshéviz (és Kelemenpatak, Ploptyis)	150	Telekfalva	205
Mátisfalva	151	Tibód	207
Medesér (és Kismedesér)	152	Tordátfalva	207
Miklósfalva	154	Tusnád (és Újtusnád)	208
Nagygalambfalva	155	Újszékely	208
[Nagykászon:] Kászonaltíz, Kászonfeltíz és Kászonimpér	156	Ülke	209
Nagykede	157	Vacsárcsi	211
Nagysolymos	157	Vágás	215
Nyikómalomfalva	158	Városfalva	217
Ocfalva	159	Vasláb	217
Oklánd	160	Zetelaka (és Desághátja, Ivómezeje, Küküllőmező, Sikaszómezeje, Zeteváralja)	218
Oláhandrásfalva (és Újlak)	161		
Oláhfalu (Szentegyháza és Kápolnásfalú mezőváros és Homoródfürdő) [Kápolnásfalú (és Homoródfürdő)]	163	Bákó megye	
[Szentegyháza (és Homoródfürdő)]	163	további csíkszéki települései	
Oroszhegy (és Székelyvarság, Szencsed)	164	(Függelék)	
Parajd (és Bucsin)	165	Gyimesbükk (és Bálványospataka, Gyimes, Rakottyástelep)	223
Patakfalva	166		
Recsenyéd	167		
Rugonfalva	167		
Salamás (és Platonest, Runk)	167		

Neamț megye

további csíkszéki települései

(Függelék)

Gyergyóbékás (és [Almásmező, valamint]	
Gyermán, Gyergyódamuk)	227
Gyergyódamuk (és Iványos, Tikos)	228
Gyergyózsédánpatak	229

Mutatók

Helymegjelölések és személynevek mutatója	231
Magyar(–román) helységnévmutató	296
Román–magyar helységnévmutató	299

Térképmelléletek

Székelyföld, Torda vármegye és (a Hunyad nélküli)	
Dél-Erdély 1861–1876-ban	303
Az erdélyi magyarok területi tagolódása	
az 1860-as években (Hunyad és a Radnai-hágó	
előterének kivételével; becslés az 1850-es	
és az 1880-as népszámlálás alapján)	303

A mai Hargita megye 1864–1865-ben felvett
település(hely)ei, valamint a terület ekkori
közigazgatási beosztása és ma már nem különálló
települései 1854–1861-ben .....

304

A mai Hargita megye 1864–1865-ben felvett
település(hely)ei, valamint a terület közigazgatási
beosztása és ma már nem különálló települései

1861–1876-ban .....

306

Faksimile dokumentumok

Pesty Frigyesnek a helynevek gyűjtésére
vonatkozó magyar nyelvű kérdőíve (1864) .....

308

Pesty Frigyesnek a helynevek gyűjtésére

vonatkozó magyar nyelvű utasítása (1864) .....

309

Pesty Frigyesnek a helynevek gyűjtésére

vonatkozó román nyelvű kérdőíve (1864) .....

310

Pesty Frigyesnek a helynevek gyűjtésére

vonatkozó román nyelvű utasítása (1864) .....

311

ELŐSZÓ

VÁLLALKOZÁSUNK MÁSODIK KÖTETÉRŐL

Vállalkozásunk az Országos Széchényi Könyvtár és a Székely Nemzeti Múzeum többéves közös programja. Célja a keleti magyar többségi tömb (a történeti Székelyföld és az azzal összefüggő magyar többségű településterület), valamint az inkább innen kutatható dél-erdélyi magyar települések Pesty Frigyes-féle felvételének közzététele. Ennek megfelelően a történeti Székelyföldre vonatkozó gyűjtést (nagy részt magyar, kisebb részben román nyelvű felvétel) teljes egészében közöljük, a szomszédos területekről viszont csak a magyar nyelvű jelentéseket.¹

Mint ismeretes, és mint arra az első kötet előszava is bővebben kitért, Pesty Frigyes 1864–1865-ös, az egész Magyarországra és Erdélyre kiterjedő helynévgyűjtését 1890-ben vásárolta meg a tudós özvegyétől a Magyar Nemzeti Múzeum.² A gyűjteményből vagy az egyes településeken történt felvételek anyagából már korán hasznosítottak adatokat a kutatók, így székelyföldieket Orbán Balázs mindjárt az adatfelvételt követően is. A Magyar Nemzeti Múzeumból később önállósuló Országos Széchényi Könyvtárban az 1960-as években a teljes anyagról mikrofilm-másolat készült,³ ennek jelenleg a digitalizálása is folyamatban van. A gyűjtemény feldolgozásának, kiadásának helyzetét fél évtizede Hajdú Mihály összegezte.⁴

Vállalkozásunk első kötete a mai Kovászna megye területére eső felvételt tartalmazta (1864–1865-ben Háromszék székely szék és Udvarhelyszék Bardoc fiúszéke, valamint Felső-Fehér vármegye néhány településcsoportja) és a mai Brassó megye területére vonatkozó magyar nyelvű jelentéseket (az akkori Brassó-

vidék, Felső-Fehér vármegye és szász Kőhalomszék egyes helységei, településcsoportjai, Fogaras város, továbbá az udvarhelyszéki Homoródjánosfalva).⁵

A második kötet a mai Hargita megye területére eső felvételt tartalmazza (1864–1865-ben Csíkszék és Udvarhelyszék székely székek legnagyobb része, az ún. „Székely városok” kötetből Csíkszereda, Oláhfalva, Székelyudvarhely, valamint néhány Hargita megyéhez csatolt, volt Torda és Küüllő vármegyei település, és pedig Maroshévíz, Oláhándrásfalva és az időközben Magyarhidegkúttal egyesült Oláhhidegkút), továbbá függetlenül az időközben mai moldvai megyékhez került csíkszéki településeket.

A Pesty Frigyes-féle helynévgyűjteménybe elvileg Felső-Fehér vármegyéből kerülhetett volna még be 1864–1865-ben gyűjtött, kötetünket érintő anyag, Petekről, de itt nem készült felvétel, nem érkezett célba, vagy egyelőre a gyűjtemény más részei közé keveredve lappang. Másrészt a mai Hargita megye északi csücskében, a Kerekhavastól (Rotunda-tető) és a Feketevíz (Neagra-patak) völgyétől északra eső havasok sem Székelyföldhöz tartoztak, hanem az ún. revindikált havasok részeként Marosoroszfaluhoz, Monorhoz és Kissajóhoz (ezek a felvétel idején a volt 2. oláh határőrezred falvaiból 1861-ben létesített, román jellegű Naszódi kapitányság vagy Naszód-vidék falvai, bár korábban, az „alkotmányos” polgári közigazgatás szerint a Torda vármegyei vécsi, illetve Kolozs vármegyei tekei járás települései voltak).⁶

Az így behatárolt térségből (Hargita megye és a mai moldvai megyékhez került csíkszéki területek) eddig csak egyes helységek anyagát tették közzé.⁷

¹ Az első kötetben kivételesen a nem székelyföldi, román nyelven felvett márkosi gyűjtést is közzétettük, mert általános szempontjaink alapján ez az egyetlen helység maradt volna ki különben a mai Kovászna megyei települések közül. Hasonló megfontolásból kerül be a jelen kötetbe az egyetlen mai Hargita megyei nem székelyföldi, román nyelven felvett Maroshévíz.

² A gyűjtemény összesen 93, esetenként a terület központja várossal kiegészített korabeli közigazgatási egység anyagát tartalmazza, 63 kötetbe kötve. (Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára, Fol. Hung. 1114.)

³ Az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára, F1/3814/A, 1–76.

⁴ Hajdú Mihály: Pesty Frigyes helynévgyűjtésének megjelentetése, *Névtani Értesítő*, 2006, 205–215.

⁵ Mivel a felvétel előtt alig pár évvel, 1861-ben adta fel a Habsburg-kormányzat a szabadságharc után bevezetett és legutóbb

1854-ben átalakított neoabszolutista területi közigazgatási rendszert, sok helységben a hovatartozást eszerint adták meg, ennek kerületei és járásai szerint, vagy keverték-vegyítették a székekkel és dullói járásokkal (vármegyével és szolgabírói járásokkal, stb.). A két területi közigazgatási beosztást illetően lásd a kötet végi térképeket.

⁶ Vö. OSZK Kézirattára, F1/3814/A. 45. mft. (Fol. Hung. 1114/29.) Marosoroszfalu itteni havasbirtokát részben a szomszédos, hasonlóképpen Naszód-vidékhez csatolt község, Marosmonosfalva használta. A monori felvételben ugyancsak említésre kerül ez a Kelemen-havasokbeli terület, Kissajónál viszont nem. A vonatkozó szövegrészeket Maroshéviznél közöljük, ahová a terület ma közigazgatásilag tartozik.

⁷ Janitssek Jenő ilyen jellegű tanulmányai a *Magyar Névtani Dolgozatok* sorozatban jelentek meg (Eötvös Loránd Tudomány-

Itt szeretnénk megköszönni az Országos Széchényi Könyvtár munkatársainak szakmai hozzáállását és kedvességét. Munkánkat nem végezhattük volna Sajó Andrea főigazgató támogatása, Káldos János és Plihál Katalin különgyűjteményi igazgatók és Földesi Ferenc osztályvezető, Weeber Tibor és a Kézirattár többi szakembere segítségével nélkül, akik a digitális másolatokat elkészítették és rendelkezésünkre bocsátották, valamint az eredeti példányokkal való egybevetés lehetőségét biztosították. Mindezt, mindenre kiterjedő figyelemmel, Boka László tudományos igazgató koordinálta. A sepsiszentgyörgyi állami levéltárban⁸ Nagy Botond levéltáros segített készségesen. Egyes adatok értékelésében Bordi Zsigmond Lóránd (Sepsiszentgyörgy) és Jánosi Csaba (Csíkszereda) volt segítségünkre.

Vállalkozásunk szakmai koordinátora Pál-Antal Sándor, a Magyar Tudományos Akadémia külső tagja (Marosvásárhely).

Külön köszönet illeti Vargha Mihályt, aki a Székely Nemzeti Múzeum igazgatójaként a kutatási program és a kiadás sepsiszentgyörgyi intézményes hátterét biztosította. A kéziratelőkészítés költségeiből számottevő részt vállalt a Magyar Tudományos Akadémia Határon Túli Magyar Tudományosságért ösztöndíjprogramja. Külön köszönjük Tamás Sándor Kovászna megyei tanácselnök messzemenő támogatását.

AZ 1864–1865-ÖS GYŰJTÉS MEGSZERVEZÉSE ÉS LEBONYOLÍTÁSA CSÍKSZÉKEN ÉS UDVARHELYSZÉKEN

Bő évnnyi előkészítést követően Pesty Frigyes *Utasítását* és kilenc pontot tartalmazó nyomtatott kérdőívét 1864 tavaszán küldte szét a vidéki hatóságoknak az Erdélyi Főkormányzék. A 6670. szám alatt május 7-én Nagyszebenben kelt parancsoltat szeptember végi határidővel várta a járasonként és székenként rendszerezett válaszok beküldését.

egyetem, néhány kivétellel Budapesten) – Szócs Lajossal Atyha (*MND*, 158, 1998); Énlaka (*MND*, 161, 1998); Etéd (*MND*, 159, 1998), Korond (*MND*, 171, 2001), Küsmöd (*MND*, 155, 1998), Parajd (*MND*, 176, 2002); Siklód (*MND*, 179, 2002), Sófalu (*MND*, 164, 2000) anyagát közölte –, illetve a gyergyói anyag már 2000-ben nyomdakész volt (vö. *Köszöntő Janitsek Jenő 80. születésnapjára*, Budapest, 2000, 42). Csíkszentimre anyagát Szopos András közölte a *Csíkszentimre helynevei 1602–2000* kiadványban (*MND*, 193, Nyíregyháza, 2004). A Hajdú Mihály, Makay Erzsébet és Slíz Mariann kiadta *Szabó T. Attila erdélyi történeti helynévgyűjtése*, 8. *Csik-, Gyergyó- és Kászszeredék* [recite: *Csik megye*] Budapest, 2006) munkálatai során néhány településhez a Pesty-féle felvételt is betagolták, részben vagy teljes terjedelemben (Ditrő, Gyergyóalfalu, Gyergyócsomafalu, Gyergyóholló, Gyergyóremete, Gyergyószentmiklós, Gyergyóújfalu, Gyergyóvárhegy, Kilyénfalva, Salamás, Szárhegy, Tekerőpatak, Vasláb, Gyergyózsédánpatak). Hints Miklós a *Kászon jelenko-*

Háromszék előljárósága május 20-án kapta meg a Főkormányzék levele. A rendelet, amelyhez a Pesty Frigyes által összeállított kérdések magyar és román nyelvű nyomtatott ívét is csatolták, Csíkszékre és Udvarhelyszékre is hasonló időben érkezhetett.

Csíkszék tisztsége még ugyanazon hónap végén, 2528. szám alatt továbbította a rendeletet a járásbírók (Kászonújfalu, Csíkszentmárton, Csíkrákos, Csíkszépmező, Gyergyószentmiklós, Tölgyes)⁹ számára, augusztus eleji határidőt szabva az írott jelentések begyűjtésének.¹⁰

Székelyföld más vidékeihez hasonlóan a megjelölt határidő Csíkban is tarthatatlannak bizonyult, a választók túlnyomó többségét a szeptember végétől számított hat hétben jegyezték le. Legkorábban az alcsíki Csíkszentmártoni járás községeinek összeírása készült el. Július közepén elsőként Lázárfalu helyneveit jegyezték le, időrendi sorrendben bő hónappal később Csíkménaság teljesítette a feladatot, majd az aratás végétével, augusztus végén a Csíkrákosi járás nagyobb falvaiban (Csíkdánfalva, Karcfalva, Csíkmadaras) is megkezdődött az összeírás. A határvidéknek számító gyimesi, valamint kászszeredéi, felcsíki és gyergyói települések bírónak és jegyzőinek többsége október folyamán készült el a szántók, legelők, erdők stb. helyneveinek a kérdőívben megjelölt rend szerinti összegzésével. A jelentések nagy részét a helybéli idősebbek emlékezete, a helyi hagyományok és a település levelei között fellelt régi irományok felhasználásával szövegezték meg, a falu előljárónak pecsétje mellett a kijelölt esküdtek és választmányok aláírásával hitelesítették.

Csíkszék területén már november folyamán egy-egyesítették a járasonként rendezett válaszokat (összesen 63 darab). A jelentéseket – a Csíkszentimre dullói járáshoz tartozó települések kivételével, amelyeket a szék hatósága kiegészítésre visszaküldött – 1864. november 3-án az igazgató alkirálybíró távollétében 31 803. szám alatt Egyed Mihály főjegyző továbbította Nagyszebenbe, a Főkormányzékhez. A lemaradt válaszokat (Csatósmező, Csíkszentimre,

ri és történeti család- és helynevei c. kiadványban (*MND*, 169, 2000) Kászonújfalu felvételét közölte, Nagykászon esetében pedig felhasznált adatokat. Ugyanő használt fel gyimesfelsőlaki és gyimesközéplaki adatokat a *Gyimesi helynevek* c. kiadványban (*MND*, 165, Csíkszereda, 2000).

⁸ Jelenlegi hivatalos nevén: Romániai Országos Levéltár Kovászna Megyei Irodája (Sepsiszentgyörgy). A továbbiakban: SÁL.

⁹ A kötet végi vonatkozó térképeken a közigazgatási beosztást a Gámán-féle 1861-es helységnévtár (Gámán Zsigmond: *Helységnévtár – a Királyhágón inneni rész (Erdély) minden községének betűrendes névtára*, Kolozsvár, 1861) alapján közöltük. Mivel ez a helységnévtár Alcsík és Felcsík esetében még nem különbözteti meg az ottani (dullói) járásokat a települések tételes felsorolásával, ezeket a Pesty Frigyes-féle felvétel megfelelő kísérelőirata segítségével azonosítottuk (OSZK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft., 200r–201r).

¹⁰ OSZK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft., 278v.

Csikszentkirály, Csikszentlélek, Csikmindszent, Csikszentsimon, Tusnád, Csikverebes, Zsögöd) szűk két héttel később, november 14-én, 32943. szám alatt terjesztették fel az alkirálybíróknak.¹¹

Csik- és Háromszékhez viszonyítva Udvarhelyszéken többhetes késéssel, 1864 nyarán indult meg a Pesty Frigyes által összeállított kérdőívek és útmutatók kiosztása. A Farkaslaka adatait verses formában összesítő Boda János jegyző megjegyzése alapján tudjuk, hogy a Parajdi járási dulló például július elején küldte szét a nyomtatványokat.¹² Hasonló időpontokkal számolhatunk a többi, így például a Székelykeresztúri és Bözödi járás esetében is, hiszen innen (Fiatfalva, Magyarhidegkút, Nagysolymos) ismertek a legkorábban elkészült válaszok (július 8–12-iek). Július végén a Homoródi járáshoz tartozó településekben, majd augusztus folyamán az Etédi járásban is megkezdődtek az összeírások. Valamivel később, a szeptember–november időszakban készültek a Bögözi járás falvainak helynévleírásai.

A Főkormányzék által megjelölt beküldési időpontokat itt sem sikerült betartani, az év végén, sőt a következő év elején is több jelentés hiányzott még a Farcádi és a Patakfalvi járásból. Utolsókként Miklósfalva, Felsőboldogfalva és Árvátfalva készültek el (1865. január 26–27-én).

Udvarhelyszék tíz járásbíróságából (Bardoci,¹³ Bögözi, Bözödi, Etédi, Farcádi, Homoródi, Oláhfalvi, Parajdi, Patakfalvi, Székelykeresztúri) összesen 126 jelentés készült el az 1864. július – 1865. január időszakban, ezeket a szék alkirálybírója 1865. január 28-án 72/1865. szám alatt küldte fel Nagyszebenbe. (összesen – ideértve a Bardoci járás kilenc települését is – 126 darab).¹⁴

Az összeírások tartalmilag és terjedelem szempontjából, de lejegyzőjük alapján is vegyes képet mutatnak. A feladat általában a helyi jegyzőé volt, a bíró és néhány, a helyi birtokosok közül választott esküdt jegyezte ellen az iratot. De nem ritka az olyan eset

sem, amikor a helység papja készítette el a jelentést. Előfordult az is, hogy egy-egy helyi birtokos önállóan jegyezte a kimutatást.

Végül meg kell emlékeznünk az önálló törvényhatóságokat képező székelyföldi mezővárosokról, amelyek hasonlóan elkészítették összeírásaikat, ezeket pedig egyenesen a Főkormányzékhoz terjesztették fel. Közülük Oláhfalva mezőváros (Kápolnásoláhfalva és Szentegyházoláhfalva) jelentéseit 1864. október végén, Csikszeredát következő év első hónapjának végén szövegezték meg. Külön kiemelendő a Székelyudvarhely város helyneveinek ugyancsak 1865. elején elkészült terjedelmes leírása, amelynek összeállításában Török Lajos városi pénztárnok a 19. század közepén készült kataszteri felmérésekre támaszkodott, történeti vonatkozásokban pedig felhasználta hozzá a város múltjával foglalkozó emlék- és krónikairódművet is.

A KÖZLÉSRŐL

Pesty Frigyes helynévgyűjtésének az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött (Kézirattár, Fol. Hung. 1114.) kötetei közül ötöt használtunk fel, ezek közül négy kolligátum (*Csikszék* anyaga a 13. sz., *Küküllő vármegyéé* a 26. sz., a „*Székely városok*”¹⁵ a 41. sz., *Udvarhelyszéké* az 57. sz. kötetben található), egy pedig önálló kötetbe van kötve (*Torda vármegye*, 49. sz.).

A közlés során az időközben összeolvadt vagy beolvadt településeket a mai önálló települések szerint csoportosítottuk, és a felvétel-fejezetek címében zárójelben megjelöltük valamennyi, az adott település határában (legalább helynévként) már ekkor azonosítható, későbbi önálló település nevét is.¹⁶ A mai nagy falvak közül egyedül Újtusnád nem szerepel semmilyen formában, ugyanis ebben az időszakban Tusnád részeként, megkülönböztetés nélkül kezelték. Az 1850–1860-as években önállóként említett további településeket¹⁷ csak a kötet végi térképmelleteken tüntettük fel.¹⁸

¹¹ OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft., 296. Összehasonlításként megemlíti, hogy Háromszék településeinek jelentéseit 7859. szám alatt, 1864. december 12-én küldték el Nagyszebenbe. Lásd SÁL, Fond 8 (*Háromszék levéltára*), Nr. 7859/1864.

¹² OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft., 126r.

¹³ A Bardoci járás megfelel az első kötetben közzétett anyagú Bardoc fiúszéknek/fiókszéknek.

¹⁴ OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft., 355r–v.

¹⁵ Valójában erdélyi, önálló törvényhatóságokat képező mező-, illetve szabad királyi városok gyűjtője, vö. *Erdély nagyjegedelemség törvényhatóságai- és helységeinek laistroma*, Kolozsvár, 1861.

¹⁶ Kobátfalva és Székelyszentmihály esetében kivételesen a későbbiekben nem önálló, de sajátos eset Demeterfalvát is megkülönböztettük.

¹⁷ Alszeg (valószínűleg Szentlélek ilyen nevű tizedese, azt tekintették ekkoriban önállóknak), Baláspatak (1861-ben Gyergyótölgyes praediuma), Boroszló (ma Csikszentlélek része), Csikmártonfalva (Zsögödhöz tartozott 1861-ben, Csikszeredánál vették fel

1864-ben, ma a Mikó-vár körüli része Csikszeredának), Dánduj (1861-ben Gyergyótölgyes praediuma), Doboly (1861-ben mint Kászonimpér praediuma jelenik meg, ma Kászonjakabfalva része), Kerekfenyő (Gyergyóremete praediuma 1861-ben – a Torda vármegyei Platonest székelyföldi folytatása –, ma Platonest része), Kincseszeg/Kencseszeg (ma Csikszentkirály része), Márpatak (1861-ben Gyergyótölgyes praediuma), Oltfalva (ma Csíkdánfalva része), Poklanfalva/Poklondfalva (ma Csikszentkirály része), Preszekár (1861-ben Gyergyótölgyes praediuma), Szeretszeg (ma Tusnád része), Templomalja (ma Csátoszeg része), Tölgyes passus (1861-ben Gyergyótölgyes praediuma), Város (ma Csíkdánfalva része), Várszeg (ma Gyergyószentmiklós része). (Vö. Posch, Josef: *Erdély nagyjegedelemség minden községe betűrendes névtára*, Kolozsvár, 1855; Gámán Zsigmond: i. m.)

¹⁸ Kiegészítő egybevetésként: az első kötetben ebbe a kategóriába egyedül az Olt és Tatrang közötti székelyföldi praedium, az Al-dobolyhoz tartozott Farkasvágó kerülhetett volna (ma Lunca Călnicului, Brassó megye), de ennek felvételét nem találtuk, és így a kötet végi térképen is elmulasztottuk megjeleníteni.

Az egységesség kedvéért a mai helységnevek tekintetében általában Varga E. Árpád névhasználatához¹⁹ igazodtunk. Kivétel Oláhhandrásfalva és Oláhhidegkút, melyeknek a Millennium táján Székelyandrásfalvára és Székelyhidegkútra „magyarított” neve kifejezetten megtévesztő, hiszen e két román település még csak nem is tartozott Székelyföldre, valamint Gyilkostó és a Szentimrei Büdösfürdő, melyeknek Gyilkosvölgyi telep és Szentimrefürdő névhasználatára nem élők. Ezúttal is változatlan alakban vettük át Varga E. Árpád néhány vitatható magánhangzó-használatát (Gyergyódamuk, Maroshévíz, Szépvíz, Pottyond), a megtévesztő elírásokat viszont kijavítottuk (Királyfürdőt Királyfürdőre, Vargatagot Várpatakra). A mai román település Duda és Cálnaci (helyének legalábbis a történeti) magyar neve inkább Dudád és Kánás, mint Duda és Kalnács. Hágótó esetében a teljesebb névváltozatot is megadtuk Hágótó[alja] alakkal, Gherman magyar névalakjaként pedig a fonetikus Gyermánt használtuk.

A kötet végi, az 1861 utáni területi közigazgatási beosztást bemutató térképeken megkülönböztettük az önálló törvényhatóságként nyilvántartott városok területét is.²⁰

A kötet végi magyar(–román) helységnévmutatóban nem adtuk meg a ma már nem önálló település(rész)ek korabeli román nevét, mivel ilyen nem feltétlen volt akkor, a mutató célja pedig elsődlegesen a mai román térképeken való eligazítás biztosítása.

A közlésben a helységnevet a mikrofilm-tekercs száma követi, a szöveg között oldalkezdésnél szögletes zárójelben jelöltük az oldalszámot.

Az átírás alapja minden esetben a kéziratról készült mikrofilm digitalizált változata volt, az átírás és összeolvasás Marosvásárhelyen és Sepsiszentgyörgyön történt, a kérdéses olvasatok leellenőrzése pedig az

eredeti példányok alapján, az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában.

A kézirat közlésében a következő irányelveket követtük: a kéziratban szereplő eredeti helymegjelölések²¹ és személynevek kivételével, egyértelmű jelentés esetén a szöveget a jelenlegi helyesírási szabályok alapján gondoztuk, beleértve a központosítást és a nyilvánvaló helyesírási hibákat, a mássalhangzó-hasonulási eseteket, a hosszú-rövid hangzókat, illetve a gyakran ismétlődő rövidítéseket is, mindezt jelzés nélkül javítottuk, illetve feloldottuk,²² és csak az egyéb tájnyelvi alakokat hagytuk meg. A helymegjelölésekben ezzel szemben az egybeírás-különírás terén sem végeztünk mai helyesírás kérte egységesítést,²³ viszont legalább az egyes feljegyzéseken belül itt is egységesítettük a kéziratban (a feljegyző szándékát tekintve) nem egyértelműsíthető (pont/vessző) ékezeteket, ezt a személynevek esetében is. Az egyértelműen latin nyelvű fogalomhasználatként értékelhető latinizmusokat latin írásmóddal (illetve betűhíven) hagytuk.

A bizonytalan olvasatot az adott szóhoz ragasztott [?] jelöli, a meghagyott, eredetiben is hibás alakot [!]. Néhány kirívó személynév-tévesztésre (pl. uralkodók neve) ugyancsak jegyzetben figyelmeztettünk, és ha egyértelmű volt, a névmutatóban megadtuk hozzájuk a helyes nevet is [recte: ...]. A történeti tévedéseket amúgy nem értékeltük, kivéve, ha pl. egy azóta hamisnak bizonyult okirat fiktív vagy nem hiteles névanyagot tartalmazott, amire figyelmeztetnünk kellett a felhasználót. A lejegyzők által idézett szövegelemeket, beleértve a hivatkozott írások címét, mivel általában idézőjel között szerepelnek, a szövegben mindenütt ilyen kiemelésűre egységesítettük. A lejegyzők által alkalmazott más megkülönböztetést (aláhúzás, helynevek, egyéb szövegrészek kiemelése idézőjelbe tevessel, stb.) *kurzíválással* egységesítettük.

¹⁹ Varga E. Árpád: *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája*, I–V, Teleki László Alapítvány – Pro-Print Könyvkiadó, Budapest–Csíkszereda, 1998–2002; 2002-es adatfrissítését lásd <http://www.kia.hu/konyvtar/erdely/erd2002.htm>. Közigazgatási térképalapnak – akárcsak első kötetünkhöz – Sebők László térképét (*Székelyföld közigazgatási beosztása, 1910*) ugyaninnen (Varga E. Árpád: i. m., I, a 4. és 5. oldal közötti melléklet) használtuk, esetenként egybevetve egyik forrással (*Erdély részletes térképe*, Magyar Királyi Államnyomda, Budapest, 1871).

²⁰ Míg az első kötet esetében Háromszéken mind a négy megye város ilyen besorolású volt (a mai Brassó megye területéről pedig Fogaras város önálló járásnak számított), és ennek megfelelően 1864–1865-ben a „Székely városok” között található a felvételük, jelen kötet esetében Udvarhelyszéken csak Székelyudvarhely és Oláhfalva, Csíkszéken pedig csak Csíkszereda törvényhatóság szerepel a „Székely városok” között. (Vö. *Erdély nagyjegedelem törvényhatóságai- és helységeinek laistroma*, Kolozsvár, 1861; Gámán Zsigmond: i. m.) Itt szeretnénk helyesbíteni az első kötet 231. oldali térképhibáját: a Sepsiszentgyörgy városiként elkülönített terület délnyugati harmada valójában Sepsiszentkirály területe.

²¹ A helymegjelölések nem feltétlenül tulajdonnevek, bár funkciójuk általában ilyenkor is egyértelmű. A problémacsoportot illetően lásd pl. Báth M. János: Helynevek vagy körülírások? Hágó, menő, járó és társaik a székelyföldi helynevekben? *Helynévtörténeti Tanulmányok*, 5, Debrecen, 2010, 209–221.

²² A kötetben szereplő majdnem minden egyes jelentést más (az egyes jelentéseket ritka kivétellel ugyanaz a) kéz írta. A lejegyzés általában esetleges/korabeli helyesírású, azon belül sem következetes, és a lejegyző sem feltétlenül helyi tájszólást használó, tehát a hangzók hosszúsága, tényleges hasonlása stb. tekintetében fonetikus lejegyzésnek amúgy is csak fenntartásokkal tekinthető. A kontamináció lehetősége valójában esetenként a helymegjelölésnél és családneveknél is többszörös (pl. telejegyzőkönyvekből ilyen vagy olyan munkamódszerrel átvett adatok vagy magának a hatósági felhívásnak és a Pesty kérdőívének, utasításának a helyesírása). Stb.

²³ Vö. az olykor már a begyűjtéskor sem élő, terepen a lejegyző által sem azonosított, tehát kérdéses denotációjú megjelölések kérdése, a nem feltétlenül a mai értelemben vett tulajdonnévként használtak már említett esete, a településneveknek a hivatalos egységesítést megelőző különböző névváltozatai, stb.

Végül, a kötet végi névmutatóban szakmailag nem találtuk indokoltnak a helymegjelölések és a személynevek külön mutatóba rendezését. A helymegjelölések gyakran tartalmazznak, és pedig elől, személynévi jellegű elemet, amely azonban nem mindig egyértelműsíthető személynévnek. Az egyértelműen,

a lejegyző által személynévnek értékelteket, hacsak a szövegben utána személynévként is nem szerepeltek, kurziváltuk. A mutatóba felvettük a bizonyosan fiktív személyneveket is, jelezve ezt, nem vettük fel viszont az egyértelműen csak a lejegyző etimologizálása során alkotott fiktív helyneveket.

HARGITA MEGYE

ABÁSFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
(Fol. Hung. 1114/57.)

[148r] Nemes Udvarhelyszék, Oláhfalvi járás, Homorod Abásfalva.

Ezen községnek más elnevezése nem volt. Országszerte csak ezen néven ismeretes.

A község határaiba előforduló topographiai nevek:

Abás erdeje, palás szántóföldek.

Kerek ponk alya, oldalos, sárga agyagos szántók.

Bükk alya, oldalos szántók.

Borsó föld, kösziklás meredek szántóföldek.

Nyirhát, nyíres szántóföldek, hová mindég csak zab vettetik.

Varjú vár, egy kösziklás oldal, hol mindég a varjak tanyásznak.

Tönyire, lapályos, vizes szántók.

Köszvénykő, emelkedett szántóföldek.

Kihágó, vizenyős szántók.

Eperjes tető, kösziklás szántó.

Ördögös tó, oldalos szántó.

Vizlok, a Kis Homorod vize melletti kaszálók.

Malom tető, *Felhágo feje*, nyíres szántóföldek.

Kenderes kert, deszkakert, szántóföldek.

Falmező, oldalos szántó.

Tökés tanorok, nyíres szántóföldek.

Benesőr teteje, szántóföldek.

Kis erdő teteje, nyíres szántóföldek.

ÁBRÁNFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
(Fol. Hung. 1114/57.)

[43r] Helyneve Ábrahámfalva, fekszik Udvarhelyszékben, Homorod kerületbe és a Patakfalvi járásba. A községnek helybéli s országszerte ismeretes neve Ábrahámfalva, de hibáson, mivel régentén Ábránfalva elnevezése volt, mint a régi oklevelek is bizonyítják, s hihetőleg az ide határos Dálya községibe jelenleg még élő Ábrán családról, noha erről bizonyos tudni nem lehet, de miután minden régi levelekbe Ábránfalva elnevezése említettik, hi[h]etű, hogy vagy mint egyik a legrégebbi székely Ábrán család tulajdona, vagy ezen család első települője volt, s erről neveződhetett Ábránfalvának.

A községnek előforduló nevei Ábránfalva, később Ábrahámfalva és jelenleg Ábrahámfalva.

A község legkorábban 1400. év[ek]ben említettik.

A község népesítésének különös eredete nem tudatik.

A község határán előforduló topographiai nevek következendők:

Kápolna alja, elneveztetésit kapta a dombtetőn lévő kápolnáról.

Gyepüre járo, minthogy régebben itt is két határ volt, a kettő közötti gyepűről neveződött.

Sás patak, Sás oldal, Vaskapu, Két patak köze, Eperjes domb, Nádas, Hosszu erdő, Pap tanorok, Kánya völgye. Nyálas oldal, vizenyőssége mián kapta a nevezetét. Roka lik, Rakotya, Szálas domb.

Szántóföldek, ez egy magas dombon van, a bágyi és Szabols várak között fekszik, s hi[h]etű, hogy az várnak lakóitól míveltetett, s erről vette a nevezetét.

Szakadás tető, Erdő köze, Gyepűszeg, [43v] Lovász parlag és kut, Halovány, Déllő, Pénzes, Korgo pataka, Peres földek, Hejászo oldal.

Kereszt alja, felette lévő keresztről, mi téli útmutatóul van odatéve.

Hosszu kút, Komlos domb.

Ezekkel kapcsolatba vagy ezeken kívül rege vagy népmonda nem tudatik.

Költ Ábrahánfalván, 1864. év szeptember 24-én.

Nagy András falusbíró

Orbán Mihály esküdt

Farkas István esküdt

AGYAGFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
(Fol. Hung. 1114/57.)

[5r] Aggyagfalva községe és határrészeinek elnevezések értelmezése.

Erdély nagyfejedelemség Udvarhely székében, Bögözi járásban Aggyagfalva esik Udvarhely városától két órányi járásra, inkább déli, mind északi részén a Nagy Küküllő mellett. Északról Magyaros felett felemelkedett, úgynevezett Leső hegy teteje, délről a dersi határszélen eső Kerek Cserés, vagyis cserefás hegy, amelyet neveznek Csákány tetejének, amely hegy, mikor az idő meg akar változni, magát három nappal azelőtt megrúgja, amiről mondják, Csákány óru szél megindult. Napkeletről úgynevezett Bögöz, nyugotról pedig a havassal egy arányba álló hegy, amelyet úgy neveznek, Magyaros teteje, mivel ezelőtt, erdős, fás hely lévén, sok magyaros termett.

2. Falvánk eredetét és nevét honnat vette, ennyit tudunk hallomásból. Volt hajdon a falunkon belől a Nagy Küküllő közelében egy *Fancsika* falva nevezetű helység, de amely különböző viszonytagságokból és vízáradások okán elpusztult, az ottani lakosság egy része feltelepedett ide, erre mostan lakóhelyre, amelyet akkor úgy [5v] bírtak vagy használtak, mint agyagot, és onnan neveztek az ide telepedett néptől ezen helységet, falvánkot *Aggyagfalvának*.

3. Vagyon eközött lefolyó patak, mely a maga határban ered úgynevezett *Bako* torkából, amely hely esik a falvánktól félórányi járásra, és foly a Nagy Küküllő folyójába.

4. Hogy az említett *Bako* nevezetű helység honnan vette nevét, semmi adat nincs róla, csak az a vélemény, hogy hajdon valami *Bako* nevezetű emberé lehetett, és onnan vette nevét.

5. Falvánknak vadnak utcái, felső részén, azaz déli részén úgynevezett *Szapanyos utca*ja arról nevezetes, hogy azon familia birtokolta, és onnat vette nevezetét.

6. Hasonlólag nyugoti részén más utcája, az arról nevezetes, hogy sok *Sala* nemzetség lakta, és onnat vette *Sala utca* nevét.

7. Falvánk felerészét hívják *Felszegnek*, ezt azért, mivel felsőbb helyt fekszik, mint a más rész, miért lett *Felső Szeg* vagy *Felszeg*.

8. A más részit *Alszegnek*, természetes ezt is azért, [hogy] alább való helyt fekszik, hívják *Also szegnek*.

9. Nevezetes falvánk arról főképpen, hogy itten Agyagfalván belől a postális út mellett esik *Fancsika* nevezetű hely vagy rét, ahol régen is nemzeti gyűlés, úgy 1848[-ban] is nemzeti határozati gyűlés volt.

[6r] *Felső* és *Alsolok*, ezek azért kapták neveket, mivel teres hely, csereoldal, itten ezelőtt cserefák termettek, de mostan szántó.

Hegyfark. Akasztófa teteje, ez azért Akasztófa teteje, mivel a falu felett áll, és régen akasztófát tartottak rajta.

Vadnak még *Kuttya*, *Sala erdeje*, itten a Sala familiának régen erdeje volt, de most szántó hely.

11. Vadnak még *Kurta patak*, *Záldok kut loka*, *Gogány oldala*, ezek mind magos, silány helyek, de hogy honnat vették neveket, nem lehet tudni.

12. Vagyon helységünknek egy *Czenegető* nevű helye, a[z] erdős, bokros, és arról nevezetes, hogy ottan ezelőtt nagy terhenyös fák termettek, és ottan a vasmívesek [s]zenet égettek, és abból let *Zén égető* vagy *Czenegető*.

13. Azzal összeköttette vagyon *Külső* és *Belső* nevezetű *Kápolna*, arról azt mondják, hogy ezelőtt a katolikus világ[ban] kápolnájok volt a katolikusoknak, de mostan ciheres, bokros hely, legelője a falvánknak.

14. Ezen belől a falu felől esik *Bodocsa*, *Hojagos alja*, *Ereszkező*, *Nagy völgy*, *Nyir sorja*, *Első és hátulso Hosszu*, *Ortovány*, *Megyes máj*, *Gyepű alja* és a *Sát*. Mindezek [a] bögözi határrészvel vadnak kapcsolatban, de honnan vették neveket, nem tudatik.

15. Vagyon még Mátisfalva felé *Kerek domb*, *Csortos*, *Hejaszo*, *Piros Péter*, *Lodark*, ezeknek sem lehet tudni nevek eredetét.

[6v] 16. Erdős helyek vadnak gyenge fiatal fákkal, úgymint:

Gyergyános, hol sok gyertyánfa ciher vagyon.

Bögözi vágott, az onnat vette nevét, hogy amikor 1814[-ben] felosztották az erdőt, a bögözieket vágták el.

Emellett *Matska nyerges*. *Sovállu*. *Benei vágott*, eztet is a benei lakosok vágták el, onnat vette nevét.

17. Vadnak még *Két árok köze*, ez igaz, mivel most is oly két árok közt vagyon, ahol a marha nem tud

átmenni, különben a falu osztatlan erdős helye, úgy kapta nevezetét.

18. Hogy ezen említett helyek vadnak Székely Udvarhely, Bögözi járás, Agyagfalva nevezetű helyen, azt mi is al[ul]írtakul bizonyítjuk és falvánk pecsétjével erősítjük.

1863. október 23-án.

Beke Lajos jegyző

Beke János agyagfalvi evang. reform. lelkész s. k.

Követsi Pál esküdt

Farkas Pál esküdt

Csomor Moses falusbíró

ALSÓBOLDOGFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[7r] [Helynevek] Also Boldogaszszonyfalva községből, Udvarhelyszékből.

1. Udvarhelyszék, Székely Udvarhelyi kerület, Székely Kereszturi járás.

2. E községnek csakis egyféle neve él most, s e néven esmeretes a köztünk divatozó nyelvek közül bármelyikén is, tudniillik Also Boldogaszszonyfalva.

3. Tudtunkra e községnek más elnevezése nem volt.

4. A község mikor említettet legkorábban? Nem tudatik.

5. Honnan népesítettet? Nem tudatik.

6. Mit lehet tudni köztudomásból, hagyományból, írott vagy nyomtatott emlékekből a név eredetéről, értelméről? E részben se bírnak köztudomással, se a nevezett adatokkal.

7. A község határában előforduló nevezetesebb topográfiai nevek ezek:

a. *Almásrétt*, szép szántó rét a Küköllő vize mellett, régebben sok szép gyümölcsfa volt benne, de jelenleg egy sincs, azokról vette nevezetét.

b. *Kerek rétt*, jó szántó és rossz kaszáló hely, régebben a Küküllő körülkerítette, onnan vette nevezetét.

c. *Hoszu rétt*, jó szántó rét vegyes kaszálókval, jó gabonát, rossz szénát termeszt, hosszon nyúlik a Küküllő mellett, onnan is vette nevezetét.

[7v] d. *Tul a viz*, szép térség, többnyire kaszáló földekkel, a Küküllő vágta által a fiatfalvi határrész felé, arról vette nevezetét: régebben nyomásnak idején szép hasznót hajtott a községnek, jól meghíztak rajta az ökrök.

c.²⁴ *Külső rétt*, ez egy szép négyszegű, többnyire kaszáló rét, jó szénát terem, a közepin egy határból lefolyó árkot 1848 után báró Gamera Gusztáv, mind alkerületi biztos, keresztül ásatott a Küküllőbe, azután sokszor ezen árok előnti a szép rétet, a jó termő rét emián néha semmivel fizeti a gazdákat.

d. *Hellye бүк*, neve eredetéről nem tudunk.

²⁴ A c. és d. ismételődik. Nem írtuk át.

e. *Almás*, ez egy szép hely, éjszakba fekszik. Hajdon sok gyümölcsfa volt benne, onnan vehette nevezetét.

f. *Lélek bértz*, ez csak két hold nagyságú szántó, régebben a Gyarmati családnak egy tagjának a lovait az mezőről ellopták, ez háznépít rávette, hogy hamisan megesküdték, hogy udvaráról lopták el, ezért a községtől exequáltatott el, ezért nevezetett gúnyból lélekbértznek.

g. *Szurdok*, ez egy szép tövises legelő, hosszan nyúlik az újszékel határ mellett, nevezetét honnan vette, nem tudatik. Ehhez tartozik *Menyhárt erdeje*, *Bánék aja*. Hajdon, mikor erdő volt, a Menyhárt familiának is szép jussa volt benne. A Bán familiának máig is sok kaszáló helye van mellette, onnan vette nevezeteket. Úgy egy helyecske van benne, nevezetük *Bojek ajának* azért, hogy a Boj familiának szép kaszáló helye van benne.

h. *Nyáros ajj*, ez egy hegyes-gödrös hely, szántó bokros helyekkel, régebben sok nyárfa volt benne, onnan vette nevezetét, de jelenleg egy sincs.

[8r] i. *Bedets*, ez egy szép lapályos oldal, vizes években gyengén termő hely, nevezetét honnan vette, nem tudatik.

k. *Gyilkos ajj*, marhalegelő hely, hajdonába a gyermekek egyet játszásból magok közül felakasztottak, arról vette nevezetét.

l. *Nagy völgy*, ez egy szép kaszáló rét, körülövezve bércekkel, arról nevezetett Nagy völgynek.

m. *Zádakos*, ez egy jó kaszáló hely és gyer[tyán]fás erdő, nevezetét honnan vette, nem tudatik.

n. *Hágo*, ez egy szép határrész szántóföldekkel, ahogy a lakos kimegyen a faluból, mind hágóra megyen ezen határrészen keresztül Szent Erősbeth felé, arról vette nevezetét is.

o. *Oldal*, ez a falun feljel oldalos hely, sok trágyát kíván, hogy teremjen. Hozzá tartozik a *Szöllő* is, ez jelenleg is szőlő, jó bort terem, de nagyon ritkán lehet bort kóstolni belőle, inkább csak kívánságból mívelik a lakosok, mint gyümölcsöt, úgy használják.

p. *Vágott erdő*, ez egy szép lapályos szántó hely, hajdon erdő volt, úgy irtatott ki a lakosoktól, onnan vette nevezetét, Vágott erdő. Ehhez tartozik *Köles kert*, ez is szép szántó hely, régebben kölest is természetek a lakosok. Azért nevezetett, hogy többnyire ezen helyen termett bővebben, de most senki sem termeszt.

q. *Potlás*, szántó hely többnyire kijáró apró darabocskák földekkel, régebben erdő volt, mikor felosztatott a lakosok közt, egy nagyobb rész mellé pótlásul adott, arról maradt máig is fenn a neve.

r. *Nagymáj*, ehhez tartozik *Csögely*, jó szántóföldek. Honnan kapta nevét, nem tudjuk.

[8v] s. *Also felső Zsákálya*, jó termő szántóföldekkel szent erősbetheli közlekedő úton alól és feljel

is hosszan nyúlik, honnan vette nevezetét, nem tudjuk.

t. *Fata*, ez hajdon szép szálas bükkös erdő volt, jelenleg jó marhalegelő, jó termő szántó-, kaszáló földekkel is díszeskedik, nevét honnan vette, nem tudatik.

u. *Dios ajj*, éjszakban fekszik szántó-, kaszáló földekkel, hajdon diófákkal ékeskedett, mikor ott közel falu volt, onnan vehette eredetét.

x. *Hajo völgy*, szép szántó-, kaszáló földekkel díszesedik, fekvése mint egy hajóvitorla, úgy áll, erről nevezetett Hajo völgynek.

y. *Csere*, sovány, magos, rossz termő hely, kaszáló és szántóföldekkel, hajdon szép csereerdő volt, jelenleg bokor sincs benne, onnan nevezetett Cserének.

z. *Komlos tövis*, igen jó szántó és kaszáló rétekkel, trágya nélkül is bőven terem. Régebben a tövisbokrok közt a komló bőven termőtt, onnan nevezetett Komlos tövisnek, de jelenleg sem tövisbokor, sem komló nem termik benne.

j.²⁵ *Gemes bertz*, egy hosszan nyúló bérc, mint egy kútgém, erről vette nevezetét.

v. *Hasatt hegy*, egy nagy hegy, nem erősen rég egy vizes esztendőben a közepén egészen elhasadt, a közepiben egy nagy tágasság maradt, a természet szép csudája.

[9r] aa. *Nagy popája*, szép nagy szántó hely, de nagyon rossz, a gané sem igen áll meg rajta, nevezetét honnan vette, nem tudatik.

bb. *Kis popája*, kisebb szántó hely a fennebbinél, nevezetét honnan vette, nem tudatik.

cc. *Küpus kutt*, jó forrásvize van, régebben a lakosok egyike fából küpüt tett neki, onnan vette nevét is.

dd. *Üllü fark*, egy hegy, mint egy madárfark, úgy áll a vége, sokszor kereng az üllü felette, oda száll, onnan nevezték Üllü farknak. Sok pipe pusztul évenként el rajta.

ee. *Tongor pataka*, egy árok, ritkán szárad ki a vize, többnyire szép időben is zavaros, nevezetét honnan vette, nem tudatik.

Also Boldogaszszonyfalva, 1864. Octobris 3.

Gagy Diénes falusbíró s. t. k.

Gábor János

Gagy István esküdtek

ALSÓSÓFALVA

(ÉS SÁSVÉRÉS)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[11r] Al Sófálva község leírása.

[12r] Midőn az utazó anyaszékünk fővárosa, *Udvarhely* felől északnak tartva lassú léptekkel felhatol az ősrégi, történelmileg igen nevezetes *Firtos hegy*

kiegészítő párját is.

²⁵ Az alpontokat kettőzött betűs megkülönböztetéssel való folytatás előtt felhasználták a latinban kettős olvasatú betűk (*i/j*, *u/v*)

egyik mellékágára, az úgynevezett *Pálfalvi tetőre*, onnan menedékesen lépve leszáll a szélesen kiterjedt, nagy népességű *Korond* felette magasán emelkedett *Kalanda* hegyre, egy kedves kis sima térségű vidék nyílik föl előtte, a *Só vidéke*, s gyönyörködve tekint szét a magosból ezen regényesen szép vidékre, s annak kétfelől hosszan lenyúló hegyormaira. Ott látja első tekintettel balra egy magosan emelkedett kopasz kőszikla oldalba *Atyha* községit, melynek épületei, mindamellett, hogy ezen magas sziklára vannak építve, a sok szilva, alma, [12v] dió, cseresznye s többféle gyümölcsfák közül mint valamely sűrű erdőből, igen festőleg néznek le. Alább e kis vidék közepén hosszan elnyúlva tűnik szem eleibe egy kőszikla csúcsra magasra emelkedett díszes tornyával ősrégi *Fel Söfalva*, s ezzel egy kissé alább átellenben, a *Korond* vize bal partján találjuk *Al Söfalvát*. Alább, e kis vidék alsó részében emelkednek ég felé kopasz fehér homlokokkal, omladozásukkal a minden állatok legbecsesebb, nélkülözhetetlen kincse, a só meredek sziklái, s éppen ezen nélkülözhetetlen becses adománya a természetnek, ez vala, ami székely ősatyáinkot, a hunokat bájösvetelek alkalmával ezen akkor rengeteg fenyves, farkasordította helyre varázsolta. Ezen sósziklák között [13r] találjuk a szinte ötven öl szédtő mélységű s benn tágas kiterjedésű Parajdi császári-királyi Sóbányát, melynek nélkülözhetetlen kincse kiaknázhatatlan mennyiségben fekszik ezen üregben, s a körülte felemelkedett magas hegyeiben, melynek terjedelmesebb leírását, mint határunkon kívül eső, nem körömhöz tartozó tárgyat, az illető községre bízandom.

Al Söfalva községe legfiatalabb telepítménye e vidéknek. A 16. század elején vette eredetét, mint szájhagyományból tudható, felső söfalvi székely birtokosok, a Fülöp és Lukács családból telepedtek át a *Korond* vizén innen, s ezen hely szaporodásukkal *Alszege*, később *Al Söfalva* nevezetet nyert, mely előbbi nevezete mai napig is vidéki elterjedéssel bír, és *Fel Söfalva* Felszege, *Al Söfalva* *Alszege* vidéki neveiket most is viselik.

[13v] Országszerte ismeretes községi nevét – hiteles okiratok szerint, miről alább bőven – 1600[asok] körül kapta, s azóta *Fel Söfalvával* mint anyaközséggel egy falusbíró által igazgattatott, egy *Al Söfalván* is létezett fő hites segedelmével, szinte másfél századon át, mit hitelesen bizonyít *Fel Söfalva* alsó résziben még ma is fennálló, szalmával fedett azon háznak létezése, hol mint községi irodába a két testvérközönség közgyűléseit tartotta, s ottan tanácskozott. Jelen élő tisztas öregeink eleven emlékeikbe vagyunk még azon faragott gerendákból készített földszinti hídpadlázat, mely az említett faluházától – községi irodától – kezdve az akkor vízenyős, seppedékes, mocsáros réten át *Al Söfalvaig* a gyakori, főleg a templomba köny-

nyebb átjárhatás tekintetéből készítettet. [14r] Mely ekkénti állása, igazgattatása a két testvér *Söfalvának* huzamos éveken át a legszebb testvéri egyetértésben folyt egy községi elöljáróság, egy lelkész vezetése alatt, ki is hetenként többször látogatta meg alsöfalvi ref. híveit kis fatemplomukba az Úr igéjét hirdetendő, hol is a felvigyázata alatt egy tanító – levita – tartotta köznapokon az isteni tiszteletet.

Határaik, havasok, legelőjük, erdőjük közös volt, hol minden egyén a két községből szabad birtoklási s hasznolási jogát élvezhette 1798-ig, mikor aztán ütött a megválás órája, s mint a szárnyat nyert kis madár, mely saját erejébe bizakodva elrepül anyjától élelmét megszerzendő, ezen leányközség is megérettnek érezvén magát saját köribe igazgattatni s megélni, anyaközsége ellenkezésére is kivívá magának attóli [14v] független állását, s egy örökös határosztály megtételére kényszeríté aztot saját elöljárósága közbenjárása által. Mi végre is hajtattott az említett 1798. évbe, s a *Korond* vizén inneni határ jutott osztályrészibe, határvonalul jelölve ki mindenütt a *Korond* vizét. És ezen osztály megtörtént ezúttal a havason is, csakis egy darab távolabb fekvő rész, *Ferentzi láza*, maradt közre, melyet közösen is bírtak 1856-ig, mikor ezen közösen bírt havas rész is véglegesen két egyenlő részre osztatott.

Megtörténvén a két testvérközönség ekkénti előbbi osztálya, még egy pásztor alatt, egy akolba volt az Úrnak ezen két testvérnéja, s mint az itteni református egyházi írott hagyományból világos, e két nyájnak egy lelkipásztora, egy temploma volt 1760-ig *Fel Söfalván*, melybe az Isten igéje hallgatása végett egybegyűltek. 1760-tól 1762-ig, [15r] tehát két év alatt az *Alsöfalvi* község buzgó tagjai Isten segedelmével építtettek egy kis fatemplomot, mely a hagyomány szerint oratoriumnak nevezetett, és a benne szolgáló minister praeceptoris titulussal szolgált. Végre az 1802. évvel elkövetkezett ezen leányegyház örökre emlékezetes időszaka, melybe régen óhajtott célját valósulni látta. Egyházilag is elszakadott anyaközségtől, s megnyerte nagyon tisztelt tekintetes Várhegyi András, Urban fáradhatlan buzgalmú első lelkipásztorát, ki is az 1762-ben felépült kis fatemplomba szent hivatala folytatását el is kezdte. Húsz éveken át ebben hirdette az Úrnak igéjét, innen fohászzkodott fel a mindenek atyjához már annyira megszáporodott híveivel, kiknek nagy részét a kis faegyház bé sem fogadhatta kebelibe, egy tágasabb szentegyház építhetési segélyért. Körülbelül [15v] száznolcva szegény s tehetősebb családfő létezett e nyájba, midőn 1816-ba a nagy munkához, a jeleni díszes és tágas szentegyház építéséhez hozzákezdek. Lassan haladhattak előre minden fáradhatlan buzgalmuk mellett is, mert a mindjárt következő évbe nehezülni kezd az Isten dorgáló keze hazánk népei fölött,

szükség, nyomor, ínség, éhhalál környezte a föld terméseitől megfosztott családokat. De mindemellett is szent munkáját félbe nem hagyva folytatta, ha lassan is, míg elvégre 1821-be siker koronázta a szent célt, felszenteltetett e díszes egyház, s elkezdődött benne az Isten tisztelete említett első lelkész, tiszteletes Várhegyi András úr által.

Midőn e szentegyház munkája bevégeztetett, akkori tanító Bardotzi Lajos egy alkalmazott népszerű költeményét [16r] ide igtatom:

„Emlékezet írás, mely a gombba bététetett.
Kettős szüleménye íme egy Anyának,
Kik egy emlőt szoptak míg gyengék valának.
Ezen kettős testet csak egy vér mozgatta
Ifjúságába, s egy lélek igazgatta.
De megért idejek kezdvén előállni,
Kívána egyik test a másától elválni.
S a fő papi Szentszék határozására,
Szert teve mindkettő a tulajdonára.
Midőn mindenképpen ők megosztóznak,
Neveztetek Felső s Also Sofalvának.
A Felső maradván tulajdon magára,
Épített új házat az Isten számára.
Also Sofalva is ennek példájára,
Tevén szert elsőbben lekipásztorára.
Örüle különös nyert első papjának,
Tiszt[eletes] Várhegyi András lelki jó atyjának.
[16v] Mely esett ezernyolcszáz után kettőben,
Szent András havának elérkezésében.
Mihelyt ebbe célját boldogul érthette,
Első föltétele abba helyeztetett,
Ő is szent templomát kőből építené,
Abban szent Istenét hogy dicsőítené.
Szám szerént száznolcvan gazdák körülbelől,
Kiknek az írt papjok bölcsen járván elől,
Gonddal, fáradsággal gyűjtének költséget,
Ezen dicső templom építése végett.
A hosszas francia had végeztetése,
Napoleon császár számkivettetése,
Ada országunknak áldott csendességet,
Mindentől óhajtott s kívánt békességet.
Ezen békességes időnek jártába,
Ezernyolcszáztíz s hat esztendő folytába,
Hauzer Antal pallér vállalta magára,
Hogy épít templomot a megye számára.
[17r] Kétezerháromszáz forint volt a bére,
Míg kőmunkájának eljuta végére.
Az írt esztendőben hát el is kezdetett,
De az építése csak lassan mehetett,
Mert oh jajos század! s bús esztendő sora,
Melyekben terhesült az Isten ostroma,
Atilla és Álmos maradványi honja
Széles terjedésit gyászfatyollal vonja.
Mert két esztendei visszás idő járta,
A természet rendes termésének árta.

Sírt a föld, s lakosa nem bírta terheit,
Alélva pihegte szíve keservit:
Fahajra, csúszára szorult volt az élet,
Oh sok éhezőnek keserves ítélet!
Az ország könnyezte számos neveltjeit,
Hogy nem táplálhatta ehült gyermekeit,
Kik a környülállás ösztönzéséből,
Más országra mentek, kikelvén öléből.
[17v] Tizenöt forintot ekkor a búzáért
Adtak, holott pedig igen szűk vékéért.
Véka törökbúza tizenhármát megért,
Öt forintot adtak egy kis véka zabért.
E szűk időben is megyénk el nem hagyta
Munkáját, ha lassan, de mégis folytatta.
Míg osztán kegyelmes lett Isten népének,
Böv áldását adta a föld termésének.
Kettőzött erővel folytatván munkáját,
Elérte céljának óhajtott pályáját.
Ki is adta jelét ebbe nagy eszének,
Hauzer Antal maga szép mesterségének.
Fülöp Pál ácsmester munkája végzette
Gomb feltételével megékesítette
Templomunk és tornyunk, aki beszarvazta,
Százkilencven forint ezért jutalmazta.
Nyolcszáztizenhatba tehát elkezdődött,
Nyolcszázhuszonegybe a gomb feltevődött,
Mely gombot a hívek buzgó szívessége,
Kivált az ifjaknak kiadott költsége
[18r] Hetven forintokkal eképp készítettetett,
Állandó oszlopul fel is emeltetett.
Kacso László úrnak szerény vigyázása,
Hasznos serkentése illő nőgatása,
Ki noha vallással tőlünk különbözött,
De mégis jó szíve hozzánk ereszkedett.
A presbitereknek s minden jó szíveknek,
Ezen szent munkába fáradott híveknek,
Hat megyebíráknak szorgalmatossága,
A tiszteletes pap okos gondossága
Nagy volt készültében ezen szent hajléknak,
Hogy általadhassák ezt a maradéknak.
Első Ferentz ekkor volt fejünk s Császáruk,
Gróf *Bánffy György* pedig a Gubernatorunk,
Püspökje *Bodola János* vallásunknak,
Takáts János papi feje Tractusunknak.
Országunknak is volt kívánt békessége,
Földünknek is áldott a termékenysége.
[18v] Ezüst- s bankó pénz járt, amelynek folyása
Száz tett kétszázötvent bankóval váltása.
Tudniillik száz ezüst forint őmagában,
Kétszázötvenre ment bankócédulába.
Három rénes forint s tizenöt krajcárra
Ment egy mázsa sónak kiszabott árra.
Ez pedig ezüstbe, hanem a bankóba
Adatott harmadfél annyi találóba.
Harminc garasokon a búza adatott,

Törökbúza húszon, zab tízen váltatott.
 Ím késő maradék, ily környülállásba
 Készült ezen Templom, s idő változásba.
 Oh Isten! Áldassál érette, mivel te
 Segíjtetted, míg hív nyájad ezt mívelte,
 Bocsásd meg bűneit a te gyermekidnek,
 Kedveljed készségeit bűnös híveidnek,
 Ne tekintsd esetét, ne nézd gyarlóságát,
 Hanem a Jézusnak vérét s szent váltságát.
 [19r] Oltalmazd országunk, helységünk s falunkat,
 Tartsd fel századokig templomunk s tornyunkat.
 Amely szólja hozzád való tiszteletünk,
 A késő maradék iránt szeretetünk.
 Tiszteld te is Előd hát, késő maradék,
 Én is hív tisztelőd ezekkel maradék.
 1821. esztendőben augusztus 10. napján
 Bardotzi Lajos, az egész építés alatt fáradozott me-
 gyebeli iskolamester, életem 43., hivatalom 25. esz-
 tendéjében, m. p.”

Ez ily módon alakult község fekszik Udvarhelyszék
 északi részén, a Parajdi járásba, a Parajdi császári-ki-
 rályi Sósó aknáról nevezett *Sóvidéken*, [19v] szorosabb
 körbe határolják északról a falu alatt elnyúló sima
 kis térség, keletről az agyagasi temetőkert, délről
 Kádártó, nyugotról Sáros kut, melyekről alább bő-
 vebben.

E község a Korond vizétől menedékesen emelkedett,
 néhol kőszikla, kék és sárga réteges pala alapon feks-
 zik, kebelében következő elnevezések fordulnak elő,
 úgymint:

Felső szer és Also szer.

A Felső szeren, mint a falu kül- vagy felrészén apróbb
 nevezet nem létezik.

Az Also szeren:

1. *Kádárpál utca*, ottan lakó birtokos Kádár Pálról.
2. *Szász utca*, Szász család telkei közelében.
3. *Toplitz utca*, seppedékes, mocsáros fekvéséről.
4. *Kispatak utca*, az ottan folyó kis patakról.

[20r] Vagynak e község kebelében igen sok laktelken
 kővel rakott kutak, igen jó iható vizeikkel, melyek
 közül többek a nyári hosszás szárazság és téli kemény
 fagy által, a hely magos fekvése mián apadásra haj-
 landók.

Ezek mellett a falu keleti és nyugoti szélén vagyon
 két becses, kristálytisztaságú forrás. Az elsőnek neve
Vajdáné, az utolsóinak *Sáros kut*, mely utolsó ezelőtt
 nyolc évvel eredeti helyéről cserép csatornákon a föld
 alatt a falu külrészebe vezetett, s jó mélységű válú-
 kal ellátva, kiapadhatlan vizével a falu felerészének
 minden időszakban igen hasznos szolgálatot tesz.

Az elől nevezett forrás vette nevét hajdon ott szállá-
 solt sátoros cigány sereg vajdája nőjéről, ki legelőbb
 készített csatornát ezen [20v] forrásra, tiltva lévén
 tisztátlan edényit belémeríteni, s azóta *Vajdáné* neve-

zet alatt csatornán bocsátja tápláló vizét. *Sáros kut* az
 akkor odavezető sáros útról vette nevét.

Ezen két nevezetes forrás, mindamellett, hogy a köz-
 ség kebelében is találtak, jó iható vizek, az egész
 község lakóit igen kedves, jó iható, egészséges ízével
 magához varázsolja. Melyek bővséges kifolyásuknak
 emberi emlékezettől fogva sem nyári hőség, sem téli
 kemény fagy ellent nem állhatott, hová minden idő-
 ben, mint valamely gazdagon ellátott piacra, a vá-
 sárlók seregének vizes edényeikkel, férfiak, nők és
 gyermekek.

Ami a község kebelébeni termékeket illeti, sajnálattal
 kell ezekről szólanom, midőn [21r] csakis a Felső sze-
 ren látjuk itt-ott egynéhány gyümölcsösnek koszorús
 fejeit az épületek közül kibontakozni. Kerti vetemé-
 nyek dolgába is szinte csak így állunk, de nem a
 restség, lomhaság oka e hiányunknak, hanem belső
 telkeink fölötté szűk köre, melyeket nagyobbára gaz-
 dasági épületeink foglalnak el.

Anyagi helyzetünk nyomasztó állása mellett mind-
 azonáltal vagynak bővséges forrásaink magunk s bar-
 maink táplálására. Vagyon jó tűzifánk, szükségünk-
 nek megfelelő vízi lisztelő és deszkakészítő malmaink,
 életünk fenntartására szükséges házi sónk, melyet
 felséges fejedelmünk atyai kegye biztosít évenként
 minden család számára, mázsájától csakis [20v] öt új
 krajcár vágási díj fizetés mellett, család és marhaszám
 szerint, úgy, hogy évenként kap egy személy 15 font
 1 d., nagy marha 6 font és 10 d., apró marha is 6
 fontot. A Felső Kormány ezen jótékony kegyét él-
 vezik még Fel Sofalva, Parajd és Szováta községek is,
 melyeknek határai szintén sóval bővülködnek.

Al Sófalva községe mintegy 1500 lelket számlál, 344
 házsám alatt, kik közül 1400 reformatus, a többiek
 r. cath. valláson vagynak, a parajdi r. cath. lelkész úr
 vezetése alatt.

Az egész község lakói mindnyájon törzsgyökeres szé-
 kelyek, kik ősatyjukról örökölt honszerelmi s bátor
 elszántsági hajlamukat bizonyítják, vendégszeretők,
 barátságosak. A magyar köznyelvet beszélik a keleti
 székelységgel hasonló hangejtéssel, hol az is helyett es
 kötszót, az *e* helyett *közép* *ē*-t használnak [22r] nyelv-
 járásukban. Ezekén kívül inkább a nyugoti székelység
 – Marosszék – nyelvjárási jellegét követik beszédjük
 modorában.

Ősi székely öltözetet viselnek, a nők minden divat
 mellett mai napig is tartják székely szokásos öltözetü-
 köt, mi többnyire saját kézműveikből áll elő. A jó bor
 kedves italuk, mi a nők közül is sokaknál szívesen
 látott vendég, mindemellett, ugyan kevés kivétellel,
 mindnyájon józan életű, mértékletes, munkás embe-
 rek, valamint a nők is, kik közül igen sokan a leg-
 jobb minőségű, többféle színezetű pokróc, cserge,
 fehér és szürke durva posztó gyártással foglalkoznak,
 azzal kereskedést űznek, mi fájdalom még eddig csak

potom áron fizette fáradságok díját. Ünnepnapokon isteni tisztelet után baráti, komai, rokon látogatásokat tesznek, [22v] lakomáznak, de ami szép, férj és nő együtt, külön soha vagy igen ritkán.

Fő foglalkozásuk a község 1/4 részének szántás, vetés, természetnek nagyobb mértékben rozsot és zabot, búzát, árpát, pityókát, törökbúzát, kisebb mértékben ez utóbbi, mint havasalji helyen csakis az igen kedvező nyár és ősz alkalmával érhetik élelmi használatra. A többi élelmi cikkek is csak kopár földünk minőségéhez alkalmazottan fizetik csekély gazdaszatunk díját.

A község nagyobb része kereskedés, sóbányászat, havasi munkája, napszámosága által tartja fenn családi körét, a kereskedés fenyő deszka, zsendely, gerenda, szarufa, szőlőkarók s több efféle árucikkkel üzetik. Népei ép, erőteljes, többnyire magos termetűek, fitasága s növényeinek erkölcsi és szellemi haladása kitetsző abból is, hogy kevesek kivételével [23r] írástudók, mely mellett fájó érzettel kell felsőhajtanunk, hogy szegény nyomasztó állásunk mián a lapok tisztelt szerkesztői nemigen esmerik községünket. De kitetsző abból is, hogy huszonhárom évi itteni tanítói hivataloskodásom előbbi éveibe iskolázott negyven növendékek száma több évek alatt már százharmincszáznegyven számra növekedett, s szemtanúja vagyok emellett azon fájó jelenetnek, hogy több apró növendékek, kik szegény sorsuk, rongy öltözetük mián nem tanulhatnak, távolról kesergik elmaradásukat.

Határleírás. Al Sófálva határai:

Északról az e vidéken átfolyó *Korond vize*, e kis folyó a Korondi havasból eredvén, körülbelül egy mértföldnyi utat tesz le a Só vidékén Korond vize nevezet alatt, [23v] s a sóaknán alól csakhamar egyesül a Parajd felől jövő sebes folyamú *Kiskükülvöl*.

Keletről ugyane kis folyó és az atyhai község határa, délről viszont az atyhai vonal és a küsmödi község határa. Itt vagyon egy nevezetes *Quadrimestra*, hol Alsófálva, Atyha, Küsmöd és Siklod határai öszveütözköznek, egy fellebbe emelkedett, roppant magosságú, repedezett sziklacsúcs, honnan bérces kis hazánk határvonalai tiszta időben mindenfelől kivehetők, neve *Küsmödi kő*.

Nyugotról Siklod és Sóvárad – Marosszékre – községek határai.

A határon előforduló topographiai nevek:

1. Telek, teres kaszáló hely a Korond vize bal partján, hajdon mint nemesi birtok széles kiterjedésű telkekre osztatván, mai nevezetét onnan [24r] veszi, ma már apróbb birtokdarabok léteznek benne.

2. Agyagas, sárga agyagas földjéről, szántó, kaszáló helyei közt összerakott kődombok is találatnak.

3. Orotván sorka, kökény-, tövisbokrokból irtott hely, külrsze kősziklás, köves szántó és kaszáló helyek.

4. Szakadozások, az itt létező sok források, seppedé-

kek által történt suvadások, földszakadásokról, szántó és kaszáló helyeket tartalmaz, földje néhol köves, kőszirtes, néhol omladozó pala alkotású.

5. Nagy és Kis Eger, egerbokros, ciheres hely, többnyire kaszáló és legelő helyek, kevés szántó, az is sovány, sárga és fehér meszes alkatú föld.

6. Kőszirt alya, az atyhai vonalon magosan [24v] emelkedett kopasz kőszirtjáról, kevés szántója igen köves, kőszirtes helyen fekszik, nagyobbára legelő hely.

7. Deszkás patak, a hajdon ott létezett nagy bikkerdőben készített bikkfa deszkákról, ciheres, mozdíthatlan nagy kövekkel rakott kevés kaszáló, inkább legelő helyek vannak benne.

8. Bonda nyire, hajdon nyírdőből irtott hely, melyet Bonda nevű birtokos mint tulajdonát irtogatta, most nyírciheres, sovány szőrfüvet termő kaszáló helyeket tart, földje sovány, mész anyagú.

9. Jósza görnyénye, Görnye, Görje, keleti székely szó, annyit tesz, mint görbe, görnyedezett, görbedezett, gerinces kopár fekvéséről, mely ezelőtt élt Jósza nevű birtokosról vette ezen nevezetét.

10. Ölves, egy kis patakocskas, mely az atyhai [25r] határból két ágba eredvén, egy darab atyhai erdőt, mintegy *ölvet* körülkeríti, s a két határvonalnál egybeszakad, szédítő melynységű sziklás medreibe megáradásával iszonyú kőhalmazakat rak össze, s csakhamar a Korond vizébe omlik.

11. Magyaros vápa, ezelőtt sok magyarófákkal körzött, kőszikla hegyekkel körülvett mély területcske, kevés szántói is kövekkel, kődombokkal vannak megrakva.

12. Fülöp balázs, községi birtokos Fülöp Balázsról vette nevét, mivelhogy jelenleg is többnyire a Fülöp család birtoka, emelkedett oldalos, kővel tele, sárga színű források léteznek benne.

13. Halastó, egy most is ott létező tóról, mely régen apró barna csíkos halakkal bővölködött, ma már sásas, nádas tóvá van változva.

14. Görnyés, a 9. szám alatt nevezett határrész [25v] természeti tulajdonságáról, egy magasan emelkedett hegylanc, földje gyéres, sárgás természetű, többnyire zabtermelésre használtatik.

15. Görnyés nyire, hasonló minőségű, nyír ciheres, kopár legelő hely, sárga színnel vegyes fehér földje van.

16. Nagy vész, egy magasan fekvő, hajdan sűrű erdős hely, ragadozó vad állatok tanyája volt, marhák legelésire nagyon vészes, földje kopár, gyér, kövecses, haraszt- és szőrfütermő hely.

17. Nyír, a most létező szép nyírdőről, nagyon sovány legelő hely.

18. Gombás, ezelőtt nagy erdővel fedett s szerfelett sok gombát terméséről kapta nevét, néhol kőszirtes, nagy része kopár, ciheres, tövis-, kökénybokros hely,

ennek torkolatjánál ezelőtt mintegy nyolcvan évvel több idegen ajkú emberek vasköveket ástak a falutól mintegy kétszáz ölnyire, a falu külészén akkor [26v] élt Lukács Jánosnál szállásolván, onnan jártak ki munkájukra, de mert hihetőleg munkájuk díját nem fizetvén, felhagytak vele.

19. Málnásztető, ezelőtt bőven, most is itt-ott tenyésző málnafákról, magosan emelkedett hegy, sárga agyagnak való porhanyó földje vagyon.

20. Mogyoro, magyaró ciheres meredek oldal alatti helység, poronyó köves szántók vagynak itten.

21. Bértz farka, a 19. szám alatti határrész, Málnásztető sarka felette köves oldala, kőszirtes, hol ezelőtt csak néhány évvel a községünkbeli szegény nő tűzfát szedegetvén, több csutkókat döntögetett ki földszínebe, melyből otthon jó tüzet rakott, másnap reggel, midőn tűzhelyéből a hamvat méri föl, egy lúdtojásni nagyságú tisztára olvadt fehér ólmot merített fel, mely hihetőleg a csutkó gyökerei közt létezett anyagból olvadt ki.

[26v] 22. Bojzás, bodzás, sok földi bodzát termő, föld minőségéről sárga kövecses gyér földje.

23. Szálláspatak, a monda szerint ezelőtt sok idegen kincskereső látogatta ezen helyet, s ezen patak fejenél szállásoltak a sűrű ciheres oldalba, s onnan mentek ki a közel levő úgynevezett *Kintses gödör*hez, mely helyet több mint egy század óta mai napig ássák vidéki lakosok is, egyik mély gödör a mászt éri, de szerencsétlenségükre még nem jött napfényre a kád arany.

24. Szénégető, hajdon nagy erdős hely, hol sok szemet égettek, most magasan emelkedett tisztás hely, nagyon kopár, haraszttermő hely.

25. Medvejuk, őserdő, határunk legmagasabban fekvő része, sötét mély gödrei, völgyei hajdon medvék tartózkodási helye volt, ma ritka jelenet, napjainkba két ízbe láttunk egy-egy pár vaddisznót, de rögtön üzőbe vétetvén, odábbállottak a sok puskaropogás dacára is. Ezen [27r] őserdő egész terjedelmében kősziklán fekszik.

27.²⁶ Lapos, az elől írt őserdővel átellenben, magasan emelkedett lapos fekvéséről [neveztetik], silány, kopár havasias fekvésű hely.

28. Szomjukút, egy gazdag forrás, mely lábnyi vastagsággal ontja igen kedves italú vizét egy meredek hegyaljból, s minthogy igen sok ember, állat szomját oltja, egy nagy határrész nevét adja. Fehér-szőke színű vize bizonyítja, hogy fehér palás helyen utazik át.

29. Kőristoplitza, kőrisfa ciherekkel környezett ingoványos, nedves völgyecske, külészéi száraz kopár dombok.

30. Hegyes domb, az itten magasan felemelkedett kerek ciheres dombról vette nevét, földje köves, kősziklás alapú.

[27v] 31. Déllő oldal, fiatal erdő, nagyobb része meredek omladozott kősziklán fekszik, külészéit a marhák nagyon szeretik delelni.

32. Két egres köze, két kis patak közti hely, melyek csakhamar egyesülve egerbokrok közt folynak a Korond vizéig, innen Egres patak, e határrész hegyes, völgyes, köves kopár hely.

33. Csűrhely, a hajdoni erdők irtásakor egy előre gazdagon termett föld, annyi áldást nyújtott, hogy e határrész járhatlan útja mián bajos volt a takarodás, csűrököt építettek, s belerakták takarmányaikat, de ma már az idő kopár legelővé viselte.

34. Hoporty, hápahupás, hoporjas fekvésű, magos kősziklán sűrű bokros, ciheres hely, csaknem minden évbe farkasok fajzasi helye.

35. Csere oldal, a már kiirtott, de mégis itt-ott létező cserbokros helyről, magas kőszirtken [28r] fekvő oldal.

36. Örvendő, határunk legdúsabban fizető kis részcsekséje, sima tér, honnan a szántóvető örvendő hordja termékeit a kedvező években, földje apró kövecssel elegy, jó minőségű.

37. Felső és Also Haromtető, hat százados neve e két határrésznek, midőn 1241-be a mongolok Batu khán vezérök alatt elárasztották hazánkot, mindenfelé, hova csak eljuthattak, tűzzel, vassal pusztítván mindent. E mongol tatár csorda elől, kiket pusztító haramiának is neveztek, férjfiak, nők, gyermekek bújtak, hová lehetett, kőszikla lyukakba, sűrű erdős mély völgyekbe rejtőzködtek. Ily menedékül s védelmi helyül szolgált e vidéken sokaknak a két Haromtető közt hosszan lenyúló, most is sötét, mély, sűrű erdőséggel borított vad patakocska, *Harompataka*, melyet aztán neveztek a mongol tatár haramiákról Haramia patak, Haramia tetőnek, később lett [28v] Haram vagy Harom patak, Haromtető.

38. Kőmegi pataka, mély, meredek kősziklás, köves medréről. Ezen patakról is fölötte sok a monda, igaz ugyan, hogy tavaszanként látogatnak idegeneket nyerges lovakkal, börtáskákkal felszerelve ezen patakon felhaladni, kiket aranyászóknak vélvén, azért sokan kutassák ma is ezen patak forrásos, kőszirtes oldalait, de még semmi bizonyos nyereség. Az is igaz, hogy néhol sárgás, fénylő port hánynak forrásai, keleti oldala éppen ily fövény alkatú föld, mely több helyen a kincskeresőktől össze-vissza ásatott.

39. Mogyoro toplitza, magyarófa erdejéről, s ezen erdő között elterülő toplicás s seppedékes, ingoványos helyéről.

40. Somos, erdős hely, mely somfákkal bővülködik, közötté létező kevés szántói kövecses minőségűek, magas fekvése mián nagyon sovány, kopár földje.

41. Mély patak, sűrű erdős, ciheres hely, szédítő mélységű [29r] árkaról neveztetik, föld tulajdona ennek is az előbbihez hasonló.

²⁶ A sorszám ugrik, nem írtuk át a számozást.

42. Sásverés, a Kis Küküllővel szomszédos, ingoványos, seppedékes, sásas hely.

43. Gyúlkos vagy Gyilkos oldal, sószi klás oldal, mely az ott eddig elvérzett több sócsempészekről viseli a Gyilkos nevezetét, ennek földje sárga, szurok tulajdonú agyagas.

44. Malom mege, a körulte lévő kis malmocskákról, szántói többnyire kövecses, nagy része lapályos, fekvésénél fogva vizenyős, néhol tiszta fekete ragacsos földje mián nehezen mívelhető és sovány tulajdonú.

45. Kislok, sima térség, nagy része gazdagon termő kaszáló, de fájdalom, a kívülről jövő patakocskák és a Korond vize gyakori megáradása sokszor semmivé tesz terményit.

Ezek határrészei Al Sofalva községének, [29v] melyek két határt képeznek, első évbe egyik míveltetik, a másodikba nyomásnak marad.

Erdeink nagy része bikk, vagynak nyíres, nyárfa, mogyorófa vegyes erdők is. Csereerdő csakis egy kis részecske, ref. egyház tulajdona, merőbe kősziklán fekszik, miért növése lassan halad.

E két határ erdős, ciheres részein vadállataink is léteznek, úgymint: nyúl, róka bőven, sűrűbb rengetegekbe pedig a farkasok olykor csapatonként jelentkeznek, ritka év, melybe nagy és apró marháink többen áldozatai nem lesznek, néha vaddisznók is látogatják a nagyobb erdőket, főként makktermés idejében. Ugyanekkor szaporodik nagy mennyiségben a *pele*, mely ősz fele megkövéredvén, e vidék lakói zsíros húsát nagyon ízletesnek esmerve, seregenként fogdossa éjjel-nappal. Vadászásáról egy pár szót: a *pele* télen át föld alatti kőszikla üregbe [30r] vonulva alussza át a telet, s amily kövér állásba ősszel elbújt, éppen úgy jön elő tavasszal, de tavaszi sovány tápszerétől elveszti aztán kövérségét. Faodúba lakik, ott fajzik, ott növeli föl az anya 6-7-8 fiait, melyet itt csecseknek neveznek. Bőv makk- és mogyorótermés idején felette sokat szaporít, míg ezek érése jutnak, addig bogýokon, vadalmán, vackoron élődik. A makk és mogyoró éréseivel csakhamar meghízhatnak az öregek, később a csecsek. Kövérségük mián csak lassan haladhatnak a fa oldalán, nappal a vadász jobb kezébe egy ütő, balban egy szúró vesszőt tartva a lyukból kikergeti, kiugrásával csak kis ütésre zuhan alá a földre.

Ennél aztán érdekesebb, szebb, élénkebb éji vadászatuk. Október vége felé kezdik lyukaikat takarítani, hová november elején a fagy előálltával elbújhassanak, minden[nap] meglátogatják téli szállásaikat. Ezeket a kíváncsi vadász felfödözvén, [30v] a lyuk körüli apró fákat egy ölnyi magasra törpíti, vagy ha nincs, ily hosszúságú ágas fákkal körülszurdalja, bójárásukat kövekkel beveri, hogy be ne mehessenek, kemény ütőket – mint a pallos egérütő – rak. A bevert bójárat körül hús lépésnyi távolra jó tüzet rak, egy pásztorbot vastagságú fiatal fejszefokkal, egy kövön vere-

getve szálakra roncsolja, ezt tűznél jól megszáritván fálya gyanánt használja, neve *kanót*. Ezt meggyújtva indul a kitűzött vadászatra, a lyuk felé közeledvén az oda sereglett *pelék* egy része, keresvén bejárását, az ütő alatt vészik el, más része a körül lévő kis fákra szalad, annak tetején összehúzódva gyémántként villogtatja két kis szemecskéit, s a vadász egyszeri sújtására földre zuhan, és ez így tart egész reggelig, amikor a vadász tele tarisznyával ballog hazafelé gazdag zsákmányával, zsíros lakomát [31r] tart házi körével, egy részit megsütve, más részit nyers káposztával megfőzve ízletesen költi el. Olajnemű zsírja soha meg nem fogyható, sokan oly becses falatnak tartják, melyet tyúk, lúd, pulyka, verőmalac sem közelítenek meg.

Erdős helységünk a szárnyasok közül a sasnak kedvelt lakhelye, bőven tenyésznek még a fogoly, mogyorótyúk, szalonka, vadgalamb.

Vízi szárnyasok közül tavaszonként sereglenek a kisebb-nagyobb vadrécék, gólyák, de csakhamar nyári szokott tanyáikra vonulnak. 1862. év tavaszán egy pár igen gyönyörű hattyú látogatta meg vidékünket, melynek egyike itt lelte halálát, 16 font nehéz volt, társa a Kis Küküllő mentén vonult el.

Kis folyóinkba a márna, a barna csíkos kövi halak sokszor bővibe vannak, olykor [31v] vidrák is mutatkoznak, és ejtetnek is el.

Határainkon négy mívelési ág fordul elő, úgymint:

Szántó, három osztályban.

Kaszáló, három osztályban.

Legelő, két osztályban.

Erdő, két osztályban.

Az egész határon vagyon

	hold	négyszögöl
Szántó	...	...
Kaszáló	...	...
Legelő	...	...
Erdő	...	...
Terméketlen	...	...
Összes területi mért.	...	...

[32r] *A határtól különvált Bogdány havas leírása:*

Fekszik e havas Udvarhelyszék északi szélén. Határai: északról a gyergyó alfalvi, keletről a fel sófalvi havasok, délről a fel sófalvi alsó határ, nyugotról Parajd községe havas határrésze.

Topographiai nevei:

1. Ferentzi láza, hajdon kecskékkal ott szállásolt gyergyó alfalvi születésű Ferentzi nevű pásztorról, kit kecskéivel együtt sokat zaklattak a szomszéd községek kihágásaiért. Neveztetik még *Fagyitzel*nek is, fagy és giatze, ezen két, magyar és román szóból összetéve neveztetett *Fagy Giatzel*, Fagyiatzel, s ebből *Fagyitzel*, mely rész, [32v] minthogy havasunk legmagasabban fekvő része, hideg, fagyos, sokszor nyári időszakba is hóval borított, méltán bírja ezen nevezetét, egészen ős fenyő, közbe-közbe bikkfák is léteznek.

2. Bogdány, gyergyó szent miklósi Bogdány nevű örményről, ki mint haszonbérő több éveken át pásztoroltatta itt kecskéit. Vagynak fenyvesei, bikkerdői, tisztás legelő helyei, magas kőszikla csúcsai, mozdíthatlan kövekkel rakott helyei.

3. Nagy forrás, az itt levő nagy forrásról, mely kiömléséről ötven lépésnyire képes egy közönséges malomkereket hajtani.

4. Nagy ág oldal, bikkerdő, meredek kősziklás hegy kanyarodások a Gyergyói nagy út mentiben, a *Nagy ág* folyója mellett, mely a parajdi és alsófalvi havasokat hasítja. E folyó ered a Parajd, Sófalva és Marosszék havasai [33r] szegleteinél, s egyesülve az alább nevezett *Kis ág* folyóval, Kis Küküllő név alatt folyja át hazánkot Balázsfalváig.

5. Kis ág oldal, bikkerdő, az alatta folyó *Kis ágról*, mely ered a gyergyó csomafalvi havasból. Azon hely, hol ezen folyó ered, nevezetetik *Küküllőfőnek*, de csak a *Nagy ággal* egyesüléssel kap *Küküllői* nevezetet, ez minden havas részek között a legmeredekebb sziklás hely.

6. Verőfény, délkelettel szembe fekvő verőfényes oldal, részben fenyves, nagy része bikkerdő, tisztás helyei igen jó legelőül szolgálnak.

7. Tejfölös mező, mintegy százhusz évvel ezelőtt, a siklódi község birtoklási jogot akarván havasunkba formálni, tisztjeivel megjelent e helyen, sátorokat vontak, konyhát készítettek, sok mindenféle élelmiszerekkel ellátták gazdagon, [33v] sütöttek-főztek, de mielőtt asztalhoz ültek volna, két Sófalvát osztályra szóllították. Kaptak is, de osztást az ütlegekből, a jelen volt községi lakosok egy szívvel, lélekkel kiálták, „nem esmerünk egy osztozó felet is, ha másként nem, vérünkkel is megtartjuk havasunkot, előre! Nyulat bokrostól”. Csatára került az osztály, futott kitől merre lehetett, tiszték, úgymint az osztozni akaró felek sátorok, konyhájok összeomlottanak. Tisztjeik egyike egy nagy tejfölös fazékba borolván, futtába feldöntötte, mind magát, mind a helyet tejföl borította, s innen kezdve ezen helység neve Tejfölös mező, s az osztálynak is örökösön vége szakadt.

Havasunkon létező vadállatok közül nevezetesebbek a medve, farkas, őz és a nest.

A *Két ág* folyója bőven termi a pisztrangot. Vagynak vidrák is, melyek halásszák a gyönyörű verespettyes pisztrangokat.

[34r] Havasunk erdős és tisztás területeinek összes területe ... hold ... négyszögöl.

Miután igénytelen személyem csaknem a munka beadásakor bízott meg egy nagy fontosságú tárggyal, Al Sófalva község leírásával, az idő rövidsége folytán, amennyiben a vidéket és e község határának topographiai nevével, fekvésével esmeretes valék, s vajmi kevés adatokkal bírhattam, és amennyiben ily érdekes tárgy leírásához nem szokott erőm enged-

te, igyekeztem a kívátnak megfelelni. És ha ezen egyszerű munkáskámmal a nagyméltóságú Magyar Akadémiának a célt bármi parányilag megközelítő adattal szolgálhatok, szerencsém legfőbbikei közé számítandom. Ha pedig céltalan tárgyakot, szóhal-mazakot írtam össze, azt is fedezze el nagylelkűsége, mert tapasztalásom, s szükséges adatok hiánya többet tennem nem engedték.

Alsófalván, szeptember hó 25-én, 1864.

Bálint József ref. tanító mp.

ÁRVÁTFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[41r] Helynevek Udvarhelyszékből, Árvátfalváról.

Először. Árvátfalva községe tartozik Székely Udvarhely székhez, a Patakfalvi járáshoz.

Másodszor. A község neve Árvátfalva, az melyen nevezetetik és ösmeretes országszerzte.

Harmadszor. Ezelőtt több századokkal, amint ősi elődeinktől emlékül hallottuk, hívták helységünket Dámfalvának, de miután az akkori időkbe az tetemes tatárjárás ostromlás által a község lakói úgy elpusztultak, hogy csakis három árva leányok maradtak életbe, az honnan később neveztetett Árvátfalvának. Negyedszer. Így hát Árvátfalva, amint fennebb is íram, régebben hívták Dámfalvának.

Ötödször. Népesedett lassanként a nevezett három árva leányokra beházasodás által. Végre kicsin falvánk máig is kevés számból áll.

Hatodszor. Köztudomásból tudjuk dicső elődeink által, hogy magyar őseink eredeteket vették Scithiából, mely nemzetnek a magyar székelységünk maradékai vagyunk, s innen nevezettünk magyaroknak, és beszélünk csak magyar nyelven.

Hetedszer. Árvátfalvának vagyon három határai, melyet körül szomszédolnak napkeletre Patakfalva határai, északról Székely Udvarhely városa, nyugotról Felső Boldog Asszony falva. Délről is ugyan Patakfalva határa, s ezen határainkban keletről lejáró Patakfalváról egy kis patak, az mely nevezetetik Gárint patakának, ez mégy nyugotra, csak ugyan Felső Boldog Asszony falvánál beléömlik a Nagy Kükölő vizibe.

[41v] Mely szerént az helységbe az első dülő a Község, s ezen falunak az utcáit nevezik Alszeg utca, Felszeg utca és Csere falunak.

Második dülő Közép ösvény, abba van helynév: Sombor, Orotás, Magyaros alja, Falu erdeje, Vadalmafa dombja és az Kicsi határ legelő.

Harmadik dülő Mál oldala, helynevek: Mál alja, Temető alja, Szejke és Sommapo bértze.

Negyedik dülő Borju tanoroka, ebbe is a következő nevek: Magyaró bértze, Nyír erdő mege és Nyír erdő teteje és Also fűzek.

Ötödik dűlő Hegy fele, [helynevei:] Nagy mező, Sugo füzek és Rét fele. Az melyet az ugyanerről készült földkönyv nagy mértékbe felvilágosít. Kelt Árvát falván, 27. Januari, [1]865.

Balás Joseff falusbíró

Nagy Joseff hites

Zsombori János hites

Hetzei Sámuel községi jegyző s. k.

ATYHA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[45r] Egy udvarhelyszéki sóvidéki falunak, *Atyhának* leírása magyar akadémiai tag Pesty Frigyes munkálata számára.

Készítette *Betegh Imre* atyhai római katolikus lelkész 1864. évben.

Ott hol Irnák hun népének rabonbánjai, mint hajdon Isten választott népének Moyzesei, theokrátikai kormány modorban a hit és nemzet kívánalmait teljesíték, azon tájon, hol a scytha hun nemzet töredékének fő tribusa székel, hol dicső emlékei s mohos szent romjai csoportoson hirdetik az ő s kornak magasatos dicsőségét, hol Budvár, Tartod, Firtos, Rapson, Örlec a Sóvidék dús sóhegyeit övezik, ősi szokásként egy hegy ormán egy hegysziklacsúcs oldalán, hol egykor a sas és sólyom rakta fészkeit, hová az ő s kornak szent emlékeiről az esti csendes szellő suhogva hozza fel a nemzet bánatának sóhajait, a százados diófának árnyas lombjai alul tünedezik ki a hajdon kornak egy ősi telepje, Udvarhelyszékben a Sóvidéken, a kedves ősz Firtos várával szembe: *Atyha*, Erdélynek egyik legmagasabb fekvésű helysége, honnan bérces hazánk felett kedves, regényes kilátás kínálkozik, s Erdély véghatárai megvívhatatlan várfalként Kárpát hegyláncainak égbe néző sziklacsúcsjai, Brassótól a Szurulig festői szépségben tűnnek fel.

Ezen falu határának szomszédjai keletre a Korond vize, [45v] délre a Firtos vára és az énlaki vagy régi írmodor szerént Jenlaki erdő, nyugotra az etédi és küsmödi határok, északra a sikládi és alsó sófalvi határok.

Ezen regényes vidék helységeiről: *Atyha*, *Énlaka*, *Küsmöd*, *Etéd* és *Szolokmár* a múlt tizedben valaki a „Vasárnapi Újság”-ban darabosan egy adomát regélt, mely miután se a történelem, se a székely nemzet becsületével, se a mondott korrallal meg nem egyeztethető, szó nélkül nem hagyható.

Ez adoma körülbelől így hangzott: „Volt Apafi Mihály uram idejében egy gazdag paraszt székely, kinek hozzátartozói meg akarván osztozni, egyikük azt mondá: itt fog lakni az *Atya*, és ezen helység az *Atyáról* vett *Atyha* nevezet. A más helységről azt mondá: itt én lakom, s ebből lett *Énlaka*. Másnak

monda: e tied, s ebből lett *Etéd*. Másnak monda: itt is van egy küs mód, s ebből let *Küsmöd*. Végre midőn egyikük látta volna, hogy ő majd semmivel marad, azt mondá: én is szóllok ma, s adának neki egy kis helységet, melynek neve lett *Szolokma*”.

Ezen adomát a kedves Kövári László régiségkutató, ki Erdélyben e tekintetben legtöbb érdemeket szerzett, nagyon szépen adja elő anélkül, hogy vagy egy fejedelem, vagy egy nemzet méltóságát sértené.

Ezen helységek elnevezésének philologiai származtatása, valamint igen szép és valaha való is lehetett, éppen oly valótlan a mondott üdőkbeni elnevezésük, annál kevésbé voltak azok [46r] egy paraszt székely birtokai, mert ezen titulust a székely soha se nem viselte, se nem tűrte, s a tisztas nemes székely kifejezést nem csak a primor, hanem a primipillus és pixidarius is egyaránt sajátjának tartotta mindéig, és az is volt. Ezen sajátságos nemessége adott még a kiváltságos korban is jogot a székelynek a szent korona alatt igényt a legfőbb hivatalokra is, mikre nem nemesek fel nem juthattak, s ez elegendő adat arra, hogy a székely nem paraszt, de tán földművest akart mondani az adomázó? Ne tessék tehát se a szót, se a tentát sajnálni akkor, midőn egy nemzet jellemzése forog kérdésben.

Nem törődve tehát többet e tárggyal, sem annak philológiájával, annál is inkább, minthogy szép is, s valaha való is lehetett, csak annyit jegyzek meg, hogy a kedves Vida Károly Etédet származtatja a zsidó ige Athad-tól = előkészít, rendez, szabályoz, mely szótól az eredetit is megtartva könnyű volna *Atyhát* leszármaztatni, csak itt az a baj, hogy az adoma szerént az volt Athad = rendező, akinek *Énlaka* jutott, az pedig, mint *Énlakának* régi neve előfordulásából kitűnik, Jen vagy Jenő volt, mert régi okiratokban így fordul elő: *Jenlaka*. Ezen helységnek közelében egy vár is volt hajdon, mely a Jenő vára lehetett a Firtos közelében. Jenő a régi székely tribusok egyik jeles neme volt, de a hun írmodornak elhagyása után a nyugoti írmodoron keleties jellegű és hangzatú szavainkot nem tudták kiírni, mert ebben c, cs, gy, ly, ny, ő, sz, vastag s, ty, ú, zs nem lévén, ily nemű sajátságos hangjegyeket csakis saját írmodoraik [46v], a hun és magyar írmodorok nyújtottak nyelvünknek (mely két nemzeti írmodorainkot a nemzettel egész terjedelmében megösmértetni rövid üdön kedves kötelességemnek tartom), s így idegen írmódon szavainkot saját hangkiejtésükön le se tudták írni, annyira, hogy azokra alig ösmérünk rá, hogy sajátjaink volnának, így például Jenő is előfordul azon kori iratokban, melyben kedves keleti írmodorunkot kiküszöbölték, s mint-hogy ő-jük nem volt, erőszakot tettek a szegény latin írmodoron, s hogy valahogy az ő-t kisüssék, írták Jeneu, majd Inw, melyekkel Jenűt és Jenőt akarták kifejezni. De majd érdemileg ezen tárgy érdekében

bővebben írok a hun schytha és magyar írmodorokról munkámban. Előlegesen azonban annyit nyilvánítok, hogy aki tagadja nemzeti írmodoraink egykori létezését, egyúttal tagadja meg azt is, hogy hunok és magyarok valaha lettek volna, és azoknak sajátos keleties nyelvük.

A fenn említett helységek elosztása korántsem Apafi Mihály uram idejében történt, mert ezen helységek saját elnevezésükkel együtt már azelőtt, mint adatokból fogjuk meglátni, virágoztak, hanem jó rendben a hunoknak letelepedése alkalmával. Nyelvtanilag is elül áll a declination, s azután jön az enyim, tiéd, övének conjugatioja, előbb el kellett declinálni azokat, kik ősatyáink előtt e földet bírták, [47r] s csak azután mondhatták: itt az Atya, itt Én vagy Jenő, itt Te stb. fogunk lakni.

De hogy a dolog lényegére menjünk, lássuk Atyhának azon történelmét, mégpedig adatokból és ősi hagyományos szokásokból, melyek jellegezik az ő régiségét, s melyek nyíltan bizonyítják, hogy nem afféle Apafi Mihály uram korából való telepítvény.

Semmi sincs e helységben mi újkort jellegezne, de minden, ami az ősi korát bizonyítja. Már maga a topographiai fekvése az ősi korra mutat, mert az őseink hegytetőkön szerettek leginkább lakni, hát még az ősi nemzeti és vallásos szokásokból annyi maradt fenn Atyhában, hogy tán seholt se több. Fennmaradt a szent fa: zádokfa a község házában a falu közepében. Hagyomány szerint ott mindéig volt zádokfa, s ha elvénült, újat ültettek helyébe, így az én koromban pusztult ki a vén szent fa, de helyette már 5-6 évvel azelőtt ültettek volt mást. A zádokfa alatt szokta a község népe ügyeit tanácskozás alá venni, s a gyűlést ősi szokás szerint a zádokfához hívják meg a falu magoslatairól kiáltás által, nagyobb bajokban 500 forint bírság alatt, ott intézik ügyeiket, ott hoznak határozatokat. A község előjárója szokásos nemzeti hagyományos törvények alapján oly helyes logikai nexussal adja elő az ügyet s a tanácskozás tárgyát, hogy annál elég parlamentáris beszédet hallhatunk furcsábbat. Sőt még temetőjükben is zádokfák voltak, melyeknek legutolsóbbikát még én is értem.

[47v] Hát még amik a legősebb korra, még keleti hazánk vallásos szokásaira leginkább emlékeztetnek? Melyekről már Krisztus urunk születése előtt négyszáz évvel Herodot görög író IV. könyvében említést tesz, hogy őseink sírhalmaikban kopjákat szúrtak. Atyhába ma is divatba vannak, s sírhalmaik felett a szép cserefa keresztek tetején ott lengenek a kedves kis lobogók, melyeket népem ma is kopjának nevez, mint nevezték minden üdőkben, és minden férfi sírja, ki a fegyveres osztályhoz tartozott, ily kopjafával láttatik el ma is. Mi ez? Apafi Mihály uram korára mutat-e?

Vannak házak Atyha községben, mégpedig meglehetősen állapotban lévők, a Györfi Ferenczé 164. szám alatt, melynek küszöbfája is régibb Apafi Mihály fejedelemségénél (I. Apafi Mihály a krimiai fogságból nagy pénzüszvegen megváltatván s honunkba visszajövetén a török szultán által 1662-be erdélyi fejedelemnek neveztetett, meghalt 1690-be. II. Apafi Mihály atyja után következett, de ő is 1699-be a fejedelemiségről lemondott, és 1713-ban Bécsben meghalt), a fenn említett háznak ajtaja egyik félfájára ez van írva: AE 1640, azaz Aedificata, a másra ez: R. 1740, azaz renovata, benn pedig a padló gerendájára gyönyörű kerek latin betűkkel: 1658 portantes.

A 179. házszám alatt Balázs Ferencz ajtaja szemöldökére e van írva: „Anno Domini 1668. confe: Joa. FVLOP”, azaz confecit Joannes Fülöp. [48r] Az atyhai plébánus sertés pajtájának küszöbfája és ajtaja cserfa sarka pedig akkor készült, midőn I. Apafi Mihály még nem is született volt, mert erre 1630 van írva, ő pedig körülbelül 1632-be született. Hát mennyi ház volt Atyhába csak az én koromban is oly öreg, hogy az említetteknek Koncz nagyatyjuk lehetett volna és lehetne, de írás nincs rajtuk? Ezek is tanúsítják, hogy Atyha már akkor, bármi tekintetbe vegyük, virágzott. De hát hogy könyv és levéltárunk is öregebb, ott áll tiszteletben levéltárunkban Bethlen Gábor fejedelmünknek 1625-ben március 15-ről kiadott sajátkezű aláírásával és fejedelmi pecsétjével [megerősített] parancsa, melyben az atyhaiakat, kik a hitújítás után három ízben csábítottak volt el az unitáriusoktól, a korondi unitárius praedicator nyomása alul felmenti, s fejedelmi tekintélyével fenýíti, ha merészelné az atyhai katolikusokat tovább is a kepe bérért zaklatni. Ugyanezt tette Rákóczi György is 1631-ben, mely okiratok teljes terjedelmükben olvashatók az „Erdélyi egyháztörténelmi adatok”²⁷ első kötete 289. és 290. lapjain, s akkor se nevezteték ezen helységet valami paraszt székely birtokának, hanem mint ma: Atyhának.

A hitújítás idejétől fogva s annak uralma alatt éppen központja volt a sóvidéki római katolika egyház kerületcsekjének Atyha, mert Korond, Pálfalva, Firtos várallya, Énlaka, Etéd, Küsmöd, Siklód, Parajd, Felső és Alsó Sófalva Atyhának azon kis templomocskájában, mely a Kerek erdő közepében [48v] volt, s mely arról ma is *Szentegyház dombjának* neveztetik, hallgatta a szentmisét és Isten ígét, melyet a szovátai lelkész végzett itt, a szentségeket is ő szolgáltatván ki a páztor nélkül való nyájának. E templomocskát a 15. századtól fogva a 17. század közepéig állott fenn, s akkor Atyhának temetője volt az Alszezből Felszeg felé feljövő dombon, hol ma a Nagy István háza van.

²⁷ *Erdélyi egyháztörténelmi adatok*, I (szerk. Veszely Károly), Kolozsvár, 1860.

A hitújítás előtt Atyhának volt egy kis templomocskája Kadács hegyesiben. Ezen izolált szép hegy a Firtos közelében jó rendén nevét vette Chadicha hun vezértől, kitől Kadicsfalva is Udvarhelyen fellyül, mint vehette Keménfalva is Keme hun vezértől. A fenn említett templomocska Krisztus urunk mennybemenetele tiszteletére volt szentelve ezen magasztos dombocskatején, tán némi topographiai hasonlat az Olajfák hegyéhez okozta ezen dedicatit. Romjai 1818-ban fedeztetek fel, midőn a több százados bükköst egészen levágták, s helyét pityókával ültették be.

Ezen adatokat levéltárunk szolgáltatja, hát ha még a hitújítás semmivé nem tette volna azt, ki tudja mennyi nemzeti kincset lehetett volna abba találni? A keresztény hit bėjövele mindent, ami a pogányokra visszaemlékeztethette volna a népet, [49r] megsemmisített, a helységek neveit elváltoztatta, minden iratait megsemmisítette, s ez az oka is, hogy ősi nemzeti írmodorunk elveszett, mert ezt, mint ez előtt is nem sok idővel, csak papjaik tudták, s azok jobbára a pogány vallás hitágazatait tartalmazhatták. Hogy tehát a pogány hitnek emléke is eltörölthetőség és az idvezítő keresztény hit annál biztosabban elterjedhessen, elnyomatott a nemzeti írmodor, s behozatott a hittérítők által leginkább a nyugoti.

A hitújítás újra rombolt, mindent, mi katolikus volt, semmivé tett, egész hazánk a keresztény katolika hiten lévén, egyházi levéltárait, melyekben a nemzetnek sok tudományos és történelmi kincsei rejtettek, elpusztították. Sokat segítette ezt a török, tatár, kuruc, labanc rombolás, s így csuda, hogy a keresztény hitre térésünk koráról is valamit tudhatunk. Ami azonban nemzetünket érdekelte, katolikus papjaink sok emléket hagytak fenn és őrzöttek meg, példák erre a csík és gyergyai levéltárak s anyakönyvek, úgy a csíksomlyai klastrom. Egy ily buzgó nemzeti kincs őrzéséről nevezetes volt az atyhai levéltár is, mely sok századokon keresztül tartogatá a schytha hun írmodort, s melynek köszönhetem én is ebbéli tudományocskámot.

[49v] Atyhának régiségéről még egy adattal szolgálhatok, és ez a legépebb állapotban meglévő gyönyörű gót betűkkel ellátott harangja, melyen ezen felirat van: „Anno domini millesimo CCCC XXXVII”, azaz 1437, mely tanúsítja, hogy Atyha akkor se volt jelentéktelen hely, és hogy a keresztény hit jótékony segédeszközeiben nem szűkölködött. E harang a Kerek erdőbeni templomocskából hirdette az Isten dicsőségét. Később átköltözött az atyhai újabb temetői templomba, Kupásné nevű hegy alá, hova 1651-be építettek az atyhaiak megint egy kis templomot, melynek segedelmezésére a derék Olosz Pál udvarhelyi esperes oly kedves ajánlólevelet adott volt, melynek eredetie levéltárunkban van, szövegét pedig az „Egyháztörténelmi adatok” első kötete 219. lapján

olvashatni. Később ezen templomocska a hívek számához mérve kicsin lévén, 1799-ben néhai Kovács József plebanus és v[ice] esperes jobbára saját szorgalmán szerzett pénzen építette a mai elegendő nagyságú templomot a temetőn belüli térségre, a papi telek végébe.

Miután átalánosságban némi tájékozásul Atyha elnevezéséről, régiségéről, szokásai és adatairól, s érdekesebb tárgyairól előrebocsátottam, szólok Atyhának magának és határának topographiai állásáról, azon jegyzeteknek kisiretében, melyeknek tudomásával bírok.

Atyha. Atyha vagyon Udvarhelyszék anyaszékében a Parajdi járásban, az ősz Firtos várának északi [50r] részével szembe egy magos kösziklás oldalban. A falunak szoros értelemben vett köre szomszédos keletre a Bojtos kútja és Szakadály, délre Kertallya, Fazakas, Suta, Faluallya és Pataktő, nyugotra Derék föld és Ponk, északra a Temető, Kupásné hegye és Dávidok oldala.

A falu áll több elnevezett részekből. A nyugoti részének felső felét nevezik *Felszegnek*, a közepét nevezik a Zádok fánál, felső északi részét Magyarósnak, az ott egykor termett bőv magyarórról. Ugyan északi részén bennebb nevezik Komlósnak a sok komlórról. A keleti részét nevezik Bojtosnak, a déli részét nevezik Márkusnak, ugyan délre tovább nevezik Alszegnek, nyugoti alsó felét Pataktőnek.

Ezen falu bárha egy sziklaoldalon fekszik, kifogyhatatlan a drága jó ivóvizekben. A fenn említett sziklaoldal töveiből, mely a falu északi része felett nyúlik el, igen gazdag állandó, örök eleven források buzognak ki. Ilyenek északnyugoti felén a *Kőkút*, melynek gazdag forrása cserép csatornákon, a rómaiak modora szerint a föld alatt a plebanialis udvarra van bevéve, s két víztartóban van felfogva, innen szintén csatornákon a föld alatt megy Felszegre, hol egy nagy cserfa váluba megy bele Fel- és Alszeg használatára.

A más, még bővebb forrású kút *Magyarós kútja*, a Dávidok oldala alatt egy sziklamedencéből buzog fel, s a falu legnagyobb részét látja el vízzel.

A harmadik nevezetes forrás *Bojtos kútja*, mely a föld színén állott elő valaha, s a falu Alszeg, Márkus és Bojtos nevű részeit látja el fogyhatatlan vizével. Ezen források, mint [50v] a hagyomány tartja, mindétig megvoltak, s kedves s igen bőv vizökkel látták el községünket, a sűrűbb telepedések ezen források közelébe vannak. Télbe-nyárba egyaránt bőv vize van, szinte egy kissé kék, mert palasziklákon jó keresztül a föld színére. Sok vasas rész van benne, azért egy kis éles havasi patakok vizéhez leginkább hasonló kedves vizük van, télbe melegek, nyárba hidegek, s így az ivásra legkedvesebb vizök van.

Ezen sziklás dimd-dombos falu közét a gyümölcsfák kiválóan szeretik, azért nyárban távulról úgy néz ki,

mint egy hegyoldalon lévő erdő, melynek sűrű lombjai közül itt-ott egy-egy ház tűnik fel. Kiválóan a dió, de cseresznye, meggy, alma, körte, szilva is bővön terem, csakhogy nemesítése körül nem sok gondot fordítanak.

Atyhát lakják törzsökös ármalista, primipillus és pioxidarius székelyek. Az ármalisták között nevezetesesek voltak a Simó és Szakállas családok, újabb időben a múlt század derekán jött csík szent mihályi eredetű Vincze család, kik mind primorok, úgy telepedtek le Atyhába, házasság útján nevezetes birtokrész jutván nekik a Szakállas család birtokából. Nevezetes család volt még régen a Péter ág, kinek nemzetségéből való volt a híres Pater Atyhai vagyis Péter István gyermek szent miklósi plebanus és viceesperes, ki Firtos várát megvévén s megépítvén, a tisztelendő minorita atyákat oda telepítette volt (melyről Firtos leírásában alább bővebben).

Az atyhaiak hitökre nézve a pogányság után mind katolikusok voltak, s csak a hitújítás után rövid rövid ideig három ízben unitária vallásra erőszakoltattak a korondi praedicator által, [51r] s a buzgó unitaria superintendens Almási Mihály és Szent Ábrahám Mihály unitárius professor [által]. Míg az atyhaiaknak csak licentiatusaik voltak, újra nem mulasztották volt el korondi unitárius megyebíró Ravasz István útján magukhoz csatolni ügyekezni, megküldvén Atyhának is az unitaria fidei professiot, mely levéltárunkban ma is megvan, de amely madár egykor fogva volt, az kerül a kelepécet, s így oleum et operam perdiderunt. 1622-től fogva 1707-ig csak licentiatusai voltak, kik közül Forró Benedek, Szeszermányi Imre, Pálfalvi Mihály és Lukács Gergelynek maradtak meg emlékeik. A 18. században felszentelt, és pedig igen jeles papjaik voltak, kik közül az első Kari Miklós esperes, Kastal János praepost, Csűrös János v. generalis megemléztendő, de ezek után is sok jeles papjai voltak Atyhának, kiknek érdemükül kell fel tudni, hogy az atyhaiak a megromlásból megóvták. Az atyhai nép szokásaik eredetiek, egyszerűek és ősi-ek, beszédjük nyelvtanilag igen jó, csak a szavakat énekelve, megnyújtva ejtik ki. Erkölcsök jók, csak újabb időkben a szabadságos katonák megvesztegeték. Káromkodás nem divatozik, s a részegség is ritkán. A nők kiválólag józan életűek egy-kettőt kivéve, kik osztán jegyesek is, az afféle komámasszony-gyűléseket nem ösmérik. Betegségükben azonban bábasszonyaik a szeres mézes pálinka s az ízletes pucita és radina elköltésére maguk jó példájukkal serkentetik.

A férfiaknak termetök jobbára magos, sovány, erős testalkotású, [51v] munkás nép, régebben fazakalás és szekeres volt főbb kereseti forrásuk, újabb időkben tapasztalván, hogy az átok alá vetett föld csak úgy termi meg a jó búzát, ha véres verítéssel művelte-

tik, jelenleg kiválólag jó földművesek, bő gabonát, török búzát, pityókát, kendert, káposztát természetnek. Az atyhai zab, kivált a hegyen való, nevezetes, s más helységi zaboknál jósága miatt többre becsülik, s így ma a fazakalás kiment divatból, s csak a szegényebb sorsú, jószágatlan emberek folytatják.

Régi házszám 322 van, az újabbakkal felmegy 350-re, lélekszám 1500 körül áll.

Az atyhai határ leírása:

A telekkönyv szerint, melyet legelőbb magam veztettem, a határleírás kezdődik a keleti részen, megy délnyugotnak, s bevégeződik északon, míg visszatér keletre. Van tizenkét fő dűlő és száma nélküli fiók dűlők, melyeknek neveik a határleírás folytán mind előfordulnak.

A falun kívül a keleti részen a legelő álló határrészeket nevezik:

1. *Farkas kútnak*, vannak itt valami apróbb források, s tán az ős korban, midőn ez még erdős hely volt, farkasok tanyázhattak itt, mi még falunk közelébe ma se ritkaság, s arról vehette nevezetét.

2. *Telelő alma*, itt voltak valami téli almafák, s innen vette nevezetét.

3. *Csere allya*, az egész hegyvonalat Cserének nevezik, mert hajdon cserés volt, még gyerekkoromban én is értem rajta a cserefákot.

4. *Csere köze*, *Csere oldal*, a fennebbiektől származtak.

[52r] 5. *Darázs domb*, a darázsokról.

6. *Szegények szere*, a föld maga is, birtokosai is szegényebb sorsúak.

7. *Kőszirt sarka* és *allya*, Csere oldalnak vége. Kősziklás kanyaradatba végződik, innen nevezik Kőszirt sarkának, és az alatt fekvő részét aljának.

8. *Sebe kútja* és *allya*, Sebe nevű emberről.

9. *Nagy parlag*, egy jókora nagyságú haszontalan hely.

10. *Molnár Imréék*, ily nevezetű emberről, hol hajdon malom is volt, malma árka ma is látszik.

11. *Arcsó*, praedium, a múlt században és ennek elején a tisztelendő minorita szerzetes atyáké volt. Van rajta egy tisztességes curialis lak s végében egy kis kápolna, mely ma kamarának használtatik. P. Rigó Vazul marosvásárhelyi praesidens előbb Firtost 1819-ben, honnan 1783-ba leköltözködtek volt Arcsóra, és azután Arcsót is örök áron, a szerzetnek kárára eladta, Arcsót kedői birtokos Imre Lukácsnak, ma csíkzsögödi Mikó Antal úr birtoka. Ahonnan a még megmaradt minorita leköltözvén Etédre, mely község kevés számú katolikus híveit Arcsóról addig is gondozta.

Jelenleg is a szerzet egy tagja Etéden viszi a lelkipásztorkodást. Az árcsói birtok területében van Atyha községnek a sós kútja, mely 1822-ben a Korond vize nyugoti partján fakadt fel, s a derék Szócs Albert viceesperes és atyhai plebanus fáradhatatlan ügye-

zetéből használja ma is Atyha közönsége, igénytelen személyemnek is lévén egy kevés feltudni valója annak megtartásában. Árcsónak szónyomozatát nem kisírtam meg, nehogy ártsak vele.

12. *Nagy eger*, suhanc, hitvány egerbokrokat és nyírest terem.

[52v] 13. *Beth mezeje és pataka*, egy szép térséges kaszáló, s mellette egy patak, mely noha az atyhai határba vagyon, a Beth pataka lévén az atyhai határ vonala ezen fiókdülőben, mégis a korondi unitaria ecclesia birtoka, mit igen könnyen meg lehet magyarázni azon fennemlített viszályokból, mely a korondi unitarius praedicator és az atyhai katolikusok között a 17. század elején merült fel, az atyhai katolikusok nem csak canonica portiot, hanem még kepe bért is tartozván fizetni a korondi unitarius praedicatornak. Mely nyomás alul 1625-be és 1631-be csak comminationok útján tudták fejedelmeink is nagy bajjal felmenteni a folyamodó atyhaiakat. Szónyomozati tekintetben a zsidó főnév בֵּת Beth = háztól jöhetett le, valamint *Bethfalva* is Udvarhelyszéken, s *Bethlenfalva* Beth és lechem, mely *Kenyérházát* jelent. Beth ház és lechem pogácsa, s általában kenyér. Innen vette nevezetét Idvezítőnk születési helye is.

14. *Kerek eger*, az egerfákról, nagyobbára egerbokros hely.

15. *Ág vágás*, hol a kecskék és juhok számára ágat vágtak, ma a szegénység tüzi apróságot gyűjt rajta.

16. *Mihálcz pataka*, egy patak és körülötte lévő hely is Mihálcz nevű emberről vette nevezetét.

17. *Szakadály*, neveztetik onnan, mert összeomlott, szakadozott hely. A falu birtoka, vetéskertben zsíros szénát terem, mert nyáron által a sertések szeretik itt dérelni, s jól megrágyázzák.

18. *Bornyu* vagy *Buni szállása*, szép teres kaszáló kertbe kerítve. [53r] Bornyu szállásának nevezik onnan, mert mondják hogy hajdon a bornyúknak ott volt tanyájuk. Buni szállásának pedig valami cigányokról, kiket vagy Bunnak neveztek, vagy a cigán oláh szóról: bun, mely annyit tesz: „jó szállás”, mert oláhu és cigányul is a szállást szállásnak mondják. Ennek közelében van egy kis patak és egy igen jó cseres[z]nyéskert, s így csakugyan lehetett Bun szállás.

19. *Malom dombja*, jobbára szántóföldekből áll, hajdon ennek aljában kis malmocska volt az ott elfolyó patakocskán, s innen vette nevezetét ezen emelkedettebb hegy.

20. *Szádapos*, *Szádapos allja*, *Szép szádapos*, kaszálók.

21. *Görcsös szádapos*, összeomlott sziknyos, fazéknak való agyagos hitván hely.

22. *Fülpék*, szántó és kaszálók, birtokosairól vette nevét.

23. *Kígyós tó*, apró tavas, patakos hely, több itt tanyázó kígyókról vette nevét.

24. *Kert allja*, a gyümölcsöskertek alatti kaszálók a falun alul, azért nevezik Kert alljának.

25. *Fazakas*, a falu közelében lévő kaszálók, tán először itt kezdték meg az atyhaiak a fazakalást, vagyis a fazakas ott lakott.

26. *Suta*, hajdon nagy erdő volt, s miután levágták az erdőt, azután ragadott reá a Suta név, mely megfosztatottat jelent, például fáktól, s annak lombjaitól, latinul mutilus, minutus. Sovány agyagos talajú föld, zabot terem.

27. *Korond út alja*, a Korondra vezető útról vette nevét.

28. *Deákok kertje*, kert, a családról vette nevezetét ezen kert, mely a Kerek erdőn felyül nyugotra nyúlik ki Görnye felé.

[53v] 29. *Szentegyház as erdeje*, másképp *Kerek erdő*, másképp *Szentegyház as dombja*, másképp *Fodor Ambrus*. Ezen kedves, szép kerek, emelkedett és izolált dombon van egy gyönyörű szálás bükkerdő, mely a községé ugyan, de hogy annál inkább a maga ép-ségében megmaradjon s szigorabb felügyelet alatt legyen, az én lelkészségem ideje alatt, hogy a hullásból s néha a vihar által lerombolt fájaiból egy kis jövedelmecske legyen a megyének, melyből papi, kántori, iskolai épületek fenntartására, javítására vagy szükséges holmik megszerzésére egy kis jövedelmecske befolyjon, a megye részére adatott át, a tulajdonosi jog fennmaradván a községnek. Ezen szép Kerek erdő közepében volt az 1651. éven előtti temploma Atyhának, melynek azonban ma még csak romjai se látszanak, de neve fennhagyta a késő maradéknak, hogy ott egykor szentegyház volt.

30. *Malomkö mezeje*, kaszáló, bokros hely, hajdon malomköveket faragtak itt.

31. *Imre fiak czihere*, ezen nemzetség bokros erdőcskéje.

32. *Görnye*, *Görgye allja*, *Fenehegy*, szónyomozatát nem tudom, hacsak nem rusnya helyhezetétől vette.

33. *Kadács*, *Kadács kutja*, *Kadács hegyesse*, jó rendén Chadicha hun vezérről vette nevezetét, mint Udvarhelyszéken *Kadács* és *Kadicsfalvák*. Kadács egy emelkedett hegy a Firtos közelében. Kadács hegyessében a kútnak közelében volt egy kis templomocskája Atyhának, melyről okirataink azt bizonyítják, hogy Krisztus urunk mennybemenetele tiszteletére volt szentelve. Szép izolált hegy, magosabb fekvésű Atyhánál, s tán topographiai fekvésének [54r] hasonlatossága az Olajfák hegyéhez adhatott némi indokot ezen dedicatio. A kis templomocska romjai 1818-ban fedeztetek fel, midőn az erdélyi szükség után ennek százados bükköse levágotott és helye pityókával ültetett be. Első években annyi pityóka termett, hogy Atyha alig győzte hazatakarítani, s akkora nagyságúak, milyeneket azóta soha se láttak, a vidékből kalács és pálinkával mentek ki a Kadács

hegyessi pityókaásásra, s mindenki szekereket terhelve tért haza. Ezen helység nyugoti oldalán van egy jó vízű kút, neve Kadács kútja, az öreg Chadicha ihatott valaha belőle, midőn Firtosról le-lesétált pipázva (de engedelmet instálok, akkor tán nem pipáztak, hacsak nem bagóztak, mint a mai kiszolgált katonáink).

Sed jam Paulo canamus majora *Firtos*hoz közeledünk

34. Ahogy Kadács hegyessit elhagyja az ember, megy *Firtos száddába*, *Firtos aljába*, *Firtos kutjához*, s akinek osztán ereje és bátorsága van, a meredek sziklán felindul a *Firtos vára karéjára*. Most is ide kell felmennem, mert ez az atyhai határ széle. Ezen a részen most egy éve is itt mentem fel a derék báró Orbán Balázs úrral, de itt már csakugyan a kedves Kővári leírása szerint az öreg urak, kik a korondi feredőről szekéren szoktak a *Firtosra* felmennni, ha mindjárt le volnának is kötözve, lehullanának, mert itt ugyancsak négykézláb kell kapaszkodni, hogy feljuthassunk. De előbb igyunk egyet ebből a *Firtos* kutja vizéből, [54v] mert higgyék el az urak, hogy életökben ennél kedvesebb ízű s frisebb vizet sohase ittak! Nohát rajta, mégpedig úgy, ahogy mi szoktunk: előbb egy kis szalonnát és kenyeret eszünk, s azután nekifekszünk e kedves forrás vizének, így ne! Ej, aj, ij, oj, uj! Be jó víz! Be hideg, a fogamot is, ha vagy egy volna rossz, mind kiszedné. No most már megfrissültünk, vetkezzünk neki, és induljunk, itt ne, e meredek kecskék ösvényén. Ej, mennyi édesgyökér van itt, a levele éppen olyan, mint az ördögborda (*Filix mas*) levele, csak-hogy kicsike, osztán mind olyan apró sárga pontocskák vannak rajta, mint a selyembogár tojása, kóstolja csak, öcsémuram, mily édes. A biza! Nem hiszem, hogy az oroszhegyi fickó nyírfaviricse ennél édesebb lehessen. No hiszem, asszonyaink ebből raknak is pálinkába, mikor radinába mennek. No de itt sokat ne pucitázzunk, hanem siessünk, mert ma *Firtos*nak különös kedvező napja van. Nemsokára megváltozik az idő, mert midőn a Fogarasi hegyek oly szép tisztán látszanak, mint most, akkor harmadnap alatt eső lesz. No még egy keveset, íme itt egy hasadása van a sziklának, oly iszonyú hideg lég jön ki belőle a legmelegebb nyári napon is, hogy télbe 22 fokú hideg csak semmi emellett, szele szinte megfojtja az embert hidegje [55r] ezen légnek. Most egy éve legényem, amint e lyukat vizsgálta, egy jó darab fáin vékony paprikás szalonnát beleejtett táskájából, no de az a szalonna se állott hidegebb kamarába. Ej be iszonyú hideg szellő jön ki onnan, valami együgyű ember azt vélné, hogy ezen sziklahegy-hasadék egyike azon lyukaknak, hová Eulus szeleit be-be zárja, majd meg kiereszti. Pedig a *Firtos* kútja üregén bétoluló lég az, s míg keresztülvonul a szörnyű hideg sziklaüregen, azalatt hűvesedik meg annyira, hogy ily hidegen jön ismét a szabadra. Hallja csak mily

messze csörömpöl benn a kő, melyet beveték, s végre a vízbe csuppan! Biza messze benn van, onnan ám a szalonnát senki se veszi ki.

De hagyjuk is már itt e lyukat, mert miután egy kissé megizzadtunk, hűvös légének beszívása a tüdőre ártalmason hathatna. Itt fennebb megint egy kis barlangot képez, s annak is fenekén víz van. No még egy keveset: erre nyugot felé, mert az északi és keleti részen ember fel nem tud menni, az öregurakat is a korondi furdőről a szekérre kötözve (tréfa), csak a déli részen tudják felcipelni. De mű már hála Istennek fenn vagyunk ezen teres szép pázsintos sáncban. Ne mennyi a kokozja! (áfonya), hát még a szegény atyák által ültetett egres! [55v] Menjünk egyenesen délnek, s mindjárt kijutunk a kis kápolnához, melyet a derék pater Atyhai építtetett. Ím itt van ne, még az egész fundamentuma s falából is körös-körül egy sing magosságra fenn áll, de miután egy kissé melegeledtünk, nyugodjunk meg itt a vár bójárata pázsintos sáncába, ahol légvonás sincs, s azután nézzük meg a kedves vár romjait, melyek az ős kornak annyi szent emlékeit juttatják eszünkben. De már mehetünk, itt a nyugoti oldalnak részén volt a bójarat, sánca és hídja. A bójárónál dél felé egész keleti részéig a falaiból egy öln[y]i magosságú még fenn áll, mind négyszögre kinagyolt gránit- és kvarckövekből volt építve. Alakja körtve forma, a déli része szélesen kerekedik, és északi részre mind keskenyedik, nyugotra volt egy bástyája, délre a más. E két részen lehetett közeledni leginkább a várhoz, azért bójárata sánc és híddal, déli és nyugoti része bástyával volt erősítve. A bejarat és ezen részek védelmére a közepébe volt egy épület, mely hajdon a várkastély lehetett, később a tisztelendő minorita atyák kolostora és temploma. De álljunk meg egy kissé, e hely kétszeresen szent, s megérdemli, hogy levegyük fővegünket. Mily felséges kilátás, egész Erdély felett végig látunk. Mily gyönyörű közelre látszanak hazánk véghatárai, a Kárpát heglánca Háromszéktől kezdve [56r] szabad szemmel a Szurulig látszik. Őseink hajdon e kedves magosságokból jelvényezték az ellenség betörését, de miután ők jutának eszembe, mintha szellemeik lengének körül e szent helyet. E gondolat s a bájoló kilátás s a hagyományos regék egészen elvarázsolnak, félve lépek a malterdarabra, melyet a mostoha üdők lemorzoltak a kemény falakról, melyekről az ős rege azt hagyta fenn, hogy tündérek építették, és mily öröm és bánat vegyítéke tölti be szívemet, midőn az jut eszembe, hogy ős hun atyáinknak nagyjai e várat lakták, s halált szóró nyilaik és parittyáikkal üzték el a hozzá közeledni merészkedő ellenséget. S midőn végre elteltek a nehéz idők, hogy a nemzetnek ezen szent emléke még szentebb legyen, s hogy amely egykor a nemzet biztosítása felett virrasztott, lelki üdve felett örökdjék, 1735-től fogva 1784-ig a tisztelendő

minorita atyák kolostora lett. A nemzetnek ezen őslétkerét és romjait Pater Atyhai vagy Péter István gyergyó szent miklósi plebanus és viceesperes saját pénzén megvette (de kitől s mennyivel, azt ma csak a tisztelendő minorita atyák donationalis levelük mondja meg), kijavíttatta, és egy csinos kolostort és templomot s kápolnát építtetett Keresztelő Szent János tiszteletére, s oda 1735-be, miután tisztességesen a szerzetet dotálta, a Királyi Főkörmányszék és akkori római katolikus püspök liber baro Zorger Gergely engedelmével [56v] Szent János vigiliáján a tisztelendő minorita atyákat bevezette, béigtatta, és jure perpetuo nekik ajándékozta. Másnap, azaz 24. Junii, nagy búcsú volt a vidéken, minden ott megjelenő népeit gazdag lakomával látta el, mely szokást a jámbor tisztelendő atyák is egész ott tartózkodások idején fenntartottak, azon észrevétellel, hogy kalánt kinek-kinek hazunnan kellett vinni. A derék minorita atyák az egész vidéknek, kiválsólag pedig Atyhának őrangyalai voltak, s sajnos, hogy ezen vár és szent hely idegen kezekre került. 1783. év telén iszonyú hó esett, a kolostor fedelezetét lerontotta, az atyhaiak lapátokkal mentek ki Firtosra, utat hánytak, s a megszorult atyákat úgy segítették Firtosból Arcsóra lejőni. De 1819-ben előbb Firtosról marosvásárhelyi praesidens Rigó Vazul az atyahiaknak 1000 (ezer) magyar forintokért eladta, és marosvásárhelyi senator atyhai Péter Antal, Atyha plenipotentiarissza az atyhaiakkal kötlevele lépett, s Atyha képében magát a várba introducáltatta, de miután Alsó Sófálvárról kölcsönkért pénzen vette meg a Firtost, s a pénzre kamat fejében sok napszámot követeltek, pénzük pedig, honnan kifizessék az adósságot, nem volt, elvévén az 1820. évi hasznót, a firtos várallyaiaknak megint örök áron eladták, s a kölcsönpénzt Sófálvára visszafizették. Téves azon vélemény, mintha Maria Theresia korában [57r] várát jezsuiták lakták volna, mert éppen akkor minoriták lakták, inkább lehet, ha 1735. év előtt lakhatták, de erről semmi tudomásom nincs, azért állítani sem merem.

1831. évben ugarlaskor a Firtoson nagy mennyiségű aranyakat kaptak, kimentek a körül lévő falvak lakói, kiválsóan a várallyaiak, s a barázdákat túrták, ásták, kapálták s morzsálgatták, s csak amúgy szedegették ki az aranyakat. Több keleti császárok pénzeit találták, sok volt köztük a Theodosius, Iustinianus, Pulcheria és Marcianus korából. Egyet magam is láttam, de kár volt, hogy gyűrűnek volt felkészítve, s így felíratának nagy részét nem vehettem ki. Egyik felére egy sisakos dombor mellkép volt, s durva apró betűkkel DNT LEO ReX AUC. = Dominus noster Leo Rex Augustus. Másfelől úgy tetszik, mintha Esculap képe lett volna, de a körirat legnagyobb részét nem láthat-

tam, minthogy a forrasztás azt eltakarta, alul azonban ezen betűk tisztán kivehetők voltak: TH. SOB, mi úgy hiszem jelentette: Theodosius Salutem Omnibus Benevolentibus vagy Bene merentibus.

Ezen aranyak ismét megerősítik azon véleményt, hogy a nagy király Attila e tartományban is székelte, s hogy Udvarhelyt volt lakása. Nem messze van ettől Rika is, mely Atilla felesége sírjáról vette nevezetét, s hogy az itt körülálló várak ugyanannyi kincstári helyei voltak Atillának, s hogy Firtos vára egyike volt azoknak, hová [57v] mint erősségbe szállították az álladalmi pénzeket. Osztán meg azt tanúsítja, hogy az Atilla halála után a hun maradéknak – székelteknek – a rabonbánok korában is fizették a keleti császárok azon adót, melyet Atilla korában fizettek, annál is inkább, mert keletre visszatért őseink nekik közelükben lévén, rájuk ijesztettek volna hamar, ha hűbérességük esküjét megszegtek volna. Osztán figyelemmel is kísérték a hét őserdők lakóinak – székelteknek – sorsukat, s mindjárt-mindjárt be-beláttak őseik honjukba, majd avarok, majd magyarok nevezete alatt, s midőn a blakkok és besenyők végveszéllyel fenyegetnék nemzetünk őseit, honát, torhónát s rabonbánjait, Árpád mint valami nemző angyal észleli sorsukat, s midőn a veszély legnagyobb, előáll magyarjaival az ojtózi passuson, s megmenti nemzetünket és hazánkot, s egyesülve hun atyáinkkal, sőt törvényeinket is, melyek hat kövértekre hun betűkkel voltak írva, elfogadván, együtt mennek Atilla nagy Huniájába, előcsapatokat a hét őserdők lakói képezvén, melyet újra elfoglalván alapítja meg újra a hont. Mely megint nagy és dicső lett, mint vala Atilla korában.²⁸

Firtos ma Atyhának nem birtoka, de minthogy egykor az vala, ma pedig várja fala képezi határunk erőlfelelő való részének végvonalát, az ő történelmének némi homályos vázlatát [58r] közleni örömemnek tartanám, majd ha Isten szent kegyelme velem leszen, schytha, hun és magyar őslémodoraink terjedelmes megismertetésében Atyha és Firtos bővebb ősmertetését is közleni fogom.

Folytassuk most tovább a határ részletes leírását, s hagyjuk nyugonni a szegény őslé Firtos vára romjait. 35. *Firtos száda, Firtos allja*, szép fiatal bükkös erdő, az öreg fákat az én lelkeszségem korában, 1849-től fogva vagdalták le, de újra szép erdővé nőtte ki magát. Mindezen nevezetek Firtostól jőnek, valamint azon kút is, melynek vizét már ősmérjük.

36. *Súgó, Súgó tető*, a Firtos délkeleti részén lévő fiatal bükkös.

37. *Medencés kútnak* a Firtos keleti részéről jövő forrás nevezetik, e nevet viseli a bükkös is, mely annak terén van.

²⁸ A létező helyneveket is alkalmazó fiktív előtörténetet lásd. Dózsa Dániel, *Zandirhám*, Kolozsvár, 1858.

38. *Kerülő út teteje*, vette nevezetét azon sokat kanyargó útról, mely ezen a részen a Firtosra vezet.

39. *Festék árka*, szinte bükkös a Firtos alatt, a nevezet értelme előttem ösmeretlen.

40. *Vasék, Nagy Mihályék*, fiatal sűrű szép bükkös erdő a Firtos alatt.

41. *Köris kút, Verő fél*, kaszálók és szántók, délnek hajlanak, s onnan nevezik Verő felének a verőfénytől. Ezen a helyen hajdon a Firtos fennállása korában falu volt, mert szántás alkalmával régebben tüzelőhelyekre, cserépdarabokra, sőt még házi vaseszközökre is találtak, amint az öreg emberek beszélnek.

[58v] 41.²⁹ *Veszedelem*, egy összeomlott süllyedezett hely, s innen vette nevezetét.

42. *Princzszeg, Princzszeg sarka, Princzszeg allja és erdeje*, szántók, kaszálók és ifjú bükkös, a nép, minthogy a két mássalhangzót nem igen szereti egymás után kimondani, *Princzszeginek* nevezi. Honnan vette nevezetét, nem tudom, hacsak nem a német szó *Prinz*től – fejedelem, herceg –, mi ismét Firtosra vonatkozólag, minthogy ennek közelébe van, nevezetes volna.

43. *Kerek mező*, Kadácsban a cserés között van egy tisztaság, és ez neveztetik annak, Kadács bércén alul.

44. *Poskota*, egy csere ciheres kaszáló hely, a patak is, mely ott foly bele, *Poskota patakának* neveztetik, szó nyomozata ismeretlen.

45. *Fülöpék czihere*, ezen nemzetség bokros[a].

46. *Vágás*, szintén csere ciheres kaszáló, kettő lehet szónyomozati értelme: vagy hogy az erdőt ott kezdték hamarabb vágni, vagy mint *Vágás* nevű falu és *Kinos* itt Udvarhelyszéken, arról neveztettek, hogy akik a véres kard meghordozása után a hadba meg nem jelentek, kínoson ölettek meg, vagy *per media viscera secabantur* azon helyen, mely *Vágásnak* neveztetik a Firtos közelében is, mely stratégiai tekintetben nevezetes volt, ilyesmi történhetett.

47. *Kis Péter erdeje*, tulajdonosáról neveztetett.

[59r] 48. *Falu czihere*, a község fiatalos erdőcskéje.

49. *Gáborék*, cserés kaszáló, Miklós Gáborról vette nevét.

50. *Simók malma*, ezen nemzetségnek itt Princzszegében nagy birtokuk lévén, azon patakra, mely a Firtos kútjából ered, egy malmocskát építettek, s ennek környékét *Simók malmánál* nevezik.

51. *Somogyiak kertje*, ezen nemzetségnek hajdon szép gyümölcsöse volt ezen hely, ma is sok gyümölcsfa van ott.

52. *Kadács száda*, szép kaszáló helyek.

53. *Kenderszeg pataka*, egy kis patak, melynek közelében egykor sok kender termesztettek.

54. *Paradicsom*, egykor gyönyörű gyümölcsöskert, hol *Kenderszeg pataka* és *Poskota pataka* egy szigetet képez, ma is vannak gyümölcsfák benne, de már nem áll kertben, a Pálfalvi fiak birtoka jobbára.

55. *Békás domb allja*, szép szántók és kaszáló helyek.

56. *Falu allja*, azon jó kaszáló és szántó helyek, amelyek a falu délnyugoti részén vannak.

57. *Bencsöné*, egy sován domb kaszáló és szántó, egykori tulajdonosáról vette nevét.

58. *Halgatozo domb*, egy izolált magos domb, szembe a Princzszeg allji erdővel, honnan jó rendén a pásztorgyerekek eltévelyedett marhájuk kolompját hallgatózták.

59. *Ortovány*, bokros ciheres kaszáló hely, az orotás.

60. *Sáros patak tója*, egy nagy tó és annak vidéke.

61. *Danka szege*, bokros kaszáló és szántó helyek.

62. *Pap tója*, a papi és kántori birtok, bokros kaszáló.

63. *Gyütés*, ciheres cserés kaszáló.

[59v] 64. *Kis kapu*, régen, míg az a közlekedési út a külső határon volt, Etéd felé volt röv[id]ebb gyalogútja erre is, és a gyepon volt egy kis kapu, s erről neveztetett a hely is azon néven.

65. *Tótok kertje*, a Tóth család gyümölcsöse.

66. *Nagy Mihály kertje és allja*, Nagy Mihályról.

67. *Lésza kapu*, itt vesszőből font kapu lehetett az Etéd felé menő határra, s azért nevezték Lésza kapunak, mert a vesszőből font aszaló táblát vagy kert falát lészának nevezik.

68. *Nádatszeg*, sován kaszálós és törökbúzás földek.

69. *Déllő*, jobbra kaszáló helyek, régen, míg ez is nyomás határba volt, itt dereltek a marhák, mert emelkedettebb a hely, ahol a marhák örömet heverésznek, minthogy a szellő inkább jár az olyan helyeken.

70. *Kere hágó*, sovány fekete földű szántók.

71. *Tövis szege*, szintén ilyen tulajdonságú hely, hol sok tövis is termik.

72. *Omlás pataka*, a Csombor kútról bejövő patak mentén összeomladozott hely.

73. *Derék föld*, jobb tulajdonságáról neveztetett.

74. *Pusztá kert*, hajdon kertbe foglalt gyümölcsös a falu nyugoti részén.

75. *Tankó*, egy gyümölcsös tartomány a falu nyugoti végén. Tankó nevezetű székely család van, de Atyhába hogy laktak volna, nem hallottam.

76. *Ponk*, a falu közelébe lévő emelkedett helyen fekvő szántók.

[60r] 77. *Bércz köze*, Ponk és Árnyék bérce közötti szántók.

78. *Árnyék oldala és pataka*, meredek oldal és alatta folyó patakocskák, mely Tóthok szakadályából és Küszürü kőtől ered.

79. *Mocsárnat*, vizenyős helység.

80. *Nagy Szakadály*, összeomlott hely, jobbra a község birtoka.

81. *Kütyesz és pataka*, így neveztetik Árnyék patakán túl lévő határrész egész az etédi határszélig, philológiája előttem ösmeretlen.

²⁹ A sorszám ismétlődik, nem írtuk át a számozást.

82. *Határpatak*, a Kütyeszbe menő úton, midőn az atyhai határnak vége szakad, egy kis patakocská jön be az úton keresztül, s Kütyesz ott végződik is, és kezdődik az Etédi határ, azért ezen patak Kütyeszben neveztetik Határ pataknak.

83. *Burján cseréje*, a múlt században ezen család Atyhában virágzott, most már nincs többé, e család cseréje volt.

84. *Sárostó*, vizenyős omlásos hely.

85. *Sikkattyu* és *Sikkattyu száda*, sován kaszálós és szántóföldek.

86. *Földhíd*, régen itt ment Etédre az út, s egy nagy árkon kő és földből átjártot csináltak, s onnan vette nevét.

88³⁰. *Dömén vágása*, valyon Dömén irtott-é ott valaha? Vagy a székely szigorú törvény itt hajtattott végre rajta? Nem tudatik.

89. *Gyertyános*, bokros legelő, ahol jobbra a gyertyánfák teremnek.

90. *Köves domb*, *Köves domb teteje* és *vápája*, a sok körül.

[60v] 91. *Juhod pataka*, mely a három sebes patak összefolyásánál Juhod nevet vesz fel magának.

92. *Első, második, harmadik Sebes pataka*, Hegy allja nevű erdőben veszik eredetüket, s körülötte való helységek is Sebes pataka, Sebes patak köze neveket viselnek, vizök nagyon jó és folyásuk sebes.

93. *Telek mezeje*, szép kaszálók és szántók.

94. *Hargatkő allja* és *nyaka*, s *Hargatkő*, egy ciheres domb, annak alja és teteje.

95. *Hegy allya*, egy egész hegylanc oldala, mely szép nagy erdő volt, s átaljában hegyalljának nevezik, de több kis részeinek más-más elnevezései vannak. Most újra nőni kezdett az erdő rajta, apróbb helyi nevei ezek:

a. *Kiskő allja*,

b. *Engi halma*, hol egy alsó sófalvi Engi nevezetű embert falvájából való peres társa, midőn Küsmödről királybírótól menne hazafelé, mert a sófalvi ösvény itt megy keresztül, éppen a Kiskőn belül egy kessel megölt, de kését a meggyilkolt meljén felejtven, kitudódott. Ahol ezen szomorú eset történt, az atyhaiak egy halmot raktak, s minden ember, ki ott jár, egy kövecskét vagy egy ágat vet a halomra ősi székely szokás szerint, hogy emléke fennmaradjon. Közelébe van egy gyönyörű nagy bükkfa, melyre ezen szerencsétlen eset fel van írva. Ezen hely ezen szerencsétlen Engi nevű ember halmáról Engi halmának neveztetik.

[61r] c. *Sebespatak feje*, itt ered a Sebes patak.

d. *Szalonnás*,

e. *Lázárné tója*, nevezetes ezen hely azon regéről, hogy a nép azt hiszi, sőt vannak még máig is élő emberek, kik azt állítják, hogy a magyar országaiak

lőháton szoktak volt a múlt század végén s ennek elején ide járogatni kincseért, s azt mesélik, hogy azon a helyen, ahol ezen tó áll, volt egy kis bokros hely, s a magyar országaiak tudták, melyik bokor alatt van a termés arany, vagyis amint ők mondják: az aranyfolyás pincéje lappancsa, a bokrot onnan elfordították, s az ajtót kinyitván megrakodtak, és 10-20 év múlva jöttek megint csak vinni a kincsből. Midőn elmentek, mindég úgy helyretették a bokrot földestől, hogy senki reá nem találhatott, pedig sokszor látták, hogy ott bőr átalvetős, szép szerszámos lovakkal voltak ott. Kis kutyájok volt nekik, mely az arra járó-kelő embereket messze megérzette, s akkor oly lövöldözéseket tettek, hogy örvendett az, aki azon környékről hamar eltávozhatott. Történt azonban, hogy az atyhai S. F. a múlt században valami úton-módon ezen magyar országai emberekkel megösmékedett, s annál inkább, mert ezek egyike már igen öreg volt, és ő azt mondomta, hogy ő már annyit hordott innen, hogy neki életében már több nem kell, a mások is már jól elgazdagodtak, [61v] arra járván S. F., megkérdezték őtet, hogy mit keresne ott, s monda, hogy marhákot, keményen bántak vele, de látván, hogy szegény ember és megijedett, megeskették erősen, hogy soha senkinek se szól, megajándékozták a pincéből annyi kincessel, amennyit elbírt, s eleresztették, s maguk is, miután helyre igazították a bokrot, elmentek, s többé oda nem jártak, de S. F. még némi idegen falusi sógorával használta a múlt század végén és ennek elején a kincses pincét, de maradékainak, mint-hogy meg volt esketve, nem mondomta meg a titkot. A nemzetség ma egy a leggazdagabbak közül. Így meséli el hagyományból egy öreg, 73 éves atyhai ember, B. Zs., ki öregsége dacára is, bárha szegény ember, oly víg kedélyű, és eleven adomák, mesék és regék könyvtára, hogy örömmel hallgathatja őtet a legmiveltebb ember is.

f. *Vas oldalak*, fiatal bükkös, az egész erdő pedig átaljában Hegyalljának neveztetik.

96. *Fővény allja*, hegy alja alatt elvonuló fővényes tulajdonságú szántóföldek.

97. *Borsó föld*, borsót szoktak régebben rajta termeszteni.

98. *Nádatszeg kútja*, apró forrásos hely, egyik ága azon kutacsának, mely Nádatszeg felé megy be innen.

[62r] 99. *Tóth szakadály*, Tóth család összeomlott birtoka.

100. *Eger, Eger oldala, Egerpataka*, egerbokros hely.

101. *Magyaró kerék*, semmi nevezetesség róla.

102. *Balás keresztje*, egy Szakállas Balás nevű ember egy szép keresztet állított volt ide, s arról vette nevezetét.

103. *Igaz bércze*, összeomlott legelő.

³⁰ A sorszám ugrik, nem írtuk át a számozást.

104. *Csombor kút*, egy [ilyen] nevű igen jó forrásról.
 105. *Akasztfő*, arról vette nevezetét.
 106. *Első, második és harmadik Kereszt*, itt a hegy élén felállított szent keresztokról vette nevét.
 107. *Fias tető, Fias oldal*, egy szinte oly magosságú hegy, mint Firtos, honnan az egész Maros tere le Kuttyfalváig látható.
 108. *Ráduly szökése*, egy ily nevű ember akaratján kívül beesett volt, s szerencséjére az utána zuhanó nagy kő őt keresztülszökte, és semmi baja se lett.
 109. *Ásott út allja, Ásott út teteje*.
 110. *Orbán váluja, Orbán kútja*, ily nevű emberről vette a kút is, válú is nevezetét, úgy annak tartományai.
 111. *Dávid gödre*, Küsmöd nagy kövin belül van egy iszonyú mély gödör, mely a Dávidok birtoka, s onnan vette nevét.
 112. *Miklós fiak erdeje*, a családról.
 113. *Kis Péter gödre*, ily nevű emberről.
 114. *Nagy Ferencz vápája*, hasonnevű emberről.
 115. *Rakottys sarka* és *Új erdő*, két egymás után lévő erdőcske és helység nevei.
 116. *Ölves, Ölves pataka*, fiatalos erdő és ott lefolyó patak.
 [62v] 117. *Tothok és Máté fiak erdeje*, a családokról.
 118. *Pap kútja*, egy igen kedves vizű forrás a Tótok ciherében, melyre papjaink zuhanyt is csináltattak.
 119. *Lukácsok szénafüve*, a családról, nevezetesen a szénaság arról, hogy se fűvül, se szénául semmiféle marha meg nem eszi. E hely talaja szürke agyag, tapasztani igen jó.
 120. *Veres föld*, színéről neveztetik így.
 121. *Kupásné*, egy kőszirtos nagy hegy, melynek az aljában van az atyhai temető és a temetőn belől a templom. Hajdon szép bükkös volt, melyet még magam is értem. Kupás és Kupásné nevű egy pár süket emberről regélik, hogy nevét vette volna, kik itt laktak egy házikónak két részében, kik akkorán szoktak volt együtt suttogni, hogy csendes időben a falu is hallhatta titkaikat.
 122. *Kőbánya*, ezen előbbeni hegynek folytatása, mészkő sziklás hegy.
 123. *Dávidok oldala*, azon nemzetségről, mely alatta lakik, időmbe még szép bükkös volt.
 124. *Csedő és Csedő kútja*, szántó és kaszáló, s rajta egy kút forrás.
 125. *Málnás vápája és erdeje*, szép erdőcske.
 126. *Győrfi Katié*, ciheres kaszáló egy oldalba, Málnás vápáján alul.
 127. *Réde, Réde mocsara*, igen jó fekvésű szántó.
 128. *Deszka fa bérce, Deszkás patak*, szántók és alatta elfolyó patak.
 129. *Dávidok erdeje*, a családról vette nevét ezen erdő.
 [63r] 130. *Mély árok*, a Dávidok erdején alul bemenő nagy árkot nevezik így.

131. *Sófalvi hágó*, azon hely, melyen keresztül a Sófalváról jövő ösvény felmegy, neveztetik így.
 132. *Kőszirt sarka*, azon hegykanyarodot, mely végét képezi Csere oldalnak, neveztetik köves tulajdonságáról így.
 133. *Lőrincz Mihály körakása*, ily nevű emberről.
 134. *Csere út teteje*, az ily nevű oldalról és azon útról, mely Csere oldalon kimegy.
 135. *Méhes tető*, egy hegy orma, mely hajdon, mint Csere oldal, cserés volt, és vagy onnan vette nevét és hihetően, hogy nagyobb udvas fákban itt méheket találtak, mi ma is közel lévő erdeinkben is mindennapi dolog, vagy onnan, hogy ennek aljában méheskertek lehettek.
 136. És így meglehetősen bágyjadtan visszatérünk Farkas kúthoz, honnan elindultunk volt, s eszerént minden talpalatnyi föld, mely Atyha községében és határában külön névvel bír, hozzákapcsolt nevezetéseivel együtt le van írva.
 Atyhában, augusztus 30-án, 1864.

Betegh Imre atyhai lelkész által

BÁGY

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
 (Fol. Hung. 1114/57.)

[69r] Nemes Udvarhelyszék, Oláhfalvi járás, *Bágy*. Más elnevezése nem volt, ezen község hegyen fekszik, és folyóvíze nincs, hanem a falu közt két forrás van, mely a községnek elegendő és igen egészséges vizet ad, és sohase fagy bé, se el nem apad.

Topographiai nevek:

Vár alya, oldalos, köves szántók.

Tersárta, fekete földű lapályos szántók.

Alsó oldal, fekete földű oldalos szántók.

Nagy hágó, szántóföldek.

Csere, oldalos fekvésű legelő.

Kis csere széke, szántóföldek a Dálya pataka mellett.

Szederjes mező, szép marhalegelő.

Nagy mező, marhalegelő.

Arvad, Hosszú föld, Benkő almája, kissé emelkedett szántóföldek.

Szénafű, szénatermő hely a Czipkés nevű patak mellett.

Fejedelem földje, szép marhalegelő.

Pert hátya, legelő.

Berbécs válla, legelő.

BALÁNBÁNYA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.
 (Fol. Hung. 1114/13.)

[202r] *Helynevek a Baláni községről*.

1. Balánbánya Csikszékhez tartozik, a Rákosi dullói járáshoz.

2. A baláni község a Csik Szent Domokosi Rézbányának is neveztetik, s 1802 óta ezen név alatt országszerte ismeretes.

3. 1848 előtt a Szent Domokosi Rézbánya név alatt volt ismeretes, és a szent domokosi községhez tartozott, 1850-be Balánbánya név alatt külön községgé lett – külön bíró alatt.

4. 1850 óta említetik a község legkorábban, mint község, de a bánya 1802-be keletkezett, s mint Szent Domokosi Rézbánya ismeretes, a Brassói Kutató Társulat tulajdona, 1858-ba vétetett meg az előbbeni tulajdonosoktól.

5. Honnan népesedett? Az országból és a külföldről, annyira, hogy jelenleg majd 2000 lélekkel bír.

6. Kérdésre előbb megmondattott.

7. A bánya a csik szent domokosi község határába fekszik, mely község határáról legjobb felvilágosítást tud adni.

Balán, 18/10., 1864.

Gál János jegyző

Nota bene. Benkő könyve³¹ Csik Gyergyo és Kászonszékekről és határaitól legbővebb felvilágosítással szolgál.

BÉLBOR

(ÉS RAKOTTYÁS)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[206r] Descriere despre numirea și originea locurilor în comuna Bilboru – scaunul Csik Somlyo-lui, oficiolatul procesual Tölgyes:

Ad [1]. Comuna Bilboru este lângă otarul Moldaviei, acum de la anu 1862 se ține de scaunul Csik Somlyo, oficiolatul procesual Tölgyes, sub timpul absolutismului s-au ținut de pretura Gy[ergyó] Szent Miklos, prefectura Sz[ekely] Udvarhely.

Ad 2. Numele comunei în limba română Bilboru, în limba maghiară Bélboru, în limba germană până acum nu are nume deosebi – numirile acestea, precuma în scrisori, acte oficiale, așa și înaintea poporului român și maghiar de comun sunt cunoscute.

Această comună jace pe o vale și două pârae, adică Bistricióra, Paraul Bilborului și Paraul Bilborasiulu, are cea mai înaltă poziția în Transilvania și posedă ceva și romantică, numeră numai 150 de numeri, însă foarte înprăstiate diacă casele una de alta, și prin acesta cuprinde mult loc. Dânsa se înparte în 2 cuturi (cantoane) care nu [206v] au nicio denumire deosebită, ce numai în comună sunt cunoscute.

Locuitorii acestia comuni sunt cu toți români, afară de vro 2 secu care nu de mult s-au așădiat acolo.

Ad 3. Comuna aceasta de la urdirea și până acum tot acestea numiri au portat care poartă și astăzi.

Ad 4. Despre originea comunității acte în scrisori autentice nu sunt, fără dein tradiția și spusele bătrânilor, a părinților și a protopărinților noștri. Se dice că de la înfinția și urdirea comunității până în prezente ar fi ca la 250 de ani – locul acesta au fost înainte de înpopolare deșert, nelocuit, muntos, cu păduri mari cuprins.

Ad 5. Despre înpopolare ne este de la părinți noștri cunoscut că înainteiu locuitoriu carele s-a așădiat mai întâi pe Dialu Bilboru cu turma sua de capre, au fost Giorgie Bilboru care au venit pe acestia părții de către Borgou, unde aflând pășiune pentru turma sua, s-au așădiat aci și cu locuința și după acesta au venit Teodoru Stanu tot de către Borgou, Andreu Hanganu dein Moldavia, dein satul numit Hangu, și Juonu Cifrea dein comuna Szárhegy și mai pre urmă și alți au venit, uni dein Romania, [207r] alți dein Transilvania, au început la prășitul vitelor, curățirea locului ca se poată produce fân pentru ținerea aceloră, dein care acești locuitori și în diua de astăzi trăesc.

Ad 6. Comuna aceasta au căpătat numirea sua de la cel întâi locuitoriu al seu, adică George Bilboru, de la care mai întâi dialul, pe care s-au așădiat, au primit acest nume, apoi mai pre urmă și comuna.

Numirea munților:

Munții în otaru Bilborului sunt:

a. Muncielu, de la vatra comuni cătră răsărit.

b. Harlagia, de la vatra comuni cătră răsărit spre amiadiănoapte.

c. Vamanu (Vamán kut), de la vatra comuni cătră mediulu nopți.

d. Alunisiu Mare (Nagymagyarós), de la vatra comunii cătră miadiănoapte.

e. Alunisiu Mic (Kismagyarós), spre apus de la vatra comunii.

f. Fagietiu, tot cătră apus de la vatra comunii.

g. Paltinisiu, diace spre apus de la vatra comunii.

h. Stigia, diace tot spre sfințit de la miadiădi.

i. Dobrénu (Dobransorka) diace asemenea spre apus-miadiădi.

l. Opcina Mare diace de la vatra comunii cătră apus-miadi[ă]dii.

m. Rachitasiu (Kicsirakotyás) spre amiadiădi.

n. Ratesiu (Rakotyás) diace spre amiadiădi.

Numirea lacurilor:

Lacuri nu sunt.

Numirea vălilor:

a. Valea Bistriciórii isvorește dein Muntele [207v] Fagietiu, curge prin midilocul satului și așa mai în jos prin Corbu și mai departe până se bagă în Moldavia în Bistritia Mare.

³¹ Lásd Benkő Károly: *Csik- Gyergyó- és Kászonszékek leírása*, Kolozsvár, 1853.

Numirea pâraelor:

a. Parau Bilborulu îș trage originea dein Opcina Mare și curge în Bistricióra.

b. Parau Bilborasiului, curge tot dein Opcina Mare, în peolaltă direpțiunea se varsă în Bistricióra.

Numirea locurilor de pășiune, fânațiu și de arat:

Alte locuri de pășiune, afară de acelea care s-au numerat până aici, nu se află.

Observare:

Comuna Bilboru este foarte provediată atât înprejur, cât și însuși în vatra sua, cu apa minerală a cărei putere se asemineadiu cu a Borszékului, însă analizată niciodată nu a fost, în comună se află un isvor și o scâldătorie mai de frunte, care însă numai locuitorii comunii le folosesc.

Bilboru, în 9 octombrie 1864.

+ Andreiu Hanganu jude

+ Juonu Czífrea

+ Tóderu Stanu aleși comunități
prein G. Chitulu mp. notariu

BENCÉD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[67r] Benczéd leírása.

Benczéd lakhelye hajdon puszta, de szép kilátású s nyílású völgy vala Szalom vize mellett. Benczédttől mintegy öt óra járásnyi föld távolságra esik az világszerte híres s az hajdoni *Firtos* vára s ennek fel-emelkedett *Firtos* hegye magossága: e hegy magosságát az várral együtt s annak sikámlós terit bírta egy *Fürtös* néven neveztetett kapitány, s az akkori fejedelem Benczéd vidékit ennek a *Fürtös* kapitánynak ajándékozta vala, hihető valami kitűnő jellemiért. Következőleg *Fürtös* kapitány *Firtos* hegyit az várral együtt eladta az barátoknak (papoknak), *Fürtös* odahagyván az hegyet, megtelepedett azon ajándékozott tájon, az hol ma Benczéd helysége fekszik.

Benczéd *Fürtös* kapitányról vette eredetét s népese-dését. A *Fürtös* ivadék a maga ősi nevit csakhamar elvesztette, *Firtos* hegyiről az nép *Firtos* családnak nevezte, ma is ugyan élnek néhányan, de az [67v] lány ágazat miatt szintén kialuvófélben vagynak.

Benczéd díszlik *Szalom* vize folyásával, mely Benczéd két határa közepette végig s Benczéd oldala mellett is lefoly. Tiszta, egészséges folyóvízzel szolgál mind embernek, mind az háziállatok számára. Eredetit veszi felyül a legközelebbi szomszéd *firtos* váralyai és patakfalvi határokon lévő víz forrásaiból és az Fehér Nyikoba ömléséig tart mintegy három fertály mért-földet. *Szalom* pataka pedig az maga nevit vette az *firtos* váralyai és csehértfalvi határokon lévő *Szalom* nevű határrészekről.

Benczéd határán közel az faluhoz esik *Várbük teteje*, az mely felemelkedett hegynek körül az oldala erdős

ugyan, de az teteje szép kis téres hely. Erről a régiek azt állították, hogy ide *Fürtös* kapitány egy földvárat építtetett vala az maga üdőtöltése végett, aminek ke-vés omladéka ma is látható.

[68r] Továbbá Benczéd helységébe több nevezetű helyek (kertek) vagynak, úgymint:

Székely kert, *Sebe* kert, *Menyecske* kert, *Udvari* kert, *Verőfény* kert, *Toh* kert, *Susa* kert, *Fazakas* kert és *Josa* kert, mind jó használható kaszálók és gyümölcsös-kertek.

Künn a helység határán vannak több nevezetű határ-részek, úgymint:

Kuhar, *Héjjászoly*, *Fel hágo*, *Édes alma*, *Avaros*, *Gyer-tványos*, *Kata szo*, *Két mána*, *Szék*, *Keringő*, *Verőfény*, *Gyümölcs kert*, *Orotvány*, *Hosszszu*, *Egerdomb*, *Vár-patak*, *Kőpincze*, *Várbük*, *Várbük mege*, *Szőllő tető* és *oldal*, ezek nagy része szántó, kevesebb kaszálós és legelő

Veresmart, szép erdő.

Remete mezző, *Bakonya*, erdő és legelő.

Csávás, *Kerülő*, *Kut elő*, *Szász fű*, *Péterné*, *Bükfa*, elve-gyesen erdő és legelő.

Kecske hegy, *Szakatt ut*, *Avas oldal*, *Hegy*, *Bocs kutja*, *Erős tő*, erdős, legelő, kevés szántó.

Köves föld, *Dios kert*, *Lok*, *Pálos*, *Nyir hátya*, *Szil*, *Virágostho*, *Tökés föld*, *Irmocsár*, *Nagy vápa*, *Both pa-taka*, *Nagy odvas*, *Kis avas*, *Füzesto*, *Lok*, *Két asszony kut*, *Csere*, *Bába völgye*, [68v] mind szántók, kevés kaszálókkal együtt.

Végre: vagyon *Szalom* vize folyása mellett Benczéd határa felső szélén a csehértfalvi, kecseti és benczédi ha-tárok öszveütközésinél egy igen-igen magosra felemel-kedett kőszikla, *Nagy kapu* kősziklájának nevezetik, az miből oly nevezetes víz csepenkél ki, s ki is van próbálva többször, hogy amely siketség nem az emberrel születik, hanem csak betegség következtibe kapja az beteg az siketséget, tökéletesen meggyógyítja, vagyis füle hallását helyreállítja, ha a bánásmód annak rendi szerént kezeltek. Ennek én is élő tanúképe vagyok.

Kiadta augusztus 15-én, 1864.

Péter János községi jegyző

BÉTA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[77r] Béta községe és határrészeinek elnevezések ér-telmezése.

1. Erdély nagyfejedelemség Udvarhely székében, a Bögsői járásban, Udvarhely várostól két óra távol-ságra délre fekszik *Béta*.

2. Béta falvának egy neve vagyon, tudniillik *Béta*.

3. Nagyatyáink kereken építtetett falut lakták, és mai napig így lakozunk benne.

4. Nem lévén legrégibb okirataink, nagyatyáinkról reánk maradt hagyomány alapján állítjuk: egy atya

fiát így utasítá örökségébe: *bé tová*, melyből röviden *Bétának* neveztetett, és már egy régi okiratban, mely kiadatott az 1630. évben, és a vágási templom ládájában mai napig őriztetik, ily néven, Béta, is említettik.

5. Béta lakossága ős székely telepedés, mit a lakosoknak magyar nevezetek is igazol.

6. Bétának utzái, melyeken a határra kijárása van:

a. *Györfi utca*, melyet a Györfi család lakozván, arról el is neveztetett.

b. *Gál utza*, melyet a Gál család lakozván, arról el is neveztetett.

c. *Széljések utzája*, melyet a Széljes család lakozván, arról el is neveztetett.

d. *Barabás utza*, melyet a Barabás család lakozván, arról el is neveztetett.

e. *Tótok utzája*, melyet a Tót család lakozván, arról el is neveztetett.

7. Bétát napkeletről a Hodgyai, délről a Bögözi és Magyarósi, napnyugotról a Doboi, északról a Vágási határok veszik körül.

Főbb határrészei:

Hodgya felől:

aa. *Vátágós*, szántók, mely is a régi időkben közbirtok lévén, a lakosok által megváltatott, és hihető, a nevét onnét kapta.

bb. *Gyepüre járó*, szántók, a régi időkben két határok voltak, melyeken keresztül gyepű vitetvén, az által választattak el egymástól, és azon helyen vitetvén keresztül a gyepű, onnét kapta nevezetét.

cc. *Ereszkező*, szántók, oldalos hely, megterhelt szerekkel bajoson lehet ereszkedni, és a nevét [onnan] kapta.

[77v] dd. *Csere*, szántók, régi időkben cserefák voltak, és a nevét [onnan] kapta.

ee. *Sás*, kaszáló, teremni szokott sás fű, sovány szénaterméséről kapta nevét.

Bögöz felől:

ff. *Dán hegye*, szántó, régi időkben Dán család birtoka lehetett, hihető, hogy nevét is onnét kapta, de mikor? Hol lakozott? És mikor enyészett el? Nem tudatik.

gg. *Nagy avas mege*, szántó, árnyékos hely, a hó későre szokott róla elolvadni, és az avas nevét onnét kapta.

hh. *Hadkúta*, szántó és kaszáló, egy bő forrású kút vagyon benne, mely egy hadat is kielégítene, hihető, a nevét is onnét kapta.

ii. *Délő teteje*, szántó, magos domb, nyári meleg napokban a szarvasmarhák ott szoktak délelni, és a nevét onnét kapta.

kk. *Falú vágottya*, ciheres hely, a falu közbirtoka lévén, le is szokta vágni, honnét el is neveztetett.

ll. *Vápa*, erdős hely, a régi vápa szóról neveztetik.

Magyarós felől:

mm. *Égett hely*, ciheres legelő, régi időkben az erdő onnét elégettetvén, [onnan] neveztetett.

Dobó felől:

nn. *Határ patak*, legelő, бүк- és gyertyánfák is találtnak rajta, egy kis patak, mely a bétai határt a dobóitól elválasztja, honnét is neveztetik.

oo. *Szék kert*, kaszáló, régi időkben szép kertek voltak, egy birtokos szép kertében széket tartott, és onnét elneveztetett.

pp. *Deszkás kert*, most is veteményesnek használattik, régi időkben deszkákkal bé volt kerítve, és onnét el is neveztetett.

qq. *Borjú kert*, szántó, régi időkben borjúk legeltek benne.

rr. *Egres*, szántó, egy kis patak keresztülfoly rajta, melynek partjain egerfák voltak, és elneveztetett arról.

ss. *Sáros föld*, szántó, mely is vizes időben nagyon sáros lévén, kapta nevezetét.

Vágás felől:

tt. *Kő hártya*, szántó és kaszáló, most is nagy kövek vagynak benne, és onnét neveztetik.

A fenn írtakat bizonyítjuk.

Béta, 1864. év október 14-én.

Csonta József vágási lelkész s. k.

Gáll Péter falusbíró

Györfi Dániel s. k.

Györfi Ignácz s. k.

Gáll Gergely idős s. k.

Gáll Ignácz jegyző

BETFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[71r] Helynevek Bethfalva községből, Udvarhelyszékből.

1. Udvarhelyszék, Székely Udvarhelyi kerület, Székely Kereszturi járás.

2. E községnek csakis egyféle neve él most, s e néven esmeretes a köztünk divatozó nyelvek közül bármelyikén is, tudniillik Bethfalva.

3. Tudtunkra e községnek más elnevezése nem volt.

4. A község mikor említetik legkorábban? Nem tudatik.

5. Honnan népesítettet? Nem tudatik.

6. Mit lehet tudni köztudomásból, hagyományból, írott vagy nyomtatott emlékekből a név eredetéről, értelméről? E részben sem bírunk köztudomással, se a nevezett adatokkal.

7. A község határában előforduló nevezetesebb topográfiai nevek ezek:

a. *Sás*, ez vizes, ingoványos, sáttét termő hely. Ehhez tartozik az úgynevezett Szöllő nevű határrész, ahol, mint az öregebbek emlékeznek, szőlő is termett, de jelenleg nincs, csakis szántók és kaszálók.

b. *Köblös*, ehhez tartozik az úgynevezett Vizes lok, mely nevezetét onnan vette, hogy az oldalról lefolyó

víz ott szokott megállani. A Gyümölcstös nevű hely, hol régebben gyümölcstermő fák voltak, de jelenleg egy vad vackorfa van.

c. *Csender*, fiatalos kis erdő.

d. *Szilva*, ez is nevezetét vette az régebben ottan lévő szilva és más gyümölcstermő fákról, de jelenben egy sincs.

e. *Bagjos*, honnan vette nevezetét, nem tudatik, hihetőleg régebben baglyok tanyája lehetett.

f. *Csorong*, ez ciheres legelő, van benne egy tiszta és ki nem apadó forrás, neve is hihetőleg ettől van.

g. *Mádál*, második, harmadik és negyedik osztályú szántókkal és kaszálókkal.

h. *Viz köze*, A Küküllő és Malom árok közt, szántók.

i. *Pethő domb*, neve eredetéről nem tudunk.

k. *Köles kert*, régebben hihetőleg kölestermő hely volt, jelenleg szántó.

[71v] l. *Kádár földje*, szántó és kaszáló hely, név eredetéről nem tudunk. Itt van Csere nevű hely, hogy régen cserefák voltak, jelenleg egy sincs, hanem szántók és kaszálók.

m. *Kerengő*, régebben a Küküllő ott járt, s annak keringő folyásáról neveztetett, jelenleg szántó.

Bethfalván, augusztus 31-én, 1864.

Benkő Antal jegyző
Szétsi János falusbíró
Szétsi Sándor esküdt

BIKAFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[81r] Bikafalva községe helyzeti leírása.

1. Bikafalva községe fekszik nemes Udvarhelyszék Farczádi dullói járásában, ezen járás nevét kapta Fartzád nevezetű falutól.

2. E községnek országszerte esmeretes neve Bikafalva, neveztetett hajdon Nagy Küküllő falvának is.

3. Hogy mikor említették legkorábban Bikafalva név alatt, nem tudatik.

4. A népesítésre nézve a szájhagyomány azt mondja: volt Bikafalván felyül s Székely Udvarhely városán alól két kis falu: Czibrefalva a Nagy Küküllő jobb és Jánosfalva az említett folyam bal partján, úgy-szintén Bikafalván alól volt egy harmadik kis falu, Mihályfalva, ugyan a Nagy Küküllő jobb partján. Ezen három kis falucska egyesítettett Bika falvával, s hogy ez igaz lehet, bizonyítja, hogy az említett kis faluk helyei ma is így neveztetnek: Czibrefalvi, Mihályfalvi és Jánosfalvi rét, s a körülettek fekvő határrészek is hasonló nevezettel bírnak. Különösen Czibrefalva helyén még a házak helyei is látszanak, s jelenleg is így nevezik, „házhely”.

5. Bikafalva nevezetét kapta a szájhagyomány szerint:

a. Onnan, hogy régi időben a nemes székben nagy marhavész dühöngvén, a marhák elhullottak, különösen a közelebbi falvákban a bikák mind elpusztultak, csak Bikafalván maradt meg egy, s a teheneket a [81v] körül fekvő falvakból ide hajtották párosodás végett, s ezért neveztek volna Bika falvának.

b. Ugyan a szájhagyomány szerint: lévén Bika falvának alsó határában egy Bonta nevezetű cserés erdeje, ezt Bögöz szomszéd falu perrel el akarta venni, mit Bika falva minden lehető móddal meg akarván gátolni, a bögözi bikát, mely a peres erdőbe ment legelni, levágta, ezen tényéért az erdőt elvesztette, s nyerte volna a Bikafalva nevet. Nagy Küküllő falvának neveztetett hihetőleg a Nagy Küküllő folyamról, melynek jobb partján fekszik, s mely mindhárom határan átfoly.

6. A községnek még fennálló ugarrendszer szerint van három határa:

a. Az úgynevezett Felső határ, mely fekszik nyugotról a hodgyai, északról a székely udvarhelyi, keletről a főlső boldogasszonyfalvi határok és délről Bikafalva községe közt. Kettévágatik egy kis patak által, mely neveztetik Ábrahámne patakának. Ős monda szerint egy Ábrahámne nevű özvegy asszony ásatta árkat, hogy mellette lévő birtokán a patak kiütését meggátolja, s ezért neveztetett Ábrahámne patakának. Ezen határ északnyugoti oldalán egy hegylanc van, melynek részei külön neveket bírnak: Köves domb, Siko lánecz, Réz alja, Szöllő oldal, Büdöskut, Csitsér és Két hegy köze. Ez utóbbi hegyekkel kerített kis völgyről, mely a Buda várával átellenbe fekszik, délre egy mély árok által elválasztva, a nép azt regéli, hogy az a rabonbánok [82r] virágoskertje volt, s ez állítását igazolja azzal, hogy itt jelenleg is kaphatni vad muzskátát és rozsmarintot, s ide a nép hite szerint a Buda várától az elválasztó mély árkon folyosó volt át építve.

b. Az Alsó határ Hodgya, Bögöz és Oczfalva határai közt. Ennek egyes részei:

Csere hát, így neveztetett a hajdon alatta lévő csereerdőről.

Bargotza, hogy honnan vette nevét, nem tudatik.

Mihályfalva, Mihályfalvi oldal, Mihályfalvi tető, neveket honnan kapták, fennebb megíratott, és Bonta mejjéke, nevét kapta a mellette elvonuló bögözi Bonta nevezetű erdőről.

c. Közepső határ a Nagy Küküllő bal partján Felső Boldogasszonyfalva, Ábrahámfalva, Miklósfalva és Oczfalva határai közt. Egyes részei:

Nyíres or, Nyír bértz, így nevezik az ezen helyeken volt nyírerdőkről, melyek nemrégén irtattak ki.

Jászó, Hējászó. Czibrefalvi jászó, bizonyoson Czibrefalváé volt, azért neveztetett így. Ezen három határ közt van három kis rét, melyek semmi érdekes nevet nem bírnak.

A községen s réteken keresztül foly az úgynevezett Sükői patak. Sükőinek neveztetik, mivel a Bikafalvától egyenest északra nem messze fekvő Sükő falunál ered, s rövid folyása után Bikafalván alól a Nagy Kükölli-be ömlik.

BOGÁRFALVA

(ÉS SZENCSED)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[83r] Helynevek Bogárfalva községből, Udvarhelyszékből, Parajdi járásból.

Elsőre. Udvarhelyszék.

Másodikra. A községnek csak egy neve él jelenleg, mely ösmeretes országszerte mint Bogárfalva.

Harmadikra. Az öregek beszélnek, hogy hajdon Bogárfalvát Polgárfalvának hívták, mivel a szomszéd Szent Lélek községével egy bíróság alatt volt, és a Szent Léleki bírósággal a polgár kormányozta e községet.

Negyedikre. Hiteles okiratból látható 1608-ba, mikor Malomfalvával a Szentsed havasi helység kihatároltatik, az akkor kelt metális, mely bögyözi Farkas Ferentz, szent mihályi Ugron János és lengyelfalvi Orbán Péter aláírások alatt kelt, Bogárfalva mint község úgy állott, kinek falusbírája volt Engi János, mely családnak ma híre sincs. Mellette voltak nagy és kis Bogárfalvi Mihály, mint Bogárfalva képviselői. Mintegy hatvan évvel ezelőtt a Bogárfalvi család egy Bogárfalvi Bálintról ma Bálint családnak hívatik.

Ötödikre. Hogy honnan népesítettett, arról nincs semmi tudomás. Beszélték az öregek, hogy mikor az első székelyek e helységre jöttek volt, három egyén Olosz hegyen feljel, amely hegyvonal áll, őrt állottak, s mikor már bátorságot vettek magoknak, azon egyeztek meg, hogy menjenek el és a szomszéd térségen válasszanak magoknak lakhelyet, [83v] de ismét azon pontra jöjjenek vissza, ahol most vagynak, hogy értesüljenek egyik a másika hol településéről. Miután a tájékat megijázták volna, mindhárman vissza is mentek, és egymásnak e szavakat adták: Az egyik: én elmentem és tova a víz mellett a porongyok közt magamnak egy Udvarhelyet néztem. A másik: én tova le egy kis völgybe lebogároztam, oda visszamegyek. A harmadik: én itt e rossz hegybe megmaradok. Beszélték a régiek, hogy a Bogárfalvi család ennek volt az ivadéka, amiről eredt a falu is, a helyet pedig, hol őrt álltak, ma is Ör hegynek hívják.

Hatodikra. Semmi.

Hetedikre. A határán két kis patak van, egyike a határon és községen is hosszan foly nyugotra, a másik a határról délnek, a község közepe táján egybefolyik. Az első Nagy patak vagy Pakot pataka név alatt,

a másik Setét patak név alatt Szentléleken a Nyikoba ömlik.

Bogárfalva ötvenhét házából álló község, és mérnöki felvétel szerint 660 hold kiterjedésű határa. Határának nyugoti részén az említett folyó mellett egy szűk völgyben hosszan X formába észak és déli hegyek között fekszik. Szomszédai északkeletről Oroszhegy 1 2/4[!] óra, délkeletről Ülke 3/4 óra, nyugotról Szentlélek 1/4 óra járó helységek.

Részint hiteles adatokból, részint az öregektől hallott gyűjteményekből íratik

Bogárfalván, július 31-én, 1864.

Kis Mihály jegyző által t. k.

BORSZÉK

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[209r] Tekintetes dullói hivatal!

Június hó 28-án 1864. 631. számok alatt kelt tisztes rendelete következtében az előjáróság azon pontokra megfélelni kötelességének tartá:

Ad 1. A községnek neve Borszék, tartozik jelenleg a Tölgyesben székelő dullói hivatalhoz. 1850-től 1861-ig tartozott a Gyergyó Szent Miklósra volt cs. kir. járáshivatalhoz.

Ad 2. A községnek csak azon nevezete, Borszék volt és van, mely név alatt az itten tanáltató fürdőért is országszerte ösmeretes.

Ad 3. A községnek más elnevezése soha nem volt, és másképp nem is tudatott.

Ad 4. A község mint olyan csakis 1850-től fogva említettetik legkorábban – hanem mint fürdőhely több száz évek óta ösmeretes.

Ad 5. Népesedését veszi Borszék község Dittro–Szárhegy, úgy több helységekből ide jött napszámosokból. A község lélekszáma pedig jelenleg ötszázra megy.

[209v] Ad 6. Borszék, úgy a Borszékből Holló felé lefolyó patak is vette nevét a borvízről.

Ad 7. Borszék fekvése oldalas, a Borpataka folyja keresztül. Ezen község, illetőleg fürdőhelységben a gyógyforrásokat a hagyomány még 1439-ben födezteti fel, s egy vérköpő pásztor meggyógyulásával köti össze, azonban csak a múlt században kezdett ösmertebb hely lenni – midőn már épületeket is tanáltunk rajta –, amint az öregség emlékezni tud, 1762-be a forrás közelében csakis egy őrház állott, azután 1764-be már állott az 1. székely gyalogezred háza, az őrház és Csík Szent Damokosi akkori főkirálybíró Sándor Mihály háza.³² Ezután csakhamar több magos állású befolyásos személy látogatta meg Borszéket gyógyulási célból, és már 1779-ben az első fogadó találtatott.

³² Azonossága a Felső-Fehér vármegyei alispánnal kérdéses.

1803-ban Günther,³³ ki II. Josefnek kabinetjében szorgalmas munkás volt, a víznek kedvező hatását önmagán tapasztalva, Bécsbe vitte eladás végett, hol is az orvosi kar legelőször bonc alá vette a vizet.

Günther és onokaöccse, Zimmethausen³⁴ császári szabadalmat nyertek arra, hogy a vizet csak ők szállíthassák egyedül Bécsbe. Utóbbi 1805-ben a forrás mellé telepedett, hová még nem vezetett csinált út, és a még érintetlen őserdőben [210r] az első épületeket emeltette. 1807-ben a forrást kőköpűkbe, és a forrástól mélyebben eső völgyben a még most is fennálló üveghutát építtette, melyben a szükséges üvegeket készítette. Ezen vállalat által nyerte azon hírnevét Borszék vize, mely a két tulajdonos közönségnek, ma Dittro–Szarhegy, most évenként 38 000 forintokat hajt bé.

Tagadhatatlan nagy érdemeket szerzett magának Borszékra nézve korlátnok gróf Lázár László, miután nemcsak házakot, hanem a fürdők felállítását és célszerű berendezését mindég eszközölte és elősegítette. Ezen kis területen tizenegy bővizű ásványforrás található. Italul használatnak a Főkut, a László-forrás, a Lázár-kut (a két utóbbi veszi nevét gróf Lázár Lászlótól, miután ő foglaltatta bé), a Lobogónali ivóforrás, az édesvizű János-kut és az Erdő-kut, egy negyedórányi távolságra az erdőben.

Fürdők: a Lobogo a tetőn, minden források között legmagasabb fekvéssel, ettől nyugatra van a Sáros vagy Iszapfürdő, innen nem messze van a László-fürdő, ettől nyugatra, alatt[a] a Zuhany. A Lobogo veszi nevét – miután nagyon buzog – attól. A Sáros fürdő – miután ottan nagyon iszapos volt. A Lázár-fürdő pedig a többször említett gróf Lázártól.

Minthogy ezen havas rész, illetőleg fürdőhely [210v] kívárolag a Szarhegy és Dittro közönségeké, és azonkívül is az említett két helység havasa között fekszik, s Borszék közönsége bővebb felvilágosítást, miután régi irományai nem léteznek, nem adhat, azért Borszék leírása mindkét tulajdonos községek beadványába mindenáron meg kell hogy írássék. És így csak most nemrégibe fennálló közönség azon leiratokra utal.

Kelt Borszékben szeptember 25-én, 1864.

+ Wito András bíró
átalam Gurzo Lajos jegyző

BÖGÖZ

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

Bögöz községe és határrészeinek elnevezések értelmezése.

[89r] 1. *Erdély* nagy fejedelemség *Udvarhely* székében, a Bögözi járásban a Nagy Küküllő vize mellett

Udvarhely székvarostól 1 ½ távolságra dél felé fekszik *Bögöz*.

2. Bögöz falvának csak egy neve vagyon, tudniillik *Bögöz*.

3. Éltés emberek előadása nyomán Bögöz hajdan, mint majd minden falvak, elszórtan épített házakból állván, hosszú vonalban lenyúlt szinte az úgynevezett *Fantsika* hídig, mely Bögöz és Agyagfalva közt vagyon, és ezért a neve *hosszú Bögöz* volt.

4. Nem lévén semmi okirat, csakis a köztudomás alapján állíthatni, hogy *Bögöz* az ősidők olta említetik.

5. Ellenkező adatok hiányában bátran állíthatni, hogy *Bögöz* *ős székely telepedés*, mit elnevezése is igazol, tudniillik:

6. Bögöz napkeletről a bikafalvi és bögözi határt megszakasztó *Bonta* nevű hegy és a vele szembe magasodó *Alárd* otzfalvi erdő, nyugotról pedig a magyarosi *Leső hegy* és a vele szembe lévő *Gogány* nevű magas erdő keskeny szorosai nyílásával szépen elterjedő síkságon feküdvén, mint tágas térség, az utazót szépen meglepi, s felhívja mintegy önkénytelen kiáltásra: *Bő köz*. Mely két szóból lett hihetőleg a könnyebb kimondásért és a kedvesebb hangzásért a mai *Bögöz*.

Két nagy utcája van a falunak, úgymint *Felszeg*, a falu déli oldalában hosszan felnyúlva nyugotról keletre, és *Vizelbe*, a falu északi oldalában. Amaz a Nagy Küküllő bal, ez jobb oldalán, s nevét is a *Viz eleje* kitéltől vehette, s lett *Viz elbe*, minthogy a Nagy Küküllő közvetlen szomszédságában vagyon. Még két mellékutcája vagyon, úgymint: *Szükő*, *Vizelbéből* Magyaros szomszéd helység felé északnyugotra lenyúlólag. Ez igen sáros süppedékes hely lévén, feletle ritkán láthatni ott követ, s ezért kaphatta nevét a *Szük köböl* a *Szüköt*. Másik mellékutca a *Lugos*, miért [89v] nevezik így, nem tudhatni bizonyosan, ha nemha ezen utcába keresztül a Nagy Küküllőbe folyó Derzsi és Kányádi patakok megáradásokkal oda lera-kott sok sártól és iszaptól, melyek ezt az utcát kivált esős évszakokban nagyon rondává teszik.

De hogy székely telepedés a helység, még inkább igazolják határrészek neveik, úgymint:

7. Határrészek.

A Nagy Küküllő bal partján a falu közvetlen közelből *Otzfalva* szomszéd helység felé keletre felmagasodó *Omlás*, szántó, nevét vette északi oldalának a Nagy Küküllőbe szakadásától.

Kápolna, a reformáció előtti római katolikusoknak itt volt kápolnájokról.

Lok láb, *Köböl kut*, *Bokor köze*, *Felhágo*, *Köris háttya*, fekvések és tulajdonságaikért vett nevezetekkel.

Hangyi vár, lehet hogy a ma is ott uralkodó sok hangyáért, mert fekete földje lévén, erősen szeretik a hangyák.

³³ Günther, Valentin, bécsi hivatalnok, hadiszállító.

³⁴ Zimmethausen, Anton, bécsi geológus.

Szép mázas, ennek sárgás agyagos földje vagy on, hi-
hető, hogy régenten az itt lakható fazakasok a mes-
terségekhez szükséges mázföldet bőv mennyiségben
innen kapták.

Sikkattyu, ez határos rész *Felhágo* és *Pap dombja* (ez
azért neveződik Pap dombjának, mert az egész papi
birtok mintegy 7 ½ hold) magas emelkedései alatti
völgyemélyedés közül közből kiemelkedő kis hegyes
határrész, s könnyű lévén kereken akármerre gazdás-
kodni rajta. A mozgás és forgás elősegülésére használ-
tatni szokott *Sikattyu* nevű gazdasági eszköz hasonla-
tosságára neveztetett mostani nevén *Sikattyunak*.

Ördögös, távol a falutól magas oldal helyen, mélyen
gödrös szűk kilátással. A babonás képzelődés adhatta
az előtte esmeretlen természeti jelenségekért az ör-
dögös nevet, egyébaránt semmi legenda róla.

Szarkás tövis, hajdan erdő lévén, tövises fái közt fész-
kelt szarkákról.

Őszek, a Hargita széle csaknem őszi keménységgel
uralkodván, attól lett a neve.

Méhesvölgy, a ma is ott ciheres helyeket bíró volt bir-
tokosoknak méheskertje lehetett ott, minthogy a raj-
ta tenyésző növényvilágot ma is erősen járják a mé-
hek, inkább, mint egyebütt.

[90r] *Körtvés*, *Pap csere*, erdők.

Várkapu, magasan, vár alakkal vagy on a természetből,
s egy kis nyílása *Kapunak* neveződik.

Vakontag kuttya, területin lévő sok vakondakért.

Hohaj, északos hely, későn olvadván el róla a hó,
a késő hóhagyásról vehette nevét, vehette onnan is,
hogy a körülette és felette magasadó hegyek és ci-
heres helyek közt úgy áll, mint a hónalj az emberi
testen a váll alatt.

Etets, régen kihalt Ecsedi család birtoka lehetett,
most a közönség ciheres legelője.

Csender, ez is régen nagy és keményfát termő erdő
volt, most ciheres legelő, de felette sűrű töviseivel,
melyek a járast akadályozzák, s a csendesített járásért
vehette nevét, de lehetett valamikor *Csender* nevű,
most híriben sem élő családé.

Ibor, szép erdő volt ezelőtt, most részben ciher, rész-
ben kaszáló, szántó, töviben szép forrásból kristály
patak kígyódza körül az alját.

Dérlő, *Szoros völgy*, *Tövisses völgy*, *Hosszu tövis*, *Körtvés
loka*, *Fintáné völgye*, tulajdonságaikért és régebbi bir-
tokosaikért [neveztetnek].

Valhom, eredete esmeretlen, egy nagy hegy völgyes
oldalán, szántó, nagy részben sárga agyag föld.

Kert vége, *Kis völgyed*, *Bencze kert*, *Patak köze*.

Csolnak, *Csolnak oldal* és *Csolnak teteje*, szántó, kez-
detben csolnak alakja vagy on, mint egy teknőnek.

Nagy völgy. *Szilvák alja*. *Szerem*, ennek nagyobb része
volt földesúri udvari birtok, s az eredeti osztálykor
azok birtoklásokba jutván, az *En Szerem* kitételből
vehette *Szerem* nevét.

Lencsés hegy. *Maczkallo*, régen ez is nagy erdő volt,
úgy, hogy medvék tanyázhattak benne, s minthogy
a székelyek a medvét mackónak is nevezik, a mackó-
ból lett *Maczkallo*, azaz medvés hely, most oldalos,
hegyes szántó, kaszáló.

Kurtapatak, *Két erdő köze*, *Nagy lok*, *Also lok*, *Sás*,
Balla kert, *Lado kert*, fekvésekért, tulajdonságaikért
és az eredeti birtokosokért.

Kósa, hasonlólag.

Szükő. *Nyillas*, egy magas, Bükk nevű erdős hegy
alatti oldalos szántó, találtak itt ezelőtt nyílvezzőt is,
s lehet, hogy a nyilak korában gyakorlólhely volt az
alja.

[90v] *Szabad füz*. *Büdös tó*, a benne lévő ihatatlan
vízű posványos vizekről, erdős hely.

Pagyvan, a helység közelében az északi oldalon magas
emelkedésben szép kis térséggel. A tetőn régen erdő
volt, a pityóka bejövetelevel pityókásnak fordítta-
tott, az első felszántás és ásás alkalmával itt is találtak
nyílvezzőt, és most is a szántás közben fordulnak ki
a földből most és itt szokatlan vastagságú földedény
darabok.

Bonta, lehetett valamikor Bonda nevű családé, mely-
nek ma itt emléke sincsen. A falutól fel északkeletre
a Küküllő jobb oldalán magos erdős hely kemény
fákkal régen, most nagyobbára fiatal újulással.

Dink oldala, Bontának a Küküllő felé hajló oldalá-
ban, szántó. Nevit nem értjük.

Mindezen határrésznevek a helység ős székely eredete
mellett bizonyítanak.

Bögöz, szeptember 17., 1864.

Solymosi István bögözi ref. lelkész

László István falusbíró mp.

Toth György hités

Istok László jegyző mp.

CSATÓSZEG

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[223r] Nemes Csik Csatoszeg községének helyle-
írása.

Az első kérdőpontra. Alcsikszék, a Szent Imrei dullói
járás.

A második kérdőpontra. A fenn írt községnek csak
egy neve vagy on, s csakis ezen név alatt ismeretes
országszerte. Áll ugyan három tízesből, úgymint:
Templom alja, Középtiz és Csatoszeg.

Templom alja tízinek azért neveztetik, mivel a temp-
lom környékiben áll.

Közép tízesnek azért hívatik, mert a falu közepén fek-
szik, és Csatoszegnek pedig azért, hogy a Csatók ab-
ban a tízesben laknak, a falu is nevét onnan kapta.

Harmadik kérdőpontra. Csik Csatoszeg községé-
nek soha sem volt más neve.

Negyedik kérdőpontra. Csik Csatoszeg közönsége legkorábban említetik 1550-be.

Ötödik kérdőpontra. Hogy honnan népesítettett, nem tudatik.

Hatodik kérdőpontra. A történetekből tudatik Csatoszegnek eredete.

Hetedik kérdőpontra. A község határainak nevei következendők:

Nyirmező, ami ezelőtt nyíres volt, s kivágatott, s úgy szántóföldekké vált, s onnan kapta eredetét. Most már gabona terem rajta.

[223v] *Hidegség*, mivel igen sok hideg forrás vagyon rajta, jelenleg sovány szénát terem.

Véres, ez a falu mellett, s Veresek laknak legközelebb hozzá, rossz siskos szénát terem.

Honcsok, azelőtt honcsokos, használhatatlan hely lévén, most kaszálónak használdik, rossz sovány szénát terem.

Kut alya, forráskutak vadnak [rajta], ez is kaszáló, sovány szénát terem.

Görgös mező, ennek szomszédságában a Görgös rétje, s onnan kapta nevét, ez szántónak használtatik, mely gabonát terem.

Görgös, melyen igen sokféle széna terem lónak, szarvasmarháknak s ju[h]nak, jobb és alábbvaló szénák teremnek.

Deák szege, itt vagyon a deáknak egy nagy birtoka, és onnan kapta nevét, sásszénát terem.

Nyomás, mely mindig legelőnek használtatik.

Olt melyéke, mivel az Olt ott foly, hol igen egészséges tiszta borvíz tanáltatik.

Fisák tö, hol a Fisák nevű folyom beleszakad a fenébb említett Olt vizében.

Olt melyéke vagy *Nádas*, egyszer, mivel az Olt átfoly [224r] és igen nádas helyek, ami száraz üdőben kaszálónak használdik. Máskor pedig az Olt áradása mián használhatatlan.

Hodos, ami kaszálónak használdik, nevét hogy honnan kapta, nem tudatik.

Sonkoly, ez is rossz vizes kaszáló, amely az ott lejövő patak áradása miatt kapta nevét.

Csemő alya, szénát termő hely, mely kapta a szomszéd Csemőtől nevét.

Csemő, amely szántóföldekből áll, s munka után gabonát terem, s nevét honnan kapta, többet arról nem tudunk.

Közepső, minthogy a határ közepén fekszik, onnan kapta nevét, szántóföldek és kaszálókból áll.

Mitás alya, ez rossz, homokos szántó, nevét pedig a Tusnád közönség Mitás erdeje után kapta, ami az aljában fekszik.

Sasse, rossz szőrfüves szénát terem, s nagyobb részin Sass családé a birtok, s onnan viseli nevét.

Kapus alya, kaszáló birtok, melynek egy részét magyaró, nyárfa, nyírfa s többféle fák állják, s nevét

a mellette lévő Kapus erdeje után [224v] kapta, ami Szent Simon közönségéhez tartozik.

Aszo, ez legelő, rossz, köves oldalos, nevét honnan, arról semmit se tudunk.

Falujé, ez is legelő, borsfenyő és egeres állja több részit, nevét pedig, minthogy a falujé a birtok, onnan kapta.

Vedere, bokros kaszáló, szőrfüves szénát terem a pusztája, nevét pedig honnan veszi, nem tudjuk.

Motsár kut alja, kaszáló egy része, s mindamellert sok magyaróbokor állja, egy igen kevés részit nemigen rég oltá szántónak használják, zabot terem, nevét pedig onnan kapja, mert több kutak tanáltatnak, s körülöttek többnyire mocsárvirág terem.

Hoszu orotása, e helyen erdő lévén, s szántónak kiorottatott, s nevét onnan viseli. Vadnak némely részeiben kaszálók, és egerfák is tanáltatnak rajta.

Farkas nyire, szántóföldekből áll, ez is nyíres lévén, melyben számosan laktak a farkasok, nevét onnan viseli.

Vész, ez igen vészes erdő lévén, kiorotván most szántóföldekből áll.

[225r] *Szejke*, ez igen rossz szejkés kaszáló, s nevét onnan viseli.

Sárköz, melynek egy része szántónak használdik, ez igen rossz, sáros természetű földből áll.

Kardos, ennek nagyobb része szántóföldből áll, vadnak tófenékes, posványos részek benne, hogy nevét honnan kapta, nem tudjuk.

Heveder fenyő, felerésze szántó, a más fele tófenékes kaszálók, ami régebben fenyős erdő lévén, s onnan kapta nevét.

Oltra jövő, szántóföldekből áll, s nevét azért viseli, mivel az Olt fele nyúlik.

Fok, ez igen nádas lévén ezelőtt, s azért kapta nevét, mely száraz esztendőkre sáros szénát terem, esős nyárokon pedig mindig víz állja, sok csik terem benne. Következnek a folyók:

A falu között végigfoly a *Fisák*, aki nevét nálunk is azért viseli, mivel ahonnan ered ezen folyó, ott is Fisáknak nevezik, tudniillik Csik Szent Györgyön.

Veres pataka, e belészakad a falu végén az említett Fisák vizében, mely [225v] azért viseli nevét, mivel Veres nevezetű kaszálón foly keresztül.

Az *Olt*, mely nevét kapta ahonnan i[n]dul, ebben belészakad az elébb említett Fisák vize a falunak nyugati vége felől.

Aszo pataka, e nevet az elől írt Aszótól kapta, amely kelet fele beleszakad a Csemő alatt az Olt vizében.

Vész pataka, aki az említett Vésztől veszi nevét, s belefoly az elől írt Aszo patakába.

Sonkoly pataka, amely veszi a sonkolyi kaszálótól nevét, s belefoly az Oltba.

Sárköz pataka, amely hasonlóképpen veszi nevét említett Sárköztől, mivel keresztülfoly rajta, s belészakad az írt Sonkoly patakában.

Vadnak két borvizek, egy az elől írt Veresben, a más az Olt mellett.

Kelt Csik Csatoszegben, október 30-án, 1864.

Eröss Antal bíró
Korody István jegyző mp.
Intze István esküdt mp.
Simon István esküdt mp.
Bács János esküdt mp.

CSEHÉTFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[97r] Kimutatása Csehédfalva helységének Udvarhelyszékben, ennek határainak, patakjainak és ebbe nevezetesebb s régibb megnevezetőségeinek.

1. Falu neve *Csehéd* vagy *Csehédfalva*, hajdon korba hívták és írták *Csehérd falva*, mely elnevezésre semmi ősi hagyományos tudattal nem bírunk. Ennek határának nevei, úgymint:

2. *Tóra hágo*, több szántókot foglal magában, elnevezést vette az ősz korú emberek utasítása szerint egy, a felette lévő halas tóról. Hagyományilag állíttatik, hogy minden falvának hajdon lenni kellett volna egy halas tójának, melyből valami nevezetesnek megbőjtölésére használtattak a halak.

3. *Somós*, mely jelenleg szántókból és kaszálókból álló hely, hajdon ciheres erdő lévén, hol a som nagyon szerette tenyészni, valószínűleg innen kapta elnevezését.

4. *Ijesztő bükk*, sovány, kősziklás kiterjedésű hegy, hajdon bükkerdő, elnevezést örökölte hagyomány szerint a tatárjárástól, mikor is valamely égő kanóc meggyújtásával adtak jelt a vidéknek. Ezen hegynék egy délre nyúló sarka *Szilos* nevezetű, melyről semmit sem tudunk.

5. A negyedik pont alatt megemlített hegy alatt van *Töviss* nevezetű határrész, vadalma- és vackortermő hely. Elnevezést vette arról, hogy hajdon töviserdő volt, de most kaszáló.

6. *Csikom*, egy kaszáló hely, mely honnan vette nevét, nem tudunk semmit.

7. *Konyha*, mely határrész a rajta átfolyó Konyha patakától vette elnevezését. Ezen patak megtartja saját nevét, míg Kadács közt a Fejér Nyikoba ömlik, a patak pedig Konyhai elnevezést honnan örökölte, nem tudatik.

[97r] 8. *Kis Avas* és *Nagy Avas*, erdőrészek, arról nevezetesebb, hogy régen tilalmas erdők lévén, egymásnak csak, mint az avas szalonnából, keveset engedtek levágni, a nagyobb szükségekre, s még most is meg lehetős erdő.

9. *Bak szakál*, kaszáló ciheres, mely honnan vette nevét, nem tudatik.

10. *Fő* és *Fő cseréje*, mely helyek onnan vették nevüket, hogy más helyeiknél fennebb állanak.

11. *Czenegető*, mely jelenleg is erdő, de hajdon *Szénégető* hely volt, és erről vette nevezetét.

12. *Szalom völgye*, mely a rajta átfolyó pataktól veszi nevét, de a patak miatt nevezetetik *Szalom patakának*, ennek tudomására nem jutottunk. Egyébaránt nevezetét megtartja, míg béömlik a Fejér Nyikoba Szent Mihálynál. Ugyanezen völgynek határunk alsó részibe vagyon egy nevezetes meredek kiserkedő kőszikla oldal, amelyből van egy vízfolyam, amely innya is nagyon jó, és fülfájástól s egyszersmind fül dugulástól még messze vidékbe is használtatik. Innen kijöve falvánk felé van egy bérc, *Szalom bércze* nevezetű hegy orma, onnan melyen átvonuló út keresztülmegy valamely földbe lévő kőfalrakáson, lehet, valami várromokon, de ezen romok, hogy miből maradványok, nem okosodhattunk.

13. *Bakonya*, ciheres erdő és kaszáló, elneveztetését honnan kapta, előttünk nem tudható.

14. *Gyakormáj* és *Röo láb*, határrészek, elneveztetések bizonytalan előttünk.

15. *Fenes*, erdős hely, elneveztetését homály fedi.

16. *Üver*, egy magos hegy, mely ismét honnan kapta elnevezését, nem tudatik.

[98r] 17. *Aranyás szere*, mely egy szántó határrész, elnevezést honnan kapta, bizonytalan. És végül Mü csehédfalvi lakos székelyek, vallásunkra nézve unitáriusok, a régi ős hunnuszok maradéki lévén, határaink vagy helyeink nevezetességeiről ennél többet kimutatni nem tudunk.

Csehédfalván, 1864. év augusztus 17-én.

Balás János falusbíró mp.

Bodor Lőrincz esküdt s. k.

Simo Antal esküdt

CSEKEFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[99r] Helynevek Csekefalva községéből, Udvarhelyszéken.

Először. Udvarhelyszék, Székely Udvarhelyi kerület, Székely Kereszturi járás.

2. E községnek csakis egyféle neve él most, s e néven esmeretes a nálunk divatozó nyelvek közül bármelyiken is, tudniillik Csekefalva.

3. Tudomásunk szerint e községnek más elnevezése nem volt.

4. A község hogy mikor említettetik legkorábban, nem tudatik.

5. Honnan népesítettet? Nem tudatik.

6. Mit lehet tudni köztudomásból, hagyományból, írott vagy nyomtatott emlékekből a név eredetéről, értelméről? E részben sem bírunk köztudomással, se a nevezett adatokkal.

7. A község határában előforduló nevezetesebb topographiai nevek ezek:

- a. *Mocsár*, jó szénatermő hely.
- b. *Lüget*, hegyes-völgyes, sovány hely, egy része szántó, más része kaszáló.
- c. *Kedel*, parlag szántó, sovány hely.
- d. *Nagy hegy alja*, azért neveztetik így, mivel nagy hegy alatt fekszik, egészen szántó.
- e. *Temető alja*, nevét vette a felette fekvő temetőtől.
- f. *Kis völgyed*.
- g. *Nagy Aly*.
- h. *Tövis alja*.
- i. *Papré*t, körül van kerítve fűzfa és vad gyümölcs fakkal.
- k. *Felső Lok*, szántó.
- l. *Felhagyott*, szőlő, legelőnek használtatik.
- m. *Szegény szer*, neve onnan van, hogy a gabonát gyengén termi.
- [99v] n. *Fajka alja*, tudomásunk szerint azért neveztetett így, mivel felette nyeső gyertyánfák vannak.
- o. *Szükerek*, szántó és kaszáló hely.
- p. *Tolló mál*, szántó hely.
- q. *Tolló mál bokrossa*, ez csak töviset terem.
- r. *Mál*, közlegelő.
- s. *Borju tanorok*, kaszáló hely.
- t. *Kis lok*, szántó.

Kelt Csekefalván, 1864. október 7-én.

Demeter Miklos falusbíró

Vadász Mozes jegyző

Német Mihály

Rátz Áron esküdtek

CSÍKBÁNKFALVA

(ÉS EGRSZÉK, KOTORMÁNY, ÚZVÖLGY)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[212r] Helynevek Csik Bánkfalva községe, Csikszék megyéjéből.

1. Csikszék megyéje, Alcsik kerülete, Szent Márton dullói járás hivatala.

2. A községnek neve Csik Bánkfalva.

3. A község nevét vette Bánfalvától, mely elnevezést most is a köznép inkább gyakorol.

4. A község még állott 1500-[asok]ban is.

5. Ahonnan népesült, arról bizonyos adat nincs.

6. Valóságos törzsökös magyar-székely eredet.

7. A község határai állanak két fordulóból:

I. Az egyik forduló a Szent János mezejének neveztetik, a falu alsó végébe lévő Keresztelő Szent János tiszteletére épült kápolnáról, a más

II. Nagymező, mely nagyobb, mint a más, ezért neveztetett Nagymezőnek.

E két határt elválasztja a közte lefolyó Fisák vize, mely jó éjszokról Szent Györgyfalva felől, mellyel

határos Bánkfalva, és egy testvér közönség, mivel erdeje és legelője közös. E két falu Szent György megyéje neve alatt ösmeretes és említetik a népnél, mivel egy templomban is jár. A két falut az úgynevezett Szentegyház pataka választja, mely nevét onnan vette, mivel ezen patak a templom kerítése meget[t] foly le keletről nyugatra, míg az említett Fisák vizébe ömlik a két közönség között.

[212v] A falu, tudniillik Bánkfalva négy részből áll: a felső része neveztetik *Ittkétfalvi* tízesnek, nevezetít vette hihető a település után csakhamar, midőn Szent György falvának egy része Körösményfalva, ezzel szomszédságba lévén Ittkétfalva, tehát két tízes vagy falu lévén. Második tízes vagy falurész a fenn írt Ittkétfalvával határos *Simoszege* nevezet alatt. Harmadik *Martonos*, mivel marton, vagyis a többinél magosabb helyen fekvén, [arról] vette nevezetét. *Altizes*, mivel a falu alsó végén eléfelé fekvén, [arról] vette nevét. Továbbá a közönséghez tartozik még egy ötödik rész, mely a falutól félóránnyira a mezőbe fekvő Kotormány nevű tízes, mely nevét hihetőleg onnan vette, minthogy hihetőleg nyugutról, délről és éjszokról kisebb hegyek által bekerítve, csakis keletről van nyitva, mintegy ki lévén kotorva, vagyis kaparva, [arról] vehette kétségkívül elnevezését.

A fenn nevezett két határba előforduló dűlők, vagyis az itteni szokás szerint földlábok elnevezései a következők:

a. *Lok*, szántó dűlő, vagyis láb, mely két hegy által összeszorított kicsin kiterjedésű lapály, vagyis itteni szokás szerint lonka, lok, térség, lévén [onnan] vette nevezetét.

b. *Egres aszszó*, ez is szántó dűlő, régebben egeres lévén, két völgy köze kiaszaltatván, innen vette eredetét.

c. *Cseretető*, régebben csereerdő lévén, kiirtatott, most szántó, s innen vette eredetét.

d. *Keskeny láb*, nem lévén oly széles, mint a más dűlők, nevezetét innen vette.

[213r] e. *Köves*, ezen dűlő szántóföldeknek kő az alapja, innen vette elneveztetését.

f. *Hoszu*, hosszabb dűlő, mint a többi, innen vette nevét.

g. *Hargas*, hargadása van e dűlőnek, vagyis e lábba lévő egyes szántóföldeknek, innen neveztetett Hargasnak.

h. *Verőfény oldala*, a napnak verőfénye kitéve lévén, nevezetít [innen] vette.

i. *Vizre menő*, a Fisák vize mellett s arrafelé nyúló dűlő, ezért neveztetett Vizre menő lábnak.

j. *Kuruklo*, Szent János mezein *Lapos csere oldala* alatt, mélyebben fekvén más határrészeknél, többnyire a hegyoldaltól lejövő víz, főképpen erős időben megállapodván, békák tanyája lévén, ottani kuruklások mián neveztetett Kuruklonak.

k. *Lapos csere*, egy hegyoldal, melynek kevés lapossága van, jelenleg szántó, de régebben csereerdő lévén, vette mostani nevezetét.

l. *Bércz*, mintegy magosabb lévén a többi oldalas szántóföldekénél, mellyel szomszédos, ezért innen vette eredetét.

m. *Hoszu havas*, egyik évben magánosok által kaszálónak használtatván, második évben közlegelőjül szolgál a község[i] tehéncsordának, inkább hosszú, mint széles, az ő *Hargita* hegygyel szemben lévén, hidegebb is [213v] a más községünk határán lévő többi hegyeknél, azért neveztetik így. Azonkívül neveztetik Havas karnak is, mivel a szántóföldeket ezen határrész választja el az erdei kaszálóktól. Ezen túl vadnak az erdei kaszáló szénafű helyek.

m. *Radovány*. Radovány vette eredetét [arról, hogy] kaszáló, hegyes-völgyes, bokros helység, más eredetét nem tudjuk.

o. *Fenyőfeje*, kaszáló, régebben fenyős erdő lévén, kiirtatott, innen vette elneveztetését.

p. *Uz melyéke*, egy keskeny völgy, melynek közepén az úgynevezett Uz pataka foly, ez is kaszáló, mely völgy és patak megtartja nevezetét a szomszéd moldvai határszélig. Nevezetes ezen folyó, hogy sok pisztrang van benne.

q. *Aklos bércze*, ez egy magosan fekvésű, erdővel borított kaszáló, legelő havasok széleibe van, mely *Aklos* név alatt ösméretes, vehette erről nevezetét, Aklos pedig nevezetét vehette az aklozásról vagyis akolýról, mivel itten a marhák s főképp a juhok nyaraltatnak.

r. *Lesőd*, egy 2000 hol[d]ni területű legelő havas, Szent György és Mindszent közönségei által közösen osztatlan állapotban használtatnak, egy térség hegyek által [214r] környezve minden oldalról, mélyebben fekvő, mely természeti alkotásánál fogva vadas hely lévén, tudniillik szarvasok, őzek stb. lesbe lövetik, s innen legrégebben *Les völgy*, s későbbben nyerte mostani *Lesőd* elnevezését.

Következnek a legelő havasok, úgymint *Katorga*, *Sűrű*, *Aklos*, *Egerszékbütü*, *Fioka*, *Bagjod*, *Lovászo és Bolondos*, ezeknek más eredetét nem tudjuk, ezeknek egy része pusztá legelő, melyet Csik Szent György közönségével fejő juhnyájaink közösen használnak. A nagyobb része ezen havasoknak rengeteg, kőszikla, veres csutakos romlás, melyek[et] csakis a vadak használnak. Benne lévő vadak: medve, farkas, őz, szarvas, vaddisznó stb., mely előbbi nevezett vadállatok nyájainkban a legnagyobb vigyázat mellett is sok károkat tésznek. Ezen havasokon termő közelebbi bükk- és fenyőfáit épület- és tűzfának mindenki tetszése szerint használja. Ezen említett helységek mind hosszú hegyekből és völgyekből állanak, köztök lefolyó kis csergedező patakokkal.

7. Ezen területek határos[ak] Szent György, Kászon, Szent Márton, Szent Simon, Szent Imre, [214v] Szent Király, Mindszent községeivel.

Kelt Csik Bánkfalván, szeptember 8-án, 1864.

Sándor Gábor jegyző

Darvas János bírós

P. H.

CSÍKBORZSOVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

[216r] Csik Borzsova községe, Erdély ország.

[217r] Első. Csik Borzsova községe, szabad székelyek lakják, van benne 105 házszám 520 népességgel. Nevét kapta ezen közönség egy, a határán levő igen nevezetes savanyó vizéről (melyet alább fogunk megmagyarázni), tudniillik *Bor savanyból* lett *Borzsova*. Tartozik a cs. k. csiksomlyói járáshivatalhoz. Ezen községben semmi egyéb nevezetes nincs, mint van benne a déli részen egy igen terjedelmes, szép fekvésű, *Máté kert* nevezetű kaszáló. Nevét kapta vagy Abos Máté vagy Barabás Máté vagy pedig Máté Tamás valamelyik családtagról, de hogy bizonyosan melyikről, nem tudatik. Van ugyanezen részen hasonló, *Tatár kert* nevezetű kaszáló. Ez onnan vette nevét, [217v] hogy még a tatárjáráskor egy Judit nevű fehérlépet, vezetékneve nem tudatik, a tatárok elrablották, s mint szabadulni könnyen nem tudott, az akkori csik szépvízi Domokos család valamelyik tagja váltotta ki a tatároktól. Tehát azért hívatattik ma is *Tatár kert*-nek, és ma bírja a Domokos család, minthogy abba az időbe a kiváltásért kapta a Domokos család jutalmul azon Judit nevű fehérléptől.

Még van ugyanezen részen egy *Rét kert* nevű kaszáló, számos birtokosoké, ez is egyenes szép fekvésénél fogva kapta a rét nevét.

Második. Also Szent Miklos felé fordulóba, *Kis követses nevű láb*, ez azért neveztetik Kis kövecsesnek, mivel a földje igen sok apró kövecsből áll, Szépvíz vize foly el mellette.

Ugyanabba a fordulóba *Tekeres nevű láb*, ez a földek tekergetéséből és igen szigonyos szántásáról neveztetett Tekeres lábnak. Ugyanabba a fordulóba *Hoszsú nevű láb*, ez a földek hosszúságáról neveztetik Hoszsú lábnak, viszont van abba a lábba [217r] *Tös nevű láb*. Ez régentén igen tós, mocsáros hely volt, csaknem járhatatlan, de később kiszáradván, kezdették szántogatni, s még ma is sok eső után nagyon sáros hely, ennél fogva régi tös nevét tartja ma is.

Harmadik. Felső Szent Miklos felé fordulóba *Képhát nevű láb*, ez a hely fekvéséről neveztetik Képhátnak, mivel ezen láb földeknek közepe dombos és mindkét végei lejtősök.

Ugyanabba a fordulóba *Völgyre menő láb*, ez is a hely fekvésénél fogva neveztetik Völgyre menőnek, mivel

a földek végei egy nagy völgybe mennek bé, a közönségnek egy terjedelmes, de gödrös kaszálójára. Viszont abba a fordulóba *Kígyós kő farka* nevű láb, ezen láb fenyves erdő mellett fekszik, s ez is erdőből van kiirtva, régentén igen nagy kősziklás hely volt, s még ma is kősziklás több helyeken. Minélfogva a régebbi időkben sok kígyók is lakták, innen kapta s tartja ma is a *Kígyós kő farka* nevét.

Negyedik. *Déli oldal*, ez egy nagy erdős és legelő hely, [218v] és azért neveztetik *Déli oldalnak*, mivel egészen délnek fekszik. Ezen erdőnek délkeleti oldalába van egy *Debretzen* vagy *Szénégető kut*, ennek azért van két neve, mivel hallomásból Debretzeni nevű ember ásta régebb, a helybéli falusiak pedig azért hívják Szénégető kuttyának, mivel a körülötte levő erdőkből szenet szoktak égetni. Ezen kútból ered egy kis folyam is, belészakad a Csik Delnén keresztül folyamba.

Van továbbá ugyanezen a részen egy kút *Rosz kut* név alatt, és válossza a határt Csik Szent Miklos határától, és azért neveztetik *Rosz kutnak*, mivel folyama van ugyan kevés, de oly rossz, hogy vizét innya nem lehet.

Van továbbá ezen lábba egy igen nevezetes *Borviz fürdő*, hova Csikból igen sok betegek járnak fürdeni. Más helységekből pedig kevesen, mivel nemigen ösmeretes, mert a módatlanság nem engedte a kivizsgálást által közhírré tenni. Pedig oly tulajdonsággal bír, hogy minden közsvényben, hűlésben [219r] fetregő embereket rövid idő alatt meggyógyít, meg akármiféle sebes testűeket, s még olyanokat is, kik több évek alatt megkucorodott lábbal csakis házikba kénytelenítettek sínlódni, ezen borvizbe fürdés által egy pár hónap alatt épkezlab gyalog hazamehettek. Még sok nevezetes gyógygyóvel is bírhat, miket mi még nem tudhatunk.

Ötödik. *Északi oldal*, ezen hely egy része kaszáló, más része legelő, nevét kapta a hely fekvéséről, mivel oldalos hely lévén, egészen északnak fekszik. Vannak még ennek aljába számos kenderáztató tók is.

Hatodik. *Felső árnyék; Motsár* nevű láb, ennek egy része kaszáló, más része szántó, azért neveztetett s neveztetik ma is *Motsárnak*, mivel minden időbe vizes és mocsáros hely.

Van továbbá ebbe a fordulóba *Árnyék* nevű láb, ez azért neveztetik *Árnyéknek*, mivel oldalos hely lévén, rendesen mindig árnyékba fekszik.

[219v] Hetedik. *Also Árnyék*, ezt csak egy Vásár nevű ut vágja ketté Felső Árnyéktól, azért hívják Vásár utnak, mivel a csik szeredai vásárba azon szoktak járni. Ez is hasonlóképpen oldalos hely lévén, árnyékba fekszik, innen tartja az Árnyék nevet.

Van még ugyanebbe a lábba egy *Halas to* nevű kaszáló, közel a Csik Szépvízről itt lefolyó víz mellett, ez régentén nagy tó volt, közöslve a fent nevezett fo-

lyóvízzel, ezen tóba, vagyis göbébe a régebbi időkben igen sok halak tanyáztak, később egészen kiszáradván, kaszálóvá vált. Mindezenáltal a *Halas to* nevet máig is tartja. Van még ugyane tó mellett egy igen jó forrású és italú víz, *Halastó kut* név alatt.

Nyolcadik. *Nagy kövecses*, ennek földje apró [220r] kövecses ugyan, de Nagy nevet kapta a hely terjedelmes és igen szép fekvéséről, egy kis része pedig neveztetik *Kétviz közinek*, mivel ezen láb egyik végén Szépvíz vize foly le, s csaknem a közepin van egy kis árok, de itt csakis vízáradáskor foly víz, mely ugyan a Szépvíz viziből szakad ki.

Készítettett Csik Borzsova községben, 1864. szeptember 28-án.

Balog Ignázt jegyző

Péter Péter bíró

Lakatos János

Kováts Mojses

Sarog Elek esküdtek

Ferencz István

Kováts Simon

Abos Mojses

Demeter Elek idős

Balog András

Geréd Moises

Geréd János

Abos Josef választmányok

CSÍKCSEKEFALVA

(ÉS ÚZVÖLGY)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[227r] Csik Csekefalva közönségének leírása.

Az első kérdőpontra. Alcsikszék, a Szent Mártoni dulló[i] járás.

A második kérdőpontra. A fent írt községnek csak egy neve van, és ez ismeretes országszerte.

A harmadik kérdőpontra. Csik Csekefalva községének emberi emlékezet óta sohasem volt más elnevezése.

A negyedik kérdőpontra. Emberi emléktől fogva azon név alatt ismeretes.

Az ötödik kérdőpontra. Nem tudatik.

A hatodik kérdőpontra. A név eredetéről se a köz tudomás, se a hagyomány vagy másnemű emlékek felvilágosítást nem adnak. Annyi azonban valószínű, hogy legelőbb egy Cseke nevezetű család telepedett itten meg. Ugyanezen község Alszegében egy rom, melyet Lac István, Alcsik alkirálybírája az 1644. évben lakta, és jelenleg Miklos Pál lakik azon a helyen. A hetedik kérdőpontra. A község határainak nevei a következők, úgymint:

Harangláb, amely közös Csik Szent Mártonnal, ez azért nevezik haranglábnek, mert a templomhoz kö-

zel esik, és régen a harangok torony nélkül [227v] a szélén lábbon állottak.

Nyírszeg lábja, Középláb, Nagyut szere, Kertremenő, Általmenő, Fetek, Dékány hágoja, Osvád gödre, Piricske, Felesső, Borvíz hágoja és a Gát, továbbá Nagy Oldal, Magyaros oldal és Harapégte oldala, apró magyarófát termő erdős helyek.

Ugy tanáztatnak a Rét, Veress, Megyesár, amelyben több források léteznek, merőben hideg, posványos helyek.

A kaszálók nevei:

Kurta nyárossa oldala, Medve verem és Megyes feje.

A hátulsó havas részen tanáztatnak:

Bencze havassa, amely közös Csik Szent Mártonnal, mely nevezetes arról, hogy egy Bencze nevű ember az ottani patakban fulladt volna meg.

Ugyan az úgynevezett Saj havassa, ez is közös Csik Szent Mártonnal. Ezen havas rész lábjai megnevezése, úgymint Bükszád, Hosszu sorok.

Körös mező, ez nevezetes az ottan termő kőrisfákról.

Büknyak.

Zöld domb, ez nevezetes arról, hogy tavaszi időben, mivel pusztá térség és verőfényben fekszik, azaz délkeletnek állandó, leghamarabb zöldellik.

A fenn írt szántó és kaszálók, úgy havas részek határosak Kászon, Kozmás, Csatoszeg és Csik Szent Márton közönségekkel.

Ezen határrészben lévő nevezetesebb folyók az Uz vize, mely a hátulsó havas rész déli határán folyó bé Moldovába. E veszi eredetét [228r] a csik szent mártoni erdőn. Erről régi más nevet vagy nevezetet nem tudunk.

A közönség között lefoly egy kis patak, mely veszi eredetét egy Kurta nevezetű kútból, ebbe még befolyanak Harapégte pataka, Disznos és Bajok patakok, s így a közönségből a réten át bé Csatoszeg mellé, ott belészakad a Fisákba.

A közönségben vagy a római katolikusoknak egy templomok, amely közös Csik Szent Márton közönségével, három harangokkal ellátva, amelyek közül a kisebbben még eddig senki által meg nem ismerhető írás található. Megjegyzendő az, hogy ezen harang a tatárjáráskor a két község közös tulajdona volt.

Kelt Csik Csekefalván, október hó 11-én, 1864.

Fodor Dávid bíró m. p.

CSÍKCSICSÓ
(ÉS HARGITAFÜRDŐ)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[229r] Helynevek nemes Csikszék Csicsó községéből. Csik Csicsó fekszik Csik, Gyergyó és Kászon egyesült székek Csik Rákosi dullói járásában, lapályos helyt. E községnek csakis ezen egy elnevezése ismeretes, úgy helységünkben, mint országzerte.

Köztudomás szerint, mióta a székely nemzet e földet lakja, mindig ezen egy elnevezéssel bírt községünk, és így íratott eleitől kezdve mai napig.

E falu *Fel-* és *Alszeg* nevezetű tízesekre s Ujjfalura van felosztva. Ez utóbbi későbbben épülvén, Ujjfalu nevét innen nyerte.

Csicsó községnek három határa vagy fordulója van, melyek közül egy forduló tavasszal minden évben bevettetik. A más két forduló vagy határ változtatva minden második évben használtatik.

I. *Az északra forduló*nak következő elnevezései vannak:

a) *Rétre menő*, mely onnan vette nevét, mivel ezen határrészben lévő majdnem mindegyik lábföld a kaszáló-rétre nyúlik be.

b) *Kovács útja*, a Kovács család birtokáról, minthogy ezen családnak legtöbb szántóföldje volt ezen határrészben, és az itt levő út a Kovács család részéből adatott.

c) *Konti*, mely hely elnevezésének eredetiségéről semmi bizonyos nem tudatik.

II. *A napkelet felőli forduló* nevei ezek:

a) *Nagy kertszeg*, valaha ezen helyen kaszáló kertek lévén, elnevezését innen nyerte.

b) *Csicsó hegye*, mely a falun kívül dombos helyt vagy, honnan szép kilátás nyílik egész Közép Csikra.

c) *Pástút szere*, egy pástos úttól vette nevét.

d) *Hosszúláb*, a szántóföldek hosszúságáról neveztetett el.

e) *Rétre menő déli fele*, ez is a rétre benyúló földektől kapta nevét.

[229v] III. *A minden évben használható forduló*

Zaboskert nevet visel, mivel ezen fordulóra többnyire mind zabot szoktak vetni. Ezen fordulót nemrég kezdték használni, ezelőtt itt erdő volt, és csak szorgalmas irtás által alakították át szántófölddé. A falutól napnyugatra van.

IV. Kaszáló helyei:

1. *Szénaság*, 2. *Bezsenye*, 3. *Hosszú szeg*, ez utóbbi a hely hosszúságától nyerte nevét, minthogy inkább hosszú, mint széles hely. Ezek lapályos és vizes helyen vannak, a falutól délnyugatra.

V. Havasa:

Ezen községnek vagy a *Hargita* nevű havasa is, mely a *Nagyerdő* legmagasabb hegye. Ennek tetejéről csak június és júliusban megy el a hó. Honnan vette e hegy nevét? Adatok hiánya miatt nem tudatik. Még a legöregebb emberek sem tudnak semmi bizonyosat mondani róla.

VI. Erdei:

Az úgynevezett *Nagyerdő*nek több elnevezései vannak. Á[ll]talános nagy erdőnek nevezik azon hegyláncolatot, mely a magyarországi Kárpátnak egyik Erdélybe benyúló vonalát teszi. A *Nagyerdő*nek

legmagasabb része a Hargita hegye, mely hegynék négy csúcsa van. Az észak felőli legmagasabb és Csik Madaras községének birtokához tartozik. A második Csik Rákosé, a harmadik Madéfalváé és a negyedik Csik Csicsóé. Ezen hegycsúcsokról a hó csak június és júliusban megy el, amint fennebb említve van.

A Nagyerdő csicsói részének elnevezései:

1. *Borhegyese*, az ott található jó iható borvíztől vette nevét, ahol régebben ház is volt az ott nyáron át tartózkodó fürdők számára.

2. *Bétafeje*, itt is borvíz van, mely nagyon hideg és jó erős, sok ként tartalmaz. Ettől nem messze van az úgynevezett *Büdös gödör*, melyből kéngőz jó fel, és oly ereje van, hogy a fölötte elrepülő madarakat megfojtja. Nagyon hasznosnak mondják, kik hűlésben szenvednek. A testet rögtön felhevíti és [230r] izzadásba hozza. Nyáron át többen látogatják meg e helyet, és felüdülést szereznek itt maguknak. Ennek közelében van egy Hargita alá nyúló erű, arany, ezüst és ón vegyületű szürke fehéres követ és port tartalmazó hegy. Ezelőtt két vagy három évvel többek által ásatni kezdetett, de úgy látszik, még eddig nem nagy haszonnal. Jelenleg Uj bánya nevet visel, mely mellett mintegy húsz lépésnyire van egy borvízforrás is.

3. *Medve gödör*, ennek szomszédságában rengeteg erdő van, hol a medvék sokszor tanyáznak, és nem kevés kárt tesznek némely esztendőkből.

4. *Tolvajos pataka*, régebben – a monda szerint – tolvajok tartózkodtak e helyen, most is sűrű erdő veszi körül e patakot. Egy helyen a Nagyerdőn átvezető országútját átmetszi.

5. *Csicsói láz*, részint kaszáló, részint pedig erdő, hol némely esztendőkből sok mogoró terem.

6. *Kosár utja*, tavaszon az ott legelésző marháknak késztetni szokott kosárkerttől neveztetett el. Kaszáló és erdős hely ez is.

7. *Patakloka*, az ott eredő patakról, mely kissé lapályos helyen van.

8. *Vármező*, ahol egy régi vár romjai láthatók még most is, melyről Benkő Károly „Csik, Gyergyó és Kászon leírások” című könyvében³⁵ ezeket jegyzi meg: „Csicsó határa közepében napnyugat felé a Vármező nevet viselő hegy tetein vannak egy merő kőből épült várnak romjai; területe három oldalokról látható, de a negyediket – jelesen az északit – gyp földi, mennyiben nem alaptalanul következtethetni, 600 négyszögöl lehetett egész kiterjedése, déli oldala 8 öl magosságra, 20 öl hosszúságra ma is fenn áll; egy ajtó helynek lyuka is látszik rajta; ezen falakat famoh lepte, nyír, nyár és rakottya fák nőttek teteire”. Kik és mikor építették, nem tudatik.

9. *Szegez dolla*, ez is, valamint a fennebbiek, erdő és kaszáló hely.

[230v] 10. *Kicsin fenyő*, az e helyen lévő kis fenyves erdőtől veszi nevét, egy része kaszáló, más része pedig legelő.

11. *Tallós kert*, nagyobb része terméketlen, más része legelő, bokros hely. Régebben szántóföld is lehetett itt, s azért nevezik Tallós kertnek. Ezen fenn nevezett helyek községünkől napnyugotra vannak. A fennebbi helyeken megemlített kaszálók, erdők között vannak oldalos helyeken, és az erdő kiirtása által lettek használható helyekké. Évenként tavasszal és ősszel nagyobbítják a kaszálókat irtogatás által.

VII. Vizei:

1. Az Olt, mely a gyergyó tekerőpataki határ keleti részében létező Feketerezh hegye északnyugati Kovács Péter és Marosbükk közti völgyesoros vagy fejben ered, és Felcsikon keresztüljővén, falunktól mintegy ¼ órányi távolságra nyugotra, míg keresztülfoly határunkon, négy malmot hajt, mely malmok egyes embereké; határunkon átfolyván, délre Alcsiknak tart.

2. *Szegez pataka*, Hargita oldalából ered, és míg az Oltba belefolyna, négy fűrészmalmost hajt.

3. *Béta pataka*, Béta fejében ered, három fűrészmalom van rajta, az Oltba szakad.

4. *Egres pataka* a partján tenyésző égerfáktól veszi nevét, *Patak loka* nevű helyen ered, és az Oltba siet.

5. *Fészó pataka* Omláka nevű helyt veszi eredetét, és az Oltba ömlik. Ezek a Nagyerdő hegyeiből erednek, határunknak csak egy részén folynak keresztül.

6. A falu északi felének egy részén foly keresztül a *Szépviz pataka*, mely napkeletről Borzsova felől jó határunkra, s melyen négy malom áll, mind egykővűek, határunkon az úgynevezett Szépviz tövinél az Oltba foly.

Vannak még több forrásos helyek kertekben a falu között, melyek télen át nem fagynak be, s minthogy falunk nagyobb része a folyóvizet nélkülözi, asszonyaink ezen forrásokon mosnak minden évszakban.

Összeíratott Csik Csicsóban 1864-i augusztus 31-én.

Györfi Ferencz bíró

Silló Ignác m. p. jegyző

CSÍKCSOMORTÁN

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[234r] Erdély ország, Csik Csomortán helynévleirata.

a. Csik Csomortán fekszik Csikszék kelet-északi részében, mely kisdéd falucska mintegy kilencvenöt házszámból álló, állása pedig mintegy háromszeg alakot képez.

Tartozik nevezetesen Udvarhelyszék kerületéhez, székhez Csik Somlyóra, járáshivatalhoz pedig Csik Szépvizre.

b. Csomortánnak többféle neve nincs, helybéli elnevezéssel is Csomortán név alatt ismeretes országszerte.

³⁵ Benkő Károly: i. m.

c. Más elneveztetése a községnek a régiektől is nem tudatik, sem pedig különféleképp íratni nem hallatott.

d. Hogy honnan vagy miért hívatik Csomortánnak, az elődeink által sem ismertetik.

e. Népesítésükre nézve pedig a régiek hagyományából tudva Scithiából vették eredetöket.

f. Vagyon a községnek egy Szent Péter nevezetű temploma, Csik Somlyóval együtt mind egy megye, mely onnan vette nevezetét, hogy Szent Péter tiszteletére van felszentelve és ékítve.

[234v] Következnek a község határában a szántók:

1. Vagyon egy Also forduló határrészünk, mely azért neveztetik Also fordulónak, mivel a falun alól esik, mely szinte csaknem az egész határrész hegyoldalából áll. Csak kis része lonkaság, nevezetesebben:

2. A Kihágo lábok, mik azért neveztetnek kihágónak, mivel hágóra kimenőleg szántatnak. Ez második osztályos szántó, mely csakis háromszori szántás és jól megtrágyázás után ad termést.

3. Horgas, mely hegy északos oldal, mi harmadik osztály, gyenge termőföld, csakis jól szántással, s a trágya is mit sem tart rajta, csakis egy-két évekbe, mi onnan vette elnevezését, mint Horgas, és a földek is horgosan szántatnak.

4. Mocsár szély lábok, mely igen ritka, vizes, mocsaras szántók, második osztályos, ez háro[m]szori szántás és jól trágyázás után ad termést, mi onnan vette elnevezését, hogy vizes, mocsaras hely.

5. Nevezetes a Lok, amely térség a határba első osztályos föld, ez is, mint a többi, nehogy trágyázás után ad jó termést. A trágyát inkább megtartja, mint a többi, onnan vette elnevezését, mivel ez a hely oldalas határba csakis ez lonkaság, vagyis térség, innen vette elnevezését.

[235r] Következnek a Felső forduló határba a szántók, mely határrész is nagyobbbrészt hegyoldalakból áll, mint az Also forduló.

Nevezetesebb helyek:

6. Remete lok, mely első osztályos föld, mely háromszori szántás, s a trágyát inkább tartja, mint másutt. Jó termést ad, mi onnan vette elneveztetését, mivel Remete oldal végiben létezik, s lonkasággal bír, Remete nevét pedig onnan kapta, hogy régentén azon oldal fejénél egy remete lakott, hol ő sok évekig szent életet folytatótt magánosan, miről is neveztetik Remete oldalnak.

7. Kurta, mely harmadik osztályos, gyenge termő föld, a trágyát nem tartja, s azért neveztetik Kurtának, mivel a hosszabb völgyek mellett csakis egy rövid alakban mutatkozik, miről vette elnevezését.

8. Továbbá vagyon három oldalakból álló legelő erdőnk, melyek közül kettő összevéve neveztetik Aracsnak, mely elnevezését onnan kapta, mivel ezen völgy fejit borsikás alacson fák képezték, s az Aracs nevét azon alacson névtől vette. A harmadik legelő [235v] pedig neveztetik Remete oldal, minek elne-

veztetése az első oldalon látható, minek is nagyobb részit erdő állja.

9. Megint vagyon egy Egres nevezetű kaszáló havasunk, mely csakis gyenge termő, kevés szénát ad, mi elnevezését onnan vette, mivel ezen havasnak aljain nagyrészt egeres fák állottak, s most is állják, mely egeres fákról vette egyrészt elnevezését.

10. Innen tovább eredve, az elől írtnál feljebb vagyon egy havas részünk, mely *Szellő* név alatt ismeretes, ez a szomszéd hegyeknél sokkal magosabb pusztá hely, csakis egy kis része bokros, mely helyen örökké hideg szeles idő vagyon, csakugyan ritka lehet meleget ott érezni, mely folytonos hideg szellőzés okán neveztetik Szellőnek.

11. Folytatólag tovább vagyon egy más havas rész, mely *Borda* név alatt ismeretes. Ez is barmok legeltetésére használtatik, hideg helység, melynek nagyobb részét használatlan erdő állja, mi onnan vette elnevezését, mivel helyit bordás alakban létező füvek nagyon szeretik teremni, mitől is nyerte azonfelyül említett nevét.

[236r] 12. Egy rét vagyon továbbá, mely vagyon a Szépvíz mellett kétfelől az Olton felyül. Mely említett víz egyenesen folydogálk mindaddig, míg az Olt vizében belémeget, Szépvíznek neveztetik, mivel Szépvíz községe közt lejövén, melytől nyerte elnevezését, s mindaddig megtartja, míglen az Olt vizébe ömlik. Mely rét sásfüvet terem, lovak és juhok tenyésztésére csakis alkalmas.

Csomortánnak vagyon két kis folyó pataka, melyek közül az egyik Aracs pataka nevű, a hely, ahonnan eredt, [onnan] vette nevezését. Mely lefolyván a község közepiben, igen jó víz tápszerű használtatik. A más patak pedig Remete pataka, az is nevét a helység nevezetétől vette, ez Felső forduló határunkon lefolyván, Csomortán északi oldala mellett lemeget. Mindkettő csak rövid folyással bír, mivel csak a szomszéd Pálfalva alsó feléig meget, s itt odalesznek, csakis esős időben folytatják tovább folyásokat.

Így tehát bévégeztetett Isten segedelméből, és a túl lapon aláíratik és bészaratik.

[236v] Kelt Csik Csomortánban a Felső Királyi Főkrmánykszéknél 6670. számú rendelete meghagyása következtében. És hogy ezen elől írt munkákat híven és igazságosan, amint rendeltetett, megíratott, hitünk és lelkiismeretünk szerint bizonyítjuk és aláírunk Csomortánba, október 10-én, 1864.

Orbán Elek mp., Nagy János mp.

Bako Joseff üdösbik, Damokos György

Damokos András, Bako Dávid

Megkért névírójok Nagy Elek mp.

Bako Agoston bíró

Tamás András

Kovács Elek

Csomortáni Ferencz esküdtek

Nagy Elek m. p. községi jegyző,
a munkálat megkészítője

CSÍKDÁNFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.
(Fol. Hung. 1114/13.)

[238r] Helynevek leirata Csik Dánfalva közönségéből, Csikszék kerületében, a Csik Rákosi járásban.

A község az egyetlen Dánfalva nevet hordozza országszerte, és más névvel nem bír, hajdan sem volt semmi elnevezése.

Az említett közönségnek két szántó határa létezik, egyik napkeletről, a más nyugatról, melyek napkeleti és napnyugati nevet hordoznak, és mindkétfelől hegyes-völgyes helyeket képeznek. A nyári legelője a községnek Herke és Pátyikra nevet tartnak, melyek többire mind bokros helyeket képeznek, csakis a Pátyikra tetőnek egy kis pusztája létezik. Ezeknek a déli résziben kaszáló helyek foglaltatnak, melyek nevezetnek Bélmező és Zavaragnak.

Az erdei kaszáló helyeknek neveik pedig nevezetesen: Bük alja, Bük háta melyéke, Tagado, Bot vesze, Sár, Bük sarka, Ág köze, Égés, Sarok alja, Lang, Kicsi kut melyéke, Vész melyéke és Kocsis hegye. Ezen kaszálóknak a nyugati részin vagyon a község erdeje, melyeknek megnevezések úgy mint [238v] Bük háta melyéke, Hidlás, Hidlás tető, Lucsos to, Boga pusztása, Ráczkebel, Komsa, Komsa pusztája, Disznyorivo, mind erdős és romlásos helyek; Kis havas, mely pusztata, legelőnek használtatik.

A napkeleti szántó határ részletek megnevezései úgy mint.: Első Olt hegye, Also Olt hegye, Pozson völgye, Felső és Also sás aszó, Keresztut tető, Nyártőke, Koka első és hátulsó és Kód dombja.

A napnyugoti szántó határ részletek megnevezései pedig: Örvendő, Nagy völgy, Bánya tető, Csere, Magyaro bokor, Vész hát, Jakabos, Szármán, Bot uta, Gödörtető és Közép resz, melyek között vagyon Fügés kert és Gödör mellett, kaszáló helyek.

A közönségnek határai: határozódik keletről Szent Mihály közönség, napnyugatról Gyergyó Ujfalu, délről Csik Madaras és északról Csik Karczfalva közönségekkel. Hogy ezen helynevek feladata a legjobb öntudatunk szerint ment legyen véghez, arról nevéink aláírásával erősítünk.

Csik Dánfalván, augusztus 15., 1864.

[239r] Balás Antal m. p. pátentális káplár 74 éves
Gal Janos m. pr. patentális invalit káplár 73 éves

Zsok Ignác m. pr.

Bott János

Ábrahám Antal

Bott Mihály üds.

Bott Mihály helynevek kinevező bízottak,
megkért névalíró Simon Ferencz m. pr. jegyző

Ábrahám János bírő

Simon Ferencz m. pr. jegyző

Csáki Ábrahám m. pr.

Abos András m. pr.

Böjte Antal m. pr.

CSÍKDELNE

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.
(Fol. Hung. 1114/13.)

[240r] Erdély országba, Csík Delne helység név adata, tartozik a csík somlyai cs. kir. járási hivatalhoz.

Ezen kis közönség, amely fekszik egy bérc alján hosszú vonalban, és áll százharmincnégy házszám és lakosokból.

Helység neve eredettől fogva Csík, község neve pedig Delne. Ezen idézett névén kívül semmiféle nyelven más elnevezést nem kapott, s ezen említett nevezetét, hogy honnan kapta, arra még a régen népies mesék se tudnak vezetni.

Lakosai egy fajú, Árpád ősatyánk ivadékai, amelyik maji napig is székely-magyar nevet viselnek.

A fenn nevezett falu között hosszan foly egy kis patak, amely Delne patakának neveztetik, mindaddig, míg a Szépvíz folyó vizibe belészakad. Ezen falu déli része vége közti bémegyén egy kis folyó patak, amely neveztetik Eger patakának, minthogy régentén egerfás erdő feküdt körülötte. Ezen kis patak belészakad a fennebb említett Delne patakába, és veszi folyómi eredetét nem messze a falu határába, napkeleti részen.

[240v] Megnevezése a határ részleteinek:

Úgy mint Delne felső végén egy darabocskaszenáfi, amely öröktől Rétnak neveztetett, minthogy alatt való lapos hely. Számos emberek birtoka, és ütközik a Borsova falva határába, ahol földből hánt halom határjelek vadnak.

Onnan kimenve a szántó határra, napnyuguti részre, úgynevezett Rétre menő láb, minthogy a fenn említett Rét nevezetű kaszálón üdülődnek végeik.

Onnan, átlépve a Szépvízre és Szeredába vezető töltött úton, mind szántóra, amely neveztetik Eperjes ponknak napnyuguti részen, közepes magosságú állásba és oldalosságba, mindaddig viseli nevét, míg a mezőben levő Szent János temploma felé menő utat eléri, és ezen nevezett szántó alján mindenütt hosszú vonalba alatt való kaszáló fekszik, nevezik Völgynek, minthogy két magosabb szántó részlet között áll.

Ezen megnevezett szántó és kaszáló örök eredettől viselik neveiket.

Továbbá lépve Torda völgy nevezetű szántó, melynek a több része közepes magosságú bérce, és az alja alatt való kaszáló, arról neveztetik Torda völgyinek, és ezen nevet kapta volt, amint a múlt elődeinktől hallatott, hogy egy Tordai nevezetű ember kezdte volt ezen helyet ép erdőből irtani. Ezen határ részlet, a csicsai szántó határba ütközik, ahol halomhányás határjelekkel van ellátva.

[241r] Tovább menve Delne patakán át déli részre, Közép láb szántó mezőre, ez egész telek hely nevezetett Közép lábnak, mert az egész szántó határnak a kebeliben fekszik.

Onnan, azon részen napkelet felé Hoszu láb, mind hosszak ezen szántóföldek, ez is egészen telek. Ütközik a csík taplotzai és somlyai határokba, ahol határfák vadnak felásva határjelnek, és ezen nevezett határrészt a Csík Szereda felé vonuló sáncos út közepbe elvágja.

Innen északra térve vagyon egy lapályos kaszáló, amely neveztetik Mocsárnak, minthogy magában szivájós, számos emberek birtoka.

Ennek szomszédja a Keresztelő Szent János tiszteletére épített templom a mezőben, fennebb való kekségen áll.

Tovább napkeletre térve Bémenő nevezetű szántó láb, ezen név alatt azért hívatik, hogy löjtőre mennek a végeik napnyugut felé.

Minyárt észak felé Kis völgy nevezetű láb föld és ennek [241v] közepén egy darabocská völgyes kaszáló, ezen kaszáló Kis nevezetű család birtoka, azért neveztetik szántó részlettel Kis völgynek.

Innen átmenve napkeletre Falu eleje nevű szántó határ részletre, neveztetik Falu elejének azért, hogy az egész részlet a falura ményen végvel, ennek déli részén éppen a falu mellett szomszédja az Úr tiszteletre épített kis kápolna. Mellette déli részen a falu közül kijáró közönség útja, ennek szomszédja ugyan délre Kőházkert nevű, minthogy régentén volt egy kőház ezen helyen, az Intze családé, noha most el vagyon pusztulva.

Ugyan emellett délre a falu közül kijáró út, ennek szomszédja ugyan déli részre Szilvás kert nevű szép kaszáló, számos emberek birtoka. Ezen név alatt hallatott öröktől fogva, amelynek a közepin a többször nevezett Delne pataka keresztülfoly!

Innen átlépve az úgynevezett Erdő felé forduló szántó határra. [242r] Ezen határ azért neveztetett erdő felé fordulónak, hogy napkelet felől az erdő határ a szomszédja. Ezen szántó határ kezdődik Kicsi hoszunak, minthogy nem nagy határrészlet, de a földek hosszú lábból állók, egészen telek hely, déli részén ütközik a Csík Pálfalva szántó határával, határpást különbözteti egymástól.

Innen napkeletre térve vagyon Delne közül Pálfalva felé vonuló, közönségek járó útja egészen Pálfalváig. Onnan napkelet felé Horgas nevezetű láb szántó, amely azért kapta volt ezen nevet régi hallomásból, hogy ezen lábföld nem egyenes borozdán vonulnak, hanem tekerges, horgas formán, ez is a Pálfalvi határba ütközik, határfák felállításával különböztetik. Itten találhatik egy kis kaszáló kert, amely neveztetik Balás mocsarának, minthogy régentén Balla Balás birtoka volt, most is azon ágból álló család birtokai.

Ezen kis kaszálónak a közepiben [van] egy kis kút forrás, neveztetik Balás mocsára kútyának.

[242v] Innen kieredve napkelet felé Pálfalva Hegyre menő láb, szántó, ezen nevet azért hordozza, hogy hágós, és Pálfalva felől erdő felé menő hegytetőn üdüldőnek, itt is a Pálfalvi határba ütköznek határfa határjelekkel különböztetve, észak felé azon útba ütközik, amelyen Delne közönsége kijár a maga erdő és legelő határára.

Onnan észak felé menve Pincze hágo nevezetű határrészlet mind magos hegyoldal, szántó, azért neveztetett Pincze hágonak, hogy napkeletről és délről két nagy gödör között fekszik, alatta pedig északról a többször említett Eger pataka foly.

Innen napnyugutra térve Oroszaj nevezetű határrészlet, alatt való szántó, ezen nevet öröktől hordozza. Mellette egy kis kaszáló kert, neveztetik Kánya kertnek, mert most is Kánya család birtoka, szép lapos hely.

Tovább Falu eleje, szántó lábföld, azért neveztetik falu elejinek, hogy a falura mennek végvel. Mellette napkeletre Futo kert nevű szép kaszáló, ebben egy Kis forrás kút, ez is Futo kútnak hívatik, ezen nevet öröktől fogva viseli.

[243r] Tovább napkeletre egy szántó határ rész, neveztetik Kereszt hegynek azért, hogy emberi emléktől fogva egy kereszt fából ezen hegytetőn áll.

Innen délre térve Tekerő föld nevű szántó láb, ez is egy hegyoldal, ezen nevet örök hallástól viseli.

Tovább Kicsin nyír oldal nevezetű szántó láb, ezen nevet azért kapta, hogy a tetején apró nyíres erdő áll. Ugyan ott mellette északra Agyagásdo nevezetű apró nyíres és fenyves erdős és legelő, ezen nevet azért viseli, hogy a pusztásából a falu közönsége a házok megtapasztására agyagföldet használ.

Feljebb keletre Bük hely nevezetű hely hosszú vonalba, minthogy régebben ezen helyen bükkerdő volt. Ez ütközik a csík borsovai határba, földből halomhányás határjelekkel ellátva, emellett a közönség erdőllő útja hosszan mellyékest.

Ugyanott keletről Nyíres erdő legelővel együtt, azért hívatik ezen névre, hogy igen szép nyíres erdő vagyon rajta, közepes magos bérces.

Innen napnyugutra lépve Hollosaj nevezetű szép völgyes legelő, ezen vadnak apró kút források, mellette keletre Csere sorok nevezetű szép nyíres erdő s legelő, azért hívatik Csere soroknak, hogy régentén ezen helyen csereerdő volt.

Ugyanott napkeletre menve Déllő nevezetű pusztá, körülle szép nyíres erdő, és azért hívatik ezen névre, hogy az marhacsorda délbe ottan szokott dérelni.

[243v] Tovább megint keletre Köves kút feje, egy kis völgy, körülle nyíres és fenyves erdő és legelő, ez azért neveztetik Köves kútnak, hogy egy kis forrás köves helyről forr.

Innen napnyugutra visszatérve Két gödör köze nevű apró fenyves erdő és legelő, ez azért hívatik ezen név-

re, hogy mind napkeletre s mind nyugatra gödör a szomszédja hosszú vonalba.

Tovább délre menve a közönség erdőlő útja s mellette ugyan déli részre Lapos nyír nevezetű bérc hosszú vonalba napkelet felé, ez azért viseli ezen nevet, hogy régibb üdőbe nyíres erdő volt, most apró fenyves erdő és marhalegelő. Ez ütközik a csík pálfalvi határba, földből halomhányás határjelekkel ellátva.

Innen átlépve északra Kapitány völgye nevezetű erdő és legelő közbe, szép pusztá, apró kút források rajta. Telekes hely, ezen írt hely az írt Kapitány völgye nevet öröktől fogva hordozza.

Tovább napkeletre menve Havas kapu nevezetű hely. Ezen hely fekszik két völgy között, hosszan nyúló bérc, ahol az egész közönségnek havasra járó útja vagyon. Azért neveztetik Havas kapunak, fenyves és legelő, hosszú vonalba északra és keletre bérces, ez is ezen nevet öröktől fogva kapta volt. Innen Barátok erdeje nevezetű fenyves és legelő, hosszú vonalba északra és keletre bérces, ez is ezen nevet öröktől fogva kapta volt. Onnan napkeletre menve Mihály útja nevezetű fenyves erdő és legelő, bérces magos hely, régi hallomásból egy [244r] pásztor egyén sokat pásztorzkodott ezen a helyen, Mihálynak hitták, azért hívatik Mihály útyának. Ezen határrészlet ütközik a csík szent miklosi erdő és legelővel, halom határjelekkel vagyon megkülönböztetve.

Tovább, napkeletre menve Olt pataka nevezetű kaszáló, oldalas és bérces állású, ezen nevet öröktől viseli, semmi más neve nem hallatott.

Innen északra lépve Fenyőmenő ut árokja nevű árok, egy kis folyóvíz és északra foly, ezen nevet azért hordozza, hogy egészen fenyves erdő vagyon körülle, és az alja keveset posványos és löjtős.

Tovább napkeletre térve Bogos sorka nevezetű fenyves erdő, a déli részén kaszáló, ezen nevet azért kapta volt, hogy Bogos nevezetű egyén kezdte volt irtani erdőből ezen kaszálót. Most is azon a néven hívatik, magos bérces állása vagyon.

Innen keletre menve Olt pataka utzája nevezetű út, mellette északra folyó kis árok, azért neveztetik ezen névre, hogy az elébb nevezett Olt pataka nevű kaszáló napkeleti oldalán észak felé hosszan mellyékest megyen mind az árok s mind a nevezett Olt pataka utcája, míg belészakad a Szalonka patakába.

[244v] Innen napkeletre lépve neveztetik Lázár fő sorka, szép fenyves erdő, keletre hosszú vonalba megyen, keleti-déli része pusztá kaszáló, magos bérces hely, ütközik a csík pálfalvi legelő határba, mindenütt földből halomhányás határjelekkel ellátva. Azért neveztetik Lázár fő sorkának, hogy régebb üdőben Lázár familiából való egyén kezdett volt ezen nevezett kaszálót irtani ép erdőből.

Ugyan napkeleti részen Kováts földje alja, kaszáló, oldalas és magas állású, amely ezen nevet azért kapta volt,

hogy Kováts familia birtokolta, s jelenleg is Kováts család birtokolja. Innen északra térve Nagy ut nevezetű járó út, viseli ezen nevet azért, hogy nagyon löjtős és hágós, mellette kaszáló részek ezen néven hívatnak.

Alatta északnyugatra folyó kis árok, neveztetik Nagy ut árokjának mindaddig, míg belészakad Szalonka nevezetű patakba.

Mellette északi keletre Hoszu sorok nevezetű magos hegy, fenyves erdő és legelő, azért neveztetik Hoszu soroknak, hogy magában hosszan fekszik, de középben el van róva, és a nyuguti bütüje Csík Delne határrészlete, és keleti része csík mintzenti közönségbéli számos egyének kaszáló birtoka, ez is halomhányás és határjellel van különböztetve.

[245r] Ezen sorok nyuguti bütüje alatt Lenföld nevezetű szép kis pusztá legelő, ezen nevet azért kapta volt, hogy régebben az elődeink közül némelyek lenvel is vetegették, hallomás szerént.

Északi szélyén foly egy kis patak, amelyet Szalonka patakának neveznek, ez azért neveztetett Szalonka patakának, hogy régi hallomásból ezen patak környéket nagy rengeteg fenyves erdő fektette, és a szalonka nevezetű madarak erősen szerették ott lakozni.

Ezen patak északi részén Szalonka sorok nevezetű, hosszú vonalba magos bérceivel, ez is ezen patak után kapta nevét, fenyves erdő és legelő. Ezen saroknak északi része, vagyis úgymondva árnyékja, ütközik a szent miklosi határba, ezen két határ között egy nyugatra folyó kis árok különbözteti a határt egymástól, ezt nevezik Gozoru patakának, ezen nevet öröktől fogva viseli. Ezen árok belészakad nem messze a nevezett Szalonka patakába, e pedig mindaddig Szalonka patakának neveztetik, míg a Szépvíz vizibe belészalad. Északi-nyugut felé itt beveződik a Csík Delne közönség közelébbi erdő és legelő határa.

Innen napkeletre menve a csík csomortányi kaszáló határon keresztül mintegy két óra menő távulságra az úgynevezett Negyedfél megye, [245v] vagyis hét közönség határára, amelyet régebben a hét közönség mind erdejét s mind kaszálóját együtt birtokolta, s most pedig ezen havast 1858. évben az említett hét közönség elosztotta egyenlő akaratból hét egyforma részre. És ezen osztály szerént jutta Csík Delnének a napkeleti-északi része, amely havas részletet kezdi név szerént Szépvíz feje, pusztá kaszáló, magos, oldalas hely. Azért neveztetik Szépvíz fejének, hogy a többször említett Szépvíz vizinek innen kezdődik az eredetje, aki éppen Szépvíz falva között foly el napnyugatra.

Ezen havas részleteiben tanálatnak, úgymint Kincses sorok, rövid állásba, kaszáló, régi hallomásból azért neveztetett ezen névre, hogy régentén valami materialis folyomot kerestek az akkori elmúlt elődeink a földben való ásások által.

Szintén mellette déli-északra Bogos sorka nevű pusztá kaszáló, ezen sorok ezen nevet azért kapta volt,

hogy abba az üdőbe Bogos nevezetű egyén irtást csinált volt azon sorkon ép erdőből, amelyből későbbben kaszáló vált, s máig is közönség kaszálója, ütközik a gróf Petkiána volt birtokával, borozda határjellel el látva napnyuguti részén.

[246r] Innen átjőve Kaliba sorok árnyéka nevezetű helyre, déli részre fél sorok rész fenyves erdő és berkes oldalas hely, azért neveztetik Kaliba soroknak, hogy az alján jeleni üdőben is minden évben ősszel-tavaszzal a közönségbéli marhákkal ottan tanyáznak kalibák alatt.

Továbbá Peres havas nevezetű határrészletre menve, ezen részletet azért nevezték volt Peres havasnak, hogy régi hallomásból, minthogy napnyuguti bütüje Csík Borsovával és északi része Csík Szent Miklos falvával szomszédos, és az elődeink ezen falvakval perben is voltak ezen nevezett havas arányába. Ennek is az említett falvaktól megkülönböztető határa Dancz kuttya nevű forrásból folyó árok, ezen árok Molduva felé veszi folyamát. Ennek egy része kaszáló, más része berkes erdő.

Innen kijőve délre Vállu fő nevezetű kaszáló, ez is magos oldalas hely, azért neveztetett Vállu főnek, hogy tanáztatik rajta egy kis forrás folyam, és ottan vállú áll, amiből a marhák, mikor szükség, isznak.

Onnan megint délre menve Szellő hegye nevű következik, ez igen magos hegy, azért neveztetik Szellő hegyinek, hogy ritka üdő, [246v] hogy ott valami kevés szellő meg ne mulassa magát, kaszáló, ütközik csík csomortányi határba, határjelei halomhányás földből.

Innen megint más falusi határokon keresztülmenve napkeletre, mintegy két óra menő Borda nevezetű havasra, ez is az előtt megírt hét közönség együtt birtokolta havasa, vagyis úgynevezve Negyedfél megye közös birtoka volt, amely egyetértésből hét egyenlő részre elosztódott 1858. évben. És ezen Borda havassából Csík Delnének részére jutott Dobra sorka nevezetű hely, napnyuguti részen Csík Menaság határába ütközik, északi része ütközik a szépvízi számos birtokosok birtokai, vagyis Galamb halma nevű határ, és ugyan Delnei, a fenn írt határrészlet között Molduva felé folyó Kis árok különbözteti egymástól mind határfa jelít. Ezen nevezett Dobra sorka Delne része, áll pusztá legelőből, több része romlásos bükkös, fenyves erdőből, déli nyuguti részén csík mintszenti határba ütközik, különös más nevit nem tudja senki. Ezen említett Negyedfél megye, vagyis hét közönség havasát [247r] adta volt Abafi[!] nevezetű akkori fejedelem még 1600-[asok]ba,³⁶ tudniillik Csík Delne, Pálfalva, Csomortány, Csobotfalva, Szentlélek, Mintzent és Menaság közönségeinek. Csík Delnén, szeptember 22-én, 1864.

Birta Sándor jegyző mp.

László Elek bírós

Az elől leírt határ részleteit s állásait s megnevezéseit teljes szánt ügykezettel s régi hallomásokból, s tudakolásokból, s magam tudása szerint írtam le, s bevégeztem Csík Delnén 22. szeptember, 1864.

Birta Sándor jegyző mp.

Kováts Ferencz

Zöld Ádám

Benő Antal választmányok

CSÍKJENŐFALVA

(VALAMINT A MA BAKÓ MEGYEI
BÁLVÁNYOSPATAKA ÉS NEAMŰ MEGYEI
IVÁNYOS)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[252r] Helynevek *Csik Jenőfalva* községének.

1. Csik Jenőfalva térhelyt fekszik, az Olt vize közte lemege, amely más folyóban nem szakad.

A naphaladati forduló határon szántók:

2. Magyaros oldal határrészben a következő melléknevek vadnak, úgymint:

Kerek fenyő dombos, Rakottyás teteje mérsékelt hegy; ezen nevezett helyeknek egy része szikony, két része agyagföld.

3. Nagy hágód és Botos fa határrésznek következő mellékneveik vannak, úgymint:

Kánás rakotya és Bükfar emelkedett dombos és oldalas, amelyeknek két része szikony, négy része agyagföld és köves.

4. Nagyszeg és Szászfű határrészében következő mellékneveik vannak, úgymint:

Fenyőhát és Bogozdomb egy rész térség, két rész dombos, s két része erdős, köves, átoláson agyagföld.

5. Ikonnyires és Nagyvész határrész, amelyeknek a következő melléknevei vannak, úgymint: Sándrika, dombos köves agyagföldes kaszáló, Szentes kutja mérsékelt völgyes kaszáló és regelő helyek, amely nevezett Szentes kutjában ered egy forrás, az mely forrás lejön Szászfű és Ikohatár rész közt mindaddig, amíg karcfalvi határrészben Maditsa vizében beleszakad.

6. Osztoros és Nyistor nagyon emelkedett hideg hegy, két részt erdő, egy részt legelő, nagyon köves nedves föld fed[i], s ezen nevezett két helynek az északi részen két kút, mely elő vizet adnak, és más folyóvizben nem szakad, hanem magokban elenyésznek.

7. Szekaszo és Rez határrész, amelyeknek mellékneve nincsen, egy részt lapály, két részt oldalas dombos, veres, agyagos, köves gyér kaszáló hely, amely Rez nevezetű helyt van egy forrás, amely Bük patakában foly.

8. Csikmagassa határrészben a következő melléknevek vannak, úgymint:

A nevezett Csikmagassa legelő és bükkös erdő lágy fa gyűléttel, küsebb emelkedésben szilányabb helyt

³⁶ Apafi Mihály erdélyi fejedelem, vö. 38. jegyzet.

fekszik, meszes köves alapon áll. [252v] Melléknév Maros melyéke, amely áll Csik Magassa északi oldalán, menedékes lapos helyt fekszik, közepes agyagos kaszáló hely, a Bük, amely Csik Magassának déli részén egy domb és mező hirtelen oldalból, és köves, veres földű kaszálók. Ezen nevezett helynek az aljában Bük pataka foly, amely belészak[ad] az Olt viziben; a Magas felemelkedett hegyen áll, mindenik fele oldalas, gyér földű kaszáló.

9. Heveder és Denes határrész, amely egy melléknevet foglalnak magokban, úgymint: a nevezett két határrész az ide foglalt Hoszubükkel, egy mérsékelt dombos helyt fekszenek apró p[o]ronddal vegyült agyagos földű kaszáló helyek, tizennyolcadik része víziüveres, és nevezett Denes határrészből ered egy kútforrás, amely belészakad az Olt viziben.

10. Obüke és Götze határrész, ide foglalva Szentes kutja, amelyek száraz természetű szántó és kaszáló helyek, békás kövecssel vegyült föld, ezeknek egy része lapos, két része dombos.

11. Terts és Gyertyános, ezeknek melléknevei: Tzüvek nyaka és Hegyesbük, amely egy láncolatot formálnak ezek a magasabb hegyek csúcsai között, s a legszikárabb oldalán fekszenek, amelyeknek egynegyed része erdő, részint köves, részint kövecses agyag alapon fekszenek, amelyet felyül kevés termőföld fed.

12. Szelman és Porgyos határrész, melyeknek két része nagyon emelkedett oldalas, egynegyed része oldalfélt áll, egynyolcad része lapos hely[en] fekszik, a föld tulajdonsága: egynyolcad része veres szikon[y], egy-két része merő agyag, egyharmad része kövecssel vegyült gyér föld, s ezek mind szántóföldek.

13. Motsár határrész, merőben térhelyt fekszik, a földje fekete szikony, két része ingó, haszonvehetetlen hely, egyharmad része meglehetősen merő kaszálók, a fenn írt viz[ek] azokon lejőnek közte mindaddig, amíg az Olt viziben bele szakadnak.

[253r] *A napkeleti határrész:*

14. A Nagymező egyenes sinka, amelynek egynegyed része tér, vizes egy, két része, kövecses szántóföldek.

15. Felső és Alsó hágo, amelyeknek egyharmad része, két része mérsékelt oldalas, nagyobb része vizes oldalas természetű, szikonyos és agyagos szántóföldek.

16. Kereszteteje és Nyilas határrész, menedék oldalfélt áll, agyag földű szántók.

17. Kőtsompó és Köld melyéke, gyengén emelkedve hegyen fekszenek, mind szántók, nagyon köves, egytizenhatod részt Köld pataka mellett kaszálók, és ezen kős patak a karcfalvi Köld patakában szakad.

18. Also és Felsőgyergyán, nagyobb emelkedésű hegyen fekszenek, köves és oldalas agyag szántóföldek.

19. Naskalat havasunk legelő, magas hegy oldalán fekszik, nyolcadik része erdő, s nagyobb része kőfolyásos, s ezen havas alján egy kős patak lefoly, amely Gál kutja patakában szakad.

20. Vete havasunk legelő, két része erdő, egy része pusztas, magas hegyen áll, ezen havas közt a Békás vize folyik.

21. Hosszu havas legelő, a legmagasabb hegyek között fekszik, három része erdő, egy része pusztas, hideg, terméketlen, s ezen havas napkeleti részen a Bálványos pataka és a nyugati részen Eperjes pataka foly le.

22. Ivánban a lakhely, amelyet oláhok lakják, két része térhelyt, négy része meredek oldal, erdős hely.

23. Iván feneke a több havasok közt szikonyabb helyt fekszik, mind a két oldala mérsékelt oldalfélt áll, s közepes kaszáló hely.

[253v] Ezen helynevek megnevezése a mi legjobb tudomásunk szerint történt. A neveik megnevezése, azt ezennel igazoljuk.

Csik Jenőfalván, szeptember 11-én, 1864.

Kalmán Joseff bíró

Szentes Josef

Vízi János esküdtek

Erőss István jegyző

CSÍKMADARAS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[264r] Hely neve? Csik Madaras községe, Csikszékbe. Ad első: Csikszék, Csik Rákosi dullói járás.

Ad 2. Egy neve: Csik Madaras, az helységgel ismeretes.

Ad 3. Más elnevezése nincs.

Ad 4. –

Ad 5. Magában népesedett.

Ad 6. Semmit sem lehet tudni.

Ad 7. Szántóföldek: Fejér agyag, Vasbánya, Koka, Kásahegy.

Ad 8. Kaszáló rét: Olt melléke, Veres fűz.

Ad 9. Szántóföld: Sosmező, Also vész, Déllő, Vágás.

Ad 10. Köves, kaszáló és legelő.

Ad 11. Disznyokut, kaszáló és legelő.

[264v] Ad 12. Csáki mezeje, kaszáló és legelő.

Ad 13. Kétág sorka, veszes erdő.

Ad 14. Felső Vész, erdő, legelő s kaszáló.

Ad 15. Sorok, kaszáló és legelő.

Ad 16. Kitsin Romlás sorka, rengeteg erdő.

Ad 17. Hargi[ta] havas, legelő.

Ad 18. Szelyes kut, legelő.

Ad 19. Tanatzi sorka, erdő.

Ad 20. Jáhoros, erdő.

Ad 21. Barlang oldala, romlás és kősziklás hely.

Ad 22. Szélbüke, erdő és romlás.

Ad 23. Szentes, erdő és kaszáló.

Ad 24. Nyáras tető, erdő és legelő s kaszáló.

Ad 25. Hámortető, erdő és legelő s kaszáló.

Ad 26. Magyaros tető, legelő és kaszáló.

Ad 27. Hegy, szántó és kaszáló.

[265r] Ad 28. Nagy eger, kaszáló.

Ad 29. Hargitának nyugati részitől indul egy kis folyó patak, mely neveztetik Kis Madaras patakának, Hamorfenék nevezetű helyen a Nagy Madaras patakában beléfol.

Ad 30. Szélyes kut északi oldalából egy kis patak, Szélyes kut pusztáján lévő kútból egy más patak, mely Szélyes kut patakának neveztetik, alább egy kis patak, mely Bánya patakának neveztetik, alább megint Hidegvíz árka, ezek mind összefolynak, azon alól, ahol összefolynak, neveztetik Nagy Madaras patakának. A Kis és Nagy Madaras összefolyva falu közé befolyván, a falu között átfoly, és a falu napkeleti végénél az Olt vizébe beléfolván, azonnevű Madaras pataka név elveszik.

Csik Madaras, augusztus 30-án, 1864.

Páll Ferentz m. pr. bíró

Antal Ferentz m. pr.

Máhté Albert m. pr.

Veres Antal m. pr. esküdtek

Biro Imre m. pr. jegyző

CSÍKMÉNÁSÁG

(ÉS CSOBÁNYOS, MÉNASÁGÚJFALU, POTTYOND)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[268r] Helynevek Csik Menaság községéből, Csik Somlyó megyéből, járáshivatal Csik Szent Márton.

Menaság fekszik szoros hegyek, völgyek között, finialissai[!] felyül Menaság Potyand, alól Menaság Újfal, melyek küs rétek, váloszmányok vannak Menaság helységétől.

Lakják mindenik részt római katolikusok, minden más vallásbéliek vegyülete nélkül.

Menaságnak valóságos, országszerte elterjedt neve *Menaság*, hogy más neve lett volna, vagy különféleképp íratott volna, vagy más névről vette volna eredetét, sohase hallatott. Tudomás szerént ezen név alatt neveztetett, és önmagától népesült.

Ezen helységhez tartozó vagy határában előforduló többi tipographiai[!] nevek, nevezetesen *a napnyug[ot]i fordulón Rakotyás, Tompád, Kontac árnyék*, hegyes helyek, északra hajlott felvessűek. Nagyobb részek bokros legelő, kevesebb részek szántó, csak zabot teremnek.

Mész, egy része délre, más része északra áll. A délre álló része kétszeri szántással és ganézással árpát terem, az északi része csak zabot.

Kontac és Csatarössze [!] zárkózott bükkerdő, a helység felett áll. Tilalmas, meredek oldalon fekszenek.

Harmadagy völgy, Köz bértz, Kovách, Disznos völgy, a délre álló részei jövítások, részint árpát, részint rozst is teremnek, az északi részei csupán zabot.

Délre fordulva *Küss mező*, *Balog sáss* és *Csoma alya* zárt mezőcske, a jobb szántók közé számíthatók, javítással rozstot s árpát teremnek.

Csoma, Ketskésd, Csákán patak fej, *Kápolna bükke* és *Mána völgye*, meredek hegyes helyek, részint szántók, nem javíthatók, nagyobb részint bokros legelők.

Bagotzkő, Ilyés aszalya, Kőszék, Ravaszlik és *Tetze*, kevesebb részei kaszálók, nagyobb részei ciheres erdős legelő, nemkülönben *Fisák oldala*, vadászásra tekinthető hegyes-völgyes helyek. *Fisák feje* és *Csobányos* rendes állású kaszáló helyek. Mindezen fenn írt tipographiai[!] nevek Szent György községével *Fisák* nevezetű víz és Szilas pataka elválasztásával határosok.

Napkeleti részen:

Örr álló, Rakotyás sorok, Taplotza feje, Taplotza dereka és *Ujj ut*, tovább *Hátulso Tomot, Hágó bütiü*.

Hágo bértzben való [268v] hegyes havasok, fekszenek az úgynevezett Negyedfél megye havassa mellett, a közben folyó Havas patak és Csobányos vizei megválasztásáról.

Ezek közben *Első Tomot, Szemes völgy, Bene völgye, Csinod, Küs havas*, [kisebb] részén kaszáló, bővebb részén ciher bokros, nagyon felemelkedett hegyes helyek, délre hajlásúak, hol szárazságok idein a fű a napsugártól el szokott égni, s annál fogva legelőnek is kevés használhatik.

Begyen töve, Bodosd, Székasza, hasonlók mind a közelebbi fenn írtak, annyi különbséggel, hogy az alján zabtermésre szántókul is használtatnak.

Ezekkel délre szembetünőleg Törvény sorka, Hága, Küs István sorok, Kápolna feje, északra hajlottságú kaszáló helyek.

Árnyék, Havas eleje és *Nagy völgy*, oldalaival zabtermő szántók és részint legelők. Mindezeket az észak felőli részen egymástól különbözteti az úgynevezett Taplotza vize.

Itt kezdődik Vigaszó, elegyes bükk- és fenyőerdő, *tilalmas*, és csak épületfára használtatik.

Tovább Taplotza loka, igen kicsin kiterjedésű termétszke, rozstot s árpát terem.

Csere oldal, Jegy verőfény és észak oldalaival vad természetű hideg helység, fővebben legelőnek használható.

Pad oldala, emelkedett oldalon fekvő szántó, javítással használható kenyértermő földeknek.

Potyand eleje, Bük alja, Két rész köze, igen kicsin kiterjedéssel tér mezőcskék, rozstot és árpát teremnek.

Nyerges, *Kereknád, Szék völgy, Menaság havassa*, hideg természetű, fennemelkedett helyen állnak, nagyobb részén legelő, gyenge erdős, kevesebb részén zabtermésre használható szántók.

Fenyő vég, Böjj mindkét oldalaival, *Vadverem, Pántelege, Szegénynép* rész kétfelől álló hegyes oldalaival, nemkülönben *Ragado, Jáhoros, Ölves*, és azoktól le-

fordulva *Egred alya*,³⁷ mind fennemelkedett ciheres, bokros, részint kaszáló, s nagyobb részén legelőül használatnak. Minden nevezetek között gyenge foylamok vannak.

Tovább *Verőfőny vész*, *Farkas vész*, *Bodosd*, *Farkas gye-
pű*, oldalos helyek, a tetejek bokros kaszáló helyek, az
alján zabtermesztésre használatnak.

Hidegség tere, árpatermő szántók, valamint alább *Béd
alya s Bédő teresége*, *Fajka fenyő*, *Béd verőfőny*, gyenge
elegyes bükk- és fenyőerdő, tilalmas.

Béd észak, zárkózott bükkerdő.

Muhar, fenyves erdő, ez ültetve neveltetik.

Gyéres bük.

Vasandalya, kaszáló, melynek aljain gyenge patak
foly.

[269r] Nemkülönben *Szilosd alja*, kaszáló, Mind-
szenttől Kős patak válassza.

Végre *Vasand északja*, elegyes bükk és fenyő tilalmas
erdő.

Szilosd verőfőny, tízesek között felosztott, gyenge épü-
letfára való erdő.

Itt bévégződik Menaság község részenként való ha-
tárrészek körülményes megnevezése, mely községünk
bírósa által hogy valóságában, minden kihagyás
nélkül vétetett fel legyen, hivatalosan bizonyíttatik.

Csik Menaságon, 21. Augusti, 1864-ben

Ferentzi István falubíró

János Antal jegyző mp.

Mihály András esküdt

Intze Josef esküdt

[if.] Intze Josef esküdt

Lukáts Márton esküdt

Erdély Károly esküdt

P. H.

CSÍKMINDSZENT (ÉS HOSSZÚASZÓ)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[270r] Helynevek *Csik Mindszent* községéből, mely
helység tartozik Csikszékhez, fekszik Alcsikban,
a Szent Imrei dullói járásban.

[271r] Felelet az előlírt kérdőpontokra nézve.

1° Csik Mindszent, mint egyes község tartozik a Csik
Somlyói székhez, mely áltolánoson Csikszéknek neve-
zetik. Fekvése Alcsikon a szent imrei dullói járásban.

Ad 2. Mindszent községnek ezen említett neve él
csak, és ezen név alatt ösmeretes országszerte, külön-
ben a megtelepedéskor az elő víz[?] közelebb valósá-
ga miatt több részre van osztva, és ezért nevezetik
Jozsa, Hoszsuszo és Boroszlo tízeseknek, de csak egy
közönség Mindszent név alatt.

3. Mindszent községének hajdoni neve ma is él, mert
1602-be a Mindenszentek tiszteletére felépített
templom kőfalairól lehet olvasni, hogy a mindsen-
tiek atájba telepedtek és építették templomaikat, ké-
sőbb egyesült Jozsa és Boroszlo s Hoszsuaszo tízesek-
kel, s lett egy közönség és megye.

4. A község legkorábbi említése, tudniillik Mindszent,
a keresztény világ kezdetétől említettetik, s nevét kap-
ta a Mindszentek tiszteletére épített templomot,
ami 1602-be építettetik, mert ezen számok bé vannak
marva falába a templomnak.

A 5. A község népesedett Nagy, Biró, Csobot, Bene-
dek, Tamási, Ambrus, Cziko, Pál s Józsa családokból
s hajdoni ágazataikból.

A 6. A név eredetéről egyéb adat nincs, hanem hogy
Mindszent név alatt a 2. pont alatt megemlíttetetik,
egymástól elszakadó tízeseké, úgymint:

Jozsa tízes, a nevét onnan vette, hogy itt kezdetbe
a Jozsa család kezdette volt lakását, és még máig van-
nak utódaik.

Boroszlo, e neveztetetik Boroszlónak a borostyánról,
mert ezen tízesbe nagymértékbe termik a borostyán.
Hoszsuaszo, ezen tízes hajdon a régi mondások sze-
rint s a most is látható falu romjai nyomán Hoszsú
faluk volt, s a török által pusztítottatik el, ezen hoszsú
falunak őslakosai voltak a Santus család és Csobot
család. Ezen Csobot család a veszedelem [271v] al-
kalmával megmaradt volt, és ma is Hoszsuaszon
lakik a maradéka.

A Santus család pedig Csik Taploczán vette laká-
sát, de a Hoszsufaluba elpusztult Santusok birtokát,
amely most kaszával használtatik, máig is a taploczai
Santus család bírja. Ezen Hoszsuaszonak vagy
Hoszsufalvának egész kitűnő jó fekvése volt a gaz-
dálkodásra nézve, és boldogok lehetnek népei, mert
marhatenyésztésre noha igen jó helye volt, fája, ami
jelenleg Hoszsuaszo és Mindszenté, bőven volt, a la-
kosoknak szántóik bőven volt.

Folyóvize szép volt, amely Hoszsuaszo fejéből indul,
s lefolyt a falu közepén át Fitodon s Zsögödön, s bé-
szakadt az Oltba.

Borvize igen kitűnő volt, amely ma is megvan és
használtatik az egész Csikba. Volt még egy az alsó
faluvégén, de az nem oly használatos, mint ez. Így
tehát ezen hoszsufalusiak nagyon jó állásba kellett
lennie és jó gazdáknak, mert nekik, ami a gazdál-
kodáshoz szükséges volt, minden volt. Ezt onnan
mondhatom, hogy akik Hoszsuaszo tízesébe laktak,
ma is jó gazdák és egészséges emberek, mert a bor-
vizek nagyon jó és egészséges, s népe nem oly nagy,
mint más helységeknek, mind törpék.

Mindszent község határán előfordul topographiai
helynevek a következők:

³⁷ Oldalszéli bejegyzés: „a hegytetőn Csomortány községétől hal-
mok különböztetik, mint a menasági határnak északi részén”.

a. Szent Király felől való fordul[ló] szántóföldek, határos nyugutról Szent Lélekkel, délről Szent Királlyal, keletről Szent György és Bánkfalva községeivel.

Ezen határban előfordul: Kerekcsere dűlő, amely egy szép kerek hegy, és onnan vette Kerek csere nevét, hogy a régi mondások szerint igen szép csere volt rajta, ma szántó, de köves és terméketlen.

Harissad, ezen dűlő kapával használtatik, mert lakályos és vizes, itten roppant sok harismadár termik és lakik, és ezekről vette Harissad nevét. Ezen határban semmi egyéb nevezetes elő nem fordul, különben hegyes és völgyes, köves és terméketlen.

[272r] b. Verőfény forduló, szántó mező, e határos nyugutról Szent Lélek, keletről Szent György községével, északról a község legelőjével.

Ezen szántó határba előfordul Nagy Pál kutya, amely egy forrás. Ennek folyása régen másfelé volt, és Nagy Pál ezen forrás folyamát bévezette az úgynevezett Boroszlo tizeze közé, amely forrás még ma ott jár és befoly Mindszent vizébe, ahol egyesülnek, Zsögödnél beszakad az Oltba, s erről neveztetett Nagy Pál kutyának.

c. Nagy völgy, ezen völgy azért neveztetett Nagy völgynek, mert úgynevezett Nagy tizeze, mely Mindszent községének egyik tizeze, éppen a tövén vette határát, és él azon forrásból, amely ered Nagy völgy fejében.

d. Kápolna völgy, e pedig azért, mert régentén a völgy tövére építettett volt egy kápolna, amely Szent József kápolnájának neveztetett. Ezen kápolnának jelenleg csakis romjai látszanak, elpusztult a Kováts család gondviseletlensége miatt. Terméketlen, köves.

e. Három kut, ez vette Három kut nevét arról, hogy ezen völgyben van három szép forrás, amelyből ered Mindszent vize, és végigfoly a falu mellett s kaszálóit keresztülvágja, s befoly Szent Lélek és Zsögöd határán az Olt vizibe. Terméketlen, köves.

f. Kovár hegye vagy Koszna, ez onnan vette eredeti nevét, hogy ott egy vár volt, melynek helye most csak alig látható, semmi egyéb adat nincs reá. Szántó, sok köves.

g. Tofeje, az tókról, melyekbe kendert szoktak áztatni, vette nevét, mert itten Hosszuaszo tizezésének van kenderáztató tója.

[272v] h. Felső és Also Rét, kaszáló, apróbb elnevezésekkel, tudniillik Jozsa réttye, ez vette a tizestől nevét, mert éppen mellette van, és legtöbb birtoka van a Jozsa családnak benne.

i. Kováts kert, ez vette [nevét] a családról, mert máig is a Kováts család bírja.

j. Nagy rét, ez hasonlólag a Nagy családról vette nevét, mert ma is azon rétben nincs senkinek másnak birtoka, csakis a Nagy családnak.

k. Gátfő, ezen kaszáló rét azért neveztetik Gátfőnek, hogy az aljába két malom építettett, és a gátja felhat ezen rétbe.

l. Bük földje, erdő és legelő, ez határos nyugutról Szent Lélekkel, körül a község erdeivel. Eredeti nevét vette a rajta termő bükkfáról.

m. Nyíres völgy, ezen dűlő ma is nyíres és fenyőfát terem, így tehát ő nyíres erdő rész.

n. Vargák, ezen dűlő a Varga családé volt, amely Mindszent községe által 1600-[asok]ban megvásároltatott volt, s innen neveztetett a Vargáknak. Határos nyugutról Szent Lélek, északról Somlyó községeivel. Lucsos erdő.

o. Somlyó pataka, ez egy nagy völgy, amely völgynek a tövén fekszik Csik Somlyó, és az onnan eredő víz befoly Somlyó közé. Ez határos nyugutról Várdotfalvával, északról Csobotfalvával.

p. Nagy bük, ez régentén igen nevezetes bükk volt, jelenleg igen híres fenyős erdő. Határos nyugutról Csobotfalva, északról Csomortán és Menaság, keletről Szent György községeivel, s innen neveztetett Nagy büknek.

[273r] q. Peszterge, erdő rész, határos keletről Szent György községével, szép lucs és fenyőerdő. Vette nevét a szó dergéséről, mivel szépen visszhangozza a szót, különben szép kerek hegy.

r. Hidegség, legelő, határos keletről Szent György szántó határával, északos hideg helység. Vette nevét a rajta levő, Hideg nevezetű kútról.

s. Agosbük, erdő és legelő, határos keletről és délről Szent György szántó határával. Neveztetett a rajta levő bükkről és kétágú völgyéről Agosbüknek.

t. Tekeres völgy, legelő és egy része szántó, vizenyő, terméketlen, határos Bánkfalva községével. Ezen völgy hosszú csavargós állású, vette nevét tekerményes fekvéséről.

u. Negyedfél megye, kaszáló rész, határos nyugutról Csomortán, északról Pálfalva, Szent Lélek községével, délről és keletről Menaság községével. Több apróbb elnevezésekkel bír, úgymint Andorné, Rakotyás, Baraczkos, Tubákos és Verem. Andorné pusztas, irtásos és erdős, semmi adat nincs reá.

v. Baraczkos, szép kaszáló hegyoldal, alja irtásos és még erdős, régi vad barack termesztéséről neveztetett Baraczkosnak.

w. Tubákos, szép kaszáló, verőfény hegyoldal, alja irtásos és erdős. Foly belőle egy szép patak, amely Menaság vizével egyesülve belészakad a Fisákba. E neveztetett a ma is termő vad dohány formáról Tubákosnak, amely dohányt szükség esetben használnak az ott kaszálók, noha nem a legjobb illatú füstje van.

[273v] Verem, nagy setét völgy, kaszáló, a nap csakis dél tájban látható. Ez vette Verem nevét sötét termesztétől, északos fekvéséről. Határos Menasággal, ered fejében egy patak, amely a Csobányos vizével egyesülve befoly Molduvába.

Lesöd, nagy havas rész, határos délről és keletről Nagy Káson község kaszáló és szántó határaival, északról

Szent György és Bánkfalva községével, nyugutról Bánkfalvával. Ezen havas közös Szent György és Bánkfalvával, ennek fekvése hegyes és völgyes, terem rajta bükk és fenyőerdő. Van egy igen nevezetes rétje, amelyet Lesőd havassából induló víz közepett keresztülvág, igen híres legelő. Ezen havas véttetett Nagy Kászon községétől ezelőtt 400 évvel Czikó esperest úr által, de minthogy Czikó esperest úr mindszenti születésű lévén és szentgyörgyi esperes, azért Szent György és Mindszent két megyének ajándékozta volt, és ma is közösen bíratik, azért ezen havas felett ha valami kérdés támad, nem községi név alatt folytatattatik, hanem megyei név alatt.

Így Mindszent község határainak, szántó, kaszáló, legelő, erdő és havas részeinek dűlői megnevezettek, s ezennel a munka bészaratott.

Mindszenten, 12. november, 1864.

Benedek Ágoston jegyző
Nagy Antal falusbíró

CSÍKPÁLFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[274r] Csik Pálfalva községből, Erdély ország.

Csik Pálfalva község helynév adatai.

Ezen kis közönség, amely fekszik egy kis völgy terén, áll százöt házsám és lakosokból.

Helység neve eredettől fogva Csik, község neve pedig Pálfalva. Ezen idézett névén kívül semmiféle nyelven más elnevezést nem kapott, s ezen említett nevezetét hogy honnan kapta, arra még a regény, népies mesék se tudnak vezetni.

Lakosai egyfajú, Árpád ősatyánk ivadéakai, amelyek mai napig is székely-magyar nevet viselnek, és tartoznak a Csik Somlyói cs. k., vagyis politikai hivatalhoz, járási hivatalhoz.

Iparüzlete pedig semmi sincs, áll csak egyedül a földművelésből. Vize gazdagon vagyon. Keresztülfolyja három friss erdei patak, melyek mindhármán keletről veszik eredetököt, és neveztetnek:

Első. Déli oldaloni kis folyó [neveztetik] Arats patakának, mert Aracs völgy fejből veszi eredetét. Csik Csomortán erdős határán és Taplotza falvánál az Olt vizébe foly, némelykor kis halai is vannak.

Második. Remete pataka, mely a kis közönség középpontján folyik le keleti eredetétől egészen nyugotra, amíg eléri az Olt folyóját. Remete patakának azért neveztetik, mert Remete völgye fejében veszi eredetét, az idézett kis közönség erdős határán, s némelykor kis halai is vannak, de csak olykor, mikor nagy veszélynek nincs [kitéve].

Harmadik. Nyír patakának, mely az éjszaki felét hasítja [274v] keresztül, és azért neveztetik Nyír patakának, mert egy szép kis éjszaki oldalon termett nyíres

erdő alól veszi eredetét, és végezni szokott a kis falun alól levő szénafüvek táplálásánál. Ez pedig halat nem terem, s ezeken kívül vannak még igen jó és bő víz adó tizenegy, nagy munkás kövekkel rakott kútjai.

És vagyon egy 1845-ben épült szép kis templom kő és téglából fehér alakban, veres cserépfödéssel, amelynek felszentelési neve e közönségről átruházott Szent Pál.

Fekvő birtokai pedig a következők:

Az alsó fordulón lévő szántó lábak

1. *Utza vég*. Első osztályú szép teres, jó termő földje, de csak trágyázva és háromszori szántással. Utza végnek neveztetik azért, mert a közönség járó útja ide jön ki.

2. *Falura jövő*. Első osztályú szép teres, terem mind feljel. Falura jövőnek azért neveztetik, mert a falura jön.

3. *Ösveny*. Első osztályú szép teres, s terem mind feljel. Ösveny nevű lábnak azért neveztetik, mert ezelőtt csak ösveny volt, most pedig járó út, és itt vagyon e közönség mintaföldje.

4. *Kasza*. Első osztályú szép teres, s terem mind az említetteken. Kasza nevezetét eredettől viseli, hogy honnan kapta légyen, az nem tudatik.

5. *Által*. Második osztályos szép teres, de köves, terem osztálya szerént, trágya és háromszori jó megszántással. Által nevet visel eredettől fogva, mert két ütköző láb földek között megy keresztül.

6. *Also Hoszu*. Első osztályos szép teres, jó termő földje megmunkálva és trágyázva. Also nevet visel, mert az alsó fordulón vagyon, Hoszu nevet pedig azért, mert ez a leghosszabb szántóföldek lábja.

7. *Torda völgye*. Harmadik osztályos, két sima hegyláncozat között veres szikany földje nemigen jó termő. Torda völgy nevét eredettől viseli, de hogy honnan vette, nem tudatik. [275r] És ezen sima hegyláncozatok, melyek vonulnak éjszakra dél felé, a keleti sorompó déli végén vagyon egy Szent János nevezetű középszerű templom Delne és Pálfalva egyesül[t] megyének, amely Csitso falva közbenjöttével épült, 1516. évben, s elvált Csicso, Delne és Pálfalva községeitől két megyére, és így verseny támadott e templom elosztásán, s Csicso falu elrontotta és elvitte. Midőn felépült volna, az angyalok által a volt helyére visszavitetett, és a régi állásába meghelyeztetett, és újra Csicso falva elvitte, felépíttette, s megint az elsőbeni visszahozók által visszaépíttetett egy éccaka. Ez történt 1677-be, s még máig napig azon alakban vagyon minden hiba nélkül, csakis 1861-be a régi torony keresztje helyett más tétetett, s úgy néz ki ezen Szent János tiszteletére építtetett templom, hogy képes fennmaradni világ végéig javítás nélkül, kivéve a kerítésit.

Szántók a Felső fordulón:

8. *Felső hoszu*. Első osztályos szép teres, jó termő földje, csakis jó megszántásokkal és trágyával, a trágya

pedig kitart az első osztályosoknál tizennégy évekig. Felső nevet viseli, mert felső forduló, Hoszu nevet pedig azért, mert e fordulón a leghosszabb szántó láb.

9. *Vizre menő*. Első osztályos szép teres, jó termő földje, oly kúrával, mint feljel. Vizre menő nevet eredettől fogva viseli azért, mert az elől megneveztem Nyír patakára megyen véggel.

10. *Kápolna lábja*. Második osztályos, egy hosszan nyúló sorok végén gömbörű hegytető, terem kúrával osztálya szerint. Kápolna láb nevet azért viseli, mert a kis templom mellett hosszan megyen.

[275v] 11. *Hegy melyék*. Második osztályos oldalos szikony föld, trágya és szántásokkal terem osztálya szerint. Hegy melyék láb nevet azért viseli eredettől fogva, mer[t] a hosszan nyúló Kápolnahegy oldalán hasad bé nyugotra.

12. *Hegy melyéki Középláb*. Második osztályos, a 11. tételszám alattival minden különbség nélkül tanál és egyezik.

13. *Hegy melyéki Belső láb, Horgas*. Második osztályos, ez is a 11. és 12. pontok alattiakkal egyez. Horgas nevet pedig azért viseli, mert ezen láb egy kevésé horgas.

14. *Martra menő*. Második osztályos sorompó oldal, terem osztálya szerint trágya és jó szántásokkal. Martra menő láb nevet pedig azért visel, mert a Kápolna hegyéről jön bé egy utca, hol régebben mart volt, most pedig csakis harminc öl hosszúságra vagyon.

15. *Mihály Tanorok*. Második osztályos sorompó oldal, terem, mind a 14. tételszám alatti. Mihály Tanorok nevet pedig azért viseli, mert régebben kaszáló volt, most pedig csak szántó.

16. *Simándi*. Harmadik osztályos hegytető, rossz termő. Simándi nevet pedig eredettől fogva terméketlensége miatt visel.

17. *Nyír alya*. Második osztályos, terem osztályához trágya és jó szántásokkal. Nyír alya láb nevet azért viseli, mert régebben itt is a hegytetőn erdő volt. 1843-ban felosztatott minden egyes személyeknek, ma pedig terjedelmes mező rész, irtványos hely, s ezen Nyír alatt vagyon minden egyes lakosnak jó rendben tartott kenderáztató tója.

18. *Nagy Borso föld*. Második osztályos, fent való magos hegy, az úgynevezett feje békasó, köves, legrosszabb föld, trágyát kevés ideig [276r] tartja, sok munkával is rossz termő. Borsoföld nevet azért viseli, mert ezelőtt, míg a nép nem volt megszorodva, az úgynevezett bükköny fekete borsót termesztettek a lakosok.

19. *Kiss Borso föld*. Második osztályos, egy magoslaton fekszik, a 18. pont alattival és mindenkben megegyez, semmi különbség nélkül.

20. *Kút ajja*. Harmadik osztályos, apró köves rossz szántó, rossz termő, a trágyát nem tartja. Fekvése pe-

dig egy 1500 mérő öl hosszúságra nyúló völgy. *Kút ajja* nevet eredettől azért viseli, mert ezen völgy tövében esős időben egy sok víz tartó nagy tó vagyon, mely az ország kertben Tófenék nevet viseli.

21. *Havas tető*. Harmadik osztályos, gyér kövecses, rossz termő, melyben sok terméketlen földrészek tanáltatnak. A trágyát nem tartja, szó teljes értelmében egész rossz, *Havas tető* nevet pedig azért visel, mert egy középmagosságú kis hegy.

22. *Falu földjei*. Harmadik osztályos, gyér apró kövecses, rossz termő, trágya nem tartó, középmagosságú hegy, amelyet két oldalba nyírerdő támogat, s ez is irtott erdőből. *Falu föld* nevet pedig azért viseli eredettől fogva, mert a szabad székel világba a (pityóka) krumpli, vagyis burgonya országunkba béhozatalakor az akkori tisztviselők rendelkezéséből irtotta kis közönségünk az irt élelmiszerek termesztésére.

23. *Nyirtető*. Harmadik osztályos új irtvány, amely a 17. tételszám alatt is egy kissé érintve vagyon. 1843-ban osztatott fel, addig felosztása előtt nyír- és borsikaerdő állta, ma pedig minden egyes lakosnak egy negyed holdat foglaló szántóbirtoka örökségileg. *Nyirtető* nevet pedig a volt nyír erdőségiért visel.

[276v] Elvégződtek a szántó határrész megnevezései, és kezdődik az egyetlen erdőrészeké:

24. Egyetlen erdő *Nyirtető*. Harmadik erdő osztályzat alatt vagyon egy magos sorompós keletre nyúló bérce, mely egy Várdomb[b] nevezetű helyen végezi, a Nyír nevét különben közép nagyságú szép fiatal nyírfákkal helyesen áll.

25. *Várdomb* helysége, mely egy kedélyes magoslatú sorok vagy bérctetőn, az birtokló közönségtől mintegy 3000 öl távolságra kelet felé vagyon. *Várdomb* nevet azért visel eredettől fogva, mert itt vagyon egy ösmérhetetlen kezek által készített Várhely, amelyen a régi vár valóságos voltát bizonyítja azon föld, mert mész, égetett téglá, cserép és kövek léteznek a földjében, és a Várhely pedig a bérctetőnél feljebb vagyon emelve négy mérő ölet, és teteje igen kellemetes sima egyenességű állásban vagyon. A volt vár ostromlását pedig bizonyítja az, hogy a föld színén is, de a szántók sorában a 23. telekszám alatt megnevezett új irtásban első szántásokkor sok régi, alig ösmérhető csata vasszerök, úgymint rozsdavett buzgány, kard, sarkantyúk és a nép által még máig sem ösmérhető vasszerök is tanáltattak. Ezen várhely alatta áll egy nem igen meredek legelő oldalnak, amely Csere homlok nevet visel.

26. *Csere homlok*. E pedig volt Csere erdő végéről viseli az érintett nevet, ez pedig a Várhely felett keletnek áll, s azon hegynek a más oldalán [277r] éjszakeről vagyon egy kis bükkerdő, mely maga a nép által

27. *Kicsi büknek* neveztetik. Ez alatt vagyon pedig egy mindenkor jó iható friss vizet adó kút, mely

28. *Falbi kútnak* neveztetik, ezen nevét pedig a mostani lakosok nem tudják, hogy honnan kapta volna.

29. *Havas kapu*. Ezen Kis büktől fel kelet-éjszak köze felé igen gyenge erdőt tart, *Havas kapunak* pedig azért nevezetetik, mert közönségünk egy 1562-ben³⁸ Apafi Mihály fejedelem által adott kárpótlási havasából itt hozza le a szénáját.

30. *Remete oldala*, mely közép nagyságú völgy, és erdeje [a]

31. *Kis bükö*s, egy rész fenyő- és egy más rész bükkerdők által használtatik.

32. *Czáka*, hasonló az írt *Kis bükhöz*.

33. *Törös hály*. Ez sincs változatban a felsőbbnél.

34. *Bodos völgye*, mely egy rész mintaerdő, és más rész mintalegelőből áll.

35. *Óros völgy*. Ennek is egy rész erdeje mintaerdő és legelő sorban vagyon, de nevezetességeik nincs semmi. 36. *Remete feje*, legelő, honnan ered az elől írt második pont alatti *Remete patak*. Ezen erdőrészek a birtokló közönségtől mind keletre vannak. Remete nevet pedig szó teljes értelmében azért visel, mert régebben remeték lakták.

Negyedfél megye. És vagyon még az érintett közönségnek egy kaszálós havas része, mely a 29. pont tétele szám alatt érintve vagyon. És erről azt bizonyos írásoknál fogva azt tudjuk, hogy az írt időben Apafi Mihály erdélyi fejedelem által adatott [277v] öszves Negyedfél megyének, amely tartalmaz hét községeket, úgymint Delne, Pálfalva, Csomortán, Csobotfalva, Szent Lélek, Mindszent és Menaság községek, és ezek a nemrég eltelt 1858. évig közösen bírtuk, és akkori megosztás alkalmával a következő részei jutottak községünknek, úgymint:

37. *Sötét fenyő*, amelynek egy kis része kaszáló, a más pedig erdőt tart, és ennek az éjszaki oldalán az úgynevezett *Pálos* patakára bényúló kis völgyben bizonytalan kincskereső sok áskálások vannak. Észrevétele szerint a lakosságnak némelyek tanáltak itt valamely boldogítható anyagot, olyast, amely beszédből jön világra, víz hajtalék.

38. *Gozoru*. *Gozoru sorok*, amely egy részét kaszálhatólag, a más részét pedig erdőnek használjuk, itten nincs semmi nevezetes írni való.

39. *Andorné*, egy éjszakra lenyúló rövid völgyből áll, amelynek nagyobb részét erdő állja, kevés része pedig kaszáló.

40. *Kaliba sorok*, mely egy keletről szelő havashegy vonaláról nyúlik le nyugot felé, ennek pedig egy részét az erdő állja, a más tartozik a legelők sorába. Különben rosszul termő, köves alkotású havas rész, nevezetessége nincs. Kaliba sorok nevet pedig valamely erdei vagy havasi szállás kalibáról kapta, és ezen nevének több nem tudatik részére.

[278r] *Pirics havas* leírása:

Amely Moldova országával határos, és az birtokló közönségtől mintegy 16 osztrák mértföldnre va-

gyon keletre ezen havas rész, az elől említett Apafi Mihály fejedelem ajándéka féle, amely több helyt említve vagyon mind kárpótlási ajándék, megmagyarázatlan.

Miután igen ösmeretesek lehetünk, az 1500. és 1600. évszázadokon keresztül a pogány török és tatárok táborai határunkot sokszor feldúlták, s így igen természetes, hogy bennünköt mind szomszédjaikat leghamarább kézen kaptak és elpusztították minden vagyonainkot az elődeinknél, úgyannyira, hogy némelykor még életeiket is alig bírták fenntartani, vagyonuk pedig semmi se maradt, s hogy magokon és szegénységeken segíthessenek, örökösön mind jó fejedelem, úgy cselekedett.

Ezen havas egy igen magoslatú hegyből és arról leereszkedő apróbb sorkakból áll, úgymint Lisztes és Vadas nevezetűekből, különben sok terméketlen föld részei vannak, és egymagában tiszta kő, nem nevezetes semmi állásáról. Különben vagyon még egy bizonyos havas része, amely Keskeny soroknak nevezetetik, és ennek szinte semmi nevezetessége.

[278v] Elöl írt helynév adat megkészítése a Felséges Királyi Főkörmányszéknek Nagyszebenben, május 7-én 1864. tartott üléséből, 6670. szám alatt kiadott kegyelmes rendeletére és Nemes Csikszék Tisztségének 2528. szám alatt tisztos kiküldésére mindenkiben a legtisztábban és igazságoson saját írásaink és tudomásaink által (szerént) készítettett, és ment véghez műáltalunk, az alólírt községi előjáróság és válaszmány által, ezennel mindenkinek meggyőződésére saját kezű keresztvonásaink és aláírásainkkal hitelesítjük, s szokott pecsétünkkel megpecsételjük és kiadjuk.

Csik Pálfalván, szeptember hó 26-án, 1864.

Salamon Josef bíró

Gáll Josef

Salamon Ambrus

Fülöp István esküdtek

Zöld Ferentz

Bako Péter

Sánta György

Biro Sándor

Csiszér Josef

Csiszér Elek

Biro Josef

Ferentz Alajos válaszmányok megkért névalírója

Zöld Ferencz.

Csiszér Elek községi jegyző és ezen helynév adat

megkészítője

[279r] Nota bene: És vagyon még ezen elől írt közönségnek a Csik Csicsó Falván alól az úgynevezett Pálfalvi rétje, mely foglal magában mintegy 1600 négyszögöles 60 hold, harmadik osztályos kaszáló

³⁸ Valószínűleg 1662-re gondoltak. Vö. 36. jegyzet.

rétje, mely vagyon a fenn idézett Csicso és Delne községekéhez hasonló kaszáló rét vicinitásaik között. Pálfalvi rét nevet pedig azért viseli, mert Pálfalva község öröksége, nevezetessége pedig semmi sincs. Elismertetik a túl aláírt válaszmány és községi előljáróság által.

Csiszér Elek községi jegyző

CSÍKRÁKOS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.
(Fol. Hung. 1114/13.)

[280r] Helynevek Nemes Csikszék Csik Rákos községéből.

Csik Rákos fekszik Csik, Gyergyó és Kászon egyesült széken, Csik Rákosi dullói járásban lapályos helyt.

E községnek csakis ezen egy elnevezése ismeretes helységünkben, úgy országszerte. Köztudomás szerint, mióta a székely nemzet e földet lakja, mindig egyezzen elnevezéssel bírt községünk, és így íratott eleitől kezdve mai napig.

E falu *Fel* és *Altiz* nevezetű tízesekre van felosztva.

Rákos községének három határa vagy fordulója vagyon, melyek közül egy forduló minden évben bevettetik tavassza[1]. A más két határ váltogatva minden évben, második évben használtatik.

I. *A keleti fordulónak* következő nevezetei vannak:

Nagymező, mely onnan vette nevét, mivel ezen határrész Madéfalva, Csicso, Borsova, Szent Miklos, Szépvíz, Szent Mihály, Vacsárcsi és Göröcsfalva határaival ütközik, és nagy kiterjedésű.

II. *Az éjszakrai határrészlet* nevei ezek:

a. *Kismező*, mely csakugyan Madéfalva község határával ütközik, de igen kisded határrész is.

b. A *Csere*, mely onnan vette nevét, mivel Cserey Farkasnak legtöbb szántói vannak ezen határrészben.

c. *Bogáth*, mely onnan vette nevét, hogy ezen határrészen egy kis kápolna vagyon, mely kápolna egy Bogáthy nevű pap alatt építettett.

[280v] III. *A minden évben használható forduló*

Soosrétt nevet visel, mivel ezen réten ennekelőtte 70-80 évvel egy forrás volt, melynek neve *Sosviz* lévén, és ettől vette nevét.

IV. Kaszáló helyei:

1. *Olt melléke*.

2. *Nagykert*.

3. *Eponcsa*.

4. *Bantaja*.

5. *Vármező, Szilas és Sina, Póka*.

V. Havasa:

Ezen községnek vagyon egy Hargita nevű havasa. Ezen havasról a hó csakis június vagy júliusban megy el.

VI. Erdei:

Az úgynevezett Hargitta, melynek több elnevezései vannak:

1. *Vár kúttya*, az ottan még látható váromladék, mely egy magos hegyen van, onnan vette nevét.

2. *Nyers erdő*, ez erdőrészetbe igen szép és hosszú fák vannak, mely jelenleg tiltva van.

3. *Csáky mezeje*, igen szép sűrűs erdő; régebben egy Csáky nevű embert erdőlés alkalmával a fa ütött meg, melyről vette nevét.

4. *Vár pataka*, részint erdő, részint pediglen kaszáló, s miután ezen helyen egy kis patak foly, mely fennebb megnevezett Vár kúttjából vészi folyamát, azért Vár patakának neveztetett.

5. *Közös*, egy része kaszáló, más része pediglen legelőnek használtatik.

Ezen fenn nevezett helyek községünkől napnyugatra vannak; a fennebbi helyeken megemlített kaszálók erdők közt [281r] vannak, oldalas helyeken, és az erdő kiirtása által lettek kaszálók.

VII. Vizei:

1. Az *Olt*, mely Gyergyóból ered, és községünk kaszáló részén nyugatról keresztülvágja, öt egyes kövű malmot hajt, mely malmok egyes embereké.

2. *Rákos pataka*. Ezen kis patak az úgynevezett Nagymezőn foly keresztül, némely nyárokon át semmi vize nincs. Mely nem messze az Olt vizibe foly. Vannak még több borvizes források, melyek télben nem fagynak be, ezen forrásokból a közel lévő falusiak is télben a vizet élvezik.

Összeíratott Csik Rákoson, október 12-én, 1864.

Csutak Lajos községi jegyző m. pr.

CSÍKSZENTDOMOKOS

(ÉS BALÁNBÁNYA)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[286r] Tekintetes dullói hivatal!

Előjáróságunkkal helységünk leiratára vonatkozó nyomtatásos ívre a következőkbe tesszük nyilatkozatunk, úgymint:

Először: *Csik Szent Domokos* községéből nemes Két Csik, Gyergyó és Kászon székek egy törvényhatóságot képező, Rákos dullói járásból.

2. Község neve Szent Domokos, hol csak valódi székely származású egyéniségek laknak.

3. E Szent Domokos helység a székely nemzet megtelepedése óta bírja ezen nevezetet, mire nézve ellenkező adattal még a néprege szerint sem bírnak.

4. A harmadik kérdésre tett feleletbe megvan a felvilágosítás, valamint az 5. kérdésre is.

6. A helység Alszeg, *Vár utza*, Felszeg és Középtizes nevezetű tízesekre van felosztva, melynek másodika onnan vette eredetét, hogy egy régi váromladékból az út azon tízesbe vezetett.

7. A községnek két fordulója vagyon, azaz kelet és nyugoti forduló.

A nyugotti fordulóba vannak a következő határ-
részek:

Először Köpest, mely egy ott álló mészkő szirtől vehette nevezetét. Garados. Sáros utt, mely hajdan posványos hely lévén, igen sáros út volt, s innen vette eredetét. Kisvölgy, Dorma, Pritske.

2. Nagybük, mely hajdan bükkfát termő hely volt, s onnan vette eredetét. Lető büke, jelenleg is tilalmas bükkerdőcske. Zalosbük. Keskenybük, jelenleg is tiltott bükkerdőcske. Szadok ut pataka, Szadok utt égése, Fekete rez.

[286v] 3. Hegy, Malomfele. Farkas verem, melyen hajdan farkasfogó gödrök voltak, s innen vehette eredetét.

Nyáros. Wajda vesze. Fenyős. Keskenbük. Kitsilok, egy kis folyóvíz mellyéke, s innen vehette eredetét.

Nagylok, Vész. Keresztelet, mi is onnan vette eredetét, hogy hajdan a tatárok elől oda menekültek a lakosok, s ottan gyerekeket keresztelt az akkori lelkész.

Wárbüke, melyen egy régi váromladék tanáltatik, s onnan vette eredetét. Mely várot, hogy ki építette, semmi tudomást nem szerezhettünk.

4. Hāti, Olt reze, Benkö reze, Magosbük.

Irott kő, ez onnan vette eredetét, hogy valami régi olvashatatlan írás s olvashatók is tanáztatnak egy ott lévő kősziklán.

Kerek pusztá, Fekete rez, Meszespatak.

Marosbük, ez onnan vette eredetét, hogy a Maros vize ezen hegynek aljából ered.

5. Sipos pataka, Sipos sorka, Fenyítő hatya, Balán hatya, mely utóbbi alatt rézbánya tanáztatnak, melyek jelenleg a Brassó városi Rézbánya Társulat által bírattatnak (s használtatnak).

A keleti fordulóban vadnak a következő nevezetű határrészek, úgymint:

Először Rezalja, Rez, Bogdán.

Rez égése, mely onnan vette eredetét, hogy elégett volt a leromlott őserdő.

2. Pál asztaga, mely onnan vette eredetét, hogy egy Páll nevezetű ember hajdan a termését azon helyen asztagba (csomóba) rakta.

Kurta, egy kis pataka.

Bánya, ez onnan vette eredetét, hogy az előbbi régi időkbe vaskövek ásattak ezen a helyen, melynek jelenleg is a jelei igen kitűnők.

3. Csere, Nagyvölgy feje, Borsbük.

Szegloka, ez igen nevezetes egészséges tiszta folyó patak mellyéke.

Atolag nyire, Atolag nyire égése.

Tamás vesze, itten egy Tamás nevezetű ember szerencsétlen halállal [287r] halt meg, s ettől vette eredetét.

Nagy Mihály vesze, itten a Nagy Mihály irtott, s az irtás által egy járhatatlan vész, a rothadandó fákból

öszvedőlt, s ezelőtti időkbe sok málnát termett, ez onnan vette eredetét.

Pásztorbük, ez onnan vette eredetét, hogy azon pásztor, ki napokig Batory nevezetű kardinálist, Erdély ország fejedelmét élmezte, mindaddig, míglen Miháj vajda szentdomokosi Nagy Kristály András által kivégeztette.

Balokor reze, Luka reze.

4. Szimina pataka, itten egy Szimina nevezetű marhatenyésztő oláh telepedett volt meg.

Borju kert, itten a Szimina borjainak kertjek volt, ezek onnan vették volt eredeteket.

Szakadát alya.

Kováts pataka, ez onnan vette eredetét, hogy a Kováts családnak itten nagy foglalása volt, melyet per útján nyert meg Szent Domokos és Szent Tamás községetől.

5. Szén szélye, Lábas sorka, Szél pataka, Czilollos, Nagy ajj, Nagy nyir pataka, Nagynyir töve, Imolás sarok, Torzsás sarok, Olt büke pataka.

Olt büke, ez onnan veszi eredetét, hogy ennek aljából ered az Olt folyó vizének egy részecskéje.

Jáhoros, Kiss Jáhoros, ez az ottan termő jáhorfáktól vette az eredetét.

Kelt Csik Szent Domokoson, szeptember 16., 1864.

Karda Josef m. pr. bíró

Karda Gergely m. pr. jegyző

CSÍKSZENTGYÖRGY

(ÉS GYÜRKE)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[288r] *Csik Szent György* községe fekvése leírása.

Csik Szent György Csík széknak (Alcsíknak) észak-keleti szélén fekszik, a Fisák folyó mellett hosszan nyúlva, ezen a tájon a szék legvégső falva. Keletről Moldvai havasokkal, délről Bánkfalva, nyugutról Mindszent, északról Menasággal határos.

Csik Szent György eredeti elfoglaltatásánál fogva a legrégibb egyik falva Csíknak, mit bizonyítanak a területén tanáttató urnák. Népessége jelenben mintegy kétezeröttszázra felrűg. Eleinte pedig a hagyomány egy völgyből leszármazottnak lenni állítja, mely akkor is, úgyszintén most is *Monyasdnak* nevezetik, ugyanis a tatárok, úgyszintén más beütések ellen magokot biztosítandók, a völgyekbe húzódtak, ahonnan lassanként úgy jöttek le a nagyobb folyó mellé. Legelső volt, ki lejött, mint ezt a hagyomány hátrahagyta, valami *Beke Gál*, Gál néven ma is virágzó familia. Legutolsó Ambrus nevű család. Ennek a lejövele a völgybe igen furcsa, tudniillik a családya le akart költözni a többiek közi, a víz mellé, azonba a családanya mindég vonakodott, s ebből házi per származván, az atya helyet foglalt a víz mel-

lett, és oda minden szükséges épületeket elkészítette, a többek között mond[á] az asszony: én elmegyek a templomba, te pedig maradj idehaza. Jó, felel az atya, s amint a feleség eltávozik a templomba, mely távol esett, addig az atya a házból minden szükségest kihorda, és a házát felgyújtsa. Amidőn az asszony hazajött a templomból, csak hamvát kapta, és így kén-telen volt lejőni a víz mellé.

[288v] Csík Szent György négy tízesből áll, melyek név szerint ezek: Körösményfalva, Jenőfalva, Zata, Gál és Latz.

Körösményfalva átalán véve az egész faluban termő sok körösfától kaphatta nevét.

Jenőfalva pedig az a korban divatozó Jenő pogány névről.

Zata, ez már eredeti scitha név.

A *Gál* és *Latz* tízesek a benne virágzott családokból neveztetnek így.

Szent László magyar király megparancsolván, hogy minden község valami szent nevet válasszon, úgy történt, hogy Szent György nevet vett fel a négy tízesből álló falu.

Folyója, mely képes két kövű lisztelő malmot és négybotú ványolót elhajtani, Fisáknak neveztetik, s úgyszintén azon völgy is, ahonnan ered, s hogy ezen német név nem a benne lévő haltól származott, kétséget nem szenved, hanem inkább, amint sebesen foly le a völgyből, Friságnak kezdték hívni, s innen elkorcsosítva Fisák lett belőle.

Erdő részei különböző nevezetűek, amint a hely fekvése az akkor divatozott neveket vagy magoktól a helység fekvésétől vagy pedig a scitha névben átalhozott nevektől kölcsönözte, így példának okáért:

Radovány, Dugonics említ valami Rado királynét, ki Karjelbe lakott, Zoltán testvérét, Etele és Etelkának anyját,³⁹ hihető, hogy onnan származott.

Uz feje, *Uz* vizével ez már a régi vezérek nevére volt keresztelve, mely nevezetes folyóvize Moldova felé sok pizstranggal bővelkedik.

Továbbá *Endre* nevű helység, mely hajdoni tulajdonosától kaphatta nevét.

Gyürke, ez valami György névről finomított Gyürkére, ki hasonlóan keresztnevé lehetett, s tulajdonosa azon határrésznek.

Ágas havas, ez a kétfelé ágazásától. Azonba *Lovászo*, *Bagjod*, *Bolondos*, *Kristine*, ezeknek nevei bizonyos eseményekhez lehetnek köthetők, úgymint:

Bagjod, hihető sok bagoly lehetett ottan, vagy *Bolondos*, mely egy mély völgyet képez, a benne lakó s most is [289r] feles számmal található medvéktől származnak.

Kristine, hihető Kristina nő névtől kapja elnevezését, azonba *Bencze* ez már hajdon e községben lakoz-

hatott Bentzétől nyerte nevét, mert a hagyomány még tartja Husz Bencze jövendölését, minél fogva az *Kökapunál* a vér felveszi az csákót és azután békesség lesz.

Van továbbá egy magos hegy, mely *Oriás*nak nevezetik, hihető, mivel nagyon magas és nehéz kijárású, vagy pedig a disznóorjostól vagy -hátgerinctől.

Mező részei:

Vagyon *Egres aszó* és *Szöllő oldala*, mely az ottan teremhető egres és szőlőtől jöhetett. Továbbá:

Aj, ennek fekvése épp olyan, mint egy *A* betű, de már hogy *Monyasd* völgye és az ottan volt kis falu hogy vette e nevet, nem lehet képzelni.

Egy más völgy *Borpataka* név alatt ösmeretes, itten borvíz vagyon. Továbbá:

Arany ásd, itt bizonyosan, mint neve is mutatja, valamikor aranyat ásni próbáltak, de az ottan termő sok jó gabonáért is neveztetetett így.

Végre visszatérve a faluhely fekvésire, úgy látszik, hogy már a rómaiak alatt is lakták, mert itten sok urnadarab található, továbbá, hogy a keresztény vallás is már igen korán bé volt véve, az kitűnik a Lörintz milkoviai püspök leveléből, aki 1096-ban a háromszéki székekhez alamisna szedésért levelet írt.⁴⁰ Csíkot egy hegygerinc válassza el Háromszéktől, s valamint most, úgy akkor is a közlekedés fel volt tartva, következőleg ezen népek is azon vallásúak voltak, mint szintén a háromszékiek. Temploma gót stílusban építve, s építési módjáról itilve 1300[-asok] körülinek mondható, de hogy erőteljes és tehetős lakosai voltak, mutatja az, hogy a templomnak mint az alja, mint a felső párkánya, mint végre az oszlopai faragott kőből vannak kirakva, és már 1673-ba körül volt kőfallal kerítve.

Nevezetes személyei is voltak, így két főember volt belőle, egyik Csedő generalis, másik ugyan Csedő cancellarius. Továbbá két egytestvér, püspök Illyés András erdélyi püspök és Illyés István. Voltak más [289v] érdemtelen papi személyek, név szerint Istvánfi Márton egész Csíkszék kerületének fő eszere és generalis vicarius.

Vagyon évenként két országos vására és hetenként hétfőn hetivására. Az egész faluközönségnek Bánkfalvával, mellyel egy megyét térszen, területi nagysága egész Alcsík területi nagyságát felyülmúlja, s végre valami szójátékos elnevezésnél fogva szép harmatú Szent Györgynek mondják.

Csík Szent György, október 10-én, 1864.

Kasza Imre bíró mp.

³⁹ Dugonics András szépirodalmi műveinek helyszíne, hősei, pontatlan.

⁴⁰ Hamis oklevél, Benkő József hivatkozik rá (Benkő József: *Milkovia*, Bécs, 1781).

CSÍKSZENTIMRE
(ÉS SZENTIMREI BÜDÖSFÜRDŐ)
OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.
(Fol. Hung. 1114/13.)

[292r] Helynevek Csik Szent Imre községből, mely helység tartozik Csikszékhez, fekszik Alcsikban, Szent Imrei dulló[i] járásban.

[293r] Felelet az elől leírt kérdőpontokra nézve.

Ad 1. Szent Imre, mint egyházközség tartozik Csiksomlyói székhez, mely általánosan Csikszéknek nevezetik, fekvése Alcsikon a Szent Imrei dullói járásban.

Ad 2. Szent Imre községnek ezen említett neve él, és csak ezen a néven ösmeretes országszerte, különben egymástól az *Olt* folyama által meg van osztva, s azért nevezetik Bödets, Felszeg, Alszeg és Pálszeg tízeseknek, de csak egy közönség, Szent Imre néven, és magyar ajkú.

Ad 3. Szent Imre községnek hajdon, mégpedig a keresztény világ előtt, volt neve *Begyés*, mivel akkor csak azon része állott, mely most *Bödets*, egy külön tízes, későbbben egyesült Felszeg, Alszeg és Pálszeg tízessekkel, s lett egy közönséges megye.

Ad 4. A község legkorábbi említése, tudniillik Szent Imre, a keresztény világ kezdetétől említettetik.

Ad 5. A község népesedett mind szabad székely ősi családok, úgymint László, Szántó, Bakk, Balló, Fodor, Máté, Gál, Dobordán és Salamon hajdoni ágazataiból.

Ad 6. A név eredetére nézve adat nincs, hanem hogy Szent Imre név alatt a második pontban megemlített, egymástól elszakadó tízessekkel [együtt így] nevezetik, bizonyos, hogy a keresztény világ idejében kapta ezen nevét, mert ezen falu része *Bödets*, mi hajdon *Begyés* volt, egy kissé emelkedett helyen fekszik. Megválassza a más tízeseiktől egy közbeeső kaszáló rét és az úgynevezett *Olt* folyama, s azért ma is külön topographiai néven van, 126 hold kiterjedéssel. [293v] A falu ezen alább írt részéhez tartozó tízesek, úgymint:

Felszeg, nevezetik azért egy külön tízes, mint a faluak felső része, s ennek hajdon külön határa is lévén. Alszeg tízes említettetik azért, mivel az *Olt* folyó mellett alól esik, és a Pálszeg tízes bizonyos Pál néven nevezett lakosról, s a két utolsónak is külön határrésze lévén, és egyesült közös Szent Imre név alatt mintegy ezer éve.

Ad 7. Szent Imre község határán előforduló többi topographiai helynevek, melyek a falut környezik a következők:

a. Alsó mező, szántóföldek, határos Szent Simon mezejével délről, keletről Szent György mezejével. Fekvése teres, jó gabonatermő föld, semmi megjegyzendő itt elő nem fordul.

b. Közepső mező, ez is szántóföld, határos keletről Csik Bánkfalva és Szent György mezejével, délről Alsó mező és északról Felső mezővel. Ebbe [a] mezőbe van egy patak, Kontz pataka, melyet bizonyos Kontz nevű szent imrei ember eszközölt ezen határrészen azért, hogy ezen mezőben semmi víz nem lévén. A patak ered a Szent Györgyi mezőn lévő forrásokból, de útja másfelé lévén hajdonába, most pedig az említett Közepső mezőt kettévágja, befoly Bödetsbe, és vége az *Olt* folyamába szakad, minde-
nütt Kontz pataka néven.

c. Felső mező, szántóföld, inkább teres, jól termő. Határos északról Szent Király mezejével, ezen mezőben van egy tó, neve Dengő tó, helye lapályos, s a körül [294r] szántóföldek emelkedése miatt a szó deng, s azért Dengő tó, forrás nélküli állóvíz.

d. Felső, Alsó rét, kaszáló apróbb elnevezésekkel, tudniillik Tízes, nevezetes a falu részeiről.

Csergettyű, nevezetes a szó csergéséről, mivel a Felső mező mellett esik fekvése, hol a mező része emelkedett, s a szél visszhangra veri.

Kisrét, mely különállásáról nevezetik.

Szer vége, posványos hely.

Széles fok, kaszáló az *Olt* terén.

Datkora, nádas és bokros ingoványos hely.

Ezen pont alatt említett rét közepén van az úgynevezett *Olt vize*, melynek folyama ered Szent Domokosról, s a rétet kétfelé osztván, valamint a falut is, a keleti oldalon van Bödets, a nyugoti oldalon *Olt* elve, azaz Felszeg, Alszeg és Pálszeg tízesek.

Az *Olt* folyamban terem sok hal, gyakran kiárad és az egész rétet károsítja, hajt egy lisztelő s egy papírgyár malmot helységünkbe.

e. Gálmező, szántóföld rész, nevezetes egy ebbe lakó Gál nevű emberről, egy kissé emelkedett, határos északról Szent Király közönség mezejével s délről Szent Imre megye mezejével. Van ezen mezőbe Rege pataka, mely ered ezen község erdős határrészből, és Felszeg tízes falurészen keresztül foly be az *Olt* vizébe, nevezete arról [van], hogy esése van és csergedez.

f. Rege mező, neve a fennebb említett patakról, szántóföld rész, egy kissé emelkedett, határos délről Alsó erdő alja, ezen község mező határrészeivel. Gyenge termőföld, említettetik benne Ravaszlik dűlő, hol a rókáknak járása van.

Borhegye, hasonló a Szöllő hegyhez, a déli oldalban foly egy [294v] patak, neve Bánya pataka, ered Bánya nevű helyről, honnan kapta ezen nevét, mert ennek tájékán sok bánya kutatásokat folytatnak. Az érintett patak foly nyugatról keletre Pálszeg tízes falurészen keresztül, beszakad az *Olt* folyamba.

g. Alsó erdő alya, szántóföld határrész, neve mint az Alsó mezőnek, mivel legalsó a községhatárban, határos délről szent simoni mezővel. Emelkedett földje terméketlen, vannak benne dűlők:

Cserés dom[b], mely cserés irtvány lévén.

Akasztot szeg, egy embernek elvesztéséről.

Kut hegye, az itt lévő forrásról.

Neves rét, az itt fekvő közbeeső kaszálókról vették eredeteket.

h. *Sulyos*, erdő határrész, kapta azon nevét 1853-ban a katasztrális felvétel alkalmával, határos északról Szent Király, délről Szent Simon és nyugutról Erdővidék erdeivel, keletről ezen község mezeivel. Hegyes-völgyes rengeteg erdők, kőszirtok, járhatatlan köves terméketlen oldalakkal. Azon erdő határrészből a fennebb megemlített Rege és Bánya pataka, továbbá *Vermes pataka* ered, mely folyó egy nagy völgy fejből jön, és az egész tájéka vermes oldal, mint igen rejtélyes hely, elorozott javaknak és baromoknak, valamint a vadaknak menhelye.

A patak békafoly az említett Also erdő alatt keresztül, Alszeg tízes falurészben, és bévág az Olt folyój[áb]a.

Az erdőnek részletes nevei:

Muhos, egy nagy havas hegytető, mint afféle muhát termő hely.

Fekete hegy, sűrű fenyves erdő, sötétségéről viseli Fekete hegy nevét.

Nagy láz, hajdonában nagy erdő lévén, a szélvész által leromlott, s erről kapta nevét.

Büdös, sok kényköves és [295r] büdösköves forrásairól nevezetes, az egész tájékon szaga érezhető.

Csihely, erdős hegy, ezen emlegetett hegy ormain vannak puszták, jó legelő helyek, hol nyárba is igen hívős, a késő tavaszon és őszi elein inkább hó, mint eső esik. Terem sok állat közte, mint medve, farkas, róka, őz, szarvas, nyúl, páva, vadlúd és gelice, melyeknek egész tanyájuk van.

Továbbá a hegytetőkről nyugut felé esik a Bükös erdő, mint *Lugos*, bizonyos lúg forrásról nevezetes.

Kováts pataka, hol egy Kováts nevű embernek tanyája s fűrészelő malma is lévén, ezen patakba sok pisztrang hal terem, terén sűrű fenyves és bükkös erdő. A patak nyugutra Erdővidék határára veszi folyását.

Angyélika havassa, itt terem bizonyos angyélika nevű füvek, melynek gyökerét barom és sertés betegségek ellen használja fel a nép.

Kakuk hegy, egy igen magos domb, honnan látható egész Csik és Háromszék tájékai, Erdővidék, Brassó és Fogaras vidékei, Udvarhely és Marosszék némely részei, a régi időben ezen hegytetőn mérnöki művek állottak.

Megemlítést érdemlő az úgynevezett Mátyás borvize, melyet a Bánya pataka mellett egy Mátyás nevű bányász ember talált fel, jó íható borvíz és mellette hideg fordó a kőszvény ellen, használja a vidéki nép gyógyszernek. A fenn nevezett vermes oldalon egy nagy kőgrupp egész kapu alakban, mely az idegenynek tekintetre méltó, itt-ott bányamű művek nyomai láthatók, ma is a falu némely lakosai [295v] ásványokat kutatnak.

Hé víz, egy meleg forrás, mely bé nem fagy télben, lakta régenten Hevi[?].

Szénégető, ma is egy laktanya, régenten erdős hely, bogos fákat terem, melyet a kovácsok szénégetni felhasználnak.

A fenn elősorolt falu minden topographiai helynevei alatt előforduló határrészeinek összes kiterjedése 10626 hold, melyeknek minden részei és nevezetei tudomásunk szerint híven és igazán feljegyeztettek, s minekutána semmi egyéb megemlítésre való földrész hátra nem maradt, ezen feliratokot valósítjuk.

Csik Szent Imrén, október 15-én, 1864.

Fodor Bálint jegyző

Szántó Péter esküdt

CSÍKSZENTKIRÁLY

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[297r] Helynevek Csik Szent Király községből, mely helység tartozik Csikszékhez Alcsikon, a Szent Imrei dullói járáshoz.

[298r] Feleletek az előírt kérdőpontokra alkalmazólag:

Ad 1. Csik Szent Király falva, ez magába foglal egy közönséget, és a Csik Somlyói székhez tartozik, mely általánosan Csikszéknek nevezetik. Fekvése Alcsikon a Szent Imrei dullói járásban vagyon.

Ad 2. Ezen Szent Király községének jelenben csakis ezen említett neve áll, a régebbi időktől pedig ezen községnek eredetéről vagy más elnevezéséről annál kevésbé tudhatunk, mivel, ha volt is elnevezése, az arról adatok még 1700[-asok] körül mind elpusztulván, semmi hiteles irományok nem kaphatók, miből bővebb felvilágosítást nyerhetnénk.

Annyi világos a közönség nevééről, hogy Szent István első magyar királyról nevezetik, így akinek egyszersmind emlékére vagyon az itteni templom építve, hol a dicső emlékü Szent István ünnepe napján jeles búcsú szokott tartatni.

Ad 3. Minthogy Csik Szent Király községének az ősi időből más elnevezése nem tudható, ezen közönség falván öt külön, úgymint Kintseszeg, Felszeg vagy Poklonfalva, Köves utza és Tiva tízesekre osztva, amely előbbi tízes onnan vette volna eredetét, hogy oda valami Kintse nevű egyének kezdetek volt előbb építeni és ottan lakni, akikről a tízes elnevezése később leszármazott, és lett Kints[esz]eg tízese.

[298v] Felszeg vagy Poklonfalva, mely az utóbbi nevezeten kívül Olt melyékinek is hívatik, Kintse szeg tízessel az Oltnak északi partján hosszába fekszik. Ezen két nevezett tízessel párhuzomban az Olttól megválasztva áll Tiva és Köves utza tízese, amely utóbbinak utcája nagyon köves, és nevét is azért viseli, és ezen négy tízes általában teszi Szent Király községet.

Ezen közönségben említésre méltó Felszeg és Poklonfalva tízesében az úgynevezett Kőház nevű szénafű hely, hol egy, az ősidőkből oda épült, eredetéről ösmeretlen, szántóföldig romba dült háznak omladéki látszanak, miről írásbeli hagyomány nem tudatik, hanem mondják, hogy hajdon egy *Kékedy* nevű földesúr lakott volna ottan, kinek bámulatos erőki-fejtéseit is mondják, hanem senki írásbelileg, vagy hagyományilag semmi bővebb felvilágosítást vagy útmutatást a romok felől nem tud adni, annál kevésbé, hogy azt régi időbe ki építhette volna oda.

Ad 4. Közönségünk az ősidőben, a keresztény világ óta említettik legkorábban.

Ad 5. Szent Király községe népesített tudomásilag az ősi időkből, nevezetesen: a Kintsék, Mártonok, Csiszerek és Vitosok családjaiból, mint ősi ágazatokból.

Ad 6. Közönségünk néveredetéről annál kevésbé tudunk semmit mondani, mivel adattal nem bírunk, de egyszersmind az erről [299r] hagyomány vagy más írott emlékek a sok háborús idők miatt mind elenyésztek, mely szomorú hírről emlékünknél vagyunk, mikor a megye levéltárát mind felprédálták, feldúlták a kemény hadjáratok. De hogy közönségünk a fenn említett négy tízesből állván és így általános teszi Szent Királyt, mely más néven nem is esmértes, csak is ezen fordulhat elő.

Ad 7. Szent Király községének vannak többféle határrészei, melyek sajátos elnevezésekkel bírnak, mely topographiai elnevezéseket a következőképpen tudjuk:

Szántóföldek:

a. Az *Alsó nagy mező*, mely határos délen a szentimrei határral, keletről a kotormányival és északról a mindszenti határrel, fekvése részint teres, és jobbrész délnek emelkedő. Szép oldal, hol búza, rozs, árpa, zab stb. jó gabonák teremnek, hol egyéb említésre méltó nem jön elő.

b. A *Felső nagyobb mező*, mely északról a mindszenti és szentléleki mező határokkal szomszédoltatik. Ezen mező részletenként több helyt hegyes-völgyes fekvésű, az előbbinél silányabb termésű, különben itt is mindennemű gabona terem. Ezen mező nyugotról a csík zsögödi határral szomszédos, hol egy magasan emelkedő kősziklás (Csere oldal néven) hegy nyúlik apró bokorzáttal magasra.

c. Vagyon közönségünknek még két kisebb mező részletje is, mely nyugatról az Erdőalja [299v] s délről a szent imrei erdő alatti mezővel határos, ez is részbe teres, részben pedig dűlős és dombos fekvésű, s néhol fabokorzatú, ezen is mindenütt gabona termesztődik, miről semmi egyéb nevezetesség nem szolgál adatul.

d. Vannak közönségünknek rétségei is, Felső és Alsó rét, ezen réten keresztül foly az Olt vize végig hosszában. Ennek többféle elnevezése vagyon:

Felsőré, mely határos Csík Zsögöd község rétjével, ezen, amint fennebb említve vala, hosszában foly az Olt vize, melyen egy lisztelő malom, s ettől néhány lépésnyire egy papírgyár létezik. Termésére nézett silány. Ezen réten alább jöve vagyon szinte a falu mellett az úgynevezett Nagy kert és Lókert nevű kaszáló, mely előbbinek déli részén s az utóbbinak pedig északi szélén vagyon egy borvíz elemű áloványos tó, melynek a feneké járhatlan.

e. A falunak az alsó végén a szent imre[i] kaszáló réttel szomszédos Nagyrét nevezetű kaszáló, melynek déli oldalát hasonlóul az Olt vize mossa, mely vízben több nemű halak teremnek, s néha kiáradásai által roppant károkat okoz a szénatermesztő gazdáknak, s itt-ott ingovány hellyel bír, hol széna is gyéren terem. Ezen rétnak vannak részletes nevei, mint Gátvége, hol az Olt vízen egy lisztelő malom található, és itteni neve a nagy gátzúgástól mondatik.

[300r] Vagyon Tízes nevű hely, hol a közönségnek egy bizonyos szénafű helye vagyon, mely különös nevét onnan vette, hogy a falu, és továbbá a Kuszpuszt, mely onnan vagyon, hogy jó baromtápláló ízletes szénát terem egy kis részében.

f. A közönségünk helynevei közé tartozik végre az erdő, melynek részletenkénti leírása eképp vagyon:

Bakó alja, hol kis bakóca szekeren könnyűszerű fákot erdől a gyalog ember.

Felső és Alsó Fenyés, hol kis csemete fenyőfák teremnek.

Három patak, melyet roppant két hegy szorítsa.

Pálya alja.

Piritske oldal.

Fürész hága, hol a barmok nyáron szoktak legeltetni.

Rakottás tó, mely jókora nagy és kerek, melyet ingoványossága miatt senki meglábolni nem képes.

Macskakő, hol jó malomkővet vágnak.

Kis patak, Zsögöddel határos, melynek egy része kaszáló is, innen ered egy patak, mely nevét is azért viseli, fenyves és magyaros erdőkkel, mely nagy hegyektől környeztetik.

Kárász patak, szinte hegyek környezik, fenyves és nyáras erdőkkel bír.

Nagyos patak, melynek fejből ered az úgynevezett Nagyos pataka, mely lejöve az Oltba beszakad, hol pisztrang és más kis apró halak teremnek, melyet roppant hegyek környezvén, fenyős-nyáras és magyarófák néhol rengeteget tesznek.

Egres mocsár, ez részben erdős, részben kaszáló.

Szemes kő, hol egy roppant kőcsúp emelkedik, melyről Al és Felcsíkot bátran lehet szemlélni, miről e nevet is azért viseli, ennek is [300v] egy része erdős és kaszáló részekkel bír.

Tovább *Gál köve*, *Sugó*, hol sok fenyőfa díszlik, és a sugó szél fát hallhatóképpen suhogtatja. Ezzel ál-

tal ellenben emelkedik Fenyőszeg, Aszalvány teteje, mely a zsögödi erdőkkel határos északról, ezek kaszálók.

Aszalvány, egy magas csúcsú hegy, mely a zsögödi erdőrészt elválasztja, itt-ott fenyő- és bikkfák teremvén.

A Lucs melyéke, ez is kaszáló, melynek nyugoti szélén szép lúcsi fák díszlenek, hol több nemű állatok, úgymint medve, farkas, róka s a többi tenyésznek, nevezetes rengetegségéről.

Erdős kaszáló helyeinktől tovább menve, azon erdőrészeket írjuk, honnan közönségünk télen-nyáron fenyő- és bikkfáit erdől, ezek közé tartozik Sövény esztene teteje, Hotrekesz, Kerek domb, Köves patak, Veresbánya, Gesztene fenyője.

Kövespatak, mely igen regényes sűrűségű és köves, s a vadállatoknak nagy tanyájok.

Vitos Antal mezeje, egy kis pusztá.

Kormos hídja, hol a Kormos vize foly az erdővidéki határba bé, melyben fenyő és bikkfák teremvén, rengetegségekről nevezetese, és a több nemű vadaknak laktanyájok.

Továbbá nagy figyelmet érdemel Gesztene pusztája s a Bojtorok, mely a Hatoddal határos, mely pusztá közönségünk barmainak legelő gyanánt használtatik, és kitűnő hely ott azon pusztán lévő Gesztene kutytya, melynek gyönyörködtető színe és kellemes, iható vize az ottan tanyászó pásztoroknak [301r] élvezetes, mely kút gazdag folyamú is.

g. Hozzá járul még csak az alább említett Sövény esztene teteje, melynek északi aljában létező Somlyó kuttya is említést érdemel, mely az alább említett Gesztene kuttyával szinte párhuzamban áll, s több még említésre méltó iható vizek, melyek erdőnket nagy figyelemre méltatják.

Még utoljára nevezetességét nem mellőzhetők el, az ezen kúttól nem nagy távolságra északra eső széles kiterjedésű, Csik Zsögöddel határos, úgynevezett Nagyromlás, mely nevét 1834. év óta viseli, mivel akkor nyári nap egy sebesen jövő zúgó szél az ottan magasra felemelkedett roppant számú százados fenyőfákat kiszaggatván és tördelvén, egymásra döjté. Ezen erdőrészeink részint teres fekvésűek, részint hegyes és dombos alakúak.

Mínthogy községünk helynevezéséről csakis köztudomásból szerezhetünk felvilágosítást, miután hagyomány vagy más egyéb írott emlékek a sok háborús viszályok miatt még az ősidőkben mind elpusztultak, mégis általános helyneveink kiállítását és megnevezését hűn iparkodtuk leírni az igen tisztelt kíváncsalmi sikeres kinyomozása érdekében, eztet egyersmind valószínűsítjük is.

Csik Szent Királyon, 1864. október 3-án.

Márton András esküdt

Csiszér Dávid esküdt

Élthes Josef lelkész
Vitos Mihály jegyző mp.
Jakab Ferenc bíró mp.
P. H.

CSÍKSZENTLÉLEK

(ÉS FITÓD)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[304r] Felelet Szent Lélek község helyneve kérdéseire nézve.

Ad 1. Szent Lélek község tartozik Csikszékhez, s illetőleg Csik Somlyóhoz és a Szent Imrei dullói járáshoz tartozik.

Ad 2. Ezen község mostani neve Szent Lélek, mely név alatt ösmeretes országszerte, ámbár magában foglalja Fitód, Alszeg és Boroszló falurész tízeseket.

Ad 3. Szent Lélek községnek más lehető elnevezésére semmi adat nincs.

Ad 4. A község mostani neve legkorábbi említése Szent István király uralkodásától fogva van.

Ad 5. A község népesedése eredett még azon időtől, hogy a székelység Csikba származott, ezen helyet szála meg leghamarabb az ide vándorolt nép, mintegy magoslaton fekvő térséget, s ami a családra visszaemlékezhető ősi irományokból, Czako, Veres, Vitos és Kuna, s még Mihály családok éltenek.

Ad 6. A község ezen neve eredetéről bizonyoson tudhatni, hogy a keresztény világ idejében vette eredetét mint Szent Lélek, melyet azalatt egy kis tájékkal együtt, mely ma is ezen tájékon él, *Banatus* néven neveztek, s az annál is inkább kiviláglik, mivel a Banatus néven nevező tájékat ma is néhány lakos lakja, melyet csak a késő földművelési használata bírta arra, hogy az ott elsőbben letelepült népség odahagyja, s mostani fekvését elfoglalja. A község többi tízéseire nézve megemlíttetik tudniillik:

Fitód, kevés számból álló falurész, mely [304v] Szent Léleknek kiegészítő része, fekszik a falutól ¼ óra járásnyira két hegy között, melynek neve vette eredetét egy ezen helyen álló tónak a nevérol, amint a régiség mondja, *fiú tó lévén*. Juszt tartott ennek teres helyéhez Csik Somlyó közönsége is, de szentléleki lakosok telepítették meg lakóhelynek.

Alszeg eredetere az a megjegyzendő, hogy az anyahelységtől különválólag víz mentében, alsó részen fekszik.

Boroszló fekszik az anyahelységtől ¼ órányi távolságra, említetik a hely neve borostyánfáknak terméséről, megszakadván a helységtől a víz szüksége miatt, miről hogy az úgynevezett Szent Lélek terén több kényelmes települő hely nem lévén. De mind a három megemlíttett tízesek Szent Lélek községhez tartozó falurészek, s ugyan a fő tízes kebelében fekszik a tem-

ploma, mi a Szent Lélek nevére van felszentelve, tehát a község is ezen név alatt említettik.

Ad 7. A község határán előforduló többi topographiai hely nevei és határrészek, melyek a községet környezik, a következők:

a. Csere alya, szántó föld határrész, neveztetik régebbeni csereerdőről, fekvése oldalos, határos kelet és északról a község erdejével, semmi [305r] megjegyzendő elő nem fordul.

b. Nyír alya, szántó mező, oldalos, fekszik a somlyói határrész mellett a nyuguti része, hajdon nyíres erdő lévén, most is efféle nyírfabokrok emelkednek, mellette van egy völgyfej, *Poklos üllő*, nevezetét vette az itt való forrásokból, melyet afféle bélpoklos betegek használtak. Innen ered az úgynevezett Kitsi patak, mely kezdi folyását Fitod tízesbe, és belészakad az úgynevezett Fitod patakába.

c. *Kép alya*, szántó mező, teres, határos a taplotzai mezővel, néveredetére nézve nevezetes ezen mezőbe fennálló és faragott kőből felállított három öl magosságú emlékjelről, mely még a keresztény világ előtt emeltetett, és Kép lának neveztetik, sőt máig mondanak regényt róla, hogy a közönség ennek fenntartására alapot is tartott.

d. Bocskor hegy, szántó föld, teres, neve a Bocskor familiáról, melyet régen efféle néven nevezett ember bírt.

e. Borra jövő, szántó mező, teres, ennek aljába borvízforrás van, melyről vette eredetét, határos délről a szentkirályi mezővel, többi oldalai Mind Szent és Szent Lélek határrészeivel.

f. Boroszlai oldal, szántó föld, néhol emelkedett, néhol teres, eredetét vette a Boroszló falurészről, mely tízes mellette fekszik.

g. Templom völgye, szántó mező, oldalos völgyes, vette eredetét a templom fekvéséről, melynek aljába van, határos Mindszent közön[sé]ggel.

[305v] h. Bükk alja, szántó határrész, oldalos, terméketlen, határos keletről a Mindszent közönség mezőjével. Mely bükkerdőből irtatott, és nevét innen vette.

i. Bükk földgye, erdő határrész, neveztetik fájáról, oldalos, mert csak bokros, haszonvehetetlen, határos Mindszent közönség erdejével.

j. Veres csere, erdős határrész, neveztetik, amint tudatik, hogy hajdan cserefát termett, most pedig bükkös erdő, határos északról a somlyói erdővel.

k. Nyír, erdő rész, terem nyírfát és fenyőfát, hegyes és völgyes, magába foglalja *Temető dombot*, mi neveztetik bizonyos temetkező helyről, ezelőtt számos századokkal temetkeztek, és sírdombok találtak, s ma is egy része pusztá legelő, kődombok csoportozásaival van tele, határos a somlyói erdővel.

l. Fenyő, mely csak fenyves erdő, oldalos, köves, hegyes-völgyes, tilos erdeje járhatatlan kőolda-

lok. Határos Zsögöddel, ennek völgyei között foly a Mindszent vize és Szent Léleki patak, mindkettő öszveütközik a zsögödi határba, s végül a Fitod patakába. A Fitod pataka ered *Hosszu aszoról*, és veszi folyását keletnek, míg az elébb írt folyóval tal[ál]kázik, s ezen név alatt veszi útját az Olt vizébe.

k. Felső rét, kaszáló, lapályos, fekvése a Fitod pataka mellett, vannak némely részein borvízforrások, melyet használ a nép, mint ivóvizet.

l. Borviz kert, kaszáló, lapályos, a benn lévő borvízkútról vette eredetét, fekvése a Mindszent vize mellett.

Miután Szent Lélek községének a fenn írt [306r] hely nevezetein kívül semmi más megjegyezni való helye nem találtatik, s az előírtakat tudomásunk és régibb irományokból hitelesen soroltunk elő, annak valóságáról bizonyoságot teszünk, és megerősítjük nevünk aláírásával.

Csik Szent Léleken, az 1864. évi október 30-án.

Nagy János bíró
Nagy Ferencz jegyző
Községi e[skü]dtek:
Idősb Basa Mihály
Basa Elek +
Gondos Elek +
Nagy Lajos mp.
Veres János
Veres Ferentz mp.
Gál Mátvás mp.

CSÍKSZENTMÁRTON (ÉS ÚZVÖLGY)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.
(Fol. Hung. 1114/13.)

[307r] *Csik Szent Márton* községről.

1. Csik Szent Márton törzsökös székely falu Alcsikszékben, a Szent Mártoni járásban.

2. A községnek országszerte ismeretes neve Csik Szent Márton. A plébánia régi, az egyház Szent Márton püspökre van felszentelve.

3. Midőn a székelység pogány vallású volt, a községnek más elnevezése lehetett, amiről azonban nincs tudomásunk, de miután a keresztény vallásra tért Szent István idejében, s magának templomot s oltárt csináltatott, s ezeknek védszentjéül Szent Márton püspököt választotta, magát a közönség Csik Szent Mártonnak nevezte.

4. A község legkorábbi említését nem tudhatjuk, minthogy krónikák hiányában vagyunk.

5. Csak törzsökös székelyből áll a község népessége, scythia fajta.

6. A község neve eredetéről többet nem tudunk arról, mit a harmadik pontban fejtegettünk.

7. A Csik Szent Márton község határában előforduló nevek, például a

Nagymezőn:

Vásárhely nevű láb, Rétre menő láb, Út általkelő láb, Vásár[r]a menő láb, Halom láb, Bagzos láb.

Felső mezőn:

Vizköze lábja, Megyére menő láb, Hágó láb, Borfeje lábja, Nyestes lábja, Csernapatak, Csécseny, Rugát.

Bothsarka, neveztetik a Both családról.

Huzogató, Györgyök szege, Kisárnyék, Nagyárnyék, Telek aszó és Csukné.

Szent Márton felső vége déli oldalán van a Patkos láb (ittén vagyón egy kénköves forrás, melyet Poszogo név alatt ismerünk), továbbá Ürmösláb és Harangláb, ez azért neveztetik így, mert 1749. év előtt nem volt a csik szentmártoni ekléziának tornya, s a hárommázsás harang, mely (1400) ezernégyszázadik évben öntetett, fából készült lábakon állott.

A templom közelében van egy terjedelmes kert, s abban kőépületek romjai, nevezetes arról, hogy 1583-ban Becz Imre, Csik, Gyergyó és Kászon székek főkapitánya, mint tulajdonában, ottan lakott.

Említetnek még a Prépost kert, mert sajátja volt csik szent mártoni méltóságos Antalffy János úrnak, ki károlyfehérvári nagyprépost lett 1716. október 4-én, s 1724. március 13-án erdélyi püspökké neveztetett, s meghalt 1728. június 10-én, életének 84. évében.

A rétnek egyik részében van az úgynevezett *Örök*, azon alól a *Hidegség*, néhány hideg forrásokkal.

A hátsó havas részen van a *Bencze* havassa, ez nevét arról nyerte, hogy hagyomány szerint egy szent mártoni Bencze nevű ember az ottani patakba belefulladt.

[307v] Ismét a *Saj* havassa, mely közösen bíratik Csekefalva községével. Ezen havas lábjai következők: *Bikszád*, *Hosszu sorok*, *Körös mező* (ez nevezetes az ottan termő kőrösfákról).

Bikknyak (ittén szálas bikkfák teremnek).

Zöld domb, ez nevezetes arról, hogy ő a tavaszi időben, minthogy pusztá térség és verőfényben fekszik, leg hamarabb zöldül meg.

A fenn írt szántó és kaszálók, úgy a havas részek határosok Csatoszeg, Szent Simon, Bánkfalva, Csekefalva és Kászon falvák határaival.

Ezen határrészekben lévő nevezetes folyók:

a *Fisák* vize, mely eredetét veszi a Fisák nevű csik szent györgyi havas erdős helyről, s lefoly Szent Márton határának északi és nyugati oldalán.

Ismét a havas részen egy folyó, mely *Uz* vizének neveztetik. Ezen folyó kezdődik a szent mártoni határrészben, az úgynevezett *Oros* patak fejből, ahová több apróbb kis forrásokból összefolyván befoly Moldvába.

Megint a község közé befoly egy patak, mely ered az *Ülő patak* nevű ciheres erdőből, s ezen patakba

folynak Telekaszó és Cserna kis patakok, s ezen patak keresztülfoly a községben keresztül a Fisákba.

A szent mártoni községben vagyón a római katolikusoknak egy templomok, amely közös Csekefalva községével. A lélekszáma pedig megyen ezerhúsz lélekre.

Kelt Csik Szent Mártonon, 1864. október 11-én.

Albert János bíró
Keresztes Gábor jegyző

CSÍKSZENTMIHÁLY

(ÉS AJNÁD, ANTALOKPATAKA, BOROSPATAKA, GÖRBEPATAKA, GYIMES, HIDEGSÉG, KÁPOLNAPATAK, LÓVÉSZ, SÖTÉTPATAK, UGRAPATAKA)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[425r] Helynevek *Szent Mihály* községből, Csikszékből.

1. A helység tartozik Erdély országba, Királyi Főkörmányszék Nagy Szeben, Csikszék Csik Somlyón, Fel Csiki kerület és a Csik Szépvízi dullói járáshoz.

2. Szent Mihály falva, mióta fennáll, csakis az volt a neve, [az] ösmeretes. Temploma 1103. év óta áll fenn⁴¹ az anyamegye közepében, három tizedre lévén felosztva, nyugatra All tiz, azon felyül északra Tőke szege, és ezen nevét onnan vette, hogy oda települtek volna elsőbben, mert azon család még most is fennáll. A magyar-székely nemzet keresztény hitre térése előtt rabonbányoknak neveztettek, és amely pohárból pogányi módon áldoztak, a Sándor családnál állott, az pedig csak helyben ösmeretes. Innet keletre fekszik úgynevezett Csigafalva tizedje vagy Csikfalva. Következőleg északra fekszik Szent Mihály és Ajnád között a Kiss mező téres fekvéssel, ez Ajnádba fel és lejáró ut [és] a Rákos vize között, mely csak szántónak használható. Az mely Kismező csak egy láb föld, és a két falu köze mintegy 352 öl távolság.

Ajnád filialis a Szent Mihálynak, fekvése északra, a falu közepében áll az 1514-ben, [425v] Szent István első keresztény magyar király tiszteletére épült kápolna. *Ajnád* vagyis Alnád nevezete onnan ered, minthogy a nyugoti részében nagy nádos halastók voltak, melyek jelenleg is, de száraz minéműségben láthatók.

3. A községnek más elnevezése nem volt, csak Szent Mihály.

4. A községnek legkorábbani említése emléken felüli, egyébaránt a székelyek itteni megtelepedések alkalmával bizonyosan több családok Szent Mihály falvában is vették lakásokat, és onnan veheti legrégibb nevezetességét.

⁴¹ Orbán Balázs szerint (*A Székelyföld leírása*, II, Pest, 1869, 73) egy toronyfelíratra vonatkozó adat alapján. Nem megerősíthető.

5. Megnépesedett azon családok maradékaiból, kik elsőbben odatelepedtek, és mihelyt annyira szaporodtak, keresztény hitre lett térések után kezdeték mingyárt a Szent Mihály arkangyal tiszteletére a templomot építeni.

6. A helynév eredetéről a fenn írtakon kívül többet felvilágosítani nem áll tehetségben.

7. A község határában előforduló topographiai nevek, úgymint:

Also Sugás, Ajnádtól északra a fekvése, jobbrészint téres, kevesebb része pedig oldalos szántók és kaszálók. Keleti szomszédja a *Naskalat havas* úttya, nyugoti pedig a Rákos vize, s még tovább északra a Rákos vizén általkel, mely víz onnan vette eredetét, hogy több mennyiséggel rák szokott lenni benne.

Kontz farka, nevezetét nyerte Kontz Máté nevű emberről. Ezen helynek nagyobb része oldalos és bokros, és kevesebb pedig teres kaszáló az említett Naskalat és Tószed pataka között.

Innen keletre következő úgynevezett *Magyaró*, amelyen most is bővön magyarófa vagyon. Fekvése oldalos, és bérc formán nyúlik délnyugotra, ahol egy Kigyos kut forrás van. Nagyobb része szántó, kevese téres kaszáló, szomszédja kelet felől a Rákos vize.

[426r] S még tovább keletre *Hüv völgy* melyéke, mert jó friss levegővel kínálkodó, melynek nyugoti felén vagyon a havasra járó út és a keleti felén négyfelé ágazó út, tudniillik északra Nagy Rákos uttya, északkeletre a Rez uttya és keletre Kis Rákos uttya, délkeletre pedig Tekerő uttya. Melynek fekvése kevés mennyiségben oldalos és szántó agyagos föld, a több része téres, de vadon hely, kaszáló bé a Rákos vize és Barakasza vize egybenszakadásáig. Mely víz onnan veszi eredetét, hogy Bara nevezetű embernek volt ottan kaszáló helye.

Most pedig nyugutra térve *Felső Sugás*ba, amelynek fekvése téres és földje is alkalmasabb, de más nevit eredetire lenni nem tudhatni, kaszálónak, pityóka- és kenderföldnek használható. Szomszédjai a közelebb említett két víz és a négyfelé ágazó útnak alsó fele, innen a keleti szomszédján kívül még tovább kelet felé.

Rompátza teteje, amely kelet felé nyúlik bérc formán nyugotra Ajnád felső végihez, amelynek teteje és két oldala néhol szikonyos, néhol pedig agyagos a földje, melynek más vagy eredeti nevét nem tudhatni. Szomszédja a Rompátza vize, kevés kaszálókkal.

Most pedig dél felé következő:

Bányi hegye, az mely onnan neveztetik, hogy ezelőtt mint[egy] kilencvenöt évvel lakott az alsó végén észak felől a Bányi Mihály nevezetű székely ember. A hegy fekvése keletről nyugotra bé az Ajnád közepe tájáig tart, amely többnyire szántó, nagyon kevés számmal kaszáló, a nyugoti része kevés mennyiségben téres, Kús mező név alatt, északi része túl említ-

tett Rompátza vize, a déli pedig Balla völgye utya, az mely völgyet hajdonában Bala nevezetű ember bírta. [426v] Innen még tovább dél felé:

Kerek alma hát, az mely tulajdon ráruházható az ő dombon fekvéséhez képest, amely csupa szántóföldekkel áll, a nyugoti része pedig téres, kevés mennyiségbe bétart a falu mellé Asztagos kert név alatt.

Ismég dél felé az úgynevezett *Inczés gödrei*, a körül lévő oldalos, szikonyos szántófölddel, amelynek más eredeti nevét nem tudhatni, ha nem hogyha valami Incze nevű ember tulajdona volt légyen.

Következőleg a közelebb nevezett három szomszédolt helynek az napkeleti bütüjökben vagyon *Nyirhát*, nagyon magos és oldalos, szántóföldekkel mind a két oldaláról, és onnan vette eredetét, hogy ennekelőtte szép nyírfák voltak rajta, most is imitt-amott vagyon, és a keleti része erdős legelő.

Ezután délkeletre nézve következő:

Nagy parlag, amelynek tetein út vagyon a két falu közötti Kis mezőtől ki az mészkatlanhoz, és ezen Nagy parlag hajdonában csakis bokros parlag volt, mert nagyobb része szántó, itt-ott legelő, gödrös, bokros, és napkeletről nyugotra bérc formán tart a szent mihályi templom arányában az alsó végiben lévő úgynevezett Kápolna dombval együtt, amelyen hajdon kápolna volt építve.

Újból ismég dél felé térve a *Csihános mező* térségében, ki is onnan vette eredetét, hogy esős nyári időben sok csihán terem, szomszédjai nyugutról *Tökeseze tize*se, délről Csigafalva, keletről a következő Pál tanorokja patakjával együtt, az mely tanorok számos embereknek kaszálója, közben imitt-amott vizigényes és nagyon szembetűnő, hogy nagy halastó volt rajta. Szomszédjai keletről Györgyvágás patakjával együtt, az mely ottan le is foly, délkeletről pedig Kis csere a következő oldalos szántójával, amely helyen hajdonában cserés, most pedig csak a bérce szántó, egyebütt oldalos köves, bokros legelő.

Ismég tovább délkeletre következő *Várigat*, aminek más nevét nem hallottuk, hanem hogy a teteiben hajdonában vár volt, aminek most is látható nyugoti része szántó, [427r] oldalos, egyebütt erdős, köves legelő.

Nyugoti szomszéd következő:

Gönts, kisdud patakjával együtt, a keleti része kaszáló, nagyon selymés, a nyugoti pedig szántó, az mely nevet onnan vette, hogy a vizigényessége [miatt] meggöngyösödött. Innet dél felé menve [szomszédos] *Kenderes máj Pap szegivel*, amely onnan nevezetett, hogy az erdőből haszonvehetővé tétetett, egy részének jó földje vagyon kender termeni, és Borvíz parlagjának is neveztetik, mivel a keleti részében, az úgynevezett Papp szegiben jó iható borvíz vagyon mind alsó, mind felső feliben, és patak is foly le az alább következő Czibrébe, amelynek szomszédjai keletről és délről a szépvízi határ, melynek fekvése

egy kevésbé oldalos, szántók nagyobb része, kevesebb kaszáló a falu mellé bėjáró útjával, s még az alsó vége nagyon kerek domború szántóföldekkel.

Következik *Czibrefalva*, patakjával együtt, hajdon ennekelőtte mint[egy] százhetvenkét évvel falu volt, amelyet a tatárok elpusztítottak, és aki megmaradt, leszállott Szent Mihályra lakni, s ma is látszik itt-ott az épületek helye, most nagyobb része vizigényes kaszáló, kevesebb pedig kaszáló, és onnan vette eredetét, hogy örökké sáros volt, és az embernek is közülök Czibre Balás volt az neve. A déli szomszédja szépvízi határ, nyugotról a következő Czako nevű kaszáló hely, nyugoti részében kevés mennyiségű lakóhely rész, keletiben kaszáló. Fekvése kevésbé oldalos, északi szomszédja az elébb említett Kenderes máj dombja, nyugoti pedig Csigafalva tízese és délről az úgynevezett Akasztó hegy, és mint az itten lefolyó víz, mint pedig az több említett víz mind a két falu, Szent Mihály és Ajnád között lefolyó úgynevezett Rákos vizibe beléfolynak, és ottan a nevek elenyészik. Czako nevű kaszáló hely a Czako családtól veszi eredeti nevét. [427v] Innen dél felé következő *Akasztó hegy*, minek neve onnan eredett, hogy a faluhoz közel lévén, ezelőtti években akasztófa volt felállítva rajta. Fekvése nagyon dombos szántóföld, de köves nagyon, nyugoti része kevés mennyiségben téres, déli szomszédja a Szépvízre járó Sántzos ut, keletre pedig a szépvízi Nagy olosma nevezetű hely.

A nevezett Sántzos uton alól dél felé következő, úgynevezett Szépvízi forduló, melynek fekvése téres ugyan, de az alya nagyon kövecses, szomszédjai keletről és délről a szépvízi határpást, nyugutról a következő Templom forduló, északról az említett út.

Ezen Templom forduló is téres fekvésű szántó, ennek is nagyobb része kövecses, keleti szomszédja az most említett *Szépvíz forduló*, délről Vacsárcsi falvával lévő határpást, nyugutról Szent Mihály falva, vagyis a fundamentum, északról az anyatemplomunk a temetőhellyel és a Szépvízre menő út és a faluháza. Itt vége szakad a Széphavas és Szépvíz fordulónak.

Fenn említett Szent Mihály falván alól szántók és kaszálók Vasfuvo név alatt, téres, ahol is a Rákos vize lefoly és bémegy Vacsárcsi közé, az mely vízben mind az említettek, mind az ezután említendők beléfolynak, és a neveket töstént elvesztik, mely fenn írt helyen hajdonában vasat fűtettek.

Kezdődik a *Köd felé forduló*:

Az úgynevezett *Csere*, az melyen ennek előtte mint[egy] kilencven évvel cserefák voltak, most csak szántó bér formán jó bé délre Szent Mihály alsó végéhez, keleti fele gödrös. Következő *Csorosza pataka*, amely csak kevésbé csoronkál a falu alsó végiben, és onnan kapta a nevét is, szántók és kaszálók, vizigényes helyek, amelyben vagy két helyen friss forrás kutak vannak Hideg kut név alatt.

Onnan keletre fekszik *Kintse domb* oldalos szántóföldjeivel és kaszáló helyekkel, amelynek tetein nagy pinceverem most is létezik, s talán hajdonában kincset kerestek ottan, amelynek déli feliben vagyon egy nagy tó Herdo vagy Hordo név alatt, amely dombos helyen nagy üreg vagyon. Amely után következik [428r] Kari uttya, amelynek eredeti nevezését nem tudhatni. Mindezen négy darab helyeknek déli szomszédja Szent Mihály falva, északról pedig többször említett Köderdő, vagyis a Vacsárcsi határra menő út.

S még tovább északra *Lántzostok*, amelynek az teteje vizigényes és haszonvehetetlen tós helyek, és a földeket a tó miatt horgason szántsák, amelynek keleti része száraz, és bėjön az említett két falu közé a Rákos vizire.

Innen csakugyan észak felé az úgynevezett *Avaspatak*, vizigényes helyével, amely patak ritkán foly bé Ajnád közé, és amiatt a gödrökbe és tavakban a víz megavasodik, nagyobb része oldalos szántó s kevés kaszáló. Itten kezdődik *Sándor hegye*, köves meredek oldalával, ahol is keleti része nagy darab borsfenyős, és a külső része Csere közinek hívatatik, hol is út vagyon bé Ajnád közü. Fekvése a külső rész[ének] téresebb, agyagos földivel, a belső musdás, szikányos, a sok akadó nagy kövekkel.

Ismég azon felyül *Bük pataka*, egy része szántó, kevesebb kaszáló, és csak kevés csordogáló vize az rajta felyül lévő Kosa völgyivel, amely hasonló állásban vagyon, és jó forrás kút víz vagyon rajta kettő is. Ennek az ered[et]i nevét onnan mondhatni, mivel bükkös erdő volt rajta és a völgy is, a Kosa család használtakertelte.

Ismég azon felyül csakugyan keletre *Déllő Szent Ilona* uttyával, az mely tart bé Ajnád felső végéhez, a teteje helyes állomású, de a két oldala és a belső бүтүje nagy oldalos, szikányos köves hely, s csak szántónak való, ahol a kövektől munkálni lehet. Szent Ilona útyya pedig onnan veszi eredetét, mivel az útnak felin a mező külső feliben a Szent Ilona asszony tiszteletére kápolna volt építve, amelynek a helye és romjai most is láthatók, ideje pedig tudatik, mikor épült volt.

Mely után jön *Csont* vagy *Kontz pataka*, egy familiát annak neveztek, amelynek utódjai most is élnek. A vize csak kicsin, befoly Ajnád felső végéhez. Nagyobb része szántó, kevés kaszáló, szikányos föld, az melynek felső feliben hajdonában vashámor lehetett, mert most is sok vassalak vagyon a helyen.

[428v] *Pető hegye*, az útjával, mely nagyon alkalmatlan, a földje köves, szikányos és musdás, szántók, és ez bétart éppen Ajnád felső végéhez, és mindazon egymás után következő hat darab helynek keleti szomszédja Ajnád falva, és mindezen említett utak és vizek jönnek bé Ajnádba, nyugotról pedig a következő úgynevezett *Köd*, amelynek a tetein vár volt hajdan, az mely Balasko tetejének hívatik, és Fel Csik Jenőfalvából

szállott volna oda Baláska Imre és János, és ottan laktak, az melynek romjai most is látszodnak a nagy erdő között, amely hegy hosszan lenyúlik a rajta lévő útvál egészen Rákosfalva alsó feléig, mely erdőnek a nyuguti felén úgynevezett Kőd, mert nagyon köves pataka, az melyen hajdon falu Kőd falva név alatt, most pedig szántók és kaszálók, Fel Csik Jenőfalvával határos, egy kút forrással.

Most napkelet felé térülve:

Fészed nevű helyre, az melynek nyuguti része oldalas szántó, keleti pedig a mellette lefolyó Fészed vize mellett kaszálók, vízigényes hely, melynek bővebb eredeti nevezetét nem tudhatni, és betart Ajnád felső végéhez, és valamint ezen víz, úgy a többi mind egy-átaljában, amelyek említve vannak, mind beléfolynak az úgynevezett Nagy Rákos patakába, és egyesülve, az említett két falu között egész hosszan lefoly nyugut felé, és megyen Vacsárcsiba Rákos vize név alatt.

Gyertyán, az mely oldalos fekvésű, és bérc formán jön északról dél felé, oldalos és köves szántóföldjeivel, kevés mennyiségben kelet és nyugot felől a patak melyéke kaszáló, vad természetben, nyuguti szomszéd a Kődtetői ut, keletről a következő:

Karako, avagy Körako, ahol öt lakosok léteznek román ajkúak, fekvése oldalos szántó és kaszáló, vad természetű, legelő és erdő nagyobb része, keleti szomszédja kelet felé Naskalat úttya, északról a következő:

Katzér sorka, amelynek körüle mind négy felől román ajkú lakosok mint hat számon vagynak, a közepe szép nyíres, kevés mennyiségben szántó és kaszáló a szélyn, szomszédja kelet felé a következő:

Lengyenbükk, az mely hajdonában Lengyen vezetéknevű emberé lehetett, magas, domború, most is kevés [429r] bükkfák vagynak rajta, oldalos, köves fekvésűek. Mely közel említett négy darab hely nevei csakis helyben ösméretes, de az egésznek Kiss Lovész a neve, az mely ösméretes egész országszerte az ezen küjjel fekvő, éjszakra nagy magos hegyű *Nagy Lovésszal* együtt, amely egyátaljában köves, a teteje kősziklás, és a keleti felében Nagy Lovész kut név alatt jó forrás-víz vagyon; bokros kaszáló, és onnan vette legrégibb eredetét, hogy midőn a rajta lévő nagy erdő a szelek által taroltatván, és nagy vész lett belőle, azután Szent Mihály falva lócsordát legeltetett rajta.

Innen keletre fekvő úgynevezett *Epres máj* igen jó eprésző hely két lakossal, amelyek nemrég telepedtek oda, ennek a tetein Naskalat úttya, fekvése oldalos, kevés rész szántó, nagyobb legelő, és a nyuguti rész erdő, déli szomszédja az előbb említett Magyaró, nyuguti pedig Lovész, északról Kováts aratása, bizonyos Kováts családról. Keleti a következő:

Nagy Rákos nevű hely, patakjával együtt, az mely minden kisebb folyóknak a nevét elenyézteti, mely helynek a két oldala részint kaszáló, részint szántó,

oldalos és legelő is a köves oldalossága miatt. Déli szomszédja a két Rákos egybenszakadása, nyuguti az előbb is említett Magyaró és Epres máj, északi pedig Torokjás és keleti pedig a következő:

Toka hidja, bérc forma erdős legelő, az mely észak-keletről délnyugatra, és onnan vette eredeti nevét, hogy a vízigényessége miatt sokszor Tokán kellett bérjőnni, melynek nyuguti részén vagyon az úgynevezett *Mátéh András*, hajdoni Juss erdő név alatt, most pedig a maradéki kaszálójok. Innen keletre fekvő, úgynevezett

Diszno fertő köves oldalos fekvésével, melynek egy része legelő, a más része erdő, az harmadik pedig kaszáló kevés mennyiségben, és még tovább keletre

[429v] *Varga hágo* a Rez tetővel, amely helyeink között nevezetes az ő magossága miatt, mely helynek a nyuguti felében vagyon egy levágott döltes fenyőfa, miről az mondatik, hogy 1694 körül a tatárok ellen azáltal az út bévágatott, de még most is nagyon kemény. Mely helyek részint kaszáló, más részint pedig meredek köves erdő, az melyen itt-ott jó forrás kutak vannak, amelyről nyugutra fekke innenső és túlsó

Gál Lukáts, az melyet kevés mennyiségbe most is kaszálónak használják falunkbéli Gáll atyafiak több szomszédokkal, az mely nagyon görbe oldalos kőszirtos hely. Mindezen öt darab helyek egymás végiben, és a keleti szomszédjai a Rez úttya, nyuguti pedig Nagy Rákos vize, innen tovább északra úgynevezett *Kis bükk*, az melyen kevés mennyiségben most is bükkfák vannak, és onnan veszi eredeti nevét. Fekvése nagyon oldalos, a teteje kaszáló, egyebütt erdős, a déli feliből ered a többször említett Rákos vize, nyuguti pedig a Naskalat úttya Nagy Lovésszal együtt, északi a Görbe patak feje vagy eredése, az melyen imitt-amott jó forrásvizek léteznek, a keleti pedig a következő:

Utasajj, az máig onnan vette eredeti nevét, hogy ottan vagyon a hegyek között legtörpébb hegy, az melyen lehet Szent Mihályról Gyimeslokára és onnan visszautazni, az mely nagyobbészint kaszáló, kevesebb pedig oldalos kőszirtos erdő, szomszédjai a következő:

Vágás, az mely onnan veszi eredetét, hogy az hosszan fekvő hegynek egy átvágása látszik, részint kaszáló, más részint oldalos köves bokros. Keleti szomszédja a következő:

[430r] *Órhegy*, amely igen magos fekvéséhez képest, onnan mindenfelé ellátható, részint kaszáló a teteje és keleti oldala, az mely betart a később előforduló Tatros vizéig, az északi pedig szép bükkös erdő, az mely a falvántól tilalom alatt tartatik. Szomszédai délről a közelébb említett három helynek a később előforduló Róna pataka, északi pedig a következő:

Görbe pataka huszonkilenc csángó magyar lakosokkal, akik is nem tudják származások ideit és honnan,

hanem azt tudják, hogy 1694-be az ottani lakosokból a tatárok rabszolgaképpen elvittek volt belőlök, és azután későbbre hazajövé, a maradékai ma is Rab familiának hívatnak, és az egész patakon valók csakis három tőkéből állanak, az melyen itt-ott szép forrás vizek vannak, s a patakon észak felől mintegy 12 évek óta szép veres földet találtak a hegyben. Következik: *Görbe teteje*, az mely onnan veszi eredetét, hogy iszonyú magos, mindkét felőli meredek suvadásos kőszirtok oldalával, kevés része kaszáló, és Csubuk pataka is onnan foly bé Görbe patakába, és a kebli falvába egy Sáj nevű kicsin patak, és lakja három csángó magyar, keleti szomszédja a Tatros vize, déli a közelébb említett Görbe pataka, nyuguti pedig a következő:

Illancz és Bots hegye, az mely minden hegyeink között legmagasabb, eredeti neve valami Bots familiáé lehetett, mivel most is vagy on falvánkban Bots család, részint kaszáló, részint erdő, déli szomszédja Nagy Lovász, nyuguti a szent tamási határ és északi a következő:

Bodor vész, az mely onnan vette eredetét, hogy a közel említett Görbe patakában nagyobb része Bodor familiáé, és azon irtották és pusztították, az mely hátra tart a rajta lévő úttal Naskalat havasig, az hol helyen-helyen kaszálók vannak. [430v] Szomszédjai délről a közelebbiről említett, nyugutra a szent tamási határ, északra a később előforduló Naskalat havassa, amelyen kevés vizek vagynak, keletre pedig a következő:

Rétze pataka, mint[egy] kilenc csángó lakosokkal, akik mintegy tizenöt éve óta vették azon szoros patakba lakásokat, melynek déli szomszédja az elébb említett Görbe hegy, északi pedig:

Setétpatak, az mely onnan veszi eredetét, hogy ennek előtte mintegy hatvanhat évvel nagy rengeteg erdő volt, és az ő nagy oldalos hegyei miatt egész barlang volt, de azután az oda telepedett csángó magyarok kinyitották, amelynek déli szomszédja a később előforduló Kápolna pataka, amelynek alsó és déli részében jó iható borvíz létezik. Innen északnyugatra következik: *Naskalat havassa* a részeivel, amely jobbrészint csak legelő, magos oldalos és nagy kősziklás, az alja pedig erdős, az melynek más eredeti neve nem tudatik. Első része Csapás szád, mivel az erdőből ott érvén ki a pusztaságra, és ottan vagy on a Küpüs kut. Még ehhez tartozik Vereskő, az mely a kőnek verességéről neveztetik, nagyobb része szép legelő, helyenként nagy kőszirtok vannak, és nagyon oldalos, nyuguti szomszéd szent tamási és szent domokosi határ. Északra a következő:

Hidegség vize az ő hívéssége miatt, és ezen víz határos egyszersmind Szent Miklos megyével. Lakosai innen amonnan származtak negyvenöt-ötven év óta, csángó magyarok, mintegy tizenöt lakos számból állnak. Innen délre:

Kováspatak, az melynek kövei nagyjából jó tűzoltók, és ezen patak foly északra a Hidegségbe, és ott a neve elenyészik, a Hidegség pedig foly keletre belé a Tatros vizibe, s ő is a nevét ottan elveszti. Innen dél felé a következő:

Bánd pataka, vagyis Bándi, amely Bándi családról veszi eredetét, aki előbbször odatelepedett volt, részint kaszáló, részint szántó is, nagyobb része pedig erdős legelő, de nagyon oldalos. Ennek vize is lefoly a Hidegségbe, keleti szomszédja Szent Miklos megye birtoka, déli pedig a következő:

Antalok pataka, amely az előbbször odatelepedett [431r] Antal Péterről veszi eredeti nevét, amely kaszáló, szántó és legelő, nagy suvadásos és kőszirtos hely, amely fenn írt patak, valamint az előbb említett Réczepatak, Görbepatak, Sajj patak, Setétpatak minnyájon keletre beléfolynak a Tatros vizibe, és akkor a nevek elenyészve. Ezen Tatros vize foly a szép-vízi havasokról délről északra egész Gyimeslokon le a Szent Miklos megye határában.

Innen kelet felé a *Kápolna pataka*, Határpatak, vagyis Tankok pataka. Ezen három nevet onnan nyerte, hogy legelőbbször Csik Szent Miklosról szállott oda a Tanko familia, és ez lehet a legrégebb, mivel a többi patakokban is nagyjából innen származtak. Második, hogy Határpataknak is hívják, mivel a patak észak felől Szent Miklos megyéjéhez tart. Harmadik, hogy Kápolna patak azon okból, hogy a patak szádában építettett a *Loki kápolna* Mária Magdolna tiszteletére 1780 körül, melynek déli szomszédja a következő:

Hegyes havas, nyuguti része vagy lábja, mivel a nagyobb része a Csik Szent Miklos megyéjéhez tart, eredeti nevét onnan vészi, mivel magában a teteje nagyon hegyes. Ennek folyó pataka dél felé, amely Boros patakának is hívattatik, amely hajdon csik szent tamási Boros Elek tulajdona volt, és az ottan lakozó csángó magyarok bírják százharminc év óta, melynek déli szomszédja a következő:

Ugra havassa patakjával együtt, és ezen nevet az ő fekvéséhez képest nyerte a havas, csakugyan szép kaszáló, de a hosszan nyúlós tetein sok nyergesség vagy on, hogy az egyik dombjáról a másikra ugrik, vagy pedig mindig lút és hág a patakjába, a szent mihályi némely privatusoktól évenkénti haszonbérllő csángó magyarok bírják mintegy száznegyvenöt év óta, az melynek déli szomszédja:

Bott havassa, melynek a keleti része Szépvíz falváé, nyuguti pedig a Szent Mihályé, eredeti nevét gyanítólag valami Bot familiáról vészi. [431v] Ennek is egy kis patakja vagy on, amely patak völgyben valami hat házi számból álló csángó magyar lakozik hetvenöt év óta, mely közel említett négy patakok kelet felől folynak az előbb említett Tatros vizibe, és ottan a nevek elenyészik. Innen nyugutra a Tatros on átkelve a következő:

Kabala hágo, amely iszonyú nagy meredek hegy, és ottan jártak bé a Gyimes vámhöz mindaddig, míg más helyen kelet felé jó sáncos országút nem készítettett 1840 körül, mely Kabala hágo uttya kelet felől szépvízi, nyugutról szent mihályi, délnyuguti szomszédja:

Tekerő a patakjával együtt, amely tart észak felé, a Tatros vizibe beléfol, és ennek is a neve elvész, az eredeti nevét pedig onnan vészi, hogy iszonyú tekerős és köszirtos a hegye. Keleti szomszédja a tetőn való út, nyuguti Kiss Rákos pataka, déli pedig a *Szakadát*, az mely onnan nevezetik, mintha az egész hegy ketté volna vágva. Következik:

Lapos havas, melynek a teteje szép fekvésű, de az oldalai nagyon meredek. Onnan veszi eredeti nevezetét, hogy szép lapos, téres a teteje. Ennek nyuguti szomszédja az előbb említett Barakasza, déli a következő Réztéd, az honnan ered Rompátza, s még tovább dél felé Küpus kút Pogány havassával, amely országszerte híres-nevezetes, mivel hajdonába Szent László király a pogány nemzetet ottan nyomta keresztül, és ennek a déli felében kápolna is volt építve, amely a szépvízi határ szélyiben vagon, nagyobbbrészint kösziklás és az egész csíki tartományban szinte legmagosabb hegy. Mind ennek, mind az előbb említetteknek keleti szomszédjai mindenütt a szépvízi határ, nyugotról *Szabo fölgye Szilossal*.

Szabo föld Szabo familiáról nevezetik, Szilos pedig, mivel szilfák vannak rajta, de nagyon oldalos, s még tovább következő dél felé *Csáki kutytya* a bugyogós borvízzel, mind oldalas legelő, amely kút neve: most is vagon falvánkba Csáki család, bugyogós *Borvíz* nagyon buzog, [432r] és jó ferdő víz. Ennek is keleti szomszédja a szépvízi határ, nyugoti az előbb említett *Várigat*, és déli a következő és előtt említett *Papszegei*, jó iható vizek.

Kelt Csik Szent Mihályon, 1864. szeptember 29-én.

Csáki András öszveírást vezető tag s. k.

Lado Ferentz bíró

Részeg Mozes községi jegyző

Antal Dani, Orban Josef, Kontz Elek, Szöts Elek,

Buzas Antal, Izsák András esküdtek

P. H.

CSÍKSZENTMIKLÓS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[309r] Helynevek.

Először. *Csik Szent Miklos* községéből, Csikszékből.

Másodszor. A községnek mind politikai, mind egyéb elnevezése szerint csak Szent Miklos a neve, s e nevet még ősi időben kapta.

Harmadszor. Másféle névvel nem nevezetett, e nevet tartotta és tartja máig is.

Negyedszer. Még a keresztény világ bėjövele oltá említettik korábban.

Ötödször. A hajdoni időben a székekelyek beszármazása alkalmával népesült.

Hatodszor. Köztudomásunkból annyi megjegyzendő a név eredetiről, hogy a keresztény világ kezdetkor nevezetett, s más név előttünk jeleni időig ösméretlen.

A község határán előforduló helynevek a mezőn, legelőn és erdős helyeken:

Első dűlő *Kosszeglet*, mely fekszik a község nyuguti részén, ez egy téres láb föld, kaszáló helyekkel vegyes, természete inkább nedves, mint száraz, a föld alkotása fekete. Ezen dűlő a név eredetét vette a hajdoni birtokos Koss családtól.

Második dűlő *Csengő*, ez is egy téres láb föld, ezt a nevet tudomásunk szerint azért kapta, hogy úgynevezett [309v] csengő kórót bővön termi.

Harmadik dűlő *Kövecsesláb*, ez egy hajlásos láb föld, tulajdonsága általánosan kövecses, ezen nevet azért kapta meg a hajdoni időben. Itt megjegyzendő, hogy Szépviz vize ezen dűlő közt foly le az Oltba.

Negyedik dűlő *Sándor*, hajlatos föld, a föld alkotása nedves-posványos, a név eredetét a hajdoni birtokos Sándor családtól kapta.

Ötödik dűlő *Bogos*, ez egy dombos láb föld, természetes kövecses, sárog agyaggal vegyes. Itt megjegyzendő, hogy ezen dűlőnek keleti részén a közlekedő nagy út a gyimesi vám felé szolgál.

Hatodik dűlő *Falura jövő láb*, oldalos és hajlás, a föld tulajdonsága inkább nedves, mint száraz.

Hetedik dűlő *Kihágo*, ezen láb földnek fekvése nagyon dombos, hágós és hegyes, s eredetileg azért nevezetett Kihágonak.

Nyolcadik dűlő *Borvíz oldal*, oldalas musdajos fekvésű, a föld tulajdonsága sárog agyagos, a név eredetét vette az alatta lévő, és most jelen időben is a község által használandó borvízforrásról.

Következnek a legelők és erdős helyek:

Hűvölgy, fekvése völgyes meredek, kemény bükkfát terem.

[310r] *Matskás*, fekvése magos hegyes és völgyes, apró fenyőbokrossal vegyes legelő.

Patak feje, apró fenyves bokrossal vegyes legelő. Ezen fejből vészi eredetét a Szent Miklos falva közt lefolyó csavargó patak.

Vetegetős, ez egy meredek magosan fekvő hegy, a községnek tiltott fenyves erdeje borítja. Itt megjegyzendő, hogy az elébb megírt dűlők, legelők és erdős helyek Borsova községével határos[ak].

Szalonka pataka, ez egy meleg forrásos csavargó patak, amely befoly a Szépviz vizébe.

S[z]alonka, apró bokrossal vegyes legelő, fekvése teres és oldalas, a név eredetét az alatta lefolyó pataktól vette.

Szaboteleke, kaszáló, fekvése oldalas és völgyes, a név eredetét birtokos Szabo családtól kapta.

Gozoru, fekvése magas hegyes és völgyes kaszáló. Itt is megjegyzendő, hogy a feljebb sorolt négy darab helységek Dellne és Csomortány községével határos[ak].

[310v] *Pálos száda*, fekvése oldalas, kaszáló és apró fenyves erdő borítja, Szépvíz községével határos.

Erős sorka, magosan fekvő oldalas hegy és sarok, apró fenyves bokrossal vegyes legelő. Ez is határos Szépvíz községével.

Füzes oldala, meredek, köves legelő, ezen oldalon az erdőből út kelet fele felszolgál.

Eger, fekvése teres, kaszáló és legelő, a föld tulajdonosága posványos.

Cseroldal, meredek, köves és borsikafával vegyes legelő, a hajdani időben cserefát termelt, és azért kapta ezen nevet.

Szépvíz községével szomszédos dűlők következnek a Nagymezőn:

Ponk oldala, meredek oldalas szántó, a név eredetét a tetein levő dombtól vette.

Borviz oldal, oldalas, köves, sárgó agyaggal vegyes szántó, a déli aljában levő borvízkút által kapta a nevet.

Mészkö, köves és agyagos szántó, fekvése oldalas, a név eredetét a kő fejérségéről vette.

[311r] *Metseklő*, egy lápos, nedves lábföld.

Felsőmotsár lábja, térs szántó, kaszáló kertekkel vegyes, ezen dűlőnek nyuguti részén a Szépvíz felé vezető nagy út keresztülmégy.

Alsómotsár lábja, térs szántó, a mezei út nyugut felé keresztülmégy ezen dűlőn.

Dorma lábja, ez egy térs lábföld, inkább nedves, mint száraz. Itt megjegyzendő, hogy Szent Miklos falva közt lefolyó csavargó patak ezen dűlő északi oldalán befoly a Szépvíz vizébe.

Felsőfejér mart lábja, ez is egy térs lábföld, fejei kövecses, a név eredetét a fejei kövecstől kapta. Ezen dűlő határos Vatsártsi községével.

Alsófejér mart lábja, térs, fejei kövecses szántó, vatsártsi községével szomszédos. Itt elvégződik a község határa, ahol ezen dűlőnek [311v] a nyuguti részén egy régi kőkereszt van állítva.

Kelt Csik Szent Mikloson, szeptember 30., 1864.

Erős Ignatz bíró

Péter Josef,

Csato Imre,

Szabo Elek,

András Antal választmányok

Eröss Miklos jegyző

CSÍKSZENTSIMON

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[315r] Helynevek *Csik Szent Simon* község, Csikszékből.

[1, 2, 3.] Csik Szent Simon fekszik Csikszékben az úgynevezett Al Csikon, az Olt folyó keleti partján. E falunak szomszéd községei keletről Csik Szent Márton és Csekefalva egyesült parochialis megye, délről Csatószege, nyugotról Erdővidéke, éjszokról pedig Csik Szent Imre. Ezen falu kebelében van háromszáznegyven lakóház, területe pedig, melyen a falu fekszik, tesz ...⁴² négyszögölet.

Szent Simon mint falu elnevezését régi szóbeli hagyomány nyomán onnan vette, hogy legelőszőr aki e falu pusztá helyére telepedett, *Simon*nak nevezték, ez pedig jámbor és józan gondolkodású ember lévén, laktársai erkölcsös jámborsága következtén szentnek kezdték hívni, s mint kitűnőbb és érdemesebb [315v] ember nevére kezdték nevezni a megtelepedett helyet, s annál fogva lett Szent Simon, ahova letelepedtek. Az említett Simon nevű ember által benépesedvén az újon felfogott hely, falu lett belőle, amelyet mai napig még Szent Simon név alatt ösmernek az egész országban. Egyébaránt lakosai egyá[l]talán minden kivétel nélkül keresztény katolikusok, mely szintén bizonyítja, hogy a nevezett szent emberről kellett elnevezését nyerni. De tovább abból is kitetszik, mennyire ragaszkodtak falvánk lakosai a Simon névhez, mert már 1550. évben újított Csatószegebe Szent Simon és Csatószege egyesült megye által építtetett közös római katolikus anyaszentegyház, s ennek is védszentjéül Szent Simon és Judás apostolokat választották, kiknek tiszteletére azidőben fel is szenteltetett.

Szent Simon eredetéről az elmondottak mennyire lehetnek igazak, tökéletes igazságnak nem merjük állítani, mivel e csak szóbeli hagyomány s monda nyomán íratott, hanem tán bizonyosabb lesz az, hogy Szent István mint első magyar keresztény király adta parancsolatba Simon és Judás apostolokat, [316r] valamint a többi csiki faluknak is az ők védszenteiket, s így inkább ettől vette volna elneveztetését.

[315r] 4. 1550-be már templom újított, de mikor épült, nem tudhatni.

5. Nem tudhatni, mindazonáltal csak onnan kellett népesedni, ahonnan a többi falvak.

[316r] Szent Simon községe fel van osztva négy tízre, jelesen *Felszeg*, *Kutszeg*, *Kápolna szeg* és *Bolhaszeg* tízessekre.

Felszeg azért neveztetik Felszegnek, mert a falu felső részét képezi.

Kutszeg azért, mivel a tízes közepén egy kút van, és pedig olyan, hogy a leghidegebb téli időszakban sem

⁴² Kitöltetlen.

fagy be, és minden szükségre a legcélszerűbben lehet használni.

Kápolna szeg azért, mivel ezen tízesbe egy kápolna volt építve és felszentelve a Szent László király tiszteletére, ez ugyan már el van egészen pusztulva, és csak a pusztá helye maradt, de mindazonáltal a jeleni használatban lévő templom is e tízesbe épült, ugyanazon védszent tiszteletére s a község lakosainak mindennapi szükségére, hova áhítattal járnak hetenként szent imájukat végzendők.

Bolhaszeg, ezt ugyan nem ismerjük tökéletesen igaznak állítani, hanem mindazonáltal azt gondoljuk, hogy miután a tízes a falunak legenyvékenyebb (vizenyösebb) részén fekszik, az úgynevezett bolhák inkább szoktak uralkodni, mintsem a más szárazabb vidéken. E község kebelében foly két patak, az egyik Felszeg pataka, a másik Kápolnaszeg pataka, mindkettő ugyanazon név alatt.

E falu nyugoti oldala mellett vonul el szép csendesen az úgynevezett Olt folyó vize, és mossa az itten szokásban lévő jeles boronafákból épült csűrököt s más épületeket anélkül, hogy azoknak kárt tenne.

Van ezen folyón egy igen nevezetes négykövű malom, gróf Betlehen[!] Domokos tulajdona, ezen malom csak azért is megérdemli az említést, mivel télen, nyáron, őszön, tavaszon egyaránt lehet örölni, fagy, vízdagály, szárazság vagyis apadás kevés hátrányt okoz a használhatásban.

E falunak külhatár részei felosztatnak huszonöt nagyobb határrészekre, és ezek közül ismét némelyek több kisebb határrészekre, melyek a következőleg soroltatnak elő:

I. *Kismező*, a falu éjszaki oldala mellett egy kis kerekded állásban levő sík, és meglehetősen termő egyenes mező.

a. *Kőházkert* dűlő, hajdon uradalmi kőházak voltak rajta, melyeknek romjaiból még máig is jelek mutatkoznak.

b. *Aszalókert*, a régi időben gyümölcsaszaló helye az akkori tulajdonosnak.

[316v] c. *Utrajövő* dűlő, ezen szántók az ország útjára jönnek ki.

d. *Tekéntő* (Tekintő), a falu éjszakkeleti részén fekszik, nevét pedig onnan veszi, mivel ha valaki vizsgáldni kíván a körül lévő falvak közepébe eső sík mezőn, körül- vagy végigtekintethet mintegy hat falu sík mezején.

e. *Hosszu*, ezen dűlő a más dűlőknél jóval hosszabbra rúg.

II. *Datkora* alias *Cseresnyefánál*, itt hajdon cseresnyés volt, ma pedig csak szántóföld.

III. *Fitód*, más néven régi irományok szerint *Mutatófánál*, itt nemrégibe mutatófa volt, melynek egyik karja mutatta szent simoni, másik pedig szent-imrei határt.

IV. *Kerek nád*, ezelőtt mintegy negyven évvel nádas hely volt, s ma már szántóföld, de mindazonáltal most is vizenyős és silány termesztő.

a. *Sárna menő*, sáros hely volt a régi időben, s most jeles búzatermő föld.

V. *Nyáruta*, hajdon nyáros erdő, most pedig silány természetű szántóföld.

a. *Keresztuttra jövő*, két út keresztülvágja egymást, melynek következtén bizonyos pontról négyfelé vezet az út, s azért Kereszt utra jövő.

b. *Veresláb* vagy Véresláb, a múlt századok egyikében hagyományok útján annyit tudunk, miszerint egy kotormányi ember utazott éjszaka a szent simoni határon keresztül, kit is e helyen megöltek. De nem tudatik, hogy vajon melyik falusiak által történt a gyilkolás, elég az, hogy a szent simoni határban történvén a haláleset, az akkori szokásos törvény szerint vérbírságul el is foglalták e határrészt, mit később bizonyos kotormányi Szék nevezetű kaszáló hellyel váltottak vissza elődeink, mit bebizonyít az is, miszerint még ma is több kotormányi egyének bírnak e kaszáló helyeken.

[317r] VI. *Déllő*, ennekeltte s még ma is déltájban itt szokták a csordabéli marhákat pihentetni vagy hevertetni, különben gabonatermő szántóföld.

a. *Akasztófa láb*, régebben huzamos ideig akasztó-vagy bitófa állott itt a gonoszak számára, fekete földű szántóföld.

b. *Felső Szent Martonra menő*, szántóföld, ezen dűlő Szent Márton felé nyúlik, miről is kapta elnevezését.

VII. *Alsó Szent Mártonra menő*, ez is, mint az előbbi, szántó, s elnevezését is onnan vette.

a. *Köles palatz* (Kölesplatz) a régi időbe katona gyakorló hely (Exerzirensplatz), s miután felhagyatott, kölest kezdetek bele vetni, s nevét vette onnan.

VIII. *Nagy hosszú*, határunkban a leghosszabbra nyúló szántóföldek.

a. *Kelemen keresztje*, az ókorban egy Kelemen nevezetű egyénnek buzgósa keresztet emeltetett ide, de már elpusztult, azonban neve megörökösödött.

b. *Hosszak kutja*, a hosszú földek végében egy jeles, bő forrású, igen egészséges, jó iható kút, mely a mezzei munkások fáradozásait oszlatja és szomjúságokat enyhíti.

IX. *Hidegség*, közlegelő, melyen számos hideg források vannak, amint regélik, hajdon nagy cserés erdő volt, most pedig az egész bokor nélküli sima hely.

X. *Nyirmező*, Szent Simon déli oldala mellett Csátószeggel határos, egy szép kis ovál kerekességű s jó természetű termékeny mező, megterem mindenféle gabona nemeket, de leginkább szereti a búza, rozs, árpa, zab, borsó, lencse, kender és burgonya (nálunk pityóka) nemeket. Midőn falvánk ide letelepedett, nyíres bokros erdő volt. Fekvése emelkedett, de azonban nem hegyes.

XI. *Ballád*, régente használhatatlan posványos, nádas és rongyos egerbokrokkal benőtt hely, ma pedig vizenyős ugyan, de mindamellett kasza alá való takarmányt termő hely. Ezen hely eleinte valami *Balla* nevezetű ember tulajdona volt, de a faluból elmenni szándékozván lakni, birtokait eladta, s így az emberek egymást így utasították, Ballá-hoz menj, mert Balla-ád jószágot, s ebből lett Ballád.

[317v] *Bodolló*, ezen helyen fekete botos nád termett, igen posványos és süllyedős bűdös hely, télen pedig, midőn a kemény fagyok beállottak, abban az időben meleg forrásos természeténél fogva feldollott, vagyis felemelkedett a jég tetejére a víz, s így ezen két természetes szóból, tudniillik Bot-dolló kapta elnevezését, kimaradván az első szótag utolsó mássalhangzója a kiejtés könnyebbsége végett.

XII. *Borréte*, kaszáló hely, valamint az előbbieket, úgy ez is süllyedős hely, de mindazonáltal egy kised dombocskáján van egy savanyúvizes kút (nálunk borvíz), erről a borvízről tehát az egész rétet nevezik Borrétinek.

XIII. *Komlós*, az Olt folyó nyugoti partján, kaszáló hely, itt-ott az Olt partján nagy fűzfák vannak, s ezekre vadon termett komló növények nyúlnak föl, miről természetes oknál fogva neveztetett e hely Komlósnak.

XIV. *Hevederfenyő*, eleinte fenyves erdőkkel volt benőve, azután pedig, minthogy a nép szaporodott, s a szántóföldre nagyobb szükség lett, kiirtatott, s eszerint mindenesetre a fenyves erdőről kapta elnevezését.

a. *Farkasvész*, részint szántó, részint pedig kaszáló, közepében foly le az úgynevezett Farkasvész pataka. Itt ennekelőtte, nevezetesen míg a patak két oldala mellett terjedelmesebb bokros erdő volt, sok károkat okoztak a farkasok, s innen lett aztán e hely Farkasvész, vagyis farkasok által tett veszély.

XV. *Sugászó*, erdei kaszáló, mellette foly le egy sugár, suhogó sebes patak, melyről kapta a *Suga ásó* nevet, ebből később a könnyebb kiejtés kedvéért lett Sugászó, különben magyaróbokros hely.

a. *Esztergályszék*. Hajdon juharfatermő hely, melyből mesterfogással készítették az esztergályon vágott kulacsokat vagy csutorákat.

b. *Árnyék útja*, egy árnyékos fenyves erdő közti út.

[318r] c. *Gergely pataka*, egy mély völgyben zuhogó patak, mely nevezetét vette bizonyos Gergely családról.

d. *Kotormányi szék*, kaszáló hely, itt régebben számos kotormányi embereknek volt birtokok, s nevét vette azokról. Lásd V. szám b. alatt.

e. *Lasmány*, kaszáló erdős hely, az apróbb vadak, mint róka, nyúl stb. igen kedvenc mulatóhelyük. Itt ma is lehet gyakran les- vagy leső helyeket készítve látni, miről bizton lehet mondani, hogy nevezetét a *Less ma* szóról vette.

f. *Udvarló*, erdei kaszáló hely, hosszas alakban a hegytetőre kinyúló pusztá, itt-ott magyarófabokor van rajta, ez miután a régi időben uradalmi birtok volt, udvari lovak legeltek rajta.

g. *Péter Gergelyé*, e hely a régi tulajdonos nevéből van elnevezve, különben sovány kopár kaszáló.

XVI. *Kapus*, bükk és fenyves elpusztult erdő, igen magas hegytető, mely kettős hegycsúcs alakban tűnik fel, miről kapta e nevezetét: Kapus.

XVII. *Égés*, ez egy elégett nagy fenyves erdő volt, hol is régebben nem lehetett egyebet látni roppant nagy ledőlt és elperzselt fenyőfáknál. Ezek között pedig, míg ismét a fiatal fenyves erdő fel nem fogta, lehetett kapni igen sok és kellemes málnát (malinát), melyet a gyermekek nagy öröm és dicsőséggel szedtek és vitték haza kedves szüleiknek, bemutatván gyermeki szeretetüknek kedves zálogát.

XVIII. *Bükszád*, magas fekvésű bükk és fenyves erdő, fennsíkján igen friss levegővel dicsekszik még kánikulában is.

a. *Aladár* vagy Alant áll, egy roppant mély és terjedelmes, alant álló gödör, körülövezve roppant magasan álló hegybércekkel. Valamint a gödör, úgy a körül lévő roppant magaslatok is fenyőfákkal vannak benőve, lehet látni itt [318v] két-háromszáz éves fenyőfát is. Nevezetes ez alant álló Aladár nevű, inkább gödrös, mint völgy, a mélyében csergedező pizstrangos patakról, melyen aranymosató bánya is volt már több ízben, de a kíséret mindenkor siker nélkül maradt, és még máig is lehet némely maradványt látni az említett bányának. Egyébiránt a helynek éjszaki oldalában van egy fehérföldbánya is, melyet a porcelángyárakba jó pénzzel vesznek meg.

XIX. *Gödör*, kellemes kinézésű pusztá gödör, nyáron a falusi marhák legelnek rajta, kellemes időjárásban igen jó legelő. Visszhangja igen jelesen hangzik.

a. *Hidegkut oldala*, nevezetét vette egy rajta lévő igen jó és bő forrású, kimondhatatlan hideg vizű kútról, némely betegségek ellen gyógyszerül is használják. Különben mintegy harmincnégy év óta tilalmas, szép növésű fenyves erdő.

b. *Asztagkő*, roppant köves erdő, kősziklás hegygerinc. Különben szép sugár, fiatal fenyőszálakat lehet rajta találni.

c. *Kövespatak*. Hidegkut oldala és Asztagkő két magaslat között, amelyben lefolyó igen csúf köves patak, vize a fenyves árnyakban igen jó és egészséges táplálékul szolgál az erdei vadak és szabadon legelő marháknak.

d. *Vojka halála*, fenyves, bokros erdő, itt nemigen rég öltek meg egy Vojka nevezetű ökrőpásztort, s jórendűleg éppen tán pásztortársai.

XX. *Nagy zöldes*, részint szántó, részint kaszáló helyek, kissé magasra emelkedett hely, s tavasszal, midőn zöldelleni kezd, a legkellemesebben ajánlja

magát a faluból kinéző vizsgáldó szemnek gyönyörű szép zöltsége által.

a. *Halál*, itt a régi időben hagyományok nyomán egy Téli Antal nevezetű ember véletlen és váratlan halállal halt meg.

b. *Mátföld*, egy kis kerekded pusztácska, körülövezve [319r] borsfenyő bokrokkal, közlegelő, de mindamellert földje a mákot is megteremné.

c. *Holló zöldes*, cseplesz fenyves bokros erdő, részint kaszáló, részint pedig közlegelő, a hollók és sasoknak igen kedvenc helyük, annál is inkább, mivel a hegy csúcsa magasra emelkedik.

d. *Nagykert*, ez kaszáló hely, de szántó is van benne, a régi időben az egész be volt kertelve, miről kapta az örökös név elnevezést.

e. *Baczka*, igen sovány természetű szántó és kaszáló, elnevezésének tökéletes eredetével nem dicsekedhetünk.

XXI. *Nagyköves*, köves szántóföld, jól munkálva a búzát is megtermi, de ritka évben.

a. *Bolhaszegi köves*, többnyire a bolhaszegi egyének tulajdon szántóföldjeik voltak ezelőtt.

XXII. *Bészék*, több helyekről ide szöknek be a mezei és erdei utak (Bészök).

a. *Istállókert*, szántó és kaszáló helyek, régebben az Endes családnak istállója volt rajta.

b. *Depsi*, posványos hely, nevit onnan vehette, mivel olyan tófeneknek vannak benne kerekre szabva a természettől, mint egy tepsi.

c. *Tekeres*, kaszáló hely, közte foly egy igen ide s tova tekergőző patak, Tekeres patak név alatt.

XXIII. *Lencsehely*, jó szántóföldek, hajdon a bele vett természetményeknek ága volt a lencse.

a. *Kovács egre*, bizonyos Kovács familiának volt eleinte itt egy egerfás helye, miről lett később Kovács egre.

b. *Szentgyörgyi kert*, szántó és kaszálók, itt szentgyörgyi embereknek volt nagyobb birtokrészek.

c. *Átalmenő*, jó szántóföld, ezen szántók átmennek egy dombon egyik szénás ágról a másikra, miről vette elnevezését.

[319v] d. *Kunos*, hagyomány szerint a bevándorlott kunok itt rámpázták ki lovaikat és pihenték fáradalmaikat.

XXIV. *Feketés*, némely posványos részein oly fekete sáros földje van, mint éppen a szekérkenő degenet vagy degett, különben meglehetősen termő szántóföldek.

a. *Csengő*, hajdon itt valami ércbánya volt, mit bebizonyít az is, mivel még ma is megvan a rajta lévő patakocskán a már dombbá alakult nagyszerű gátlás. Egyébiránt e gátlást régi irományok szerint Tógátnak is nevezik.

b. *Nyír*, sovány szántóföldek, hajdon nyíres vad hely volt.

c. *Szilós*, ez régi időben szilfás erdő volt.

XXV. *Taploczató*, nevezetét vette arról, miszerint e hely a régi időben taploczai ember tulajdona volt, jó kaszáló rét.

a. *Nád*, nagy nádas, tószemes hely, tavaiban igen sok csíkkal tenyészik, nád terméséből pedig gyékényeket és stakaturókat lehet készíteni.

b. *Szabanis*, vizes kaszáló hely az Olt partján, pedig száraz, bő széna termett ez ideig rajta, de gyakran elkárosodik esős években termése. Van itt egy zug is, ezt képezi az Olt folyó kanyarodása. Nevét onnan gyanítjuk, hogy vette volna, miszerint a Beke és Veress familia egy arányos mérték szerint szabta, vagyis osztotta a régi időben.

c. *Gátvége*, az olti malom gátja végében esik, szénafüves hely, elnevezését pedig kapta a malomról, vagyis inkább gátjáról.

E rövid leírása Csik Szent Simon falva eredetének s helyrajzi elbeszélésének.

Kelt Csik Szent Simonon, november első napján 1864. évben.

Veress Gergely által
Veress Ferencz által
András Mihály bíró
Kapi János jegyző
Dávid Josef esküdt
Karacsi Imre esküdt
Sándor Mihály esküdt
P. H.

CSÍKSZENTTAMÁS

(ÉS MAROSFŐ)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[321r] Tekintetes dullói hivatal!

Elöljáróságunkkal helységünk leiratára vonatkozó nyomtatásos ívre a következőkben tesszük nyilatkozatunkat, úgymint:

Először. Csik Szent Tamás községéből, nemes Két Csik, Gyergyó és Kászon székek egy törvényhatóság-got képező Rákos dullói járásból.

Másodszor. Község neve Csik Szent Tamás, hol csak valódi székely származású egyéniségek laknak.

Harmadszor. E Szent Tamás helység a székely nemzet megtelepedése óta bírja ezen nevezetét, mire nézve ellenkező adattal még a néprege szerint sem bírunk.

Negyedszer. A harmadik tett kérdésre való feleletbe megvan a felvilágosítás, valamint az

Ötödik kérdésre is.

Hatodik. A helység Felszeg, Alszeg és Közép tízesekre van osztva és nevezve, semmi régi emlékhöz nincs kötvé.

Hetedszer. A községnek két fordulója vagyon, keletről a Nagymező, nyugatról Hegy fele fordulónak neveztetnek.

A keleti fordulora vadnak a következő nevezetű határrészek:

Először Faluföld, Ösvény által kelő, Agyagásdo, Felhágo, Sáros patak Szénégető aljával, Nyilas, Szénégető, Ekere loka, Gatz utya, Magosbük sorka, Száda kut és Csere teteje. Ezek közül Agyagásdo onnan vehette eredeti nevét, hogy különös agyag földű, nagyobb része sagy részecske, máiglan is a község által agyagnak kiásatik. Másodsor Illancz kerte, Illancz, Rakotya sorka, Kövespatak, Ekere, Ekere reze, Gacz reze, Kristo, Kis Hivák, Hivák, Heveder, Hegyes, Kis Bábasza loka, Kerekbük éle pataka.

[321v] Harmadsor Kerekbük, Kerekbük utja, Kol-lat, Felvég, Kerekbük éle, Talos hidja, Talos, Czintus, Czintus pataka, Gyilkos Mosija, Nagy Bábasza loka. Ezek közül Kerekbük kerekded fekvése, s míglen erdő használta, azon nemű fákkal bírt, onnan vehette nevezetét.

Negyedsor Kekága pataka, Kekága, Rez égése, Rez büke, Felsőrez, Alsorez, Rez utya, Rez oldal, Otány, Otány pataka. Rez nevezet alatt előforduló határrészekben rézforma matériás kövekkel bíró, onnan vehette nevezetét.

Ötödször Magos hegy dombja, Bábasza hát, Bábasza oldala, Bábasza pataka, Nyir, Kárhágo, Hiupatak, Hegyes töve, Kurta loka, Kurta sejmék, Dellő. Ezek közül Kurta sejmék posványos, onnan vehette nevezetét.

Hatodszor Tizes rész, Kismező, valamint Gátra járó, Rakotya fő. A Gátra járó az Olt vize árka s gátlásától nevezetét vette.

A nyugati vagy Hegy felé fordulora:

Hetedsor a Rét, Nagy és Kis Köpest alja. Ezen két utóbbi két nevezetes kőszirt, onnan vehették nevezeteket. A Rétnek némely részeit tós nádossal környezik maiglan is.

Nyolcadsor Hegy, Borsfenyös, Garados alja, Templom völgye, Közep rez, Templomhát, Különd völgye, Eszterétz alya, Sátormány alya, Kutfő. Ezek közül Templomhát s völgye, azon körben régebb templom volt, melynek leromlott ormai most is látható[ak], onnan vette nevezetét. Kutfő egy meleg folyónak forrásfeje, az mely folyóban a község lakosai kendert áztatnak.

[322r] Kilencedsor Vágás völgye, Eszterétz, Gyümölcsénes, Sátormány teteje, Küsvölgy, Gárgyás kut, Poja, Égetvész, Erőslátó. Gárgyás kut hajdanában, míglen erdő bírta, nevezetes forrás lévén, onnan vette nevezetét, később az erdő elpusztulva, a forrás csakis nedves időben mutatkozik.

Tizedsor Lokut, Kisbük, Ronto, Magos erdeje, Taplocza, Csomortán, Keskenbük, Bors büke, Méhpatak. Ezek közül Taplocza több meleg forrással bír, onnan vette nevezetét.

Tizenegyedsor Marosbük, Meszespatak. Marosbük oly némi fákkal bír, onnan vehette nevezetét.

Tizenkettedsor Gréczes, Maros melyéke, Maros feje. Maros fejről ered a nevezetes Maros folyó vize, onnan vehette nevezetét.

Tizenharmadsor Büktető, Küpüs kut, Tiszta patak ut, Vár pataka, Götze, Komlo, Pisztorangos patak. Küpüs kut igen magos fekvésű, csak azon forrással bír, régebbi időben küpüben tartották célszerűbb használat végett.

Tizennegyedsor Nagyhegy, Dorma, Ádámok völgye, Nagyvölgy, Nagyhegy üvere, Csompo. Ezek közül Ádámok völgye egy bizonyos hely, ahol is másnak igen kevés birtoka van, csak az Ádámoknak, onnan vehette nevezetét.

Tizenötödször Cseretető, Csere alja, Egres kut, Kerek. Ezek közül Egres kut egy forrásocská, ahol régebbi időben egerfák termettek, onnan vehette nevezetét.

Tizenhatodszor Ponkcsere, Porgyos, Kutsis sejmék s a Nyire to. Ezek közül Tonyire nevezetesen régi [322v] tós helyek mutatkoznak maiglan is, onnan vehette nevezetét.

Tizenhetedsor Cserehát, Tofenék, Taplotza mező. Ezek közül Tofenék, ahol egy 4 öl kiterjedésű feneketlen tó van, ez onnan vehette nevezetét.

Tizennyolcadsor Kápolna tető, ahol régebben kápolna ormai látszottak, most újból tekintetes Sándor Mihály úr által egy kis kápolna épít[tet]ett ezelőtt mint[egy] hat évvel ugyanazon helyre, az mely kőkerítéssel van bekerítve, onnan vehette nevezetét.

Kelt Csik Szent Tamáson, szeptember 13-án, 1864.

Ferencz Péter m. pr. bíró
Szabo Márton m. pr. jegyző

CSÍKSZEREDA
(ÉS CSÍKTAPLOCA,
CSOBOTFALVA, VÁRDOTFALVA,
ZSÖGÖD, ZSÖGÖDFÜRDŐ)

CSÍKSZEREDA
OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 60. mft.
(Fol. Hung. 1114/41.)

[471r] Helyleírása Csik Szereda városnak Csikszékben, Erdélyben.

1. Csik Szereda mezőváros önálló közigazgatási és törvénykezési hatósággal bír, s egyenesen a másodbírósnak, illetőleg a Főkörmányszéknek van alárendelve.

2. és 3. A városnak régebben egyszerűen Szereda volt a neve, ezen egyszerű Szereda névvel az 1500[-asok] előtti okiratokban említetik a város, jelenleg az Erdélyben létező Szereda nevű több községektől megkülönböztetés végett Csik Szeredának nevezetik.

4. Legrégibb okirat, amelyben ezen városról mint kiváltságos taxás helyről említés tétetik, azon oklevél, amelyet 1558. évben Izabella királynő, János

Sigmond anyja adott, s amelyben a város mint Csik Szereda mezőváros és taxás hely jogai és kiváltságai újabban megerősítettek.

5. A város népesült az ide $\frac{1}{4}$ óra távolságra fekvő Taplotza és Zsögöd községekből, a két község közötti közös határból a város teréül kijelölt 145 hold térségen. Ezen térség $\frac{1}{3}$ része, amely a városi ősi belső telkeknek lett felosztva, az úgynevezett Nagy ér pataka által van körülfoltyva, s három oldalán a patak mellett hosszan menő rét birtok terület mellette. Megjegyeztetik még az is, hogy a város tere Csikszéknek éppen középpontján fekszik, s az Udvarhely székről Oláfalván át Csikba vezető országút Csik Szeredát mint közvetlen a Hargita alatt fekvő községet legelső és egyenes irányba találja.

6. Nevét a város a minden szereda ősi időktől fogva itt tartani szokott heti vásároktól nyerte, és nagyon valószínű [471r] azon szóhagyomány, miként előbb létezett a hetivásár, mint a város, s ez vonta volna maga után annak alapítását.

7. A város összes területe, mint feljebb említve van, a szomszéd Taplotza és Zsögöd határaiból ezen központján kiszakított 145 hold terület lévén csak, ez majd egészen belső telkeknek és kerteknek van felhasználva, és külön nevezetesebb dűlőnevek nem fordulnak elő.

A városhoz van kapcsolva az ennek déli oldalán a megkülönböztethetetlen Csik Szeredával összeépített *Martonfalva* nevű helység, amely határ tekintetében Zsögödhöz tartozik, s régebben ennek egyik tizedét képezte.

Ide tartozik egyúttal az úgynevezett *Miková*r, amely a várostól a Nagy ér pataka és a rét által elválasztva a Molduvai határt képező havasoknak ide lenyúlt lábára van építve.

Ezen vár, illetőleg várda vagy váracs, „redout” az erre vonatkozó okiratok szerint a fejedelmek korában 1600[-asok] körül építettett akkor csíkszéki főkapitány Miko Ferentz által, később a tatárok által szétromboltatván, romban hevert 1714-ig, amikor ezt a kormány elfoglalta és újjáépítette, s ma is, mint kincstári vagyon, katonai célokra használtatik.

Azon dűlő és erdő helynevek, hol a városi polgárok majdnem egészen kizáró tulajdonosok lettek vétel útján, s ahol, mint Taplotzának és Zsögödnek bébirtokosai, erdőlési és legelési joggal bírnak, minő helynevek *Gerely*, *Szetsen tor*ka, *Édesvíz feje* stb. [472r] azért nem említetnek itt meg és íratnak bé, mert ezek határ tekintetében a szomszéd Zsögöd vagy Taplotza határában fekszenek.

Csik Szereda, január 31-én, 1865.

Jakabb Josef

CSÍKTAPLOCA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[325r] Helynevek leírása

Község *Csik Taplocza*, megye Csík Somlyó.

Első. Csík Taplocza községe tartozik Csík Somlyó

megye, szék hatósága és a Rákosi dullói járáshoz.

Második. Elejétől fogva a község mindig egy névvel bírt, és bír jelenleg is.

Harmadik. Hajdanába sem volt a községnek semmi más elnevezése.

Negyedik. Szithiából jött elődeink megtelepedése óta.

Ötödik. Szithiából.

Hatodik. A telep, mivel oly vízegényes és szikalyos, hogyha az ember reálép, lehet észrevenni lenyomulását s az róla ellépés után visszapattanását, mint az toplónak az öszveszorítás alkalmával, azért innen vette elnevezetét, mely köztudomásból ismeretes.

Hetedik. Szántók:

Rétre menő, mivel a kaszáló rétekre ottan szoktak béjárn.

Két út köze, mivel két út öszvekapcsolja.

Határ, mivel a körül fekvő közönségek határaikkal öszveüt.

[325v] *Hoszszu*, mivel a földek benne leghosszabbak.

Közep lább, mivel e Felsőhatár közepibe esik.

Karora menő, mivel az alsó és felső mezőköt elválasztó kertre út véggel.

Hegyvápa, mivel hegyek közti gödörbe fekszik.

Borpataka, mivel igen jó italú Borviz árka foly közte.

Tizes, mivel minden tíz személynek egy nyíl adatott volt.

Kaszálók:

Szénás tanorok, mivel régentén kertbe tartatott.

Eger alja, mivel egerfa növények fogták körül régentén.

Feneketlen tó, mivel oly forrás létez közepe táján, mélységét nem lehet tudni.

Bikástó, mivel régentén a község magmarhája belé fulladott volt.

*Turuczka*i, mivel hajdonába török pénz találtatott rajta.

Lókövő, a tatár háború alkalmával a harcosok lovai azon helyen tartattak hosszú spárgán kikötve, legeltetés véget.

Földégés, mivel magától a szároz üdőbe tüzet vesz, s részekbe ég.

Onyos bánya, mivel régentén bányászok kutattak ottan.

Bakta sorka, mivel vad kecskék lakták régentén.

Olt melyéke, mivel az Olt vize közte foly hosszan le.

Ligat és *Vész*, mivel gödrös és vízegényes helyek.

[326r] Legelők:

Sövény, mivel szép, kertnek való sövényeket termett.

Tekerő, mivel a feljáró helyei (útjai) tekervényesek.

Fejér fenyős, mivel régentén fejér fenyőfa termett rajta.

Erdők:

Nagyerdő, mivel igen magas csúcson vagyon.

Ilosza, mivel régentén egy Illés nevű ember a fa megütése által halt el ottan.

Tolvajos pataka, mivel régentén tolvajok laktak a patak két oldalába lévő erdőrészeket.

Barátok kutja, mivel az erdő oldalából kifolyó forrásvíz használata végett a Csík Somlyón lévő Szent Ferencz szerzetesei által kővályúba vettetett, s jelenleg is tartatik.

Szépviz vize, mivel Szépviz közönségéből kifolyva a határunkon szakad az *Olt* vizébe.

Forrás, mivel a közönségbe majdnem közepe tájon igen friss és tiszta víz forr, mely a legnagyobb száraz időkbe is kielégítő vízmennyiséggel bír a közönség számára.

Csík Taplocza, 22-ik október, 1864.

Getz János m. pr. bíró

Csűrös Ferencz jegyző

CSOBOTFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[232r] Nyilatkozat, mely szerint a Főkormányshéknak 6670. szám alatti rendelete nyomán Csík Csobotfalva községe honnan vette eredetét, a következőképpen mód szerint:

a. Miért neveződik Csobotfalva községe, vagy pedig volt-e más neve.

Nem volt, különben, hanem az egész két közönségét, Várdot- és Csobotfalvát úgy nevezik, *Csik Somlyo*, egy nagy bükkös hegy nevezetéről, aki is azon két közönségnek köz aránylagos birtoka ma is.

b. Volt-e más neve Csobotfalvának.

Nem volt, csak régebben is százokat fellyül haladván, volt neve Csobotfalva.

c. Hogy honnan népesedett, még arról csak annyit tudhatunk azon közönségünk lak mostani helyéről, hogy régebben rengeteg erdő bírta az mostani mező határával együtt, és abban az időben az mostani magas hegyek, akiktől jeleni időben erdő és kaszálónak használunk, szántottak és vettek az régi eldődeink.

d. Megjegyzendő az is, hogy vagyon Csobotfalva községének két forduló mező határai, váltóslag vettettek, egyik másikat váltsák fel. Egyiket nevezik Felső fordulónak, az másikat pedig Also forduló.

Az úgynevezett Somlyo alya, Mányir, *Középbükk*, *Borsokert*, *Gyertyános*, *Erdőszád* és a *Hidegkut* alya.

[232v] e.) Még annyit lehet megjegyezni, hogy vagyon az határunkba az Also forduló mezőben öt

forrás borvizek, és azokba olyanok is vadnak, akiket s[z]omjúság enyhítésére az emberek szükségire fel lehet használni. Vadnak megint olyanok is, akiket csak az láb megvontatás vagy pedig a fekélyes testek kitisztulására használtatik fel, s illik az emberek szükségére.

f. Továbbá pedig vagyon a Csobotfalva közönségünknek az Molduva rész havasokval határos havasunk, neveztetik *Galamb halmának*, és azért neveztetett régebben azon névre, hogy olyan különös nagy kösziklás fenn való dombos hegy, és azon hegyen a halmokban a vad galambok fés[z]keket raktak a halmokból, és azért nevezték a havast Galambhalmának.

g. Továbbá pediglen a folyóvizekről mit lehet még jegyezni.

Azt is lehet, hogy vagyon Csobotfalvának egy határocskája napkelet felől, és onnan a hegyről bémozdulva egy fej, és ottan kutak tanálatnak, [233r] és azon főből indulva jön le, és a falu között is leményen, és neveztetik Középbükk patakának, mivel azon patak déli és északi oldalait tilalmas bükkös erdő fekszi.

h. Még vagyon Csobotfalvának egy kis határrészecskéje, úgy neveztetik, hogy az *Szépviz töve*, és azért húzza azon nevet, hogy az Szépviz között lefolyó elő víz ottan szakad belé az Olt vizébe, és úgy veszi el a Szépviz vize nevét.

j. Végül továbbá egyebet nem tudunk megjegyezni, hanem ahol moston a Szent Péter templom megy, aki is a négy közönség temploma, úgymint: *Taplotza*, *Várdotfalva*, *Csobotfalva* és *Csomortany* egy megye temploma, ahol fekszik, Csere soroknak neveztetik, mivel régebben csere erdő fektette azon helyet. De már moston a templomhoz közel lévő tartomány szántóföldeknek használtatik.

Az mely fenn írt nyilatkozatunkot hogy az mű igaz hitünk szerint kiírtuk, aztot hivatalosan bizonyítjuk. Csobotfalván, 2. október, 1864.

Orbán Elek bíró mp.

Bogács Ferenc jegyző mp.

VÁRDOTFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[436r] Nyilatkozat, mely szerint a Felső Királyi Fő Kormány shéknak 6670. szám alatti rendelete nyomán Csík Somlyo hogy ezen nevét honnan vette?

A megnevezési mód szerint:

a. Miért neveződik Somlyo?

Azért, mert miután a vízözön az ő tulajdon elapadása után kő és föld agyagból az ezen nevezett tér helyre csomóba egy nagyobb és kisebb hegyet hagyott, amelyet az akkori időbe hívtak nagyobb és kisebb Csomonak, s innen vette tulajdon törzsökös nevét Somlyo.

b. Hát Várdotfalva honnan vette eredeti nevét?

Vardotfalva onnan vette eredeti nevét, tudniillik miután Somlyo már megvolt, s ennek aljába az özönvíz után megállapodott vizakonytság miatt emberi nem nem lakhatta, más egyéb vadrecénél, s ekkor az úgynevezett Nagy Somlyo hegyibe a dominicanus fejeir öltönyű barátok kiszállottak, s ottan magoknak várt építtettek, s egyszersmint ott laktak, s ennek a hegynek az alját nevezték Vár alyának, s onnan neveződik ma is Várdotfalvának.

c. Továbbá még mi lehet itten valami pontos megjegyzendő?

Az még tudniillik, hogy az ezen fenn említett Kis Somlyo hegyet Salvator hegyének is nevezik, s mégpedig azért, mert régebben ezen hegyre az angyalok által formáltatódott egy kis kálpolna, amely kálpolnát az emberek, miután a fundamentoma már megvolt, egészen felépítették, s nevezték Salvator kálpolnájának, s onnét hívják ma is Salvator hegyének.

d. Hát még valamit lehet-e tudni ezeken kívül?

Igen, mert még hátra vagy on a Szent Antal oldala is, amely oldal ezen nevét vette a tatár járásakor, és pedig azért, mert [436v] miután a tatárok itt jártak, ezen oldalba egy bokor alá egy szerzetes magát meghúzta, s Istenhez fohászkodott, avégett tudniillik, hogy ha szent felsége ezen veszélytől megmenti, mihelyt vége lesz ezen veszedelemnek, mindjárt a Paduai Szent Antal tiszteletére egy kápolnát az ő tulajdon két keze által fog építeni. Amely úgy is lett, a veszedelem végezte után meg is építé ezen kápolnát Szent Antal tiszteletire, s innét neveződik Szent Antal oldalának.

e. Végül tehát még mi vagy on hátra?

Még az is hátra van, hogy az ezen helyen, tudniillik a Salvator hegyére igyenesen kimenne, vagy on egy borzasztó meredek út, és keresztfákkal elébb-élébb ellátva, amely út Jezus hágojának hívatik, s mégpedig azért, mert hasonló azon úthoz Jeruzsálemben, amelyen urunk Jézus a kálváriai hegyre a keresztet kivitte, s ezért neveződik Jezus hágojának.

f. Továbbá, itten van-e még valami megjegyzésre méltó?

Van még az említett Szent Antal oldala alatt egy sebesen lobogó borvíz is kő küpű és fa vállúval ellátva, amelyből a közel és távol lévő egyének századonként űzhetik el szomszúságaikat.

g. Hát a folyókról mit lehet tudni?

Azt példának okáért, hogy Várdotfalvának vagy on egy pataka, amely közötté hosszan végigfoly, és azt hívják Somlyo patakának.

h. Menjünk-e hát még tovább?

Igen, mert még az is jegyzésre méltó, miszerint Várdotfalvának vagy on egy nagy erdeje, mely erdő részének egy részlegit hívják Tolvajosnak, s az pedig azért neveződik Tolvajosnak, hogy ezelőtt sok századokkal számtalan rabló tolvajok lakták.

i. Hát még ezen erdőn a folyókról mit lehet tudni?

Azt tudniillik, hogy vagy on Fekete patak, Fehér patak, Kiss patak, Czigány kut, amelynek eredeti nevét hogy honnan vette, nem tudatik.

[437r] j. Vagy on még egy Somlyo pataka nevezetű erdő, azaz Fenyves erdő, amely Somlyótól vette eredeti nevét.

Továbbá még vagy on ezen falvának két mezeje, tudniillik Also és Felső forduló, amely fordulat egyik esztendőbe egyiket vetésbe használja, a másik esztendőben pedig a másikat.

Végül pedig ezen határrésznek, tudniillik a Felső fordulónak egy részlegit hívják Bor lokának, azért, mert a borvíz árka keresztül foly rajta, s azért hívják Bor lokának.

k. Utoljára még vagy on kaszáló határrész is, amely neveződik Olt melyékinek, ez pedig azért, miután az Olt vize mellette foly.

Amely túl írt nyilatkozatot, hogy ezennel kiadtunk a mi igaz hitünk szerint.

Kelt Csik Várdotfalván, szeptember 30., 1864.

Köllő Ignácz bíró
Csiszér István jegyző

ZSÖGÖD

(ÉS ZSÖGÖDFÜRDŐ)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[344r] Felelet az elől leírt kérdőpontokra nézve:

Ad 1. Csik Zsögöd mind egyes község tartozik Csikszékhez, mely általánoson Csikszéknek nevezetik, fekvése Alcsikon a Csik Szent Imrei dullói járásban.

Ad 2. Zsögöd községének ezen említett neve él, csakis ezen név alatt ösmeretes országszerte. Különbén vagy on nevezett községnek egy tíze-se, melynek neve Martonfalva, mely tízes Szereda városával összefoly, s nemkülönbén a községben is vagy on három utca, s nevezetik Felszeg, Alszeg és Vár utca tízeseknek. A három utolsó Zsögöd néven, és az első tízes Martonfalva néven [ismert], és magyar ajkú nép lakja.

Ad 3. Zsögöd községének más neve nem volt.

Ad 4. A község legkorábbi említése, tudniillik Zsögöd, a keresztény világ kezdetétől említődik.

Ad 5. A község népesedett mint szabad székely ősi családok, úgymint: Kacsosok, Miko, Gall, Laszlo, Sallo és Szabbo hajdoni ágazataiból.

Ad 6. A törzsnév eredetéről semmit sem lehet tudni, azonban a 2. pont alatt megnevezett Martonfalva tízését környezi egy vár, melyet Miko várának neveztek, és körül fekszik egy magoslat sáncokba véve, mely régente zsögödi Miko családé volt, s most is úgy nevezik.

Ad 7. Zsögöd községe határán előforduló többi topographia helynevek, melyek Zsögöd községe határát környezik:

a. Kicsi mező, szántóföldek, fekszik Zsögöd községe és Martonfalva térsége között, fekvése térségi és hegyes föld, közönséges gabonát termeszt, vagy az északi szélén egy puszkaporos ház az itt tanyázó katonaság számára, és mellette egy temető, de mind csak az 1786-ban történt határvédő rendszer behozatala után épültek, van három egymás mellett fekvő kövesdomb, melyeket Három keresztnek hívnak, most csak az egyik él, amelynek tetején keresztfa áll, de a múlt századba még három állott, hova hajdon processióval is járt a nép, s most is gyakoroltatik.

b. Bott földje és Likatt, szántóföldek, határos Szereda városa nyílföldeivel és Taplotza községe mezejével, északi részen fekvése térségi, jó gabonatermő föld, száraz időben a Ligat nevet, úgy látszik, a még most is vízeres és forrásos tartományról nyerte.

c. Bercz, szántóföld, inkább térségi, jól termő, határos Taplotza és Szentlélek mezejével. Ezen határrészen vagy az ott fekvő patak, mely ered Hosszaszóról, átvágva Fitod vizét, lefolyó nevezett határrészen Zsögöd községe között, s hajt egy lisztelő malmot.

Kerek csere szántó, mely csereerdőből kiirtván, szántófölddé alakították, s nevét onnan vette.

Ebhát, Bodor szántóföldrésze, amely egy magaslaton áll, a déli részen malomkővet is vágnak.

[345r] d. Gáll hidgya, apróbb elnevezésekkel, szántók: Farkas rétye. Ezek között két patak, egyik Mintsentről, a másik Szent Lélekről folynak be, a Gáll hidgyánál egybeesve, lefolyó a Nagykerék végéig, ahol is az alatt említett patakba belécsapadva, be Zsögöd közepébe az Olt folyóba.

Köves oldal, köves és bokros hegyoldal, innen kapta nevét Köves oldal.

Hisze teteje, egy magas domb, szántó, melyről Al- és Felcsik székek nagyobb része látszik, és ahol hajdon lármafát is szoktak volt fölállítani.

Pap halála, onnan vette a nevét, hogy itt egy pap törvényesen kivégeztetett.

Ördöglik, melynek nevezetét az ott gyakran tartózkodott gonosz emberektől vette.

e. Olt melyéke, kaszáló külső elnevezésekkel:

Patak melyéke. Réti, siskos, ingoványos hely, amelynek közepén egy tó van, melynek neve Aranyas tó, ki is a néptől feneketlennek nyilvánították, és egy közönséges patak mintegy száz ölni folyammal, becsapad az Olt folyóba. Ugyanott vagy az ott, mely nevezetetik Hidegkútnak, mely maga körül nedves posványt képez. Elnevezését a hidegségről nyerte.

[345v] Olt melyéke, kaszáló, vette a nevét Szent Domokosról eredett Olt folyótól, aki is a rétet elvágván, lefolyó a szent királyi határban.

Patak melyéke, kaszáló, vette a nevét a Várdotfalva között és keresztül Martonfalván a Mikovára alatt lefolyó [patakról, mely lefolyik] Zsögödig, s ott becsapad az Olt folyóba.

Tanorok, kaszáló, térségi, borvízes források által felborított magaslatok, melyeknek némely részeit az Olt folyó kiáradása gyakran elkarosítja, különben jóféle fűtermő, s onnan vette nevezetét.

f. Dellő domb, egy emelkedett térség, ahol a közönségi csordát déli felé szokták, s hihetőleg nevét is innen nyerte.

Cseres, legelőnek használatos, régebbi időben cserepet vethettek, s onnan vette a nevét, térségi, borsikás és fenyves.

g. Vész, egy fennsík, szántó és kaszáló, egy részét Vészkapunak hívják. Déli részen az Olt partján vagy az ott borvízforrás, melyből három fürdőre és két kenderáztatásra használatos, s minthogy 17 fokú meleg, valamint a fürdőre igen kellemes, télen is tizenegy napra tökéletesen kiáztatja a kenderet. Vész, úgy látszik folytonos viszonyosságban élő elődeink valamikor itt történt ismétléséről hátrahagyott neve.

h. Farkaskő alya, szántó és kaszáló, a hagyomány szerint egy Kacsos nevezetű embert egy dühödt farkas megtámadván, hosszas küzdőse után megölve, vette nevezetét.

[346r] i. Nagy vészhalom alya, kisebb elnevezésekkel, szántóföldek ezek is, a hajdon kiállott nyomorok elnevezése.

Küsvár, mely közvetlen az Olt vize mellett nyugatról mintegy kétszáz láb magasra emelkedő csúcs, és tetején kivehető várrom maradványokkal, mely úgy látszik a védelmen kívül, mint az akkor még föl nem tanált telegrafok hiányát pótoló, és a Csikszék nyugati oldalán majd minden kinyúló magaslaton tanálható hasonló várromokkal egyidejű lehet, s melyek használatok, amely is óriások homályában burkolatik.

Petre, szántók, egy véletlen, Péter nevezetű ember haláláról kapta nevezetét.

Malom felle, itt is várrom kivehető, mely a Küsvárral hasonló célból építtetett.

Köröszék, magyaros kaszáló, hársfa és magyarófa gazdagon terméseiről nevezetett.

j. Viz köze és Szentvér, kaszáló, nevezetét vette tó és posványos helyétől, amelyet a vadréccék is laknak, mely közt számtalan borvízforrások. A főbb Szentvér név alatt ismeretes, minekelőtte Európa[i] hírvöl Borszék [fel]fedeződött volna, általános használatban volt, de azután föl hagyatván, a jelen évnek jutott osztályrészül, ezen máris nagy pártolást nyert, kihűlés és egyéb nyavalyáktól [gyógyító forrást] kiépíttetni és nyilvánossá tenni.

k. Harom, ezen magas erdővel benőtt hegynek oldalában van egy várrom, melynek a falából még most is jó darab látható, melynek neve ma is Vár, s mely-

nek az aljából egy kútforrás indulván, s eredetét veszi Várpataka, s az i. alatt levő Petre nevű szántók közt folyó bé az Olt folyóba.

[346v] I. Aszalvány, erdő és kaszáló, több elnevezésekkel. Hirtelen itt van két nevezetes forrás, melynek egyike vészi a Koromviz nevet, s második a Kövespatak feje, amely hirtelen belészakad a Kormos vizében. Nevét vette, hogy köves, mely posványos térség, melynek tömött fenyvesit ezelőtt valami negyven évvel egy szélvész egy pár percre gyökerestől kisodorta, s innen vette nevezetét, hogy Romlás.

Nagy Kormos köve egy torony magasságú kőszál, teteje bükkös erdő, az alját pedig a Kormos vize mossa, határos a déli része Szent Királlyal, nyuguti pedig az Erdővidékkel.

Kis Kormos köve, egy magoson emelkedett kőszál, melynek oldala mellett vagyon a határhalom Kilenczed és Homorod Almással, bükkös erdő.

Matzo és Aranyos pusztája, bükkös erdő egy rajta lévő nevezetes forrással, s ott van egy határhalom Lövette és Taplotza közönségeinek egy magaslaton, pusztá tetején.

m. Hoszu, bükkös erdő, szomszédos Taplotza erdejével. Nevezett helyen van egy kis kútforrás, melynek neve Hoszu kutya, melynek árka tartja a szomszéddal való határt.

Édesviz feje, egy pusztaság legelő, melyen van három nevezetes kútforrás, mely pusztá nevezetét vette a jó iható vizétől, melyet bükkös erdő környez, mely pusztaságról látható Erdővidéke, Brassó és a Fogarasi hegyek.

n. Kurta feje, fenyves erdő, ez egy rövid magoslatú hegy, s nevét onnan vette, ennek aljából ered, vagyis a keleti részéből egy patak, mely Kurta patakának neveztetik, amely befoly az Olt folyóba, és tartva Taplotza községével a határt, s nevét vette Kurta hegyről. Felette Sorok, egy magaslatú hegy, sűrű fenyő és bükkössel, nevezetes a medve, farkas és őzek lakásáról.

o. Széczen, fenyves, bükkös és kaszáló, hegyes, völgyes, melynek fejéből indul egy patak, mely nevét vette Széczen pataka, s befoly a g. alatt előemlített határrészen keresztül az Olt folyóba.

A fenn elősorolt falu minden topographiabeli nevei alatt előforduló minden részei és nevezetei tudomásunk szerint híven és igazán feljegyeztettek, s minekutána semmi egyéb megemlést érdemlő földrész hátra nem maradt, a fent írottakat valószínűsítjük.

Csik Zsögödben, október 20-án, 1864.

Sallo János bíró
Nagy Ferencz m. k. jegyző.

CSÍKVEREBES

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[340r] Nemes Csík Verebes falva községének leírása. Az első kérdőpontra. Alcsík szék, a Szent Imrei dullói járás.

A második kérdőpontra. A fenn írt községnek csak egy neve vagyon, s csakis ezen név alatt ismert országszerte, csakugyan több tízesből, úgymint Fe[l]szeg, Középszeg és Alszeg.

A harmadik kérdőpontra. Csík Verebes községnek soha nem volt más elnevezése.

A negyedik kérdőpontra. Hogy Csík Verebes községe mikor említetik legkorábban, a régi hagyományból tudva van az, hogy még 1500[-asok] előtt létezett a falu keleti felső végén egy vasverető, azon verető mellé kezdtek telepedni mint mesteremberek.

Az ötödik kérdőpontra. Hogy Csík Verebes községe honnan népesített, az bizonyos, hogy az említett verető mellé a Székelyföldön lévő községekből népesítették mint mesteremberek. Megszűnván a vasverető, földesúri birtokokat vettek ki, és egész 1848-ig földesurat is szolgáltak.

A hatodik kérdőpontra. Verebes ezen nevet, melyről ma is neveztetik, a vasveretőről vette ezen elnevezését.

[340v] A hetedik kérdőpontra.

A Csík Verebes község határnevei következők:

A Görgös határ rész, ezen nevet kapta a Kozmás és Csatoszeg rétjeinek szomszédság[á]ban lévén, úgynevezett Görgös kaszáló rétje, melyen vannak több apró elnevezése, úgymint:

Ut átal, ez arról nevezetes, mivel az országút átvágja.

Deák gödre lábbja, ez arról vette elnevezését, mivel a deáknak egy szép birtoka van ott.

Kis mező, mivel az úton alól szakadtott egy kis rész.

A Csere nevű határ rész vette elnevezését arról, mivel ezelőtt egy szép cserés erdő volt.

Az Erdő alatti határ arról kapta azon elnevezését, mivel erdő alatt vagyon, melyben vannak több dűlők, úgymint:

Csűr lábja, ezen láb egy családé lévén hajdonában, és itt gabonatarató csűre volt.

Fűrész lábja, itt mindég egy fűrészmalom lévén, amely most is megvagyon, és erről neveztetik Fűrész lábójának.

A Kut lábja, ezen dűlő arról neveztetik, mivel egy igen jó kút vagyon [benne].

Mákföld lábja, nyerte ezen elnevezését arról, mivel hajdonában igen jó mákja volt ott.

Az Oroltaké[?], arról kapta ezen elnevezést, mivel irtott hely lévén.

[341r] Remete árka, ez arról kapta ezen nevet, mivel 1500[-asok] körül egy remete lakván ott, mely lakjának helye ma is látható.

Csík Verebes község szénatermő rétjei következendők, úgymint:

Olt melyéke, nevét vette az Olt folyamáról, mivel ezen réten az Olt folyam átkanyarog, melyben sokféle nemű halak teremnek, s majd minden évben a szénát rontja kiöntésével.

Verebes melyék rétje, mivel a község mellett vagyon. A Benes nevű rétet vette eredetét ezen deák szótól: *bene*, mivel egy kis része igen jó szénát terem.

Csík Verebes községnek, mivel Kozmás, Lázárfalva és Tusnáddal egy közös erdőt bírnak, azért ennek egy nagyobb részét kihagyjuk, mivel a fenn írt községek béhozták, csakugyan megemlítiük a Mitács erdőrészt, mely határos Erdővidék Magyar Hermán, Kis- és Nagybaczon erdőrészeivel. Ezen Mitács elnevezését arról nyerte, midőn hajdon egy bizonyos ember, látván hogy egy másik az aljban valamint ás, kérdezvén tőle, te mit ás[ol].

Ezen Mitács részbe vagyon egy nagy kiterjedésű szép havas, melynek igen jó hideg forrásaik vannak, nevezetetik Mitács fej pusztájának, honnan ered egy szép folyó patak, melyben sok pisztrang hal terem.

[341v] Továbbá ezen Mitács részbe vagyon még egy szép zúgó patak, mely Also patak név alatt létezik, ebben is hasonlóul sok pisztrang hal terem.

Ezen patak ered az úgynevezett Páteré pusztájáról, amely Páteré nevű hely vette eredetét arról, mivel hajdonában egy pap gyakran ott vadászott, amely erdőben sok nemű vadak lakoznak, úgymint medve, farkas, őz, vadsertés.

Végre nevezetes Verebes község, mivel igen sok jó iható savanyó kutakkal bővelkedik, mint benn a községben, mint pedig künn is a határain.

Vagyon egy patak, mely a község között végigfoly egész az Oltig, és ered a községtől egy háromszáz ölnyi távolságra egy igen hideg forrásból, mely patak télbe-nyárba és legnagyobb szárazságban is egyforma állásban bő vízzel a községet ellátja.

Kelt Csík Verebes, november 5-én, 1864.

Antal Ignác jegyző
Kovács Ferencz esküdt
Kovács Ignác esküdt
Kovács János bíró

DÉCSFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
(Fol. Hung. 1114/57.)

[109r] Erdély ország, Udvarhelyszék, Bögözi járásban Décsfalva.

Décsfalva községe fekszik Udvarhelyszékbe, a Nagy Kükölli bal partján, az Székely Udvarhelyről Székely Keresztur felé menő országos út a községet átmetszi. Nagyon kis község, mert alig áll húsz házból, s

nincs is emlékezet, hogy valaha nagyobb lett volna, mégis régiségeivel a szomszéd falvakkal vetélkedik, s gyanításunk szerint hajdonában valamely egy család birtokának kellett lenni, mert korunkig is csaknem három ágon forgott, tudniillik 1/3 gróf Kemény családé, 1/3 Sándor családé, 1/3 a Kis családé, s így széledett apróbb ágazatokra.

Határa is a községhez képest nagyon csekély, és határozódik kelet és délről Agyagfalvával, nyugotról Nagy Galambfalvával, északról a Nagy Kükölli és Magyaros községével, és mostani használatunk szerint három határra oszlik fel, s viseli a következő elnevezéseket:

a. A községen felül és az országúton belől *Rét*, kaszáló és kevés szántóval.

b. Az úton kívül *Kicsi lok*, ez is kaszáló és szántó.

c. *Bárdos*, a Kicsi loktól délre, szántó. A Kicsi lok és Bárdos között jön a községbe egy kis patak, amely *Bardos pa[ta]ka* neve alatt ismeretes.

d. *Orotás*, egészen kaszáló, ezek képezik az első határrészt.

Az Orotás és Bárdos mellett jön megint egy kis patak a községbe, amely Orotás patakába neve alatt [109v] ismeretes, és a községben Bardos patakával öszveszakad, s úgy foly a Kükölliönben a falun be[le]l.

A második határrész az Orotástól nyugotra esik, az egésznek jobb része szántó, kivéve a széliben eső kevés ciheres és kaszálós helyeket, s viseli a következő elnevezéseket, legkívül kezdve:

a. *Külső pad*.

b. *Belső pad*.

c. *Atal*.

d. *Füzkut*.

e. *Felhago*.

Az egész határrészben patak nincsen.

A harmadik határrész fekszik a falun kívül és alól, s hozzá értetődik ami kevés erdő és kaszáló rész van is a szántóhatár és nagy galambfalvi határrész között, amely kívül kezdve viseli a következő elnevezéseket:

a. *Mocsár ut*.

b. Bennebb *Borso föld*, a borsóföld között jön a községbe egy igénytelen patak, amelyről azt hiszik, hogy hajdon *Balás árkanak* hívták, most azonban semmi neve nincs.

c. A községen alól és belől *Berek* le egy darabig az országút mindkét oldalába, az egész kaszáló.

d. Azon alól *Miko*, kaszáló és szántó (a szántóhatár és község legelője közt jön be egy mély árok, amelynek jobb oldalában több urnadarabokat lehet találni, neve *Homlok árka*).

e. *Homlok és Homlok alya*, legelő.

f. *Bati*, legelő.

g. *Eget erdő*.

h. *Csere erdő*.

Az említett elnevezéseket viseli községünk és határai, valamely esmert régiséggel nem bír.
Décsfalva, szeptember 22., [1]864.

[110r] Rátz Gergelly birtokos
Rátz Sándor birtokos és esküdt
Sándor Joseff
Máté Imre falusbíró
Bartos János

DITRÓ
(ÉS FÜLPE, GYERGYÓHODOS,
GYERGYÓHOLLÓ, HOLLÓSARKA,
OROTVA, SALAMÁS)
OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.
(Fol. Hung. 1114/13.)

[361r] Helynevek Gyergyó Ditró községből.

1. Ezen község tartozik Csikszékhez, járás Gyergyó Szent Miklos.
2. Ezen község Ditró név alatt él, mely név ország-szerre ismeretes.
3. E községnek más elnevezése nem volt.
4. Nem tudatik, mivel régi irományai 1714. évben templommal együtt elégték.
5. Lakta és lakja székely római katolikus nép.
6. E község Ditró nevét vette a közte lefolyó kis patak Ditró vizéről, honnan pedig e kis folyó nevét vette? Nem tudatik.
7. Ezen község határában következő topographiai nevek fordulnak elő, úgymint:
Also Heveder, Pálkovács, Gődüzt dombja, Felső Heveder, szántó, határos Gyergyó Szárhegy és Gyergyó Remete községekkel, mely határrészekben Vargák és Vaskó utya és Nagy ér és Gődüzt patakok előfordulnak,
Kerek Magyaros, Hegyfarka, Vágás, Meleg völgy, Sajó, Kőszál alya, Lövdőző, Borzoka, Csibiek gödre, Martonka folyóval (Kitsi patak), Agyag áso, Rez oldala, Also- [és] Felső Bene vesze, Kis-Nagy Köllők vesze.
Kövespatak, völgy egy kis csergedező patakkal, a vize ezer ölnyi távolságot a föld alatt foly, míglen Ditró nevű nagyobb patakba nem szakad.
Feketesorok, hegy, régen erdő, most kaszáló.
Kurta sorok, hegy.
Vizmelyéke Ditró nevű patakkal, a községen átfolyva a Maros folyóba ömlik, forgat több egykerektű, felyülcsapó őrlőmalmokat.
Nyáras oldal.
Felső Rez, hegy.
Komárnyék, hegy.
Sora, Kocsos, Csova, hegy, hegyes csúcs.
Barlang, völgy.
Lok, völgy.
[361v] Bányabüke oldal.
Kitsi Péter pajtája, oldalos.

Hátmelyéke.
Györgydeákok mezeje, hegyes-völgyes.
Siklodiak mezeje, nagy kiterjedésű magoslat, szántó.
Orotva völgy Orotva nevű patakkal, mely a Maros folyóba szakad.
Tászok hegy, részint szántó, legelő, kaszáló és erdő.
Tászok patak, völgy.
Kovátsok sorka.
Gudu feje, meredek oldal, szántó.
Éles sorok, hegylanc.
Grof gödre, Mártonok bányája, Gombojag bánya, Mesterné bányája, Gálok sorka, Bánya vége.
Bánya háta, hegyes, oldalos, kőszirtos, vízmosásos hely, szántó, kaszáló, legelő és erdő.
Andréka.
Plopcsis, hegyoldal, szántó, kaszáló,
Nagy és Kis Salamás, oldal és hegytető, legelő, erdő.
Fülpepatak, völgy.
Salamás község, praediuma Ditró községnek.
Fülpe, fennsík, kaszáló.
Hodos, Tothvesze, Magossak, Pálvesze, Akasztóhegy, Farkas verem.
Sárospatak, hegyes-völgyes, szántó, részint kaszáló.
Küs mező, Sorok oldal, Tilalmas erdő.
Borszék utya, országút.
Fejérpatak hátya, oldal, szántó, kaszáló.
Fejérpatak, völgy kis folyóval.
Középdomb, oldalos és teres, szántó.
Falumelyéke, teres, szántó, kaszáló.
Maros melyéke, Kutrét alya.
Akasztó hegy alya, teres kaszáló.
Oroszbük, legelő és erdő, hegyes-völgyes.
Új havas, Vakarja mező, Ketskerez, Putna patak feje, Magasbük, magaslat, hegyes-völgyes, erdős legelők.
Közrez, havas tető, kőszirtos erdős hely.
Halaság teteje, Toma mezeje, Nyíres sorok, Keskenbük, Mezeiek sorka, Laposbük, Karófás sorok, Kiti- Nagy Sorok, Ordás sorok, Bajkok mezeje, Rivo, Lükénő, Nagy Rez, Kis- Nagy Aszod, István mezeje, Totok kalibája [362r] Szép sorok, Széles hegy, hegyes-völgyes, meredek oldalos, kőszirtos helyek, részint szántó, kaszáló, legelő és erdő.
Bikafő, Korhán.
Mánás oldal, hegyes-völgyes őserdős hely.
Hollo sorka, hegysorok.
Aszod bütüje, hegysorok.
Aszod patak, folyó.
Hollopatak, kis folyó.
Borpaták, kis folyó.
Halaság pataka, kis folyó, melyben régen sok hal találtatott.
Török pataka, Nagyág pataka, apró folyók.
Hollo, térs fekvésű kaszáló és szántó hely.
Besztercze, folyó.
Maros, folyó.

Gyergyó Ditró határos Gyergyó Szárhegy, Gyergyó Szent Miklos, Gyergyó Remete és Gyergyó Taplocza községekkel.

Gyergyó Ditróban, október hó 4-én, 1864.

Község hivatal
Siklodi Mihály m. k. bíró
Fülöp István m. k. jegyző

ÉGE

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[117r] Helynevek leírása. Erdély hon, Udvarhelyszék, Homo[ro]di járás, község Ége.

1. *Ége* legkorábbi neve, minthogy más falváknál fennebb való helyt áll, és az éghez közelebb, innen lett *Ége* eredeti neve. Szomszédjai Dállya, Jásfalva, Ábrahámfalva és Szent László.

2. *Szejké* a falu közelében kaszáló hely, mely nevét a süllyedékes és vizenyességéről kapta.

3. *Nyir bérce*, szántóföld, a nyírbokrosból kiirtatott, s onnan eredeti neve.

4. *Halovány helysége*, szántóföld halovány színű földdel, melyről vette eredeti nevét.

5. *Akasztófa helysége*, szántóföld, neve onnan van, hogy a régi időbe akasztófa volt ottan.

6. *Ketskés csere*, apró csereklés és bokros erdő lévén, hol is kecskék legeltek, onnan eredeti neve, azután kiirtatott, szántóföld jelenbe.

7. *Szénás kert*, kaszáló, hajdon bé volt kertelve, mint szénát termő hely, onnan vette nevét a korábbit.

8. *Malom hegy*, mely alatt egy víz folydogál a dályjai határszélén, hol hajdonba malom volt, erről neveztetett Malom hegynek, szántóföld.

9. *Csigollya* nevű hely, szántó és legelő, ezen eredeti neve [onnan van], hogy ottan csiga gyermeki játékra bőven terem.

10. *Tizedes* nevű hely, hasonló, onnan vette nevét, hogy, fejedelmi juss lévén, a tized részit, decimat a terményéből kivették.

11. *Órhegy*, kopár magos hegy, legelő, onnan eredeti neve, hogy [117v] elődeink hajdon a gyakran járó ellenség ellen őrvonalat állottak, s úgy védték magukat.

12. *Bereczk hegye*, ez is magos hegycsúcs, kicsi határunk egy darabocská *Bereczk* nevű helye Dályjának szakadván, ez azon helységnek fölötté van, és onnan vette a korábbi nevét.

13. *Kicsi erdő*, szántóföldek szélén, eredeti neve, hogy kicsi az erdő.

14. *Tőkés föld*, legelő, régi aggott fáknak helye, gyökerei ma is ott léteznek, innen tőkés föld a neve.

15. *Két Tanorok köze*, keletről és nyugotról is Tanorok, minek közötté fekszik, szántó és legelő, onnan van eredeti neve.

16. *Két vég* vagy *Kenyeretlen mező*, szántó, a faluból kijáró út van egyik láb végén, a másik út a másik végén, és arról van eredeti neve, és hogy nagyon terméketlen is.

17. *Széna mező*, jó szénát termő kaszáló hely, onnan korábbi neve.

18. *Széna mező* és alább a falu mellett *Peterné forrásai*, jó vízzel kedveskednek az utazóknak, és azért [neveztetik] Széna mező kuttyának, és a Peternő forrása Peternő nőszemély feltalálásáról Peternő kuttyának neveztetik. Ezen két forrás folyama öszveelegyül, a falvát keresztülfolyja. Kis patak ugyan, de községünkre hatós élet forrás, mivel másféle folyónk nincsen, és határunk körébe sem foly más idegen helységből. [118r] Széna határunk magos helyeni fekvése miatt a dályjai határba lefoly, és a Dályát is, mint szomszéd falvát, keresztülfolyja.

19. *Tanorok allya*, szántóföld, Két Tanorok alatt van fekvése, onnan vette korábbi nevét.

21. *Simo csereje*, szántó, a régi Simo család elhalálozván, csereerdejének helye, onnan eredeti neve.

22. *Hideg kut*, szántó és kaszálóval elegy, hideg forrásáról vette nevét, ez is öszvefoly Széna mező és Peterné forrásával.

23. *Falu Tanorokja*, legelő, mely hajdon a község által bé volt kerítve, és azért neve Falu Tanorokja.

24. *Falu szállassa*, ugyanezen Falu tanorokja mellett a közönséges falu szállás csereerdőcskéje, onnan van neve.

25. *Sándornő vágottja*, özvegy Csiszér Sándornőé lévén ezen megnyesett erdő, onnan van korábbi neve.

26. *Kányád bérce*, határszéllyen levő hegytető, honnan az utazó messze ellát, és sokszor szállásol is a Kányád fele menő útvonalba, honnan kapta is eredeti nevét.

27. *Orbán szállassa*, kicsi erdő magos fákkal, az Orbán utódoké a szántóföldeken kívül, onnan kapta nevét.

28. *Nagy erdő*, erdős hely, hol hajdon jócska erdő volt, onnan vette nevét.

29. *Kádár oldala*, legelő, a régi Kádár utódoké, onnan eredeti neve.

30. *Rakottya*, legelő, rakottyaféről vette nevét.

31. *Tőkék köze*, szántó, régi erdőről vette nevét.

[118v] 32. *Szállás allya*, az Orbán család szállassa alatt fekvő szántó, ahonnan van eredeti neve.

33. *Derék* nevű helység, szántó, a határnak dereka vagy közepében fekszik, nevét onnan kapta.

34. *Csűr mege*, végén lévén téglavető csűr, onnan eredeti neve, jelenbe szántó.

35. *Hegy fele*, szántó, az Ábrahámfalva felé menő hegytetőről neveztetik Hegy felének.

36. *Hosszu tövis*, inkább kaszáló, mint szántó, a határ középpontjától kinyúló hely a határszéllyig, mely tövises kaszáló, onnan vette korábbi nevét.

37. *Magyaró*, legelő, eredeti neve a magyarófáról, mely azt termeli vagy hajdon gyakran termette.
38. *Pityoka kert*, pityókát termik, azért neve Pityoka kert, amely a község osztályából mindenkinek részébe jutott fővényes suhogó földdel.
39. *Orotás*, szántó, régen az erdőtől kiirtatott, honnan vette nevét Magyaró legelő hegye alatt.
40. *Erdő mege*, szántó és a dálljai határszélén a 39. pont alatt kiirtott erdő megett volt, honnan kapta eredeti nevét.
41. *Körtvély bokor*, ez az ábrámfalvi fordulóbani határunk közepén levő szántó, mely nevét a körtvélybokorról vette.
42. *Fel járó*, szántó a dálljai határszélén, nevét onnan vette, hogy itten a szántóföldek ki hegyre járnak.
43. *Vásáros ut*, ez a község szántófölde, [117r] hajdon a községnek vásárra járó útja volt a községi határ közepén végig, onnan van jelenlegi neve.
44. *Motsár*, a falu közelében szántó és kaszáló, onnan vette nevét, hogy mocsáros, süllyedékes helység, hová még a marha is könnyen beledül.
45. *Két mart köze*, szántó és kaszáló a dálljai határszélén, hol a szántóknak elől-hátul két végein nagy martos árok van, onnan vette nevét.
46. *Terem* nevű hely, szántó, déllel szembe fekvő, gabonát terem, és onnan van a neve.
47. *Dállja felé*, kaszáló az országos út mellett, onnan neve, hogy Égeből Dállja felé ott mennek le.
48. *Gantsos patak*, a falun kívül eredő forrás, mely a falvát keresztül folyja a dálljai határszélig, és onnan Dállján keresztül a Homorodba szakad Városfalvánál.
49. *Követses domb*, szántó a falun kívül, hogy apró kövekkel és kősziklás hellyel el van látva, onnat vette eredeti nevét.
50. *Háló gyepű*, szántó és kevés kaszáló a 38. pont alatti Pityoka kert alatt, mely onnan vette nevét, hogy hajdon a zivataros időkben ottan háltak a marhákkal, mint biztosabb helyen.
- Ége, 25-a Julii, 1864.

Orban Sándor bíró

ÉNLAKA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
(Fol. Hung. 1114/57.)

[120r] Helynevek összeírása Énlaka községiből, *Udvarhelyszékből*. A kérdésekre tett nyilatkozat.
Elsőre. Kerület Udvarhely, székhely Udvarhely, járás Etéd.
Másodikra. Egy neve él ma a helységnek, és ez Énlaka.
Harmadikra. Volt 1645-ig Fienlaka–Eienlaka, azután 1753-ig Jenlaka, ezen ponttól már Enlaka.
Negyedikre. Erről a fennebbi nyilatkozatnál több adatolható esmerettel nem bírunk.

Ötödikre. Népesített csakis tiszta székely eredetű népfajból, s ezen eredeti tisztaságát máig is vegyületlenül megtartotta.

Hatodikra. Az alább megjelenő Wár nevű helyen volt igen régi várba közhagyomány szerint lakott egy vártulajdonos, mások szerint felügyelő Fien, másikon Jien vagy Jen nevet viselő, s ezen névtől vette kétségtelenül e helység eredeti nevét, s az üdők változatos sorain a fenn nevezett változtatásokon lejtővén lett Enlaka. Ez eszerént felmutatható sok régi meták és oklevelekből.

Hetedikre. Ami az első dűlőt, azaz helységet illeti, van a helység közepén egy, a falvának több részeit magossággal sokkal felyülhaladó hegy (domb). Ezen áll egy régi templom, gottus ízlésű, észak felőli mennyezetin ezen valóságos hun betűkkel festett sorral: Georgius Musnai, tsak egj az Isten (ezt a schéma útmutatásán kívül íram, engedelem érette).

Nevezetesebb utcái a helységnek: *Kerestelj uttza*. *Wár uttza*, a nevezett vár alatt. *Nagy kö uttzája*, egy igen nagy kőről neveztetve.

Második dűlő *Magjaro oldala*. Ez a helységtől délre esik, fekvése nyugotra áll, felette keletre egy szép orom nyúlik a falva alsó szélire, Magjaro bértze. Ezen dűlőhöz tartozik *Zsákod oldala* délre fekvő szántói-val, ez alatt dél felől foly le a kevéssel felyülről, úgy mint Ijesztő bükk és Nyir kibuzgó forrásaiból eredő s Zsákod pataka nevet viselő tiszta folyamocská, mely a határt a Martonositól elválassza. Ez a Gagy vizének eredete, s Székely Keresztturnál szakad a Nagy Küköllöbe.

[120v] Harmadik dűlő *Bartza*. Ez a falvától dél felé esik, fekvése északra néz, torha sovány föld, keleti szélje, mely *Só hordó bértznek* hívatik, özszezügg Martonos, Csehérd falva és Firtos Váralja határaival, s a hegy ormán egy szeglethalmot tart *Quadriméta* címmül. Ehhez kapcsolt melléknevek Bagjos, Tsorgos kut, Nyir, hol nyírerdő volt, jelen kaszáló, Baknyuzó stb.

Negyedik dűlő *Wár dűleje*. Ennek fő nevezetessége az, hogy itt látható egy régi vár fundamentum hozzá hasonlíthatlan ércesült tégláival, melynek hossza ..., szélessége pedig ... ölet tesz ki, építtetési idejéről bizonyos adatot nem bírunk. Ma szántónak használtatik. Ezzel kapcsolatba álló alnevek Átal, Köves, Ortovány (orotvány).

Ötödik dűlő *Wész oldala*, ez egészen északnak áll, a falvától kelet és észak köze irányba, mellékcsatolványai hasonló állásba *Kerekdomb*, Wár bükki alja, *Firtos alji szeg* stb. szántók, de észak[nak állók] és hívessegek néha az ősz vetést veszélyeztetik.

Hatodik dűlő *Ortovány* vagy Orotvány dűlője. Ehhez [járó] csatoltv[ányo]k Karatson vágása, azaz Karatson nevű birtokos orotványa. *Tsegér*, *Kalandos*, *György vágása*, *Lapihas*, *Mátyás Aszalvánnya*, *Komlos*, *Görnye*, *Kükényes*, ezek mind nyugotra néznek. Déli szélínél

[a] dűlőnek rohan bé a magos Firtos alól egy sebes folyócska irtózatosszaggatással, mely a nevezett dűlőt többekkel edgyütt a falvától elszakasztja, átjárása nehezen tartatható.

Hetedik dűlő Körös bértze deleje. Ehhez tartoznak Nyires, Füves ut, Hoszsú likat, Pap szége, Koskosár, hol régen kosok, berbécsek akla volt. Ennek kelet és észak közti szélénél [121r] s az érintett Firtos sziklájának északi sarka alatt ered egy fogyást nem szenvedő forrás, melynek kristály folyama észak és nyugat közti tartva lefoly Énlaka és Atyha erdős határszélén, mindenik falvától örökös felpontnak (meta) esmertetvén, s maga a kút Firtos kút név alatt Firtos Váraljának, Énlakának és Atyhának szeglet határpontja.

Innen nyugotra fekszik a nagy erdő *Eger háta mege*. *Matskakö*, *Nagy vész*, *Gyökeres alja*. Warsa (vadászok kedves lesállás helye). Gyertyán sűrűje, Tsukja. Ezeknek fekvések általában északra van, észak felőli széleiket az említett Firtos kút árka (folyama) válasza el Atyha határától, edgyesül a Küsmöd vízzel, s szakad a Kis Kükömlőbe Erdő Szent Györgynél. Ezen erdőrésszhez tartoznak Verőfény, Tsokás, Szálka, *Karuljos mege*, melynek széle érinti az etédi Tsokás nevű kaszáló határt.

Kilencedik dűlő *Töviss delője*, fekvése nyugotra áll, melléknevek ide tartoznak *Malommező*, *Szakadály*, *Karuljos* stb.

Tizedik dűlő Szédelgő delője, északr[a] néz, kapcsolványai Was vágás, azaz Vas István irtóványa, Aszalvány, azaz erdőből asztalt hely, Szederjes mál, Ülü telek.

Tizedik⁴³ dűlő Tömletz dűleje, észak állású, a falvától északra esik, magába foglalja a Bértzmege, Szakaszmege, Rokalik, Matskalik nevű helyeket.

Tizenegyedik dűlő Peszente, ehhez tartozik Pap uta, ezek az etédi határral érintkeznek északi széleiknél. Tizenkettedik dűlő Malmos, a falvától nyugotra. Ehhez tartoznak Kebeled, ennek kristály csermely folyama dél fele haladva befoly a Martonosi s fennebb érintett, Zsákod pataka nevű folyamba. [121v] Ehhez tartoznak Kebeled oldala erdeje, Burustyános árka, melynek eredeténél áll a Martonossal rakott közhalom. Aszalvány, ennek észak felőli szélénél foly be a Kebeled patakába egy száraz üdön kiapadó mély árok, Zádokvész árka. Ezenkívül a falva felől van a magos Cserehát, mely régebben Ustök tetejének mondatott, tetőpontján álló kerek erdejével, mely ecclesia sajátja. Ennek az a történelmi nevezetessége van, hogy itt ütköztek volt meg hevesen az énlaki, martonosi és firtos váraljai férfiak 1661-ben a tatároknak egy szakadék táborával, minek következtése volt azon tábornak végképpen eloszlása s néhány fenn írt falvi derék férfiaknak életek végveszélye. Ott estek volt el énlaki Kerestely István és Fartzádi Mihály is, örök gyászphantjaik máig is

láthatók. Emlékeket a hosszas időn keresztül a végfeledés homálya el nem fedte.

Ennyire terjed Énlaka helység helynévösszeírása, melyben a nevezetességek teljesen felmerítvék. Mit hogy lelki egyenességgel a tiszta valóság nyomán írunk, hivatalosan bizonyítjuk.

1864-be, augusztus hó 14-én, falusbírói lakunkba.

Was Josef községi jegyző saját keze

Fülöp Mihály öreg hites s. k.

Demeter Moses falusbíró s. k.

Patakfalvi Samu fő hites s. k.

ETÉD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[113r] Helynevek Etéd községből, Udvarhelyszékből.

1. Etéd községe fekszik Udvarhelyszékben, Etédi járásban. A körül fekvő tizenhárom község Etéd vidéke cím alatt esméretes. Az elnevezés onnan ered, mivel Etéd azon községek között legnépesebb, és éppen a központon van.

2. A községnek csak fenn írt neve ismeretes országszerre, más nyelven elnevezése nincs.

3. A községnek más elnevezése nem volt.

4. Hogy a község mikor említettik legkorábban, hivatalos iratokból nem tudatik, különben a 14. század első feléből a körül fekvő falvakkali határ osztályról irományai vannak.

5. A községet mind ős székelyek lakják, sehonnan sem népesült, mint a legtöbb székely falvaknál van, a hosszú időközön keresztüli szaporodás által népesült, mi onnan is világos, hogy 1720-ig saját papot tartani nem volt képes, leányegyház volt. Jelenleg pedig minden külső beszármazás nélkül önmagában kifejllett népes község.

6. A név eredetéről csak egy mesészerű hagyománnyal bírunk, mely hogy valósággal szájról szájra történt átadás útján szállott-e le [113v] korunkig vagy újabb időben költetett, bizonytalan. Egyébiránt, hogy meglehetősen régiség fátyola takarja, onnan gyanítható, mivel hatvan éven felyüli öregektől, kik között tudományosan képzett és papi hivatalt viselt egyéneket ismertünk, hallottuk. A mese ez:

Egy ember birtoka volt jelenleg öt község minden határa, és négy fia osztályrészét követelvén, megindult terjedelmes birtokán, hogy mindeniknek illetőségét adja és mutassa ki. A jelenlegi énlaki község helyén azt mondá, itt én lakom, innen ma is Énlaka. Tovább jövőn, a mai Etéd táján nagyobbik fijának mondá egy nagy térséget körül mutatva, mi akkor mind erdővel volt bönöve, a tiéd – innen Etéd. Észak felé haladva Etéd-től, a mostani Küsmöd helyén má-

⁴³ A sorszám ismétlődik, nem írtuk át a számozást.

sodik fijához szólva azt mondá, itt van egy kis mód, innen Küsmöd elnevezése. Amint innen nyugotra tértek, és jó darabig mentek, útközben abba egyeztek meg, hogy egyik is ne szóljon, hagyják az öregget saját tetszésére az osztályrész kimutatásában, de a harmadik fiú megunván a hallgatást, sugá más testvéreinek, de én szólok ma, megtetszedvén neki a mai Szolokma tája, és az atya azt a helyet neki adta, innen lett Szolokma.

A negyedik fiú megbúsulván, hogy neki [114r] talán már neki atyja nem adja ki részét, mivel estefelé volt, s a birtoknak is keleti irányában vége felé jártak, Énlaka fele visszavivő útjokban így szóla atyjához a hegyen, melyen Atyha községe fekszik ma, adj, ha akarsz nekem is már, és azon hegy vidékét neki adá, innen lett elnevezése Atyhának.

7. A község határában előforduló dűlők:

Szép mező, jó fekvésű hely.

Bodon, Kenderegy, Szénégető.

Lapias, posványos hely.

Meleg völgy, a környező két hegyoldalról visszaverődő napsugarak általi melegről.

Rakottyás, rakottfákat termő erdős hely.

Bartsa. Ugron, rossz, dögös bejárású oldal.

Cséllye, Fenyős patak.

Virgo, a szomszéd falvakkal sokáig osztályper alatt állott hely.

Kincses árok, közhiedelem szerint arany és ezüst anyagokat tartalmaz, e hitnek kifejezést ad az ottani temérdek, ismeretlen kezek által tenni szokott ásások.

Nyír. Vessző verme, régen vesszőkkel benőtt sötét hely volt.

Sáros patak oldala, az aljában folyó patak zavaros többnyire.

Fülemér. Szegényszer, gyenge termésű hely.

Oláhos, régen mezei lakok voltak rajta, ezzel szomszédos Fajkalak, hihetőleg az oláhoson lakók marháinak itt volt szállása.

Fatörés, régen erdős hely lévén, s palás talapzata miatt megsuvadozván, az akkori [114v] faromláról neveztetik.

Zavarag északa, Juhasas, Jáhoros, Sás oldala, Sásos hely.

Tömlecz oldala és teteje, a Firtos várával összeköttetésben álló hely, ahol római császárok és magyar királyok aranyait és más régiségeket is találnak időnként szántás alkalmával.

Pap uta, a firtusi szerzetesek Etédre lejáró útja volt.

Peszönte, mikor körül fekvő falvak Küsmödnek filiái voltak, a vasárnap templomba menő hívek itt köszöntették egymást.

Ölves. Agozat, ezen erdőből több mellékhegyek és patakok ágaznak szét.

Sajgo, Kürté, erdős helyek.

Helynevek:

Csinod, erdős hely.

Libor hát, Bud vára.

Fejedelem rétte, egy székely jóság törvényes birtokosának visszaadására Károly Fejérvárról kijött katonaság lovaji az executio tartalma alatt itt élmeztettek. Szórfü, vékony füvet termő hely.

Vizek:

Firtus vize és Sütő mona pataka, e kettőből mosás vízaradás alkalmával Etéden felyül benn és alól az országszerte ismert szép apró vasport, mit közönségesen rézpornak neveznek, és írás porozni használnak, Erdély minden városaiban széthordják a lakók.

Egri kutja, Csákilyás kut, Kőbánya kut, Boronás kut, Ölves kutja és számos igen jó vizű források.

[115r] A lehető pontossággal és hűséggel az illető kútfők felhasználásával megíratott Etéden, augusztus havában, 1864-ben, általunk

Gálfi László falusbíró m. k.

Kelemen András községi jegyző m. k.

Hogyai László esküdt s. k.

Farkas László esküdt s. k.

FARCÁD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[124r] Nemes Udvarhelyszék, Fartzádi járás, Farcád községéből.

Először. Emlékezet óta a jelen nevet viselő helység *Farcád*.

Másodszor. Mind az írás, mind a hagyomány szerint ezen egy nevet viselte jelen korunkig a helység.

Harmadszor. Fennebb megíratott.

Negyedszer. A helység neve közhitelű iromány útján 1598-ba említettik.

Ötödször. Emberi emlékezettől fogva népessége tiszta székely.

Hatodszor. A helység neve tudományos nyomozás útján hun eredetű, jelentése korunkban ösmeretlen.

Hetedszer. Első dűlő maga a helység.

Második dűlő neve *Mezőre hágó*, nevét vette hágós dombos alakjáról. Ebbe nevezetesebb aldűlő neve *Arannyas ásás*, miért kapta ezen nevét, nem tudhatni, szántóföldekből áll.

Harmadik dűlő Ropo, ebbe nevezetesebb aldűlő Sisod, mindkét név általunk ki nem magyarázható. Ezen neveket pedig bírja emberemlékezettől fogva, erdős helyből áll[ó] oldalos helyen.

Negyedik dűlő *Kerek magyaró*, aldűlői *Ereszvény*, *Hont hegye*. Az első egy mezei vízárak mellett fekszik, a fejébe vagynak százados bükkfák, bennebb a víz árka mellett kaszálók és szántók. Az utolsó részint ciheres erdő, [124v] részint kopac legelő, egész-

be meredek nagy hegy, szabad szemmel látható róla
Fogaras, Brasso, Hargita, Cserepes kő havassai.
Ötödik dűlő *Somos*, oldalos hely, szántóföldek és kaszálókból áll.

Hatodik dűlő *Bükk alya*, most szántó és kaszálókból áll, régen erdős hely volt egy része.

Hetedik dűlő *Nagymező*, oldalos, vizenyős hely, szántó és kaszálókból áll.

Nyolcadik dűlő *Tökés*, szántók, kaszálókból áll, oldalos hely.

Jegyzés. A rendes dűlők fönn megjegyez[tet]vék, de vagynak még ezekben aldűlő név alatt helynevek:

a. *Kerzma*.

b. *Képre hágo*, melyek még a reformatio előtti korból eredtek.

c. *Vár uttya*, mely innét megjárható mezei út, Fartzádból a fartzádi és hodgyai határon keresztül a híres Budvárára vezet. Ezen úton jártak a hajdan fennállott várhoz, amint az út jelen állása mutatja, és hagyományból is lemaradt.

d. *Kép mege*, ez is a reformatio kora előtti elnevezés.

e. *Gaz csere*, most szántók, hajdon kemény csere volt.

f. *Lengyel bértze*, mely a szomszéd Lengyelfalváról vette nevét. Ezen nevek alatt előforduló helyek részint szántók, részint kaszálók.

Továbbá a helységen keresztül mégyn egy patak, mely ered napnyugotról, a süköi és fartzádi határokból, és a helység déli oldalán a kisebb patakocskákkal s víz árkokkal [125r] edgyesülve, Hodgyafalván és Bikafalván keresztülmenve a Nagy Kükölliöbe végződik.

Farcád, szeptember 8., 1864.

Kovács Pál falusbíró mp.

Sándor Mozes jegyző mp.

László Ignác helybeli ref. pap s. k.

FARKASLAKA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[126r] *Farkaslaka* közönség leírása:

Folyó év július holnap első napján

Parajdi járási dulló úrtól kapván

Egy nyomtatványt, s ahhoz illő utasítást

Hogy a községekéről készítsünk leírást.

Mire Farkaslakát leírni kezdtünk,

S nevezeteseit alább megemlíjtük.

Farkaslaka község fekszik itt Erdélyben

Nemes Udvarhelyszék északi részében.

Hogy miről nevezik ezt Farkaslakának,

Tudni megköszönjük a Nagypáinknak;

Itt a határunkon volt egy Péterfalva,

És annak létezett tizenhat lakosa;

Azok közül egynek volt itt benn egy malma,

Hova a többi mind örölni bójárva,

Azok közül [egy]ik örölni bejőve,

s az egy kancájával szerencsétlen leve,

Mivel a farkasok falásig megevék

Míg a gabonáját ottan megörölék;

Vissza menve búson, panaszlá többinek,

Okoskodtak, hogy már azzal mit tegyenek;

Feltalálták azt, hogy jöjjenek be lakni

És a malom mellől az erdőt kiírni.

Úgy is tettek ők mind, irtván építettek,

Rendre egymás után odahelyheztek.

[126v] A sok farkasokat lakokból elűzték,

És Farkaslakának a helyet nevezték;

Az írt Péterfalván mind Nagy fiak laktak,

Kik, mint mondók ide, minyáján beszálltak;

Nagy Péter volt köztök hatalmas és ügyes,

Péterfalvának volt a hely nevezetes;

Ezekből származtak jeleni Nagy fiak,

Nagy Sándor, Nagy Sigmond, Nagy István s mások.

Dénezs földje van még arról nevezetes,

Török Dénes lakta, mint ügyes, s erélyes,

Ki nagy gazdaságot szorgalommal üzött,

A jó társaságért ő is béköltözött,

Tőle maradtanak jeleni Dénezsek,

Kik felesen vadnak, mind engedelmesek,

Fantsaliak, s Lászlók, Albertek, s Kalozok,

Azután jöttek bé, s lettek itt lakosok,

A több nemzetségek, úgymint Demény fiak,

Három székről jöttek, s azután itt laktak

Jakabok, Pakotok, Orbányok és többek,

Nem igen rég hogy ők e községbe jöttek,

Kovácsok, Fábiánok, Szabók és a Ballák

Még azután jöttek, mint apáink mondják,

Tamás és Magyarai, Bonda és Bálintok

Lőrincz és Hadnagyok, Zsombori s Ambrusok

Mint földészek jöttek más községből ide,

De annak már mindjárt sokacska ideje,

Vadnak még Miklosok, Hints, Sipos, Istvánok,

Kik nemrégén lettek itteni lakosok;

[127r] Tisztességes község lett már mind ezekből,

Rendes falu vált a farkaslakta helyből,

A volt erdős helyből annyira terjedett,

Nagyobb s Kisebb utca körül lepettetett;

Ezek közül egyik Só uttya névvel van,

Székely Udvarhelyről, parajdi vonalon;

Amely országútja készült bár általunk,

Mit Ferentz császárnak kell mindég hálálnunk,

Mivel a dicsőült császár Ófelsége

Magos indítványa s hatás kegyessége

Által lett az utunk jobb és könnyebbsege,

Amiért menyország legyen dicsősége;

Ezenkívül vadnak még Felszegbe utcák,

Azokból kitéró kisebb sikátorkák,

Úgymint a nagyobbak: Nagy és Kalóz uttza

Végződnek, ahol van a község piaca;

Úgy megneveztetve a kis sikátorok,

Fantsali, Pakotok s Lászlók bójárójok

No de Alszegeben is vadnak még utcácskák,
 Hadnagy és Pap utca, és ezt minnyájon járják,
 Ezenkívül Kováts és Fantsaliaké,
 Fábián és a Sáros az alszegieké.
 Folyóvizünk vagyon Fejér Nyikó nevű,
 Mely a szárazságban igen kis erejű,
 Mert a kis malmaink dugával forognak,
 Télbe pedig mindég egészen befagynak,
 Honnan vette e víz az ő nevezetét,
 Puhatolva többtől annak a kezdetét.
 [127v] Úgy állítatik, hogy még ezelőtt régen
 Községünk erdején a nagy rengetegen
 Fejér Nyikoláj volt kecskeőr az helyen,
 Ki tartá lakását éppen azon hegyen.
 Hol e víznek vala a legjobb forrása,
 Oda szorgalmason egy nagy medret ása,
 Naponta itatta ottan a kecskéket,
 S összevonta a több apró vizezereket,
 Fejér Nyikó nevet kapott hát eszerént,
 Fejér Nyikolájról vevé nevezetét.
 Hogy hány gazdából áll községünk öszvesen,
 Azt is megmondjuk ám őszintén s szívesen;
 Kétszázhatvankét szám fekete tábláink,
 S ahhoz téve ugyan szűkök határaink,
 Mivel földjeinket ugyan mi míveljük,
 Mégis a gabonát kell, hogy gyakran vegyük.
 Az is megjegyzendő, hogy a földünk silány,
 Hanem van közöttünk egy szorgalmas irány,
 Amennyi ganécskát öszvegyűjtögetünk,
 S még az utcákról is összeszedetünk,
 Bár gyenge erővel kihordjuk földünkre,
 S szorgalmason menyünk a mívelésre.
 Határunk szomszédja Oroszhegy s Szent Lélek,
 Malomfalva s Ketsét szántóföldi helyek.
 Hány fő dűlőből áll községünk határa,
 A földkönyv tartalma kaptata nyomár[a].
 Első dűlő Helység: lakok, utcák s kertek,
 Kicsi síkátorok s apró patakvizek,
 Eger alya a más, Kis kapu harmadik,
 A László vágása fő dűlő negyedik,
 [128r] Az ötödik dűlő Fejér Nyikó nevű,
 A Hegy mint hatodik meredékes helyű,
 Hetedik s nyolcadik Avas s György orotás,
 Nem messze van ettől az aldűlő Vágás,
 Oldal, Árnyék, Nyíres domb alább aldűlők,
 Ezekbe van sokaknak agyagas rossz földjök,
 Látor föld, Patak köz, Kakas ülő dombbal,
 Méhesfa tövisse, Hegedűs tavával,
 Csere domb, Egeraly, Gyepű hajlás, Gordon,
 Ezen hegyen vagyon gyakran idő zordon;
 Gordon nevű nagy hegy itten nevezetes,
 Mivel vagyon benne két lik igen híres;
 Nagy Ferentz lik egyik, Sárkány lik a másik,
 Melyeket a kincsért sokan ásák s vésik,
 Még a külföldről is jöttek kutatásra,

De nem találhattak még a jó vénára;
 Nagy Ferentz likának hogy azt miért hívják,
 Oly nevű ember lakott benne, mondják,
 Nincs száz éve annak, hogy ő ottan lakott,
 És azon likakba mind csak ásozott.
 Földműves ember volt és családos gazda,
 De a gazdaságra kicsi volt a gondja,
 A jó nője mindent helyette vezetett,
 De lehet képzelni, hogy sokat kesergett,
 Nagy Ferentznek nem volt semmi egyéb gondja,
 Kincset hogy nem kapott, a vala a bújja,
 [128r] Nem kezdetek adni hazol neki ételt,
 Úgy, mint vadonbeli keresett eledelt,
 Eztet szégyenlették már a nagy fiai.
 Utasíták őket a község nagyjai,
 Hogy a sok szép szóra egyszer se jött haza,
 S azután, ha a nő reája lármáza,
 Menjen ki a két fi, s onnan ejesszék el,
 Cserepest s egyebet ottan rontsanak el,
 Kimene a két fi kíséreltet tenni,
 Apjokat valahogy onnan el-elejeszteni,
 Ugyan sükerült is, jól ütött ki céljok,
 Mert úgy öltöztek volt, mint annyi sárkányok,
 Egyik likba búva, ottan csúnyán tettek,
 De hogy mit se használt, hozzá közeledtek,
 Ordítva, visítva szökdöstek előtte,
 De bizony már ő is nem tréfára vélte,
 Hogy setétecske volt, káprázott a szeme,
 S hogy önála mindég gyenge volt az elme,
 Azt gondolta mindjárt, no ezek sárkányok
 Vagy valami tündér ördög boszorkányok,
 Bément a két fiú az apjok lakába,
 Csimpojázva egyik, másik foga táncra,
 Elé fogván apját jól megtáncoltatá,
 S a cserepest addig a másik lerontá.
 A Nagy Ferentz ágya csupán szalma vala,
 És az nemsokára azonnal meggyúla,
 [129r] A lángba is kézdék őtet táncoltatni,
 Hogy el tudnák onnan egyszer ejeszteni,
 Nem kelle több neki, őtet eleresztve,
 Megszaladva futvást hazáig eveze,
 No de otthon is az udorba bűvék el,
 A házba más reggel mene nagy szégyennel,
 Panaszlá nőinek, hogy ő miképen járt,
 Vessen vizet neki, mert ő meghal mingyárt.
 Elbeszéle mindent a szomszédjainak,
 És ő nevezé el a mást Sárkány liknak.
 Vadnak határunkon nagy s kicsi források,
 Melyek itatásra igen jó hasznosok,
 De van egy közülök, a Szernyőkő kuttya,
 Hogy mily használatos, azt sok ember tudja,
 Ennek vize jó és igen nevezetes,
 Mert a földugástól lesz az ember mentes,
 Ha fülbe tölti, s aztot használhatja,
 Megjó fül hallása, amint sok próbálta,

Jártak is ám sokan a használatára,
 Kik azért mind tettek Isten oltárára
 Kis keresztet vagy pénzt vetettek beléje,
 Hogy hálálás címe legyen az emlékje.
 A pásztorgyermekek sokszor kaptak ott pénzt,
 De csak krajcárokat és nem tele erszényt.
 Tovább nevezetve a többi aldúlók,
 Lesznek ezek mindjárt a következők:
 A Péterfalvi domb s tovább Kovács czine,
 Kitsi kapu alya s Böre domb eleje,
 [129v] Szarvaskő, Kereked, Gyakorfűz, Szarkástó,
 Itt mikor szántanak mondják, ho ide, hó.
 A Tanorok mege, Tövis szer és Szöllő,
 Ut alya, Rét alya, Baksa fű, Belmező,
 Bükbele, Basa kert, Gyertyános és Józsa,
 Czinigető, sokak sovány kaszálója,
 Gálmotsár, Orotás és Bart orotása,
 Itt még nem esik jól a fű kaszálása,
 Fantsali Bálinté, Iligy, és Vész sorka,
 Ballang hegye, Komlos, itt vagyon sok róka,
 Hideg kut bükk, Antos, Fekete Pálné,
 Hideg aszó, Törés, s tovább Veres Máté,
 Simo Pálné, s a Vész, Kopatz és Nyelező,
 Nagy eger, Fenyő ut, Kőszirtos, Szernyőkő,
 Dénezs földje, Mák föld, Johalasza, Tölgyes,
 Gyilkos hegy, Nagy motsár, Csere menedékes,
 Kápolna és Bükfő, Sándorné pallaga,
 Malomhágó, a más Égett csere alya,
 Úgy Bolond teleke, Simó hegy és Motsár,
 És Lok aldúlvölvel farkaslaki határ.
 A határunk szántó, legelő s kaszáló,
 Úgy még egy kis erdő, mindennap használó.
 A községünk népe szorgalmas és élénk,
 Ha egy kicsit hörpint, bizon ő nem félénk,
 Azonba vallásos, tiszta katolicus,
 Nem mondom, hogy nincsen vagy egy politicus,
 Öltözet csinos, á lá magyarise,
 A fiatalsága ám ugyan ügyese,
 [130r] Tizenhaton szócsők, bőrbunda csinálók,
 De csak télbe, mivel nyárba jó kaszások,
 Az egyik meg fával, a másik szénnel,
 Kereskednek olykor valami egyébbel.
 Nem hagyom feledni azt is, hogy községünk
 Miolta népesebb, és gyűlni kezdtünk,
 Százkét éve telt el múlt június hóban,
 Hogy kepefizető hatvan volt falvánkban.
 Mint katolikusok Szent Lélekre jártak,
 A lelkész uroknak képét oda adtak,
 De ők egyetértve folyamodást tettek,
 Jó eljárás után külön lelkészt nyertek,
 Szent Lélek megyétől ekkor válának el,
 És ma ám dicsekszünk ezerszáz lélekkel,
 Azokból kepező kétszázharminckettő,
 Többen mind gabonát, kevés pénz fizető.
 Tiszta a községünk minden más nemzettől,

Minyájon származtunk székely eredetből.
 Ezennel bézárom ezen kis leírást,
 Hozzáadva azon egyetlen óhajást,
 Hogy ne ítélessék írásom gúny alá,
 Mivel nem volt többé munkám sajtó alá,
 Amit kiírhattam, puhatlásból tettem,
 S magam is mit tudtam, híven kifejtettem.
 Hogy miért nem írtam csakis prosába,
 Megvallom, kedvem volt így cadentiába.
 Bővebb nem létemért bocsánatot kérek,
 Mivel most jelenbe reája se érek;
 [130v] Bévégezve esztet fognom kell másokhoz,
 S azokat végezve út csináltatásához,
 Egy ezer és nyolcszázhatvanegyedikben,
 Augusztus holnap kilencedikében
 Negyven forint mellett farkaslaki jegyző
 Ilyes kicsi körbe tengő és létező.

Bonda János s. k.

FELSŐBOLDOGFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
 (Fol. Hung. 1114/57.)

[134r] Helynevek összeírása.

1. Felső Boldog asszony falva fekszik nemes Udvarhelyszék Homorod kerületje, Patakfalva járásába.
2. Községünk[nek] csakis egy saját neve létezik, amely országszerzte ismeretes.
3. Szájhagyomány útján tudjuk, hogy községünk összealkotásakor vette jeleni nevét.
4. Községünk a monda szerint 1500[-asok]ba alakított össze.
5. Községünknek népesítéséről csak annyit tudunk, hogy a jeleni birtokosok elődjei birtokolták, de hogy honnan húzódtak össze, arról semmit sem tudunk.
6. Községünk jeleni neve eredetéről semmit sem tudunk.
7. Községünkktől keletre eső magos ciheres Mál nevű hegy délnyugotra áll, mire nézve nevezetik Málnak.
 Ravaszlik alja, rókalikak vagynak rajta, és alabástromot is lehetett találni.
 Akasztófa domb, nevezetes, hogy a régiebb korba birtófa volt ott felállítva.
 Beretzk kert, nevezetes, hogy egy Beretz nevű birtokos lakott ott.
 Továbbá a községünkbe lévő határrészletek semmi topographiai elnevezéssel nem bírnak.
 Kiadatott Felső Boldog asszony falván, január 26-án,
 [1]865.

Császár Sigmond falusbíró s. k.

Dersi Sámuel hites s. k.

Péter Moses hites

Fülöp Sándor hites

Dersi Domokos jegyző

FELSŐSÓFALVA (ÉS BÉKÁSTELEP)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
(Fol. Hung. 1114/57.)

[304r] Tekintetes járási dulló úr!

Az 579. szám alatt kiadott tisztelt rendelet értelmében tudomásunkot a következőkben tesszük meg:

Elsőben. Felső Sofalva tartozik nemes Udvarhelyszékhez, s Felső Sofalva azért neveztetik Sofalvának, hogy a császári-királyi sóbánya a felső sofalvi határba vagyjon.

Másodszor. Vadnak nevezetes helyei a határrészekben:

Falu tanoroka, arról neveztetik Falu tanorokának, hogy régen ciheres, bokros hely volt, s úgy irtották ki. Ismét nevezetes Küs követ és Akasztófa allya, arról neveztetik Akasztófa allyának, mivel régen azon a helyen akasztófa volt.

Ismét Csere tető, azért hívatik Csere tetőnek, mivel azon a helyen régen a közönségnek cseréje volt.

Nagyobb és küssebb Küs mező, azért hívatnak Küs mezőnek, mivel irtványos helyek, s személyes községi egyének által régen irtódott ki.

Nevezetes Orotván és Orotván mege, mivel irtványos helyek.

Nevezetes Also Les hegy és Felső hegy, azon nevezett két hegy fenn való helyek, melyről messzüve el lehet látni, s azért neveztetnek Les hegynek.

Vadnak még a fenn megnevezett helyeken [304v] kívül Vicogátás, Sándor, Sout allya, Malom árok, Berze, Gálffi, Katonya, Měj árok, Bakszeg, Oláh Tamás, Borzos allya, Kapitán kuttya, Kodáros, Fenyő domb, Átal, Hoszszu osztás, Békás, Jáhoros, Jáhoros erdős és ciheres havas.

A határszélyen van Korond vize, nem nagy folyóvíz, melybe kevés halak vadnak.

A falu közti befolyó vizek vadnak Sugo vize, küs folyóvíz. Likas patak, Kodáros és Fábiánok pataka. Mely[ek] minthogy igen lejtőre jőnek bé a falu közti vízáradáskor, midőn záporosó van, sok kárt okoznak. Felső Sofalva, augusztus 9., 1864.

Szöke György falusbíró
Kral János jegyző

FENYÉD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
(Fol. Hung. 1114/57.)

[136r] Fenyéd közönség leírása.

A község nevét úgy gondoljuk, hogy ezelőtt szép fenyői lévén még megtelepedése előtt, és innen a fenyőről áttették a községre a Fenyéd, és innen vette nevét.

Népessége mind székely szabad egyénekből álló. Szaporodások annyira rúgott, hogy szinte képtelen csekély határrészeiben lévő termésből egynegyed része megélni a kisbirtokosok közül, hatszorta több a szegény azonkívül.

Határáról:

A Felső nevű határ oldalos és erdős hely, nevezetes benne egy lapályos kaszáló, amelynek neve Lék, a Nagy Kü[kü]llő oldalát mossa, és ottan leledzik edgy kis mérhetetlen kert, melynek neve Tenger szeme, és hasznos a vize szemfájástól, ottot vartól és több efféléktől mosása után.

Közepső, also határ részen nem leledzik más, mind a nagy kártevő patakok.

Vize. Nagy Küküllő, mely ered a zetelaki havasból, és a Fenyéd vize, mely ered a Tizen[hét] falu fenyőiből, és községünkben öszveszakad a Nagy Küküllővel.

Kiadta Fenyéd, december 9-én, 1864.

Gergely János falusbíró
Miklos Károly jegyző

FIATFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
(Fol. Hung. 1114/57.)

[138r] Helynevek Fiatfalva községre, Udvarhelyszék, Keresztur fiúszék.

1. Mostani neve a községnek Fiatfalva, semmi hagyományt nem tud a mostani nép róla.

Határrészek:

1. dülő *Békás*, semmit nem lehet tudni, miért hívják annak.

2. *Kertszeg*, bizonyoson azért nevezték így, hogy a kertek alá jártak véggel.

3. *Rétremenő*, nevét onnét kapta, hogy a rétekre jár véggel.

4. *Szilkerek*, miért hívják így, nem tudatik.

5. *Motsár*, nádas, vizes hely, nevit onnét kapta.

6. *Poka martja*, nevét honnét kapta, nem tudatik.

7. *Almás rét*, almafák voltak, nevit attól kapta.

8. *Kitsi gátköze*, hajdon malom volt és gát.

9. *Szegén szer*, szegén, rossz hely, nevit onnét kapta.

10. *Cserehát*, régen cserés volt.

11. *Sukuro*, nevit honnét kapta, tudni nem lehet.

12. *Lipotz*, semmit sem tudhatni.

13. *Órhely*, régen ott volt felállítva a lármafa.

14. *Fűzes pataka*, régen fűzfával volt béültetve.

15. *Fejér szék*, nevit onnét kapta, hogy ma is fejér föld bugyog fel, és ingoványos.

16. *Köves föld*, igen köves hely.

[138v] 17. *Felhágo*, hegyre jár fel véggel, nevit onnét kapta.

18. *Pad*, felemelkedett helyen térség, nevit onnét kapta.

19. *Gálos bükk*, bükkerdő volt, Gálok bírták.

20. *Egerszeg*, egerfák voltak ott.
21. *Komjátza*, semmit.
22. *Szöllő mege*, hajdan szőlő volt.
23. *Ökörvágó oldala*, hajdan erdős hely volt, ökröt vágtak ott le orvon.
24. *Falbükk*, hajdan nagy erdős hely volt.
25. *Rosa falbükk*, hajdan vadrózsás hely volt.
26. *Pallag*, ott déreltek a marhák.
- 26[!] Pálfi János (erdő), Pálfiaké volt.
27. *Hajmod*, semmit.
28. *Likat*, borzlikak vagynak, nevit onnét kapta.
29. *Kürtülő hegye*, semmit.
30. *Gyepü*, semmit.
31. *Pálos uta*, semmit.
32. *Venikés*, hajdon sok venyige termett.
33. *Sosviz cihere*, a sós kútról neveződik.
34. *Csere*, cserefa erdő.
35. *Soskut*, nevit viseli.
36. *Ördög szege*, semmit.
37. *Pokus*, semmit.
38. *Ádám föld*, semmit.
39. *Kára hegy*, itt hajdan akasztófa volt, egy embert felakasztottak, sajnálkoztak rajta (kár volt, ezen szóból lett).
40. *Pusztá szöllő*, szőlőt indítottak volt, de pusztán maradt.
41. *Csere oldal*, cserefás erdő volt a túlsó része.
- [139r] 42. *Nagy erdő föld*, hajdan erdő volt.
43. *Mátjás szege kútja*, ott Mátjás király ivott belőle. Fiafalván, 1864. július 9-én a község leírása

Biro Károly, a jegyző honn nem létebe
Szabo Moses falusbíró

FIRTOSMARTONOS (ÉS FIRTOSILÁZ)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
(Fol. Hung. 1114/57.)

[250r] Tájrajz kimutatása a Martonosi községben, Udvarhelyszéken.

1. Martonos tartozik Udvarhelyszékben az Etédi járáshoz.
2. Már a régi időtől fogva sem emlékesznek más névre, mint Martonos, hanem még a „Vadrosák” című könyvbe⁴⁴ úgy is fordul elé, mint Martonfalva, de igaz neve Martonos.
3. A község keletkezése itt a mostani kor népe előtt nem tudatik.
4. Az bizonyos, hogy ős székely nemzetből népesült község.
5. Miután a község hegyes-völgyes, és amellet egy falu hosszában elnyúló árok, vagyis *Mart* mellett, és felette viszont egy erdős omladék fekszik, úgy, hogy a kétfelől lenyúló martot vagy hegysort szintén bé lehet-

ne padolni, azért nevezik hihetőleg Martonosnak.

6. A községben és határain következő helynevek ismeretesek:

A községben *Agyagos utza*, igen palás és agyagos hely lévén, onnan vette nevét is.

Köves utza, kövességéről neveztetik, és

Fellegvár utza, a községben legfensőbb helyen áll, szintén a felette elnyúló hegysor oldalába lévén, képes kifejezésben Fellegvár lett neve. E három elnevezések [vannak] a községben.

Határnevek:

1. *Mező derék* dülő, két részletnevezetű hellyel:

Tekeres és *Közép láb*. Ez a határ legjobb gabonatermő része. Tekeres és Közép lábnak azért neveztetik, mert a földek [250v] kigyózdóan nyúlnak el, Közép lábnak, mert azon határrésznek a középen fekszik.

2. *Asztagos düllő* három részletnevezetű helyekkel:

Mihály vágása, *Bércz*, *Észak oldal*. Hihetőleg az első egy embertől vehette nevét, aki azt régen bírhatta, s minthogy ott is egy árok vagy vágás vonul el az egyik oldalánál, azért lett Mihály vágása. A másik két rész nevéől neveztetik.

3. *Láz* dülő négy részlettel:

az *Oldal alja*, a *Bükk száda*, *Két árok köze*, a *Láz kert*. Az első azért neveztetik Oldal aljának, mert egy felette elnyúló oldal alatt fekszik. Bükk száda a nép ajkán különben Bükk szája nevét egy felette lévő nagy bükkfás erdőtől vette, és éppen a szájába van, képesen mintha nyelné el. Két árok közinek, mert két árok közt terül el, és Láz kert vette a dülőtől nevét azon kivétellel, hogy azon részlet régebben kerítés között volt.

4. *Császár teleke* dülő egy részlettel:

Seremás sorka, ez a részlet jórészt csere által történt, és azért csere más helyett, Sere más lett. Császár teleke pedig onnan vette nevét a monda szerint, hogy régen ott táborozások történnén, azon a telken vagy részen a császár lába ellövetett, és onnan vette nevét. A háborúzásnak jelét jelenleg is bizonyítják valami régi készített sáncok.

5. *Kő alja* dülő két részlettel:

Gyepü völgye, *György orotványa oldala*. *Kő alja* nevét vette egy nagy kősziklától, mely felette nyúlik el. Gyepü völgye régen egy árok oldal gyepűbe volt kerítve. György orotványa hihetőleg György nevű embertől arattatott ki a tövistől és ciher bokroktól, és onnan vette nevét.

[251r] 6. *Besér* dülő három részlettel:

Malom föle, *Hetes*, *Telek*. Malom föle neveztetik alatta lévő malomról. Hetes nevének eredete nem tudatik. Telek régen hihetőleg egy telek volt, és csak a későbbi időben oszlott fel.

7. *Fenyő mege* dülő három részlettel:

Borz lik, *Kevereg vesze*, *Fenyő czihere*. Az első valami borzlikokról neveztetik.

⁴⁴ Kriza János: *Vadrózsák*, Kolozsvár, 1863.

8. *Avas* dűlő két részlettel:

Szakadály, Lokötő hely. Az első nevét vette egy szakadékos helytől. Lokötő hely pedig a monda szerint régen Énlaka és több falvák, Martonost kivéve, katonáknak viselt helységek voltak, és midő[n] Madéfalvára rukkoltak, a parancsolat szerint Martonoson alól megszállottak, és a lovakot ott kikötötték, és onnan vette nevét.

9. *Kondor* dűlő egy részlettel:

Balázs orotványa, valami Balás nevű ember irtotta ki a bokroktól, és onnan irtás helyett orotvannyá lett.

10. *Ijesztő bükk* dűlő három részlettel:

Rakottya, a Tonál, Zsákod.

11. *Hosszu* dűlő négy részlettel:

a Nyír alja, Szentkirály dombja, Két hid, Átal ut.

Erdők nevei:

1. A *Mocsár*, igen mocsáros és vizes hely lévén, onnan nevezetik.

2. A *Nyáras*, igen sok nyárfa terem ott, és onnan nevezetik.

[251v] 3. *Muharos*, muharos bükkfák teremnek benne.

4. *Csunyi ösveny*, igen sok tekervényes ösvények vannak benne, és arról csúnya helyett Csunyi ösveny lett a neve.

5. *Farkas vész*, igen vadas hely, s különösen farkasok tanyái [vannak] ott, és amiatt veszedelmes lévén, Farkas vész lett a neve.

6. *Vágott tető*, az erdőt levágván, egy időben Vágott tetőnek nevezték.

7. *Borzás hegyesse*, ez egy igen borzás erdő, onnan vette nevét is.

8. *Magos tető*, a község erdője közt a legmagosabb. Folyónevek:

1. Az énlaki határtól foly le a martonosira a Mező derék és Asztagos dűlők között, ennek neve *Kebeled pataka*, nevet a kebelről vette, hogy a határ kebelibe foly le.

2. *Asztagos pataka*, az Asztagos dűlőn foly keresztül.

3. *Láz pataka*, a Láz dűlőnek egy részén foly keresztül.

4. *Zsákod pataka*, indul az énlaki határszélből, és több apró árkok beléfolyván, a falu mellett oly nagy martot vágott, hogy medribe akármely folyó elférne, és az említett Kebeled pataka is belészakadván, Asztagos pataka is beléömlővén, Gagy felé foly, és már a martonosi határon alól *Gagy vize* a neve.

[252r] A fent írtakat kiadta a martonosi község előjárósága, augusztus 26., 1864.

Jakabfi Sándor községi jegyző s. k.
Sebestyén Mihály falusbíró

FIRTOSVÁRALJA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[140r] Helyneve[k] Udvarhelyszékről, Firtos Váralyáról.

1. Kerület Udvarhely, székhely Udvarhely, Etéd járás.

2. Egyetlenegy neve él a helységnek, ez Firtos Váralya.

3. Nem volt Firtos Váralyának más neve.

4. Mikor említetik legkorábban, erről régi tudatunk nincs.

5. Honnan népesítették: csakis a tiszta székhely eredeti népből, máig is ezen eredetű tisztaságát vegyületlenül megtartotta.

6. Miről nevezetik a helység, a felette északra fekvő Firtos nevű hegy, ezen heggyen máig is látható várról kapta nevezetét.

7. I. dűlő. Ami az első dűlőt illeti, abba nevezetesség ezek, úgymint:

Falu köve, közgyűlésünk tartatik [ott].

Farkas verem, utcája elsüllyedve áll.

II. dűlő. Ennek neve Komlo, foglal magába szántó, kaszáló, ciheres helyeket, délre, keletre, északra fekvőket, Kender hely, Konyha, Pap kerte, Csikom, Nyáras, Fazakas lábja, Ponk alja alnevezéseket. Ezen keresztül három nevezetes árok, száraz időben kiapadó, vízáradáskor pedig e dűlőt nagyon rontók, úgymint Konyha pataka, Ravasz, Szabo és Telek pataka, az oldalos hely állása mián számtalan párcéllakat magába vonó, elszagató.

[140v] III. dűlő Megye, magába foglalja Átal, Nagy kö hágoja, Bértz tető, Köves föld, Nyires eleje, Bak nyuzó alneveket. Ez délnek álló, még felette köves hegység, vadság miatt keveset használható.

IV. dűlő Bértz mege, mely foglal magába Elé járó és Le járó, Csegéd, Kö tsupor, Fejér mart alja, Kö lik, Lapias, Kender föld, Hoszu likad, Nagy nyires alneveket.

Nevezett Kö tsuport kő csúpjairól, Kö lik a sziklahasadékiról.

Kender föld és Lapias 1810-be elsüllyedtek volt, hogy járhatatlanok voltak, máig is hol egy, hol más darabja ezen dűlőnek szakad, süllyed. Ezen dűlő északi széléből ered, a vár oldalábóli kőszikla aljából azon híres hideg és vastag folyam, mihez hasonló ritka, folyik az énlaki, atyhai határszéleken Etéd felé.

V. dűlő Firtos, magába foglalja Also [és] Felső tetőköt, Kesejő, Péter hegyes, Veres föld, Magyaró, Sugo, Föld hid alneveket. Ezen helység területe északra néz, Sugo vize keletre foly, innen Korond felé foly. A hegy felettük magas állásáról Erdély ország területe szinte egészen szemlélhető. Ennek északi szélén a járhatatlan kőszikla tetőn áll a régi vár omladéka, mit gothus munkának vélhetünk. Itten folyt a barátok ott laktá-

ban a 17. században a Szent János napi híres búcsú. Ezen várhoz szint[e] 300 ölni távolba, 10 öl széles, annyi hosszú helyen találtak az ugarban 1831-ben néhány darab járó aranypénz formák.

VI. dülő Ropo, magába foglalja Firtos alya, Tábjas kö, Szeles domb, Eger alya, Sout nyire, Visás, Bodom, Sándorné, Hideg kut, Kert föle alneveket.

Az úgynevezett [141r] Eger alya és Sándorné 1854-[ben] úgy elsüllyedett, hogy járási főnök és inselléri vizsgálatok sem segíthettek rajta semmit, mert a süllyedés magába viszi az élő fákat, ott leveleznek benne, aki ki nem dől. Mitől félhetünk, hogy közönségünköt elborítja, mert a suvadozás a kertek szélihez jutott.

VII. dülő Köles hely, magába foglalja Megyerész, Vaska, Nagyszeg, Szalom, Kö bánya alneveket. Itt foly Megyeseri pataka és Folyom patak, melyek a hegy oldalossága mián magokba szaggatják számtalan párcellákat, míg Szalomba patakába érnek.

VIII. dülő Kapus mege, magába foglalja Kékes, Gyérgyó szege, Csere eleje, Tekeres föld, Haportos, Nyir, Oldal alneveket. Nevezetes oldal a község szélynél dél felől: úgy északnak áll, hogy a hó itt két héttel tovább tart, mint egyebütt. Tovább ezen helység határa szomszédos az:

II. dülő Csehétfalvával délről, Énlakával nyugotról.

III. dülő Énlakával nyugotról.

IV. dülő Bértz mege, ez is Énlakával délről és nyugotról is.

V. Firtos Atyhával északról, Koronddal, Pálfalvával keletről, ezen dülőbe van kevés erdőnk.

VII. Köles hely dülő keletről Pálfalvával.

VIII. Kapus mege dülő délről Csehétfalvával, itt is létez[ik] kevés erdő. Innen következő Firtos Váralya községe hely állása kitűnő, a legmagasabb, éghajlatára durva hideg, havas hegyeknél kissel alább való, terméktelen részint süllyedése, részint kövessége mián.

[141v] Miről is lelkiismeretesen bizonyítunk, felsőbb rendelet következtében ki is adtuk Firtos Váralyán, 1864. augusztus 15-én.

Jánosi Miklos választmány mp.

Varga Zsigmond helybeli pap és választmányi tag m. k.

Deák Sámuel választmány

Jánosi János falusbíró

GAGY

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[144r] Erdély országban, Udvarhely vidékben, Székely Kereszturi járásba keblezett *Gagy* falva nevű községének három határra osztott helyeinek nevek feljegyzése 1864-ben, 28. augusztus.

Primo. Falu neve *Gagy*, neveztetik arról, hogy a legelső, ki ide telepedett, egy gagyás egyén lett volna.

Ez arról is nevezetes, hogy ezen néven országunkban több falu nincs.

Secundo. Első határba vagynak ily nevek: *Lok, Zászpás, Gyertyános oldal, Suska, Csipán árka, Kerület árka, Egres bérce, Kalauz bérce, Vár hattyu*. E tér utolsóáról Vár hattyán lévén egy vár, ahová a tatárjáráskor egy kalauz vagy vezér vitte volna a tatárokat, és ott nyíllal átlövetett volna, a várat is odahagyták.

3. Második határba *Lapias*, a sok lapitermésről.

Jár csorgója, egy Jár nevű egyénről.

Matskás völgy, ez régebben erdős hely lévén, sok vadmacskának vala tanyája.

Magyaros völgy, sok fái magyarót terméséről.

Hosszú völgy.

Meleg völgy.

Tatár vágása, itt egy tatár egy gagy egyén által baltával levágatott.

Járgyó oldala, Jár György nevű egyénről.

Kis Pál tanoroka, Kis András és Damokos tanorokjaik, régi székely családok neveikről, kiknek utódaik sem léteznek Gagyban.

Hosszú mező, Észak oldala.

[144v] Harmadik határba *Első és Második völgy*.

Detzkás kut, itt régebben egy deszkázott kút volt.

Borzás völgy, a földi borzás termésről.

Sik domb, Közös tanorok, Zongota bértze. Tálás háta, fa tálakat és tángyérokat készítő egyének lakásáról neveztetik. *Gagy keresztje*, ez egy tető, hová a firtos várallyai akkori barátok keresztet emeltek volt.

Nota bene: Gagyfalvának egy Zongota nevű uttzája lévén, úgy látszik hogy az egész helység belől és kívül csak egy birtokosé volt, és ennek Zongorásnak kellett lenni, vagy marhái nyakára kötött sok harangocskák zangoltak, zongoráztak, és innen van *Zongota*.

Továbbá az első megtelepedőről semmi adat, de hogy 1500[-asok] végével már létezett, és hogy 1600[-asok] végével már papi állomást alakítottak, jegyzőkönyvileg bizonyos.

Hogy a fenn írtakat tudásunk és tudakozásunk után igazán írtuk legyen meg, neveink aláírásával erősítjük Gagyban, a fenn írt napon és évben.

Hurubás Péter falusbíró

Veres Sándor hűtös m. k.

Fazakas János hűtös

Rátz János hűtös

GÖRÖCSFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[250r] Helynevek *Csik Görötsfalva* községéből, nem Csik székben.

Görötsfalva fekszik a Csik Rákosi dülői járásban, a Csere nevet viselő hegyecske alatt, a Rákos pataka mellett, keletről nyugatra nyúlva, a nevezett hegy

déli oldala mellett. Miről neveztetett Görötsfalvának, gyanítólág fel lehet tenni, hogy Göröts nevet viselők foglalták volna előbb itt lakásokat, mert még most is a szomszéd Rákoson fennállanak némely lakosok, kik Görötsöknek neveztetnek.

Görötsfalvának két forduló határa vagyon, melyek egyike

először *Nagymező* nevet visel, azért, mert több falvak határaival összeütközve fekszik szép teres helyen, és a más falvak ezen forduló határa is mind Nagymező nevet visel.

Másodszor *Csere* forduló, ez a falutól északnyugatra fekszik. A *Csere* nevet fel lehet tenni, hogy hajdoni üdőbe cserefát is teremhetett, mert némelyek állítólag mondják, hogy cserefa kapulájuk még onnan való lett volna, de jelen üdőbeli emberek csak egyetlenegy sem értek.

Harmadszor. Ezen hegynek északnyugat felőli oldala mintegy harminc holdnyi nagyságban köves, bokros legelő, mit szántásra fordítani nem lehet a kövek sokasága miatt.

Negyedszer. Ezen hegynek az aljával összefolyólag következik *Olt molyéke*. Az Olt vizéről vévén nevezetét, mely tiszta lapályos, és az Olt vize keresztül-folyja, [250v] az Olt melléki kaszálók nyugat felőli részen kívül, melyet az országút határoz, nyugatról minyárt az úton kívül következik.

Ötödször. *Épontsa*, de honnan kaphatta ezen nevet, tudni nem lehet, melynek az út felől, vagyis délkeleti része szántva is használtatik, s némelyiké pedig kaszálónak, de nyugot felé tovább haladva seppedék, vize-nyős lévén, kaszálónak és néhol káposztatermesztésre is nagy sáncok ásása által használtatik.

Hatodszor. A most írt *Épontsa* nevű hely végibe nyugat-észak felé minyárt következnek az erdő részek, de megjegyzendő az is, hogy itt minyárt kezdődik még az époncsai kelet felőli részen a közös határ, mely Rákosfalvával egyenlő jogúlag bíratik.

És vannak ilyen nevű helyek: első *Nagy Péteré*, második *Vész*, harmadik *Póka*, negyedik *Tompos*, ötödik *Nyír*, hatodik *Sugo oldal*, hetedik *Kokojza vész*.

De megjegyzendő, hogy az első, második, harmadik és ötödik csakis apró fenyőbokros, bors fenyős legelő, a negyedik, hatodik és hetedik részek teremnek holmi apró rendű, de mégis építésre is használható fákat. Mitől neveztettek ezek a nevek, semmi bizonyos egyéb nem lehet, mit a maga eredeti forrásából, úgymint:

Első *Nagy Péteré*, valami Nagy Péter birtoka vagy irásáról.

Második *Vész*, valamelyik üdőben a faromlásos helyeket *Vésznek* mondjuk.

[251r] A harmadik *Póka*, nem tanáljuk fel, miről kapott *Póka* nevet.

A negyedik *Tompos*, ezt egyébként nem lehet gyanítani, csak hogy dombos hely, és lassanként a nép szokásánál fogva a Dombosból *Tompos* lett.

A *Nyíren* nyírfa termett.

Sugo oldal, a víz mormogásából, zúgásából, mely mellette foly, *Sugo* oldalnak volt mondva, és lett abból *Súgó*.

Kokojza vész pedig az ott termeni szokott kokojzáról nyerte nevét, mely kokojza némelyek szerint áfonya, hol bővön terem azon kis fekete szemekből álló gyümölcsforma termés kis apró kórócskák, melyet meg lehet enni, csak hogy az azt megevőnek a száját meg szokta és fogát feketíteni, és nehezen mosathatik le. Ezen nevezett határrészekbe még itt-ott kaszálók is vannak.

Azonba még újból is felemlítetük, hogy ezen erdős részek Rákos falvával mind egyenlő jogúlag használtatnak.

Melyeknek a fenn írtak szerinti valóságát a jelen 1864. év október 22-én tanúsítjuk Csik Görötsfalván.

Sándor Jóseff m. pr. jegyző

Gál Gergely bíró

Kováts Elek

Tankó Jóseff m. pr. esküdtek

P. H.

GYEPES

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[162r] Nemes Udvarhelyszék, Oláhfalvi járás, Homorod Gyepes.

Ezen községnek más elnevezése nem volt.

A határain előforduló topographiai nevek:

Szöllő alya, *Hegyesd alya*, *Rét alya*, *Agaskő alya*, *Agaskő teteje* és *Kerek nyír mejjéke*, erdők és legelők.

Felső láz, *Kosár mező*, *Somosor*, ezekbe közbe kaszálók és erdők vannak, fekvése magas.

Csere lapos, *Borz bokor teteje*, legelő, szántó és kaszáló helyek.

GYERGYÓALFALU

(ÉS BORZONT, BUCSIN)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[351] Helynevek Gyergyó Alfalu községének Csíkszékből.

1. Alfalu helysége tartozik Csíkszékből, Gyergyói kerület, vagyis dullói járáshoz.

2. Alfalu községének eredete óta országszerte csakis ezen neve ismeretes.

3. Alfalu községének a mostani helynevének kívül nem volt más elnevezése.

4. A község csakis megyére nézve 1213-tól említetik legkorábban,^{44a} minthogy temploma akkor építettett.

⁴⁴ Kriza János: *Vadrózsák*, Kolozsvár, 1863.

5. Hogy honnan népesítettett, nem tudatik, mivel az arra vonatkozó irományok 1806-ba egy nagy tűzvész által megemésztettek. Annyit ki lehetvén egy megmaradt régi irományból tudni, hogy 1714-ben Alfalu-ba minden más vallásfelekezeteket és nemzetiségeket ideértve, a lélekszám 919-re terjedt, 1719-be egy nagy pestis következtében 131[!] lélek elhalt, és maradt 588. Ezek 123 családból állottak, ideértve olá és cigányokat is. Jelenleg a házsám 952-re terjed, s minthogy több házak vannak egy szám alá írva, a családszám jelenleg 1041-re terjed, a lélekszám pedig 5406-ból áll, ezek között rom. cath. 4971, gör. kat. 435.

6. Minthogy Gyergyó kerületében Alfalu Gyergyó Szent Miklos után legelőbb vette eredetét és elnevezését, és Szent Mikloson alul települt, és a gyergyói térségen legalantabb áll és fekszik, tehát ősi elnevezése eredetét innen vette.

7. Alfalu vénei és egész határterületével ismeretes emberek, úgy telekkönyv és katasztrális irományok eredménye nyomán Alfalu községben következő határrészek (dűlők) vannak:

[I. Helység]

II. dűlő Dorma apróbb részével: Fülöpökön külyel, a Falu mellett, Dorma lapossa, Belső pástos ut, szántóföldek, semmi nevezetességgel nem bírnak, földje száraz természetű, fekete és agyagos, köveccsel elegyítve.

III. dűlő Bán kutja tartománya s hozzá csatolt része, Szárazbelkény.

IV. dűlő Szárazbelkény s hozzá csatolt része, Hadutak köze [351v], ezen dűlőben két mezei út, Belső és Külső Hadut név alatt, és éppen ezen dűlővel közvetlen ütköző III. határrészben egy forrás Bán kutja név alatt. Szárazbelkény név pedig onnan ered, hogy a vizek medrei nem lévén rendezve, Alfalun hosszan folyó Békény vize (eredeti elnevezéssel pedig Böl-kény) azon tájakra ki szokván ütni, s most mindkét dűlő szántóföldnek használtatik, ez ütközik a szárhegy-i határral.

V. dűlő Fehérkö szere s apróbb részei: Közep ut, Képlábon küjel, Szentmiklosi ut mejéke, Hosszuláb, Belső és Külső pástos ut. A dűlő onnan veszi ősi elnevezését, mivel földje kövecses fehér agyagos, a Képláb pedig, hogy ottan egy képláb állott, s abban egy szen[tn]ek képe volt.

VI. dűlő Ujmalom eleje, szántóföldek és kevés kaszáló: Gergely Albert keresztfája, Agyaghát.

VII. Hármás malom eleje s apróbb részei: Asszony földjei, Horgas keresztfá, Órálo hely, ősi szokás szerint Húsvét napján a rom. catholica hitvallású hívek határaikban körmenetelt szoktak tartani.

VIII. dűlő Gyep, közvetlen a gyergyó szent miklosi határral ütközik, s apróbb részei a Hármás malom útján alol, Hármás malom útján felyel, ezen határ-rész ős erdős hely lévén, még jelenleg is vannak épületek, melyeknek fáit onnan hordották, a nép szá-

porodván, az erdő kiirtódott, jelenleg szántóföldnek használtatik.

IX. dűlő Gátfő s hozzá csatolt részei, szántóföldek.

X. dűlő Képvölgyhát s hozzá csatolt része, Kilyén utja déli része, szántóföldek.

XI. dűlő Két völgy köze, szántóföldek, ezen két dűlő a csomafalvi határral ütközik. Ezen utolsó dűlőben esnek Kis és Nagy völgy nevezetű helyek, melyek a szántók végiben vannak, tavasszal hómenéskor, esőzés alkalmával a földekről lefolyó víz magának helyet vervén, ottan ülepszik és folyik, Kilyén utja pedig a három utolsó határrészen Kilyénfalva felé vezető mezei takarodó út.

XII. dűlő Domb karé s apróbb része a csomafalvi úton alol, azért Egyház utja. Csomafalva Alfalu filiája lévén, a templomban ezen úton jártak. A Maros terin lévő kaszálókka ütköztvén, ezeknél emeltebb fekvésű, innen veszi elnevezését: Domb karé.

XIII. dűlő Domb alja és hozzá kapcsolt részei, Maros melyéke, Belkény melyéke, Bako foka, Árok hidja, Tók köze, Falu kaszálója, Csorgo mejjéke, Csorgo töve, Pap kertye, Retes kertye.

[352r] XIV. dűlő Kétmaros köze s hozzá csatolt része: Setétréth, Tökerész. A Két Maros közt feksztvén, onnan veszi nevezetét.

A Két Maros pedig onnan, hogy csoma[fa]lvi határról folyván a Nagy Somlyo patak, ezen határrész a csomafalvival ütköztvén, s a határ megszakadásától Somlyo pataka Holt Maros nevet kap. Setétréth régebb erdő, jelenleg pedig kaszáló.

XV. dűlő Árok köze s hozzá csatolt részei: Só utján felyül, Só utján alol, szántók. Kis Somlyo pataka folyván a csomafalvi határnak, mely patak kétfelé szakad, s közben eső terület neveztetik Árok közének. Az alhatárrészek pedig onnan vészik ősi elnevezéseket, mivel a felhagyott, Soófalva felé vezető országút közt esnek.

XVI. dűlő Kápolna utja déli része.

XVII. Kápolna utja észka, szántóföldek, régebb egy kápolna állott azon tartományban, melyhez egy út vezetett, jelenleg is azon név alatt mezei útnak használtatik, ezen utóbbi határrészben esik egy Kincses gödör nevezetű hely is, mely onnan veszi elnevezését, hogy ottan kincskeresők áskálván, s a gödör jelenleg is megvan. Egyház utja is ezen határrészben esik. Somlyo mejjéke, Kőkereszt, Sövér Gábor dombja, Mihály Ferencz ponkja.

XVIII. dűlő Két Borzont köze s hozzá csatolt részei: Gyepü mejjéke, Gyikos, Tökés, Kispaták, Kisspaták szegletje, Bicsak mezeje, Veressek mezeje, Gyikos pataka, Bot utja, Dugó, Tökés pataka. A dűlő elnevezését onnan veszi, hogy az alfalvi havasokról folyó Borzont pataka kétfelé szakadván, a között eső tér neveztetik Két Borzont közének.

Gyepü melyéke, a határok Felső és Alsó forduló névvel választattak meg, s akkoron a két forduló határ egy-

mástól kert által különítették el, s ezen hely erdős lé-
vén, kert helyett levágott fákkal gyepű használtatott.
Gyikos, ez is posványos erdős hely lévén, gyikok
lakták.

Tökés oly erdő lévén, melyből régebb fűrészstóké-
k hordattak ki.

XIX. dűlő Sóófalva és Parajd felé vezető utak köze,
ezen határrésznek külső fele ütközik Csomafalva,
Udvarhelyszék, Oroszhegy, Szentlélek, Also és Felső
Sóófalva határaival. Nevezetesebb részei alól kezdve:
Rét ragado köze, az utobbi onnan veszi eredetét, mi-
vel a felhagyott úton csak közel egymáshoz két me-
redekek vagy on.

Putna mezeje, Putna vize, Putna hágoja, Putna tete-
je, Tótok halála, Viszafolyo pataka, itten két tót ke-
reskedő meggyilkoltatott, erdő és legelők.

Kükülfő, Serespatak, honnan a Kis Kükülfő eredetét
veszi.

Kükülfő mező, Jahoros alja.

A Fogado helyen régebb egy fogadó állott.

Kis bükk legelő.

Havas verőfény, [352v] Bucsin, Kecse szállás, Bor-
zontfő, Csorgai ut, Borzontfő patak, Bicsak hegye,
Bicsak utja, Kerekhegy pataka, Laczkok utja, Kerek
vész, Kerek hegy pataka, Silvesterek hegye, Zeke pa-
taka, Zeke büke, Zeke mezeje, László János büke,
Bányász szállása, Veres pataka.

XX. dűlő Parajd felé vezető új úttól a Dregusba veze-
tő új útig, erdő és legelő. Ezen határrésznek külső fele
ütközik a Felső és Also Sófálvi hegy, az úgynevezett
Torda megye havasával, melyek a Királyi Fiscus által
bíratnak. Nevezetesebb részei alól kezdve:

Egeres, régebb egerfák, jelenleg legelő,

Bogos utja, Ásott ut, György Ferencz pataka.

Hátulso szállás, új erdő.

Bucsin, Fele szilásza, Gejnásza, Mező havas, Tatár-
ka, Kövespatak feje, Kosztandiak utja, Baricz Miklos
kutja, Sár, Benedek utja, Nyaros, Ölves pataka, Ölves
feje, Ölves mezeje, Kiss Mihály utja, Oláhok utja,
Koncsokok utja, Ilyésfiak utja, Fehér ág, Fehérág karé-
ja, Hármaskönyű, Oláhok utja száda, Pálfiak utja,
Fehérpatak, Borzont büke, Szilas, Bükfő, Galambos,
Tárvész pataka, Tárvész, Dandár, Borsos András utja,
Tamás Mihály utja, Baricz Antal utja, Perzselés, Ká-
posztás kert, Bogos pataka, Gejnásza pataka.

XXI. dűlő A Dregusba vezető úttól a szárhegyi és re-
metei határszélig, erdő és legelő.

Bakta pataka, Kerek Bükk, Nagy oldal, Bük háta me-
zeje, Kerek bük teteje, Kicsi vész, Roka, Köves sarok,
Gergelyfiak kertje, Perzselt patak, Jajgato, Pádina
sorka vagy pataka, Sipos mezeje, Vészfenék, Vészfe-
nek pataka, Balog hegy, Tohát, Méjpatak, Miko utja,
Nagy Dregus, Kis Dregus, Fehérág pataka, Remetei
vág[o]t ut, Kis Punga, Nagy Punga mezeje, Méjpatak
teteje, Borbély mezeje, Panna mezeje, Butakő, Csú-

takos, Csutakos teteje, Keskenybük, Keskenybük
eleje, Bakta mezeje, Nagy oldalfő pataka, Gyükeres
tető, Viricsfőző ház, Cserepeskő.

XXII. dűlő Román s apróbb részei: Kerekbük alja,
Bakta mezeje, Bakta töve, Nyáros, Baricz dombja,
Román pataka, Pap mezeje, Pálfiak utja, kaszálók.

XXIII. dűlő Fojér tartománya s hozzá kapcsolt ré-
szei: Két Bakata köze, Új Bakta mezeje, Új Bakta
tővin feje, Görgény hidján, Bakta nyire, Fojér töve,
Kövespatak töve és mezeje, Szádok erdő, Hoszszu
mező, Kövespatak nyire, Méj ér, Fojér feje, Fojér
mezeje, Fűrész eleje, Görgény hidja dombja, Köves-
patak töve.

XXIV. dűlő Nyirfő s hozzá csatolt részei: Fehérpa-
tak nyire, Borsosok nyire, Bariczok nyire, Birofiak
nyire, Bük alja [353r], Szilas, Borzontbük alja, Ra-
kotyás, Fehérpatak mezeje, Kétágnál, Fejérpatak,
Bog ere, Morgo ér, Egeres, Fűrész eleje, Czolas út,
Borzont bük utja.

XXV. dűlő Kis Borzonton tul s hozzá csatolt részei:
Ujszeges, Borzont mezeje, Fehérpatak dombja, Kis
Borzont és Kövespatak töve, szántók és kaszálók ezen
megnevezettek.

XXVI. dűlő Nagy Borzonton tul s hozzá csatolt ré-
szei: Nyárszeg, Kígyos ponk, Kispatak, Dávid Mihály
ere, Kicsid ut, szántók, kaszálók.

XXVII. dűlő Maroson tul s apróbb részei: Borzont
mezeje, Sebes ere, Kis ut mezeje, Also kétut köze,
Borzont töve, Ambrusok révje, Erdősök réteje, Nagy
Borzont vize, Nagy Borzont töve, szántók és kaszá-
lók.

XXVIII. dűlő Maros és Belkény köze s hozzá csatolt
részei: Belkényen tul, Rétes kert, Belkényen innen,
Két Belkény köze, Belkény és Árok köze, Vidra fe-
nyije.

XXIX. dűlő Felső mező s hozzá kapcsolt részei: Ma-
ros és Belkény köze, Falujé oldalában, Szakadás me-
lyeje, Görgény hidján felyel, Szakadás töve, Birtok
ponkja, Felső fenek, Szakadás feje, Pap helye.

XXX. dűlő Csereponk s hozzá kapcsolt részei: Gor-
gen hidján alól, Also fenek, Nagy szeglet, Egés, Hosz-
szu sugó, Ravaszlik, Veresér töve.

XXXI. dűlő Kétrét köze, szántóföldek, Kétrét utja,
Szárhégyi veres ér, Alfalvi veres ér, Barátok kutja, Kis
Aloysi[?] vagy Pap kutja.

XXXII. dűlő Kis rét tartománya s hozzá csatolt ré-
szei: Huszas útján alól, Kistrét útján alól, Fenek utja,
szántók és kaszálók ezek.

XXXIII. dűlő Kerekő és Fenek utja köze s hozzá
tartozandó részei: Hoszszupallo ere, Mihály Máka,
Nagy sáros, Felső Egerszeg, Székely parlag, Bükfejes
kutja, ezek is szántók és kaszálók.

Gyergyó Alfaluban, október 10-én, 1864.

Lörincz Lajos m. k.
Györfy János t. m. k. jegyző

[355r] Helynevek Gyergyó Csomafalva községből.

1. Csik szék, Gyergyói járás, Udvarhelyi kerület.
2. Csakis egyféle, tudniillik Gyergyó Csomafalva, és ezen neve bír mint helybéli elterjedéssel, mind pedig országszerte esmeretes. Utcák nevezetei a következők: Temető utza, Portikok utzája, Szoros utza, Szent Miklós felé feljaro utza, Csatak utzája, Farkasok utzája, Kis Maros melleti utza, Huszár utza, Marosra járó út, Dávid domb utza, Hontsok utzája, Ilona utzája, Erősek utzája, Ujfalu felé feljaro út.
3. Más elnevezésére ezen községnek nem emlékezik senki.

4. Nem tudatik, mivel semmi irományok arról nem léteznek.

[355v] 5. Nem tudatik, mivel arról semmi irományok nem találhatók.

6. Semmit nem, mivel sem hagyomány, sem irat vagy nyomtatott emlék arról nem találhatók.

7. A község határai fel vannak osztva harminckilenc dűlőkre, melyek közül az:

Első nevet viseli a helység, *Csomafalva*.

Másodikat Kerek to tartománya, alhatár-nevekkel: Határ kert meljéke, Tőke István köve, Pástos út köze, melyekben szántók fekszenek.

Harmadik *Szent egyház utya*, alhatár-nevekkel: Sárospatak feje, ahol szántók fekszenek.

Negyedik *Felső Követses*, alhatár-nevekkel: Czipra Keresztfa, Kén utya, Sárospatak, melyeken részint szántó, részint kaszáló fekszik.

[356r] Ötödik *Nagy Eger*, alhatár-nevekkel: Kis Eger, Sárospatak töve, Kiseger dombja, Rakotya völgye, szántók és kaszálók fekvésével.

Hatodik *Földek lábja*, alhatár-nevekkel: Felső nyirkert, Belső láb, Középláb, Hoszu vész alya, Mihály pataka melyéke, Hoszu vész, hol szántók és kaszálók fekszenek.

Hetedik *Akadán utya*, alhatár-nevekkel: Szeder pataka tartománya, Akadán utya tartománya, Mér martya, Mohos eleje, Gál vesze, részint kaszáló, részint silány szántók fekvésével.

Nyolcadik *Kakas*, alhatár-nevekkel: Csatak szeglete, Somlyó vize melyéke, Mohos, ahol szántó és kaszálók silány és köves természetekkel fekszenek.

Kilencedik *Also nyír kert*, alhatár-nevekkel: Csonya, Két víz köze, Somlyó vize melyéke, ahol a helységhez tartozó közlakosoknak lakások állapítottak meg, Töltés és Malom utya, ennek nagyobb része kaszáló, vizes természetű, szántója pedig fekete agyagos természetű.

Tizedik *Délhegy utya melyéke*, alhatár-nevekkel: [356v] Éget malom utya, Dúrgo vesze, Halasztó, Kut mezeje, Csata István utya, Tőke Mátéh, Hoszu

hago, Első Délhegy, Köves, a kaszálók és szántók veres agyagos természetekkel fekszenek, hegyes és köves legelő, s egy nagyobb része egész használhatatlan erdővel, és irtásos helyek silány kaszálóival.

Tizenegyedik *Kicsin bük tartománya*, alhatár-nevekkel: Csata vesze, Sorokut, Patakut, Veres virág, Farkas utya, Falutya, irtásos silány, csak kevés használatú kaszáló, csepűs gyertyán erdővel, oldalas, haszonvehetetlen köves helyek.

Tizenkettedik *Fejérek utya tartománya*, alhatár-nevekkel: Rokaj utya, Fejérek utya, Balázs pataka, Ambrusok utya köre, Balo utya, Balo pataka, Égés, kőszirtosság miatt nagy része használhatatlan, más részét erdő borítja, melynek ugyan nagyobb része elhordatott, és silány, irtásos helyek, hol sűrű kövek állanak.

Tizenharmadik *Ambrus mezeje*, alhatár-nevekkel: Gál vesze, Bojzás, Rakotyás, Vad Mihály, ahol veres agyagos szántók és nagyobb részén silány kaszálók fekszenek.

Tizennegyedik *Nagy nyáras*, alhatár-nevekkel: Fazakasok utya, Madarász utya melyéke, [357r] Halaspatak, Kőbüke utya tartománya, Kegyes alya, ahol gyérleges lágyfás növendék erdő áll, minek egy része legelőnek is használtatik.

Tizenötödik *Csatak utya*, alhatár-nevekkel: Borsos utya, Fekete erdő, Medve fő, Kislok oldala, Hegyes, részint irtásos kaszálók, részint fiatal fenyőerdő borítja.

Tizenhatodik *Szőcsök és Csatak utya köze*, melynek égés és szélrontás által egész erdeje haszonvehetetlenné vált.

Tizenhetedik *Két Somlyó loka feje*, alhatár-nevekkel: Aranyász gödre, Tormáspatak, Jérika, ahol fenyőerdő, melynek jó része kihordatott, romlásos részeivel áll.

Tizennyolcadik *Dergető*, alhatár-nevekkel: Dergető alya, ahonnan a Kisloka pataka ered, és a Nagy Somlyó patakába lennebb beszakad; Kerülő ut, Somlyó csapása, használhatatlan romlott erdő rész.

Tizenkilencedik *Köves Somlyó*, alhatár-nevekkel: Hegyes sorka, Vállú pataka, melynek egy része fiatal fenyőerdővel, más része legtöbb pusztától borítottatik.

Husadik *Bögő*, alhatár-nevekkel: [357v] Szilágyi utya, Kis patak, Lohalál, Jajgato, mely erős kőszirtos magas hegycsúcsokkal és megjárhatatlan részekkel s használhatatlan csepűs erdővel borítottatik.

Huszonegyedik *Vár alya*, alhatár-nevekkel: Vár sorka, Felső és Also várpatakok, melyek az ott álló magas kőszirtos hegynek nyugoti részéből erednek, és folyását megtartják, míg a Nagy Somlyó patakába beszakadnak, s egész használhatatlan helyen van körül.

Huszonkettedik *Nagy Somlyó loka feje*, alhatár-nevekkel: Három utága, Opra sorka, ahonnan ered az a patak, mely a Somlyó patak, több apró patakokkal befoly: tudniillik Sötét patak, Aranyáspatak, Visza folyó, Fűrészén ellőli, Várpatak, s megtartja a Somlyó nevet mindaddig, míg a Marosba beszakad, ezen pa-

tak fejeit részint legelő, részint kevés használatú erdő közli.

Huszonharmadik *Hátulso Délhegy*, alhatár-nevekkel: Köves, Kerülőút feje, igen magos fekvésű legelő, darabonként őserdő, melynek nagyobb része tutajfáknak elhasználatott, kőszirtes silány [358r] terméketlen helyek.

Huszonnegyedik *Kicsin Somlyo*, alhatár-nevekkel: Két Somlyo köze, Aranyász és Tormáspatakok fejei, részint puszta legelő, részint gyéres erdő borítja, magos csúcsos hely, melynek keleti részéből ered a Somlyo vize.

Huszonötödik *Opra* és *Sötét patak*, a rajta volt erdőtűz és szélveszek által lett elpusztulása miatt romlásos és használhatatlan, kőszirtes csúcsok által borítottak.

Huszonhatodik *Sötétpatak* és *Aranyáspatak köze*, azon őserdő, melyből jó részét tutajfák- és tőkéknek kihordották, és romlásos oldalakkal borítottak.

Huszonhetedik *Aranyász* és *Viszszafolyo patakok köze*. Egész puszta legelő nélküli romlásos, gyéres erdős hely. Huszonnyolcadik *Wisza folyó* és *Fűrészek előtti patak köze*, melynek rajta volt erdőtűz által lett elpusztulása mián magas csúcsa és sziklás, silány puszta, egy részét pedig gyéres erdő borítja.

Huszonkilencedik *Nagy Somlyo*, alhatár-nevekkel: *Hegyeskő*, *Borkák utya*, *Gábor utya*, *Hegyeskő utya tartománya*. Ezek részint erdő, [358v] más részén puszta legelő. Egyharmad részét pedig a tűzvész által elpusztult s használhatatlan hely borítja.

Harmincadik *Tulso ragado*, alhatár-nevekkel. Huszonnégyorás ut, Putna, Szarvasgödör tartománya, melynek egy része irtásos kaszálók, más részén gyéres fenyőerdő áll.

Harmincegyedik *Innenső ragado*, alhatár-nevekkel: Régi so utya meljéke, Polgároké, Szász utya meljéke, Grádlits pataka, melynek egy részét irtásos kaszálók, más részét romlásos, gyéres lágyfás erdő borítja.

Harminckettedik *Wészfő*, alhatár-nevekkel: Tökés dombja, Erdőszád, Köves ér, Nyáras utya köze, Borzont meljéke, mely igen silány kaszáló, s némely években egész használhatatlan helyek borítják.

Harmincharmadik *Somlyo feneke*, alhatár-nevekkel: Kötő mezeje, Balázs Kosza réve, melyet igen köves és vízenyős silány kaszálók foglalják.

Harmincnegyedik *Falujé*, alhatár-nevekkel: Kintses gödör utya, Nyáras utyán [359r] alol, Mihály Ferencz ere, Somlyo meljéke, hol kevés kaszálók, s több része veres agyagos és köves, silány terméketlen szántók fekszenek.

Harmincötödik *Két patak köze*, alhatár-nevekkel: Farkas János keresztfája, Száraz vagyis Monaspatak meljéke, Hideg patak meljéke, kövices szántók és silány terméketlen kaszáló helyek.

Harminchatodik *Aszon kertye*, alhatár-nevekkel: Csíkos meljéke, Árok töltése tartománya, mint kaszáló helyek borítják.

Harminchetedik *Hontsog*, alhatár-nevekkel: Komlosrét dombja, Kisut, Völgyhát, melynek egy részét kaszálók, a más részét szántók foglalják.

Harmincnyolcadik *Déllő*, alhatár-nevekkel: Nagy-völgy, Hoszu, Hármás malom utya köze, melyek kevés része kaszáló, más része szántóföldek által borítottak.

[359v] Harminckilencedik *Gyep*, alhatár-nevekkel: Szentmiklosi ut köre, Kertre menő pástos ut, Nagy István hantsoka, Vizes, melyeken vízenyős szántók fekszenek. Itt végződik a határ, és ütközik az alfalvi és kilyénfalvi községek határaival.

Ezen harminckilenc dűlők állanak szántók és kaszálók és legelő helyekből, kősziklás, magos használhatatlan hegyekből, fiatal erdős helyekből.

Gyergyó Csomafalva, 18. augusztus, 1864.

Szekely Ferentz esküdt

Szilágyi Joseff és

Csata Ferentz esküdtek

Portik Lajos bíró

Pál Josef jegyző

GYERGYÓHOLLÓ

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[413r] Descriere despre numirea și originea locuitorilor în comuna Corbu – scaunul Csik Somlyoului, oficiolatul procesuale Tölgyes.

Ad. 1. Comuna Corbu este lengă otarul Moldaviei, acuma de la 1862 se țiene de scaunul Csik Somlyo, oficiolatul procesuale Tölgyes, sub templul absolutismului s-au ținut de pretura (Bezirks Amt) Gyergyó Szent Miklos, prefectura Sz[ekely] Udvarhely.

Ad. 2. Numele comunei este în limba română Corbu, în limba maghiară Holló, în limba germană până acuma nu are numire deosebi. Numirile acestia, precum în scrisori, acte oficiale, așa și înaintea poporului român și maghiar de comun sunt cunoscute.

Comuna aceasta jace pe două văli – Valea Bistricioarei și Valea Corbului – și pozițiunea comunei este foarte lătită ca și liea începutul seu, cam dein capetul Borsecului, și se finește în Tölgyes, avend o parte de numere de case și pe Valea Corbului.

[413v] Comuna se împarte în 4 cuturi (cantone): a. Cutul Baraseului, b. Cutul dein Josu, 3. Cutul dein Susu, 4. Cutul dein Pareulu-băi, pe acestea 4 cuturi este totă comuna Corbu așezată. Cuturile acestia au numirile lor numai de la locuitorii comunității, în limba maternă.

Locuitorii acestia comuni sunt români, afară de vro câțiva secui carii mai cu seamă de la anul 1852 s-au așezat pe acest loc.

Ad. 3. Comuna aceasta de la originea și alcătuirea ei până astăzi tot acestea numiri au portat și poartă.

Ad. 4. De la originea comunității până în timpul de față date sigure și autentice în scris tocma nu avem, fără după audiul bătrânilor, prein părinți și protopărenții aceloră, de la înființarea satului până astăzi se poate ca 120 (o sută douăzeci) ani numără. Înainte de aceea locul acesta au fost numai loc de pășune și pădure.

Ad 5. Întâiul locuitoriu pe locul acesta au fost Gavrița Bughea dein Transilvania, carele s-au așezat pe locul așa-numit *Pereu Braniei*; după densul au descălecat [414r] Toaderu Branea dein Köheriu de Susu (Felső Köhér), Eftinie Druga dein Alfalu, Jacobu Vulianu dein Dragoiasa (în Moldova) și Grigore Musdeiu, tot din Dragoiasa, carii apoi aflând locuri bune de pășune, apa curată și pădure îndestulată, au început a curăți pădure și a-și face pe seama lor hurube (bordeie), case, pe seama vitelor poeate (grajdiuri) și s-au așezat aicea. După aceștia au venit și alții carii încă cuprinzându-și locuri, s-au format comuna aceasta.

Locul acesta fiind erarialu, au plătit tapsă fiptă pe an pentru întrebuințarea locurilor de denșii folosite.

Locuitorii comunei acestia s-au așezat pe aicea parte dein Moldova, parte dein Transilvania, dein comitate și dein scaunele secuiești.

Comuna Corbu constend dein forte puține numere de case, până la anul 1850 jude deosebi nu au avut, fără numai de atunci încoco. Mai înainte, precum în administrație politică, așa și în celea bisericești, erea filia Tulghiesiului, biserica de astăzi este cea dintâie biserică a comunei și s-au edificat numai de 26 ani încoace.

De la anul 1852, deschidiendu-se drumu de comunicațiune, s-au deschis neguțătorie de lemne pe apa Bistricioarei, venind dein tote părțile neguțătorii de plute și de [414v] scânduri și astăzi se face o neguțătorie însemnată de lemne cu Moldova, Tiera Romanéscă și Turcia.

În timpul de față numără în împregiuru Corbului ca la 60 ferestreie pentru tălieatul scândurilor, unde s-au așezat ferestreuari dein împregiuru Gyergyoului.

Ad. 6. După ce comuna Corbu jace pe două văli, Valea Bistricioarei și Valea Corbului (precum mai sus s-au spus), comuna a căpătat numire de la valea cărea românește se dice *Valea Corbului*, eară frații secuii au numit-o Holló, de la Hollopataka.

Despre numirea acestei comuni alte date mai cu seamă în scris și mai autentice nu sunt.

Numirea munților:

Munți în otarul Corbului sunt următorii:

- a. Pietrile roși.
- b. Obcina rea.
- c. Obcina albei.
- d. Obcina Ciblesului.

Numirea lacurilor:

Lacuri în otarul comunei nu sunt.

Numirea vălilor:

- a. *Valea Corbului*, care curge în Bistricioara.
- b. *Valea Bistricioarei*, care curge prein comună [415r] către Tölgyes și de acolo către Moldavia, care se desceartă în Bistritia, apă navigabilă – la Galatiu curge în Dunare.
- c. *Valea Baraseului*, curge în Corbu în Bistricioara.
- d. *Valea Saca*, curge până în marginea Corbului, de către amediănopte, iară aci se scurge în Bistricioara.

Numirea pâreelor:

- a. *Pereul Argintariei* își trage originea de la baiea unde au cercat argint.
- b. *Pareul Braniei* își trage originea de la familia lui Toaderu Branea care întâiu a descălecat pe acel loc.
- c. *Pareul Savului* își trage numele de la Savu, care întâie a descălecat la locul unde acela se decivează.
- d. *Pareul Zlamenului* își trage numele de la locul Zlamenu.

e. *Pareul Frasinilor* își trage numele de la frasini carii se află pe acel păreu.

f. *Pareul lui Nistoru* își trage numele de la Nistoru, locuitoriu care au avut locuința pe acel păreu. Păraele acestea tote se scurg în Valea Bistricioarei.

Numirea locurilor de fenațiu, pășiunit și arat:

- a. *Picioru Sioimilor*, loc de pășune, între Valia Baraseului și între Pareu Argintariei.
- [415v] b. *Runcu*, loc de fenațiu între Pareu Braniei și între Pareu Argintariei.
- c. *Pecioru Braniei*, loc de pășune, între Pareul Braniei și între Pareu Savului.
- d. *Pecioru Zlamenului*, loc de pășune între Pareul Savului și Pareu Zlamenului.
- e. *Arsita iutesiu*, loc de fenațiu, între Pareul lui Nistoru și Pareu Zlamenului.
- f. *Smidile*, loc de pășune între Pareul lui Nistoru și între Valea Saca.

Numirea băilor:

- a. Baia la Pareul Paltinului fodină unde se sapă materia de argint, și acum se lucră prein băeși. Tote acestea numiri de munți, văli, pâraie, locuri și băi se află în otarul Corbului ca proprietate erarială, înse afară de acestea mai sunt și altele numiri care cad lengă Corbu, înse ținendu-se de comuna Gyergyó Ditro, acelea se vor specifica dein partea Ditroului.

Corbu (Hollo) în 6 octombrie 1864.

Grigorie Cosiocaru pr. paroch greco-catolic
în Corbu

+ Ion Cosiocaru jude
Teodor Cojocariu pr. m.
M. Blandu mp. notariu

GYERGYÓREMETE
(ÉS ESZENYŐ, DUDÁD, FÜLPE, GALÓCÁS,
KÁNÁS, MARTONKA, PLOPTYIS)
OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.
(Fol. Hung. 1114/13.)

[367r] Helynevek Gyergyo Remete községből.
Gyergyo Remete, mely a hagyomány szerint egy ott
először települt remetéről vette nevezetét, fekszik
a Maroson túl egy völgyben, de kies helyen.
Határai észak és nyugotról Torda vármegye, keletről
a Maros vize a közelében fekvő Ditroval, délről Szár-
hegy és Alfalu.
Egyházi felosztás szerint 1500[-asok] előtt fiókja
volt Szárhegynek, azon innen Ditronak 1726-ig, va-
lamint a népesülése is innen vagyon, a valóságos és
országszerte is ismeretes élő neve jelenleg is Gyergyo
Remete, lakosai pedig valóságos magyar ajkú és szé-
kely természetű (kivéven a jelenleg benne tartózko-
dott hat vérségből álló örménységet).
Ezen község tartozik Gyergyo kerületben a Gyergyo
Szent Miklos mezőváros dullói járáshivatal és a Ne-
mes Csik széki kerület, Somlyai megye törvényszéké-
hez. Határai pedig következő nevezet szerint feksze-
nek, úgymint:
Pallora menő, mely magos fekvéssel bírván, legalkal-
masabb termesztő szántóföld.
Domboldal, meredek fekvéséhez képest, mint legelő.
Szállapos, lapályos, ritkán vízegenyes kaszáló.
Sorok, magos fekvésű és termékenyes szántóföld.
Sorokalya, alatt valóságához képest közép természetű
kaszáló a Maros vize mellett.
Alsomárk utja, részint magos, részint pedig lapályos
szántóföld.
Méhespatak és Varga kutja, mely néha kiszáradni is
[367r] szokott, mint alatt való fekvésű középszerű
természetű kaszáló.
Nagy rét, mint alatt való fekvéssel lévén, közép ter-
mesztű kaszáló a Maros vize mellett.
Kerekfenyő, közép természetű fekvéséhez képest leg-
alkalmasabb szántóföld.
Felső márk utja, részint dombos, részint lapályos
szántóföld.
Miklos vesze és Papháza, részint dombos, részint pe-
dig lapályos szántóföld.
Hidegpatak, mely eredetileg Gergely vesze és Galam-
bos helységeiről vagyon, és Maros vizibe olvad, körül-
le pedig vízenyeges kaszáló.
Romány eleje, részint bokros nyíres kaszáló, részint
pedig szántóföld.
Csutakos, részint legelő, részint pedig silány termé-
szetű szántóföld.
Laczkok hátja, száraz, agyagos természetű föld.
Vereserdő, köves, bokros kaszáló és legelő.
Gergely vesze, magos fekvésű oldalas köves hely.

Galambos, részint bokros, részint lapályos kaszáló és
szántóföld.
Bük utja melléke, Mátyás vesze, Fazakasok hátja, Nagy
András háza és Karika domb, részint oldalas dombos,
részint lapályos fekvésű kaszáló és szántóföld.
Fügés rét, egyenes fekvésű kaszáló.
Általfekvő, Ebhát, Magyaros oldal, részint dombos,
részint lapályos szántóföld.
Tolvajos pataka, mely néha kiszáradni is szokott, ez a
Lető tartományáról ered, és a Remete községet átkel-
ve a Maros folyójában olvad.
Bük utja, mely Remetétől kezdve Kelenczkő, Bakta
és a Kereszthegyi tartományokat átkelve a Torda vár-
megyei határon Görgény Szent Imre felé vezet.
Kalibás oldal,
Nagyfiak lapossa, részint dombos, részint lapályos
szántóföld.
Csutak falva, mely laktelkek és épületekből állván,
ezelőtt harminc évvel kezdődött, s melynek lakosa
[368r] Remete községből népesült, de azonban Re-
metéhez tartozik.
Kőpataka, mely a Kelenczkő és Laposbüki tartomá-
nyokból ered, Remete falvát átkelven a Maros folyó-
jában olvad.
Antal mezeje és Pál András vesze, részint kaszáló, ré-
szint pedig szántóföld.
Laposbük, magos fekvésű köves, ritkán bokros szán-
tó és kaszáló.
Czines, részint dombos, oldalas, köves, bokros, ré-
szint pedig lapályos fekvésű kaszáló és szántóföld.
Portik része köze, alkalmas fekvésű szántó és kaszáló.
Málnavész, nagyjobb rész szántóföld.
Hegyesbük, magos fekvésű bokros hely.
Lető, részint oldalas, részint pedig lapályos kaszáló
és szántóföld.
Szászok vesze, részint szántó, részint pedig bokros
elegyes természetű kaszáló.
Rokabük, magos, fenn való és köves, bokros hely.
Kelenczkő, kősziklás, bokros, terméketlen hely.
Kis ujhavas, részint kaszáló, részint pedig erdős lapá-
lyos hely.
Baka, részint kaszáló, részint erdős hely.
Punga mezeje, ámbár kaszáló, de körülé fenyős és
bokros erdő vagyon.
Sároshid, fekvéséhez képest alkalmas kaszáló hely.
Kereszt-hegy, fekvéséhez képest legmagosabb hely,
melynek egy része kaszáló, nagyobb része pedig
erdő.
Katalina Kecskököl, magos fekvésű erdős és kaszá-
ló hely.
Hegyes, Emberfő, erdős, veszes legelő, közben kaszá-
lók is vannak.
Batrina havassa, részint legelő és erdő, részint pedig
kaszáló.
Ploptyis, erdős és legelőhely.

Galoczás, Fülpe, részint kaszáló, részint pedig szántó, melyen a Várhegy községhez tartozó román ajkú egyéniség is lakik.

Fagyeczel, [368r] bokros és köves, elegyes természetű helység.

Farkas mező, nagyjából részint kaszáló.

Kánás pataka, mely kiszáradni nem szokott, a Maros vizében foly.

Kánás, részint kaszáló, részint szántóföld, némely részin pedig román ajkú lakosok vannak.

Romlás, hegyes-völgyes, köves természetű szántó- és kaszáló föld.

Dudád pataka, mely néha kiszáradni is szokott, folyása pedig egy völgy között a Maros folyójában olvad.

Dudád, többnyire szántóföld.

Kőhát, nyíres lapályos szántóföld, közben kaszálók is vannak.

Martonka folyója, mely soha kiszáradni nem szokott, mely az Emberfői határrészekből ered, és a Maros folyójában olvad.

Cseresznyés, szép kaszáló hely.

Kesőfészek, nyíres, részint kaszáló és szántó.

Kesőfészek alya vagy Nagy kut, sepedékes kaszáló.

Eszenyő dombja, közepes természetű szántóföld.

Bogáros, szép kaszáló hely.

Eszenyő domb alya, középszerű természetű szántóföld.

Eszenyő pataka, mely az úgynevezett Eszenyő lokáról több hegyek közül ered, s melyen használatnak malmok, körüle pedig kaszálók, és végül beolvad a Maros folyójában.

Lukács vesze, Két patak köze, Kicsibük és a Dávidok mezeje, bokros, részint dombos, részint lapályos kaszáló és szántóföld.

Veszespatak teteje, Erös és a Rományé, fekvésekhez képest, mint fenn való hely, tulajdonságához kaszáló és legelő föld.

Eszenyő büke, magos hegy, bokros és meredekségéhez képest terméketlen.

Eszenyő buk tartománya, részint bokros, részint nyíres kaszáló és szántóföld.

[369r] Guzsvesszős, Nyírfő, Lutfarka, bokros és nyíres kaszáló föld.

Fenek alya, Also Szállapos, részint szántó-, részint pedig kaszáló föld.

Fenek tető, Veressgödör és Rétaalja legalkalmasabb szántóföldek.

Kelt Gyergyó Remetén, szeptember 28-án, 1864.

Balás Elek m. k. bíró

Nagy Ádám m. k. jegyző

GYERGYÓSZENTMIKLÓS

(ÉS GYILKOSTÓ, HÁGÓTÓ[ALJA],⁴⁵

KOVÁCSPÉTER, VÁRPATAK, VISSZAFOLYÓ,

VALAMINT A MA NEAMŢ MEGYEI

BERNÁD[TELEP], HÁROMKÚT,

GYERGYÓBÉKÁS, GYERGYÓDAMUK,

GYERGYÓZSEDÁNPATAK)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[375r] Helynevek a *Gyergyó Szent Miklós* községből.

1. Csík szék, Udvarhelyi kerület, Gyergyai járás.

2. Csakis egyféle, azaz Gyergyó Szent Miklós, és ezen neve bír helybéli elterjedéssel, és ezen név alatt esmeretes országszerte is. Ezen mezőváros utcái a következő neveket viselik, úgymint: Szárhegyre, Alfalu-ba, Tekerőpatakra vezető, Vizrejáró, Piatz, Templom, Rozsa, Kúrtós, Bányász, Térjmeg, Selyem, Posta, Nagy és Kis Király, Szászok, Pongrátzok, Tamások és Györgymáté utzái.

3. Más elnevezésére nem emlékezik senki.

4. Nem tudhatni, mivel arról semmi régi irományok nem léteznek.

5. Hallomás szerint egy Balamber nevezetű vezér által, a hunnuszok nemzetségéből, és később az itteni örmény nemzet Árméniából.

[375v] Semmit, mivel sem hagyomány, sem írás vagy nyomtatott emlék arról nem található.

7. A község határ harminckét dűlőkre lévén felosztva, melyek közül az első nevet viseli a helység *Szent Miklós*.

Másodikat *Domb tartománya*, alhatár-nevekkel: Sárospatak, Tekerőpatak folyói köze, úgy Ábrahám és Fenyítő oldalai magossai a Tulso Visszafolyó vizéig, melynek nagyobb része szántó, részint egyenes, részint oldalas, és igen kevés része kaszáló.

Harmadikot *Diszno feredő*, alhatár-nevekkel: Folyómér, Sárospatak tartománya és Szentlélek keresztfa, egyenes terű szántó, igen csekély kaszáló. Ezen két dűlők a tekerőpatak és kiliénfalvi község határaival összefolyók. Délről

negyedik *Szarka tartománya*, alhatár-nevekkel: Bélkén melléke, egyenes tér szántó, igen csekély kaszáló, egy része vizes természetű.

Ötödik *Tölgymező* alhatár-nevekkel: Bélkén melléke és Alsó kerthajlat, egyenes tér, három részei szántó, ¼ része kaszáló, földje kövecses, száraz természetű, össze-ütközik [376r] nyugotról az alfalvi község határával.

Hatodik *Tőke temetőkert*, alhatár-nevekkel: Felső Cserehát, Papkert tartománya és Szárazvápa, egyenes tér, kevés része oldalas szántó, igen csekély része kaszáló, száraz kövecses természetű.

Hetedik *Tatár Szállás* alhatár-nevekkel: Szentséges keresztfa és Also kerthajlat, mezeibe szántóföld egye-

⁴⁵ A történeti Putnalok.

nes tér, nagyon kövecses természetű, ütközik nyugotról az alfalvi és szárhegyi község határaival.

Nyolcadik *Also Motsár*, ennek fele része szántó, kövecses természetű, a kaszáló pedig vizes selymés természetű, egyenes tér, ütközik a szárhegyi község határával nyugotról.

Kilencedik *Felső Motsár*, alhatár-nevekkel: Küs, Közép és Nagy Kűrütz patacai közt és Irospatak dombjai, ennek 1/3-a kaszáló, vizes természetű, 2/3 része szántó, fekete és veres agyagas természetű.

Tizedik *Csobothegye*, alhatár-nevekkel: Tankofark, Fejer patak, Szarkavesze, Küs Kűrütz, Nagy Kűrütz, Közép Kűrütz, Kiság, Szoros patak, Bükfő, Tinopal vesze, Had ut, Gál vesze, Ujvész, Farkas pataka, ezen dűlő közt erednek a Küs, Közép és Nagy Kűrütz patacai, melyek Szárhegy helységén keresztül folyva a Marosba szakadnak. Ezen dűlő részint szántó, oldalas hegyes, részint kaszáló, hegyes-völgyes, apró fenyő-, nyír- és magyarórákkal bénított, silány természetű, inkább legelőnek használtatik, nyugot-északról a szárhegyi község határával ütközik.

Tizenegyedik *Várbük*, alhatár-neveivel: Bélkén melléke, Vároldal, melynek tetején valaha egy vár állott légyen [376v] hallomás szerint, Evetes sorok, Deső és Mártonék patakok, Tálás vápa, Berecz és Bálint uta, Reztető, Hosszusorok, Morébük, Bodo utja, Ballangos vápa, Mező vész, Aranyás sorok, ezen dűlő közt erednek az úgynevezett Vár és Csinod patacai, melyek egyesülve a Szent Miklos helysége felső, azaz keleti végénél a Bélkén folyóba szakadnak, ezen dűlő magos fekvésű hegyek, részint kaszáló irtványok, részint pedig legelő, fenyő-, magyaró- s nyárfákkal bénított, silány természetű.

Tizenkettedik *Olábük*, alhatár-nevekkel: Nyárad, Tekeres és Kövespatak, Rakotyás sorok, ezen dűlő magos erdős kőszirtos, silány természetű, egy része irítás által mint kaszáló, a más része pedig mint legelő használtatik, ezen dűlő közt erednek a Rakotyás pataka és a Bélkén folyó vize.

Tizenharmadik *Pritske*, alhatár-nevekkel: Bélkén feje, Pető aszalása és Czenka tartománya, e dűlő közt ered a Dittro és Gűdűcz pataka, a Dittro pataka, Dittro helységén keresztül, és a Gűdűtz pataka Szárhegy helysége éjszaki végén keresztül a Maros folyóba szakadnak. Ezen dűlő csakis mint legelő használtatik, mivel magos hegyes, és ifjú szálás fenyőerdő áll rajta. Tizennegyedik *Tatár hágo*, alhatár-nevekkel: Ujhavas lábja, Ketskerez, Tatár pataka, Cseresnyés sorok, Sáros és Setét Putna, ezen dűlő közt erednek az úgynevezett Tatár, Sáros és Setét Putna, továbbá Tizás pataka, melyek az úgynevezett Nagy Putna vizét képezik, és egyesülve [377r] Tölgyes helységén keresztül a Besztercze folyó vizébe szakadnak. E dűlő magos hegyes legelő, 1/8 része őserdő, melynek nagy része tutaj és tőkefáknak elhasználtatott. Ezen dűlő nyugoti része ütközik Dittro helysége határával.

Tizenötödik *Putna loka*, alhatár-nevekkel: Magosbük, Árkosbük, Felső és Also Fácza s Nagyrez, ezek közt ered Nagyrez és Aszod pataka, melyek egyesülve a Putna folyó vizébe szakadnak. Kaszáló, ahol is számos fűrészmalmok léteznek, s a készített nagy számú deszkák a Besztercze folyó vizen Molduvába szállítatnak át, kereskedők által. Az alhatár-részek nagy hegyek, kőszirtosok, elhasznált őserdők, melyek közt jelenleg jó legelők is találhatók. Ezen dűlő északi részén a dittroi község határával ütközik, a keleti részin a Tekerőpataki [határral].

Tizenhatodik *Vitthavas*, alhatár-nevekkel: Fügés és Somlyo sorka, ezen dűlő közt ered Fügéspatak, Kari és Somlyo pataka, melyek külön-külön a Nagy Putna vizébe szakadnak. A keleti részen pedig erednek az úgynevezett Lapos és Sugo patacai, melyek a Békás folyó vizébe szakadnak, magos hegyes 1/10 része legelő, 1/9 része kaszáló az aljba, a többi része őserdő, melynek nagyobb része elhasználtatott, erős kőszirtos.

Tizenhetedik *Balás sorka*, alhatár-nevekkel: Nagy és Kisbarát sorka. Ezen dűlőben erednek: Balás, Nagy és Kisbarát patacai, melyek külön-külön a Nagyputna vizében szakadnak, déli részén pedig ered az úgynevezett Dancsuj pataka, mely a Zsádán pataka nevű folyóba szakad. [377v] Őserdő, melynek hasonfele elhasználtatott, a más fele pedig magos fekvése s távolsága miatt nem használtatik, részenként legelőként is foglal magába.

Tizennyolcadik *Békás Széke* és *Telekes*, alhatár-nevekkel: Karmatura, Kréminis és Munticsel. Ezen dűlőben ered To pataka és Telekes pataka, melyek kelet felé szakadnak Zsádán patakába, Kréminis és Sugo patak szakadnak a Nagy Békás folyó vizébe. Oláh lakosok lakják, részint legelő, részint pedig kaszáló, fenyős erdős darabonként meredek, sziklás terméketlen helyek.

Tizenkilencedik *Szurduk*, alhatár-nevekkel: Csiki bük és Békás melléke, ezek közt erednek a Kisbékás és Lapias pataka, mindkettő foly a Nagybékás vizébe; nagyobb része ős fenyős és bükkös erdő, melyek közt legelő és kaszálók is vadnak, magos csúcsos fekvésű és kőszirtos.

Husadik *Lapias Domuk*, mely falvának nyugoti részén ered Domuk pataka, és szakad a Nagy Békás vizibe. Oláhok lakják, ¼ része szántó és kaszálónak használtatik, ¼ része legelőnek, ¼ része fenyős és magyarós bokros, egy negyed része pedig szálás fenyős erdő.

Huszenegyedik *Lapos havassa*, alhatár-nevekkel: Bernárd és Sugo lábja, ezek közt ered a Sugo és Lapos pataka, ezek is szakadnak a Nagy Békás folyó vizébe, ¼ része legelő, ¼ része ős fenyőerdő, mely távolsága miatt semmiesetre nem [378r] használható.

Huszonkettedik *Kupás Czuhár* közt foly a Likasból eredő patak, s foly a Kisbékás vizébe, ¼ része termé-

ketlen szirtos, $\frac{1}{4}$ része legelő, $\frac{2}{4}$ része pedig őserdő, mely távolsága miatt nem használható.

Huszonharmadik *Gyilkos*, alhatár-nevekkel: Veresbük és Kedves mezeje, ezek közt foly Kisbékás, Juhpatak, Vereskő és Nagy Czuhár pataka, az utóbbi három patak egy 36 hold területű tót formálnak Gyilkos és Nagy Czuhár alján, kelet és északi oldala magos kőszirtos, déli és nyugoti része ős fenyves erdő, nem használható távolsága miatt, ennek teteje sík legelő, melynek alján lévő tavába szép pisztráng halak teremnek.

Huszonnegyedik *Likas*, alhatár-nevekkel: Kishavas, ennek folyója Likas pataka mely, mint fennebb, a tóba szakad, jelentékenysége az, hogy annak legmagasabb csúcsán egy megmérhetetlen üreg található, melyből minden időközti ki nem alható hideg szél érezhetőleg fúj.

Huszonötödik *Nyircsutak*, alhatár-nevekkel: Kisczuhár és Vereskő loka, melynek keleti részén foly a Vereskő nevű patak és Csáki pataka, nyugoti részén a Nyerges és Kisgyörgy pataakai erednek, és a Bélén vizébe szakadnak, $\frac{1}{4}$ része legelő, $\frac{2}{4}$ része elhasznált fenyős veszes és $\frac{1}{4}$ része pedig a mélységbe fekvő részén lévő őserdő, nem használható.

Huszonhatodik *Lohavas*, alhatár-névvel: Csufunka lábja, kelet felől ered a Lohavas pataka, mely a Vereskő patakába szakad, [378v] nyugotról pedig a Csufunka pataka, mely az Olt vizibe szakad, ennek $\frac{1}{5}$ része legelő, a többi őserdő, igen magos, kőszirtos fekvésű.

Huszonhetedik *Albia*, alhatár-nevekkel: Fekete [Hagymás] és Tanorok Hagymás, ezek közt ered a Juh pataka, mely a már nevezett tóba foly, keletről pedig a Kisbékás vize, ennek $\frac{1}{4}$ része legelő, a többi része pedig ős fenyős erdő, melyet távolsága és kőszirtossága miatt teljességgel használni nem lehet.

Huszonnyolcadik *Lázár vágása*, itten ered a Háromkut, vagyis Kisbékás vize, melynek alján egy magos kőszirtos hegy alól az úgynevezett Melegviz folyó ered, a Bélkén vizéhez hasonló nagyságú, Csikszék északi határa mellett, $\frac{1}{4}$ része legelő, $\frac{2}{4}$ része fenyős szép szálás erdő, fűrésztkének használható Csikszék felé szállítva, $\frac{1}{4}$ része kőszirt.

Huszonkilencedik *Gyümölcsénes*, alhatár-névvel: Kisbékás, melynek keleti részén a Damuk pataka ered, nyugotról pedig a Kisbékás vize foly, melyek a Nagy-békás vizébe szakadnak, Csikszékekkel határos keletről, $\frac{1}{3}$ része kaszáló és legelő, $\frac{2}{3}$ része őserdő, melynek keleti részén álló fái fűrésztkéknek deszkametzésre használhatók.

Harmincadik *Karmatura*, havas legelő, fenyős erdő, mindkét oldala magos kőszirtos, határos Csikszéket illető Ötsém nevű havasával. [379r] $\frac{1}{8}$ része legelő, a többi kőszirtos erdő, ahol bányászati munkák is folytattatnak réz anyagokért.

Harmincegyedik *Magosbük*, alhatár-nevekkel: Reti mezeje és Olt pataka feje, itten keletről ered az Olt vize, és Megyes pataka, mely utolsó az Olt vizébe szakad, éjszak felől erednek a Magyarosbük, Fűrész és Magosbük pataakai, melyek a Bélkén vizébe szakadnak, $\frac{3}{4}$ része kaszáló és legelő, $\frac{1}{4}$ része elhasznált fenyős erdő, melyen jelenleg újból fiatal fenyőerdő emelkedik.

Harminketedik *Csiszér*, alhatár-neveivel: Kovátspéter tető, Sovető, mely határos Tekerőpatak községe Szánduj nevű havassával, továbbá Nagykö lapossa, Rezkut tartománya, Rezpatak nagy és kis ága, Pokol pataka, Csibi és Kádár uta, Hideg mezeje, Medvés tartománya, ahol ezelőtt medvék tartózkodtak, Kárhágo, Sugo, Aranyász sorka, Boros uta, Gálvesze, Orbánvesze, Meszes sorok, Kováts kut, Gatztető és Kék oldal tartománya. Ennek keleti részén ered a Magosbük s Reti, délről Sovető pataka, mely utolsó az Olt vizébe szakad, nyugotról pedig Kováts és Visszafolyo pataakai. Itt végződik a község határa, és ütközik nyugotról a tekerőpataki község határával, felerésze kaszáló, $\frac{1}{4}$ része szántó és legelő, $\frac{1}{4}$ része pedig fiatal erdős hegyes és kokojzát termő dombos.

Ezen fenn írt harminckét dűlők kerülete összesen 12 mértföld, és magában foglal 52 000 hold földet.

Kelt Gyergyó Szent Mikloson,

14. szeptember, 1864.

Navratzki Károly m. k. bíró

Magyari Ferencz jegyző

GYERGYÓTÖLGYES

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[387r] Helynevek *Gyergyó Tölgyes* községből.

Ad 1. Az egyesült Csik- Gyergyó- és Kászon székekben, politikai felosztás szerint eddig Gyergyó Szent Miklosi cs. k. járáshivatalhoz tartozván, de az alkotmányos felosztás szerint jelenleg a Gyergyó területén fekvő román községek, úgymint Békás, Domuk, Zsedánpatak, Holló, Bélbor, Salamás és Várhegy, továbbá ezen Tölgyes községe, mely székhelyek és románok által van népesítve, úgyszintén Borszék községe is – noha majd mind magyar ajkúak – fekvése szerint ide csatoltatván, különös járást képeznek egy dullói hivatal alatt, melynek székhelye Tölgyes. Különben mindezen községek (Salamás, Várhegy és Borszék kivéve) „havasi határszélyi községek” név alatt is fordulnak elő, mely megnevezést a moldvai határszélyen és a havasok közti fekvésük által nyerték.

Ad 2. A községnek most kétféle neve él, *Gyergyó Tölgyes* és *Baraszo*. Az előbbi alatt országszerte ismeretes, az utóbbi csak helybeli elterjedéssel bír. [387v] Baraszo tulajdonképpen egy völgy, a közel fekvő Holló községhez tartozó – a néveredet nem tudha-

tó, és itten Tölgyesen Baraszo nevezés alatt inkább a román lakosság értendő, noha ezek a székelyektől nem elkülönítve, hanem vegyesen laknak; a románoknak Baraszo általi megnevezése onnan származhatott, hogy ezelőtt a hasonló nevű völgyben lakók is ezen tölgyesi bírósághoz tartoztak, és Baraszo völgye románok által lakatik.

Ad 3. Tölgyes községe hajdan se bírt más elnevezéssel, és nem is íratott különféleképp.

Ad 4. A község mintegy 1780-ban említetik legkorábban, s noha akkor csak egynéhány család létezett, már községi bíró volt.

Ad 5. Községünk határszélyi helység lévén, a cs. k. veszteglői (Contumaz) hivatal, mely 1810-ig Piricske havason (Tölgyes és Gyergyó Szent Miklós között), és a cs. k. harmincadí hivatal, mely Gyergyó Szent Miklóson volt, a fent írt évben Tölgyesbe, ahol e célra épületek emeltettek, áttételezt, és főképpen ez idő után történt az akkori General Commando felszólítására a népesedés. De 1810 előtt is, mint fennebb említett, már községi [388r] bíró volt egynéhány családdal. A népesedés a gyergyói községekből, Békásból és Moldovából történt, később más helységekből is, de a lakosság nagyobb száma mind csak inkább az említett helységekből származott. A románok, illetőleg görög katolikusoknak mintegy 1790 körül már lelkészek is volt, és 1799-ben templomot építettek; római katolika lelkész és egy kis kápolna az állam részéről a fenn írt két cs. k. hivatalok idejével rendeltetett és építetett (1810-ben) ezen községbe.

Ad 6. A község neve *Tölgyes*, már a népesedés előtt mint völgynév fordul elő, s bizonyosan az ezen völgyben találtatott tölgyfákról vette eredetét.

Ad 7. Községünknek, mint taxális lakosoknak tulajdon földbirtoka nem lévén, az ezen község határában előforduló többi topographiai nevek az illető birtokos községeknél, úgymint Gyergyó Szent Miklós, Tekerőpatak, Kilyénfalva és a Cs. K. Erdőszeti Igazgatóság helynevek jegyzékeiben fordul elő, akiknél különben eredetiségét is bővebben magyarázthatván, tehát nem vétetődtek fel.

Gyergyó Tölgyes községe előjáróság,
1864. szeptember 15-én.

+ Gál Mihály községi bíró
Gencsi Alajos m. k. jegyző

GYERGYÓÚJFALU
(ÉS GYERGYÓLIBÁNTELEP, SZENÉTE)
OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.
(Fol. Hung. 1114/13.)

Helynevek *Gyergyó Ujfalu* községéből, Csík megye.
[390r] 1. A széknek, hová a község tartozik, neve Csík, a járásnak pedig Gyergyó.

2. A községnek most egy élő neve van: *Gyergyó Ujfalu*, s ez ismeretes országszerte.

3. A községnek volt hajdan más elnevezése is, ezen a néven: *Gaálfalva*.

4. Erről adatot nem bírunk, mindazonáltal hozzávetőleg állíthatni 1500-[asok]ban.

5. A gyergyói többi falvakból, úgymint Csomafalva, Alfalu, Szárhegy, Ditro, Remete, Szent Miklós, Tekerőpatak és Kilyénfalvából.

6. Köztudomás után tudatik, hogy e községbeli lakosok elődei az ún. *Katorsa* helyre (mely tulajdon határában fekszik) telepedtek, s mivel azon hely igen lapályos lévén, s a Maros kiáradásai őket többször nyugtalanították, a kiáradás következményeit elkerülendő, bevonultak s megtelepedtek [390v] a mostani helység alsó felére, egy felemelkedettebb helyre, a Gaál család birtokára, hol most is azon családból számosan élnek. S éppen innen vette eredetét a hajdani elnevezés, *Gaálfalva*. Később az ide telepedettek a többi gyergyai községekből népesedni kezdenek, s minthogy a többi gyergyai községek között legkésőbb, vagyis legújabban épült, *Ujfalunak* neveztetett, és ezen nevet megtartotta mostanig.

7. A község határában előforduló többi topographiai nevek ezek:

Magoss, szántó, egy, a határban magasabban felemelkedett hely.

Nyáras, szántó, hajdan, midőn még a mező erdős hely vala, nyárfát termő hely volt.

Selymék, jelenleg kaszáló, hajdan oly ingoványos és posványos hely, hogy amiatt járhatatlan volt.

Nagy Moré, *Kis Moré*, kaszáló helyek.

Körisfenyős, kaszáló, hajdan körisfák termettek, most is akadhatni ledőlt tőkék nyomaira.

[391r] *Barátos*, *Botesztana*, *Hazudság*, szántó helyek.

Kincses gödör, egy gödör, hol hajdan kincset kerestek.

Dorma, egy silányon termő mezei határrész.

Vész, most szántó hely, régibb veszes volt.

Fodorvesze, bizonyos Fodor család veszes helye.

Simo-é, kaszáló, régebb bizonyos Simon nevű szállása.

Pajta hely, kaszáló, hol régebb pajta volt.

Akasztófa, szántó hely a mezei határ végénél, hol hajdan akasztófa állott.

Váras, kaszáló, köztudat szerint a későbbi tatárjárás alkalmával a községből a lakosok ezen, akkor erdős helyre húzódtak ki, s az akkori lakosok tervezték volna, hogy azon helyre jó lenne várat építeni.

Nyír, kaszáló, nyírfás hely.

Vészhágo, veszes hely, hol hágni kellett.

Hosszubiukk, legelő.

Fenyős, legelő, borsfenyővel.

Kosza, legelő.

Alsó vész, legelő.

Fejér fenyős, legelő.
Délhegy, havasi legelő, egészen dél felé fekszik.
 [391v] *Csodáló*, hevasi legelő, hol egy magas kőszirt áll, melyről szép kilátás Erdély több vidékeire.
Ujesztana, új, havasi legelő.
Botesztana, havasi legelő.
Opra, havasi legelő.
Somlyó, havasi legelő.
Osztros, havasi legelő.
Sára, havasi legelő.
Bogáros, romlás, melyet a bogarak aszaltak.
Libán, kaszáló, irtott hely.
Limbus, irtott és erdős hely.
Veressbükk, irtott és erdős hely.
Hoszukő, erdős hely.
Tiszás, irtott hely.
Tányérfá, legelő hely, hajdan tányérfákat készítettek.
Szobásza patak, *Támáspatak*, *Libánpatak*, *Magyaros aszópatak*, *Botpatak*, *Oprapatak*, *Szikaszópatak*, *Sugópatak*, *Köves aszópatak*. *Nagyeger*, *Kurtaeger*, *Sárospatak*, kaszálók.
 [392r] *Kecskesorok*, *Barátossorok*, *Gábor pataka*, *Szenéte pataka*, *Vészhágo pataka*, *Medve földő*.
 Gyergyó Ujfalu, 1864. október 4-én.

Solyom Abrahám m. k. bíró
 Péter Lajos m. k. jegyző

GYERGYÓVÁRHEGY
 (ÉS DUDÁD, FÜLPE, GALÓCÁS,
 MARTONKA, KÁNÁS)
 OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.
 (Fol. Hung. 1114/13.)

[438r] Descrierea despre numirea și originea locurilor în comuna Varvizu, scaunul Csik Somlyó, oficiatul procesuale Tölgyes

Ad 1. Comuna Varvizu este în Gyergyó, lângă apa Muresiului, se ține de scaunul Csik Somlyó și oficiatul procesual din Tölgyes.

Ad 2. Numele comunei este în limba română Varvizu, în limba maghiară Várhegy sau *Varhegyalya*, în limba germană până în timpul de față nu a avut numire deosibi. Numirile acesti, precum în scrisori, acte oficiale, așa și înaintea poporului român și maghiar sunt de comun cunoscute.

Comuna aceasta zace foarte lătită și mai cu sama pe coaste de dialuri, se împarte în 6 cuturi (cantoane):
 a. Duda, b. Vatra comunei, c. Calnaci, d. Fatia, e. Filpea, f. Galautiasiu, pe acestea șiese coaste de dialuri este așezată toată comuna Varvizu. Acestea cuturi, precum în limba maternă, așa și în cea maghiară tot acestea numiri poartă.

Locuitori acestei comuni sunt cu toți români.

[438v] Ad 3. Comuna aceasta de la originea și alcătuirea ei până astăzi tot acestea numiri au portat și poartă.

Ad 4. Neavând date oficiale siguri în scris, tocmai apriatu timpul de la origine nu se poate numi, însă după mărturisirea acelor carii trăiesc și sunt mai cunoscuți cu timpul trecut, după audul de la părinții și protopărinții lor, de la urzirea comunei acestia până în prezent se numește ca 200 ani de când există ca comună, mai înainte fiind numai loc de pășunit cu pădure.

Ad 5. Încă populare comunei din origine s-au făcut din locuitorii Moldovei de unde venind familia Hrubanilor, Dobranilor și a Corfasanilor, carii familii aflând pășune și apă bună pentru vitele dâșnilor, făcându-se hurube și bordeie pentru lipsa dâșnilor, iară pentru lipsa vitelor lor poeate, s-au așezat pe acesta loc. Aceștia fiind toți vânători foarte buni, ca se aibă un protector, după datina de atunci, au mers la contele Lazar, domnu dein Szarhegyși i s-au închinat aceluia, pe carii îndelungat [439r] timp i-au avut ca vânători de curte. După descălicarea acestora au mai venit și alte familii, parte din Moldova, parte din comitatele Transilvaniei, și așezându-se cu locuința pe această locuri, au format comuna Varvizu. Mai târziu familia Lazariana, făcându-i iobagi sei, i-au supus și la alte lucruri, precum producerea de plute și altele asemenea.

Ad 6. Fiindcă locul topografic unde o parte dein comună este așezată – dialul pe care zace – se mărginește cu apa Muresiului și arată pozițiunea locului o formă de cetate, secui între carii trăim, au început a-l numi Varhegyalja sau Várhegy, iară români tot de la numirea aceasta Varvizu. Despre numirea comunei alte date mai autentice și mai sigure nu sunt.

Numirea munților:

Munți în otarul Varvizului nu sunt, însă munți mai aproape sunt următorii:

- a. *Batrina*, în otaru Toplitii și a Remetii.
- b. *Kicsketeu* (Kecskekő), în otaru Remetii.
- c. *Butuci*, în otaru Remetii.
- d. *Lipisu*, în otaru Remetii.
- e. *Piatra*, în otaru Remetii.
- f. *Cristiciu* (Keres[z]thegey), în otaru Remetii.
- g. *Fagetu*, în otaru Remetii și a comitatului Torda.

Numirea lacurilor carii se află în otaru comunei Varvizu:

[439v] a. *Saratura*, soi de apă minerală lângă Muresiu.

Numirea vălilor:

a. *Mortonca*, această vale desparte otarul între Remetea și Varvizu.

Numirea pâraelor:

- a. *Calnaci* (Kánás) carele curge prin midilocul satului.
- b. *Parau lui Musca*, curge între Filpe și vatra comunei.

c. *Parau Duda*, de cătră amiadiadi curge pe lângă marginea vetri comunei.

Numirea locurilor de fânașiu, pășunit și de arat:

- a. *Duda*, în apropierea comunei, de cătră răsărit de la vatra comunei, se otăresce cu Muresiu.
 b. *Batca*, de la vatra comunei cătră sfințit.
 c. *Dialu Cotfasenilor*, de cătră amiadiănoapte, se otăresce cu Calnaci.
 d. *Dialu cruci*, de cătră vatra satului între sfințit și mediunopții.
 e. *Runcu*, în arietul comunei.
 f. *Poiana Varvizului*, de la vatra comunei cătră răsărit, se otăresce tot de aceea parte cu Muresiu.
 g. *Cóstea Rusi*, de cătră sfințit se otăresce cu Muresiu, stând de cătră răsărit vis-a-vis cu vatra comunei.
 h. *Hodasia*, peste Muresiu, de cătră partea răsăritului de la vatra comunității.
 i. *Plamana*, tot peste Muresiu, dein vatra comunei cade spre răsărit.
 [440r] j. *Tinosu*, între Poiana și între Plamana.
 l. *Cotu cel mare*, peste Muresiu, de la vatra comunei jace între răsărit și amiadiădi.
 Toate acestea date le-am arătat după cum acelea le-am știut și le-am înțeles din izvoarele mai siguri și autentice. Despre care mărturisim.
 Varvizu, în 24 septembrie 1864.

Dimitrie Urzica jude com.
 + Dimitrie Gaftan
 + Niculae Dobreanu jurații
 + Gavrilu Bancu
 + Juon Buca
 + Juon Urzica aleși comunitatei
 Vasilie Huruba m. pr.

GYIMESFELSŐLOK
 (ÉS BOROSPATAKA, GÖRBEPATAKA,
 KOMJÁDPATAKA, SÁNTATELEK,
 SÖTÉTPATAK, UGRAPATAKA)
 OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.
 (Fol. Hung. 1114/13.)

[403r] Gyimes felső loki helynevek összegyűjtése.
 Gyimes Felsőlok közönség lakosai a Szépvíz és Szent Mihály közönségek határán vannak megtelepedve, és onnan és azon helynevek gyűjtettek össze, amelyről évenként árendát fizetnek közönségünk lakosai.
 Elsőben megnevezetik a legnagyobb folyó, és azután a keleti helyek nevei, és utóján a legnagyobb folyótól nyugotra lévő helyek nevei:
 A legnagyobb folyó Gyimes felső lok községibe neveztetik Tatros vizinek, amely víz jön az csík szépvízi havasokról délről, és átfoly északra Középlok helységiben Moldova felé.
 Délről a Tatros vizitől a keleti részen a Komiát patakig tart Felső[lo]k helysége.
 Komiát sorka keletről bényúlik a Tatros vizéig, és azon sarok arról neveztetett Komiát sorkának, hogy Komiát nevű havasból nyúlik bé Felső lokra, Komiáttól északra Komiátval, melyik is bényúlik

Bot havas sorka Felső lokra, és ezen két havas közötti patak neveztetik Bot havasa patakának, amely jön keletről és beléfoly a Tatros vizibe.

Bot havas pataktól egész Ugra patakig Bot havas-sorkainak neveztetnek, és Bot havas lábainak is mondatnak azért, hogy Bot havasról nyúlnak bé Középlokra.

Ugra pataka jó keletről, éppen a molduvaji határszélytől, és beléfoly a Tatros vizibe, és Ugra patakától északra van Ugra sorka, keletről bényúlva Felső lokra. Ugra hegy, miről neveztetik Ugrának, annak nyomába nem jöhettünk.

Ugra sorkával melyékest keletről foly Nimiti pataka, és Felső lok helysége ott határoztatik Közep lok helységivel.

Nimiti patak még Boros pataknak is mondatik, mivel Boros nevezetű földesúrnak ott nagy birtoka vót, Boros pataknak arról neveztetett.

[403v] A Tatros vizitől a nyugoti részen levő hegy nevezetődik Csapo oldalának is, a legfőbb neve Kabala hágo oldala, az arról hívatik Kabala hágonak, hogy az régi út ott vót ki a gyimesi vámtól, és a lovaknak terüvel járni roppant nagy hágo vót. Még Kabala hágo alján egy tábori sánc is vót ásva, de hogy mikori munka, az nem tudatik az lakosság között.

Kabala hágotól északra van a Nagy odal, és azon két hegy között patak jó nyugotról belé a Tatros vizibe, az Róna pataknak neveztetik azért, hogy régen Róna nevű emberek laktak rajta.

A Róna patakon alóli oldal két nevet visel, tudniillik Örhegy oldala, mivel Örhegy havasból van benyúlva Felső lokra, és még Nagy odalnak is mondatik azért, hogy nagy meredek oldal.

Örhegy oldalával melyékest északról Görbe hegye van, amely két hegy között napnyugatról Görbe pataka vize belejő a Tatros vizibe, és azon patak arról neveztetett a mellette levő hegyvel együtt görbének, hogy a régi üdőben egy Görbe nevezetű ember lakott ott Görbe patakán.

Görbe hegyinek még bényúlik két sorka a Tatros vizéhez, az Görbe patakhöz közelebb bényúló sarok Sáj hegyének neveztetik.

A másik pedig Kotvás sorkának neveztetik, de hogy miért, az nem tudatik, és ezen két sarok között kis patak Réce pataknak is neveztetik arról, hogy régen egy Ráco nevű ember lakott rajta.

Görbe hegyitől északról napnyugot felől jó Setét patak vize belé a Tatros vizibe, és azon patakig tart a Felsőlok helysége, ott ütközik a Közep lok helységgel.

A Tatros terinek megnevezése:

A Tatros tere Komjátpataktól le Ugrapatak szádáig neveztetik Sánta telekinek arról, hogy régen egy sánta ember lakott rajta, és arról neveztetett Sánta teleknek.

Ugra pataktól le Borospatakáig neveztetik Felső loknak, és még Tábor nevű helynek is neveztetik arról, hogy régen a tábor meg volt szállva rajta.

Gyimes Felső lok népesedése:

Gyimes Felső lok helysége a csíki falvakból népese-
dett még [404r] ezelőtt mintegy kétszáz évvel, még
elődeink közül a tatár járásakor a tatárok rablottak
vót is el.

Gyimes Felső lok közönségünk lakosai nem laknak
rendesen faluba, hanem szerteszéjjel a hegyek közötti
patakokon és völgyekben, és a Tatros terén is, úgy-
mint Sánta telekben és Bot havas patakán, Róna pa-
takán, Ugra patakán, Görbe patakán, Réce patakán
és a Tatros terin, s ezen szerte lakó lakosság egyáltal-
jába Gyimes Felsőlok közönségének nevezetik.

Gyimes Felső lok és Közeplok egy megye, és a tem-
plomok Közeplokon vagyon. De hogy legelőbb
a templomot mikor alakították Középkokra, hogy
annak hány éve tölt el, nem tudatik tisztán közönsé-
günkben, mintegy száz év elteltével körülmény lehet. Amint
a fennálló templom építettett kőből 1830. év táján,
és megnagyobbítottatott 1855-ben.

Kelt Gyimes Felső Lok, október 14., 1864.

Timár Péter bíró
Ambrus Péter
Szóts András
Karátson Péter
Antal József esküdtek
Bodor György esküdt
Szóts János jegyző

GYIMESKÖZÉPLOK (ÉS ANTALOKPATAKA,
BARACKOSPATAK, BOROSPATAKA,
HIDEGSÉG, SÖTÉTPATAK)
OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.
(Fol. Hung. 1114/13.)

[405r] Helynevek Gyimes Közép Lok közlakosok,
vagyis megtelepedtek részéről.

Felvétetett az 1864. évi október 18. nap.

1. Vala e hajdan Gyimes Loknak alneve, de elszakadt
az falu 1849. év[ben] két részre, és maradt ez most
Gyimes Közép Loknak, és országszerte is most híva-
tik Gyimes Közép Loknak, és bírja csak Közép Lok
nevet.

2. A község mikor említettetik legkorábban, azt tud-
juk, hogy az mikor 1694. évben az tatárok rablották
az embert, innen is rablottak el, és az három kápolna
meg volt készítve 1782. évben, ezért tudjuk.

Harmadik. Honnan népesítettett ezen Gyimes
Közép Lok? Ezen Gyimes Közép Lok népesítettett
valami kevés Molduvából, de több része mind Közép
Csikból, Fel Csikból, úgymint Szépvíz, Szent Miklos,
Szent Mihály, Delne, Somlyo, Taplocza, Dánfalva,
fel egész Szent Domokosig, Udvarhelyszékből,

Gyergyoszékből is [405v], de többnyire mind Csik-
székből. Ezen megtelepedett a népségnek azért az el-
nevezése csángónak hívatik, hogy az határszély mel-
lett laknak, és az viselet oláhos.

Negyedik. A községnek birtokában lévő helynevek,
úgymint:

Van egy nagy folyóvize, az van elnevezve Tatros vi-
zinek, és az foly napkeletre, vészi az eredetét Tatár
bükkből, és elfoly Moldvában. Ezt az vizet azért hív-
ják Tatrosnak, hogy fenn az eredésen tatárok laktak
hajdan.

Van egy patak, az melyet hívnak Boros patakának,
és ezt azért hívják Boros patakának, hogy ezelőtt az
Boros familiaé volt. Ennek a pataknak a folyása kez-
dődik Opra havassa alól, foly napnyugatra, és elveszti
a nevét a Tatros vizében. Délről az oldal néha lapos és
bokros, és nagy fenyő is van és kevés nyírfa, legelő és
kevésbé szántó s kaszáló. Az verő fele is inkább legelő,
csak az patak mellett laknak, inkább meredek és szkos.
Ezzel van szemben egy patak, azt hívják Setét patak-
nak, foly napnyugatról napkeletre, ezt azért hívják
Setét pataknak, hogy hajdan oly erdős vala, hogy rit-
kán volt az áldott napot látni. Ennek az oldala délről
és napkeletről kegyetlen magos hegyekkel vadnak,
és nagy kőszikláktól néha [406r] kis kaszáló, kevese
szántó, inkább legelő, bükkfa is van kevés, de rossz
hely, csak a patak mellett laknak, és van egy kis gyen-
ge borvíz is benne.

Van ezen alól egy patak, ezt hívják Antal patakának,
ezt azért hívják Antal patakának, hogy Antal fami-
lia lakja, ez foly napkeletre, elveszti nevét az Tatros
vizében. Ezen pataknak délről és napkeletről igen
meredek magas hegy van, Naskalat havassa, és egy
kis kaszáló, kevésbé szántó[nak használják], és van
egy kis rossz borvíz is benne. Ezzel van szemben egy
patak, ezt hívják Határ pataknak, és ezt azért hívják
Határ pataknak, hogy két birtok van, az patak vá-
lassza, és lakják az Tanko familia. Ez kezdi eredetét
egy nagy havast, [melyet] hívnak Nimitinek, és foly
az patak napnyugat fele, elveszti az nevét az Tatros
vizében. Ennek délről legelő és kevés lét szántó és
legelő, bokros, néha meredek és néha laposabb hely.
Napkelet felől is van az oldal, de ez inkább legelő és
meredek oldal. Az legelő igen rossz hely, bokros és
keves fű termő hely.

[406v] Ezen alól van egy lapos oldal, ezt hívják
Nyíresnek, ezt azért hívják Nyíresnek, hogy a hajdan
sok nyírfák alatti legelők külső fele, az alja kaszáló és
szántó.

Ezzel szemben van egy nagy hegy, azt hívják Sijének,
ezt azért hívják Sijének, hogy el-elszülyedezett ré-
gente. Ez kaszáló és legelő, az alján van egy kevés
szántó is, laknak az nagy folyó mellett.

Ezzel van napkelet felől egy patak, ezt hívják Demeter
patakának, ez jön napkelet felől, és megyen napnyu-

gatra, elveszti az nevét a Tatros vizében. Ez mind legelő, igen rossz hely, csak az alján laknak az nagy folyó mellett, az legelő, bokros, meredek, igen rossz hely. Ezen alól van egy patak, azt hívják Nagy vész patakának, ez jön Nimiti alól, és mégyen északra az Tatros vizében, ott elveszti nevét.

Ezzel a patakkal van szemben egy nagy folyó, ezt hívják Hidegségnek. Ez vészi eredetét Bálványos alól [407r] északról, és foly délre addig, míg az Tatrosban ér, ott elveszti az Hidegség nevet. Ennek az oldala északról igen meredek, eszt az oldalt hívják Aragy Liknak, igen meredek, és van bükk is gyéren rajta, csak legelő, fent az alja szántó és kaszáló, laknak az alján. Több része parból áll, gyenge fű termő hegy, de igen hosszú sarok és hajlott fenyős és bokros hely.

Ezzel van szemben egy nagy hegy, melyet hívnak Barackos havassának. Ez igen magos hegy, de jó fű termő bükkös, néha-néha fenyős is van rajta. Emellett az oldala mellett van egy folyó patak, hívják Barackos patakának. Ez az patak foly napkelet felé, és elveszti a nevét a Hidegség vizében, mikor beléér. Ez igen meredek oldal, erdős, kevés szántó és kaszáló, verőfélről és északról erdő mindenütt. Ezzel van délről melyékest egy havas, ezt hívják Jávárdinak. Ez az havas egészen kaszáló, van igen sok kőszikla, igen kevés kaszáló és bükkös, lent az alja legelő és erdő. Még volt hajdan az kősziklában [407v] hajdan medve barla[n]g is.

Ezzel van szemben délről egy havas, ennek az alját lakják, és jön egy patak. Ez jön napnyugatról, és mégyen napkeletre, és elveszti az nevét az mikor a Hidegségben ér. Ez az patak igen kősziklás, többnyire erdő, keveset kaszáló és szántó hely. Van fenn egy havas, az melyet hívnak Terkő havassának, ez lapály, kis ködrök, emésztő likak, néha-néha bokros, csak kaszáló és legelő, az aljai romlásos erdő, bükkfa kevés van, höncsökányásos. Van sok kőrisfa, nagyon rossz hely, az medvék ott laknak.

Még van Hidegség mellett egy patak, az van délen, és jön napkelet felé, hívják Szalamás pataknak, ezt azért hívják Szalamás pataknak, hogy régentén dolgozván [ott] egy mester szalamiával mesterkedett. Ez foly északra, és elveszti a nevét, mikor az Hidegség vizében ér. Annak az oldalai észak és verőfél, mind erdő, igen kicsit kaszáló, az alján laknak, és nagyon kőszirtes.

Ezen alul van egy patak, hívják Kovás patakának, ezt azért hívják Kovás patakának, hogy veres kova van az oldalban. Ez foly Naskalat alól napkelet felé, és elveszti az nevét az Hidegség vizében.

[408r] Ezen pataknak az verőfele apró köves és rossz fű termő legelő, néha kis szántó, de rossz, észak felől fenyős, és közben-közben bükkfa is van, nem felette magos az sorompó.

Ezen alul van egy patak, azt hívják Bánd patakának, hívják ezt régtől, e hajdon örökké Bándnak nevezett. Ez az patak foly Naskalat havassa alól északra, és elveszti az nevét az Hidegség vizében, mikor beléér. Ennek az Bándnak az verőfele néha legelő, van egy kis kaszáló is, de rossz, inkább irtvány. Délről az oldal néha kaszáló, más helyt legelő, és van egy kis szántó is, igen meredek.

Felvétetett 20. október, 1864.

Jáno Mihály bíró

Nagy Josef

Tanko Péter

Mihok János

Antal Ferentz esküdtek

Rokmány Károly jegyző

HIDEKGÚT

(MAGYARHIDEKGÚT, OLÁHHIDEKGÚT
ÉS ÚJLAK)

MAGYARHIDEKGÚT

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[240r] Erdély nagy fejedelemsége, Udvarhelyszékben, Bözödi járásban, Magyar Hidegkuton.

Helynevek:

Magyar Hidegkut községe fekszik Udvarhelyszékben, Székely Kereszturi kerület, Bözödi járásban, mely is körül szomszédoltatik öt falu határa által, úgymint: nagy solymosi úgynevezett Bálványos és törpösi Erdők bérce éle, délről is ugyan nagy solymosi, úgynevezett Kéllő mege határral, melyek szántók. Nyugotról Magyar Zsákod és Olá Hidegkut határa és községe, melyeket egymástól egy, a két falu határáról lefolyó kis patak választ meg, és azért Közös pataknak is nevezetik, melybe foly Hidegkut, Nagy Solymos és olá andrásfalvi határszélybe, és itt is Közös pataknak nevezetik. Északról ugyan olá hidegkuti, csöbi, ravai és nagy solymosi erdőkkel. Az olá hidegkuti erdők neve Tomokosláb észka, a ravai Hollobércz erdeje, a nagy solymosi Kopacz nev[ű] erdő bérce.

2. Ezen Magyar Hidegkut községének egy nevénel több nem volt. Lakják ezt magyarok, románok és cigányok, a cigányok keresetek, életmódok a fakaláncsinálás és orsókécsítés, melyekkel nagy helyeket bekerülnek.

3. Ennek hajdonába is más nevérl tudomás nincs.

4. Ügyszintén korábbi emlékérl sem lehet semmi tudomást szerezni.

5. Népesedett ez a község Kincses, Hegedűs és Musza családokból legnagyobb mértékbe, és ezen kívül az ide betelepedett lakosságból, kik 1848. Szentháromság vasárnapjáig úrbéri szolgálat alatt voltak gróf Gyulafi családnak.

[240v] Hatodszor. Köztudomás, hagyomány, irat vagy nyomtatott emlékből semmit sem tudhatni, mindenki bírja született nyelvét.

7. A község határán eléfordulnak a következő helynevek, úgymint:

Malomrét, szántók.

Simonája, kevés kaszáló benne, egy-egy része szántó, más [része] silány legelő. Van itt egy forrás, Simonája kútja.

Futás, ez is hasonló Simonájához, van itt egy kőszirt is.

Hosszu, szántóföldek és kőszirt.

Vápák, ez észkos silány hely, néhol bokrok, ciherek.

Csokás, erdős hely, legelő és szántó, egy kevés része kaszáló, sátés.

Sikolando, egy kevés szőlő is van benne, nagyobb része szántó.

Kőszirtos domb, dombos hely.

Nyerges, van itten erdős hely, szántó, kaszálókka vegyes völgy, ered innét egy kis árok is, mely több völgyekből lefolyó árkocs[ká]kkal öszveérkezvén, képezik a lefolyó kis patakat.

Mondos, itt egy kevés szántó, legelő találhatik, nagy része erdős.

Gagyása, ez hasonló Mondoshoz, hozzájárul az, hogy, udvari hely lévén, van egy pásztori ház és csűr, ered innét egy kis patak is, és megyen a Ravai patakba.

Csűröknél, itt van szántó, kaszáló rész legelővel, és nagyobb részt erdő. Innet is foly egy kis patak Gagyása patakába és innet együtt a Ravaiba.

Nagy völgy, ez mind erdős hely, ered innét egy kis patak és foly Csöb helységébe.

Nagy tanorokok, itt szántó, kaszáló és erdők vannak, mely határos oláh hidegkuti erdőkkel.

Kerekmező, itt egy kis erdős hely, nagyobb része szántó, kevés benne kaszáló, és ez végződik oláh hidegkuti Közös patakkal.

Ennyit tudhatni Magyar Hidegkut községe helyek neveiről.

Magyar Hidegkuton, július 10-én kiadatott, 1864-be.

Kincses Mihály falusbíró, névaláírója Szentgyörgyi mp.
Szentgyörgyi László jegyző mp.

OLÁHHIDEGKÚT

(és ÚJLAK)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 37. mft.

(Fol. Hung. 1114/26.)

[289r] Kükülő vármegye, Nádosi járás, Oláh Hidegkut és Ujlok községe román bírta tudásunk szerint örökké, és az falunak neve más nem volt.

Neve az községnek és határnak:

OLÁHHIDEGKÚT

1. Oláh Hidegkut. Ezen írt község van két hegy között, Magyar Hidegkuttal szomszédos, ki is Udvar-

helyszékhez tartozik, és egy patak választja az vármegyétől.

2. Keszt domb, kaszáló hely, valami öt része csak szántó, az között van egy határút, ki is még áll az gróf Toldalagi Mihály felhagyott malomházánál.

3. Also rétt, ez közlekedik Magyar Hidegkut és nagy solymosi határtól, itt van az hármashalom és egy nagy kő, ki is éppen Oláh András falvára vezet. Ez között egy patak foly András falva felé.

4. Dombok köze, ez a völgy szántó, van egy hideg forrás, örökké folytonoson foly. Ez az kút van oláh hidegkuti 43. házszámú Hintezegány György szántójában.

5. Berek észka, van abba az nevezett helyen az községnek egy küs ciheres helye, az alatt egy bőven folyó forrás, kinek neve Funtiná retse.

6. Berek, legnagyobb része kősziklás hely, és egy árok, az között lejön a Magyar hidegkuti patakba. Itt nincs egyéb semmi. Az bereki erdőt követeli az község.

ÚJLAK

7. Pungulitza, ezen nevezett helyen van egy kút, éppen az közepibe, az Észak ciheres, az Verőfény pedig szántó és kaszáló. Az Pungulitzából jövő árok mellett van egy kút, kinek neve Funtine Jankuluj.

[289v] 8. Kuragyia, ez ütközik Oláh András falva határával, úgy Nagy Bunnal, itt van az hármashalom.

9. Kadá Potsi, ez közlekedik Magyar Zsákod és az Buni határral, megint van hármashalom. Itt megyen Magyar Zsákodra Ujlok útja.

10. Kaput, szántó és közbe-közbe tövisbokrok.

11. Fátzá Ujlok, szántó és kaszáló, szántó valamivel több van, mint kaszáló. Itt van egy kút, kinek neve Funtina Fund ujlok. Van egy határút Ujlok között le, egy pedig Magyar Zsákod felé.

12. Fund ujlok, szántó és kaszáló, erdő, az erdő az gróf Toldalagi Mihály uré. Van egy kút, kinek neve Funtina retse.

13. Furkurátza, itt van szántó és legelő, ebbe van egy kút, kinek neve Funtina Pojkán.

14. Pojkán, szántó, kaszáló és legelő.

15. Csibb, szántó és legelő, mintegy harmadrésze kősziklás hely. Ez között megyen az magyar zsákodi közlekedő út.

16. Plása.

[290r] 17. Urgya, szántó és kaszáló, úgy legelő. Van egy kút, kinek neve Funtina din lergya.

18. Miklöl[!] hely, szántó és kaszáló, úgy legelő. Van egy árok, mely az falu közé szolgál.

19. Büdös to, egészen erdő, közlekedik Magyar Zsákodról, ezen bércezen van három halom.

20. Miklos mege, erdő és legelő, az legelő az községé, az erdőt közöli gróf Toldalagi Mihály.

21. Tomokás lább, szántó, kaszáló, erdő és legelő, az erdő az gróf Toldalagi Mihály uré.

22. Rosdás árka, szántó és kaszáló s legelő, és az Templom erdeje és az közötti erdőltő út.
Kelt Oláh Hidegkuton, 1864. június 14-én.

Illie Kimpean falusbíró
Tamási Ilia +
Koszta Vaszi feladó öreg emberek +
Megírta Vetés Mihály jegyző

HODGYA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
(Fol. Hung. 1114/57.)

[146r] Helynevek *Hodgya* községéből, Udvarhelyszékben.

1. Hodgya községe tartozik Udvarhelyszékhez, ezen községet délről észak felé részint a közbeeső beépítetlen kertek, részint a szántóföldek két részre osztják, úgymint: Also és Felső Hodgyára, mely elnevezések legmeszebb felvihető kortól mostanig ismeretes. Megjegyzendő, hogy a község két része közt csak névi különbség van, mindkét rész egy kormányzat alatt lévén úgy polgári, mint egyházi tekintetben.

Mi elnevezését, populációját illeti, ezekről mit sem tudhatni, hihetőleg ős telep lehetett, legalább a név arra mutat.

Nevezetesebb határrészeinek elnevezései:

2. Köves domb, mint neve mutatja, egy felemelkedett köves hely.

3. Fal bük, egy falhoz hasonló oldalos hely, tetején lévő sík lapállyal, mielőtt mint szántó használtatott, bükk- és csereerdő volt rajta, nevét is onnat venni látszik.

3.⁴⁶ Kerek hegy, a hegy kerek domborúságáról vette nevét.

4. Várra menő, ezen határrészen átviszen egy mezei út a Budvára nevű hely felé.

5. Vász hegye, hajdon vár hegye, jelenleg is ottan van a községi temető, s ugyanazért adták ősünk azon helynek a megillető nevét.

[146v] 6. Által, egy köz szántókból, mi Also és Felső Hodgya közt fekszik, min egyik részről a másikban jutni akarónak által kell menni.

7. Somkerek, hajdon ott tenyészett, de már kiveszett számos somfáról kapta nevét, a hely maga egy kerek forma dombot képezvén.

8. Gacz homlok, egy meredek és a barmokra nézve veszélyes oldalos hely, honnan több rendben beesett marhák elpusztultak.

9. Simon tanoroka, hajdon egy Simon nevű ember jóságán ottan kert volt és azon kapu, mit székelyesen most Tanorok kapunak neveznek.

10. Vár mezeje, hajdon Buda várához tartozó birtok volt, ezelőtt egy pár századdal műveltetett, a föld barázdái most is kivehetők, ma már községi legelő.

11. István reze, az István család rész[e] lehetett egykor, s nevét onnan vehette.

12. Pokol kut, egy mély gödrös hely az erdő közepette.

13. Farkas pers, hajdon sűrű erdő volt, s annál fogva farkasok tanyája, honnan gyakori kárt szenvedvén a gazdák marhájakban, az erdőt elégették, úgy kíván[ván] az ott tartózkodó farkasokat elűzetni.

14. Veres oldal, a hegy földje vereses színű agyag.

15. Nedrő, hajdon *Nagy rév*, legrégibb írásokban *Nagy rő*. Buda vára és a vár mezeje közt egy mély árok vonul, mire az átjárasi helyet Nagy révnek nevezvén, mert ott alább van Kis rév is, s abból lett a jelenlegi elnevezés.

[147r] 16. Kuvasza, egy szép csereerdő.

17. Ortovány, hajdon erdő, most legelő hely.

18. Szőlő oldal, állítólagoson hajdon ottan szőlőt természetek volna, de ma annak semmi nyoma, csak neve maradt fenn.

19. Hont hegye, egyik legmagosabb hegy a falu határán, a határszéli halmok Vágással, Farcáddal ottan állítodtak fel, mint jelöl, hogy halmokat raktak.

20. Avas, most szántó, hajdon nagy erdő volt.

21. Kariko, egy oldalos szántó hegy, mire a kijáró út horgason menvén, mint egy fél karika, nevezetét azért kapta.

22. Hintafa, két hegy közt fekvő völgy, mintegy hinta alakban.

23. Patak elve, ottan egy forrás ered, mi több forrásokból szaporodván, a bikafalvi határon már kis patakot képez.

24. Vágási réz, hajdon tán a szomszéd Vágás faluhoz tartozott, és mint annak része neveztetett.

25. Válasz, két völgyet elválasztó bérc.

26. Barkocza, egy darab szántó hely, neve származása esmeretlen.

27. Cserehát, most szántó, hajdon erdő volt, mikor csak alját művelték, s későbbre [147v] az egész erdő kiirtódott, s annak teteje is művelődött, kapta nevét.

28. Sánta teleki, hajdon az egész darab hely, mi jelenleg százaké, egy Sánta ember tulajdona volt, mit mind magántelket használt.

29. Vásáros ut, egy mezei út Hodgyából az udvarhelyi országos útba, leginkább vásárok alkalmával használják, a barmokat ottan hajtván az udvarhelyi vásárba, szekérrel járnai alkalmatlan lévén.

30. Bikafalvi ut, a faluból Bikafalva [felé] vezető utat nevezik annak.

31. Farcádi ut, hasonlólag kapta nevezetét.

32. Hodgyai patak, egy csekély, szárazságban kiapadni szokott patakocska, ered a sükei erdőn, a farcádi és hodgyai határon és falunkon átvonulva és Bikafalvára béérve, ott mindjárt a Kűküllőben szakad.

Ki írtuk Hodgyában, 1864. október 1.

Josa György falusbíró
Sándor Ferencz falu jegyzője

⁴⁶ A sorszám ismétlődik, nem írtuk át a számozást.

HOMORÓDALMÁS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[150r] Homorod Almás helynevei leírása.

Ezen falu van Erdély ország Udvarhely nevű székely székében, Homorodi járásban, a nagyobb Homorod vize mellett, az éjszaki szélesség 46° 10' s keleti hosszúság 43° s 9' alatt.

Hibás az 1831-ben kiadott „Közhasznú Esmeretek Tárában” és téves azon közlés, hogy Homorod Almás Meruluj olá név alatt olá falu,⁴⁷ mivel Homorod Almás tiszta székely közönség, s Fogaras vidékéből a fokusból közelebből származott egy néhány olá cigányon kívül ezen községbe senki se tud olául sem. Népeisége ezen községnek összesen az 1857. év[i] összeírás szerint 1847 lélek, ebből római katolikus 39, unitárius 1386 és görög katolikus 422.

Homorod Almás községének, vagyis a határának szomszédai: keletről Csíkszék, s ezen székbe Zsögöd és Taplotza egy darabig, tovább Bardutz fiúszék kilenc faluja, úgymint Vargyas, Olosztelek, Bardutz, Füle, Száldobos, Magyar Hermány, Bibartzfalva, Nagy és Kisbatzon közös havasa, úgy a vargyasi Daniel család erdeje és a Vargyas községe erdeje. Délről a karátsonfalvi és szentpáli [150v] határok. Nyugotról a retsenédi, szent mártoni, abásfalvi határ, úgy a keményfalvának is egy része. Északról a Lövete községe szántó, kaszáló, erdő és havas része, mintegy két és 2/8-ad mértföldnyi hosszúságba.

[Homorod] Almásnak van szántója 2311 hold 1359 négyszögöl, kaszálója 3301 hold 1381 négyszögöl. A szántó, kaszáló, erdő, legelő általános térmértéke 19 647 hold, egy hold 1600 ölbe mérve.

Homorod Almás a tizenhatodik századba ezen írt területű határon elszórva létezett öt falvakból, úgymint 1. Almásfalva, 2. Bencőfalva, 3. Cikefalva, ahol lakott ezen öt falu papja, s volt a temploma egy dombon, 4. Kakod vagy Kakodfalva és 5. Varjas falvakból állott. Almásfalva a közepébe feküdt, az Almáspatak mellett, ettől északkeletre egy óra járásnyira egy nagy hegy, Kakod Szármány oldala, s fennsíkján volt Kakod vagy Kakodfalva, ettől újból egy óra járásnyi a Vargyas vize mellett volt Varjasfalva, s az ötödik kis falut, Bencőfalvát egy tanorok s egy udvarház választotta meg Almásfalvától, s már mostan, ahol Kakod feküdt, legelő s közbe-közbe kertek, ahol Varjas feküdt, ott kaszálók, Cikefalva részén kaszáló és szántó.

A néphagyomány szerint egy nagy döghalál miáni népfogyás okozta [151r] Kakodnak, Varjasnak és Cikefalvának Almásfalva és Bencőfalvához lett összehúzódását.

Homorod Almás közt, vagyis annak két pontján, ahol az út háromfelé ágadzik, az egyik pontot hív-

ják *Aszalonak*, a másikat *Kerek pástnak*. A faluból kimenne balra van:

1. *Bottleke* nevű kaszáló és kenderföldek, a már kétszáz év előtt kiholt Both családról.

2. *Cikefalva* a régi faluhely, már most szántó és kaszáló, neveztetett a Cike családról. Ezen faluba létezett templom még 1695-be fennállott, most csak a kő alapja látható.

3. *Cikeréve*, rév a Homorod vizén.

4. *Nagysás*, szántó és kaszáló a Homorod vize terin. Jobbra van:

5. *Nagy sás oldala*, szántók, amit a mostani földmérés alkalmával az idegen ügyvezető urak, nem tudva azon gyök szót, hogy székely tájkiejtés szerint sás, vagyis satés hely, mindegy hibáson a telekkönyvbe Nagyságos oldálnak keresztelték el, de a nép most is Nagy sás oldalának hívja.

6. *Pap cseréje*, most szántó, kenderföldnek használtatik, a cikefalvi templomba ministrált pap alatta lakott.

7. *Csonka templom felett*, most szántók.

8. *Mihály Máté cseréje*, az 1620-ba élt primor vagy székely főnemes Mihály Mátéről, s most utód[a]i birtokába, most szántó és kaszálónak használtatik.

[151v] 8⁴⁸. *Devetser*, szántóföldek, honnani elnevezése, nem tudatik.

9. *Devetser pataka*, ugyanezen nevű helyen s oldalon befoly a Homorod vizibe.

10. *Széles csere*, ezelőtt ötven évvel nagy csereerdő volt, most szántónak ki van irtva.

11. *Széles csere patakai*, két patak neveztetik ezen nevű helyen, bé a Homorod vizibe folyván.

12. *Pisztrangos cseréje*, ezelőtt negyven évvel nagy csereerdő, most pityókásnak használtatik.

13. *Pisztrangos pataka*, indul Ütöm pataka feje nevű helyen, és Keskeny nádas nevű helyen.

14. *Kerek magyaró környéke*, most szántóföldek, régebben magyarófas hely.

15. *Két erdő köze*, szántó helyek.

16. *Erős oldal*, meredek oldalos hely, közbe-közbe vadnak szántók, közbe-közbe szirtok és megmáshatlan oldal. Innen az elnevezése, mert nagy erővel mászható meg.

17. *Parastya*, szántóföldek a Parastya patakáig bé.

18. *Bene rétje*, helytelenül van rétnek elnevezve, inkább lehetne Bene oldala.

19. *Lentsésponk*, szántóföldek.

20. *Kopátza*, a Kopatz domb oldalába, most szántóföldek.

21. *Cike pataka*, régen itt falu volt ezen patak mellett, amely foly a Homorod vizibe.

22. *Cike nyire*, régen nyírerdő, most szántóföldek.

[152r] Ezen huszonnégy nevezet alattiak vadnak Almáson alól, Karátsonfalva felé.

⁴⁷ *Közhasznú Esmeretek Tára*, I, Pest, 1831.

⁴⁸ A sorszám ismétlődik, nem írtuk át a számozást.

Abásfalva felé fordul [határ]:

23. *Agyagos*, szántóföldek, az agyagos és trágyasóvár, s mégis ezzel jóllakni nem tudó földje messzire sárgállik.

24. *Pető cseréje*, emellett van temető, honnani elnevezése ezen nevezet alatti szántóföldeknek, nem tudatik.

25. *Béres*, részint szántó, kaszáló és legelő.

26. *Hosszú ponk*, egy hosszú bérce legelő.

27. *Küshegy* és *Küshegy tartománya*, szántók, innen indul.

28. *Borzászo pataka*, mely Almás közt foly a Homorod vizibe.

29. *Nagy mál* vagy *Köves bérce*, éppen Küshegy mellett, ami egy kis kerek hegy. Hanem Nagy mál egy több ezer ölni hosszú négy-szeg és teres tetejű, négy-száz öl széles, sírdomb alakú hegy, a teteje ezen területbe egyenes tér.

30. *Nagy mál eleje*.

31. *Nagy mál mege*.

32. *Nagy mál felső* és *also sorka*, azon sírdomb alakú hegynek négy oldala neveztetik így, és szántónak használtatik.

A „Közhasznu Esmeretek Tára” (1831)⁴⁹ Almásunkról s Nagy mál hegyről az írja, hogy a Nagy máli hegy tövébeni kőbarlang legnevezetesebb! Itt nincs barlang! Hanem van ettől két órányi járásra ugyan az almási erdőn [152v] lévő, mészkőből álló és Málnak nevezetű szirtlángolat hegyben, az Erős hegy között, de Nagy mál környötös-körül szántónak használtatik.

33. *Sos mart*, szántóföldek, sűrű sós forrásairól neveztetik.

34. *Támás vápája*, szántónak használtatik.

35. *Küpuskut*, ezen jó forrású kútnál több szántóföldek vadnak.

36. *Fogjos kutja*, bő forrású, és nemcsak az árka bé nem fagy soha, hanem a Homorod vize sem a forrás befolyásánál. Ezen kút a szemfájósok által sikerrel használtatik, s a vas, ha belététték huszonnégy órára, részint vált.

36⁵⁰. *Az akasztófánál*, szántók vadnak, régen 1703-ba a kuruc világkor itt akasztgattak.

37. *Kerekponk*, egy kerek dombról neveztetik, alatta szántóföldek vadnak.

38. *Megyesfarka*, szántóföldek.

39. *Árnyék* nevű hely, részint szántó és legelő, részint nyíres s bükkös fiatal erdő. Ezelőtt harminc évvel cse-reerdő volt.

40. *Lörince pataka*, Meggyes farkáról indul, s foly *Fogja kútja* árkába, s onnan a falu közi, a Homorodba.

41. *Várhegy*, egy kosár alakú hegycsúcs, a monda szerint a székelyek Scitiából kijöttek után itt áldoztak, s a régi vár sáncái most is láthatók.

42. *Mészbüke*, fiatal bükkös erdő Várhegy megett.

[153r] 43. *Küs meződ*, részenként kaszáló, szántó, erdő és legelő.

44. *Küsláz*, a hegytetőn nyíres fiatal erdő, s közbe-közbe legelő, innen indul

45. *Csöszpataka*, s foly a Homorod vizibe, s Lövétével egy darabig határt jelel.

46. *Homorod oldala*, legelő s közbe-közbe nyíres erdő.

47. *Fejér oldal*, legelő, fejér palás kőfolyás, vagyis tömeges fejér köveiről neveztetik.

48. *Nagy hágo*, szántó és kaszáló.

49. *Mészégető*, szántó és kaszáló.

50. *Veres oldal*, szántó, veres földeiről az elnevezése, innen indul.

51. *Kövecses kut forrása*, s foly Szilvás patakba.

52. *Miska dombja*, innen indul Szilvás patak, s foly a Homorod vizibe Almás között.

53. *Homorod*, kaszálók a Homorod vize mellett, a Lövetei határszélig.

54. *Szeგრéte*, egy szeges rét, kenderföldek vadnak benne.

55. *Borsó földek*, kenderföldek, s legelőnek használtatik.

57⁵¹. *A Hitvány malomnál*, régen 1620-ba Mihály Máténak itt malma volt, most csorda átjárónak s lúdlegelőnek s kenderföldnek használtatik.

58. *Szármány*, egy meredek szirtos, kiálló hegy a falun felül.

59. *Csergő ponk*, van kettő, ezek közt jó bé Csergő pataka.

[153v] Vargyas felé forduló határ:

60. *Szármány eleje*, szántóföldek.

61. *Benes kertje s kapuja*, mindkettő szántóföldek, [neveztettek] a kiholt Benes családról.

62. *Baksásza*. 63. *Az Avas*. Ez[ek] részint szántóföldek, részint két meredek utak, és így neveztetnek.

64. *Vágott ut*, egy vágott út, tovább a Szirtba benebb *Vágott ut alja*, szántók.

65. *Kötérce*, egy nagy területű helység és szántóföld, neveztetik tér és köves helyiről, innen indul

66. *Kötérce pataka*, s foly az Almás patakába.

67. *Szaniszlo köve*, egy circus alakú meredek kőszirt, rajta kereken vágott s tekervényes ösvényivel, neveztetik a régen kiholt kőfaragó Szaniszlo szegény családról, amely csak kőfaragásból élt.

68. *Retsenéd parlaga*, a retsenédi szomszéd községnek még 1770-ben erdőt adva el, a vevőnek a marhájok kieresztése ezen a paragon megengedetett volt.

69. *A Vermeknél*, apró dombos szántók, régen a harci világba számtalan vermekbe dugták el az almásiak ide vagyionokat.

70. *Aranyas oldal*, egy meredek oldalocská, honnani elnevezése, nem tudatik, s az alja szántók és kaszálók.

⁴⁹ Lásd két jegyzettel előbb.

⁵⁰ A sorszám ismétlődik, nem írtuk át a számozást.

⁵¹ Mint az előző jegyzet.

71. *Merke lábja*, a Merke hegy alatti szántó és kaszáló helyek.
72. *Jakab uta*, szántók s künnebb egy *Gödrös ut* a régen elholt Jakab családról.
- [154r] 73. *Szejkéknél*, kaszáló, sejkés (veres vasas tartalmú forrás) helyeiről neveztek.
74. *Belmező*, szántók és kaszálók az Almás pataka mellett.
75. *Hegyes alja*, szántók egy Hegyes nevű hegy alatt.
76. *Bencő útja*, a most is virágzó Bencő családról, egy vágott út, s alatta szántók vadnak.
77. *Sütő pataka*, egy csergedező patak, elnevezése innen eredt. 1610 körül a Batori András erdélyi fejedelem taborából hazajövén egy almási katona, egy nagy kígyót, mely a csordákba sok kárt tett, s az emberek is futással menekülhettek attól, nappal lóháton ingerelte a kígyót, s magát általa kergettette, s miután a kígyó elfáradott, azon éjen a katona sok száraz fát, szalmát hordott a kígyó készítette és lakta lik szádához, ezt meggyújtva a kígyót megsütötte.
78. *Kárhágo*, szántóföldek.
79. *Kerebük*, régen bük, most szántóföldek.
80. *Gyertyános*, régen erdő, most szántóföldek.
81. *Szoba ponkja*, egy hegyes ponk az oldalábali szántókkal.
82. *Gál hegye*, egy hegy az oldalaiba, három oldala lévén, szántókkal, ezeket hívják *Gál hegy eleje*, *Gál hegye mege* és *Gál hegye farka*.
83. *Hegyhát*, szántóföldek, a nevit, mert hegyháton van, kapta innen.
84. *Rez*, egy nagy hegy, az alatta levő szántók nevezetnek Rez aljának.
85. *Szeges rét*, szántóföldek.
- [154v] 86. *Aszalvány alja*, ez is szántó, [nevét vette] a felette uralgó Aszalvány hegyről.
87. *Ponk útja*, meredek, szirtos erdőlejtő út.
88. *Fenes*, erdő.
89. *Szurd hegyesse*, Fenes erdő tetejébe egy hegyes csúcs erdővel koszorúzva.
90. *Hok oldala*, ciheres, bükös erdő.
91. *Függő bük*, bükös fiatal erdő.
92. *Borozdák*. Régen szántóföldek voltak, most már számtalanszor elhasznált s mégis minden óvás és gondozás nélkül kiújult bükös fiatal erdő. A nagy borozdák most is láthatók.
93. *Aszalvány*, ciheres erdő, innen indul
94. *Jáni pataka*, egy kártékony hegyi patak, Almás közt foly a Homorod vizibe a Kerek páston, ahol sokszor hegyekről beléomló esővizek épületeket sodornak el.
95. *Hegyes*, egy magos, csúcsos hegy.
96. *Botné oldala*, ez is hegyoldal.
97. *Falbük*, részint erdő és legelő, részint kopár domb, innen indul két forrás be.
98. *Almás pataka*, Almás közt a Homorodba foly.
99. *Szénégető oldala*, legelő s ciheres hely.
100. *Almás oldala*, legelő s gyalogfenyő hely.
101. *Ipats*, erdő s legelő, innen indul
102. *Ipats kutja s patakja*, foly az Almás vizibe.
103. *Köbük szeg*, egy hegysorok a ciheres legelőivel.
104. *Felső Merke tető*, legelő, ciheres erdő.
105. *Kötérce feje*, legelő s ciheres erdő.
- [155r] 106. *Déllő útja*, ciheres legelő.
107. *Szegekszáda*, legelő s ciheres cseplész erdő.
108. *Láz tető*, legelő, a székelyek a hegyen való fennsíkot Láznak nevezik.
109. *Esztena mezeje*, legelő.
110. *Kakod*, régen ezen nevezet alatti falu.
111. *Kakod reze*, egy bérc és fennsík, legelőnek használják.
112. *Kakod Szármány*, a hegyláncon egy meredek, kiálló hegycsúcs.
113. *Eperjes ponk*, egy hegycsúcs rendes bőv epertermésével, legelő.
114. *Merke szurduka*, kaszálók.
115. *Felső Árpatak* és
116. *Also Árpatak*, hirteleni s eső miáni áradásokról így neveztetnek.
117. *Vargyas oldala*, régen Varjas falu szántói, most legelő.
118. *Kato dombja*, régen szántó, most legelő.
119. *Csoszlik*, régen szántók, most legelő.
120. *Kurtabük*, most csak ciheres legelő, és nem bük.
121. *Cintus*, csereerdő.
122. *Farkas likak*, most az ottani farkaslikokról neveztetik.
123. *Árpásza*, részint ciheres legelő, részint a Vargyas vize mellett kaszáló.
124. *Nyír alja*, kaszáló.
125. *Étevény*, kaszáló.
126. *Özbüke*, régen bük, most ciher.
127. *Özbüke pataka*, kártékony patak.
- [155v] 128. *Hot árok*, a Vargyas vize régi helye.
129. *Szusznáda*, innen neveztetett, mert oly forrásos hely, hogy a rajta járó lábai alatt szuszog, és nádas szénát terem, s noha a kaszás térdig süllyed belé, mégis az adózás kedvéért első osztályú szénafűnek vétetett a Telekkönyvbe.
130. *Dellés berke*, most kaszáló a Vargyas vize mellett, régebben déllető és itató hely.
131. *Lorész*, most kaszáló, régen 1700. évig az almási lovas székelyek tábori lovaik külön legelő helyek, most Mihály család utód[ai] tulajdona.
132. *Szabad hely*, minden itt járó szabad étető helye.
133. *Köbükke*, ennek egy része erdő, más legelő, és kaszáló az aljába.
134. *Kő or*, kaszáló, erdő és legelő. Ebből indulnak Kő or és Köbüke patakai, s folynak a Vargyas vizibe.

135. *Tiba mezeje*, kerttel, mert legelő környezetében van, használható kaszáló.

136. *Erős teteje*, egy kőszirtokkal körülövezett nagy hegy teteje, most legelő.

137. *Gyökeres*, egy nagy lejtős oldal.

138. *Köhátja*, régen szántók voltak, most legelő.

139. *Kalabérce*, régen szántó határ, most legelő.

140. *Árpa föld*, régen szántók voltak itt, most legelő, s helyen-helyen szénafű, ha a tulajdonos a békertelést el nem mulatja.

[156r] 141. *Almás feje*, legelő most, régen, amíg a nevezett öt kicsi falu külön gazdálkodott, szántóföldek.

142. *Kitsi ligat*, bükkös erdő, két oldala nagyon lejtős, az aljában foly ezen nevű patak.

143. *Fenyéd bukke*, erdő és legelő, innen indul

144. *Köhátja pataka*, s foly a Vargyas vizibe.

145. *Nádas* nevű legelő és haszáló, hasonló nevű két patak.

146. *Csiko*, terjedelmes ciheres bükkerdő.

147. *Nyires*, egy nyíres ciher.

148. *Belső és Külső Ütöm pataka fejei*.

148. *Also Merke*, egy nagy hegyláncolat fennsíkja, legelő s ciher.

150. *Merke mege*, két völgy a Vargyas vizibe omló Megye patakával és Cike kútja patakával.

151. *Megye ligatja*, bükkös erdő.

152. *Kő alja*, kaszálók a Vargyas vize mellett, ezen felyül.

153. *Viz keletje*, elnevezése onnan van, hogy egy kőszirt alól itt bukkan ki a föld alatt s kőszirtok üregeibe elenyészett Vargyas vize, mely fennebb mintegy ötszáz ölnyire a víz rendes, száraz időbeni folyásakor annyira elenyészik láthatatlanul a nagy kövek közt, hogy a Vargyas vize fenéke szárazon marad, csakis Viz keletin bukkan a víz újból a felszínre.

154. *Abrám tanyája*, egy nagy vízmélyedés vagy tanyája a Vargyas vize fenékén, amelybe oltatlan meszet öntve nagy mennyiségű halat, pisztrangot szoktak az itteni lakosok száraz üdőbe fogni.

[156v] 155. *Erős köze*, így nevezetik a Vargyas vize fenéke felett csaknem hatnyolcad mértföldnyire elhúzódó, s kétfelől roppant magosságú mészkőszirtok között folyó hegylanc. A szirtok mindkét oldalán erdő lepte bé, s csakis kecskéik által, kivéve két helyen, járható azon két oldal meredekje. Borzasztó mélységével, festői szép magaslatával méltán szerzett híresedése a közeli s távoli lakosokat is mintegy oda varázsolja, szép, borzasztó és csudálatos látványt nyújtván a látogatóknak nyaratszaka.

Ezen kőszirtláncolatba van a vízen felfelé menve a bal oldalon a *Lo lik*, egy tágas lik a vízfénéktől mintegy három ölnyire egy kőszirtba, hol a rabló tatárok elől a székelők lovai rejtékbe tartattak.

Tovább ugyanezen oldalon felfelé az *Ugron lika*, mely csakis húsz ölnyire nyúlik bé a kőszirtba. Közel a víz

fenekéhez pár ölnyire, amint a neve is hozza, amint állítatik, az akkor Almáson birtokló Ugron család menhelye volt a vész napjaiba, most denevérlík.

Ugyanezen az oldalon van *Csala tornya*, fenn a magosba egy torony alakú kőszirt, az Almásról rég kihalt Csala nemzetségről nevezték. A népmonda szerint a régi üdőben ezen nemzetség egyik tagja erre nagy ügyel-bajjal felmászva, innen kémlelte volna a kóborló tatárokat, s mint előrs, jelekkel adott hírt a rejtékbe álló székelőknek, akiket a tatárok biztos rejtelyeikbe megtámadni nem mertek.

[157r] 157. *Kölik*, a régi elnevezés szerint *Csudáló kö*, egy Erdélyben legnagyobb és leghíresebb kőbarlang. Ugyan az *Erős* mészkő szirthegek között a meredek szirt jobb kéz felőli oldalán a Vargyas vizin vagy fenékén feljőve van a Lik száda, a víztől 7 ölnyire egy 14 négyszögölnyi nyílás, hová grádicson juthatni fel. A Lik szádán kőfal van, még 1600 óta fennálló s lölikakkal ellátott. A Kölik belől két oldalra ágadzik, jobbra és balra. A *jobb kéz felőli* bójárása csakis mintegy negyven ölnyre nyúlik, s ezen vonalon is denevértárgya dombon kell felmászni, s a nagy csoportokba most is az üreg felső boltozatjára rakodott denevérsereg azon gyanításra adhat alkalmat, hogy ezen jobbra menő lik az évezredek óta ottan tanyázó denevérek trágyájával megtelve, a jobbra vonuló üregek bétöltek.

A *bal kéz felőli* üregek több üregekre, melyek közül egynehányak templom nagyságúak is, vadnak oszolva, s tizenhét számig vadnak osztályozva s mérnöki leg kimérve és kutatva.

A Kölik beljébe van kőcsepegés vagy mészkőfolyadékából kővé vált s hosszú jégcsap módjára lecsüngő megkövült folyadék. Régebben találtak őslényi csontok, láncsa- és fegyvertöredékek, amit [ha] a rege szerint ezen Kölikon keresztül Hamelea városából Erdélybe jött szászok nem hullattak el, úgy az ott járó-kelő székelőknek kellett otthagyni.

A bal felé ágazó üregek többfelé vonulnak, itt is vadnak denevér trágya [157v] dombokon keresztül fel és le kellett mászások a vizsgáló előtt. Egy ágába forrás is létezik.

Továbbá egy kis búvás után újból meg újból egy nagy üregbe juthatni. A gyertyák és lámpák világa csuda szépségbe tünteti fel a változatos és rakott boltozat idomú üregeket, s az élvezőnek gazdagon kárpótolja ezen út nehézségével összekötött fáradságát.

Hogy ezen barlang minden zege-zuga máig sincs egészen kikutatva, onnan gyanítható, hogy udvarhelyszéki mérnök néhai Fekete István a felhalmozott denevértárgyákba tett ásatásaival újabb likot fedezett fel. A Kölikhez bójuthatni a Vargyas vize apadásakor Kömezein, a Farkas ösvényén és Viz keletinél.

157. A *Köcsür* is az Erős között van, amelynek egyik nyílásán be-, a másikon kijöhetni. Két közönséges fa csűr nagyságú.

158. *Karátson gátja*, az Erős köz szirtok kezdésinél, ahol az eddig szirtok közt folyó víz kiszélesül, s már ezen nevű kaszálót mossa.

159. *Kő utja*, meredek köves, s *Kömezejébe* s a *Kölikba* vivő út a mellette levő s hasonló nevű kaszálókkal.

160. *Büdös to*, kaszáló hely, mely süppedékes, vizes hely, s innen van az elnevezése.

161. *Kömezeje*, kaszáló helyek, egy [158r] emberi emlék olta fennálló kő kápolna falaival.

162. *Falmező*, köz helyből közelebb irtott kaszáló helyek.

163. *Falmező karéja*, innen ered a kitűnő jó vizű *Gyepű pataka*, s Vargyas vizibe foly.

164. *Bük köze*, közelebről köz helyből vagyis nagy szálás erdőből irtódott kaszálónak.

165. *Paráj ligatja*, kaszáló helyek.

166. *Pusztá ponk*, kaszáló hely.

167. *Gyurtyán*, kaszáló, innen ered

168. *Pusztapontk pataka*, s foly a Vargyas vizibe.

169. *Küs Mihály*, kaszáló, innen ered

170. *Petre pataka*, s foly a Vargyas vizibe.

171. *Csáka ligatja*, kaszáló a Csaka családról, jóllehet itt nem bír.

172. *Somos mező*, kaszáló, innen ered

173. *Kajmátza pataka*, pisztrangdús patakocska.

174. *Abásfalva*, köz helyből irtott kaszálók s köz erdő.

175. *Gyurka motsára*, irtott kaszáló, s közbe-közbe erdő.

176. *Csigojás motsár*, kaszáló köz helyből irtva.

177. *Kis és Nagy Kerek motsár*, köz helyből irtott kaszálók.

[158v] 178. *Salamon motsár*, köz helyből irtott kaszáló.

179. *Rigo motsár*, köz helyből irtott kaszáló.

180. *Csűrös motsár*, köz helyből irtott kaszáló.

181. *Kenyeres motsár*, köz helyből irtott kaszáló.

182. *Térbük*, köz helyből irtott kaszáló.

183. *Hoszu mező*, kaszáló helyek.

184. *Orbános*, kaszáló helyek.

185. *Izsák mezeje*, kaszáló helyek.

186. *Özeresztő*, kaszáló helyek.

187. *Asztal kő*, a körüli erdőjével, mészköveivel s mészégető katlanaival sok ezer véka meszet szolgáltat évenként az azzal foglalkozóknak.

188. *Málmege*, részint kaszáló, részint köz erdő.

189. *Matska kö*, személyesek által köz helyből irtott kaszálók.

190. *Hideg aszo*, kaszálók Hideg aszo pataka mély gödribe.

191. *Les*, az is köz helyből irtott kaszálók.

192. *Birtalan*, köz helyből irtott kaszálók, innen indul Hideg aszo pataka.

193. *Farkas hágoja teteje motsára* vagy *Jobbágy motsára*, kaszáló.

194. *Küszo karéja*, egy hegy orom kereken, köz erdő, az irtványokon kívül innen ered.

[159r] 195. *Mohaj mezeje pataka*, mely foly ugyan az Almási határon lévő Aranyas patakba, az *Aranyas* és *Fejér patakok* összefolyásánál van.

196. *Farkas mező*, borvizeivel, elpusztult vashámarával és a fülei vasgyár számára szénégető, szénhordó lakosok telepével s házaival. Dús halú, fenn írt három patakával, bő legelővel és sok fájával hírre vergődött.

197. *Kormos háta*, erdő.

198. *Nagy Kormos köve*. Szeghalma Zsögödnék, Szentkirálynak Csikszékbe, a bardutzszéki kilenc falu közös havassának és az Almási havasnak.

199. *Ravasz mező*, köz erdő, innen indul

200. A *Nagyobb Fejérpatak*, mely Farkas mezőn az Aranyas patakba belécsik. A Nagyobb és Küsebb Fejérpatak összefolyásánál van az úgynevezett

201. *Kintses sorok*, régi s már rég elpusztult vasbányáival, emellett van

202. *Ördög gát nyaka*, régi összeomlott vasbányáival, legelővel, s nagy bükkivel.

203. *Nyerges*, jelenleg még szép erdő.

204. *Mátso*, szép teres s gazdag legelő, részint pusztá, részint bükkös-fenyős erdő.

205. *Köris motsár*, legelő.

[159v] 206. *Hangyzso motsára*, legelők, közbe-közbe ezen mocsárok erdőkkel felváltva, mintegy környezve és koszorúzva vadnak.

207. *Halaság*, nagy rengeteg erdő, ebből ered

208. *Halaság kutja*, melynek bő s a legjobb ízű forrásának hideg vize egykővű malmot hajtani képes lenne.

209. *Hagymás mező*, legelő, erdőkkel szegélyezve.

210. *Sásos mező*, legelő, erdőkkel szegélyezve.

211. *Udor fenyője*, mély gödör fenyőfákkal.

212. *Nagy bértz* és *Köz bértz*, bükkerdők.

213. *Kő kut*, ez is legelő s erdő felváltva, ebbe van a

214. Bővizű *Kő kut*.

215. *Aranyos kut*,⁵² melynek nagy forrásából ered Aranyos patak. Aranyos kút a csikszéki Zsögöd és Taplotza községének, nemkülönb Homorod Almás és Lövétének határhasító szeghalma.

216. *Vész mező*, amely fenyves, bükkös erdő és legelő, ami a többi ide, Almási vészbe kezdődő vagy végződő szókkal, úgymint *Vésmart*, *Gothárdvesze* s *Málna vész*, azonos. A vész a székelynél veszedelmet, veszett s járatlan helyeket szokott kifejezni.

[160r] 217. *Mohaj mezeje*, legelő s közbe-közbe erdő.

218. *Gödrös*, ugyanaz.

⁵² A lejegyző lapszéli megjegyzése: „*Aranyas* nevű erdő is van határunkon ugyanitt. NB.”

219. *Jakab vesze*, mély és gödrös fekvésű, csendes és a csordáktól sem látogatott erdő lévén, medvét, farkast és őzet nagy bőséggel rejt kebelébe. Elnevezése gyaníthatólag a rég kihalt Jakab családról.

220. *Vasnyárs tere*, fenyves és mocsáros legelő, itt van emellett

221. *Aranyos patak oldala* bé Farkas mezőig, erdős legelő.

Megtanulására és meghagyása folytán Homorodi járási dulló tekintetes Turoci Josef úrnak összeszedvén kiírta

Almási Mihály Domokos jegyző s. k.

Homorod Almás, 1864. július 30. napján.

HOMORÓDKEMÉNYFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[174r] Nemes Udvarhelyszék, Oláfalvi járás, Homorod Keményfalva.

Csakis ezen néven ismeretes, más elnevezése nincs.

A község határaiban előforduló topographiai nevek:

Hosszu kardély, köves, felemelkedett szántók.

Hüvölgy, felemelkedett szántók, itt van két darab nevendék csere.

Kihágó, oldalos és meszes szántók.

Hosszu teres, szivaj szántók.

Rét, lapályos kaszálók.

Bercser és *Soos bükk*, felemelkedett, köves szántóföldek.

Kereknyír, *Sospatak*, sziklás szántók.

Bicsok, kövecses szántók.

Csáगतó, kaszáló.

Citoszeg, kaszáló a Homorod folyama mellett.

Keresztnyír, szivaj vizenyős szántók, ennek nyugoti részén van egy kis csereerdő.

Egres aszó és *Endes*, marhalegelő.

Homorod, *Elekes szere* és *Csunásza*, kaszálók és szántók a Homorod vize mellett.

Sármány, *Matskaverő*, *Kosa földje* és *Endes teteje*, bokros kaszálók a Felső mész folyója mellett.

Sármány mege, száraz, hegyes kaszálók.

Sármány, egy régi csereerdő nagy fákkal.

Nyak, szivaj szántók.

Küpus kert nevű pataka, *Inszakasztó teteje*, [174v] és *Lörincz siralma*, lapályos szántók.

Rakottya, szántóföldek.

Mészre járó földek, ezek mellett vannak a mészégető kemencék.

Kicsi hid árka, lapályos szántók.

Sármány alya, köves szántók.

Nyír sziváj, nyíres szántók.

Alsó mészpataka folyója, ezen folyó mellett vannak a községnek közepes szántóföldjei.

Ezen községnek van sós vize. Folyója a Kis Homorod, melybe beleszakad a Sospataka.

HOMORÓDREMETE

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[172r] Nemes Udvarhelyszék, Oláfalvi járás, Homorod Remete.

Ezen név országszerte ösmeretes, más elnevezése nincs, fekvése két erdős hegyek közt van.

Határaiban előforduló topographiai nevek:

Vén Kelemen alya, agyagos szántók.

László nyire, egy szálas csere.

Rókalik teteje, kaszáló.

Nagár oldala, ez egy bükkös szálas erdő.

Rigo szere, kaszálók és erdők.

Csomor bükk, ciheres legelő.

Dellő, sárgás kősziklás szántóföldek.

Nagy orotás teteje, *Jegyenye oldala*, ezek szántók és suhadásos kaszálók.

Templom cseréje, erdő.

Bük alya, *Pál hegye*, *Felmező*, ezek vizenyős szántók.

Nádas oldala, ciheres legelő.

Felső láz, kaszáló. Innen eredt egy árok, mely a falu közt foly le.

HOMORÓDSZENTLÁSZLÓ

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[318r] Szent László statisztikai kumutatása.

Úgynevezett Szent László községe fekszik Udvarhely anyaszék délkeleti részében, ¼ mértföld távolságra a Szászszág, vagyis az úgynevezett vármegyék határszéleitől a déli vonalt értve. Keleti szomszédja Ábrahánfalva és annak közös határa, délről Kányád, nyugotról Miklosfalva, északról a szentlászlói és miklosfalvi határok közt lefolyó Derék vagy Szőke pataka.

Politikai úton tartozik a Homorodi kerület és Patakfalvi járás címzetekhez.

A Szent László saját nevezetét emberi emlékezet olta bírja. És ezen címet, *Szent László*, mint a hátramaradott töredék írás jegyzékek bizonyítják, a franciskánus szerzet életbe lépte után, midőn az érintett zárdának helységünkben egy majorosa volt, ennek elnökét Ganesos Lászlónak hívták, s minthogy az ősz korban az ilyen szerzeteket szent címmel tisztelték, innen, a Ganesos vezetéknev kimaradásával nyerte az említett zárdá elnökéről a *Szent László* nevezetet.

Negyedik pontra: legrégebbi eredetére felemelkedni nem tudunk, de hogy nagyon régi, azt bizonyítják az 1815-ben romba dőlt tornyának gothus kezek által kifaragott ékes kövei, úgy a köveken lévő érthetetlen betűjegyek.

Ötödik pontra: Minthogy falvánk ily régi, honnan lett népesedését nem bírjuk kimagyarázni.

[318v] Jelenlegi fő birtokos méltóságos Ugron Sigmond úr. Régibb és törzsökösebb családok az úgynevezett Benkő, Nagy, Forro, Koltsár, Kováts, Székely és Száva törzsökök.

Lakfalvánkból kiindulva a dülők nevezete:

a. Miklosfalvi út alya, nevezetét vette onnan, hogy Miklosfalva felé lejáró közlekedő út alatt fekszik.

b. Hernyos ponk, vagyis az Vermek bértze, hogy Hernyos ponk nevezetét honnan vette, nem tudjuk, de hogy Vermek bértze, ezt a hely magával hordja, mert az egymás után következő sorban több mint tizenöt, a tatár futáskor készült vermekkel van ellátva.

c. Halovány dülő, nevét vette gyér és silány anyagú földéről.

d. Csere dülő, e nevét a hajdon korban rajta létezett csereerdőről nyerte.

e. Csere alya dülője, mivel a felette létezett Csere alatt feküdt.

f. Czinterem dülője, e nevezetét az ott létezett és fenn érintett franciscanus barátok kápolnájáról és temetkező helyéről vette, mely kápolnának romja máig is alaposon látszik, és amely hely máig is a szent lászloi ev. ref. parochiához tartozik.

g. Kőhát, ezen hely egy, a Hargita havassa láncfolyamából felemelkedett és keblében kőszirteket záró, magosra emelkedett, erdős hely, melynek alján egy minden száraz évek felett forrásvizével gazdálkodó nádas tó létez.

h. Szálas alya, e nevét vette a felette létező szálas erdőről.

[319r] i. A Nagy hágo nevét hordja magával, mivel ott szántóink magos helyen állnak.

k. Sáros kut dülője, ezen egy vizenyős és sáros árok mellyékén fekszik.

l. Harangláb dülője, ezen hely nevezetét onnan vette, hogy az ős korban azon felemelkedett bérc tetején álló ékes torony magosságából zúgtak alá három-négy falvak istenfélő híveit összehívó harangok.

m. Nagy Patak melyéke, ezen hely a Telekfalva felől alácsergedező és más patakaink felett bővebb vízzel gazdálkodó folyóról vette nevezetét.

Leíratott 1864. december 5-én

szentlászloi községünkben miáltalunk:

Száva János falusbíró

Székely Mozes esküdt

ifj. Benkő István esküdt

HOMORÓDSZENTMÁRTON

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[176r] Erdély, Nemes Udvarhelyszék, Oláhfalvi járás, Homorod Szent Márton.

Mindég ezen néven nevezetett.

Ezen községben két hitfelekezet lévén, úgymint ev. református és unitárius, az unitárius hitfelekezetűek temploma körül van egy desolált vár, mely mikor kezdett épülni, arról semmi dátum, hanem Rákóczi György alatt már megvolt azon vár, akkor is, hol a tatárok és törökök romlást tettek rajta, építgették és erősítették. Hogy pedig a templomot és várat 1664-ben erősen megrombolták és megégették a nevezett ellenségek, arról van bizonyos adat, mely szóról-szóra így van: „Hic chorus per manus gentium barbarorum nefarias Turcarum et Tartarorum destructus, in Gloriam unius Dei Patris denuo renovatus impensis Georgii Szakáts Anni 1664”.

Ezen község határaitban előforduló helynevezetek:

Déllő rezkut, kaszáló.

Nyir oldala, szántó.

Gyepes oldala, *Nyir alya*, ezen két hely közt foly a Gyepes pataka.

Szöllő alya, *Szöllő tető*, szántók.

Nagy erdő, bokros kaszáló.

Harap égése, *Endes alya*, szántók.

Lokod árnyéka, *Nyikolád alya*, kövecs[es] szántóföldek.

Gyepü melyéke, *Nagy völgy*, szántók.

Alsó harap völgye, szántóföldek.

Gál kertje, lapályos kaszálók a Homorod vize mellett.

Büktető, bokros kaszáló.

Hosszú erdő nyire, oldalos legelő.

Rakotya, oldalos szántók.

Oldalos nyire, bokros legelő.

Jegits teteje, kis legelő a Rakotya nyíre mellett, meszes legelő.

Ezen községnek van sós-kútja.

HOMORÓDSZENTPÁL

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[179r] Helynevek Homorod Szent Pál községéből, Udvarhelyszékből.

Homorod Szent Pál községe ezen egy néven fordul elő. 1633-ból a Bethlen, Rhédei és Szent Páli családoknak Rákóczi György fejedelemtől láthatni donatíót, melyben Homorod Szent Pálon fekvő javakat donált. Ezen feljellel chronologiai adatokkal nem szolgálhattam.

Ezen községet szinte egy 1/3 részbe átfutja egy római korból épített vár fundamentuma, melynek alakja kereszt formájú. A reformatio előtti korszakba az említett várnak északkeleti oldalán, hol ma az unitáriusok temploma s a két parochialis telek áll, lehetett a paulinus barátoknak klastroma, s hihetőleg a község mostani nevét is onnan kapta.

Hogy honnan népesített, bizonyossággal megmondani nem lehet, egyébiránt hogy Szent László

király korában Szent Pál virágzott és létezett, a község határán alább megemlítendő helynevek némelyike igazolja. Ugyanis az ½ óra távolságra eső bágyi vár, mi most földszintig rom, a Szent László korában mint *Sándor István nevezetű robombán* tulajdona fennállott, s Szent Pál akkor a bágyi várral s az alatta levő Bágy nevezetű faluval öszveköttetésben állott, de hogy Bágy népesítődött-e Szent Pálról vagy megfordítva, megmondani nem bírom, minthogy a 16. század véres eseményei a Székelyföldről különösen sok, jelenben kincset érő adatokat emésztettek fel, s ez is a fő ok, hogy a régiségbúvár a székelyföldről adatokban nem gazdag.

A község határain előforduló topographiai nevek:

1. *Várcza*, egy hosszú, tágas völgy, amellel jobbról és balról elnyúló, mérsékelt emelkedésű oldalakkal. A két oldal szántóföldekül használtatik, s a völgy kaszáló hely. A völgy a helységtől nyúlik ki Bágy felé. Hajdani nevezete Vár utza vagy Vár utja volt, ki a Bágyi várra.

[179v] 2. *Várcza pataka*, a Várcza völgyin Bágy felől lejövő patak, mely egész Szent Pál községét rézsútosan kanyarodva kettészeli, s a község mellett kigyózdó Homorod vizébe ömlik. Régebbi neve Vár utja vagy Vár utca pataka, minthogy a Szent Pálról Bágy felé felmenő völgyi út mellett foly.

3. *Templom eleje*, kaszáló és szántóföldek éppen a helységre benyúlólag, amely földek első végei egy nyolcvan év óta a mostani korig le telkekké alakítottak. Neve onnan van, mert a községi templom s pusztára jártak véggel

4. *Pap csere oldala*, szántóföldek mérsékelt emelkedésű dombon, közel a Várczához, hajdan mint canonica portio a helység papjának széles csereerdője volt, onnan van a neve. Ezt bizonyítja az is, minthogy azon helyen a szent páli unitárius papságnak és mesterségnek mintegy hét-nyolc hold területű szántója van mint canonica portio.

5. *Ingovány*, kaszáló egy szép kis lapályon, a Pap csere oldala alatt. Neve onnan van, mert a Várcza pataka kiömlése miatt s a más völgyekből is oda tóduló vizek a határról ott állapotván meg, a helyet ingoványossá, süppedékessé teszik.

6. *Zsis*, szántóföldek egy délnek álló emelkedettebb oldalon, neve eredetét nem tudhatni.

7. *Katza tető és alya*, szántóföldek és kaszálók, a szántók a hegytetőn vannak, egész az aljáig benyúlólag, alatt a völgybe fekszenek a kaszálók. A hely áll nyugotnak, nevének eredetire nem lehet felmenni. Homorod Szent Páltól délre esőleg van Kóhalomszékbe mintegy 1 ½ mérföldnyi távolba egy száz falu, minek neve németül *Kattzendorf*, magyarul pedig *Katza*, de a hely elnevezést ezzel összekötni nem lehet.

8. *Jó Péter cseréje*, szántó és kaszáló helyek, igénytelen elnevezés. Ezelőtt mintegy két századdal egy Jó Péter

nevezetű birtokos [180r] tulajdona volt, de most gróf Bethlen család, s részint annak volt úrbéresei bírják.

9. *Nyáras*, szántóföldek egy lapos tetőn, hajdan azon a helyen nyárfa erdőség volt, onnan a mai nevezete.

10. *Árnyék aszó*, szántóföldek és kaszálók, hajdan az egész oldal és a völgye is terebélyes csereerdő volt, s minthogy a fák alatt a mezeti munkások enyhe árnyat letek, e két szóból, árnyék és hozó, van a mai neve.

11. *Radicza*, erdő, a községi birtokosok által nyilakra felosztva. Fekszik egy bérctetőn két községi határt elválasztólag, éppen a határ közepin. Az elnevezés eredetire nem juthatni, de gyanítólag a név ezredéves lehet, ha nem több.

12. *Száraztovány*, szántóföldek egy verőfényes oldalon, nevezetéről semmi sem tudhatni.

13. *Hideg kút*, egy keletnek fekvő magos oldal a dályai szomszédos határral ütközőleg, szántók és kaszálóktól borítva. Ezen helynek közepin egy bővizű és felette hideg vizet tartalmazó kút van, amelyről nevezeti[t] nyerte is.

14. *Hat hold*, egy hapahupás oldal, szántóföldnek használva. A II. Josef császár korába megrendelt földmérés alkalmával azon helyen mívelet alatt csak egy hat hold területű helység volt, s onnan van elnevezve.

15. *Szilossa*, szántó és kaszáló helyek, két hegy közti völgy, hajdan szilfaerdő volt azon helyen, s onnan van a neve.

16. *Sárog oldal*, szántóföldek meredek oldalon, ami délnek áll. Földje sárga, palás agyag, onnan van nevezete.

17. *Lokert*, szántó és kaszáló helyek, hajdan a Bethlen grófi család, mint szentpáli földbirtokosok, a ménest ott jártatták, legeltették, s arról neveződött el.

18. *Orotás*, szántóföldek, egy északnak fekvő oldal, hajdan [180v] erdős és bokros hely volt, mit idő folytán irtogatni s következőleg mívelet alá is kezdték venni, míglen egészen ki nem irtódott. A székely tájszólás szerint az irtás szót orotásnak mondják, s innen van elnevezve.

19. *Csortos*, szántóföldek egy lapos tetőn, melynek az emelkedettebb helyen több csoportokba, mint vala[mi] külön álló kazlak, úgy állanak ki a földből a sziklák. A csoportokba álló sziklákról van a Csortos nevezet. Erről van egy szép rege is: Hajdan azok a csoportokba álló sziklák a képzeménnyűs székely nép híre szerint mind búzaasztagok voltak, s történt hogy éppen akkor a megelőzőtt mostoha évek miatt a nép között éhelhalásig nagy éhség uralkodott. A szegények a sok asztag láttára a földesúr előtt gabonáért esengettek, de minden rimánkodásukra a gazdag úr érzéketlen maradott, mire az elkésérült nép között egy agg éhen haldokló a gazdag urat azon szavakkal átkozta meg, hogy váljanak asztagai mind kősziklákká, mert szíve is hajthatlan kemény, mint a szikla. Az agg kérése meghallgatott, mert ahogy

az átok ajkairól ellebbent, az asztagok azonnal sziklává változtak. Ezen sziklákot a község 1860. év folyamán puskaporral széthányta.

20. *Szálas oldal*, szántóföldek, lassú emelkedésű oldal, keletnek állva szembe a homorod szent páli grófi udvarokkal, egészen a Kőhalom felé lemenő országútra bényúlólag. Egynehány évtizedekkel előbb szép szálas erdő volt rajta, ma még a gyökerei sem tetszenek a fáknak, onnan a neve.

21. *Lökötő parrag*, szántó és kaszáló helyek, lapály, egyfelől a Homorod vize, más része egy mély süppedékes ároktól környezve, hajdan a pásztorok a csorda legelítése alkalmával az onnan kifogni akaró szilajabb lovakat, hogy könnyebben megfoghassák, ide terelték a csordát, s azt a Homorod vize és a süppedékes árok közé szorítva, a megfogásra kijelölt lovat ezen helyen tudták megfogni, így pásztori elnevezés után kapta a Lökötő parrag nevezetét.

[181r] 22. *Tör hegy*, egy különálló, emelkedett domb, szántóföldek vannak rajta. Elnevezéséről semmi adat.

23. *Nyíres órr*, szántó és kaszáló helyek, hajdon az egész helyet nyíres, vagyis nyírfaerdő fogta körül, s elnevezése onnan van, hogy ezen helyen a nyíres erdőnek éppen a vége ezen oldalba ütközött.

24. *Tő*, kaszáló és legelő hely, lapos térség, környezve hegyektől, mit a Szent Páltól a Brassóba vezető országút szel ketté. Hajdan a körüle fekvő hegyekről leomló esővizek itt állapodva meg, az egész térséget víz borította, mi az esős évekbe ma is teszen, csak-hogy most az árkolások és vízvezetések által dúsan termő kaszálók, hajdan pedig a figyelmetlenség miatt örökös tó volt, innen van a neve.

25. *Hojtoroszsza*, szántóföldek gyenge emelkedésű oldalon, neve eredetéről semmit sem tudhatni.

26. *Csere hát*, szántóföldek egy magosabb emelkedésű oldalon, hajdan csereerdő volt ezen a helyen.

27. *Malom oldal*, egy délnyugotnak álló meredek kövecses oldal, szántóföldeknek használva, az aljába a Homorod vize kigyózik, amelyen egy malom áll ősidőktől fogva, amelyről van az oldal elnevezése.

28. *Bántava*, szénatermő rétság. A robonbánok korába egy Sándor robonbán tulajdona volt a rétság nagy része, melyet a Homorod vize gyakori kiáradásai tós helyé változtattak, innen van az elnevezése.

Kelt Homorod Szent Pálon, augusztus 3-án, 1864-be.

Farczádi Sándor községi jegyző maga keze

HOMORÓDSZENTPÉTER

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[182r] Helynevek Homorod Szent Péter, Udvarhelyszék.

Homorod Szent Péter, okmányilag a Rákoczi György erdélyi fejedelem korából kelt donationalis levélben lehet legkorábbi nevezetéről olvasni, de hogy a Szent Péter nevezete még a reformatio korai idő előtti, az kétséget nem szenved.

Honnan települt, s mikor kaphatta elnevezését, s a mostani elnevezésinél előbb még más nevezettel bírt-e? Arról az adatok hiányzanak.

A község határában előforduló többi topographiai nevek:

1. *Víz köze*, kaszáló helyek lapos rétségen a Homorod vize és az Egres pataka között.

2. *Magyarosdaga*, szántók egy kis völgy közötti oldalon, régentén magyarófabokrokka övedzett erdős hely volt, onnan az elnevezés.

3. *Tőkés*, szántóföldek egy nyugoti lapályos oldalon. Mikor még [csak] a községekhez közel eső helyek voltak művelés alatt, s a többi határrészek az egész székely földön ősernetegtek voltak, a népek szaporodását az általoki erdők irtogatása s az irtott helyek szántóföldekké alakítása követte, valamint csaknem minden székelyföldi helységekben az irtás alkalmával azon helyen talált erdők minősége szerént nevezték el az irtott helyeket. Így volt a Tőkés is elnevezve, az azon helyen lévő nagy törzsökű fákról vannak elnevezve.

4. *Orotás*, szántóföldek egy déli oldalon s annak térségibe, lásd az elnevezésre nézve a fennebbi, 3. szám alatti megjegyzést.

5. *Cseke vágottja*, erdős és legelő hely egy nyugotnak fekvő oldalon, a gróf Bethlen család akkori Cseke István nevezetű jobbágy család[ja] tulajdona volt, most több felszabadult úrbéreseké, onnan a neve.

[182v] 6. *Sükösd oldal*, szántó és kaszáló helyek, a nevezete maga magában érthető.

7. *Poklos üllő*, szántó és kaszáló helyek egy nyugotnak álló hepehupás oldalon, az elnevezésről semmit sem tudhatni.

8. *Szoross ut*, lapályos kaszáló hely, a lapály feletti meredek oldal aljában a rétság felett egy keskeny mezei út vezet el, onnan a nevezete.

9. *Halovány*, szántó és kaszáló helyek egy északnak álló sárga agyagos oldalon, az oldal alatt elnyúló völgyvel. A halovány nevezet a föld sárgás színitől eredett.

10. *Dánfia köre*, a fennebbi kilenc pontok alatt megnevezett szántó, kaszáló, erdő és legelő helyeket magába foglaló hely. Az elnevezést nem tudhatni, hihetően nem Dán, hanem Bán fia köre lehetett, nevét pedig kaphatta a robonbánok korában.

11. *Csortos*, szántóföldek egy lapályos oldalon, a homorod szent páli Csortos nevezetű hellyel éppen öszvefűggsben. Ezen nevezetet láthatni a homorod szent páli helyleírásba.

12. *Loki rét*, egy terjedelmes lapály rétség, neve onnan van, mert a székely dialectus szerint lok annyit tesz, mint lapály.

Homorod Szent Péteren, augusztus 2-án 1864.

Farczádi Sándor községi jegyző m. k.

HOMORÓDÚJFALU

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[184r] Helynevek Homorod Ujfalu községből, mely Udvarhelyszék, Homorodi járásban fekszik.

Először. Homorod Ujfalu község szomszédjai keletről Rákos, délről Zsombor, nyugatról Városfalva, keletről Oklánd.

2. Homorod Ujfalu községe eredeti neve onnan származik, hogy az írt helység a több falvak települése és alakulása után épült, ragaszték nevét pedig a Homorod folyam keresztülfolyásától vette.

3. Nem volt Ujfalunak más elnevezése soha.

4. Tudomás szerint mindég Ujfalunak hívatott.

5. Az eredeti megtelepedéstől fogva mindig törzsköcs magyar és székely nép lakja.

6. Úgy tudjuk, hogy eredetileg is Ujfalunak neveztetett, értelme is csak Ujfalu, s más nyelvű helységek is Homorod Ujfalunak nevezik.

Második dűlője Ujfalunak *Megygyes máj*, hogy eredeti nevét honnan vette, nem tudható.

[184v] Harmadik dűlő *Oldal föld*, egy nagy oldalos helység Ujfalu határán.

Negyedik dűlő *Őrhegy*, mint a szájhagyomány beszéli, a régi villongós világba, midőn a tatárok Erdélyt dúlták, ezen helyen, mint falvánk legmagosabb helyén, őrt állottak a vigyázatra, és arról neveztetetett Őrhegynek.

Ötödik dűlő *Közép csere*, nevét vette cserefaerdő neveléséről.

Hatodik dűlő *Magyaros völgy*, nevét onnan vette, hogy magyarófák lévén rajta, melyeken magyarót is kapni, midőn termése volt, lehetett.

Hetedik dűlő *Hegyes*, egy hegyes dombokon felnőtt, szép csere- és bikfákkal elegyes erdője Ujfalunak.

H[omorod] Ujfalu, 1864. augusztus 7-én.

Kovats Dániel jegyző s. k.

JÁSFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[132r] Helynevek.

Jásfalva van Erdély országában, Udvarhelyszék, Bögözi járásban, Udvarhelyről kiindulva három óra távulság[ra]. Fekszik Ége és Kányád közt, Udvarhelyszék déli vonalán.

Először. *Jásfalva*, csak egy nevét tudjuk, eleitől fogva Jásfalva volt és van, egy kis falu, huszonnyolc házszámból áll.

Másodszor. Né pessége tiszta székely, eleitől fogva.

Harmadszor. Csűrmege, szántó, hajdon katonacsalád[nak] a termés bétakarításra egy csűrök volt, Csűr körüli hely, Csűr mege nevet visel.

Negyedszer. Hosszu orotvány, most szántó, régen erdő volt, leváगतott és kiorottatott. Hosszu orotásról könnyebb kimondás [érdekében] Hosszu orotvány kapta nevét.

Ötödször. *Piros alma dombja*, szántó eleitől fogva, a hely közepén van egy domb, s ennek tetején egy piros almafa volt, az almafáról nevezték Piros alma dombjá[nak].

Hatodszor. *Bük oldal*, erdő, bükkerdőről nevezték Bük oldal vagy Bük hát[nak].

Hetedszer. *Padé*, eleitől fogva más nevét nem tudjuk, csak Padé. Itt hallottuk, hogy puszkakova gyár volt, még ma is találni lehetett sok puszkakovát.

Nyolcadszor. *Kép*, szántó, nevét vette erről, hogy a reformatio előtt egy keresztfa volt, [neveztetett] a keresztfán lévő képről.

Kilencedszer. *Bartha*, itt a Bartha család birtokáról Bartha nevet visel.

Tizedszer. *Hátra járo*, szántó, nevét vette erről, hogy a falutól hátra a kányádi határszély hátrajár véggel.

[132v] Tizenegyedszer. *Fel hágo*, szántó, közepén egy hegy vonul el, erről Fel hágonak neveztetett.

Tizedkettedszer. *Uj szegés*, régebb legelő volt nyilakra osztva, fől szántották, és innen kapta nevét Uj szegés.

13r. *Kenderes kert*, régebb legelő volt, a pityóka bejövétel után darabokra osztva pityókát és kendert termeszt[et]nek, lett ebből Kenderes kert.

14. *Körtövés*, hajdon csereerdő volt, része erdő, más rész pedig körtövés. A körtövefákról neveztetett Körtövésnek. Itt van Köves kut kifogyhatatlan forrásával.

15. *Nagy nyír*, erdős hely, nyírfairól hívatik Nagy nyírnek. Itt van

16. *Őrhegy*, egy magos kopár, messzire ellátó hegy, mely háborús időkben a székely nemzet órálló helye volt, ma is lehet találni sok különb csinátatú huszár-sarkantyút.

17. *Őrhegy alja*, szántó, Őrhegyről vette nevét.

18. *Hosszu föld*, szántó, hosszúra nyúlásért vette nevét.
  19. *Kis Örhegy*, határpásztorok örhegye.
  20. *Csigója*, szántó, régen vesszős, körtövés oldal volt, a csigolyavessző erdőről hívatók Csigójának.
  21. *Bosa kútja*, a Bosa család földek közt forrás kút van, azért hívatik a hely Bosa kútjának.
  22. *Simo laka*, a Beretz pataka mellett, régen itt volt Csák falva, Berecz pataka jobb partján Simo család lakja volt. Hívatik Simo lakának, bal partján Pál lakja nevet viselő hely. Ezen két nevezetes helyek nyilváníják Csák falva itt létét.
  23. *Berecz*, kaszáló most, régen erdő volt, mivelhogy bércek körítik, hihető, a bércekről vette ezen nevet Berecz vagy Bereck.
- Jásfalva községe és határ[a] helynevei[t] öntudatunk és hallomásokból kiírtuk Jásfalván, 1864. október 15-én.

KADÁCS

(ÉS KISKADÁCS)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[186r] A helység neve *Nagy és Kis Kadács*.

Udvarhelyszékbe, Székely Keresztúr kerületbe, az Etédi járásba.

I. dűlő a helység *Nagy Kadács*.

Nagy Kadács, miért nevezeték Kadácsnak, ezt az adatok oly messzire teszik, mi igen figyelmet érdemlő, mert ugyanis az adatok szerint egy Kadács nevű egyén és hatalmas úr még a székelyek letelepülésekor, a Kadich vagy Kadicha korszakából foglalta volt ez ezen helyet, honnan építvén a közel lévő Várhegyi várat, melynek a volt sánc helyei és a bástyák rom helyei ma is élvezetül szolgálnak az utazónak.

Továbbá Kadács régi fennállását legkisebbé sem vonják kétségbe azon nevezetek is, mint például a távuli helységek területén Kadács mezeje, Kadács pataka említetnek, sőt Erdélyben a vármegyékről visszhangzanak ezen nevek: Kadácsi György, Kadácsi Ferencz stb. Nem is találhatik sem Erdély, sem Magyar honban egy község vagy város is Kadács név alatt, tehát a fennevezett Kadács nevű egyénről legkorábbi említése a hajdoni székelyek megtelepülése korszakára, még az 5. századra tétethetik, annyival inkább, minthogy ezen kívül semmi emlékezet nem tudatik róla.

A Székelyföld közepén, tiszta székely lakosokkal.

Nagy Kadács a Nyiko két partján hatvannyolc egymás melletti házakot számít, háromszáz lélekkel. Ezen Nyiko folyama ered [186v] a farkaslaki völgyben, Kadács községétől mintegy másfél mértföldnyi távolságra, mely lejővén az erdők torkából, több községeket, s így két Kadácsot is kettévágván, Timafalva és Bethfalva községek között egyesül a Nagy Küköllővel, ezen táj nevezeték róla Nyiko vidékének.

Elvonul továbbá Kadács községe az Alba felé forduló határán egy Alba pataka nevű kis folyam is, eredvén a tordátfalvi völgybe, mely természetes fejer vizéről Album (Fejér) vagy Alba patakának neveztetik, mely Alsó Siményfalván egyesülvén a Nyiko vizével, s így Alba nevét elveszti a Nyiko folyamába. Ezen néven ragassza magát Fejér Nyiko, mi is ezentúl Fejér Nyikonak neveztetik.

Van ezen község keleti határán még egy Kozmád nevezetű patak, mely eredvén a bétai Vágott nevű helyen, a hajdoni Felső Várhegy oldalából, mintegy kétezer ölnyi távolságra a Nyikoba szakadásától. Honnan ered ez a szó, Kozmád ezen kis folyamra, nehezen magyarázható, különben, minthogy a fák hús árnyaiban a kövek közt szép lecsorgedezéssel igen tiszta, friss, egészséges fekete színt képezvén, fekete színéről Kozmás vagy Kozmád patakának neveztetik, mi is a község keleti részénél belészakad a Nyiko fő folyamába.

Továbbá a község keleti részében vagyon az úgynevezett Felső utza, mely eleitől fogva neveztetik a község felső részéről Felső utzának. A déli részében vagyon az úgynevezett Bartalis utca, ezelőtt kétszáz lépésnyi hosszúsággal, ma a lakosok szaporodásától négyszáz lépésnyire nyújtatott, a Bartalis családok ott lakásáról neveztetik. Az északnyugoti részében vagyon a Fazakas utza, a Fazakas család ott lakásáról neveztetik Fazakas utcának, mely az Alba felé forduló határban viszen. Az északi részében vagyon az úgynevezett Sofalvi utza, s Sofalvi család ottan lakásáról, ma kialuvófélben van, [187r] s nagyobbára Gáll utzának neveztetik a Gáll familia ott lakásáról. Vagyon még a község keleti részében az úgynevezett Pálfi utza, hol a múlt években egy Pálfi nevű nagybirtokos úr lakott, volt laktelke szétiribolva ma is fenntartsa nevit.

Bévégeztetik Nagy Kadács községe azon hozzáadással, hogy hajdon a Nyiko jobb parti rész[e] Szent Mihály anyaekleziához, a bal parti rész pedig Tarcsafalvához tartozván az eklezsiái ügyekben, 1718-ban elválván, a két rész egyesülve tartsa fenn magát.

II. dűlő a helység *Kis Kadács*.

Kis Kadács Nagy Kadácstól mint[egy] ezer lépésnyi távolságra százhusz lélekkel, miért van ide külön telepitve Nagy Kadácstól, meg nem fogható, minthogy a Nyiko folyama azt összeolvasztani nem engedte hajdonába. Vagy talán bizonyosabb kútfőből kiindulva, Kadács maradékai közül a hely jó és szép állásáért, egyszersmind tagosítás tekintetéből ide letelepülvén, neveztetett Kis Kadácsnak. Megjegyzendő ezen kis közönségről, hogy egyetlen utcája egyik végétől a más végéig semmi különös névvel nem bírhat egyébbel, mint a Kis hegy felé forduló határra vezető Simén utzája egyetlen lakossal, viszont keletre a Simén nevezetű rétbe bévezet a Csutak Mozes utzája. Ezen kis közönségből kivezet az út az Alba felé forduló határba Templom utzája név alatt, semmi lakosok nem lévén.

Van azonban a községtől keletre Szered pataka nevezetű kis folyam, mely kétezeröttszáz lépésnyi hosszúságú helyen eredvén, a község keleti részénél belészakad a Nyíko folyamába, mely nevét Szered nevű helyen való lejöveteléről neveztetik Szered patakának. Bévégződik Kis Kadács községe azon hozzáadással, hogy minden névvel nevezendő, mint községi, mind eklézsiai ügyekben Nagy Kadács községéhez tartozik. [187v] Van két Kadácsnak együttesen három határa, mely évenként változva műveltetik, és erdeje.

II. Fő dűlő *Hegy elő*. Aldűlők:

a. *Hegy elő*, a község felett északra áll egy nagy hegy, annak ele[j]éről neveztetik hegyelőnek, szántó és kaszáló helyek. Ezen aldűllőben vagyon az úgynevezett *Forasztó oldala*, igen magos hegy, a forrasztó kövek itt találásáról neveztetik Forasztó oldalnak.

b. *Folytos*, tulajdon neve Folyto, a régiek szerint egy fult ember találván, nevét innen kapta, Folyto. Szántók:

c. *Alba feje*, Alba patakáról neveztetik, szántók.

d. *Felhágo*, a feljáró szántóföldekről neveztetik.

e. *Apro osztály*, a hajdoni osztálykor apróra osztott szántókról neveztetik, ma is szántók.

f. *Tora hágo*, vizenyes helyéről neveztetik To vagy Tora hágonak, jelenleg szántók.

g. *Verőfény*, a napnak való állásáról neveztetik Verőfénynek, szántók.

h. *Sás*, a fennebbi két aldűllők aljában, sáét termő füvéről neveztetik, kaszáló.

i. *Verőfény oldal*, a g. alatti Verőfénynek első részit képezi, szántók.

III. fő dűlő *Héjászoly*. Aldűlők:

[188r]. a. *Héjászoly*, ezen hely vápás, tekenős és jászoly forma lévén, innen jászoly. Mi jelenleg kaszálók, kevés szántó.

b. *Héjászoly farka*, az előbbinek alsó részit képezi.

IV. fő dűlő *Széles nád*. Aldűlők:

a. *Széles nád*, ma is sok nádak teremnek, innen régi neve Széles nád, szántók és kaszálók.

b. *Nagy árnyék*, egy nagy északos hegyről neveztetik, szántók és kaszálók.

c. *Balog aszo*, a községtől igen távol eső szántó és kaszáló helyekről, mint félreeső helynek, Balog aszonak neveztetik, kaszáló és szántó ma.

V. fő dűlő *Toth tövisse*. Aldűlők:

a. *Toth tövisse*, hajdon egy kis kadácsi Toth nevezetű egyén itten töviset termő birtokáról az egész hely Toth tövissének neveztetett, jelenleg szántó.

b. *Kis kadácsi Hegy elő*, Kis Kadács feletti hegy elejéről neveztetik Hegy előnek, ma szántók.

VII.⁵³ fő dűlő *Finta*. Aldűlők:

a. *Támás gypűje*, hajdon egy Tamás nevű egyén tanorokjáról neveztetik Tamás gypűjének, nagyobbára kaszálók.

[188v] b. *Orotás*, régi erdő hely kiirtásáról neveztetik Orotás[nak], ma szántók.

c. *Finta*, régi Finta nevű birtokos egyénről neveztetik, ma szántók és kaszálók.

VIII. fő dűlő *Felszezi bérce*. Ezen VIII. fő dűlő mind erdő és legelő helyek. Aldűlők:

a. *Sáté környéke*, mocsáros sáét termő füvéről neveztetik, jelenleg ciheres, bogros és legelő hely.

b. *Felszezi bérce*, a Bérces utakról neveztetik.

c. *Potkutya*, a Potra nevű egyén kútjáról neveztetik, hajdon nagy erdő, jelenleg ciheres, fiatalos erdő.

d. *Morgo mező*, hajdoni erdő, visszhangzúgásról neveztetik, jelenleg fiatalos erdő.

e. *Molnus cseréje*, Molnus nevű egyénről neveztetik, kinek cseréje lévén, de ma nem áll, jelenleg fiatalos erdő.

f. *Két árok köze*, régi nagy erdő, két árok közti helyéről neveztetik, ma ciheres erdő.

g. *Csere*, hajdoni cserefák létéről neveztetik, ma tőkái sem igen láthatók, jelenleg ciheres erdő. Ezen aldűllőben vagyon *Gergő havassa*, Gergely nevű egyénről neveztetik, ma tiszta kopár legelő.

h. *Csorgo bérce*, egy csorgó forrásról és Bérces utakról neveztetik, ma gyenge szivárgó forrás, jelenleg erdő.

i. *Csonka szálás*, hajdon Csorgo nevezetű szálás erdő, levágotat s megcsonkítottat, s ma neveztetik Csonka szálásnak, jelenleg ciheres erdő.

[189r] k. *Pap erdeje*, hajdan Potkutya, a lelkész urak, mint belső ministerek, onnani erdőleésekről neveztetik Pap erdeinek.

l. *Nyerges*, hajdon nagy erdő, tekenős, vápás állásáról nyergesnek neveztetett, jelenleg bokros legelő.

Jegyzés: Elsőben. Ezen aldűllőben vagyon az úgynevezett *Várhegy* a déli részében, melynek jelenleg is a várromját lehet élvezni, a régi adatok szerint *Kadács* nevű vezér építette volt.

Másodszor. Ezen aldűllőben vagyon még az úgynevezett *Sáncz alya*, a fenn említett várnak valóságos kimerítő körüli sánc helye, hol az utazó mint a bástyák igen-igen régi rom helyeit élvezheti, mint az azok körüli sánc helyeit szemlélheti.

m. *Bétai vágott*, ezen hely ezelőtt egy századdal *Felső Várhegynek* neveztetett, minthogy a másik várhelytől felfelé keletre esik. Ezen *Bétai vágott* nevet ezelőtt egy századdal nyerte, amikor is Béta községe mint nagy szálás erdő fáját megvette, levágotván Bétai vágottnak neveztetett. Miután még egy szálás erdőt nevelvén, viszont a jelen századba marhalegelővé tétetett, hol a régi szántóborozdák ma is láthatók.

n. *Nagy erős*, hajdoni nagy erdő, innen neveztetett Nagy erősnek, ma fiatalos erdő.

o. *Fűzfá föle*, hajdon nagy erdő, hol fűzfák lévén, az egész táj Fűzfának neveztetett, jelenleg is fiatalos erdő.

⁵³ A sorszám ugrik, nem írtuk át a számozást.

p. *Nagy rét*, miért neveztetik nagy rétnak, az adatok semmi jelét [nem] mutassák, minthogy jelenleg erdő.
q. *Fűzfá környéke*, az o. alatt felhozott fűzfákról neveztetett Fűzfa környékének, jelenleg semmi jele a fűzfáknak, erdő és legelő helyek ma.

[189v] r. *Fűzfá lapossa*, az o. és q. alatt említett al-
dülők nyomán Fűzfa lapossának neveztetett lapályos természetéről.

s. *Öte[l]ke*, ezen Ötelke nevezet az adatok szerint igen régi név, miről neveztetik, mint valaki tulajdon telke, vagy Ötelke, jelenleg erdő.

t. *Patak utt*, egy kis folyó, Kozmád pataka melletti út levonulásáról neveztetik Patak utnak.

u. *Czinigető*, hajdon nagy erdő, hol sok szenet égetvén, innen Szénégető, Czinigető lett, ma is fiatalos erdő.

v. *Sos alma oldala*, hajdoni savanyó almájáról Sos alma oldala lett, ma is ciheres erdő.

w. *Antal*, egy Antal nevű egyénről regélik, kinek használatába volt, ezen nevét viseli, jelenleg bog-
ros legelő. Ezen al-
dülőkben vagy-
on *Egerszék oldala*,
hol sok egerfák ma is találatnak, erről neveztetett Egerszék oldalának. Oldalos helyéről ma *Csűrök kö-*
nek neveztetik.

x. *Csorgo*, ezen nevet régtől fogva viseli, mert ugyanis a h. és i. al-
dülőkben felhozott Csorgo forrásról neveztetett Csorgonak.

IX. fő dűlő *Kozmád melyék* e határrész melyéke. Aldülők:

a. *Beke bérce*, ezen nevét Beke nevű egyénről és bér-
ces állásáról nyerte, jelenleg legelő.

b. *Veszős gyakor alya*, régi saját nevét viseli a felet-
te lévő bokros helyről, hol hajdon szép vesszős erdő [volt], jelenleg az alja szántók.

[190r] c. *Ortovány*, régen erdő, ma szántók.

d. *Keresztes utt*, hajdon Cseresnye nevű hellyel bírt, a sok keresztes utak elvonulásáról neveztetik Ke-
resztes útnak.

e. *Cseresnye*, hajdon cseresnyefák lévén, erről nevez-
tetik.

f. *Borjú gyepű*, jelenleg is gyepűk a marhák ellen.

g. *Vizváltó*, vizenyes természetéről neveztetik.

h. *Kozmád kert*, a Kozmád folyam melletti kertek.

k. *Három cserefa*, hajdon Veszős gyakor alya volt, há-
rom cserefák létéről neveztetik, ma nincsenek.

l. *Sos alma gödre*, a [VIII.] v. alatti Sos alma oldala aljáról neveztetik.

m. *Délő*, a legelő marhák nyughelyéről neveztetik.

n. *Sos alma*, a [VIII.] v. és [IX.] l. alatt említett he-
lyen találatik.

o. *Karjas oldal*, hajdon erdő hely, hogy karuj mada-
rak leshelyéről Karjas oldala lett, ma szántók.

p. *Csozo*, régi neve nem tudatik, honnan eredhet.

q. *Mesény*, ezen hely ma is vizenyes mezgsé lévén, innen mezgsé vagy mezsgé, neveztetik Mesény[nek], ma is kaszálók.

r. *Telek*, szép állásáról, tanorokról neveztetik Te-
lek[nek].

s. *Temető melyéke*, századok óta temetkező helyéről neveztetik.

X. fő dűlő *Szered*. Aldülők:

a. *Veresmart tető*, Véresmart tetőnek is neveztetik.

[190v] b. *Veresmart alya*, Véresmart alyának is nevez-
tetik, hol régi ütközet helye volt, a múlt században ezen helyen találatott nyílvevő és érc balta.

c. *Szered*, a korosok állítások szerint Kadacs nevű
vezér nevezte ezen helyet Szeretem[nek], s így nevét
viseli.

d. *Szeredfarka*, a fenn nevezett helyről neveztetik.

e. *Felső orotás*, hajdon erdő, jelenleg szántók. Ezen
aldülőkben vagy-
on az úgynevezett *Hadak utya*, mely
ma is látható, nevezetét a hadjáratról vette a régiek
szerint, *Kadacs vezér* alatt.

f. *Cseretető*, hajdon Toth cseréje, a cserefák létéről,
ma szántók.

[g.] *Mál oldal*, palás földéről.

XI. fő dűlő *Kis hegy*. Aldülők:

a. *Nagy lok*, szép teréről loknak neveztetik.

b. *Poja*, posványos helyéről neveztetik.

c. *Gát melyéke*, századok óta fennálló gátról nevez-
tetik.

d. *Izsák kutt*, egy Izsák nevű egyén birtokábani kútról
az egész hely Izsák kútnak neveztetik.

e. *Kis lok*, az a. alatti Nagy loktól a Nyiko vize el-
különítvén, neveztetik Kis loknak.

f. *Kert vége*, a kis kadácsi kertek végibe létéről nevez-
tetik.

[191r] g. *Szöllő oldal*, hajdon szőlőtermő hely, ma
szántók.

h. *Kis Kadácsi hegytető*, Kis Kadács feletti nagy hegy.

i. *Hegy farka*, Kishegy nevezetű hegynék alsó felit
képezi.

k. *Külső Toth tövisse*, a mai említett Toth tövisse külső
része.

l. *Külső Tora hágo*, a II. dűlő alatt említett, vize-
nyes sós létéről neveztetik.

m. *Tövistető*, tövises hegyről neveztetik, ma szántók.

n. *Tövis alya*, a fennebbinek alját képezi, szántóföldek.

o. *Kis hegy*, egy hegyről neveztetik, szántóföldek.

p. *Agyagas*, agyagas sárgás földéről neveztetik, szán-
tók.

Felvétetett Kadácsban, 20. augusztus, 1864.

Bartalis Péter jegyző s. k.

Idősebb Marosi Mihály 75 éves mp.

Marosi János 67 éves s. k.

Inczei János 60 éves s. k., választmányok

KÁNYÁD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[198r] Kányád községe s helyneveinek értelmezése. Erdély nagy fejedelemség, Udvarhelyszék, Bögözi járásban van *Kányád* falu Jásfalva és Ders között, a székelőföld véghatára.

A községnek csak egy neve volt eleitől fogva, *Kányád*.

Az első telepedéskor alakult.

Köztudomás, hagyomány vagy régi okirat nemléte miatt a név eredetéről mit sem lehet tudni.

Hogy Kányád székely eredetű falu, mutatják a helynevek is.

Kopács, nagy térségű szántó, szántás alkalmával sarkantyúk, szokatlan vastagságú cserépdarabok találatnak, s minthogy a monda szerint táborhely volt, hihetően székely őseink, biztatva egymást a harcra, mondván: *Koppancsd*, sógor, s ebből eredett a *Kopács* név.

Hidegség, sok hideg vízforrásaitól kapta nevét.

Nagy völgy, régen szántó, jelenleg nagy kiterjedésű legelő, fekvésitől van neve.

Sötétpatak, mintegy kétszáz öl hosszú sötét mély árok, amint a neve is mutatja.

Csepegő, nedves szántó.

Páté dombja, szántó, régen Páté nevű bírta hihetően, kinek ma híre nincsen.

Pál luga, Pál család bírhatta hajdon.

Bereczk, régen rengeteg erdő, most nagy kiterjedésű kaszáló. Két hegyszorulat közt nyúlik el egy nyelv alakú tisztaság, rajta van a bő forrású *Tatárkút*.

Csender, bokros hely, mely nagy tisztás közepén van, s minthogy sok vadaknak menhelyül szolgált, onnan eredt neve, csendes hely.

Rakottás, agyagos szántó, a mellette folyó patak sokszor megrakja iszappal, s innen van neve.

Nagy és Kis lok, sajátos nevek.

Pálni aprossa, most nem élő család birtoka lehetett.

Kis erdő oldal, sajátos név.

Szöllő bérc, keletnek fekvő kövér szántó, régen szőlős hely lehetett.

[198v] *Bőmező*, régen szántó, most legelő.

Köles, kölesterméstől neveztetett.

Kereszt, rajta lévő keresztről.

Kancza Miklós, nevéől mit sem lehet tudni.

Bálnint erdeje, régen Bálint család[é] volt.

Nyír bércz, régen nagy kiterjedésű nyíres, most jó búza termő.

Komloskert, nagy mennyiségben termette a komlót a serfőzők számára.

Nagy vápa, hápahupás kaszáló.

Erős teteje, egy köszirtes erdő.

Gazoldala, oldalos szántó, omlásos rút hely.

Békás tó, mocsáros hely, sok békák tanyája.

Méhes föld, régen méheskert volt a monda szerint, most szántó.

Bodzás, szántó, sok földi bodzáról neveztetik.

Lukuts, tós, vizes hely.

Jakab vár, felemelkedett hegycsúcs, hajdon rengeteg erdő között. Most is egyfelől díszes erdő keríti, ásás után mész és rakó kövek jönnek fel, mi arra mutat, hogy itt a székelőknek valami kis vára lehetett.

Gálhegy, legelő, most egyes birtokosoké, régen most nem élő Gál család bírhatta.

Padé, értelmezése ismeretlen.

Csorgó oldal, szántó, a rajta lévő csorgós kútról.

Csukur csüre, a monda szerint volt egy Csukur birtokos, és ez ezen nagy kiterjedésű termékeny szántón terményei oda takarításáért egy csürt épített, s ebből lett a Csukur csüre.

Barát dűlő, Bögöz és Miklosfalva felé menő út. Mellette Kányád pataka, mely miután 1 ½ mértföldet átfut, Otfalvánál a Nagy Küköllőbe szakad. Mindenfelől oldalos hely veszi körül, egy óráig tartó zápor után veszedelmesen megárad. Ily záporba hozta a barát a borát, s hús öl mélység feletti keskeny útról szekerstől a vízárba dűlt, s azután azért lett Barát dűlő. Azután is történt itt szerencsétlenség, mégis e nevet megtartotta.

Kányád, 1864. október 13-án.

Toró Sigmond falusbíró
Toró Sándor jegyző m. k.

KARÁCSONFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[194r] Erdély honn, Udvarhelyszék, Homorodi járás, község Homorod Karácsonfalva.

Helynevek leírása:

1. [A] falu [neveztetik] Karácsonfalvának, mely Udvarhelyszékben, Homorodi járásban, a Homorod vize keleti ágazata mellett van. Más elnevezése nem volt, s hogy mikor említették legkorábban, honnan népesítették, azt sem írás, sem emlékből tudni nem lehet. Jelenleg lakják magyarok, oláhok és cigányok.

Ennek határain lévő különböző nevek:

2. Van Vargyas fele vagy keleti határon Csuz lok nevű hely, itt foly le egy patak, mely ered Csuz kut nevű kút forrásból, lefolyva Oklándon felyül belészakad a Homorod vizibe, ezt nevezik Csuz patakának azért, mert Csuz bükk és lok mellett Csuz kútjából foly le.
3. Ugyan keleti erdős részen Hagymás dűlőbe, melyhez csak közel foly le, úgynevezett a Hagymás pataka. Itt van egy hát sarok, hol úgy látszik, hogy régente vár volt, ezen helyet nevezik Hagymás várának. A közel lefolyó patakot azért nevezik Hagymás patakának, hogy a vargyasi Hagymás köszirt közti folyása

tájt, mely hallomásból tudatik, megöltek a tolvajok egy leányt veres hagymáért, azt gondolván, hogy nála pénz volna. Hogy a várat kik és mivégre s mikor csinálták, azt tudni nem lehet, mert annak csak a helye látszik, és a tetejin kaszáló.

[195r] 4. A túl megnevezett Hagymás patak ered Karácsonfalvának keleti erdős része, úgynevezett Senye és Közbértz nevű helyeken lévő kút forrásokból. Mely eredettől mintegy három lövésnyi távolságra elágazik, a Vargyas felé folyó ágazata Hagymás patak, a más ágazat foly Karácsonfalva felé, és a falu közt beléfoly a Homorod vizibe.

5. Más dülő Somos fekete hegy, itt van az erdő közt egy közlekedő út, mely az fa- és szénahordásra használtatik, ezt nevezik Szász ölőnek. Hallomásból úgy tudatik, hogy a falutól a szászok erdőt vettek volna régen, s mikor hordották el a fát, lőtős lévén az út, megszaladott a szekér, [és] lenyomta a szászt, és abba meghalt, innen van, hogy Szász ölőnek nevezik.

6. Azon dülőben Senye nevű erdős helyen, hol a homoród almási és karácsonfalvi erdős határ összeütközik, van egy külön elnevezésű rész, melyet Fejedelem asztalának neveznek. Itt láthatólag semmi sincs, de csak azért neveződik úgy, hogy hajdon [ott] fejedelem járván, ott ebédelt, s Fejedelem asztalának arról nevezik.

7. Továbbá Almás felé fordulóba, Magyaros dülőbe van Bélmező nevű külön határrész. Úgy tudatik hallomásból, hogy ott régen volt falu, most pedig csak szántó vagy kaszáló. Itt foly le az úgynevezett Nádas pataka, mely ered az almási Csiga nevű erdő [196r] árkából, és Bélmező déli szélén beléfoly a 4. pont alatti Senyéből folyó patakba, s onnan együtt a falu közt belé a Homorod vizibe.

8. Van Szent Pál felé a határszélyben egy hosszú köves bérc, mely az homoród almási határszeghalomtól elkezdve Karácsonfalva és Szentpál összeütköző határárt mind az homoród oklándi határszeghalomiglan elválassza, ezt nevezik Kövestetőnek, mely csaknem mind pala- és cserekövel van tele.

A már megnevezett helyeket elkezdve a falun, mindig bal kéz felé kerülve, egymás utáni fűdzet szerint kell érteni. Hasonló módon a kimaradva levő és az utáni nevezettek is a 9. ponton elkezdve mind bal felé fűdzésbe íratnak és neveződnek ki.

9. Keleti erdős részen Somos dülőben, Batovágása nevű bokros, erdős helyen van egy kőlyuk, mely a föld színén csak egy ölni tágas szádú, mélysége pedig megmérhetetlen.

10. Azon dülőben van Köves bértz nevű és hosszú hegy, mely az vargyasi határral összefolyó, ezt azért nevezik köves bértnak, hogy itt teremnek azon kővek, melyből mész égettetik.

11. Északra homoród almási határral egy elnevezésű fennsík és teres Mirke nevű hely, ez egy oly magos

hegy, [197r] honnan ellátni mindenfele lehet körül a láthatárig.

12. Bennebb keletre van pusztá irtott hát domb, mely régen erdő, most marhák nyugvóhelye, ezt nevezik Nagy György keresztyinek, azért, hogy oly nevű ember által kezdődött irtatni. Itt van egy jó iható, boldog és bőv vízforrás, mely elégséges a csordák darabjai enyhítésére, ennek bőv folyama beléfoly a 4. pont alatti Hagymás patakába.

Ezen elől írt helynevek leírása kelt Homorod Karácsonfalván, 1864-be, július havában.

Kováts Mihály községi bíró és
Barabás István jegyző

KARCFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[254r] Tekintetes dullói hivatal!

Elöljáróságunkkal e helységünk leiratára vonatkozó nyomtatásos ívre a következőkben tesszük nyilatkozatunkat, úgymint:

Először. Csik Karczfalva községéből, nemes két Csik, Gyergyo és Kászon székek egy törvényhatóságot képező Rákos dullói járásból.

Másodszor. Község neve Karczfalva, hol csakis valódi székely származású egyéniségek laknak.

Harmadszor. E Karczfalva helység a székely nemzet megtelepedésétől óta bírja ezen nevezetet, mire nézve ellenkező adattal még a néprege szerint sem bírunk.

Negyedszer. A harmadik kérdésre tett feleletbe megvan a felvilágosítás, valamint az

Ötödik kérdésre is.

6. A helység Felszeg és Alszeg nevezetű tízesekre van osztva, semmi régi emlékekhez nincs kötve.

7. A községnek két fordulója vagyon, keletről Lesőd, nyugatról Hegy felé fordulónak neveztetnek el.

A nyugatti fordulóba vadnak a következő nevezetű határrészek:

Először Magyaros, Akasztohegy, Rakotyás, Avas és Kőhordo. Ezek közül Magyaros és Rakotyás onnan vehették eredeti neveket, hogy míg erdő használt ezen tájékokon, azon nemű fák termettek nagyobb mértékbe.

Másodszor Madicsa s Madicsa mezeje, Batéz, Falutja, Porvát, Tilalmas, Két patak köze, Nagy vész pataka, Kövespatak, Kopatz, Luka büke, Nagymező, Pistáné völgye és sorka, Égés alja, Hüköz, Dorma, Opataka és Eleven.

[254v] Ezek közül Madicsa onnan vette nevezetét, hogy ez vizenyőssége miatt mocsáros állású, vagyis fekvésű, és azon helységen vagyon egy borvíz, mely is csak szomszúságtóli ivásra használtatik.

Madicsa mezeje mező nevezetét onnan vette, hogy körül erdős helyiségek vadnak, és középbe van ezen

mező, mely vadsága miatt csakis zabtermesztésre használtatik.

Tilalmas onnan nyerte nevét, hogy emberi emlékezetet fejlődtől ragja termő nyírfá használása különben tilalmas volt, csakis gazdasági eszközöknek volt használható.

Két patak köze onnan vette elnevezését, hogy két kis folyó patakok övezik körül.

Kövespatak pedig, hogy mindenütt a patak medrébe lévő köveken folyik.

Pistáné völgye és sorka arról veszi nevezetét, hogy egy László Pistáné nevezetű asszonynak volt azon tájon kaszálója, attól vette nevezetét, hogy igen buján termi a fenyves erdőt, úgyannyira, hogy valamelyik részéről ha levágatják egészbe is, három év alatt új sarjzás keli fel.

4.⁵⁴ Osztoros.

5. Lucsos to, ezen nevezetet onnan vette, hogy környékébe tizenkét öl hosszúságú lucsfák teremnek jelenben is, akkor, midőn a környékébe lévő más helyiségekbe egy se látható, csak a tó környékét szegélyezik körül azon nevű fák.

6. Veresbük.

7. Lok és Lok oldal, mi onnan vette nevezetét, hogy a Lokpatak, Veresbük pataka, Szorospatak, Bornáspatak, Osztoros pataka, Juharospatak, Kútfejek pataka és Lok oldal pataka [255r] e tájékon veszik eredeteket, és fejeik posványosság miatt lokságnak neveztetnek el. E helységen vagyon egy borvíz, mely az ahhoz értők által kénköztartalmúnak állítatják, ivásra és ferdésre is használtatik, s több esetek fordultak elő, hogy a hideglelősök egy héti ferdés alatt gyógyulást nyertek, valamint a hűlésbe szenvedők is, ha tökéletes kigyógyulást nem nyertek is, de enyhült fájdalmok.

8. Kelencze, Pricske, Vadnyaka, Vész melyéke, Fejérpatak, Várbüke és Nagy Madicsa. Ezek közül Várbüke onnan veszi nevezetét, hogy amint az előkortól hallatott, hajdan ott lett volna a falu. Fejérpatak pedig onnan viseli e nevet, hogy ottan lefolyt kis pataknak fehér színű vize van.

9. Nyírkert, Fejér fenyő, Herke, Kőponk, Holtrekesz és Bánya köze.

Ezek közül Kőponk arról viseli azon nevet, hogy ottan egy felemelkedett köves domb áll, és Bánya köze pedig arról neveztetik, hogy innen a fejedelmek idejébe vaskövek ásattak ki, aminek valósága még a jeleni időbe is látható.

Porczio onnan viseli e nevet, hogy ezen helyen a községnek egy darab birtoka a községi lakosság között részekre felosztott.

10. Tetőcsere, Csere kapu, Rez utja, Bálint völgye és Balás kutya.

11. Bakács, Táborhely, Kápolna hágo, Hegy és Hegy alya.

Ezek közül Táborhely onnan veszi nevezetét, hogy a vajdák idejében, midőn a templomunk körül lévő kerítés erősségül használtatott, azon helyen volt a tábornak megtelepedési helye.

A keleti vagyis Lesőd felé fordulóba vadnak a következő határrészek, úgymint:

[255v] 12. Löke, Abrámfalva, Toszeg, Selymek és Két út köze.

Ezek közül Abrámfalva onnan viseli nevét, hogy hajdan e községből ott laktak, de később, hogy a hely vizenyőssége mijánt tovább ott lakni nem tudtak, a községbe bészállottak lakás végett.

Toszeg pedig arról viseli e nevet, hogy nedves évekbe azt mindég víz állja, és azáltal egy szöglet tóhelyet képez. Selymek arról viseli nevét, hogy régebben vizen[y]őssége miatt nagyon selymés hely volt, ami most látható nedves esztendőkre.

Két út köze pedig onnan viseli nevét, hogy azon helyet a határon kimenő két út kerüli meg.

13. Kerekerdő, Tatár Jakab völgye, Also Szalok.

14. Hoka és Köd melyéke és pataka.

15. Vasas mocsár és Porczio. Ezek közül a Porczio onnan viseli nevét, hogy ezen helyen a községnek egy darab birtoka a községi lakosság között részekre egyformán felosztott.

16. Köd homloka, Felső Szalok és Gazsa gödre. Ezek közül Köd homloka onnan viseli nevét, hogy a felső községek határából lejövő, Köd nevet viselő patak ezen helyet átmetszi, és megette egy homlokos hely áll.

17. Urkon, Lesőd. Ezek közül Lesőd onnan viseli nevét, hogy a felső községek határából lejövő, Lesőd nevet viselő patak ezen helyen határunkat átmetszi.

18. Hoszsú, mely is ezen nevet arról viseli, hogy ezen leghosszabb szántók vadnak korunkban.

19. Középláb és Kertvég. Ezek közül a Kertvég onnan viseli nevét, hogy ezen helyen lévő szántóvégek a falu megett lévő kertekre jönnek véggel.

[256r] Kelt Csík Karczfalván, augusztus 31-én, 1864.

Karda Gergely bíró
Bartalis Ferencz jegyző

KÁSZONJAKABFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[417r] Kászon Jakabfalva településének, területének és népesedésének leirata.

Először. Kászon Jakabfalva közönsége telepedett le ezelőtt mintegy hatszáz évvel, melyet közhírből csak tudhatunk, minthogy semmi iromány nem tanáltatik.

Másodszor. Népesedését vette Kászon Impérből, és ezen nevét vette egy első letelepedett Jakab nevű

⁵⁴ A sorszám ugrik, nem írtuk át a számozást.

embertől, mely közönség tartozik ma a csik somlyai törvényszékhez.

Harmadszor. Nevezetesebb hegyes tartományai:

Először: Kutfő, Káson Altiz, Impér és Ujfaluval szomszédos nyugat és északról, ezen hegyes tartomány nevét vette egy bizonyos kies nagy forrásról.

Másodszor: Mots vára hegyes bércei, mely is nevét vette egy hajdoni romladott várról, mely feküdt ezen hegytetőn.

Harmadszor: Pollyán bértze, mely vette nevét arról, hogy az Kézdi Pollyán közönség határával szomszédos.

[417v] Negyedszer: Nagy és Kis Gubás folyó, melyek nevezeték vették azon Nagy és Kis Gubát hordó egyénekéről, kik először azon folyók mellé telepedtek meg, melyet közhírből csak tudunk.

Ötödször: Vagyon ugyan Nagy Gubás folyója mellett egy igen nevezetes borvízforrás, mely gyógyszer gyanánt használtatik. Különben magára és borral is nagyon iható víz.

Hatodszor:⁵⁵ Vagyon egy nagyobb folyó vize, mely nevezeték Káson vizének, minthogy Káson között foly le, az ottani havasos helyekről.

Hetedszer: Vagyon egy kis rétsége, melyet részint kaszálnak, nagyobb részit gabonatermesztésre használnak fel az itteni lakosok.

Nyolcadszor: Ezen Jakabfalva közönsége fekszik keletre, kinek is fent nevezett határai szomszédosok keletről részint a kézdi vásárhelyi havas bérccel, részint a moldvai határszéllyel. Északról Káson Al és Feltizzel, nyugatról Káson Impérrel, délről Kézdi Szentlélekkel.

[418r] Kelt Káson Jakabfalván, az 1864-be, október 10-én.

Orbai István m. k. bíró
István Jóseff m. k. jegyző

KÁSZONÚJFALU

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.
(Fol. Hung. 1114/13.)

[419r] Helynevek Csíkszék Kászoni dullói járás *Kásonujfalu* helységéből.

1. *Káson régebben fiúszéke Csíknak, most egyik dullói járásra.* *Káson* szó a történetírók szerint származott *Gazon* nevű egyik scythia vezér első ide telepedőtől. De *Káson* szó származhatott a *Gáz* magyar gyökszótól is, mert ezen havasi völgy, hol az Erdély keleti rengetegei közt van, első településekor összevissza gázolt erdő, omlásos hely lehetett, s innen jöhetett ezen név: a *Gázba*, a *Gázon át*, vagy végre *Kásonon át*.

2. A község *Kásonujfalu* származott az Káson Impér, Al és Feltizből 1400[-asok] körül. Részai:

a. *Ajnád*, a felette és közte elvonuló Nádas pataktól nevezeték így.

b. *Hermanszeg*, a közte elvonuló ily nevű patakról kapta a nevét, és hogy ez honnan, az ösmeretlen.

c. *Veres vész*, a nép szava egy régebben Vesznek hívta, az ezen tízes között lefolyó patak völgye oldalán volt erdő vészek miatt, ma pedig a patakkal együtt a völgyet és tízest Veres vésznek hívják.

d–e. Van még *Al* és *Feltiz*, de ezeknek a hely fekvéséből eredtek nevei.

3. *Pap hegye*, traditio szerint egy pap meggyilkoltatott rajta, ott százados ösvén kötven össze Csíkot Kászonnal.

Szálló völgy, az utazók itt szálltak meg ezelőtt, midőn Kászonnól Csíkba mentek.

Kis nyerges, nyereg alakú állásáról.

[419v] *Szekérút*, az egész Kászonnól Csíkba csak itt volt át szekérút régebben.

Veszes, az ott volt számos málnaveszes helyről.

Jahoros, az ott termett juharfákról.

Cecle, magos hely s hideg, hol nyárba is cecle kellett. Cecle itten tájszó, különben *zeke*, felső öltöny.

Hollófeje, itt a volt nagy fákon hollók tanyáztak.

Tilolátom, magos hely nagyon, honnan minden irányba nagyon messze láthatni.

Tar hegy, a régi scythia *Tar* szóból, mint csupasz kőszirt alapú hegy, nevezeték.

Damo, ösmeretlen eredetű név.

Halom kut, határhalomhoz áll közel.

Köves vagy *Aszalvány tető*, a rajta álló kövek és leaszalt erdőkről.

Szetye pataka, ezen patak a Káson al- és feltizi Szetye, másképp Scitha vár, hegy felől jön.

Tőre hágo, a felette álló hegyre innen kezd felhágni az utas.

Kis szék, a hely fekvése szék alakú.

Röláb, alias Révláb, selymekes rossz hely volt, ma jó szántók.

Alsó és Felső Csere tető, az ott volt szép cserésekről.

Egres, itt számos egresfa nőtt ezelőtt.

[420r] Írott adatok hiányába a nép szava után összeírtuk Kásonujfaluban, október 19., 1864.

Bocskor Károly id. dulló

Péterfi Antal mp.

Nagy Márton esküdt

Péterfi János esküdt

Sido György

Todor Joseff

Csobot Antal

Utóiratilag megemléttetik, hogy Káson Ujfalu fekszik Csíkszék délkeleti s a Kászonszék vagy most dullói járás nyugoti szegletébe, amattól elválasztva a Nyerges hegyláncolat által, szomszéd kelet-

⁵⁵ A sorszám ismétlődik, átszámoztuk innen.

ről Kászon Altiz, Impér és Jakabfalva, délről Kézdi Szentlélek, Peselnek és Volál, nyugotról Lázárfalva, északról Kozmás és Kásonfeltiz helységek határaival. Nyugotról keletnek húzódó szűk, és észak, nyugot és dél felől magas hegyek által környezett, inkább szegény fekvésű völgybe.
Kelt mint fent.

Jegyzette Bocskor Károly dulló és itten birtokos

KECSETKISFALUD

(KECSED ÉS KECSETKISFALUD)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[200r] *Ketset Kisfalud* községe leírása.

Ketset és Kisfalud ugyan egy közönség,
Nem nagy számból áll az itteni köznépség.
Ketset és Kisfalud vagyon itt Erdélyben,
Nemes Udvarhelyszék északi részében,
Pálfalva közönség, ugyan Farkaslaka,
Szent Mihály községe, s feljebb Malomfalva,
Úgy a kicsi Bentzéd, tovább Csehédfalva,
E kis közönségnek mindenik szomszédja;
E községnek nép[e] székely primipillus,
Vallásilag pedig mind-mind református.
Úgy ezeken kívül vadnak még váltottak,
Kik az unióért helyest kiáltottak,
Familiák vadnak, úgymint alól írtak,
Kik több községekből ide származtattak:
Kis, Elekes és Bak, Czeglédi, Pál, Vajda
Kisfaludi, Széles, Szász, Ferentz és Varga,
Csinosok minyájon és szorgalmatosok,
Földészi munkába híven fáradozók.
Családfő mennyi van, mü azt is megmondjuk,
Kilencvenhat házsám, minyájon úgy tudjuk.
Lélekszámra nézve tudjuk bizonyoson,
Ötszázharminché van, mondjuk nyilvánoson.
[200v] E kis közönségnek hat utcája vagyon,
Melyek közül kettő menedékes nagyon.
Templum, Elekes és Molnár nevű utcák
Felszegbe léteznek, s felszegiek lakják,
Úgy Alszegbe vadnak Kisfaludi utca,
Kis, Csepegő utca, ugyanis csalóka:
Folyóvíze nincsen, csak mikor eső van,
Mivel a malomra éppen haszontalan.
Vadnak kicsi árkok, az egyik Kis gada,
A másik kettő pedig Réz s Tartsa pataka;
Öt fő dűlőből áll a község határa,
És ott ügyekezik mindenik javára:
Első dűlő Helység, második Kánási,
Ezekbe szűkön van a marhák tartási,
Harmadik Kárhágó, negyedik Orotvány,
Ötödik Kisfalud, itt van sok föld sovány.
A kis dűlők ezek, úgymint alább írtak:

Kerekdomb, Asztagláb, itt asztagok voltak,
Belmező és Átal, Habaritzta, úgy Szék,
Innen töltetik meg néha a nagy szuszék,
Görnyés, Mihály tava, Eger kert és Csávás,
Duzzó, Nagy pallaga, Szénamező, Omlás;
Motsárkert és Oldal, Tanorok eleje,
Sáhostó, Bükk, Likat, tovább Pap mezeje,
Ismét Hollófészek, megint Demeslaka,
Patakfő, és onnan tovább Cserealja;
[201r] Kert fele, Detzka kert, Nagy kert
és Orotvány,

Itt vagyon kaszáló és sok szántó sovány,
Völgy és Bóg avassa, Kapushegy, Kis erdő,
A hely rosszaságért többnyire legelő,
Malomvölgy, Orotás, Gyertyános és Töviss,
Itten esik néha kaszálás ugyan friss,
Cserenyílás, Horgas, Nyír és Kenderes kert,
Báránd alya, s végül utolsó Malomkert;
Úgy az erdős helyek Hegy és Veres patak,
De itt ugyan rosszak mindéig az utak;
Itt ezen erdős hely 802 hold 100 öl,
Ketset és Kisfalud mindég innen erdöl.
Alább meg a szántó 826 hold,
A kaszáló pedig 426 hold;
51 hold s 100 öl éppen terméketlen,
Kopatz árkok s oldal haszonvehetetlen.
Ketset közönséges, úgy Kisfalud pótlék,
Miről neveztetnek, nincsen arról emlék.
És így munkálatom bévézgem ezennel,
Azon egyetleneg szíves kérésemmel,
Hogy ne ítéltessek egyszerűségemért,
Vagy valami ejtett csekély hibáimért.
Ugyan igyekeztem jól fe[l]venni mindent,
De a nemlét többet semmit se engedett.
Magamat ajánlom, gyenge szerkeztető,
Ki Ketsetbe vagyok húsz forintért jegyző.
[201v] Egyezer és nyolcszáz hatvan negyedikben,
Augusztus holnap kilencedikében.

Bonda János községi jegyző s. k.

KÉNOS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[202r] Helynevek Udvarhelyszéken, *Kénos helységé*-ben.

Kénos fekszik Udvarhelytől északkeleti irányban 1 ½ mértföld távolságban. Nevét a robonbánok idejéből vette, kik a főbb bűnösöket itt szokták volt kínozni és kivégeztetni.⁵⁶

Lakói ős székely telep.

Alapítani kellett valamelyiknek a robonbánok közül, jelesen Zandirhámnak, ezen nézet mellett szól az itt legrégebb időtől fogva virágzó Sándor család, mely-

⁵⁶ A „történelmi” magyarázatok eredetéhez vö. Dózsa Dániel: i. m.

ből nevezetes egyének voltak a haza szolgálatában, és ma is ez a család a túlnyomó számú Kénosban.

Hegyei:

Veresmart, e névnek történelmi azon alapja van, mégpedig véres betűkkel véve mind emlékeink, mind a régi okmányokban a ma is látható „locus suplicii” szókból. Ugyanis a munda itt, ezen Kénos felett uralkodó csúcson végezteti ki a robonbánok által a bűnösöket, melyek kiontott vérről festvén a hegycsúcsot, nevét, a Veresmartot is a veszésről vette.

Őrhegy. Nevét vagy onnan vette, hogy a Budvárából, a fejedelem lakából ideszállított bűnösöket itt őrizték, mint a kínzóhelyhez, Veresmarthoz közel eső hegyen, vagy itt állván őrizeten, a székek az akkor tájban rájuk rohanó kunok, besenyők és kozákok ellen, kik Moldva felől gyakran eljöttek mint hívatlan vendégek, pusztítani tanyájukat.

[202v] *Vizei*:

Kénos pataka, ez Kénos felett eredvén és közte átfolyván, innen veszi nevét, emellett megmarad rajta a név azért is, hogy Kénos és Homorod Szent Márton határain kelet irányban átkígyózván, a hegyekről beleömlő patakoktól annyira nő, hogy tetemes károkat okoz a növényekben, szántók és kaszálóknak.

Beléd kutja, ez Kénos felett, a Veresmart alján egy lapályos simuló tájékon fakad, mely egyedül bír Kénosnak nagyobbára hegyes, árkos határai közül azon kellemel, mely a körülette emelkedő silányságot mérsékli. Nevezetét a „Belle” latin szóból vehette, az ő sajátosságáért. Emellett ezen forrás vagy kút azon egyedüli javadalma Kénosnak, mely vizével bőven ellátja lakóit és állatait, ebből ered a Kénos pataka is. E forrás oly bőv vizű, hogy egy malomkereket is képes volna elhajtani, és azon egyedüli kapocs, mely Kénost mostani helyén megtartja, ennek hiányában odább kellene költöznie, s méltán nyerhette nevét a „Belle” (jó) latin szótól.

Erdei:

Többnyire ősi tulajdonosok neveiről veszi nevezetét. Van egy darab helység, mely Tivadornak nevezetik, itt falu vagy tanya is lehetett hajdon, azt mutatják a ma is látható romok. A tudós hozzavetések a Villa Teodisii-ből eredeztetik az elnevezést, amiben van is igazhoz hasonlóság, amennyiben Teodosius római császár uralkodása Atila erdélybeni megjelenésével szűnt meg. Addig igen könnyen lehetett az írt császár majorja, most pedig Zandirhám utódainak, a Jakab, Gedő és György leányára szállt családok tulajdona. *Kerítő*, egy lapályos helység, mely felett kert alakban foly körül azon hegykanyarulat, mely a Hargitáról húzódik le.

[203r] *Tizenhét falu havasa*, Udvarhely, Csik és Gyergyó székek között fekvő, egy roppant nagy erdőség, tizenhét falu tulajdona, mind Udvarhelyszéken lévő. Hogyan jutottak ezen falvak ama havas birtokába? A szóhagyomány azt mondja, hogy ez fejedelmi aján-

dék. Mivel érdemesítette erre magát a tizenhét falu? Úgy, hogy egyik robonbánuk magának nőt Bizáncból, a császári családból hozván, minthogy ős törvényük és szokások szerint nem is lehetett máshonnan, mint fejedelmi ágból nősülni a robonbánoknak, e hosszú útra jelentékeny kíséret szükségeltetvén, a robonbán mellett a nászkíséretben ezen tizenhét falvából voltak bizonyos emberek, és hűségök jutalmául kapták a Tizenhét falu havasa címe alatt eléforduló nagy erdőséget.

Kelt Kénosban, november 22-én, 1864.

Sándor Mihály falusbíró

KILYÉNFALVA

(ÉS SZENÉTE)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[363r] Helynevek a Gyergyó Killyenfalva községből.

1. Csikszék, Udvarhelyi kerület, Gyergyai járás.

2. Csakis egyféle, azaz Gyergyó Killyenfalva, és ezen neve bír helybéli elterjedéssel, és ezen név alatt esmeretes országszerte is.

Ezen község utcái a következő neveket viselik, úgy mint a *Békény s Szent Miklosra vezető*, *Gál* és *Kovács* utcái.

3. Más elnevezésére nem emlékezik senki.

4. Nem tudhatni, mivel arról semmi irományok nem léteznek.

[363v] 5. Hallomásunk szerint egy Balamber nevezetű vezér által a hunnuszok nemzetségéből, s azután közelebből gyergyó tekerőpataki községből.

6. Semmit, mivel sem hagyomány, sem írás vagy nyomtatott emlék arról nem található.

7. A község határa huszonnégy dűlőkre lévén felosztva, melyek közül az első nevet viseli a helység *Killyenfalva*.

Másodikat a *Békény magos*, egyenes tér, szántó igen kevés.

3. Az úgynevezett *Szarka*, egyenes tér, mindenütt szántó, igen rossz termő, egyáltalában kövecses termézetű.

4. *Vasláb magos*, egyenes tér, mindenütt szántó, igen kevés kaszáló.

5. *Nyirkert eger*, egyenes tér, mindenütt agyagos, vi-
zes testű szántóföldek.

6. *Nyir*, egyenes tér, mindenütt köves, gyér, sárga agyagos szántóföldek.

7. *Nyir barátos*, egyenes tér, ugyan köves, agyagos, szilák termő szántóföldek, csak igen kevés kaszáló.

[364r] 8. *Nyir*, kaszáló, egyenes tér, nagyobb részin igen rossz szőrfüvet termő.

9. *Nyir nagy eger*, egyenes tér, tonyas, sepedékes, sován sáttér termő kaszáló, részint erdő, eger- s fenyőfákkal borított.

10. *Felsőbük aja*, egyenes tér, részint erdő, részint kaszáló, igen silány természetű hely.

11. *Mező vész*, egyenes tér, ezen határ részbe bénótt nyírfák, igen silány, nagyjából szőrfüvet termő, kaszálónak használtatik.

12. *Fenek*, egyenes tér, részint erdő, részint tiszta fejeér agyagos természetű, igen rossz füvet termő, legelőnek használtatik.

13. *Kitsi ponk*, ezen dülő erdős, silány természetű, egy része irítás által mint kaszáló, más része pedig mint erdő és legelő használtatik.

14. *Nagy ponk*, oldalas, köves, silány természetű, egy része irítás által, más része pedig erdős kőszirtos, mint legelő használtatik.

15. *Farkasoké*, ezen dülő magos, használhatatlan romlásos erdő, nagyobb része kősziklák, köves oldalakból áll, egy kevés része irítás által kaszálónak használtatik.

[364v] 16–17. *Hoszu sorok s Keskenybük pataka*, ezen dülő magos erdős, silány természetű köves kősziklák, meredek oldalak s több apró kis patakokból áll, egy kevés tisztás, mely Osztorosnak nevezetik, mind legelőnek használtatik.

18. *Keskenybük*, hegyes, oldalas, egy része kaszáló, más része erdő.

19–20. *Hoszu mező, Faaszalás*, kevés erdő, nagyobb része kaszáló, középszerű jósággal bírnak.

21. *Ölves*, nagyobb részint köves, oldalas erdő, s egy része irítás által kaszálónak használtatik.

22. *Jáoros*, egészen használhatatlan hegyes, köves oldalas, romlásos erdőből áll, legelőnek használtatik.

23–24. *Szenéte loka, Homlokibük*, amely hegyek kőszirtok, köves, igen meredek kis erdő oldalakból áll, egy kevés rész irítás által kaszálónak használtatik.

És a dülők végződnek, a gyergyó újfalvi községével az 2–3, 11, 21, 23. és 24. dülők határosok, [365r] Gyergyó Tekerőpatakka pedig az írt 2–6, 9–10, 15. és 16. dülők határosok.

Ezen fenn írt huszonnégy dülő kerülete hozzávetőleg három mértföldet foglal magában.

Kelt Gyergyó Killyenfalván, október 4-én, 1864.

+ Ambrus János bíró, kért névalírója György m. k.
György János m. k. jegyző

KIS GALAMBFAVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
(Fol. Hung. 1114/57.)

[206r] Kis Galambfalva község.

E község fekszik Udvarhelyszékben, a Nagy Kükküllő terin, Székely Keresztur fiúszékben.

E községnek csakis Kis Galambfalva, németül Klein Taubensdorf a neve, s más elnevezése nem lévén, országsszerre is e neve bír elterjedéssel.

Kis Galambfalva mintegy három-négyszáz évvel ezelőtt alakult. Népesítettett az udvarhelyszéki széke-

lyek több falvaiból, nevezetesen Nagy Galambfalváról a Szabó, Mátyás, Lőrinci, Vékás, Csiki, Varga, Sigmund, Magyarai családok által, s hosszas ideig Nagy Galambfalvának filiája volt.

A múltak lefolyta alatt háborúk következtében sokat szenvedvén Erdély, s a nép szerte bujdosván, ezáltal s házasság útján több családokkal, mint a Sándorokéval Kénosból, Miklósi család Medesérről, Felszegi Szász Ujfaluból stb. szaporodván, a múlt század utolján önálló egyházzá nőtte ki magát, s jelenleg hatszáz lélekszáma van.

Nevét Nagy Galambfalváról vette, s mint filiája Kis névvel különböztette meg magát tőle.

A községben s határán e nevek fordulnak elő:

Község eloszlása: Felszeg, Alszeg. Utcái a családokról neveztetnek.

Egy kisedet részint a falu nyugoti oldalán Peres földnek neveznek, melyet nem tudván a lakók egymás között felosztani, perelni kezdetek e föld felett, s utoljára megúván a pert, közcéla, köztemető helynek határoztak, s innen a neve.

Felső határ nevei:

Viz köze, a Kükküllő s hajdoni malomárok között.

Komlos, sok komlót termett hajdon.

Magosmart, Körtvés oldala, Bérc.

Falbükk oldala, régentén bükkfaerdő, ma szántó.

Papné tanorokja, e családé volt.

Megye uta, s ennek kútja.

Kotyor, Esztergár, nevők eredete nem tudatik.

[206v] Közép határ nevei

Eperjes mező, epertermésiről neveztetett.

Sás tava, hajdan tó, ma kaszáló és szántó.

Béri, Somforda hágoja, Szék verme, Hosszu föld, Tökös hegy, Bodo földje.

Gyertyános, Vadalmás, Cserekut. E három utolsó, nevüket hordozó fa termésekről vették nevezeteket, a többi ösmeretlen.

Alsó határ:

Czakó rév, Telek.

Nyuzo, e helyhez Betfalva is mint szomszéd község jogot tartott ezelőtt több évvel, történetesen azonban egy marhának lába itt kitörött, s a falu lakói afelett perelvén, ki fizesse meg a tehént, utoljára abban egyeztek meg, hogy e hely azé legyen, ki az elkárosodott tehént megfizeti, s ezt a sorsra bízták. Mely Kis Galambfalvát találva, ez fizette meg a tehént, s ezé lett a hely is, mely itt nyúzódván meg, innen nevit hordozza máig nép szájhagyoma szerint.

Szakadát, sok suvadozások vagynak e helyen.

Ropo, a suvadozások zajjal, ropogással történtek, s innen az előbbinek alja Roponak neveztetett.

Folyam feje, Dérlő, Nyilas.

Peterke, itt egy kerek domb van, miről a népmonda azt állítja, hogy egy Péterke nevű vezér esett el e he-

lyen az ezelőtti háburús időkben, s ez ide temetődvén több elvérzettekkel, erről van a hely elnevezése.

Farkasnyárs, Eger kerek.

Galat, Galat vára és bükke, ez egy magos hegy, melyet kereken földárok vészen körül, ezen valaha vár volt. Előfokát Örhegynek nevezik. Bővebb leírását kiadta báró Orbán Balázs.

Kerekhágo, Széna mező. Szász út csere, a benei szászok ezelőtt több évvel cserefát vittek el e helyről, s innen a nevezete.

Erdőnevei:

Járdán oldala, Ölvés. Gyökeres ut, tele van fagyókérrel.

Otszinere. Nádas, itt egy kemencének a nyoma ma is látható, népmonda szerint a tatár futáskor építettek volt a falunak azon lakói, kik ide menekültek, s ekkor Kis Galambfalvának tizennégy háza lévén, ezeknek lakói mind e kemencében süttöttek kenyeret.

Szászmegeye, Szénahordok, Simény bérce.

[207r] Macskalika, sok vadmacsak tartózkodott itt hajdonba, ma csak fiatal erdő.

Szeg vagy Négyeshalom, itt Szász Erked, Musna, Nagy és Kis Galambfalva határai érintkeznek hegyes szegletekbe, s innen a nevezet.

Lopágy. Büdöstő, szejkés hely.

Földvár, ekörül is földsáncok látszanak, sőt néha téglaromokra is akadnak a lakók. Hogy mikori e sánc, nincs semmi hagyoma róla.

Erős oldal, magos szál bükkfákkal van benőve.

Barabás szállása, ez Földvárral összefügg, s lehet valami összeköttetése történetileg ezzel, de ösmeretlen.

Mál, egy kopár hegy az ország útja mellett, felső része omlás, terméketlen hely.

A meg nem nevezett helyek elnevezéséről semmi tudat nincsen. E község 1835-be elégvén, írásilag semmi nyomozást nem tehetni a helynevek eredetéről.

E község lakói szorgalmas emberek lévén, a vidékben szászoknak neveztetnek. Sajátságos, hogy 3–15 hold birtokból mind jól gazdálkodnak, s minden munkájukat egyszerre végzik. Dologidőben mint a hangya bolyog mindenki, s elvégezvén a mezei munkát, egy része a lakóknak közmívességre, más része faragásra, s ősszel az egész isteni és világi dalok mellett csépelni megy a Szászföldre. A nők honn maradva fonnak, varrnak, s télen át az egész tánc mellett vígan tölti napjait, de a szorgalomról is van gondoskodva ez időny alatt is, mert minden háztáj megszű tavasza négy-hatszáz sing kendervásznat, s büszkén megy vele a vásárra.

Kis Galambfalva, 8. augusztus, 1864.

Magyari János falusbíró

KISKEDE

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[208r] Helynevek Kis Kede községéből, Udvarhelyszékről.

1. Udvarhelyszék, Székely Udvarhelyi kerület, Székely Kereszturi járás.

2. Egy községnek csakis egyféle neve él most, s e néven esmeretes a köztünk divatozó nyelvek közül bármelyikben is, tudniillik Kis Kede.

3. Tudunkra a községnek más elnevezése nem volt.

4. A község mikor említették legkorábban? Nem tudatik.

5. Honnan telepítettett? Nem tudatik.

6. Mit lehet tudni köztudomásból, hagyományból, írott vagy nyomtatott emlékekből a név eredetéről, értelméről? E részben se bírunk köztudomással, se a nevezett adatokkal.

7. A község határában előforduló nevezetesebb topográfiai nevek ezek:

a. *Templom aly*, szántóföldeket foglal, a templom a hegyen van, a földek alatt esnek, onnat neveztetik.

b. *Véglább*, szántóföldek, neve eredetéről nem tudunk.

c. *Kerüllő sorka*, egy hegy végét kerüli, s innen vehette eredetét.

d. *Also és Felső sás*, ez hajdon vizes és posványos nádas hely volt, azután kivették a vizet, s lött belőle kaszáló rét, savanyó szénát terem nagyobb része. Ez innét vehette eredetét.

e. *Peteje*, neve eredetéről nem tudunk, szántóföldek vannak benne.

f. *Kendervölgy*, neve eredetéről nem tudunk, szántóföldek vannak benne.

g. *Kapusd aly*, neve eredetéről nem tudunk, szántóföldek vannak benne.

h. *Temető vagy aly*, szántóföldek, neve eredetéről annyit tudunk, hogy egy temetkező hely van.

i. *Nagy kert*, szántóföld, neve eredetéről nem tudunk.

k. *Somály*, szántóföld, neve eredetéről nem tudunk.

l. *Elémenő út*, szántóföld, a falu felett elvonuló utat hívják Elémenő útnak, s innen vette eredetét.

[208v] m. *Csere aly*, szántóföld, neve eredetéről nem tudunk.

n. *Csere*, ez bükkfás erdő, neve eredetéről nem tudunk.

o. *Felső és Also Szénás szeg*, szénafüvek vannak benne, savanyó szénát termik. Hogy mind szénát termik, azért hívják Szénás szegnek.

p. *Fenek*, bükkerdő, neve eredetéről nem tudunk.

q. *Gyertyános*, bükk- és gyertyánfa erdő, neve eredetéről nem tudunk.

r. *Zállapos*, erdő, neve eredetéről nem tudunk.

s. *Kis erdő tető*, régebben egy kis erdő, most bokros legelő, innen vehette eredetét.

t. *Kis erdő alja*, szántóföldek, a fenn írt helyről vehette eredetét.

u. *Nagy ásás*, szántóföldek, neve eredetéről nem tudunk.

x. *Nyires udu*, szántóföldek, neve eredetéről nem tudunk.

Kis Kede, 5. október, 1864.

Ifj. Vári Josef falusbíró m. t. k.

Márton Josef esküdt

Dobos Josef esküdt

Vári Sándor esküdt

Id. Vári Josef jegyző s. k.

KISSOLYMOS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[210r] Erdély nagy fejedelemség, Udvarhelyszék, Bözödi járásba, Kis Solymos községéből helynevek.

1. Kis Solymos községe fekszik Udvarhelyszékben, Székely Kereszturi kerület, Bözödi járásban, mely is körül szomszédoltatik kilenc falu határaival, úgymint keletről székely kereszturi bérce és Szent Ábrahám s Magyar Andrásfalva erdős helyei és Gagyi erdős helyei. Nyugotról Nagy Solymos határszélén lévő bérce. Délről Oláh Andrásfalva és Szent Erzsébet határszélek.

2. Kis Solymos községének ezen nevének több nevezete nincs, lakják azt magyarok, és az anyanyelve is az.

3. Ennek hajdonába is más nevezése lett volna, nem hallott semmi arról.

4. Emléke vagyon régi, a magyarok békéjetele óta mindéig fennáll a traditio szerint.

5. Népesedett az itt megtelepedett és békéte hajdani magyarok utódaiból, székely joggal bírtak.

6. Köztudomás, hagyomány, írott vagy nyugtatott emlékből semmit nem tudhatni.

7. A község határán előfordulnak a következő helynevek, úgymint:

Kis határ, melynek tetein az alsó felin elnyúlik az erdő, nagyjából szántó, kevés kaszáló és legelő, ez nevezetik második dűlőnek.

Ezen feljel Eperjes mál harmadik dűlő, ez is hasonló a második dűlő Kis határral.

Negyedik dűlő Hoszu buk, ez is a tetején körülveszi az erdőt, kevés mértékben szántó, nagyobb részként kaszáló és legelő.

Ötödik dűlő Piris buk, ez nagyjából szántó erdő, részként legelő, kevés mértékben kaszáló. Öszveütözik a szent ábrahám és magyar andrásfalvi erdőkkel [210v], a gagyi szántó és erdős helyeivel, valamint

a körispataki és bözödi erdősélekkel. Ezen helyen vagynak bőv források, úgymint Kerek hegy között, mely fekszik keletre, Borzlikba és Macskalik tsorgójánál, az fekszik északra. Ezen ötödik dűlő Piris buk-ból jó egy patak, mely lefoly Oláh Andrásfalvára.

A hatodik dűlő, kezdve egészen a tizenegyedik dűlőig. Ezen dűlőn átjő egy közlekedő út, mely kezdődik az úgynevezett Gagyi kezdetétől, el a közönségig. A gagyi határszélétől a bözödi határszéléig vagyon az ország útja.

A hatodik dűlő nevezetik Sár feje, nagyobb részként szántó, és kevesebb mértékben kaszálók. Ennek teteit fedi az írt erdő.

Hetedik dűlő Várhely, ez is, úgymint hatodik dűlő, vagyon egy nagy hegy, Várhegy nevet viselő. Ebbe a hegybe vagy egy nagy üreg, mintegy tíz öl hosszú és egy öl széles, ezt meghasítja nyugotról a nagy solymosi Szél Dobtól a határhátsó gyepe, keletről az ötödik dűlőből lefolyó patak.

Nyolcadik dűlő Karjus fal, nagyjából szántó és kaszáló. Vagyon benne kisebb s nagyobb kőszirtok, nevezetes benne Karjus fal nyakánál lévő kőszirt.

Kilencedik dűlő Nagy ág, ebbe vagyon nagyjából szántó, kevesebb kaszáló és szőlő helyek, határozódik Nagy Solymos bérce.

Tizedik dűlő Erdő mege, ez is hasonló, vagyon benne egy csergedező árok és egy ösvény, mely Nagy Solymos felé tart.

Tizenegyedik dűlő Apro ág, ez is hasonló, a szőlőt kivéve. Ez határozódik nyugotra a nagy solymosi szélyel, délről az oláh andrásfalvi tanorokkal.

Tizenkettedik dűlő Három szege, itt több apró helyek vagynak: Végeláb, Csepegő, Ostormány. Ez határozódik Szent Ersebeth határszélyel, részként szántók, részként kaszálók.

Tizenharmadik dűlő Kápolna, az is hasonló.

Tizennegyedik dűlő Szénás völgy, mely fekszik a szent ersebethi és székely kereszturi helyek közt.

Tizenötödik dűlő Almás buk, határozódik a községből kijövő úttal, mely nevezetik Nagy utnak a székely kereszturi határszél, nagyjából szántó, részként kaszáló, kevés szőlőhegy.

Tizenhatodik dűlő Kerek ág, úgymint a más, határozódik keletről a szent ábrahám erdősélyel, nyugotról a községgel.

[211r] Ennyit tudhatni Kis Solymos községe helyneveiről.

Kis Solymoson, augusztus 21-én,
1864-be kiadatott.

Mátfi Lajos jegyző mp.

Simo János falusbíró

Üd. Kercsó Mihály

Simény András

Barabás István mp.

KOBÁTFALVA

[ÉS DEMETERFALVA]

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[212r] Kobátfalva és Demeterfalva helység.

Közigazgatásilag egyesített helységek Erdély országban, a Székelyföldön, Udvarhelyszéken, a Székely Kereszturi kerületben és az Etédi járásban fekszenek, a Fejér Nyikó vize mellett, azért az egész vidék általában Fejér Nyikó mellékinek nevezetik.

Demeterfalva 1861. év június 26. napjáig a mintegy félóránnyira fekvő Szent Mihály községéhez tartozott emberi emlékezet óta, s a határa sem volt elkülönítve, akkor pedig a határa különszakított, s a vele csaknem öszveragadott Kobátfalvához csatoltatott a közigazgatásra nézve.

Sem Kobátfalvának, sem Demeterfalvának más nevét nem tudjuk, sem szó-, sem írásbeli hagyomány útján, a legrégebbi lustrákban is ezen néven említetnek.

Népesítéseket pedig a székelység idetelepítésekor kellett hogy nyerjék.

Hogy Kobátfalva és Demeterfalva Kobát és Demeter családokról nevezetethettek, valószínű, de tiszta tudomásnak nem lehet venni. Annyi bizonyos, hogy ezen a vidéken még a közelebbi múlt században Demeter nevű nemes család bírt, és még ezen században is ezen Demeter családból Marosszéken Csikfalván létezett Demeter István nevezetű úri ember, de hogy ezen Demeter családok[ról] neveztetett volna Demeterfalvának, csak gyanítás, és nem tiszta tudás.

[212v] Mind Kobátfalvának, mind Demeterfalvának egy főutcája, az mely mint kereskedelmi út a nevezett falukot kettémetszi, és a Fejér Nyikó mellett lemegegyen egész Székely Kereszturig.

Ezenkívül Kobátfalvának van két mellékutcája, egyik Tarcsafalvi vagy Alsó utzának neveztetik, mely az Etéd és Makfalva nevű vásáros helységek fele ágazó kereskedelmi útvonal által képződik, a másik Felső vagy Erdő utzának neveztetik az erdőre járó útról.

Demeterfalvának hasonlólag két utcája van mint mellékutcák. Egyik a temetőbe járó, arról Temető utzának, a másik a benne létező malomról Malom utzának neveztetik.

Mind Kobátfalvának, mind Demeterfalvának három fordulója, határa vagy, úgy mint Ugar vagy Nyomás határ, Ősz határ és Tavasz határ népi elnevezés szerint. Lássuk rendre.

I. Kobátfalvi határbéli helynevek dűlönkénti és aldűlönkénti megnevezése:

A. *A Benczéd felé forduló határban.*

Első dűlő *Oldal*, ebben aldűlők:

a. *Osváth domb.*

b. Hosszu, hihetőleg a benne létező hosszan nyúló kaszálókról nyervén elnevezését.

c. Kőrakás, hihetőleg a benne létező sok kőről és öszvehánt kőrakásról neveztetve. Nevezetes ezen Kőrakás nevű magos hegytetőről, [213r] hogy itt a régi időkben *csengető vásár* tartatott minden évben áldozócsütörtökön, melyet még a most élő öreg emberek értek, s bizonyos verekedés következtetésben tiltatott el végképpen ezen vásártartás, ezelőtt mintegy hetven esztendővel.

d. Oldal.

e. Szakadozás.

f. Süket alma.

g. Völgy vagy Akasztófa sarka. Völgynek neveztetik azért, mert két hegysarok között fekszik.

h. Akasztódomb teteje.

i. Völgy oldala.

Második dűlő *Mocsárkút*, ebben aldűlők:

a. Ágyi magyaró oldala.

b. Bornyu kert.

c. Mocsárkút, a rajta létező forrásokról s jó kútról neveztetve.

d. Berek oldala.

e. Laposorrú.

B. *Tördátfala felé forduló határ.*

Első dűlő *Hegy elő*, ennek aldűlői:

a. Szüle megyje.

b. Két hegy köze.

c. Héjászoly, régi magyar szónak látszik lenni, de a tiszta értelmezésit nem tudhatni, több faluk határain eléfordul, itt nálunk fekvésére nézve jászoly vagy tekenő alakú hely.

d. Ebédli mál, véleményünk szerint a mál verőfényes helyet jelenthetett, innen van, hogy a szőlő hegyek elnevezésiben annyiszor fordul elé, talán innen mondják a gyümölcsről, mikor érni kezdik: mállik, mintha mondanák, a napnak álló része kezd érni.

e. Sok alma.

f. Forrasztó hegy.

f. Moricz kutja.

g.⁵⁷ Horgas.

h. Pad.

[213v] i. Szőlő oldal.

k.⁵⁸ Kőházkert.

l. Bakó kert.

m. Konyha kert.

n. Jégvermes kert. Ezen négy utolsó régebben a faluhoz tartozott, s be voltak építve, mint laktelkek, jelenleg kaszálóknak használatnak, mint tanorokok.

C. *Az erdő felé forduló határban.*

Első dűlő *Mesény*, ennek aldűlői:

a. *Mesény*, régi magyar szónak látszik lenni, de a jelentése bizonytalan, egyébiránt a helység, melyre

⁵⁷ Ismétlődő f. alpont.

⁵⁸ I és j betűt a latinos használatnak megfelelően, de következetlenül használja ajelentés készítője.

ezen elnevezés kiterjed, nagyobbára forrásos lapály, s nagyobb része kaszálónak használtatik.

b. *Sármező*, hihetőleg a rajta termő sárga virágú füvekről neveztetett.

c. Kokusi.

d. Hájjog, talán a hajjog magyaróról neveztetve.

e. Csere alya.

f. *Csozó*, dombos oldal, kies sárga agyagos földekkel.

g. Gyepüszeg, a régi határhasító gyepűről neveztetve.

h. Kecskés mocsár.

Második dűlő Falbükk (erdő), ennek aldűlői:

a. Falbükk, talán a kerékfal fákról neveztetve.

b. Halgató, ennek egy részit *Benézőnek* nevezik, talán a tatár futás idejében vehette fel ezen nevezeteket, mint csendes hely, s különben is az erdőségnek csaknem a szélén, a falu felőli része.

c. Nyir.

d. Szabad bükk.

e. Égetés.

f. Vágott oldal.

g. Kövecses oldal.

h. Lörincz oldala.

i. Elegyes csere.

k. Antafi vagy helyesebben Antalfi, az Antalfi családról.

l. Czinigető, talán a Szénégetőből elferdítve.

m. Két árok köze.

n. Rakotyás.

[214r] o. Meszespatak oldala.

p. Nagy Ártányja, talán helyesebben Nagy Orotványa.

q. Tekercs bükk, a tekercs-facsarcs rossz hasadó bükkfákról neveztetve.

r. Szilos.

s. Kotormány, ez is régi magyar szónak látszik lenni, foltonként kaszálók is lévén a szántók és ciher között, mintha a széna öszvekotrásától vagy öszvehordásától neveztetnék.

t. Köves oldal.

u. Kápolna bérceze.

x. Orotás.

y. Három körtve.

z. Kápolna oldala, a most is látható kápolna helyről.

j. Kicsi domb.

v. Gátszeg.

w. Temető oldal.

aa. Tanorok.

bb. Ravaszlik.

cc. Uj tilalmas.

Demeterfalvi helynevek

1. Lok.

2. Gémes fele.

3. Gödör.

4. Kicsi erdő.

5. Sorfáknál.

6. Két árok köze.

7. Kotormány, a kobátfalvi Kotormány mellett.

8. Kotormán bükkje.

9. Tó melyéke.

10. Kőszirt alya.

11. Tiszta.

12. Csenderné oldal.

13. Boncza.

14. Nyáros.

15. Fuastó, talán helyesebben Füvestó, a benne lévő kaszálható tóról neveztetve.

16. Eger.

17. Üleméres, az Ülemérről kellett hogy neveztessek, mely szó a juhok tölgybetegségét jelenti.

18. Verőfény.

19. Nagy csere.

20. Deák tövisse.

21. Zavaros, talán helyesebben Avaros, mint kopár bércoldal.

22. Borzlik.

23. Só hordó ut.

24. Szék dombja.

25. Szék verme.

26. Kishegy.

27. Kapu hágója.

28. Hoszszu, a kobátfalvi ilyen nevű határrésszel öszvefolyva.

Patakok és árkok nevei:

1. Fejér Nyikó, a farkaslaki erdőségben ered, s mindig ezen néven neveztetik, egészen a Timafalvi határig, hol a Nagy Küküllőbe szakad.

[214v] 2. Gémes árka.

3. Baglyos árka.

4. Konyha pataka, mely eredetét veszi a csehérfalvi Konyha nevű erdős hegyből, s Kadácsnál a Fejér Nyikoba szakad.

5. Bodoló pataka, részint a sükei Rez nevű erdős hegyből, részint a kobátfalvi Nyirből ered, s Kobátfalva között a Fejér Nyikoba szakad.

6. Kozmád pataka, mely a kadácsi erdőn ered, s lejjebb egy darabig Kadács és Kobátfalva között határhasító, s a két határ között a Fejér Nyikoba szakad.

Feljegyeztük Demeterfalván,

augusztus 17-én, 1864.

Gálffy Sándor és
Osváth Mihály s. k.

KOROND
(ÉS FENYŐKÚT, KALONDA, PÁLPATAKA)
OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
(Fol. Hung. 1114/57.)

[217r] Korond községéből, Udvarhelyszékből.

Korond helység leírása.

1. *Korond* nevű falu létezik nemes Udvarhelyszékben, úgynevezett Soo vidékén, és felosztás szerint a Parajdi dullói járásba.

2. *Korond*nak eleitől fogva csakis ezen egy neve volt isméretes, *Korond*, s országszerte a legisméretezesebb azért a híres és enyveségéről legnevezetesebb fazéknak való földdel díszlik, itt készült fazakainak kelendősege mindenütt nagyba van.

3. A községnek más elnevezése az eredetén kívül nem volt.

4. A községnek előbbi megalapításáról bizonyos adatok jelenleg nincsenek sem az egyházi jegyző, sem a község jegyzőkönyveiben, sem más h[agy]ományokban nyomok nincsenek, hanem *Korond* keletkezése rég kellett történnie, mivel még a *gothusok* idejéből épült római katolikus templom máig is isteni tiszteletre használtatik. Hogy réginek kell lenni, bizonyos abból is, hogy a szomszéd falvak, milyen *Atyha*, *Parajd* [217v] és a két *Sofalva*, *Pálfalva*, mind filiái voltak *Korond* anyamegyének, mert egy 1415 körül már nagy anyamegye volt, hanem annyi bizonyos, hogy a vallási szakadéskor már népes község volt, és 1580 körül már két vallási felekezet létezett, úgymint: római katolikus és unitáriusok.

Népesedését tökéletesen bévallani nem lehet, mert mindegy huszonöt számból álló törzstől kivéve, a többi Erdélynek minden részéből bevándorlott nép, például vadnak legtöbbször a vármegyéről békés *romány* eredetűek nagy számmal, kik a vezéknév megtartása mellett egészen magyarizálódtak, és katolika vallást gyakorolnak, s vallásokba túlbuzgók, ilyen a községnek $\frac{1}{4}$ része.

Vagynak *Brezsnyo Bányáról* békés tótok, kik házasság útján birtokosok, és unitária vallást tartanak. A legnagyobb törzstől magában foglalók a *Lörintzek*, kik szinte a Nyárad mellől, *Lörintz falváról* jöttek, ezek a legjobban gazdálkodók. Vadnak továbbá megtelepedve zingarusok, kik kovácsmesterséget folytatnak, de nőülés által a magyarok alsó osztályával magyarizálódtak.

Végül a legrégibbnek mondható törzstől a *Sükeiek*, *Simok*, *Kovátsok*, *Molnosok*, *Fábiánok*, *Kováts Balások*, *Ambrusok*, *Szászok*, *Imrék*, *Simények*, *Vintzefiek*, [218r] *Máték*, *Ravaszok*, *Gerék* és *Balogok*.

5. A község határában eléforduló topográfiai nevek, milyenek a mezők:

Leshegy tartománya, magosan felemelkedett hegy.
Pálpataka, hasonlóan.

Melegpatak tartománya, hasonlóul Háromszegű nevű mezővel, mely a sófalvi Nagymezővel határos.

Az Aranyos Kecse kosár, Molduvai mezők,

Kerek domb, Lapias, Két mező köze, Második, Harmadik patak mezeje, Kis ág mezeje, ezek legelőnek használatnak.

Gyükeres, Fenyő kút tartománya, Hazanézó és a Hegy tartománya, Sárospatak, Fekete aszó, Kalonda, Botos völgy, Lopágy.

Erdők:

Kalonda oldala, Súlyomkö, Mánavész oldala, Hollokő, Hoszu köze, Molduva mezeje tartománya, Korond ága, Gyükeres tartománya, Datka sorka, Kerekdomb tartománya.

Szántó határ:

Szöllőmál oldala, Ártso tartománya, Garatosvápa tartománya, Vadas mező, Szállás, Körisberek, Hoszu tartománya, Derék föld, Mentora tartománya, Kalonda alja, Ölves, Soré.

Rom az úgynevezett Tartod és Füge vára, melynek falai már egészen elporlottak. Vagyon egy magos szikla tetején úgynevezett Füge vára.

Sziklák:

Hollokő, kétágú torony képezettel, melynek tetején egy harmadik nagy kő áll [218v] a közepén, Mórítzkő, melynek oldalában vagyon egy barlang, ennek nagysága egy vagy két négyszögöl, mit a nép Bonis templomának nevez, mert egy bizonyos Bonis János nevű ember ott tartotta napontai reggeli imáját.

Súlyomkö, ezt az ott tanyászott súlyommadarokról nevezik, s nemzeti fejedelmeink alatt a súlyommadarak [befogói] nevezetes kiváltsággal ajándékoztattak a töröknek beszolgáltatandó súlymokokért.

Súlyomkö mellett, egy faragott kőhöz hasonló, a természet által eléállított, mintegy tizenkét öl magosságu, tíz öl szélességű, torony formájú kő.

Vizek:

Az úgynevezette Artson ásványos víz, borvíz, mely mindamellett is, hogy harmadik osztályú, mégis a vendégektől nyáron által látogattnak.

Sosviz, mely ismét mind ásványos víz a vendégek számára főtelőül használatnak, nevezetesen hűlésbéli nyavalya ellen használatnak.

Édesvíz az úgynevezett Korond vize, mely több havasi apró patakokból, forrásokból összevegyülve formálja a Kis Küköllőnek egyik ágát.

[219r] A *Küs ág*, a sófalvi Veszes karéjától vészi eredetét, keresztülfolyja a korondi erdőt, szakad az orosz-hegyi, szentléleki közös Tartod vizibe, onnan lépik az Halász út tövinél a Nagy Küköllőbe.

Források:

Ravaszlik. Csorgó kő forrása, mely mintegy tizenöt öl magosságu kőszikla tetejéből buzog felfelé.

Farkasmező aljába egy oly bő forrás, mely mindig egy fél malomárkot képez.

Pálpataka vizibe egy más forrás, mely mindenkor sok vizet tartalmaz.

*Miklos*ba ismét egy gazdag forrás, ami szinte egy fél malomárkot képez.

Öszvevéve ezen négy nevezetes forrást, ezek azért nevezetesebbek, hogy nyárba a legnagyobb hőségbe és télbe a legborzasztó hidegbe annyi és oly meleg vízzel gazdagok, hogy a Korondi határon lévő malmokat mindenkor mozgásba tartják, és a mindenfelől ide tóduló községnek lisztet szolgáltat.

Korond, 6. október, 1864.

Imre János s. k.

KOZMÁS (ÉS TUSNÁDFÜRDŐ)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[257r] Csík Kozmás község s területe leírása.

Első. A helység hovatarozása?

Nemes Alcsík szék, a Szent Mártoni dullói járáshoz.

Második. Fenn írt helységnek hányféle neve volt vagy vagyon jelenleg?

Csík Kozmás községének emberi emlékezettől olta más nevet senki se tud lenni, ez ösmeretes ország-szerte.

Harmadik. Községünknek hajdon volt-é más elnevezése?

Csík Kozmás községének eddigelé azon a néven kívül hogy más neve lett volna, senki se emlékszik.

Negyedik. Hogy a község mikor említették legkorábban?

Erről semmi adatot felhozni nem tudunk.

Ötödik. Hogy honnan népesítettet?

Valóságos adatunk erre nincs, de annyi bizonyos, hogy mikor ezen szély földet a székely nemzet lakásul vette, községünk es akkor népesedett.

Hatodik. Mit lehet tudni köztudomásból, írott vagy nyomtatott emlékekből a név eredetéről, értelméről a helynévre nézve?

A név eredetéről se a köztudomás, sem hagyomány vagy másnév emlékek felvilágosítást nem adandnak, amelynél fogva nem tudatik.

[257v] Hetedik. A község határában előforduló nevek, például mező, dűlő, szántó, forduló, legelő, kaszáló, puszta stb.?

A község határainak, melyek környezik, nevei következendők.

Szántók:

Keletről a Lázár lábja, Dékány kihágo, Kerek sás, a Falura jövő láb, Magyaros rét, Bojzás szere, Kápolna oldal.

Déli részen: Kis havas, Hiupatak, a Szénás mező, Csene tova.

A nyugati részen: Hideg kut, Csontanyár és Sármenő.

Az északi részen: Hosszu, Darvas és Megyesár.

Kaszálók:

A helység között Felfalvi rét, Orbány rét, Kömény rét, Cseke sarok, Also és Felső Görgös, Száraztovány és Nyerges alya.

Erdő és legelő:

Első: A keleti részen Dekány, vagyon benőve, apró fenyves magyaró- és borsikafákkal. Ottan vagyon két jó forrás, az egyik neve Bugyano kutja, a másik Bik kutja. Dekány egy kiterjedő völgy, amelyen lefoly ezen két forrás vize az Oltba.

[258r] Második: Az úgynevezett Patak, nagy kiterjedéssel, itten tanáltatók még más nevezetű helyek, úgymint:

Nyáras, tilalmas erdő, cserefák, bikk-, nyár-, fenyőfák találhatók benne. Azon felyül Magyaros völgy vápája, szintén tilalmas csereerdő. Ugyanezen felyül Fenyés árka, Fü sorok, ezekben is csere- és fenyőfákat, s úgy magyarófákat találhatni.

Harmadik: Az úgynevezett Foróé, erdei kaszáló.

Pap hegye, amely alatt vagyon a Patak feje kutya, amely nyugotra befoly helységünk közé, helységünk-ből le az Olt vizibe.

Szetye.

Büdös kut, amelyből a csermely befoly Kászon-szék határára, onnan a Kászon vizébe.

Uj aszalyvány. Lapjas völgy. Ketske hegy, ahonnan befoly északra egy csermely az megnevezett Kozmás patakába.

Hasonlóul Nagy völgy, innen is egy mély árkon befoly az írt patakba északra egy csermely.

Eregető, kősziklás legelő, ebbe nevezetes az úgynevezett Ambrusé kutya, amelynek igen nevezetes jó iható hideg vize van. Ennek a csermelye befoly nyugatra az írt [258v] fő patakba.

Következik Aboj a kászoni és kászon ujfalvi nyugoti határszély mellett, ennek nagy dombossága alól két fő források délre lefolynak az úgynevezett Belső Nyergesbe.

Ezen írt helyen több negyedik osztályú kaszálók tanáltatnak, hasonlóul erdők és legelők, s határosok keletről Nagy Kászon és Kászon Ujfaluval. Következik 4. Hosszu Bércz és Fertés hegytetőni kaszálók, s úgy Hosszu bércz oldala, amelyen nevezetes az úgynevezett Lokut nyaka, Burunczé kutya, amelyek nyugotra befolyanak egy nagy mély vak árokba, amely árkon ezen csermelyek délre befolyván az úgynevezett Belső Nyergesbe, ahonnan kelet-délre lefolynak a Kászon vizibe. Innen átkelve

5. az úgynevezett Pajta kert hágo, Sánta sorok, [259r] ezek is részint dombos kaszálók, részint csepleges legelők, s igen köves, oldalos helyek.

Innen beindulva

6. Bojzás, cserés és fenyves tilalmas. Ebbe legnevezetesebb a nevezett Cseke kuttya, amelynek igen jó forrása és jó iható egészséges és hideg vize van.

Innen átszállva délre Falbik, Egyes völgy növény cserés és fenyős erdeire, amely is új tilalmasnak felfogott. Ezen erdő határrészbe nevezetes Egyes völgy kutya, amely befoly délre a Nyerges alyi kaszálókra, s onnan a Nyerges patakába. Ehhez tartozik az úgynevezett Potyo Bálinté és a Jajgato nagy árka, amelyen lefoly délre egy csermely kúti tetőről a Nyerges patakába, innen átkelve a Nyerges alji legelőre, amely részint pusztás, részint erdős legelő az Nyergesi országút északi szomszédjába. Következik az országút. [259v] 7. Itten vonul a közlekedő országos út Csikból egy meglehetősen magosságú, Nyerges nevezetű hegyen keletre, Kászon Ujfalu felé át.

8. Vagyon még közönségünknek Csik Lázárfalva, Csik Tusnád és Verebes községekkel közös részletes havasos erdei, úgymint:

Az úgynevezett Homlok, Léstyáné, Potyo halála, Vállus kut és Törös, amely határos Kászon Ujfaluval. Kápolna mező, Közép patak feje, Büdös kut, Sugo, amely határos Háromszék, Also és Felső Voláj közönségeivel.

A Csomád tető, Ördöglik határos Bikszád közönségével, innen több csermelyek lefolynak Kápolna mezőbe északra, onnan nyugotra az Olt vizibe. Ezekben mind bikk- és fenyőfák jó mértékbe tanálhatók.

Az Alvég, amely nevezetes egy igen használható, ékes, virágzó fürdővel, [260r] átkelve az Olt vizén, amely lefoly Csikból délre Háromszékre.

Nagy hajtás, Vágás, Butuk György erdő, Mitács, mind nevezetes fenyves és bükkös fáikról. Ezek határosok nyugotról az erdővidéki kilenc falvakkal. Az úgynevezett Mitács északról Csik Csátószeggel is határos.

Nota bene. A község szántóit szomszédolják a csátószegi, csekefalvi, lázárfalvi, tusnádi és verebesi közönségek területei.

Helységünkben vagyon egy derék, régi római katolikus templom kőkerítésbe.

Csik Kozmás, október 10-én, 1864.

Kemény János községi jegyző mp.

Szántó Joseff esküdt mp.

Domokos István bíró

KÖRISPATAK

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
(Fol. Hung. 1114/57.)

[222r] *Körispatak* falu Udvarhelyszékben.

Csak az írt neve esmeretes.

Székely eredetű népesítés.

Határát hosszan hasítja az úgynevezett *Küsmöd patak*, mely eredetét vérsí részint a küsmödi hegyekből, részint a Firtus bérceiből, s nevét tartja a Kis Küküllőbe folyásig (Erdő Szent Györgynél).

A községi határrészek, fordulók, mezők és erdők. A határrészek élő nevei:

Gyepüs ér, Vágott út, Farkas gyepű, Sós patak, Rados, Szakadát, Havas láto, mind magas hegyek.

Csereláz (bérc), *Szilás aj, Vaskapu* (bérc), *Venikés* (legmagosb bérc), *Fenyős patak, Mohos ér* (öserdők).

Tatárok utja, hihető [IV.] Béla király idejébéli tatárjárástól vette nevét.

Égett vész, magos erdős hegy.

Barcsa, egy hosszú völgy, szántó, kaszáló, legelő és erdőkkel vegyesen.

Kis örményes, szántó, legelő és erdős hely magos bércekkel.

Nagy örményes, bőv erdős hely legelőkkel.

Földházak, hol a népmonda szerint tatárok előli bűvöltyukak maradványai még láthatók.

Nagy és Kis magos tető, rengeteg erdőkkel koszorúzott bérc.

Dömöskosár, lapályos erdő.

Nyáros, Nagy völgy, Szurdok, szántó, kaszáló és legelő helyek.

Gyertyános, Borzlyuk, Gyükeres, erdők.

Ördög borozda, erdők közti útforma árok, hol régi tégladarabok lelhetők, a népmonda szerint Traján út, mely a hegyeken a Firtusi várnak tarthatott.

Tündérek vagy *Szépasszonyok utja*, egy hegyormon erdők közt.

Homlogy, lapályos, kalap idomú kiemelkedett dombokkal, földje szivoj.

Déllő, Komlos kert, szántó és kaszáló helyek.

Borzás, [222v] *Két árok köze*, szántó és kaszáló helyek.

Gyepüs patak, Tálás patak, Sospatak, Hosszu patak, Barcsa patak, Örményes patak, Homlogy patak, hasonló völgyekből lefolyó árkok.

Sötét vápa, természeti mély fekvésétől vette nevét.

Deák temetés, szántó hely.

Felső és Also völgy, köszirtos oldalak.

Kabala hegy, Akasztó, Hollos hegy, Szőlőhegy, Barkoca, meredek, fövényes, sziklás oldalak.

Felső és Also Lok, a patak melletti sík hely.

Szomszédos Bözöd Ujfalu, Bözöd, Kis Solymos, Gagy, Martonos, Etéd és Szent István községek határaival.

Körispatakán, augusztus 14-én, 1864.

Tamási István falusbíró mp.

Dömös Sándor községi jegyző mp.

KÜKÜLLŐKEMÉNYFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
(Fol. Hung. 1114/57.)

[224r] Küküllő Keményfalva helység.

Fekszik a nemes Udvarhelyszék éjszakkeleti részén, kiváltságos nemes Zetelaka közönségétől délre egy negyedórányi távolságra, a Nagy Küküllő lefolyása mellett. Tartozik a Farczádi járáshoz, a felosztott rendszer ideje alatt az Udvarhelyi császári-királyi járási hivatal által igazgattatott.

Emberi emlékezet óta mindenkor Küküllő Keményfalva községe ezen elnevezéssel volt, hogy valaha más néven is ösmeretes lett volna, sem hallomás, sem más iratjegyzékekből nem tudhatni. Annyi áll a szájhangomány szerint, ugyanis a Keményfalva elnevezést vette a falun alól mintegy fél fertály órányi távolságra eső Kemény erősse nevű felemelkedett kis hegyről, melynek kövecses és sziklás keleti oldalát a Küküllő vize mosván, minthogy ezen hirtelen emelkedő hegyen vezetett keresztül a közlekedő út a faluba csaknem e század 14. évéig, amidőn a Küküllő vize a nemes szék ereje által egyenesbe levezettetvén, a közlekedő út a Kemény erős tetőről a térbe behozatván a holt víz árkokon keresztül, hol máig is van, s minthogy tehát a hajdoni átjárás a nevezett Kemény erőssén, kemény és erősen nehéz volt, és a község határához tartozott, innen veszi a Keményfalva elnevezést. A Küküllő ragaszték nevét igen természetes a Nagy Küküllő vize átfolyásától kölcsönzi.

Szomszédai: keletről a fenyéd, máréfalvi és tizenhétfalvi községek határai, nyugotról a szent királyi határ. Éjszokról Zetelaka, délről Fenyéd községek [224v] határa.

Hogy honnan népesült? Sem hagyományból, sem bizonyos adatból nem tudhatni. Amennyire az emlékező tehetség felhat, mindenkor jelen üdöig csakis szabad székely családok lakták és lakják ma is.

A helység határa két fordulóra van jelenleg felosztva, melyben őszi és tavaszi termények vegyesen vetteknek, de ezeken kívül a falu mindkét végén a Küküllő folyása mellett kevés kiterjedésű szénarétek is léteznek. Ezen kívül a havasos részekben vannak ciheres kaszáló helyek is a birtokos gazdáknak.

Határa hegyes-völgyes és köves, kevés rész homokos. Általába véve termőföldre kevés kivétellel csaknem mindenütt silány kopár, és csak szorgalmas trágyázás és háromszori szántással kevés hasznát vonhatni a fáradság után, sőt némelykor fekvésénél fogva az üdő mostohaságának kitéve lévén, a fáradalmas munkát sem fizeti meg. Vegyülete agyagos, kövecses, nagy részben szivaj, kevésbé homokos. Terem rozsot, árpát, zabot, pityókát, búzát keveset, törökbúzát ritkán.

A helység határán országos kereskedelmi út nem vonul keresztül, csak közlekedő út van Zetelakáról Székely Udvarhely felé.

Nevezetes folyója a Nagy Küküllő, mely Zetelaka felől foly alá, és kettévágja a községet.

Nevezetesebb patakok a *Szorkaszo*, mely a szent királyi határ keleti oldalából ered, s foly be a falu alsó felén a Küküllő vizébe.

[225r] *Avas pataka*, ez is hasonlóan a szent királyi határból ered, és foly alá keletre, és a Küküllő vizébe ömlik.

Kányás eger pataka, mely utóbbi nevét a partján bokrosan látható egerfáktól veszi.

A szántók következő elnevezésű határrészben fekszenek: *Bencze völgye*, *Gyakor nyír*, *Deszkás kut ároka*, *Kenderes kert*, *Omlás oldala*, *Kányás eger*.

A kaszálók: Árok, Rét, Nagykert, Ipold, Lok, Bükk alja, Csere oldala. Megjegyzendő, itten szép csereerdő van, honnan nevét kapta. Továbbá Magyaroláz, Egetvész, itten egyes embereknek havasi szálásaik is vannak. Megemlítést érdemlő Peta lázza, Adományszék kutya Máréfalva határszélibe, nevezetes arról, miszerént ezen terület mindamellet, hogy három-négyszáz lábnyi magoslat a Küküllő vize színétől, a 16. és 17. században gabonatermesztésre használták, s máig is asztaláb csutakok a földben tanálhatók, jelenben pedig mint legelő használtatik.

Legelője: Kis Tamás, terjedelmes mező, hol juhnyájak és szarvasmarhák legelnek.

Erdeje: Két Fenyéd köze és Egetvész, fenyves és bükkös. Ezen erdő nyugoti oldalán foly alá a Fenyéd vize, mely Hargita felől ered, melyen több tagból álló társaságoknak deszkametsző fűrészeik is vannak.

Életmódja e községnek mezei gazdaság, kevés marhatenyésztés és fakereskedés.

A helységben van egy római katolikus templom, mely 1802-ben épült, és Szent László magyar király tiszteletére van szentelve, amely napon egyszersmind búcsújárat is tartatik. Egyházi tekintetben tartozik nemes Zetelaka községéhez, melynek filialissa, [225v] és az anyamegyei lelkészség által minden csőtörtök nap és minden harmadik vasárnap isteni szolgálat tartatik.

Körülbelől a népek száma meghaladja a négyszázat, kik mindnyájon római katolikusok.

Van a községnek oskolája is, ahol a kisdetek a helyben lakó kántortanító által oktatást nyernek, az anyamegyei lelkészség igazgatása alatt.

Kelt Küküllő Keményfalván,
december 11-én, 1864.

Miklos Antal falusbíró +

Miklos István jegyző

Pataki Lőrincz +

Sebők Pál +

Biro Gergely +

Mátyás Ferencz + hűtösök

KÜSMÖD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[227r] Helynevek [Küsmöd községből].

1. Küsmöd községe közigazgatásilag Erdély országban, a Székelyföldön, nemes Udvarhelyszékben, az Etédi járáshoz van beosztva, lakosai nagyobbrészt székelyek, kevés számmal románok is.

2. Ezen községtől mintegy mértföld távolságra országos ismeretes két magas hegy között vonu-

ló bérc aljába, az egyik *Firtos*, melyet a hagyomány szerint a rómaiak vár alakba alakítottak, jelen csak romjait láthatni, később a minorita szerzetesség bírta. Találtatott és máig is találtatik „Semper Augustus” körírással több más darab aranypénzek. A másik viszont országszerte ismeretes *Énlaki kerek erdő*. E két hegy aljában, ahol is a rege nyomán lakott egy apa, aki négy fiai között a következőleg osztályozta e vidéket, magának hagyván *Énlakát*, *Jenlakom* vagy *Énlakom* lett *Énlaka* községe. A nagyobbinak mutatott lefelé, *Etiéd*, lett *Etéd*. A másiknak mondá: *Amott is van egy kis mód az élethez*, [lett] *Küsmöd* községe.

[227v] A harmadik fiúnak [mondá:] *Szollok már rólad is*, lett *Szolokma*. Az egyik fiú nyugtalanabb lévén, nagy gyorsan előállott: *Adj hát nekem is ilyen adta, apa*. Az apa rámutatott egy bérctetőre, lett *Atyha* községe, hol a szapora megnyújtó beszéd máig is használtatik.

Küsmödnek is vagyon egy régi gothus módonba épült temploma, a vidéki falvák hajdonába a nép mondája után ide jártak templomozni.

Küsmöd között lefolyó patak a községről *Küsmöd vize* nevet visel, míg az Erdő Szent György között folyó Kis Küköllő magába veszi. A *Küsmödi nagy kő* alól ered, mely a falunak északi részén két órai távolságra fekvő küsmödi tilalmas erdőszején, két nagy lábon festőileg nyúlik fel. Mellette egy kőoszlop emelkedik, és azért a Küsmödi nagy kő *Szarvas kőnek* is mondatik. Közéleben fekvő Siklod, Sofalva, Atyha és Küsmöd quadrimetája igen magas helyen állván, nemcsak a Gyergyói havasok, de sőt Erdély minden magasabb bérceire dús kilátással. A közepén egymás függőibe három lyukkal bír, a felsőbbikbe ezelőtt egy pár évtizeddel is sólyommadarak [228r] fészkeltek, és innen került ki évenként egy pár sólyommadár a török császárnak adó cím alatt. Az alsó lyuk egy rendes szoba nagyságú, s harmadik valamivel kisebb. Az egész kőszál alatt ötven öl mélységű üreg húzódik el, rajta járva a lábdobogás tompa mélységes visszhanggal hallatszik.

5. Küsmöd községe határostól tíz fő dűlőkre osztatik.

I. fő dűlő a helység maga, *Küsmöd*, mely *Etéd*, *Szolokma*, *Siklod* és *Atyha* községekkel határos, és ezekkel, kivéven *Atyhát*, rendes közlekedő úttal kötetik össze.

II. fő dűlő a *Patak melyéke*, *Also* és *Felső* nyíl elnevezésekkel, egy gyeplínia választja el egymástól, inkább szántó, de van kevés kaszáló és legelő hely is.

III. fő dűlő *Észak*, mivel északnak fekszik, kaszáló hely. Ebben aldűlők:

a. *Szent István ut*, régebben *Marosszék* [en lévő] *Szent Istvánra* rendes közlekedő út hely.

b. *Két hajogos*, kaszáló, hajdon hajog magyarófa terméséről.

IV. fő dűlő *Lüget* vagy *Ligárd*, kiirtott erdő, ma jelen szántó, ennek egyetlen [aldűlője]:

a. *Szöllő alya*, régebbi időben szőlőt is termesztettek. Ezen helyet nagy C formát mutató hegysorok és gerincek veszik körül.

[228v] V. fő dűlő *Szép pataka*, hihetőleg a keresztül-folyó csergedező kis patakról, mely *Szolokmán* keresztül foly, és *Makfalvánál* a Kis Küköllővel egyesül. Egyes részei:

a. *Nagy omlás eleje* és *háta mege*, kopár, terméketlen, öszveomladozott hegyoldal, ahonnan elnevezése is jöhetett, egy igen mély vízárakkal.

b. *Borzás vápa*, az oldalon lévő borzlyukakról.

VI. fő dűlő *Nagy mező*, erdő-bokros hely volt, most szántó. Aldűlői:

a. *Akasztofa bérce és oldala*, a régebbi időben a tetején felállítva volt bitófáról, ahol embercsontok máig is találhatóak.

b. *Kibédi ut*, hajdan *Kibéd* filialis megyéje volt Küsmödnek, és ezen úton járt keresztül a máig is fennálló küsmödi templomba.

VII. fő dűlő *Derencsen*, elnevezése bizonytalan, alkalmasint mivel erdő hely lévén, hegyes-völgyes fekvéséről, apró vadakkal bővelkedik. [Aldűlője:]

a. *Barát déllő*, barátok vagy jezsuiták lakhelyéről nevezetes, melyet az ott látható cserépdarabok is igazolnak.

VIII. fő dűlő *Dejék vesze*, kaszáló és ciheres, népmonda szerint egy tanuló ifjú a sűrűségben itt az útját tévesztvén. [Aldűlői:]

a. *Nagy* és *Kis Aszalvány*, hajdan erdő, kiégetés vagy aszalás után jelenleg kaszálónak használtatik.

b. *Küsmödi sűrű*, az ott lévő tövisfa sűrűségéről.

[229r] IX. fő dűlő *Sebe uta*, kaszáló, hajdon egy hasonló nevű embernek *Also* *Sofalvára* átjáró útja. [Aldűlői:]

a. *Vigyázo domb*, melyről messze tájra láthatni.

b. *Hosszu vész*, hajdon sűrűség.

X. fő dűlő *Juhod*, juhok legelője. [Aldűlői:]

a. *Also* és *Felső Sáros patak*, egy mocsáros árok keresztülfolyván.

b. *Csortoszlo*, nádas tó volt, most szántó, nádszál kinövéseket itt-ott máig is láthatni.

A lehető kútfők felhasználásával feljegyeztetett

Küsmödon, augusztus 14-én, 1864.

Bardotzi Lajos falusbíró

Czifra Nagy Sándor községi jegyző

Nagy Sándor mp.

Beretzki István esküdt

LÁZÁRFALVA
(ÉS TUSNÁDFÜRDŐ)
OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.
(Fol. Hung. 1114/13.)

[261r] Nemes Csik Lázárfalva közönségének leírása.
Az első kérdőpontra: Nemes Alcsik szék, a Szent Mártoni dullói járás.

A második kérdőpontra: A fenn írt községnek csak egy neve van, és ez ismeretes országszerte.

A harmadik kérdőpontra: Csik Lázárfalva közönségének emberemlékezet óta sohasem volt más elnevezése.

A negyedik kérdőpontra: Erre vonatkozó okmányok hiányában ez nem tudatik, annyi bizonyos, hogy a Betlen Gábor lustrájában Csik Lázárfalva említetik, és hogy akkor ezen közönséget Petki Farkasné és Apor Andrásné birtokolta.

Az ötödik kérdőpontra: Nem tudatik.

A hatodik kérdőpontra: A név eredetéről se a köztudomás, se a hagyomány vagy másnemű emlékek felvilágosítást nem adnak.

A hetedik kérdőpontra: A község határainak nevei a következők:

Kismező.

Kihágo, meredeksége miatt.

Kishavas, egykor erdő volt.

Magyaró, hajdon magyaróerdő volt.

Hipatak, tulajdonképpen híves patak a környező hegyek híves légmértéke miatt.

[261v] Malomláb, több malom szabadsága miatt.

Köhát, nagyon köves, jelenleg is követ faragnak itten.

Orotás.

Kisharám aly, a Kis Harám nevezetű hegy alatt.

Vaslább, a hagyomány szerint hajdan itten vasbányát nyitani próbáltak.

Bornahordo, egy pár évvel ezelőtt szálás fenyőerdő volt.

Vágás, a levágott erdőtől.

Hüvölgy.

Magyaros köze.

Büdös alya, a közel levő kénköves források miatt.

Aszalo, a hagyomány szerint egykor egy fejedelem aszaló kertje volt.

A kaszálók nevei következők:

A Rét.

Hipatak.

Kápolna mező, a hagyomány szerint itt egykor kápolna volt, és nagyon valószínű, hogy a kápolna körül telep is létezett. Kérdés alatt kell hogy maradjon, vajon nem innen népesített meg Lázárfalva.

Verespatak.

A Fűrésznél, nemrégiben egy fűrészmalom állott itten.

A Szoros.

Erősárok.

Nagy és Kis Tusnád.

Felső ösvény.

Erősztvény, a falu között lefolyó patakot itt bocsátották, eresztették a Tusnád patakába.

A fenn írt szántók és kaszálók határosok [262r] Kozmás közönségével, a négy község Sarok nevű erdejével, a négy, tudniillik Kozmás, Tusnád, Lázárfalva és Verebes közös legelő erdejével és Tusnád közönségével.

Az erdők nevei:

Borvíztető,

Gyertyános,

Hid útja,

Nagy verem,

Czigány borviz oldala, itt nagyon sok vassalak talál-tatik.

Hegyes-tető,

Hágó és Forró Pál.

Ezen erdők kizárólagosan a Lázárfalva közönségének birtokába vannak, és határosok, kivéven Forró Pált, a lázárfalvi szántók és kaszálókkal, Forró Pál napkeleti része pedig a négy község legelő erdei és havasaival.

A következő erdőköt pedig bírja Lázárfalva közönsön Kozmás, Tusnád és Verebes közönségeivel, úgy-mint:

A Homlok, másképp Hermány,

Nyír oldala,

Hideg kut,

Balász sorka,

Bardocz sorka,

Fenyő sorok,

Bálint Péteré,

Gyilányos,

Hipatak feje,

Vállus kut,

Ügrös,

Veszes,

Gyüker kut,

Közkut,

Sugo,

Bolondos,

Tálvágák,

Mohos,

Kukojzás,

Szent Anna tova, itt létezik az országszerte ismeretes

Szent Anna tova,

Csomád,

Vár fényese,

Komlo sorok,

Ördög lik,

Sonkojos,

Vár oldal,

Vártető, itt hajdon egy vár állott, melynek némely romjai most is [262v] láthatók. Mikor épült, és mikor pusztult el, és ki bírta ezt, mély titok fedi.

Nagy haram, Vargyasszek, Eregető.

Alvég, itt van az virágzásnak indult, igen jó hírű, úgynevezett Tusnádi fürdő.

Fraczen pataka, bizonyosan német fracz – fattyú kölyök – szótól, itt tekintetbe veendő, hogy a határos bükszádi üveghutához annak keletkezése idejében általánosan német kézműveseket telepítettek.

Hollopatak, bő forrás,

Heveder,

Bányász, itt az egykori bányák félreismerhetlen nyomai látszanak.

Szénéégető,

Jáhoros,

Mitács és *Gyöngy* erdő, továbbá a *Csöllös*, ezen erdők határosok Kászon Ujfalu, Peselnek, Torja, Volál, Karatna, Bükszád közönségeivel és Erdővidékkel.

A közönség határán levő patakok nevei:

Hipatak, Közep patak, Vállu patak, Büdös patak, Sugo patak, Veres patak. Ezek mint hegyi patakok, és összefolyván képezik a Tusnád patakát.

Mocsár van kettő, a *Kokojás* és *Mohos*, mind a kettő hegyen fekszik.

A közönségbe rom kettő taláztatik, egyike bizonyos Petki, Csikszék egykori [263r] főkapitánya, a másik a kihalt Angyalosi család lakháza.

A közönség határában számos ásványvizek taláztatnak.

A közönségben van a római katolikusoknak és görög egyesülteknek egy közös kápolnájuk.

Csik Lázárfalván, július 13-án, 1864.

Fekete Péter bíró
Bálint István jegyző

LÓKOD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[232r] Helynevek Lókod községből, Udvarhelyszékről.

Lókod fekszik a Székelyföldön, Udvarhelyszékben, a Patakfalvi járásba, Székely Udvarhelytől mintegy két órai járás északnyugotra.

Lókod, ez egy hegyek közé szorított kis falu, nevét kapta a régi ősi időben, midőn 1500-[asok]ba is jeleni nevét viselte, de hogy honnan neveztetett Lókodnak, annak nyomozására semmi adatokból nem okolhattunk.

Amint régi okiratokból okolhatunk, s elődeink hagyományos beszédeiből, Lókod községe népesített a körül fekvő szomszéd fakvából, úgymint Bágy, Homorod Szent Márton, Kénos és Telekfalva községekből, és ezen kis falunak hármassá határa lévén, Felső határ, Alsó határ, Bágy felé való határ nevet viselve.

Ezen falucska mind szabad székelyekből állván, nincs itt földesúr, zsellér vagy jobbágy, és mind unitáriusok. Ezen falunak folyóvize két patak, melyek a falu határán levő bővízű forrásokból ered[nek], és a két pa-

tak a falu között egyesülvén, keletre folyva Homorod Szent Mártonon alól belészakad a Homorodba. E patak neve pedig Lókodon felyül a nyugotról jövő részén neveztetik *Csorgos kut árkanak*, azért neveztetik annak, mert a forrás egy fából jól készített csatornán folyván, és ezen forrás száraz időben nem is igen folyván, de vizes időben annyira megárad, hogy iszonyatos mély árkokot és gödröt vág, s oly sebességgel hajtja a köveket, hogy még messzire elhallik a csattogása. A patak más része, mely délről a bágyi vár közeliből, egy nagy magoslátról ered, *Hideg kut árkanak* neveztetik, s azért neveztetik [232v] annak, mert vize oly hideg, hogy a legforróbb nyári időben is nincs ember, kinek keze a hidegségit csak egy fertály óráig is elállja, azért az ember is, bármely szomjú legyen, csak kicsinyt tud belőle innia.

A falun alól a patak Nagy patak nevet visel, s azért neveztetik úgy, mert sokszor, mikor megárad, akkora, hogy aki természetes állásába meglátja, bámulás fogja el, hogy ezen kis patak hogy tudott annyira megnőni, és ezen patak iszonyú és felszámíthatatlan károkat teszen megáradásával mind Lókod határán szántó és kaszálókön, s nevezetesen a homorod szent mártoni réten, hol a füvet mind lenyomván, leiszopolván, s apró köveccsel még meghajtván, úgy, hogy le se lehet kaszálni, s Lókod patak név alatt beléömlik a Homorodba.

Lókodot északról, nyugotról és délről magos hegyek kerítik bé, s csak keletről, a patak mentin lehet hágó nélkül kimenni egy völgyön.

Az észak felőli hegy neveztetik a keleti végén *Szöllőnek*, fennebb *Hammás oldalnak* az ott termő hamuszín földről és kőről, úgy a jó fehér kréta földről.

Még feljebb részt *Szorosnak*, s azért neveztetik így, mert a két határ egymás mellett nagy hosszan és keskenyen elnyúlik.

Még feljebb *Csigás hegynek*, sok apró csiga termésiről.

Dél felőli hegye Lókodnak az úgynevezett *Bágyi hegy*, és ennek testvére, mely tőle keletre vagyon mintegy hatvan ölnyire, az úgynevezett *Dimény hegy*, és ezen belől az úgynevezett *Küs hegy*, gazdag számtalan jó forrásokkal, s mind a három oly magasba áll, hogy a Hargita havassának szele játszadozva fúhatja. Azért nem is terem az egész hely egyebet, mint fenyőbokrót és hegyes vékony füvet, melyet a marha nem szeret, csakis az úgynevezett Dimény hegy, ez terem sok úgynevezett vad borostyánt, melyet a telekfalvi gyermeke leszedvén, Székely Udvarhelyt elárulván, aminek is oly kellemes illatja van, hogy még Arabiának fűszer számos mezeiről sem tudnának jobb illatot hozni a napnyugoti szellők.

E falun alól vagyon az úgynevezett Saták kertye és a [233r] Sándorok kertye, mivel a Saták és Sándorok bírták ezelőtt, azért nevét innen vette.

Ezen küjjel északra van az úgynevezett *Egyed kuttya*, mely a falu keleti végén lakó embereket vízzel bővön ellátja.

Ezen túl keletre van az úgynevezett *Cserére menő*, s még tovább az úgynevezett *Csere*, mivel régen itt szépszálas cserefa erdő volt, most pedig jelenleg a Lókod község temetője és a többi marhalegelő.

Telekfalva felé forduló határba, mely a falun küjjel áll, az első helyet hívják *Felső kertnek*, mert a falun feljül áll, azért nevezik annak.

Azon küjjel *Eperjes domb*, haj[d]an, mikor nem szántó volt, hanem kaszáló, annyi epret termett, hogy a föld színét elborította, azért nevét innen kapta.

Ezen felyül van az úgynevezett *Klára kuttya*, ez igen szép és gyöngyszem színű vízcseppekkel forr, s az a mese róla, hogy akinek szeme fájós, ha odajár nap feljötté előtt, s megmosdik belőle, szemei meggyógyulnak.

Még tovább vagyon az úgynevezett *Agyagos*, mert az agyagasságra hajlandó.

Még tovább északra *Kerek sás*, ez sáros és vizes hely lévén, azért mind csak gombolyék sátét terem, azért neveztetett így.

Tovább vagyon az úgynevezett *Vas Péter földje*, hajdon Vas nevezetű ember által bíratott.

Még tovább az *Uj szegés*, csak most szántogatták fel, s azért új szegésnek neveztetett. Ezen belől vagyon a *Nyáras oldal*, hajdon nyáras erdő volt rajta. Még beljebb ezen határba a végső, úgynevezett külső és belső *Jegenye*, mivel ezelőtt mindkettő tanorokba volt véve és jegenye fával körülültetve, azért tehát nevét innen vette.

A Bágy felé forduló határba a fennebbi határból folytatólag átlépve a falu felé, mely egészen északkal szembe esik, a Bágyi vár hegy töviben van belől a Pap tanorokja, ez egy sánccal és tövisgyepűvel körülvett kaszáló, azért Pap tanorokjának neveztetik. Ezen túl kelet felé vagyon a *Hideg kut*, ahol vagyon két nagy cserefa válú, melyből a Lokod csordái kapják a szomjúság megenyhítésére a tápláló vizet.

Ezen belől észak felé vagyon a *Hidegség*, a hideg kút-viziről neveztetett ennek, és [233v] beljebb a *Talpas alma*, itt volt egy nagy almafa, s nevét erről kapta.

Más lábba van a *Küs hegy alja*, [neveztetett a] felette álló kis hegyről.

Ez alatt van a *Gödör*, öszveomlott gödrös helyeiről.

Ettől kelet felé a *Bágyi utja*, a Bágyba járó útról.

Még tovább keletre a *Felhágo*, mivel az ember mind hágóra szánt, azért nevezik felhágónak.

Még tovább a legutolsó a Kert vég, ez nem tudatik, miről [neveztetett].

Kelt Lókodban, 1864-be, november 24-én, és közhasználatra megírtuk.

LÖVÉTE

(ÉS KIRULYFÜRDŐ, SZENTKERESZTBÁNYA)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[166r] Nemes Udvarhelyszék, Oláhfalvi járás, *Homorod Lövéte*.

Mindég csak ezen néven neveztetett. Népesítettett Lászfalu és Gabosházból. Ezen községbe van egy folyó, mely Hargitából ered, és neveztetik Nagy Homorodnak.

A község határaiba előforduló helynevezetek:

Holló fészek alya, köves szántóföldek.

Hosszú mocsár, lázias nyír földű kaszálók és szántók, kőszirtos bércek tetején.

Somsarju mege, köves szántóföldek, részint kaszálók Somsarju pataka mellett.

Kögyakra alja, kaszálók.

Telek, sós és kövecses szántók.

Kisláz, kőszirtos oldal.

Mocsár mező, szántó és kaszáló.

Oza, agyagos szántó.

Sárhegye, szántó.

Alma völgye, palás szántó.

Eger alya, szántók.

Domokos hegye, szántók.

Csere mege, mocsáros hely, szántó és kaszáló.

Omlás, agyagos szántó.

Általjáró, szántó.

Mihály hegye, szántók és kaszálók.

Lövéte, északos szántóföldek.

Pokol láz, legelő és bokros kaszáló.

Kerek fenyő, kőszirtos erdős legelő. Itt van a Szent Kereszt bánya néveni vasgyár, érc kősziklák és több helyeken lévő savanyúvizekkel nevezetes bányasági lakhely.

Bánya oldala, szálas csere, ez alatt vannak az ércbányák.

Vargyas láza, fenyves erdős legelő.

Szerep reze, a Vargyas vize mellett, havasalji hitvány kaszáló.

Angyos, [166r] fenyves legelő.

Tolvajos pataka, fenyves erdőség.

Nagy erdő, bükkös erdő, ezen erdőnek nyugoti részin foly a Tolvajos pataka, mely alább Király vizének neveztetik. Ezen erdőt átvágja a Hosszu pataka.

Gyikoskő, sovány kaszáló.

Kiruly, itt vagyon egy nevezetes savanyú fürdő.

Özerezető, kaszáló.

Vargyas, kaszálók, ezen helyen átvágja a Vargyas vize.

Orotás és Vágás, bokros kaszálók.

Pap láza, ciheres kaszáló.

Réth kerek mező, szántók.

Ezen község határán van egy sós borvíz, mely gyakran használtatik, és amelynek hajtó ereje van.

Ezen községnek van igen erős sós vize.

MADÉFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.
(Fol. Hung. 1114/13.)

[266r] Helynevek Csík Madefalva községéből.

Az adatgyűjtés az alább következők:

1. A székek neve Csík szék.

2. A járáshivatal Csík Rákos.

3. Van-e a községnek egyéb elnevezése?

A község Madéfalva, egyéb elnevezéssel nem bír, ezen név országszerte ismeretes.

4. Volt-e hajdan a községnek más elnevezése? Nem volt.

5. A község mikor említetik legkorábban? Nem tudatik.

6. Honnan népesítették? Nem tudatik.

7. Mit lehet tudni a név eredetéről? Semmit.

8. A község határában nevezetes helyek következők:

Nagymező, kapta nevét arról, hogy több szomszéd falvakkal közös, nagy kiterjedésű. Ezen mezőben a falun alól vagyon egy Halom nevezetű hely, ahol is az 1764. év januárius 6. napján a székely nemzet veszedelme volt.

9. A Kismező, e kapta nevezetét az ő kicsin kiterjedéséért.

10. Alsó rét, ezen dűlő kapta nevét, hogy a falun alól vagyon, s úgy továbbá

[266v] 11. Felső rét, ez a falun felyül vagyon, azért hívatatik Felső rétnak, ellenben semmi nevezetes benne.

12. Vagyon Bogát, eztet a hajdon korban Bogáth nevű ember kezdte volt szántóföldnek művelni, s azért Bogáthnak hívatatik.

13. Morhegyes, ezen határrésznek egy éles, hosszan elnyúló ormja lévén, arról kapta nevét Morhegyes.

14. Hargithai határrész, igen magos és hideg havas, miről kapta nevét, nem tudatik. Ebben több nevezetes helyek tanáztatnak, mint nevezetesen Fátronalja, Bakvesze, Csorgó pusztája, Kőszál, Disznókut, Nagyromlás, Patakbéli vész s a többi. Hogy mikor és miért viselik azon neveket, nem tudatik.

Vannak továbbá folyóvizek is, úgymint:

Vár pataka, e kapta nevét egy igen régi emberi művnek látszó romlott várról.

Hidegvíz pataka, ez ered Hargitha havassa alsó részéből, igen hideg folyóvíz, miért is hívatott öröktől fogva s hívatatik Hidegvíz patakának. Végteré

15. vagyon Szeges nevű hely. Ennek több szeg helyei, mint nevezetesen: Kelentze, Ropó, [267r] Kollát s a többi, azért kapta nevét Szeges.

Mely felvételt, hogy tudomásunk szerint, amennyiben csak lehetett, igazságosan tettük légyen, aztot saját neveinkkel erősítsük.

Kelt Csík Madéfalván, augusztus hó 31-én, 1864.

Olti Antal bíró

György József jegyző

László Dénes

Szentes Antal

Szabo Albert

Miklos Molyzes

Olti Lajos esküdtek

MAGYARANDRÁSFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[234r] Helynevek M[agyar] Andrásfalva községből, Udvarhelyszékből.

1. Udvarhelyszék, Székely Udvarhelyi kerület, Székely Kereszturi járás.

2. E községnek csakis egyféle neve él most, s e néven ismeretes a köztünk divatozó nyelvek közül bármelyiken is, tudniillik Magyar Andrásfalva.

3. Tudunkra e községnek más elnevezése nem volt.

4. A község mikor említetik legkorábban? Nem tudatik.

5. Honnan népesítették? Nem tudatik.

6. Mit lehet tudni köztudomásból, írott vagy nyomtatott emlékekből a név eredetéről, értelméről? E részbe se bírunk köztudomással, se a nevezett adatokkal.

7. A község határában előforduló nevezetesebb topográfiai nevek ezek:

a. *Mál*, észkas hely, vizenyeges szántókból áll.

b. *Templom föld*, szántóföld, régente szent ábrahám unitárius templom mellette volt.

c. *Horgas*, szántókból áll, nevezetis onnan vette, hogy horgason járnak a földek.

d. *Erdő mege*, arról neveztetik, hogy a nagy kedei erdő megett vagyon.

e. *Magyaros*, ez erdő volt régentén, eredetét nem tudjuk.

f. *Szálás*, eredetét onnan vette, hogy szálás fák voltak benne.

g. *Tő orotás*, eredetét nem tudjuk, jelenleg ciheres, bokros hely.

Magyar Andrásfalva, október 6-a, 1864.

Tiboldi Péter falusbíró

Kereső János jegyző

MÁRÉFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[254r] Máréfalva határának leírása.

Máréfalva Udvarhelyszékbe kebelezett helység, fekszik a Hargita nyugoti oldalába eredő Fenyéd vize mindkét oldalán.

Fenyéd vize ered a tizenhét falusi Hargita nevű erdő[jéből], amely erdővel az úgynevezett Oláh(falvi) ösvénynél a Máréfalvi erdő határos, amely helység a Czekend nevű hegy felső végével szomszédságban áll. Ezen hegy alsó végénél kezdődik a Hadut név alatt ösmeretes helység.

Ezen Czekend alsó végiből ered az esőzések alkalmával sok károkat okozó, Medve nyelv nevű patak, úgyszintén a Simon patak, ami arról nevezetes, hogy kőszéntelep vagyon a partján.

Ezen községnek északi oldalán több nevezetességek találhatók, úgymint Zsigmond oldala nevű helység aljában egymás felett álló két, emberi kezek által kőszirtbe bévágott két kőbarlang, melyről a népi hagyomány azt tartja, hogy e kőlikből lőttek volna le a tatárjárás alkalmával egy tatár vezért, amiért is a tatárok elpusztítván a helységet, a máréfalvi lakók e két kőlikba találtak menedéket, ahonnan őket éhség által akarta az ellenség kicsalni, de azon fortélyhoz fordultak, hogy botra szalmát tekerve dugdosták ki e kőlik ablakán, mutogatták az ellenségnek ezen kiáltással: mi ily kaláccsal élünk még most is, ti pedig odakint éhséggel küszködtök, amire az ellenség eltávozott.

Zsigmond hegyén felyül vagyon az úgynevezett Falbük karéja, és felhat a Fenyédi orotásig, ahonnan az úgynevezett Telekság pataka ered, amely esőzések alkalmával nagy károkat szokott okozni. Ez és a Fenyéd vize összejövetelin felyül emelkedik azon hegy, amit ma is úgy neveznek, Vármege nevű fennsík, amely [254v] nevezet onnan nyerte, hogy ennek déli csúcsán állott a már alig észrevehető vára Máré vezérnek, akitől nyerte e község nevezetét, és akinek e helység tulajdona volt.

Egyéb nevezetességei nincsenek. Népeisége Máréfalvának térszen ezerötvennégy lelket, kik minyájan a magyar nyelvet beszélnek, ámbár még találhatók e községben tizenöt elmagyarosodott oláh család, kik híven ragaszkodnak nemzetiségükhöz. Máréfalván, október 8-án, 1864-ben.

MAROSHÉVIZ

(ÉS KELEMENPATAK, PLOPTYIS)⁵⁹

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 63. mft.

(Fol. Hung. 1114/49.)

[273r] Onorat Officiu Cercuale!

În urma rânduelei Onoratului Officiu Cercuale, fără număr, dein 8/7 [1]864, cu privire la descrierea lo-

⁵⁹ A Maroshévizhez került, a felvétel idején Naszód-vidéki községekhez tartozó havasbirtokokra a következő szövegrészek vonatkoznak:

„Mai încolo se însamnă [257v] că opidul Monoru mai posedă încă și o munte Dealu latu Calimani și miragii către graniția Moldaviei – tare depărtati.” (F1/3814/A. 45. mft., 257r–v.)

„Comuna Morareni mai are încă un munte, cu numele De-

curilor dein partea acestei Antistii comunale, umilit se relaționează:

Ad 1. Comuna Toplitiea română, care unguresce se numește Olah Toplitiea, azi are numirea de acolo că dein început au fost numai și numai de români locuită, afară de aceia spre deschilnire, de aceea comună secuenească Csik Toplitzá.

Ad 2. Numirea și-o trage nu se știe de unde. Se ține de cercul feciului Comit[atului] Turda, Tract[ul] Superior.

Ad 3. Comuna aceasta niciuna dată alt nume nu au avut, decât numai Toplitiea.

Ad 4. Numirea acesta și-o are dein temp necunoscută.

Ad 5. S-au înpoporat cu locuitori veniți dein deosebite părți.

Ad 6. Numirea aceasta a comunei acesteia, Toplitiea, precum și înlocuirea dein început numai de români, se știe numai dein tradiție.

[273v] Ad 7. În hotarul Toplitiei se află mai multe numiri de locuri deosebite, precum:

a. Parăul Doamnei, are numirea de acolo, că una doamnă, în călătorie trecând pre acolo, au făcut lângă acel parău una mănăstire care și astăzi se vede.

b. Plopcis, așa are numirea de la mai mulți plopi ce oarecândva s-au aflat acolo.

c. Calimănelul, așa are numele de la munții Căliman.

d. Tarnitea, așa are numirea de la deșielătura ce închipuesce una tarniță.

e. Baile, care așa au numirea de la băile de fier ce s-au lucrat înainte cu câteva sute de ani.

f. Borcut, care așa are numirea de la apa acră (borviz) pre care românii nu o număsc altminterlea decât borcut.

g. Dialu gaienilor, așa are numirea de la una pasere ce se numește pre aicea gaia, căci de aceste se află foarte multe pre acel deal.

Pre lângă care am rămas, adăogând și coala de învetictură.

Onoratului Officiu Cercuale

Toplitiea, la sept[em]briu 1864.

Prea plecați servi

+ Ștefan Vulloia

numele au scris Kolbá[?] s. k. not[ariu]

alu latu, lângă Dragoiasa, care în tot anul se folosește pentru pășunarea vitelor, împreună cu comuna Rusinmunti, pentru care se plătește contribuție anuală prin Morareni a treia parte.” (F1/3814/A. 45. mft., 259r.)

„În urmă se observează cumcă comuna aciasta [Rușii-Munți] mai are încă un munte, anume Dealu latu, deschilinită de comună și tare depertată către Moldova.” (F1/3814/A. 45. mft., 329r.)

MÁTISFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[256r] Mátisfalva községe s helyeinek értelmezése.

Erdély nagy fejedelemség, Udvarhelyszék, Bögözi járásban van *Mátisfalva* falu. *Agyagfalván* felyül délre a völgy torkolatában van, innen nyugot felé, a Székelyföld véghatárán.

A községnek csak egy neve volt eleitől fogva, *Mátisfalva*.

A körülményekből, régi határosztályokból úgy látszik, hogy az első székely telepedéskor egy volt Agyagfalvával, amelynek leányegyháza volt egészen 1761-ig, ekkor vált el és lett külön önálló egyház.

Köztudomás, szájhagyományból úgy tudatik, hogy legelsőbbben egy Mátis nevű ember telepedett volt meg e helyen, akiről annak vette nevét a helység is.

Hogy Mátisfalva székely falu sarjadék, mutatják a helynevek is.

Kép alya, minthogy hajdan a falu végén lévő dombskán kép volt, mit bizonyít az is, hogy jelenleg is az ásások alkalmával embercsontok találtaknak, hihető hogy az alatt lévő helység innen kapta a Kép alya nevet.

Vermet. Sok helyeken láthatók mind a mai napig is, hogy a régi lakosok az erdős bérceken, honnan messze láttak, lyukakat, vermeket ástak, melyekbe féltőbb jovaikat és gabonájokat a futások alkalmával elrejtették. Ilyen vermek lehettek hajdon a nevezett felemelkedett tetőn, s ebből eredett a Vermet név.

Komlos kert, hajdon nagy mennyiségben komlót termő berek, most pedig jó szántóföld.

[256v] *Temető*, *Temető környéke*, itt van a közönség temetkező helye, s innen vette a körülötte levő helyiség a nevét.

Aranyasdo, minthogy a monda szerint e helyen elásott aranydarabok találtak volt a hajdon korban, úgy kapta az elnevezést.

Árok köze, két árok közti helyiség, amint a név is mutatja.

Tanorok, bekerített káposztás helyek.

Papné vágottya, több szántókot és kaszálókot magába foglaló helyiség, régen Pap nevű család irtogatta és bírta hihetőn, kinek ma híre sincsen e községben.

Kecskés, *Kecskés oldala*, hajdon vad rengeteg, vad kecskének tanyája volt, de most silány zab termő szántó, nagyon hihető, hogy elnevezését is előbbi lakóitól nyerte.

Rakottya loka, hajdon rakottyt termő, most pedig vizenyős kaszáló és szántó.

Hargas, sarló alakú határrész, s innen van neve.

Felhagó, egy határrésznek felfele való nyilazása, innen van a felhagó neve.

Kert vége, a közönség némely telkeinek vége ütközik ezen határrészbe, s innen lett a Kert vége nevezet.

Közép láb, egy határnak közepe, ahonnan van neve is.

Erdőre menő, az erdőre járó falu útjának környéke, s innen van neve.

Hidegkut, mely helység az ott levő hideg forrásról vette nevét.

Órotás, mely erdőrészből orottatott ki, s innen van neve.

Simo tanorok, ezt egy Simo nevű ember irtogatt[a] és bírt[a] hajdon, kinek ma semmi maradéka nincsen a községbe.

Garad cseréje és *Garad alja*, ezen név eredete még szájhagyományból sem tudható, de a hely fekvését látva, mely a Hargitával csaknem aránylagos magasságban, egyenesen [257r] szembe áll, melyen két magasabb csúcs között egy nyílás vagy on, amelyen a Hargitáról megindult szél minden akadály nélkül keresztülfoly. Némely téli zivataros napok a Hargitáról megindított könnyű hópelyheket talán itt rejtik annyira el, hogy többé a Hargitát ne láthassák. Megtömi ezen helyet, mint a garadot, annyira, hogy a lakosok sokszor csak nagy munkával és erőfeszítéssel tudnak magoknak az erdőlésre utat nyitani. Az elől írt nyugoti csúcson a monda szerint roppant csereserdő terül el, de amely hely most csak bokros, kopár és silány szántó. Gondolatom szerint ezen cseréről és garad formájú nyílásról vehette nevét ezen határrész.

Gyepűre menő, ezen határrész egy határszélet hasító gyepűről vette hajdon nevét.

Hegy, mely a a Hargitával homlokegyenest állva csaknem mérközni látszik, e vidék minden mívelő földjei felett áll, silány szántó.

Halastó, mocsáros, vizes hely, innen van neve is.

Nyir, hajdon nyíres, most vad suharc, sovány zabtermő földek.

Köves, nagyon köves szántó és kaszáló határrész, honnan van e sajátos név is.

Vérkut, ez egy verhenyős környékű forrás, innen van a sajátos neve.

Szöllő oldal, ez egy délnek fekvő meredek, csaknem mívelhetetlen, régen szőlős hely lehetett.

Sómós oldal, hajdon somfát és somot bővön termő oldal, most pedig sovány suharok és gyenge gabona-termő földek.

Templommege, ezen határrész a templom északi oldala felől lévén, innen kapta a Templom háta megettí nevét.

Kerek vápa, egy, a természet által két domb közt ovális alakra formált, vápahunás hely.

Omlás oldala, sajátos név.

Rokalikak oldala és alya, ez egy szálas erdő rész, mely hajdon nagy rengetek volt, hol még most is láthatók a rokalikak, innen van ezen oldálnak és környékének neve.

[257v] *Büdös kut*, ihatatlan rossz mocsár.

Csorgos kut, ez egy jó és bő forrású kút, mely hajdan bé volt csinálva, és csorgó volt rajta, sajátos név.

Len mező, vad lent termő hely.

Kükönye széna füje, egy nagy tisztásos hely, mely sok kükénybokrot terem.

Nyires vápa, hajdon nyíres, hol még most is látható egy-egy, különben most bükkfa fiatalos.

Kovács kutja, ezt a monda szerint az erdőségbe egy kovács találta volt fel, s körüle szemet égettetett, így lett Kovács kutja, mely nevét máig is tartja.

Kósárhely, itt a hajdon korba őseink éjszakának idején a künn háló nyájak számára kosarat, kerítést készítettek a monda szerint, s innen van a Kósárhely név.

Pénzes gödör, ezen helyről az a monda, hogy ott hajdon pénzt ástak volna, s innen vette nevét.

Mátisfalva, 20. október, 1864.

Pallo Imre falusbíró mp.

Pálhegyi Mihály jegyző mp.

MEDESÉR

(ÉS KISMEDESÉR)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[258r] *Medesér* község. Közigazgatásilag Erdély országban, a Székelyföldön, Udvarhelyszéken, a Székely Kereszturi kerületben és az Etédi járásban fekszik. Hegyek közt van, semmi nevezetes folyója nincs, az kereskedelmi utaktól félre van, nagyon rossz bejárása van, azért országszerte nemigen ismeretes.

Medesér községnek más neve nincs, nem is volt, sem szó, sem régi írásból nem hallottuk, a lustrakönyvben is ezen néven lehet megtalálni.

A község említése 1600-[asok]beli irományból látszik említeni, de azelőttiről irományt nem láttunk, melybe elémlítésit találtuk volna.

Népességit a székelység idetelepedésiből kellett kapni, mivel máig is székelyek teszik népességit.

Hogy *Medesér* község néveredetit honnan kapta légyen, arról soha sem szó, sem írás útján semmit sem hallottunk, s nem is gondolhatjuk. Egyébaránt kimehetésre csupa egy útja van, Al Siménfalvára és azon keresztül a kereskedelmi útba.

Vagyon a falu közt több tekervényes utcája, úgymint Alszeg, Felszeg, Szérdék, Nyilas és Ambrus utcák. Ezeknek mind az Alszeg utcába kell csavarogni, és csak úgy mehet a kereskedelmi útba.

Rendes folyója a község közt nincsen, sok eső idején van Gaborkert pataka, Kötő és Nyilos patajai.

Kötő patak hihető [258v] azért neveződik, mivel szakadozó hely, gátlásokkal kötögtetik.

Medesér község határa három fordulóra van felosztva, egy nyomás, második búza, harmadik törökbúza és zabbal vettetnek, ezeket a nép elnevezése szerint lássuk rendre.

Határbeli helységek nevei fő dűlő és aldűlőnkénti megnevezése.

Első dűlő a *helység*, melynek utcái és árcai elébb megnevezettek, ehhez tartozik Nyilas és Olakut, mindkettő szép kaszáló rétek.

Második dűlő Verőfény, ebben aldűlők:

1. Allso verőfény.

2. Uru farka, mely nevezetit abból nyerhette, hogy ezen a helyen mind csak csupán urak földje van.

3. Szénakert, ez egy szép kaszáló rét.

Harmadik dűlő fő dűlő Árnyék, ez all siménfalvi határral szomszédoltatik, ennek aldűlője *Abrán tava*.

Negyedik dűlő fő dűlő Baladé, ennek aldűlei:

Első Létkert.

Második Első és Hátulso Baladé.

Harmadik Baladé kert, ez régen lehetett kertben tartandó, jelenleg kert nélkül a határrészek fordulásával használható kaszáló hely.

Negyedik Czete.

Ötödik Falura jövő.

Hatodik Kutas fele.

Hetedik Hoszu kert, e mai kertbe tartató kaszáló hely.

Ötödik fő dűlő Öszvény átkelő, ez siménfalvi, kadátsi és tordátfalvi határrészekkel szomszédos. Ennek aldűlői:

Első Röláb.

Második Balgaszo.

Harmadik Nagyhegy.

Negyedik Hoszu föld.

Ötödik Pap rét, ez bizonyoson onnat kapja nevezetit, hogy itt a papságnak van egy jó darab kaszáló rétje.

[259r] *Hatodik dűlő fő dűlő* Boga. Ennek alrészei:

Első Hágo.

Második Nagy tövis, ez[t] régben tövises helyből írtották ki, jelenleg szántóföld.

Harmadik Nádas gödör.

Negyedik Csergő.

Ötödik Füz patak, itten egy patak foly esős idő idején, mely veszi eredetit a medeséri és tordátfalvi erdőszélytől, keresztülfol az ötödik dűlőn, ottan Baladé és alább Létkert patak nevezetek alatt szakad belé a siménfalvi Alba patakába, és azzal együtt a Fejér Nyikoba.

Hatodik Nagy ut. Ezen dűlő a Tordátfalvi határral szomszédoltatik.

Hetedik dűlő fő dűlő Körtövéfa, ennek alrészei:

Első Galkutya, itt egy nevezetes kút van, melyből csak ritkán apad ki a víz, Galkutyának neveztetik, s úgy a tájék is, ez egy szép kaszáló rétség.

Második Horgos.

Harmadik Kerek kert, ez a falu közelébe többnyire kertbe tartatik.

Negyedik Kert szeg.

Ötödik Ropo.

Hatodik Szöllő mege.
 Hetedik Rakotya, ez egy rakottya-fás oldal.
 Nyolcadik Gál oldala.
 Kilencedik Kánás berek.
 Tizedik Nyiri.
 Tizenegyedik Tanorok.
 Ezen hetedik dűlőig mind szántó és kaszáló helyek a falu kerületein. Ezen túl kezdődik az erdő, úgy-mint:
Nyolcadik dűlő fő dűlő Ketskés, ez csak nemrégiben volt egy igen jó erdő, de minekutána felosztották, sokan a magok részeket elpusztították, ma jelen erdő és legelő. Itt is van egy árok, úgynevezett Ketskés árka, és egy nevezetes jó kút, Ketskés kútja. Ezen árok szakad a Martonos felől lejövvő Kebeled és több nevű patakába, mely árok csakugyan Tordátfalvával is hasító határszély, melyet lehet hogy ők Somos udu árkanak neveznek.
 [259v] Ezen dűlő alrészai:
 Első Borzlik, ezt bizonyosan azért nevezik, hogy a borzok máig is szeretik ott lakni, sok lyukaik vagynak, melyet a nagy fagyökök mián kiásni nem lehet.
 Második Cserebértz.
 Harmadik Két sarok köze.
 Negyedik Kopatz bértz.
 Ötödik Vágás tető, ez egy nagy hegytető, ahol minden erdőre menőnek keresztül kell menni.
 Hatodik Széles út.
 Hetedik Erős tető.
 Nyolcadik Fülök és Nagy kaszálás.
 Kilencedik Sántz alja, itt most is valami régi sáncolás hely helyen-helyen látszik, gyanítás, hogy valami tábori sánc lett volna, de nem bizonyos.
 Tizedik Táborhely, ez egy szép lapos, jelenleg tövises fás hely, itten lehetett valamikor táborozás, de nem biztos.
 Tizenegyedik Czénégető oldala.
 Tizenkettedik Kosáros.
 Tizenharmadik Kányás lapos.
 Tizennegyedik Gyertyános.
 Tizenötödik Gyükeres.
 Tizenhatodik Medve gödör. Ezen erdő részen túl megint szántók következnek, mely a falutól nagyon távol esik, Martonos és Gagy határrészei közt.
Kilencedik dűlő fő dűlő Saramás, Nagy és Kös Saramás, ezen dűlőn foly keresztül Martonos felől lejövvő patak Gagy felé le, mely Gagy patakának is nevezetik, mely Székely Keresztturnál szakad a Kükölliöbe, és ezen határrészen menyen keresztül egy kereskedelmi út is, mely jó Martonos és Etéd felől, és itt keresztülmenve Gagy közi, ott szakad a Bözöd felé járó nagy útba. Ezen dűlőrészbe ezelőtt negyven évvel épült egy cserép csűr, hol fedélcserépeket készítenek, jelenleg is fennáll. Azután az építés szaporíttatni kezdetett, ma

jelenleg van kilenc gazdaság odatelepedve, melyek Medesérhez tartoztak, a medesériek által vízmélyéki lakosoknak hívták, de a járási dűlő, tekintetes Nagy Sándor úr kis medesérieknek nevezte őket, mivel már szintén falu[v]á alakultak.
 [260r] Ezen dűlő alrészai:
 Első Felső és Alsó Berek, ez berkes helyből irtatott hely.
 Második Szabo oldala.
 Harmadik Hidegárok oldala.
 Negyedik Ambrus kölese, ezek többnyire nagy oldalos és részt-részt kopár kőszirtos helyek. Ezen dűlő csupán a martonosi határral szomszédos.
Tizedik dűlő fő dűlő Huportsos, erdős hely, nagyon hegyes-völgyes fekvése van, itt hallottam beszélni, hogy arany vagy ezüst anyagok lennének, és magyarországi bányászok járanak ez[en] helyre, ez én írás viveje, ki alól nevemet felírom, éppen szememmel láttam, mikor ezelőtt mintegy huszonhat évvel éppen ezen erdő melletti földemben arattam, hogy álló délkor két magyarországi ruhájú ember egy lovat pakkal megrakva jó készülettel bementek ezen erdőbe. Mint fiatal, után akartam menni, hogy megnézzem, hová lesznek, de az atyámék nem engedték, hogy utánok menjek. Ezen dűlő alrészai:
 Első Saramás oldala.
 Második Magos tető.
 Harmadik Pap szálása, ez a kis rész az egész erdőbe szép hely, nagyobbára tisztás, több szép itten nincsen.
 Negyedik Hideg oldal. Ezen dűlő Martonos és Gaggal szomszédos.
Tizenegyedik dűlő fő dűlő Somos udu, itt is egy árok Somos udu árkanak nevezetik, mely ezen helyen kezdve szakad belé a Gagy felő folyó patakba. Ennek aldűlője:
 Első Gyérés vágása.
 Második Ösveny oldal. Ezek is 1825-be, mikor a község erdejét osztani kezdték, jó erdők voltak, annak utána kiirtatott, s jelenleg törökbúzat termő hely. Ezen dűlő csakis Gaggal szomszédos.
 [260v] *Tizenkettedik dűlő* Görnyés fő dűlő. Ez is erdős hely, egy egész északnak fekvő hely. Ennek aldűlői:
 Első Kovár czini[?].
 Második Botostető.
 Harmadik Cseretető.
 Negyedik Lapias csere.
 Ötödik Bikito.
 Hatodik Vágot.
 Hetedik Lapias, ezen dűlő a gagy határral szomszédoltatik, ezek mind erdős helyek, kivéve Lapos csere neve alattit, az kiirtott, jelenleg tanorokba kerítve törökbúzat terem.
Tizenharmadik dűlő fő dűlő Torna, ez egy nyugotnak álló, szénát termő szép tájék, egy ormozat válassza meg a Kis kedői határtól. Ennek aldűlői:

Első Kakutslo.

Második Senyér, elválasztódik tizennegyedik dűlőtől és félvezárodik egy ezen dűlők közt délről északnak menő nagy hegyláncsal, mely hegy Torna bértzinek hívatik.

Tizennegyedik dűlő fő dűlő Felszeg fele, ennek al-dűlei:

1. Botos alja.

2. Szöllő oldala.

3. Csere oldal.

4. Köblös hágoja, és

5. Hoszu föld. Ezen név, Hoszu föld még az ötödik dűlőbe is említettik, de az más fordulóbeli hosszú föld, csakugyan min[d] két helyen a leghosszabb nyúlású földek vagynak, hihető, méltán kapták hosszúságok mián neveiket.

Tizenötödik dűlő fő dűlő Kendereskert, ez is csak egy határrész, de nem ker[t]ben tartandó. Ennek alrészei:

Első Pálmaja.

Második Szakadály, ez egy esszeomladozott nagy hegyoldal keleti része, melynek nyugoti része a fenn említett Tornát képezi.

Harmadik Réz ut.

Negyedik Medesér hegy, ez a határunkon a legmagasabb tető, ahonnan tájékozni nagyon gyönyörűséges.

[261r] Ötödik Gyakor.

Hatodik Hollovár, itten vagon egy kopac csúp domboska, melynek kék palás földjeit az apró marha, nevezetesen a ju[h] nagyon szereti rágni, messzönnen odaszalad, semmiféle burján nem nő. Keleti oldalán ezen domb Hollovár dombjának neveztetik.

Hatodik Kerektseré.

Hetedik Somaj.

Nyolcadik Forás.

Kilencedik Kar patak.

Tizedik Borsoföld.

Tizennegyedik Farkas akasztó. Ezen fennebbi két dűlő mindkettő szántó és kaszáló helyek, Kis Kede és Siménfalva határrészeivel szomszédosok, itt a helynevek bévégeződtek.

Amennyiben értettem, feljegyeztem Medeséren, augusztus 21-én, 1864.

Bartalis András jegyző s. k.

Bartalis Péter falusbíró mp.

MIKLÓSFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[262r] Miklos falva és határrészei elnevezéséről.

Miklos falva van Erdély nagy fejedelemségben, Udvarhelyszékben, Patakfalvi dullói járásban, Udvarhelytől délre, a Szőke és Hodos patakok mellett.

Mely helység ezen nevét kapta Csont Miklos nevű emberről, ki Tamásfalva nevű hajdoni faluból, mely falu ugyanezen község határán volt, telepedett ide mint első lakos, és az ő keresztnévéről kapta Miklos falva a Miklos falva nevet, és ezen családnak még máig is áll a törzse, és így Miklos falva eredetére nézve tiszta székely eredetű.

A falutól nyugotra, vagyis éppen a falu felett áll a Kis erdő nevű erdő, mely nevét állásáról vette, jelenlegi birtokosa tekintetes Sollymosi Károly úr, mely erdő előbb a gróf Kornisoké, régebben a gróf Gyulaiaké és a székely udvarhelyi vár földjéhez tartozott.

Falu tövisse, községi bokros, tövises legelő, mely arról is vette e nevet.

Balo szilvája alja, a Balo családnak ott való szilvásokról vette nevét.

Falu földje, községi legelő, amiről is neveztetik.

Falu földje alja, verőfényes, jó természetű szántó.

Méhesföld, hajdon a gróf Gyulaiak méheskertek ott léve, arról vette ezen elnevezést, jó természetű szántók jelenleg.

Gátszeg, kaszáló hely, hajdonába ott gát léve, arról vette nevét.

Lukács hű domb, mindég ezen nevet bírták.

Jegenye, [262v] az ott termő jegenyefákról neveztetett, hajdon erdő volt, jelenleg kaszáló.

Tamásfalva, hajdon falu volt, most szántó és kaszáló hely.

Lok, a hely állásáról vette nevét.

Tohely, hajdon a Gyulaiaknak halastójok volt, most a legjobb kaszáló.

Szénafű, a község terjedelmes kaszáló helye.

Nagy erdő, felerdőült fiatalos erdő, másképp magas hegylánc, északkeletnek tartva a Hargitával öszvefoly. Halvány, Temető mege, Varga kert, honnét vették neveket, elnevezésekből kitetszik.

Borju gypű, hajdon a borjúk számára gypűvel kerített kert volt, de most kaszáló.

Hernyos ponk, ez felemelkedett domb, agyagos sárgás földje van, az ott bő mértékben lévő hernyókról vette nevét, szilány természetű szántó.

Szent Lászlói patak melyéke, a Szent Lászlóról jövő patakról vette nevét, részint szántó, részint kaszáló hely.

Burján szeglete, jó természetű szántó hely, az ott bő mértékben termő burjánokról vette nevét.

Déllő, szilány szántóföldek, nyáron által az ott déllő marhák délléséről vette nevét.

Also és Felső Sás, az ott termő sásos szénáról vette elnevezését, vizes természetű hely, a szárazabb részei közepes természetű szántók.

Héjaszó, görcsös kaszáló hely, más néven nem esmeretes.

Kuvar, hajdon Kovacs, így neveztetett az ott lévő sok kovacs kőről, ez másképpen hegység, részint szántó,

részint legelő hely, nevezetes az ott lévő tóról, mely a községnek és más szomszéd helységeknek kenderáztatni használtatik.

Lokert, hajdon lókertnek használtatott, jelenleg is legelő.

Miklos falva, 26. január, 1865.

Biro Pál
Gábos Ferencz jegyző

NAGYGALAMBFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[266r] Nagy Galambfalva községnek statisztikai és topográfiai elnevezése.

1. A nagy galambfalvi község a Nagy Küküllő jobb partján fekszik, Udvarhelyszék és a Keresztur járáshoz tartozik, és csakis mind a környékbe, mind az országba ezen a néven ismerik.

Másodszor. A nagy galambfalvi községet csakis ezen néven nevezik, melynek lakosai ezerkétszáz lélekből felyül áll, pedig oly formán, hogy nagyobb része a lakosai[nak] székelyek, és mindegy negyed része a nem egyesült vallású, magyar néven beszélő románok tészik a népességet.

Harmadszor. A legöregebb emberek nem tudnak visszaemlékezni, mind pedig semmi hagyomány, sem iratok nem vezetnek vissza egyéb elnevezésre.

Negyedszer. Nincsen adatunk róla, mikor nevezetett ezen a néven.

Ötödször. Emlékezet óta lakott hely volt.

Hatodszor. Se hagyományból, se nyomtatott emlékekből nem tudhatni a név eredetét.

Hetedszer. Nevezetesebb topographiai helyeknek nevei:

Kis hegy, szántó, agyagos föld.

Széles alma fele, porondos szántó, régebben vadalmás volt.

Kerek mező, a természetől egy kerek domb, legelő.

Csorony, bokros legelő, Betfalvával határos.

Csete hegy, szántó.

Bogdány, szántó.

Hükő, szántó.

Máltető, egy magos kopár hegy, sovány legelő.

Szólló allya, most szántó, hajdon [ott] szőlő termesztett.

Keresztfa, szántóföld, az ország útja mellett egy emelkedett dombocská, hajdonba kereszt állt rajta.

[266v] Dél oldal, szántó, délnek fekszik.

Sás, jelenleg szántó, hajdonba ingoványos, mocsáros hely a Nagy Küküllő mellett.

Szék oldal, egy oldalos kaszáló hely, szóhagyomány szerint régen a tatár futáskor a kiállított örök marháinak szabad legelő helye volt.

Bagjos völgy, erdős hely.

Somos, erdős hely, régebben sok som termett.

Nyíres bértz, erdős hely.

Kis ámén, Nagy ámén, Kétt árok között, erdős, árkos, Kis Galambfalvával határos helyek.

Hegyes csup teteje, erdős hely.

Benei vágot, Muzsnával és Agyagfalvával határos Bene nevezetű szász községnek hajdon a fája eladatott volt.

Bögözi vágot, erdős hely, Bögöz községe vágta le a fáját, Agyagfalvával határos.

Kápolna, egy kerek tisztás kaszáló, szép hely.

Gogány, erdő hely, Agyagfalvával határos.

Bárdos sorka, erdős hely, által ellenbe Várfele nevezetű szántó és erdő hely, mely két hegy egy szorost képez, melyek között a Nagy Küküllő foly, az országút a folyó mellett jó Nagy Galambfalvára. Megjegyzendő pedig a Várfele nevezetű erdő hely, amely fennebb fekszik, eredeti nevét annak köszönheti, hogy hajdonába egy vár létezett, melynek a sáncromjai máig is láthatók. Továbbá pedig azon nevezetű szántó helyeken most is látható főzőedények darabjai léteznek, amelyeknek darabja egy fél hüvelyk vastagságúak, amiből lehet következtetni, hogy hajdonba egy falu létezett.

Vágás pataka nevét Vágás nevezetű falutól veszi, mely határán ered. E patak záporok alkalmával termérdek követ hoz, melyből kerítések, házak és egyéb épületek készülnek.

Kemény Vártza, mely a fenn nevezett várhellyel szembe fekszik, szántó és kaszáló, nagyobb részén [267r] gróff Kemény család birtoka.

Csere tető, jelenleg szántó, hajdon cserefatermő hely.

Liksorka, felemel[k]edett magos kőszirt, oldalain nagy lyukok látszodnak.

Hodos mál, szántó.

Király Kata loka, szántó.

Mészárszék, hajdon mézárszék volt, jelenbe szántó.

Sinai tető, erdő hely.

Tisztás, legelő a tetőn, ahonnan messze kilátás van.

Bikafalvi vágot, bikafalvi községnek hajdon eladatott volt a fája.

Szekér vár, erdős hely, tatárjáráskor számtalan szekér húzódott oda, ami védelmekre szolgált, Szent Miklos és Siményfalvával határos.

Nagy völgy, kaszáló.

Ráctova, melynek vize soha ki nem apad. Három hold területű szélje náddal bénöve, rákot, csíkot és fekete halat tartalmaz, és mindegy ezer lábni magosságú emelkedett hegyen fekszik, szántóföldektől környül környezve.

Szép mező, jelenbe szántóföld, hajdonba szóhagyomány nyomán Szép erdő nevet viselt. Ezen nevet viselő patakkal és Sáros patak, mind a kettő a határon veszi eredetét, és belészakadnak az úgynevezett Zavaros patakba, mely a falun átfolyván a Nagy

Küküllőbe szakad, ezen földön foly nagyobb részén.
Várkapu, szántó, kaszáló, régen vár lehetett, de jelenbe semmi nyoma nincs.

Kőház kertye, a falu mellett egy szép térség, nevét vette, hogy azon a helyen kőház volt, és a romjai jelenbe is láthatók.

Nagy Galambfalva, augusztus 29., 1864.

Duka János falusbíró
Kádár Pál jegyző

[NAGYKÁSZON:]

KÁSZONALTÍZ, KÁSZONFELTÍZ

ÉS KÁSZONIMPÉR

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[421r] Kimutatás a Kászonfeltíz, Altíz és Impér helyneveinek magyarázatáról.

1. *A falu részei:*

Kászon, Gázon ős scytha vezér neve.

Kővár, a Feltíz felső része, vár nincs, valószínűleg gúnynév.

Csáburde, hajdan Kászon Altíznek volt neve.

Impér, Imperium, lakosai legősibb telepnek tartanak.

Bakmáj, Impér egyik része, nem tudatik a név eredete.

Doboj, Impér része. Sok falut neveznek így a Székelyföldön.

2. *Vizek:*

Kászon vize, foly Három Székre, ennek mellékvizei

Kend pataka: Kend = Kund scytha vezér.

Büdös pataka, áradáskor kénes szaga van.

Tekerő pataka, neve járásától van.

Bakmáj pataka, a faluról neveztetik.

3. *Hegyek:*

a. *Feltíz és Altízből*

Piripo, ős scytha név, Halászkutnak is hívják.

Bas, ős scytha név.

Baska, detto.

Vész sorok, sűrű erdő volt és vészes.

Pokolkut sorka, üst alakú völgyes rengeteg erdő környék.

Úz, Uzd scytha vezér.

Körös bércz, kőrisfa.

Gál havassa, családnév.

Fejérkő, kőszirtek fehér színe.

Répád, scytha név.

Esztena sorok, esztena hely.

Lesőd, Kászon határőr helye (ma a szegény kászoniak távulról lesik, hogy ok nélkülük Csík bírja).

[421v] Kend – Kund scytha vezér.

Gyertyános, gyertyánfák.

Szetye, Szittya scytha név.

Szetye vára, detto, most szántó.

Méreg facsaro, zászpa és más mérges növény bőven terem.

Bod völgye, ős székely család Bodók itt laknak.

Fajdas sorka, fajdak találtattak.

Kocza, sertés.

b. *Impéri hegyek*

Szarvas kő, külső alakjától.

Tekerő havassa, Tekerő patakától.

Fenyő bércz, fenyves.

Hegyes kő, külső alakjától.

4. *Határrészek:*

a. *Feltíz és Altíz*

Sepszi pad és Sepszi mező, Sepszi ős székely név.

Küpus, forrásoktól van neve.

Mező által, két határ között.

Pincze hát.

Eb hát, tiszta elnevezési oka bizonytalan.

Györke hátja, Györ, Györke, Gyező, ősi scytha név.

Kanda, Kand, Kend, scytha név.

b. *Impér*

Akasztonyak, bitófa helye.

Borbáth völgye, székely családnév.

Damo, ismeretlen név.

Vászé, ismeretlen.

Vaskandor, serpenyő alakú völgy.

Csuna hegy, csúnya, magyar szó.

Göncz, gönc, gömb alakú.

Kosos, valami régi gazdasági használatról kapta nevét.

Bank völgye, Bank ős név.

[422r] Tetves völgy, kaphatta nevét a számtalan bogárról, mely nyáron a legelést lehetetleníti, és szénájáról, melytől a barom elsoványodik.

Szarvas kő, szarvas alakú külseje.

Nád.

Nagy Pest oldala, pest, pest alja, székely tüzelő sokban hasonlít ehhez.

Inczás alja, oka nem tudatik.

Tömlő hozó, a tömlő túrót itt szállították be.

Lompérok, nem tudatik, hacsak nem a német „Lump”.

Ebes vápa, vadászhely.

Büdös szék sorka, földgyantás források láthatók.

Bartók, székely név.

Nád kosza, nem tudatik.

Szilvás, szilvafák vannak.

Hímös, hím.

Lassu ág, Sebes ág, patakjaik tulajdonságától neveztetnek.

Székely sorka, ősi név.

Méhsöd, méh sok van.

Szallonnás vápa, makkoló hely.

5. *Kászon régiségei:*

Katalin kápolna, fekszik Feltízen kívül, ősi hagyomány szerint még őseink pogány korában épült.

Az anyatemplom, melynek szentélye 1487 táján épült.

6. *Ős családok:*

Kászon Feltízben Patakiak, Balások, Bodók.

Altízben Csürösök, Lukácsok.

Impér[ben] Balások, Ferencziek, Mártonok, Gazdák, Kisek.

[422v] A túlírt helynevek értelmezését régi okmányok hiányában a leszármazott szóbeli hagyomány nyomán elkészítettük

Kászon Altízben, 1864. október 18-án.

Székely Lajos lelkész s. k.

Bodó Imre bíró

Feltíz részéről Cseke Ádám jegyző mp.

Kászon Altíz részéről Csürös Antal jegyző.

Kászon Impér részéről Balás Ignác jegyző mp.

NAGYKEDE

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[268r] Helynevek Nagy Kede községéből, Udvarhelyszékből.

Először. Udvarhelyszék, Székely Udvarhelyi kerület, Székely Kereszturi járás.

Másodszor. E községnek csakis egyféle neve él most, s e néven ismeretes a köztünk divatozó nyelvek közül bármelyikén is, tudniillik Nagy Kede.

Harmadszor. Tudunkra e községnek más elnevezése nem volt.

Negyedszer. A község mikor említetik legkorábban, nem tudatik.

Ötödször. Honnan népesített, nem tudatik.

Hatodszor. Mit lehet tudni köztudomásból, írott vagy nyomtatott emlékekből a név eredetéről, értelméről? E részben se bírunk köztudomással, se a nevezett adatokkal.

Hetedszer. A község határában előforduló nevezetesebb topográfiai nevek ezek:

a. Tanorok, ennek felerésze sátét terem, a másik része jóféle szénát, ezt tövissel kerítik.

b. Ezután következik Vári tanorokja, ez egy teres kaszáló, egy Várinak tanorokja volt, arról vette nevét.

c. Nyír oldala, ezek sovány földek, nyír- és cserefák voltak rajta.

d. Bor gyepű, ezen szántók és kaszálók, gypűvel volt kerítve, onnan vette nevét.

[268v] e. Sás, ez olyan бүдös szénát terem, hogy az ember megtikkad a szagjától, ennek közepében nagyon egy kút.

f. Szarvas fejtő, ez egy nagy hegy, ahol terem roszmarint és citrus.

g. Kutfő, innen ered a község között folyó patak.

h. Dios, ez egy ciheres és fiatalos erdő.

i. Kenderes kert, szántók és kaszálók, ez ennekelőtte kertbe volt kerítve, még halastó is volt benne.

k. Nyalo, ciheres, bokros legelő, meredek oldalos hely.

Nagy Kede, október 6-án, 1864.

Fekete Lajos jedző s. k.

Fekete Daniel falusbíró

András Mihály esküdt

NAGYSOLYMOS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[270r] Erdély nagy fejedelemség, Udvarhelyszék, Bözödi járásba, Nagy Solymos községéből helynevek.

1. Nagy Solymos községe fekszik Udvarhelyszékben, Székely Kereszturi kerület, Bözödi járásban, mely is körül szomszédoltatik hét falu határaival, úgymint keletről kis solymosi határszélén lévő bércél, délről Oláh Andrásfalva határa Közös pataka. Nyugotról Oláh és Magyar Hidegkutak határai, északról Rava, erdő szentgyörgyi erdős határszélük és bözödi határ, úgy erdős helyeivel.

2. Nagy Solymos községének ezen nevének több nevezetése nincs. Lakják ezt magyarok és az anyanyelv is az.

3. Ennek hajdonába is más nevezése lett volna, nem hallatott semmi arról.

4. Emléke nagyon régi, a magyarok bejövetele óta mindéig fennáll a traditio szerint.

5. Népesedett az itt megtelepedett és bėjött hajdoni magyarok utódaiból, kik székely joggal bírtak.

6. Köztudomás, hagyomány, írott vagy nyomtatott emlékből semmit nem tudhatni.

7. A község határában előfordulnak a következő helynevek, úgymint:

Kaszabük, melynek tetején lenyúlik egy bércél, mely is megválasztja a két falu határát, tudniillik nagy és kis solymosi határokat egymástól, és nagyobb részint szántó, kevés kaszáló benne. Ez nevezetik jelenleg második dűlőnek is.

Ezen alól Aranyas domb harmadik dűlő, ez is hasonló a második dűlő Kaszabükhez. Itt a faluból az országútja kijövén, menyen egyenes vonalba [270v] Oláh Andrásfalva fele, és [van benne] egy patak, mely a határon lévő völgyekből ered.

Negyedik dűlő Kellő mege, ez esik nyugotra, itt jó le egy közlekedő út Hidegkutak felől, és a határszélén [van] egy patak, mely Közös pataknak neveztetik. Ez is többnyire szántó, nagyon ebbe egy kősziklás hely is Görgénkö név alatt, és összeütközik a határszél két Hidegkutak határaival.

Bálványos, ez az ötödik dűlő, ez inkább szántó, kevés kaszáló, és egy darab erdő rész is van benne, és itt is [van] egy magos kőszirt.

Toofő a hatodik dűlő, ez hasonló az ötödik dűlőhöz, találhatik ebbe [a] dűlőbe egy jó mezei kút bőv vízzel.

Hetedik dűlő *Nyáras völgy*, ez erdős hely több mellékes nevű erdő részekkel, példának okáért:

Konoshegy, ez nevezetes arról, [hogy] a körül lévő vidékbe a legmagosabb hegy, hol 1842-be, mint emlékbe van, egy mérnöki jegy emeltetett volt négyszögű kis torony forma alakba, kelet, dél és nyugoti részei feketén, az északi megmeszelve fején volt.

Oláh ösvény, Szálványa és Venikési erdők, ezen erdős helyeken sok kiirtott helyek, puszták léve bekerítve, szántó és kaszálóknak használtatnak. Itt van az úgynevezett *Lotz*, hol 1842 előtt az ország útja keresztülért Nagy Solymosból Erdő Szentgyörgy felé.

Ropo allya nyolcadik dűlő, itt több apró völgyek vagynak, szántó, kaszáló és ciheres bércekkel, és benne egy-egy kis csergedező folyókkal.

Kilencedik dűlő Csétsén büke, ez is hasonló a nyolcadik dűlőhöz, és határozódik a kis solymosi határszéjen való bérccel, mely megnevezett helyek kerekén békerítik Nagy Solymos községét.

Megjegyzendő a hetedik dűlőről végül az is, hogy az öszveütközik a magyar hidegkúti, ravai, erdő szentgyörgyi, [271r] bőződi és nagy solymosi erdőrészekkel, és egészen északra fekszik.

Ennyit tudhatni Nagy Solymos községe[beli] helyek neveiről.

Nagy Solymoson, július 12-én, 1864-be kiadatott

Szentgyörgyi László jegyző mp.

Déé Mihály falusbíró,

névaláírója Szentgyörgyi mp.

Szabo István mp.

Szentgyörgyi Lajos m. k.

Engi András m. k.

Szabo András s. k.

NYIKÓMALOMFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[248r] Helynevek Malomfalva községéből, Udvarhelyszékből.

Malomfalva községe tartozik Udvarhelyszékben a Parajdi járáshoz, éspedig a községnek egyféle neve él most, úgymint Malomfalva, és esméretes országszerzte, s csak magyar névvel bír. Továbbá pedig semmi más elnevezésről, honnan eredett és népesedett, semmit se lehet tudni.

Malomfalva pedig fekszik a Fejér Nyiko vize folyása mellett egy meglehetősen térségben, és jelenleg áll százharmincnyolc lakosból, és a nevezett térség területében léteznek kertek és gyümölcsösök, úgymint: *Pusztá, Oláhnos kert, Potyo.*

Malomkert, mely nevét kapta most jelenleg is jó karban tartva malomról.

Gálffi kert, nevét kapta mint[egy] ezelőtt egy negyven évvel, mely éppen Gálffi-birtok volt. Ezek mind jó használható kaszáló és gyümölcsöskertek.

Künn a helység határán vagynak több különféle nevezetű határrészek, melyek fel vagynak osztva hét dűlőre, úgymint:

I. dűlő az *helység* területe.

II. dűlő *Bogánts*.

III. dűlő *Gyertyános*.

IV. dűlő *Hid loka*.

V. dűlő *Lenke*.

VI. dűlő *Avas oldal*.

VII. dűlő *Patakfő*.

Az kik magokban foglalnak 929 hold 875 négyszögöl területű szántót, 358 hold 1327 négyszögöl területű kaszálót, 151 hold 697 négyszögöl területű legelőt, 451 hold 844 négyszögöl területű erdőt, 67 hold 1347 négyszögöl területű terméketlent. Úgymint: *Bogántcs, Darvasmező, Szilvás patak oldal, Szotyó*. Ezek nagyobbbrészt szántó, kevesebb kaszáló és legelőből állanak. Továbbá *Csenkesz, Jászoly mege, Jászoly teteje, Jászoly oldala*, [248v] *Kutszeg*, ezek szántó részek és kevés kaszálóval vegyes helységek.

Tilalmas allya, mely nevét a felette létező, nemrégén feltiltott erdőről kapta, és arról neveztetett, mely sovány és sárog agyaggal vegyes szántókból áll.

Ravaszlík, Musdörösztés, ezek kevés szántóból és több legelőt foglalnak bé.

Págása, Bodomots ára, Réth és Orotvány és Illye[?], ezek részint lapályos és részint szárazabb, alatt fekvésű kaszálók.

Hidloka, Réth pataka, Gyakor allya, Beke szege, Agyagas, Gyepjűszeg, Nyires allya, Kerek körtövély hágoja és Hosszuhegy, ezek északnak álló és részint vizes természetű szántók, kevés legelővel vegyíték határrészek.

Toh pataka, Falu tanoroka, Pap kertye, Gáll tanorok, hídnál való kert. *Mengetz és Mengetz allya*, ezek közepszerűleg használható, alatt fekvésű kaszáló részek. *Avas oldal, Avas tető, Pad, Nagy hegy, Ördögös tető*, melyek magosra felemelkedett sovány szántó részek.

Szejké, Szék dombja, Szék oldala, Csonka tövisse, Nagy által, Szent Márton tövisse, ezek napkeletnek álló és közepszerűleg használható, oldalas szántó részek.

Cserekeret, Kis csere, ezek kapták neveket [onnan, hogy] hajdon csereerdő volt, és azért neveztetik, mely részek sovány szántó és legelővel elegyített határ részek.

Patakfő, Völgy, Kis által, Oldal, Mikets hágoja, ezek délnek álló és közepszerűleg használható szántó részek.

Ugron réth, mely éppen jelenleg is Ugron-birtok, és arról neveztetik.

Veskert, Tanorok, ezek jó fekvésű és jó használható kaszáló részek.

Malomfalva határa széleyein vagynak erdős helyek, úgymint:

Lengyelfalva község határokkal öszveütköző *Tilalmas* és *Bikolts* nevű helyek, most jelenleg feltiltott vesszős és ciheres erdők.

Úgy Lengyelfava és Sükő összeütköző szeg határai szomszédsága felől *Musdalo*s és *Szeke*rén, részint fiatalos, kevés bükk fiatalos, elegyedve.

Kis Gyakor, *Lenke*, *Lenkefeje*, *Nagy Lenke* és *Kis Lenke*, [249r] ezek bükk fiatalos, kevés gyertyánfával elegyedve, feltiltott erdőrészek.

Sátisa cseréje, egy felosztott ifjú cserés erdő, melyet makkolás végett és termés idejében lehet használni.

Végre Malomfalva község határán vagynak gyengén folyó patakok, úgymint az Lengyelfalva község *Telekság* nevű erdősétől megindulva, és nevezetik *Telekság patakának*.

Ugyan az sükei erdős határrészről megindulva és délnek folyva, nevezetik *Szeke*rén patakának.

Ugyan a malomfalvi határrész *Nagy és Kis Lenke* közötti erdős helyek közt folyását megkezdvén, nevezetik *Réth patakának*. Ezen három nevezetes patak tisztán folyó, és mind marhának, mind házi állatok számára jó használható, egészséges folyó patakvizek. Ezen három részről folyó patakok Malomfalva határán összefolynak, és együtt is nevezetik *Telekság patakának*, és Malomfalva napkelet felőli végén keresztülfolyna, és a Fejér Nyíko vizébe való ömléséig tart.

Kiadta augusztus 15-én, 1864-be.

Székely Mihály jegyző

OCFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[273r] Oczfalva községe és helyneveinek értelmezése. Erdély nagyfejedelemség, Udvarhelyszék, Bögözi járásban, a Nagy Küküllő vize mellett, Udvarhely székvarostól egy óra távolban dél felé fekszik, a Nagy Küküllő bal partján.

Oczfalva falu északról Bikafalva, nyugotról Bögöz, délről Miklosfalva között fekszik.

A közönségnek neve telepedéskor Nyolczfalva volt, azért hogy csak nyolc gazdából állott falu volt, de mivel többre szaporodott, neveztetett Oczfalvának. Ezen nevet a régiek s őseink tudásul hagyták.

Hogy Oczfalva székely eredetű falu, mutatják a helynevek is.

Tökés, régen füzes berek volt, a füzes kiirtatott, szántóvá vált. Hogy a sok tiszta töke még megvolt, neveztetett el Tökés rétnek, máig is ezen nevet viseli Tökés rét.

A *Malomrét* fekszik észak és keletre a Nagy Küküllő és északon lévő bikafalvi és oczfalvi két malomra járó folyóvizek közt, s minthogy a két malmok szomszédságai, Malomrét nevét máig innen hordozza.

[273v] A *Lok* fekszik napkeletre, véggel a Nagy Küküllőre járnak ezen szántók, mivel ezen határban ezen földek legjobb lapályú földek, s gabonát alkalmas termők, azért neveztetett Loknak, nevét innen kapta.

A *Bük alja* keskeny vonalba nyúlik keletre, északról a Nagy Küküllő, délről egy kis erdőcske, melybe egy rész vad gyümölcs fákkal, úgy mint vadalma-, vacorkorfa, somfa, és tűzre használható fákkal, a más része egy keskeny élbérc, fennálló bikfákkal vadnak bébo-rítva, s hogy ezen bükkös erdő felett van a bükk alja szántójának, ezért neveztetett Bükk aljának.

A *Lokláb* fekszik keletre, s mivel a lokok ezen szántókra járnak büttel, azért neveztetett Loklábnak.

Nyires or, *Büdös kut*, fekszik keletre, ezen földek árkos, selyménkes, rossz anyagú földek, lapályos helyein бүдös posványok, egészséget rontó vizekkel léteznek, hogy ezen helyek rossz kutakkal s vizekkel gazdálkodnak, Бүдös kut nevét innen viseli.

[274r] *Nyír bérce*, fekszik keletre, ezen szántók sárgás meszes, szivályos, igen sovány föld, úgyannnyira, hogy az ugyan jól meg nem kúrált földekben oly törpe gabona termik, hogy azt a régi időben a földet gyengébben művelő lakosok ollóval szedték le, azért neveztetett Nyír bérczinek.

Héjaszo, keskeny kiterjedésben nyúlik keletre, gyenge oldalossága mián a záporos esők keskeny jászoly formájú sűrű árkot mostak, azért neveztetett Héjászonak.

Külső Héjaszo, *Jászo cseréje*, belől szántók, kívül most kaszálók, ezen szántók régen is szántók voltak, a kaszáló helyeken csere volt, azért a régi Héjjaszo cseréje nevét most is viseli.

Bük feje, szántók, egy része alkalmasabb, a más része oldalos, északnak álló, nagy kúrával gabonatermő földek, nyugotról egy kis бүккös erdő nyúlik reá, azért régi nevét most is viseli Bük feje.

Bük, *Hosszu erdő*. A Bük északról keletre nyúlik, бүккfát termő fáiról, valamint régen, úgy most is Bük erdőnek hívatik. A Hosszu erdő fekszik délre, keskeny, hosszú, azért Hosszu erdőnek hívatik régen, úgy most is Hosszu erdőnek hívják.

[274v] *Cserefele*, *Csipkés*, szántók, fekszik délre, a nyugoti felén régi időben egy igen szép csere, most a helyin vad gyümölcs fák léteznek, a régi Cseréről most is Cserefelinek hívják.

Fejtő, a fejtő marhatenyésző község helye. Fekszik délre, igen magosan felemelkedett, részint kősziklás, részint magos gyér[hely], szállingó füves nemű, helyein fejtőhöz hasonló, a föld színén elfolyó füvet termik, az ily fejtő formájú fű terméséről vette nevét, hogy Fejtő.

Köves kut, vagyon a község Közepső határa déli részében, szántók, emellett, vagyis ezen szántóknak déli oldalában egy kősziklás oldal, melynek alatta egy igen jó vízzel bővelkedő kút, ezen szántó hely ezen kútról viseli nevét, hogy Köves kutt.

Kuvar csere, fekszik az oczfalvi határnak déli részében, régi tudomás szerint igen szép nagy cserefák léteztek benne, azért máig is a Csere nevét viseli.

[275r] *Gyepü alja*, szántó, fekszik délre a Miklos falva felé felmenő nyugoti részében és a Miklos falváról lefolyó patak keleti részek között, ezen hely nevét tudomásunk szerint onnan vette, hogy keletről lemenő országút mellett falu gyepűje tartatott, amely a két határt egymástól elkülönítette, azért máig is Gyepü aljának hívják.

Patak melyéke, szántó, fekszik a nyugoti részben, keletről a Miklos falváról lefolyó patak, nyugotról a Nagy István és Kis István nevű erdők, ezen hely nevét eredetikepp onnan vette, hogy a keletről lefolyó patak mellette foly, ma is Patak melyékinek hívják.

Szőllő vápája, fekszik az északi és déli részek között, mind az északi, mind a déli rész magosan felemelkedett, kétfelől az északi rész régen szőlőtermő hely volt, Szőlő vápája nevét onnan vette.

Kert fele, fekszik a nyugoti rész között, a faluból kijáró kertek büttel való kijárások között, Kert fele nevét innen viseli.

Nagy föld, Köves oldal. Alárd erdeje, részint szántó, részint erdős, részint bokros. Ezen hely fekszik északról a mellette lefolyó Nagy Küküllő és délről a Bögöz felé átmenő országút között. Régen Alárd-birtok volt, máig is azt viseli, az Alárd nevet.

[275v] *Bokor közi*, fekszik a Bögöz fele forduló nyugoti és keleti részek között, ennekelőtte kaszáló bokros hely volt, most pedig szántóvá vált, nevét most is Bokor köziről nevezik.

Hargas, hosszú, hargason járó földek, nevét most is viseli.

Nagy István, erdő, nevét onnan vette, hogy Nagy István birtoka volt, ma is nevét viseli.

Kis István, erdő, nevét onnan kapta, Nagy Istvánnak volt fia Kis István, egy darab részt adott fiának, Kis Istvánnak, máig is Kis Istvánnak hívják azon erdő-részt.

Erdő hátya, legelő és szántó, fekszik a déli és északi részek között, nevét onnan viseli, hogy keletről egy gyéres erdő van előtte, azért máig is Erdő hátyának hívatik, mint régen.

Oczfalva, 1864. november 10-én.

Orbán Mozes falusbíró m. k.

Biro István jegyző m. k.

Székely Moses m. k.

Hogyai Josef m. k.

OKLÁND

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[168r] Helynevek Homorod Oklánd községből, mely Udvarhelyszék, Homorodi járásban fekszik.

Először. Homorod Oklánd község szomszédjai északról Karátsonfalva, keletről Vargyas, délről Ujfalva, nyugatról Város falva.

2. Oklánd községe eredeti nevét honnan vette, nem tudható, őregeink is másképp hívatni nem tudták, nem hallották, régi irományaink pedig, melyekből valami utasítást a helység neve származása, vagyis eredetéről kikapni lehetne, nincsenek. Ezen ragaszték neve pedig, Homorod onnan ered, hogy a Homorod folyamának egyik ága, mely ered ez Oláh falun felyüli domb alatt, és a nevezett falun vagy helységen keresztülfolyna mintegy hat-hét mértföldnyire leendő folyása után beléönt az Oltba Ugra szász helységénél.

3. Nem volt Oklándnak más elnevezése soha.

4. Tudomás szerint mindig Oklándnak hívatott.

[168v] 5. Az eredeti megtelepedéstől fogva mindig törzsökös magyar és székely nép lakja.

6. Úgy tudjuk, hogy eredetileg is Oklándnak nevezetett, értelme is csak Oklánd, s más nyelvű helység is Oklándnak nevezik.

Második dülője Oklándnak *Nagymező*, egy szép gabonatermő mezeje az írt helységnek.

Harmadik dülő *Kerekmáj*, egy nagyszerű kerek domb, melynek fekvése alól szélesebb sokkal, mint felyül, úgyannyira, hogy csaknem egy máj forma alakot képez, és eredeti nevét is csakugyan onnan vette.

Negyedik dülő *Pusztamalom* és *Falbük*, mindkét helynévről eredeti származására nézve annyit mondhatni, éspedig: az elsőről, hogy a régebb időben lehetett az írt helyen egy malom, és az a víz nemléte, hiánya miatt pusztásodni, pusztulni kezdett, és erről neveztetetett csakis Pusztamalomnak. Falbük pedig erdős hely lévén, jórészt lehetett találni ottan kerék-falnak való fát, s arról vette neve származását.

Ötödik dülő *Kustaj oldal*, hogy honnan vette eredeti nevét, nem tudhatni.

Hatodik dülő *Üllő völgye* és *Gyakor*, az elébb megemlített helynévről annyit mondhatni, hogy az [169r] Oklánd helységnek egy szép kaszálója, melyen midőn tudnillik nem használtatik, a ludak legjobban találják magokat, s minthogy az üllük nyári időkben a pipéket gyakran vadásszák, s néha-néha, ha szerét tehetik, meg is fogják, mi az írt helyen is többször megtörtént, tehát arról neveztetett Üllő völgyinek, és gyakor azon okból, hogy az írt helynek a földje is nevét hordja magával.

Hetedik dülő *Hosszu hegy oldal* és *Bene hegy*. Hosszu hegy eredeti nevét terjedelmes hosszúságáról vévén, Bene hegye pedig, hogy honnan, nem tudható.

Homorod Oklánd, 1864. augusztus 7-én.

Kováts Dániel jegyző

OLÁHANDRÁSFALVA

(ÉS ÚJLAK)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[284r] Helynevek. Az adatgyűjtés következő kérdőpontokra terjed ki.

Először. A megyének, kerületnek, járásnak neve, hová a község tartozik. Küküllő vármegye, Nádosi járás.

Másodszor. A községnek hányféle neve él most, melyik neve bír csak helybéli elterjedéssel, melyik ismeretes országszerte. Kétféle neve van, *Oláh Andrásfalva*, románul Szetsel, nevezetes mindkét neve országszerte. Harmadszor. Volt-e hajdon a községnek más elnevezése. Nem volt.

Negyedszer. A község mikor említették legkorábban. Nem tudatik.

Ötödször. Honnan népesítették. Nem tudatik. 1848 előtt gróf Gyulai két udvar[a] szolgálából, oláhok, beszélnek magyarul.

Hatodszor. Mit lehet tudni köztudomásból, hagyományból, írott vagy nyomtatott emlékekből a név eredetéről, értelméről. Nem lehet tudni semmit.

Hetedszer. A község határában eléforduló többi dűlők s azoknak négyfelőlről szomszédosítása és a nevezetességet érdemlő megemlékezéssel következnek:

Első dűlő a Község kertjei, mely áll veteményes, szántó, kaszáló és terméketlen jóságokból. Itten van gróf Gyulai Lajos úr és báró Szent Kereszti Sigmond uram őnagyságoknak két udvarok, nagy szántó és kaszáló, gyümölcsöskertekkel. Itten van az első földesúr kertjében sok indiai plop fák és a két Hidegkutról, Nagy és Kis Solymosból kijövő patak az udvari tószéjnél kettészakítja, alább az egész községet megválasztja az udvari kerttől, és van egy kétkövé malom is, báró Szentkeresztié.

Második dűlő Felső forduló, Szeszú ketsedi, szép rétes szántóföld, Kis Solymosból lejöő patak délről mellette foly el, és a Magyar és Oláh Hidegkutról eredő és Nagy Solymosi patakkal egyesülve a nyugat felől való részén foly el, mely nevezett patakok sokszori megáradásai mián gyakran elborítsák, és ezen folyók Sárdon alól befolyanak a Nagy Küküllőbe. Ezen dűlőt szomszédolja keletről a [284v] kis solymosi határ, délről a Kis Solymosból lejöő patak, nyugotról a Hidegkut és Nagy Solymosból lefolyó patakok, északról a Kis Solymos[ról] Nagy Solymosra menő közlekedő út. Itten törökbuza természetetik, de a vízáradás mián, mivel igen alatt való hely s nádas, ritkán ad meglehető termést. Egy része kaszáló, de rossz sáttér terem, hal is ritkán szokott termeni az irt patakban, ez gróf Gyulai Lajos úr őnagysága birtoka.

Harmadik dűlő Intre furts, áll szántókból, kaszáló igen kevés van benne. Vannak magos meredek csúcsos hegyek is benne. Itten van gróf Gyulai Lajos úr-

nak egy feljül csupa kétkövé lisztelő malma, melyről az az jövendülés, hogy mikor sokat jár, az környékben kevés gabona terem, mivel helységünk sárga agyagos föld, s nem szenved a sok esőt. Ezen dűlőt szomszédolja keletről a Második dűlő, délről a gróf Gyulai Lajos úr őnagysága szőlője, nyugotról a Hetedik dűlő, északról a Hidegkutakról lefolyó patak. Itt is a nevezett patak sokszori megáradása mián történik kár. Ezen dűlőt a község lakói bírják.

Negyedik dűlő Intre delme, szántókból áll, van benne egy meredek csúcsos hegy, ezen hegynek neve Pap hegye. Szomszédjai keletről a Nagy Solymosi határ, délről a Harmadik dűlő, nyugotról a Hatodik dűlő, északról az Ötödik dűlő. Ezen dűlőt is a község lakói bírják. Van csakugyan egy kicsin báró Szent Kereszti Sigmond úr őnagyságának is benne.

Ötödik dűlő Szeszú portsi, egészen kaszálókból áll, lónak való rossz, korán süllő, és sötét szénát terem. Ezen dűlőt szomszédolja keletről az Ötödik dűlő, délről a Hatodik dűlő, nyugotról a Hetedik dűlő, északról a Nyolcadik dűlő. Ezen dűlőt is a község lakói bírják.

Hatodik dűlő Doszu portsi, mely áll szántókból és kaszálókból. Ezen dűlőnek szomszédja keletről az Ötödik dűlő, délről a gróf Gyulai Lajos úr szőlője, nyugotról a Hetedik dűlő, északról a Nyolcadik dűlő, ezt is a község lakói bírják.

[285r] Hetedik dűlő Berku, áll nagyobb részén kaszálókból, kevés szántó, a kaszálókon sok siska terem. Szomszédjai keletről az Ötödik dűlő, délről a gróf Gyulai Lajos Zepogyia nevű gyümölcsöse, nyugotról a Tizenegyedik dűlő, északról a Kilencedik dűlő. Ezt is a község lakói bírják.

Nyelcadik dűlő Fátza portsi, ez nagy résziben szántókból áll, kevés kaszáló. Szomszédjai keletről az Ötödik dűlő, délről a Hatodik dűlő, nyugotról a Hetedik dűlő, északról a Kilencedik dűlő. Ezt is a község lakói bírják.

Kilencedik dűlő Intre berkutze, áll szántókból, kaszáló igen kevés, jó művelést és trágyázást kíván. Szomszédjai keletről az Ötödik dűlő, délről a Nyolcadik dűlő, nyugotról Do Szurdukuluj, északról a Tizedik dűlő. Ezt is a község lakói bírják.

Tizedik dűlő Dupa merész, áll szántókból és kaszálókból. Szomszédjai keletről a Nagy Solymosból a határszáron lefolyó patak, délről a Kilencedik dűlő, nyugotról a Tizenkettedik dűlő, északról megint Szurdukban a gróf Gyulai Lajos és báró Szent Kereszti Sigmond úr őnagyságok láböldjök mellett lefolyó Szurduk árka, ezt is a község lakói bírják.

Tizenegyedik dűlő Szupté, áll szántókból és kaszálókból, van a tetején egy meredek csúcsos hegy. Nevezetes ezen hegy, mert látható napkeletről nyugot felé egy nagyon régi sáncolás. Szomszédjai keletről a Tizedik dűlő, délről a Hetedik dűlő, nyugotról Újj

lok hegy teteje, északról a Tizenkettedik dűlő. Ezt is a község lakói bírják.

Tizenkettedik dűlő Szurduk, mely áll szántókból és kaszálókból. Gyönyörűsége szép völgy, van benne kevés [285v] bokros erdőrészeske is magos csúcsos meredek hegygel. A kaszálókon sok siska terem, és egy innét eredő kis patakocska, mely a völgy fejből indul, és beléfoly a Hideg Kutakról folyó patakban, megválasztja a község lakói nagyobb részt kaszáló birtokát a gróf Gyulai Lajos úr és báró Szent Kereszti Sigmond úr őnagyságok nagy láb szántóföldjéktől. Ezen dűlő szomszédjai keletről a Tizenegyedik dűlő, délről megint Szupte, nyugotról Ujlok nagy teteje, északról Oláh Hidegkuti erdő.

Tizenharmadik dűlő Poka, mely igen gyönyörűsége völgy. Vadnak benne több igen kellemes jó hideg források, melyből ered egy kis árkocska, és beléfoly Ujlok patakában, nem szokott kiszáradni. Itten sok siska és kökény terem. Van itten nagy erdő, mely cse-re-, bükk-, magyaró- és borzafából áll. Szomszédjai keletről a Tizenkettedik dűlő, délről a Tizenegyedik dűlő Ujlok, nyugotról a buni Ujlok patakja, északról az oláh hidegkuti erdő. Ezen dűlőt merőben gróf Gyulai Lajos úr és báró Szent Kereszti Sigmond úr őnagyságok bírják, mind tagosított birtokok.

Tizenegyedik dűlő Ujlok, mely áll kaszálókból, szántókból, erdőből, gyümölcsösből, itten is sok siska terem. Vagynak jó források, mely egy árkot formál, és beléfoly Ujlok patakjában. Ezen források nem szoktak kiszáradni soha, itten van gróf Gyulai Lajos úr és báró Szent Kereszti Sigmond uraknak egy törzsben hat házak, külön távolabbszóra egy más őrzőház csűrőskerttel együtt, ez utó[bbi] báró Szent Kereszti Sigmond úré, az első hat közt van gróf Gyulai Lajos úri őnagyságának mező- és erdőpásztorai csűrőskertje és igen szép méheskertje, és egy más lakja is van, mindkét földesúrnak szilvása, és az egész [286r] dűlő a két földesúré, a benne létező lakókkal együtt. Ez tagosított birtok, nagy csúcsos csőrő hegyekkel. Ennek szomszédja keletről a Tizenötödik dűlő, délről a szent erzsébeti Ujlok, mely a gróf Kemény familia által bíratik, nyugotról Ujjlok patakja, északról Gerendi út. Ez ut[ols]ó nagyon magos hegy, messze lehet róla látni, van rajta hosszára egy igen keskeny szekérút, melyet elkerülni nem lehet. Sokszor történt rajta kár több barmok behullása és szekerek feldőlése mián, s még vadászok is vagynak olyanok jelenben is, kik a borzasztó félés mián másokkal vezetették által magokat. Hosszu, ahol [a] hegy keskenyebb, megteszen tíz ölet. Ezen út vizs a gróf Gyulai Lajos úr őnagysága cseresnyésibe.

Tizenötödik dűlő Also forduló. Putorne, ez áll kaszálókból, bokros, tövises helyekből, sok siska terem rajta. Szomszédja keletről a Tizenhatodik dűlő, délről a szentersébeti határ, nyugotról a Tizenegyedik dűlő, északról a Falu útja, mely Ujlokon menyen. Van itten egy igen magos kopár csúcsos hegy, melyet

Várnak hívnak, innét egy stationa eső Segesvár városát lehet látni. Ezen dűlő a község lakói által bíratik. Tizenhatodik dűlő Doszu, ez szántókból és legelőkből áll, jó forrásokkal, melyből ered egy árok, és beléfoly a község közt lefolyó patakba, az árvizek szagga[t]ják nagy mértékben. Ezen dűlő szomszédjai keletről a Tizenhetedik dűlő, délről a szentersébeti határ, nyugotról a Tizenötödik dűlő, északról a Tizennyolcadik dűlő. Ez is a község lakói által bíratik.

Tizenhetedik dűlő Szeszu bodi, ez áll szántókból és kaszálókból. Szomszédja keletről a szentersébeti határ, délről a szentersébeti határ, nyugotról a Tizenhatodik dűlő, északról a község falvaja. [286v] Itten a dűlő közt foly le egy patak, mely a gróf Gyulai Lajos úr és báró Szent Kereszti Sigmond úr őnagyságok tagosított birtokjokot elvállassa a község lakóitól, hol itten a patak sokszori megáradása nagy károkat szokott tenni minden esztendőben.

Tizennyolcadik dűlő Fátza, ez mind szántóból áll. Szomszédjai keletről a Tizenhetedik dűlő, délről a Tizenhatodik dűlő, nyugotról a Tizenkilencedik dűlő, északról a Huszadik dűlő. Ez is a község lakói által bíratik.

Tizenkilencedik dűlő Szuptyikuj, nagyobb részin szántó, van kevés kaszáló, legelő is benne, s úgy báró Szent Kereszti Sigmond úrnak vincillérháza és szőlője, úgy a községnek is szőlője, de ezen szőlőket Fogaras havassa jól látja. Van itten két magos csúcsos hegy, honnat messze lehet látni. Szomszédjai keletről a Tizennyolcadik dűlő, délről a Tizenötödik dűlő Putorné, nyugotról Ujjlok teteje, északról a Tizenhetedik dűlő. Ezt is a község lakói bírják.

Huszadik dűlő Szuapta Szatuluj, mely áll szántóból, kaszálóból, szőlőből és gyümölcsösből. Szomszédjai keletről a falu községe, délről a Tizennyolcadik dűlő, nyugotról a Hetedik dűlő, északról a Harmadik dűlő. Nevezetes benne a gróf Gyulai Lajos úr őnagysága szőlője tetején lévő szép temetkezési hely, hol néhai gróf Gyulai Ferentz úr őnagysága hitvesével nyugszik. Gyönyörű szép kőemlék van emelve. Vagynak [287r] itten sok szép élő fenyőfák, honnat gyönyörű szép kilátás tűnik fel, mert lehet egyszerre négy falut, Szent Erzsébetet, Oláh Hidegkutot, Nagy és Kis Solymosokat látni. Mely mind külön völgyben van, és a két hidegkuti határról, Nagy és Kis solymosi határokról lefolyó patak Oláh Andrásfalva felső részin központosul, és foly Sárdon alól a Nagy Küküllőben. Ezen dűlőben van egy szép Zepogyia nevű gyümölcsöse gróf Gyulai Lajos úr őnagyságának, és mind a szőlőben, mind a nevezett gyümölcsösben pásztori házak és lakok vagynak.

Melyet kiadtunk Oláh Andrásfalván,

16. június, 1864. évben.

Szöts János falusbíró
Gálfi Josef jegyző s. k.

OLÁHFALU
(SZENTEGYHÁZA ÉS KÁPOLNÁSFALU
MEZŐVÁROS ÉS HOMORÓDFÜRDŐ)
OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 60. mft.
(Fol. Hung. 1114/41.)

[538r] Oláhfalu mezőváros törvényhatósága területén lévő községeknek helység és helynevek községenkénti összegyűjtése összeírásáról.

Oláhfalu mezőváros önálló törvényhatóság, országos közigazgatási és törvényszéki joggal felruházva.

Ezen törvényhatósághoz tartozik két község, tudniillik Kápolnás Oláhfalu és Szentegyház Oláhfalu elnevezéssel.

[KÁPOLNÁSFALU (ÉS HOMORÓDFÜRDŐ)]

[538r] 1. Kápolnás Oláhfalunak külön elnevezése más nincs, ezen elnevezés eredete származik 1301-től⁶⁰ és mai napig megtartotta ezen eredeti elnevezését, ezen név alatt ismeretes országszerte is. Ennek lakossága egy ajkú törzsökös székely, s mind római katolikusok.

Ezen községnek más elnevezése nem volt emberi emlékezet szerint, s ha lehetett, arra adat nincsen.

Ezen község neveztetik így 1301-től.⁶¹

Ezen község népesített a közlekedés biztosításáért Udvarhelyszék székely vidékéből.

Ezen községnek van két mezeje, Hegy és Gyepü név alatt. Itt van szántója és kaszálója vegyesen.

Forduló határa nincsen, mivel az őszi vetés a hideg éghajlat miatt nem teremvén meg, nem folytathatik, és ezen mezők tanórok névvel is neveztetnek, főképp termés idején.

Vagyon kaszálója ezenkívül az erdőn, Felszegi tilalmas és Köláz név alatt.

Legelője van a mezőn Homorod hátja és Salamás az erdőn. Pusztája, sivataga nincsen.

Erdője van Homorod bükk, Süllyekő és Rákos homorod név alatt a Hargita oldalába. Rengetege nincs.

Halmi: Ördög tó, Gyakor kut, Rákos homorod teteje, Csaljános kut és Gombolyék kö név alatt.

Dombja, csúcsa, magoslata nincsen.

Hegylánc a Hargitai hegylánc.

Sziklabérc van Oltár kö név alatt.

[538v] Forrása Rákos Homorod név alatt, ez ered a Hargita oldalából, Udvarhelyszék keleti részén keresztül folyván, Héviznél nevét veszve az Oltba szakad. Ezenkívül van egy ásványos fürdője Homorodi fürdő név alatt, mely nyári időkbé számos vendégektől látogatattik.

[SZENTEGYHÁZA (ÉS HOMORÓDFÜRDŐ)]

[538v] 2. Szentegyház Oláhfalunak külön elnevezése nincs, ezen elnevezés eredete származik le 1301-től,⁶² és mai napig megtartotta ezen eredeti elnevezését, ezen név alatt ismeretes országszerte is. Ennek lakossága egy ajkú törzsökös székely, s mind római katolikusok.

Ezen községnek más elnevezése nem volt emlékezet szerint, s ha lehetett más, arra adat nincsen.

Ezen község népesített Udvarhelyszék székely vidékeiből a közlekedés biztosítása végett.

Ezen községnek van két mezeje, Megye kert és Zabos kert név alatt. Itt van szántója és kaszálója vegyesen.

Forduló határa nincsen, mivel az őszi vetés a hideg éghajlat miatt nem teremvén meg, nem folytathatik, és ezen mezők Tanórok névvel is neveztetnek, főképp termés idején.

Vagyon kaszálója ezenkívül az erdőn, Király kut és Csere név alatt.

Legelője van a mezőn, Köpö völgy és Dobogos név alatt, az erdőn pedig Mánavész, Oltárkő és Hátulso mező név alatt.

Pusztája nincs, sivataga a Hargita nevű hegy.

Erdője van Aránbükk, Veressbükk, Pokátbükk név alatt, rengetege van Vargyas két oldal és Hargita bérce név alatt.

Halmi: Rákospataki szeghalom, Nagy völgy feje, Csere tető, Gyepü patak, Határ patak, Régi ut, Medveteneresi, Mihály fiak utjai, Szeges feje, Bélhavas csúcsa, Hátulso mező csúcsa, Fa keresztes Szeghalom, Rákos homorod feje, Méta kutja, Oltárkő, Gombolyak kö és Hűvölgy eredet név alatt.

Dombja nincs.

Csúcsa a Hargita teteje hegylánc, magoslata a Hargita teteje, hol az úgynevezett Lichen islandicum nagymértékbe termik, biztos gyógyfű mell köhögés ellen. Hegylánc a Hargita. Sziklabérce van Oltárkő név alatt.

[539r] Forrása van Vargyas víz név alatt, ered a Hargita nyugoti oldalából. Ezen víz a községen alól már Homorod vize nevet vesz fel, s azt megtartja, míg Homorodnál a Homorodi vízbe befoly. Ezen víz arról nevezetes, hogy Oláhfalutól elkezdve, míg a Homorod vizébe befoly, minden lisztelő malomról vízvám cím[en] haszonbér fizettetik azért, hogy a vízvezetés és gátak tartása fáradságos munkát vesz igénybe.

Ezenkívül van egy ásványos fürdője Lobogó név alatt, mely nyári napokon számos vendégektől látogatattik.

⁶⁰ Az 1301-es vonatkozó oklevél kései hamisítvány. (Vö. legutóbb Hermann Gusztáv Mihály: *Az eltérített múlt*, Csíkszereda, 2007.)

⁶¹ Mint az előző jegyzet.

⁶² Mint az előző jegyzet.

Mindkét község egy önálló közigazgatási tanács alatt áll fenn, országos közigazgatási és törvényszéki joggal felruházva, erre nézve a hagyománylevél kelt 1565[ben] Báthori Sigmond alatt.⁶³

Oláhfalú mezőváros, október 31-én, 1864.

Lakatos József királybíró
Lőrincz Menyhért jegyző

OROSZHEGY

(ÉS SZÉKELYVARSÁG, SZENCSED)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[282r] Helynevek Oroszhegy községéből.

1. Oroszhegy községe tartozik nemes Udvarhelyszék Fartzádi járásához, s a hely topographikus fekvésénél fogva a közelében lévő község helyek elnevezése szerint egyik az úgynevezett *Hegyaljai* községekből.

Másodszor. Oroszhegy községe csakis e néven esmeretes.

Harmadszor. Amint a megyei levéltárban fennlévő egy okmányból kivehető, hajdon Uritz hegynek neveztetett, azonban, hogy ez elnevezést honnan nyerte, nem tudatik.

Negyedszer. Más dokumentumok hiányában, egy erdélyi katolikus egyházmegyei schematizmusban az áll, hogy már 1300-[asok]ban e község létezett.

Ötödször. A népesedés egy pár évtized alatt, amint a megyei anyakönyvekből kivehető, aránytalanul növekedik, ami onnan megfejtethető, hogy a nagyrészt már letarolt gyönyörű fenyvesek a szomszéd községek birtoktalan lakóit ideédesgették.

Hatodszor. Oroszhegy elnevezésről a nép ajkán ma is élő hagyományból azt következtethetni, hogy ez elnevezés a község éjszaknyugati részén emelkedő Örhegy nevű magoslatról vette elnevezését, amelyen az említett hagyomány szerint a hajdoni tatárjárás hadmozzanatait orozva kémlelte volna, innen Oroszhegy.

Hetedszer. A község szántó határában van két forduló, tudniillik Alsó és Felső.

Az Alsó fordulóban a következő helynevek fordulnak elé:

Kis Cseréd, Ligat tető, Hoszu mező, Vállik, Kováts teleke. Ez utóbbi régi birtokosáról neveztetik így, ennek közelében van az úgynevezett *Szilvás kert*, mely a nagy mennyiségű szilvatermésről neveztetett.

[282v] A felső fordulóban legnevezetesebb helyek:

Komlos motsár, Bika teleke, Szénes eger, Nyírdomb, Nyiszéres alja, Bagzi, Polya. Szászdio, mely nyerte elnevezését hajdon ott létező diófákról.

A legelőn levő elnevezések:

Vágot ut, Csorgos patak, Elek sorka, Diók fája, Balás

kosára, Mák vára, Köves domb, Nagy motsár, Sintova láza, Hidegkut búkke. Hotto, mely nagy mélysége mián feneketlen tónak is neveztetik, miből erednek két eleven folyók, melynek nevei úgynevezett *Sintova* és *Aranyas* patakok. *Magyaroköze,* mely nagy kiterjedésű gyér magyaros, személyes birtok, melybe foglaltatik *Kápolna* nevezetű hely, ahol hajdan számos búcsújárók jelentek meg. Az építtetése a kápolna romjainak nem tudatik, hanem azt tudjuk még most élő szavainkkal bizonyítani, hogy csakis hatvan éve, hogy a födele fennállott, s a búcsú áldozócsüttörtökön tartatott, s amit még máig is ünnepelve feljár egy fennálló kereszt mellé a nép, a falvától egy ötfertály óráig van távol. Ugyan e kápolna romjaitól éjszak felé mintegy húsz négyszögölnyileg van egy *Szent László Satora Kosara* nevezetű várhely, és ebben a várhelyben a nép legendája szerint *kőpénz*, állítólag a tatárjáráskor Szent Lászlót megvesztegetni akaró tatár vezér a magyar tábor közé pénzt hintett, hogy azon a magyar sereg késsék, s azon pénz a Szent László imádságára és a Mindenható ereje által kővé változott. Itt vagyon még e kápolna romjaitól a déli részre s mintegy tizenhat négyszögölnyileg az úgynevezett *Urusos kút*, amelybe régente sok helyekről összegyűlő köszvényes, ótvaras és más egyéb nyavalyás emberek gyógyulásokat érzettek, de még máig is lehet ottan sok rongyot látni, amelyet most is otthagynak sok sebesült emberek, mindhogy gyógyulásokat érzettek, a rongyot könnyedén otthagynak. Ezen kútnak a vize kék színű mindég, és nem fagy bé a legerősebb télen is. Továbbá van a kápolna romjaitól keletre *Közeprez teteje*, s ez alatt egy oly tiszta vizű kút, hogy Erdélyben ennél jobb vizet nem lehet találni, a vize a Busnyákot növeli. Ugyan e Közeprez teteje nevű helytől keletre van az úgynevezett *Nyálas mocsár*, honnan a Busnyák vize ered, amelyen sok malmok vannak, míg Kadicsfalvánál a Nagy Küküllőbe ömlik.

Ezenkívül *Forrás köze. Köves domb.*

Nyulás, egy nagy legelő.

Puskamező. Vész bércze, ezen elnyúlik az úgynevezett *Ördög borozda*, amely Erdővidékéről elkezdve itt-amott a köves út máig is látható.

Vész köze, Himes mocsár, Vadlika hegye, Ölvespatak, Pázmány nyir, Sigalasó, Vész mocsár, Vész domb, Toth hordod, Békás csorgó, Ontos, Sikos bércz.

Nyires, egy nagy kiterjedésű szántó, kaszáló és legelő hely, honnan az éjszaki részéből kezdődik az *Fejér kut*, s ebből a *Fejér Nyikó* vize, melyen sok malmok vannak, és mintegy három mértföldnyi futás után *Szítás* vagy Székely Kereszturi határon a Nagy Küküllőbe ömlik.

Alsóhavas lábja, ebben foglaltatik:

⁶³ Az adat nyilvánvalóan problémás. Vö. Pál-Antal Sándor: *Székely önkormányzattörténet*, Marosvásárhely, 2002, 239–240.

Fábián pataka.

Szencsed pataka, ez egy szép eleven víz.

Szencsed sorka, ez egy szép kaszáló hely, ahol nyári lakházak és pajták vannak.

Léhed, Bodzás sorka.

Kemencze sorka, ez állítólag a tatár futáskor menekülőknél lakhelyül szolgált, és több kemencerom máig is látható.

Fenyőháta, Hasábfa pataka. Küküllő loka, ahol sok ház és pajták vannak.

[283r] *Varság loka*, hol sok épületek vannak, s télen-nyáron mintegy harminc gazda lakik ottan, s azonkívül sok puszta ház és csűr-pajta van, hová csak nyár[on] mennek inkább.

Közepső havas lábja. Solymkö, hol sok ház, csűr-pajta létezik, lakosok is vannak.

Tosfenyő, itt is sok puszta épületek vannak, s lakosok is.

Sáros fenyő, itt is épület sok van.

Tálas, az elnevezését vette a sok fatál csinálásról, amelyet még máig is csinálnak, itt is sok épületek vannak.

Forrás köze, magasra emelkedő, igen szép kilátású nagy mező, hol árpa, zab, káposzta, kender és más kerti veteményeket az ott lakosok termesztene, van itt is sok puszta ház és pajta, hová a szénát bérakják, s ottan vagy megetetik, vagy Oroszhegybe lehozzák.

Oroszhegyi Bagzos, Diafalvi Bagzos, ezen két bagzosba is sokan laknak, egy része kaszáló, de termik még itten is még rozs is, ezenkívül árpa, zab, len, kender, káposzta és más kerti vetemények, itt is sok ház és pajta van, úgy néz ki nyáron kivált, mint szinte a Magyarhonba lévő tanyák. Ezek is hasonló: *Lapos magyaró, Varság tisztája, Vass kaliba*, mind sok termesztménnyel gazdagok, kivált széna és zabbal, a sok ház s épület mián falunak is béillenek.

Felső havas láb, amelyben ezek a nevezetesebbek: *Hosszukő*, egy nagy tisztás, jó nyári legelő, ennek a fejébe van azon hegláncolat, mely a Hargita, Cserepeskö, Kereszthege és Bukovinai hegyekkel össze van kapcsolva, jó fenyves. Ennek az éjszaki részéből, azaz Hosszukő alul kezdődik a *Nagy Küküllő* tutajozható folyam, mely sok futása után Balázsfalvánál a Kis Küküllővel egyesülvén, és *Károlyfehérvár* vidékén *Miháczfalvánál* a Maros folyamba ömlik.

Bojgó mezeje, jó nagy tisztás a legszebb fenyves között, többnyire kaszálják.

Boros, nagy tisztás, s a legjobb kaszálók közé számíttatik, körülette sok bükk- és gyéren fenyőfák vannak.

Somlyó, egy szép kis mező, honnan Gyergyó szintén egészen látszik, itten régebben sok sólyommadár létezett, ma csakis egy-egy párt lehet látni.

Nagy kut pataka, eleven patak.

Tekeres vápa. Határ bérce, amelyre ütköznek Gyergyó Alfalu, Csomafalva és Ujfalu havasai.

Hegyes hegy, Sojtó, Dengő, Szász kut, Hosszu köháta, Jáboros, Küküllőfő, Küküllőfő mezeje, Kecse szállás.

Melegág, egy szép folyam, nevelője a Küküllőnek.

Varság vize, ez a legérdemesebb kis eleven folyam, sok fűrész és malom van rajta.

Varság feje. Tartod vára, ez egy omladék, a fenyő bennőtte, de van benne most is egy mély kút, amelyet a nép ajka szerint feneketlennek nevez, a Küküllő folyamból vette vizét, s veszi még máig is, a rege szerint tündérleányok laktak hajdon.

Tartod mezeje, egy igen szép tisztás, s többnyire legelőnek használják.

Tartod nyaka, Tartod váralya, Bergő, Két patak köze.

Czifrafenyő, ez a legérdemesebb fenyvese e falvának, itt sok vad van, úgymint medve, farkas, őz és róka, de szárnyasok is, úgymint vadpáva, sólyom és más egyebek is.

Diófalva. Ez egy kis közönség, mintegy nyolcvan-négy házból, és annyi csűr-pajtából áll, Oroszhegynek kiegészítő részit teszi. Elnevezését régebben a sok diótermésről vette, most is találtnak itt-amott egy-egy diófa. Régebben anyamegyéje volt Oroszhegynek, a templom és a papi ház romjai most is láthatók.

Oroszhegy, 1865. januárius 23-a.

PARAJD

(ÉS BUCSIN)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[284r] Parajd leírása.

Parajd régi falu, áll háromszáz házból, és tartozik Udvarhelyszékhez. A falu vadregényes nagy erdős helyektől övedzett völgyben fekszik, mely völgyet számos patakok folynak keresztül, s a Gyergyónak keleti havasaiból eredő és pizstrangokban gazdag Kis Küküllő folyó kétfelé szel. A faluból három útvonal ágazik szét, úgymint az északkeleti út Gyergyóba vezet, mely útvonalat Parajdtól egész a Bucsín nevű havas tetőig három mértföld hosszat nyúlik fölfelé, bükk- és fenyőerdők, s a legszebb alakzatú sziklás és magas hegyek kíséretében. Amely szép és kies útvonal a déli hegláncolat völgyében zajos lármával aláfoló Kis Küküllő tesz még kellemesebbé, mely gyors folyása által számos fűrész (deszkavágó) és lisztelő malmokat hoz mozgásba. A nyugat felé irányult útvonal Maros Vásárhelyre, a dél felé irányult Székely Udvarhelyre vezetnek.

Parajd mikor építése idejét bizonyos pontossággal meghatározni [284v] nem lehet, minthogy sem írás, sem pedig szóbeli hagyomány nincs róla, hanem annyi áll, hogy Parajd a rómaiak korában már létezett, mert sóbányája a rómaiak által aknáztatott, ami bizonyos, minthogy a mostani időben a sóaknázásnál több, a rómaiak idejéből visszamaradt eszközökre találtak,

továbbá Vass Josef „Erdély a rómaiak alatt” írt című munkájában⁶⁴ előjön Parajd Paradinum név alatt.

Parajd lakosai székely-magyarok, kik közül 1000 lélek ev. református, ebből 510 fiú, 490 leány, ebből 200 házaspár, 800 nőtlen. A reformatio Parajdon az 1530. évben jött létre, mit több templomi kannák oldalaira metszett évszámok bizonyítanak. Vannak rom. catholicusok 360-an, kik közül 190 fiú, 170 leány, ebből 110 házaspár, 250 nőtlen, és van görög hitű 40, tehát összes lakossága 1400 lélek.

A lakosok nagy része földművelés, baromtenyésztéssel foglalkodnak, azon fölül deszka-, gerenda- és fakereskedést űznek, 1/8 része a sóbányászati, gyúszér- és hamuzsír-gyártási munkákkal foglalkoznak.

[285r] Van Parajdon egy gyúszér gyár és három hamuzsír gyár, melyek a vidékből számos munkást foglalkodtatnak.

Nevezetes itten az úgynevezett Sóhegy, mely fekszik a Kis Küküllő és Korond folyók közt, s ennek keblében a negyvenhárom öl mélységű sóbánya van, mely többszáz évek óta létezik. 1863. évben kezdődött egy alagút, mely által az egész Sóhegy kikutatását célba vették, és már a kereszthajtásokon kívül, délről északra százhusz ölet haladtak. A Sóhegy déli oldalait magasan kiálló s a legszebb alakzatú sósziklák borítják, melyek a Székely Udvarhely felől Parajdra jövő utast már távolról figyelmessé teszik.

Említést érdemel a Parajdtól a gyergyói útvonalban eső északi hegyláncolat sziklás és erdős magaslatán hajdonában volt Rabsonné vára, mely felől a nép igen sokat regél, s többen taláztatnak Parajd lakosai közül, kik még máig is temérdek kincset hisznek rejlenni az egykor fönnállott, s ma már romjait is alig észrevehető vár helyén. Jelenleg is taláztatnak [285v] emberek, kik éveken át a volt vár helyén kincs után aknáznak, s mintegy negyven öl mélyre hatoltak a föld alá, oly rendetlen menedékeket ásva, melyekben létrák segélye által az ember borzalommal száll alá.

A gyergyói útvonaltól dél felé vonuló hegylánc magaslatán fekszik egy nagy és szép alakzatú kőszirt, melyet a nép Kis fenyős kőnek nevez, minthogy fenyőerdővel van körülvéve, s oly magasan áll, hogy az útvonaltól ember nagyságúnak látszik lenni, márpedig a nevezett kőszirt föl részén egy megrakott szekér könnyűséggel megfordulhat.

Parajdnak lége tiszta, egészséges. Vízben, kőben, sóban és mindennemű fákban gazdag.

Parajdnak van 6034 hold 1495 négyszögöl erdője, 1926 hold 1501 négyszögöl legelője, 1869 hold 1545 négyszögöl kaszálója, 947 hold 70 négyszögöl szántója.

Parajd, szeptember 25., 1864.

Kádár Miklos

PATAKFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[286r] [Helynevek] Patakfalváról, Udvarhelyszékből. Patakfalva esik Udvarhelyszékben, a Patakfalvi dullói járásban, mely szék és járás más politikai felosztását nem tudgyuk.

Patakfalva községe onnan vette eredeti nevét, hogy három patakok folynak bé közéje, mely patakok határán erednek, és onnan indulva, az árvátfalvi és felső boldog asszonyfalvi határokon átfolyva, Felső Boldogfalvánál a Nagy Kükölőbe foly.

Ennek más nevét nem tudjuk, a legrégibb és máig élők vagynak a Kerestélyek és Beretzkék, az újabbak a tekintetes Ferentzi urak, Albertek, a többi lakosok származás és házasság útján szaporodtak.

Második dűlő Verőfény, mely omlásos, suvadásos, szántó és kaszálót foglalt magába. Ezen dűlőben vagyon egy magos hegy, melyet Mondo hegynek neveznek. Azon hegy oldalából foly ki egy szép forrás, melyet Sadásza kútjának neveznek, abból ind[ul] a Csurgo pataka. Ezen dűlőben vagyon Seres tető hegye, melyet a sérulásról neveznek. Ezen dűlőben vagyon Árnyék bük nevű bokros legelőben egy szép kis forrás, melynek vize Udvarhely városa határán átfolyva a Nagy Kükölőbe menyen. Egyéb nevezetes nincsen, a többi része árkos, gödrös, silány erdős, bokros legelő.

Harmadik dűlő Bértz oldal és Magyaros, ezen dűlőben van Vigyázo hegy nevű hely, hol a régibb időbe egy keresztfa is volt. Ezen dűlőnek a többi része hegyes, völgyes, erdős legelő. Ezen dűlőben [van] Szöllő oldal nevű hegy, mely hegy déli oldalába a régibb időbe, amint a régi emberektől hallottuk, szőlőt termett, most csak legelőnek lehet használni. Ezen hegy oldalából ered a Szölő pataka, de mindenkor azon kis pataknak vize nincsen, csak közepes szárazság idején is.

[286v] *Ötödik⁶⁵ dűlő* Nyir, a Náznán és Gáron környéke. Ezen dűlőben vagyon a Náznán hegye, egy hosszú hegy, melynek déli oldalát kaszálónak lehet használn[ni], az északit szántó és legelőnek. Ezen dűlőnek a többi része szántó és kaszáló, azonkívül vagynak szirtos, árkos, gödrös, suvadásos sovány helyek. Ezen dűlőben vagyon egy szép kis forrás, amelyet Szászalma kútjának neveznek.

Hatodik dűlő Árnyék cseréje, Somos és Nagy mező. Árnyék cseréje egy hosszú sivatag hely, melynek déli oldalában vagynak a telekfalvi kőlikak, ami a telekfalvi határban esik. Ezen hely északi oldalán, amint a régi emberektől hallottuk, nagy erdő volt, de most az erdő elpusztult, legelőnek használtatik. Ezen legelő belső oldalából foly ki egy igen bő vízü forrás, melyet Hideg kutnak hívnak, mely több apróbb forrásokkal

⁶⁴ Vass József: *Erdély a rómaiak alatt*, Kolozsvár, 1863.

⁶⁵ A sorszám ugrik, nem írtuk át a számozást.

szaporodik, a Gáron patakába foly a falun alól jóval. Ezen dűlőben vagynak több apró, jó vizű források. Vagynak szántók és kaszálók, azt lehet mondani, a legjobbak, a Patakfalva határai közt a legjobb rész, mivel ezen egy határrészbe csak kevés suvadásos helyek vannak.

Ezekon kívül vagyon a Czekend tető nevű helyen Homorod láz nevű különválott határrész, mely bokros legelő rész, melyben még csak forrásvíz sincs, amiből az ember ihassék is.

Patakfalva, Novembris 26-án, 1864.

Ferentz István falusbíró
Márton János jegyző

RECSENYÉD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[170r] Nemes Udvarhelyszék, Oláhfalvi járás, Homorod Recsenyéd.

Ezen községnek más elnevezése nincs.

A község határaiban előforduló topographiai nevek: *Tánorok oldal*, ingoványos szántók.

Aprod osztás, nyíres szántóföldek.

Kerek hágó, vizenyős szántók és kaszálók.

Réth, a Kis Homorod folyója melletti kaszálók.

Lok, lapályos kaszálók, mely a Homorod vize által megöntetik, igen jó tápot ad, de a gyakori esőzések által mértéktelenül kiömlik, és az egész használatlanná lesz, ez az egész községnek kaszáló helye.

Nyusza, emelkedett szántóföldek.

Kapus, kövecses szántók.

Ladó, fejtő nyíres és fenyőbokros, szántók.

Bantuva, lapályos kaszálók.

Szármény, agyagos szántók.

Sipos, fejtő nyír földes szántók, itten vagyon egy darab gyertyán- és csereerdőcske.

Kacza, szántók a Bágyi patak mellett.

Kin erdeje, száraz legelő, melyen az egész község marhája legeltetik.

RUGONFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[296r] Helynevek Rugonfalva községből, Udvarhelyszékből.

Először. Rugonfalva tartozik Udvarhelyszékben Székely Kereszturi járáshoz, más elnevezés[e] nincs. Másodszor. A helység csakis Rugonfalva nevezettel bír.

Harmadszor. Rugonfalva községének más elnevezése nem volt.

Negyedszer. A községnek legkorábbi említése nem tudatik.

Ötödször. A Székelyföldről népesítettett.

Hatodszor. A név eredetéről Rugonfalva élő lakói semmit sem tudnak.

Hetedszer. A község határán előforduló többi nevek: Először. Körtvélyszerű köves kut tere, az egész terület szántó, kaszáló és legelőből áll, helyenként árkok is vagdalják el.

Másodszor. Malom oldal, Borba és Vajda tava, hasonlóképpen szántó, kaszáló, legelő és árkos helyekből áll.

3. Csere hát, Ketske vár, Vég láb, Nyilas és Füzes nevezetű határrészek ugyan szántó, kaszáló és legelőkből állnak, hol is sok nagy hegyek és vízárkok vannak.

Negyedszer. Gyepű alja, Tsöbötör és Nyíres, szántó, kaszáló, legelők és suvadozásokból állanak.

Ötödször. Mál, szántó, kaszáló és köztemetőből áll.

Hatodszor. Fel hágóval edgyütt Két hegy köze, szántó, kaszáló.

Hetedszer. Kis völgy és Orditto, szántók és nagyobb részén legelőkből áll.

8. Nagy völgy, Kedei bérce, Hájagos, Bagjos és Csere ösveny, szántók, kaszálók.

9. Kajla széke, Szilva, Édes ág, Duritya, szántók, kaszálók.

10. Lencsés, Szöllő mege, hegyes, völgyes helyek.

11. Fodor, Kijáro lok, Belső lok, szántók, kaszálók és a Keresztur felé menő országút is benne van.

12. Urok fark, Fenék, Nagy kert, kaszáló kertek, a Fejtő Nyíko patak rajtok hosszan folyik.

[296v] 13. Csere, legelő.

14. Bükkös, Szoros rét, Kopacz alya, Albük széle, ciheres legelők.

15. Csányi kert, Haricskás kert, Homlok, Bene mező, kaszálók és legelők.

16. Lapias, Árvák telke, Csiki kert, kaszálók és legelők.

Rugonfalva, szeptember 3-án, 1864.

Az írtakat kiadták és készítették

Pál Ferencz falusbíró
Orbok Sándor jegyző mp.

SALAMÁS

(ÉS PLATONEST, RUNK)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[423r] Descriere despre numirea și originea locurilor în comuna Siermasiu, scaunul Csik Somlyó, oficio-latul procesuale Tölgyes.

Ad 1. Comuna Siermasiu este în Gyergyó, pe malul drept a râului Muresiu, se ține de scaunul Csik Somlyó și oficio-latul procesualu Tölgyes.

Ad 2. Numele comunei este în limba română Siermasiu, în limba maghiară Salomás sau Marosloka, în limba germană până în timpul de față nu au avut numire deosebi.

Numirile acestia, precum în scrisori, acte oficioase, așa și-naintea poporului român și maghiar sunt de comun cunoscute.

Comuna aceasta jace pe malul drept al Muresiului, însă este foarte înprăsciată pe ceaste de dialuri, se înparte în 3 cuturi (cantoane): a. Cutul Platonescilor, b. Cutul Runcanilor, c. Cutul Muscanilor, acestia cuturi atât în limba maternă, cât și în ce maghiară, tot astfelu de numire poartă.

Locuitori comuni acestia sunt români, însă se află și cam la 25 familii sicule, venite dein comuna Gyergyó Ditro. Locuitori acestei comuni esclusive trăesc numai dein economia pământului și dein oile.

Ad 3. Această comună de la originea ei și până în presinte [423v] tot acestea numiri le-au purtat.

Ad 4. Neavend date și acte oficioase sigure în scris, timpul originii desigur nu se poate numi, însă dein tradițiile spuselor părinților și protopărinților noștri de la urdirea comunei acestea până în presinte se numeră ca la 150 ani, fiindcă numai de atuncea este înăscută de comună – înainte de aceia pe acestia locuri au fost numai pădure.

Ad 5. Înpopularea acestei comuni s-au făcut parte dein locuitorii Moldovei, parte dein Transilvania. Ce de întâiu familie, care au descălecat pe acestea locuri, au fost familia Platonescilor, dein Moldova, Tiaranescilor, dein Transilvania, familia Mundrenilor și a Muscanilor, dein Moldova, acestia, aflând pașiune pentru vitele lor, s-au așădiat pe acest loc cu pădure, au început a-și face bordeie și a curăți pădurea unde mai pre urmă s-au făcut locuri fructifere.

Ad 6. Numele comunei se trage de la muntele Siermasiu care jace în otarul acestei comuni, nefiind însă date scripturistice, derivarea acestui nume mai de aproape nu se poate sci.

Numirea munților:

a) Siermasiu mare care jace între răsărit și miadiănoapte de cătră vatra comunei.

b) Siermasiu micu care jace spre miadiănoapte de cătră vatra comunei.

c) Orosbicu (Oros[z]bük) jace cătră apus de la vatra comunei.

d) Gruetiu (Gurovetz) jace spre răsărit de la [424r] vatra comunei.

Numirea lacurilor:

În terenul acestei comună lacuri nu se află.

Numirea vălilor:

Văli mari afară de pârae nu se află.

Numirea pâraelor:

a) Parau Filpei curge dein muntele Gruetiu.

b) Parau Siermasiului curge dein muntele Siermasiu.

c) Parau Cicicului curge dein dialu Orosbicu și formeadiă otaru între Siermasiu și Toplitia Romana, acestia toate se varsă în fluviul Muresiu.

Numirea locurilor de fânașiu servesc mai sus pomenitele dialuri, însă de pașiunit și arătură sunt următoarele:

a) Arsitia și Fagietialu, de cătră răsărit.

b) Runcurile, de cătră miadiănoapte.

c) Cicicu, spre apus de cătră comună.

Toate acestea le-am arătat după cum acestea le-am scris și li-am înțieles dein isvoarele mai sigure și autentice. Despre care mărturisim.

Siermasiu, în 13 optobre 1864.

+ Giorgie Mandru jude

+ Grigore Marcu

+ Grigore Czarán

+ Dumitru Platon jurații

+ Gavrilu Deacu

+ Gavrilu Marcu

+ Andri Czarán

+ Giorgie Platon

+ Andru Cosarca membri comuni
prein Tiaranu m. pr.

SÁNDORFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[298r] Helynevek Sándorfalva községből, Udvarhelyszékből.

Sándorfalva fekszik a Székel földön Udvarhelytől délkeletre mintegy két órai járás messziségre, egy szűk mélyedésbe, melyet ott egy patak ásott. Keletről meredek szirt, délről és nyugotról nagy magos hegyek kosár alakba kerítik, s csak észak felé van nyílása, merre a határon eredett patak kifoly, mely a Telekfalváról nyugot[ra] lefele menő patakban ömlik az alanti völgyben.

Sándorfalva mostani elnevezését vette az ősidőkben a jeleni Telekfalván alól létezett Tamásfalvából ide vonult *Sándor Tobiás* nevű családról, ki hihetőleg szép birtokát a Tamásfalvából Telekfalvára felköltözöttel közre bíratni nem kívánván, a szelek ellen védett helyre, egy igen jó forrás mellé különvonult azoktól, s így birtokát elkülönítve a többtől, egy kis határt kerített magának. Jelenben azonba e családnak, vagy mert nevét változtatta, vagy mert végképp kihalt, semmi nyoma. Ma a Barra család [a] legterjedelmesebb. A falu áll huszonkét házából száztizennégy lélekkel, e szájhagyománynál egyéb hiteles adattal nem szolgálhatni.

Vize:

A falu közt van egy bővízű forrás, mely a legszárazabb időkben is kifogyhatatlan, mely most is a maga eredetiségibe áll, a földből kijőve válúba csorog, azért ma is *Csorgo* nevet visel. Továbbá van egy patak, mely a kelet és déli hegyoldalok jó forrásaiból ered a határ fennsíkjain, melynek egyik ágát hívák a falun felyül *Szurduk patakának*, a másikat *Ketske kut patakának*, melyek a falu felett egyesülve Sándorfalvi patak nevet visel, s lehaladva északi irányba, a falun alól mintegy fertály órányira egyesül a Telekfalvi patak.

Hegyei neve:

A falu felett éppen északkeletre van a *Kő oldal*, magos kopár kősziklás hely. Feljebb keletre a *Bögöz kö*, elnevezetése okát nem tudhatni, köves hely. Még feljebb a Bágyi várhegygel öszvefolyásban lévő hegylanc teteje *Erdő hátnak* neveztetik az alatta fekvő erdőkről. A délről békanyaruló hegysor pedig *Szénafü erdeinek* neveztetik azért, mert a déli oldalát az ábrámfalviak kaszálják, mint szénatermő helyet, a sándorfalvi részen pedig erdős hely.

[298v] Határhelyek elnevezése:

A Telekfalva felé forduló határba, mely esik északkeletre:

A Telekfalvi patakig bényúló láb föld neveztetik, mely a Sándorfalvi patak hosszába esik, *Patak melyékinek*, [az] ezen kívül eső láb föld *Diendnek*, mely a telekfalvi Diend nevű hellyel öszvefoly. Még küjjebb [neveztetik] Veress martnak, martos, veres földiről. A falun alóli hely, a Sándorfalvi patak túlsó oldalában lévő láb föld neve *Birtalan*, hasonnevű ember tulajdona lehetett, ma azonban semmi maradványa. Azon alól van a *Nagy parlag*, ma is kaszáló hely. Azon alól a *Pénzes*, mely a telekfalvi Pénzes nevű hellyel ütközik, nevét vette hihetőleg a tatár futáskor oda rejtett s később időbe meg is talált pénzekről.

Ábrámfalva felé forduló határba:

Alól áll a *Sás* nevű hely, sáttér terem, feljebbi lábát hívják *Lejáronak*, mert a szántók löjtösön mennek be az Ábrámfalvi patak felé. Azon felyül *Halován* fekete földű szántó, feljebb *Széna fü kapuja*. Ott van a határ vége, honnan az ábrámfalvi szénafübe vezet bé az út. Feljebb a Nyir oldala és gödre az ott lévő nyíres helyről, és a Hegyes kő a ma is ott levő egy hegy körül.

Bágy felé fordulóba:

A falu feletti láb földet hívják *Kő allyának* a felette álló kőszirtokról. Azon felyül *Kosa*, lehet birtokosa neviről. Lok, teres hely. Még feljebb Kerekbükk alja a felette lévő kerek bükkéről, hol a határ végződik. Sándorfalván 1864-be, november 13-án.

Ifj. Barra Ferentz falusbíró

SIKLÓD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
(Fol. Hung. 1114/57.)

[300r] Udvarhelyszék, Udvarhelyszéki kerület, Siklod, Etédi járás.

Helyek nevei:

Siklod régebben is Siklod névvel bírt, egyéb más elnevezése soha sem volt.

1. dülő Siklod községe, melynek határa szomszédos Al Sofalva, Sovárad, Kibéd, Szolokma, Küsmöd és Agyha községe határaival. Siklod között foly egy patak, amely ered a határról Várgát kutya és Szőke kut forrásaiból, különben Siklod határára egy község ha-

táráról is egy csepp víz bé nem foly, de Siklod községe határáról minden község határára foly. Siklod között vagyon egy Eger nevű hely és Nagy híd.

2. dülő Jakafi mezeje, abban vagyon Csintsad ároka, ered Csintsad tetejiből.

Tokám ároka, mely ered Jakafi mezejiből.

Vagyon Küszürü sorka. Medvés völgy, abban foly egy árok, amely ered ugyan Medvés völgyből, és Sükösné aja, abba vagyon egy Csiszér nevű kút.

Ferentzi réve, Jakab lázza aja, Veres mart, Demeter, Tória, Meleg völgy.

Bakos völgy, abba vagyon egy árok, amely ered Bakos völgy kutyából.

3. dülő Kut mege, abban vagyon egy árok, amely ered abból a dűlőből, Jonás Mínya kutyából. Vagyon Vágás nevezetű hely, Szőlő oldal és Boso homlok.

4. dülő Ilyési szere, abban vagyon Csepegős, Horgas, Hegyes föld, Hitván híd, Szilas.

Akasztófa bértze, ott régen akasztófa volt.

Kápona szere, Hirtelen löjtő, Szőlő bértze.

Agyagas domb, ott van Ferentzné árokka, amely ered Ravaszlik kutyából.

Vagyon Domokos árokka, [300v] mely ered Kender hely kutyából.

Solo föld, Kenderhely, Jegenye fa, Kenderhely, Mátyás fája, Ravaszlik.

5. dülő Kerengő, ott vagyon Istán vágása mege.

Lapohas. Al Tögyes, ott vagyon egy Kő földős pataka nevezetű patak, mely ered Lapohas kutyából.

Barabás Györgynő aja, Josák Toplitzája, Likat, Kibédi bértz, Antal kutja, Kováts domb, Váradi bértz, Sebestyén kölesse, Orotván hegy ajja, Orotván hegy. Nyalo feje, ott vagyon egy kút, Körtövélyes.

6. dülő Közbértz ajja, abba vagyon Falu gaza, Halom bértze, Medve gödör, Bako ajja.

Kopatz kut, ottan vagyon egy kút.

Simo orotványa, Kováts Tamás mezeje, Kotros bértze. Kotros szakadájja, ott vagyon egy patak, amely ered Nyalo feje kutyából.

Sik mező, Pásztor ajja, Antali ajja, Balás mezejek, Kelemen Pál mezeje, Hegyeto, Hoportya, Lőrintzi hágojok ajja, Karo széna pataka melyéke.

Karo széna pataka, amely ered Hegyi Miklos kutyából. Darab erdő aja. Cigán purdi pataka, mely ered Város hely kutyából.

Bitang orotvány. Mogyoros vápa.

Közbértz aja, ott vagyon egy patak, amely ered Hegyi Miklos kutya és Város hely kutyából.

Közbértz teteje, Közbértz vége.

Sárámás hegy, ott vagyon egy kút.

Komlos mező, Prémes szeder, Darab erdő teteje, Kintses kut mejéke, Logo to melyéke, Külös orotvány. Város hely, abban vagyon egy kút. Vagyon ott a községnek egy nagy erdeje, melyben vagyon Pajtakő lika, Pajtakő ajja, Monusné tava, Egresto, Dávid

várta kősziklája és tava, az alól foly egy jó forrás, Disznoskő aja és ároka, mely ered Dávid vára forrásából. Szakadozás.

Nagy Jánosné mezeje, ott vagyon egy nagy tó, melynek fenekit soha sem érték.

Keresztes mező, Sok tonak Három mezeje, Bálint Minya mezeje.

Az Eleven patak, mely ered Logo tonal lévő Pogár kutyából.

Gombás selymék, Nádas to szakadozássa, Ujtó mezeje, Kőtő lapossa, Kalastrom sorka, Kőris vápa.

[301r] 7. dülő Kő ajja, abban vagyon víz.

Étel, Pászege, Két árok köze, Lo kosár dombja, Szőke kut.

Egy Nagy kő, melynek magossága vagyon egyszáz öl, aki[n] régen sólyommadarak laktak, már vagyon egy tizenöt éve, hogy elhagyták.

Vagyon Válaszodal, Bozás vápa, Várgát kutya, Láztező, Farkas mező csorgója, Kő teteje.

Kitsi kut hegyesse és ároka, mely ered Kitsi kut forrásából.

Benedek mezeje, Béni helye, Csihányos mező dombja, Salat kutya melyéke, Salat kutya, Kitsi falu földje. Salat pataka, mely ered Salat kutyából.

Kő megi pataka, mely ered Kitsi kut forrásából. Bakjas domb, Szarvasto ajja.

Nagytó fa pataka, mely ered Nagytó fa kutyából.

Rakotyák, ottan vagyon egy Kő Csorgo nevezetű forrás.

Szimaafa bértze, Csihányos mező tava, Demeterné lika. Sugo teteje, az alatt vagyon egy Sugo kutya nevezetű forrás.

Sugo pataka és Sugo, mely patak ered Farkas mező csorgójából.

Két egres köze. Járos vér, ott vagyon egy kút.

Járosvér hegyesse, az oszlás.

8. dülő Gábilo dülője, Sikolándo, Kádár domb, Nagy Borozda, Hoszu, Hoszu feje, Hegyes ponk, Hideg kut, Hideg kut mejéke, Jézus kiálto domb, Hoszu mejéke, Gábilo, Gábilo bértze köves kutya és melyéke, Alá s feljáró Lopágy, Szálás domb, Kűs mező bérce.

9. dülő Kűs mező, Belső verőfély, Rakotyás, Rakotyás bértze, Mátyás szege, Körtövény, Csutak, Zöld alma, Csorgos kut ajja. Csorgos kut mejéke, ott vagyon két jó kút.

Belső Járos vér, Bencédi szakadály.

Kűs mező pataka, mely ered két Csorgos kutból.

Kerek szakadály. Kűsmödi kő ajja, ottan vagynak jó források, nevezetesen egy Aranyas nevű kút.

Aranyas vér bérce, Pala pincéje, Nagy orotvány pataka, Gyergyák réve, Korondi bérce, Mihály vágása, az Erős ajja, az Erős oldalla, Martoné szakadája, Csere fal.

10. dülő Lopágy, Kelemen vápája.

Nyelvés ároka, mely ered Hideg kutból.

Somos oldal, Somos oldal ajja.

Bodos. Bodos árokka, mely ered a Köves kutyából.

Lopágy, Cserefal bérce, Nagy johar dombja, Kerek mező, Gyűrűs mező, Gyűrűs mező árokka, Bitang bérce, Bitang, Tövises orotvány, Lopáty homlokka, Istok szénája.

[301v] 11. dülő Mátyus pataka, ott vagyon egy patak, amely ered Bodos és Nyelvés árokából.

Szabota ajja, Pálfajak, Ásot ut, Felső és Also Tekenyő.

Kása domb, az alatt vagyon forrás.

Felső és Also Margit völgy, Sok Almafák, Pál Mihály völgye.

Daniel Papné, ott vagynak ingoványos helyek.

Tolvajos, Deréncsen.

12. dülő Nyires völgy, Jokus völgy és Jokus völgy csorgója, Nyerges kő, Nyires völgy, Barna elő teteje, Szűrcsök völgy, Szugarat, Kűs völgy, Kűs völgy teteje, Pál árokka.

Hogy a fenn írtaknak valóságáról ezennel hitelesen tanúsítunk, Siklodon, 1864. augusztus 18. napján.

Siklodi (m.p.)

Hegyi Márton jegyző

SIMÉNIFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[35r] Helynevek Also Siménfalva községből, Udvarhelyszékből.

1. A község van Udvarhelyszékben, a Kereszturi kerületben és a Kereszturi járásban.

2. A községnek e mostaninál jelenleg más neve nincsen, ezen esmeretes országszerzte.

3. Hajdonába a falu alsó részét – a mostani Alszeget – *Benkefalvának* nevezték, hihető azon okból, mivel azt ezen Benke nevezetű család bírta egészen, mostan is e család tagjai vannak néhányan, de a hajdani birtok nagyobb része leányágon s eladás útján is más nevű lakosokkal települt bé.

4. Hogy a község mikor említettik legkorábban, annak nyomára nem lehet jönni. Már a 16–17. és 18. századokban készült lustrális könyvekből látható, hogy akkor már fennállott.

5. Az eredetileg ide települt lakosok szaporodásából népesült nagyobbára. Voltak itten hajdonába oláhok is, kik valószínűleg a vármegyéről települtek ide, emberi emléket felyűlmúlt időkben, mint pásztoremberek, s később jobbágyföldet kapván, földműveléssel foglalkoztak. Ezelőtt huszonöt-harminc évvel oláhok voltak, de már annyira elmagyarosodtak, székelyesedtek a fiatalabbak, hogy az oláh nyelvet sem értik, öltöztetik is székelyes, egy része az unitária, más része a református vallásra állott.

6. E község neve eredetéről azt lehet tartani, hogy a legelső idetelepült székelyt Siménnek nevezték. Ily nevű lakos ugyan jelenleg nincsen falunkba, de a szomszéd Kadáts községében és Erdély számos vi-

dékén és falváiban e néven nevezett virágzó családok vannak, [35v] melyek innét vették eredeteket a hagyomán szerént. A kadátsi Simén család ma is bírja az eredeti jószágot itten.

A községre nézve megemlítendő, hogy azt a Fejér Nyiko vize a középén végighasítja, ide-oda kanyargásával sok részre szagasztja, emiatt aránylag igen nagy helyen fekszik, és sok utcája vagyon, sok kövecses és pusztá helyek vannak közte. Utcáinak, a jelesebbeknek nevei:

1. *Alszeg*, 2. *Kövespatak*, 3. Töltött út, 4. Malom, 5. Bargázt, 6. Felszeg, 7. Péter, 8. Szász, 9. Elekes, 10. Marosi, 11. Sáros, 12. Templom és 13. Lázár utcák. Mint látható, többnyire a lakosok neveiről nevezettek el. Az 5. pont alattit a hagyomán szerént a Segesváron szolgált székely leányok nevezték el azért, hogy Segesvárnak is vagyon egy Bárgázt nevű utcája, azon is, mint ezen, egy patak foly végig.

7. A határokon eléforduló topographiai nevek következőknek:

1. *Hegy elő*, ez azért neveztetik így, hogy az első hegy a falu felső fele mellett északnyugotra, oldalos.

2. *Nagy temető*, az első pont alatti alsó végiben, ez a falunak egy régi temetkező helye, alól-fellyül és küjjel egy jó darab oldalos helyet is a határba e néven neveznek.

3. *Hegy elő tető*, ez egy hegyél, mely az első és második pont alatt nevezett helyeket egymástól elválasztja.

4. *Also*, *Közepső* és *Felső Ferde*, oldalos.

5. *Alba loka* és *lába*, ez a Tordát falva felől észokról lejövő s falunk közt a Fejér Nyiko vizibe szakadó *Alba* nevű folyó vizecskétől veszi elnevezését, inkább teres, mint oldalos.

6. *Közepláb*, az említett Alba folyója [36r] mellett az ötödik pont alattinak az alsó végében teres hely.

7. *Balog aszo*, *Balog aszo oldala*, *Balog aszo teteje*, *Balog aszo mege*, oldalos hely.

8. *Létkert*, ez hajdan léccel kerített hely lehetett, de senki sem emlékszik reá, az alja teres, nagyobbbrézt oldalos.

9.⁶⁶ *Csűrös*, ez is valaha csűröskert lehetett, de arra sem emlékszik senki, ennek is nagy része oldal.

10. *Vári oldala*, *Vári teteje*, *Vári köze* és *Vári mege*, ez mind oldalos hely. Elnevezését valószínűleg onnat kapta, hogy hajdon volt a tetőn egy kis várforma erősség, mostan is látszik a ny[ug]oti oldalán valami sáncforma hányás, a kelet felől lévő széje Vári köze felé beszakadott.

11. *Somáj*, lankáson oldalos hely.

12. *Torna* és *Tornatető*, az első oldalos hely, az utolsó a falu határának nyugot-észak felől lévő szélit képezi, magos bérctető, ott is a hagyomán szerént volt hajdonába valami kis sánccal kerített erősség, de jelenleg nem igen látszik a nyoma.

Az eddig leírt helyek teszik a falu felső forduló határát.

Itt következik a Templom vagy Rugonfalva felé forduló határ:

12. *Völgy köze*, oldalos hely.

13. *Völgy oldala*, detto.

[36v] 14. *Völgy teteje*, itt a falunak az 1841-ben kezdett új temetkező helye, hova legelőbb Sánta Ferentz nevű székely atyánkfia temettetett.

15. *Borba*, oldalos hely.

16. *Akasztófánál*, hegytető, hajdon akasztófa volt ottan felállítva.

17. *Szöllő fele*, hegytető.

18. *Felső Szöllő*, *Also Szöllő*, ezen oldalos helyeken hajdonába szőlő termett és gyümölcsös hely volt, ma már pusztá, felhagytak a termeléssel a birtokosok, mivel a vidék igen hideg, ritka évve érleli meg a szőlőt.

19. *Szöllő köze*, oldalos hely.

20. *Körös*, oldalos hely.

21. *Pokol szilva*, oldalos.

22. *Vadalmás*, detto.

23. *Cserehát*, hegytető, hajdon csereerdő volt rajta, ez fekszik a falu határa nyugoti szegén, magos hely.

24. *Nyilas allya*, oldalos.

25. *Tövis*, oldalos.

26. *Árpás szeg*, teres.

Itt végződik a Templom vagy Rugonfalva felé forduló határ, és [37r] kezdődik az erdő felé forduló határ:

27. *Soskut*, oldalos, az alján teres hely, a hagyomány szerént itt hajdon sós forrás volt, de most nincs.

28. *Barta föld*, oldalos.

29. *Szönts*, oldalos hely.

30. *Szakadály allya*, detto.

31. *Berek mellyéke*, inkább teres.

32. *Kontz almája*, oldalos.

33. *Nyárad szeg allya*, oldalos.

34. *Johar kutnál*, detto.

35. *János Mihályné kutjánál*, oldalos.

36. *Potyótnál* és *Potyót*, ez régi temetőhely a falu alsó vége déli szélén, egy kis koporsó vagy sír alakú hegy, mely magára áll. Semmi összeköttetése nincsen a szomszéd oldallal, valamely süllyedés alkamával válhatott külön attól.

37. *Hitván folyom*, oldal.

38. *Somkerek*, detto.

39. *Vászoly allya*, detto.

40. *Bélmező*, detto.

41. *Futás*, inkább teres. Azt mondja a néphagyomán, hogy [37v] a tatárjáráskor a rabszíjra fűzés ellen a nép itt menekült meg, gyenge oldal.

42. *Tőhely*, oldalos.

43. *Borzolo allya*, detto.

44. *Likat*, detto.

45. *Lok*, teres.

46. *Betlen*, inkább teres.

47. *Császár*, gyengén oldalos.

⁶⁶ A 8. számozás ismétlődik a szövegben.

48. *A megye cserélye allya*, kevés tér, több oldal.
 49. *Tos tanorok*, gyenge oldalos.
 Itt végződik az erdő felé forduló határ.
 Jegyzés. E megnevezett helyeken kevés kaszáló va-
 gyon, nagyobb részint szántók.
 Itt kezdődik az erdős és legelő helyek:
 50. *Köles hely*, oldalos hely, erdős ciheres.
 51. *Sár oldal*, detto, fiatalos.
 52. *Gyökeres allya*, oldalos, fiatalos hely.
 53. *Póthatár*, fiatalos, oldalos hely.
 54. *Várhegy teteje*, a község határán legmagosabb
 hegy, erdős hely. Itt látszik egy régi várhely nyo-
 ma, melynek fennállása elvesz a régiség homályába.
 A várat [38r] kerítő sánc helye és karéja ma is kitű-
 nőleg jól látszik. E várhelyben szegellik össze az also
 siménfalvi, kadátsi, és szent miklosi határok szélei.
 Ben[n] a várban sok ásásnak és gödörnek látszik
 a nyoma. Jeles hazánkfia, báró Orbán Balázs 1863-
 ba e várhely körít felmérte, s ezer lépésnek találta, és
 lerajzolta, azt mondván, hogy a Székelyföldön felfő-
 dözött várromok közt ez a nagyobbszerűek közé tar-
 tozik, ez lehetett Kadáts vára. Fekszik a község határa
 keleti szegén.
 55. *Várhegy oldala*, erdős, legelő hely.
 56. *Kerek mező*, erdős, legelő hely.
 57. *Kis völgy*, erdős, legelő hely.
 58. *Simej oldala*, detto, detto.
 59. *Czükerkő oldala*, detto, detto.
 60. *Vászoly*, legelő, oldalos hely. Ez vagy a falu fe-
 lett délkeletre, hajdon híres szép erdő volt rajta, de
 az ezelőtt negyvenöt évvel levágtatván, azolta legelő-
 nek használtatik. Ezen erdő elpusztulásának az lett
 a siralmas következése, hogy azolta az oldal patakok
 a falut az oldalról tetemesen rongálják, száz meg száz
 csíkot vágván rajta, azok naponta mélyülnek, a nagy
 esők és felhőszakadások rohamait, fák ágai, levelei,
 gyökerei nem lévén, nincs ami feltartóztassa, késlel-
 tessé, oly bögéssel rohan a falunak, hogy a lakosság
 reszket féltibe tőle. Máris tetemes károkat [38v] tett
 sok emberek lakhelyiben, szántóföldeken, az ár az ol-
 dalról ragadott kővel és földdel azokat megkövezte és
 iszopolta. Továbbra nézve az a szomorú kilátás van,
 hogy ha tovább is Vászoly kopac helynek marad, száz
 év alatt egészen összeomlik, s a falu délkeleti részei-
 nek pusztulnia kell.
 61. *Vágott*, legelők.
 62. *Tövises tilalom*, legelők.
 63. *Verem*, legelők.
 A Vermen bájövő Köves patak oldalában kevés mér-
 tékben kőszén is található.
 64. *Szakadály*,
 65. *Albük*,
 66. *Kerüllő*, fiatalosok.
 67. *Bentser*,
 68. *Váriné tanoroka*, legelők.

69. *Szorosrét*,
 70. *Hosszu tanorok*,
 71. *Szilás*,
 72. *Adorján*,
 73. *Kolombán бүк*,
 74. *Csihány szeg*,
 75. *Sémej*,
 76. *Omlás allya*, kaszálók.
 Ezen megnevezett erdős, legelő és kaszáló helyek áta-
 lában vévén kisebb-nagyobb mértékben mind olda-
 losok.
 [39r] *Folyók*:
 1. *Fejérnyiko vize*, ez a község fő folyóvize, jó bé a fa-
 lu határára kelet felől a kadátsi határról és menyen
 ki dél felé a rugonfalvi határra. Ez, mint fennebb
 említve van, a falu közt menyen végig. Eredetét ve-
 szí a farkas laki határon, az úgynevezett Fejér Nyiko
 völgyiben, elnevezésit is onnan veszi. Inkább tarto-
 zik a sebes, mint a lassú folyók sorában, sok két- és
 egy háromkövű malom is van rajta. A betfalvi és ti-
 mafalvi határok közt szakad belé a Nagy Küköllő
 vizébe.
 2. *Alba vize*, ered a tordátfali, medeséri és szentmik-
 losi határokon, és szakad belé a Fejér Nyiko vizibe
 falunk között, észak felől.
 3. *Betlen pataka*, ered a magunk határunkon kelet
 felől, szakad belé a Fejér Nyikoba a falu felső felén.
 4. *Alma réti pataka*, ered a falunk határán kelet felől
 Vászolyba, szakad belé a Fejér Nyiko vizébe a falu
 derekába.
 5. *Köves patak*, ered a falunk határán délkelet felől,
 szakad belé a Fejér Nyikoba a falu alsó felén.
 6. *Felső Szents pataka*, ered a falunk határa délkeleti
 részin, szakad belé a falun alól a Fejér Nyiko vizébe.
 7. *Also Szents pataka*, ered a falunk határa délkeleti
 részén, és szakad belé a Fejér Nyikoba a falun alól.
 8. *Kutak, források*:
 1. *Középláb kutja*.
 [39v] 2. *Aranyas kut*.
 3. *Gyékös kutja*.
 4. *János Mihályné kutja*.
 5. *Johar kut*.
 6. *Sos kut*.
 7. *Csere kut*, Szoros rét alsó felén.
 8. *Sérúj kutja*.
 9. *Nagy völgy kutja*.
 10. *Közös kutja*.
 11. *Kerekmező kutja*.
 12. *Vászoly kutja*.
 13. *Gyertyános kutja*.
 14. *Gyökeres kutja*.
 15. *Pothárd kutja*.
 Jegyzés. Ezekből a 3, 10, 14–15. pont alattiak az
 1862. és 1863. évi rendkívüli száraz időkben sem
 apadtak ki.

A 15. szám alattiról a nép azt tartja, hogy ha áldozócsütörtökön a főfájó ember megmosdik benne, fájdalma elmúlik. Emiatt áldozócsütörtökön ott mindig sok nép szokott muzsikussal megjelenni, dacára annak, hogy a falutól távol esik, erdő közt. Nagy mulatságok és csengető vásárok történtek ott, de már jó darab ideje hogy a gyűlésezés megszüntetett azon okból, hogy a gyűlésezés verekedéssel szokott mindig végződn[ni]. Ma már a gyűlésezés merőben megszűnt, de azért a páratlan bő, kristálytisztá jéghid[eg] víz úgy buzog ki a földből, mint hajdonába. Még most is vannak, [40r] élnek öreg embereink, kik voltak jelen az áldozócsütörtöki csengő vásáron Pothárd kutjánál. Also Siménfalván, augusztus 20-án, 1864.

Elekes Samuel falusbíró
Marosi János jegyző mp.

SÜKŐ

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
(Fol. Hung. 1114/57.)

[306r] Helynevek Sükő községből.

1. Sükő községhez tartozik nemes Udvarhelyszékhez.
2. A községnek kétféle neve él, úgymint: *Sükő*, *Süke*, az elsőbbi ismeretes országszerzte, az utóbbi szász elnevezés.
3. A községnek más elnevezése nem volt.
4. A község legkorábbi említéséről semmit nem tudhatni, mivel a legrégebb falvak sorába tartozó, bizonyosság erre az itt-ott felfedezett régi temetőhelyek és épületek helyei, melyek a község régiségét, sőt nagy kiterjedését bizonyítják.
5. A község népesített részint a körül fekvő falvakból is, de vadnak familiák, kik mint ősi székely nemesek itt éltek a magyarok Európába kijövételek óta, ezek a Kis és Nagy familiák.
6. Sükő község névéredetéről még ma is fennálló köztudomás szerint annyit tudhatni, hogy ezen község egy nagy hegy délkeleti oldalán fekszik, ahonnan az északi zordon szél süvölt le a több alatt fekvő falvakra, mely szélről, úgymint süvölt, végre *Sükő* lett volna a névéredet.
7. A község határán több előforduló helynevek, úgymint:
Nyír alya, ez egy ősrégi nyíres erdő alján volt, ma szép gyümölcsös kert.
Vikárius kert, ez régi birtokosáról vette névéredetét, ma is gyümölcsös kert.
Péter István kert, ez is régi birtokosáról van nevezve, ma is szép kert.
Székely kert, ez is régi ősi birtokosáról van nevezve, ma is szép kert.
Lengyelfalvi kert, ez is egy szomszéd faluba lakó birtokosáról vette névéredetét.

[306v] *Márta*, ez is régi ősi Márton nevű familiáról van nevezve, ma is szép kert.

Ortovány, ez hajdan erdős hely volt, azután az erdőt kiirtották, innen előbb Irtovány, ma Orotvány, ez is szép kert.

Vadakutya, ezen helyen áll egy híres forrású kút, mely helyen egy út is megy át, nagy erdőségre vezető, mely úton a vadak, különösen a farkasok béballagtak a faluba, innen Vadakutya vagy Vadak uttya vette névéredetét, ez is ma szép kert.

Ezen elősorolt helységek mind a falu köribe vadnak, és bővösek mindenféle gyümölccsel s leghíresebb, ritka szép és jó s bőv cseresznyetermésért.

Bidosto, ez részint erdős, részint legelő, ezen hely közepe van egy bűdös vizű forrás (tó), erről vette eredetét. Ezen hely szomszédos Malomfalvával.

Málnás, ez termérdek bükkerdő, most is, de hajdan sok úgynevezett málna gyümölcs termett, innen vette eredetét. Ezen név alatt még több apróbb nevek jönnek elő, úgymint *Szállás*, ez minden oldalról nagy erdős bérccel körülövedezett mélyedés, és híres forrástól. Sükő község lakosai hajdan ide futottak az akkori tatár és más ellenség elől, s itt szállásoltak. *Hollofészek tető*, ez egy felette magos hegycsúcs, erdős hely, itt hajdan, úgy most is hollók költenek és tanyásznak, innen van nevezve. *Temetés*, ide a híres régi tündér *Várhegy* mintegy negyedőrai járóföld, amely várból a vári lakosok ide hordották halottjaikat temetni, igen szép fennsík. Ezen helyek mind *Málnás* alnevei alatt előfordulók, és szomszédos Szent Mihály határával.

Rez tető, hegylanc Udvarhelyszék minden hegyei fölött (kivéve a Hargita tetőt) büszke magosságával, erről hangzik ama ősi régi ének: „Aly be magos a Rez tető, Ott eprész az én szeretőm, Ketten szedünk egy kosárba, Holnap visszük a vásárba”, stb. Teteje gyönyörű fennsík, innen látható Erdély csaknem minden magosságait. Ettől nyugotra mintegy nyolcadórányi járóföldre esik a híres tündér *Várhegy*, evvel csaknem párhuzamban az alsó siménfalvi határon, keletre az előbb írt *Temetés*, ezen három helyeket egy út köti össze. Ezen tető nyugoti felén régen kapu is volt, ezet sokan nevezték *Réz kapunak*, [307r] sokan *Bértz kapunak*, innen *Réz tető* (Bértz tető), végre *Rez tető* vette névéredetét.

Rez mege, ez vagyon Rez tető északi oldalán, ősi bükkerdő, névéredetét vette Rez tetőről, mivel a tető mögött van.

Rez, ez is Rez tetőről vette névéredetét, mivel Rez tető déli oldalán van, szép liget, részint kaszáló, részint cserés egy híres forrással, melyből ered az úgynevezett Vágás pataka, mely Sükő határa, egy részén Vágás község határa, egy részén át Dobo falva közt keresztül, Nagy Galambfalvánál a Nagy Kükülöbe szakad, ez szomszédos Vágás község határával.

Varju kutt, ez régen őserdő, ma szántó, hajdon, midőn erdő volt, a varjak költő és tanyázó helyek volt, erről vette néveredetit. Itt van egy forrás, melyből ered két patak, az első patak az úgynevezett Sükői patak, mely Sükő községe, Fartzád községe, Hodgya községe és Bikafalva községein át a Nagy Küküllőbe szakad. A második patak Sükő község határa egy részén át és Malomfalva községe határa egy részén át a Fejér Nyikoba szakad, neve Telekság pataka.

Omlás tető, ennek déli oldala omladás, innen Omlás tető néveredete.

Omlás, ez a leomlott rész.

Omlás mege, ez van a tető északi oldalán, ezen három név egyik a másikatól vették név eredetüket.

Jegyzet. Rez tető a vele párhuzomban lévő Várhegygel nyugotra lenyúlik a Nagy Küküllő és Fejér Nyiko vízei öszveszakadásáig, és ismét a vele szinte párhuzomban lévő Hollo fészkek tető, Omlás tető és a lengyelfalvi határba eső Örhegyekkel felnyúlik Szent Lélek és Bogárfalva községéig, s itt egyesül az Udvarhelyszéket Gyergyótól elválasztó nagy havassal.

Sükő, 18-a január, 1865.

Simo Ferentz

SZÁRHEGY

(ÉS BORSZÉK, GÜDÜCTELEP)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[371r] *Gyergyó Szárhegy* közönségének történeti leírása a régi történetek, iratok, hagyományok és tapasztalatok alapján.

1. Szárhegy nemes székely falu, mely jelenleg 3104 r. kat. lelket számlál, fekszik Gyergyói alkirálybírói kerületben, főkirálybírói székhelye Csik Somlyó.

2. Ez a község ma *Szárhegynek* neveztetik, s ország-szerzte ezen néven nevezetes.

3. Szárhegy régentén *Zárheginek* íratott, minden kétség kívül azon kopac dombról, mely a falunak alsó vagy napnyugut felé nyúló végét fedezi, s mely egy szív alakban az egész vidéket kettévágni látszik, mely hegy ma *Szármánynak*, régen pedig *Zárnak*, mely annyit tett a régieknél, mint nálunk a kopár, száraz, terméketlen nevezetek. Említést tesz erről történetiratóban *Dugonits s Benkő Josef* is, és nem egyszer lehet a szárhegyi gróf Lázár familia régi levelekben ezen falu nevét *Zárheginek* írtnak látni.

4. Hogy *Szárhegy* falva egy légyen minden e Gyergyói kerületben lévő falvak közül a legrégibb, azt kétségbe sem lehet hozni, mert

a. Ha azon üdőre gondolunk vissza, midőn ősatyáink *Atilla* halála után e vidéket elfoglalták, bizonyára ott vonták meg magukat, ahol maguk és marhájuk eltar-

tására legalkalmasabb helyet találtak, ezt pedig abban az időben, amikor még [370v] az egész Gyergyói térség csaknem egészen posványos, selymés, bokrok-
kal és nagy fákkal vala elborítva, nem kereshették, nem is találhatták meg másutt, hanem a hegynek alján – és ott is csak a déllel szemben állókon; márpedig Szárhegy éppen olyan helyen fekszik, amelyet az ezen vidékre vándorlott székelyeknek legelsőbben lehetett lakhelyül választani.

b. Régiségre mutat az is, hogy *a megye már 1235-be alapítottatott*,⁶⁶ és akkor Ditro és Remete székely községei fiókmegyék valának, s 1651-be vagy valamivel előbb valának el a szárhegyi anya megyétől, s ezt így 1651-ben január 12-én kelt ájtatos alapítványból bizonyíthatni, hol fiókmegyékről az alapító nem szól.

c. Régiségéről szól és tanúskodik a *templom*, mely magos dombon van építve, s melynek nagy oltára mögött gothus betűkkel ezen esztendőszám van felírva: 1488. Ezt igazolja a kerítésnek mind otromba, durva kőfala, mind pedig olyan cirádokra készített s még imitt-amott rajta lévő cserépfödése, amelyhez hasonlót igen ritkán láthatni Erdélyben.

d. Ezen falu régiségét tanúsítja az is, hogy a gróf Lázár birtokukban lévő kastélyok alatti bójárásnál *gót betűkkel* 1232. esztendőt olvasható számok vannak, tudniillik [372r] mikor a kastély épülni kezdett, s erről jót is áll a szakértő olvasó.⁶⁷ Nevezetes ezen kastély arról is, hogy *gróf Bethlen Gábor* ebben született,⁶⁸ kinek édesanyja *Lázár-leány volt*.

e. Régiségét okadatolja a *Szent Ferencz-rendűek zárdája*, mely a gróf Lázár familiától örökösön ajándékozott telekre épülni kezdeményeztetett a Szármány déli oldalába 1642-ben, de az is bizonyos egy, az *iff. Lázár István* 1665-ben január 5-én költ leveléből, hogy ott, ahol most a zárdá fekszik, kápolnácskák (juguriumok) voltak, és abban szerzetesek laktak Sancti Francisci strictissime Observante, ezen levél megvan eredetében a zárdában.

5. Népesítettet a 4. pontban említett s ide menekült Atilla ivadékaiból, a székelyekből.

6. Ezen pont már magyarázva van az előbbi pontban.

7. Szárhegy községét átvágja a felső, vagyis a keleti oldalán *Csinod pataka*, mely elnevezését valószínűleg onnan nyerte, mivel esőző esztendőkből (hegyek körül folyván) gyakran sebes folyamú *csintalansága* nem remélt károkat okoz. A másik *Holtárok*, mely a falu közepén [272v] összevág a Csinod patak-
kal, s az ő elnevezését nyeri, lassú s néha megszűnt folyamatól veszi *Holtárok* nevezetét, s e kettő a falu derekán összeömlőlvén *Nagy patak*nak neveztetik, s e patak a falu alsó végén a *Güdücz* nevű folyamba omlik, mely átvágja a ditroi és Szárhegy községi határt egész a *Maros* folyóig, ahová beléömlik, jelölván

⁶⁶ Nem igazolt.

⁶⁷ Az építkezések mintegy kétszáz évvel később kezdődtek.

⁶⁸ Bethlen Gábor erdélyi fejedelem nem volt gróf, és Marosillyén született, itt csak gyerekkorának egy részét töltötte.

egyszersmind Ditró és Szárhegy községek határait ez oldalról.

Megjegyzésre méltók a következők:

1. Szármányhegy, mely a falu napnyuguti végét fedezi, tartalmaz magában *porcelán, fehér fattyú márvány és mészkövet*, melyek jelenleg is az építéseknel jó sikerrel használatnak.

2. A falu felső végén *Albispatak*, mely csak a hegyekről lezuhanó esővizet fogja fel, de különben száraz szokott lenni. Ezen patak a deák *Albus* szóból veszi elnevezését, mert oly *fehér szikár földet* tartalmaz, melyet jelenleg is használnak fel Balánbányán próbatégléyekre.

3. Az úgynevezet *Holtárok* melletti szántóföldekből igen jó *cserép és téglát* készítenek, melyből sok szegény székely atyafi tartja fent családját és magát.

[373r] 4. Említésre méltó Szárhegy határán azon *Domb* vagy *Halom*, mely régen *Csukullyok halmának* hívatott, azon csukullyokról, kik 1658-ban 3000[-ren], Moldvából jöve, Ditrót (Szárhegy-től egy óra távolságu falu) felégették, s Szárhegynek tartva fogadtatának háromszáz székelyektől, kik harcias elszántsággal többet ötszáznál leölének, s ezen halomban eltemetének, ez így van megírva a szárhegyi zárda[beli] „Liber rerum notabilium Historia domus” címzetű könyben.

5. Szárhegy községe határos *Gyergyó Szent Miklos, Ditró, Remete és Alfaluval*, Szárhegy községe külhavasaival, határos Ditró községével, a visszafoglalt havasokkal, Torda megyével, illetőleg az oláh taploczai birtokossággal.

6. Határaiban legnevezetesebb a *Borszéki* fürdő, mely oldat *savanyúvíz* forrásaitól kapta elnevezését, s jelenleg is Ditró községével egyformán bíratik.

Gyergyó Szárhegyen, 1864. október 10-én.

Oláh Tamás m. k. bíró

Keresztes Antal m. k. jegyző

SZÉKELYDÁLYA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[105r] Helynevek Dálya községből, Udvarhelyszék, Homorod járás.

Először. Dálya helység szomszédai keletről Bágy, Szent Pál, Város falva és János falva, délről Darotz szász helység határa, északról Abrahámfalva, nyugatról Ége, Jásfalva és Petek.

2. Dálya községe eredeti nevét honnan vette, nem tudhatni. Öregeink is másként hívatni nem tudják, nem hallották, s irományaink is csak 1600[-asok] közepéig vezetnek vissza, azok is kevés mennyiségben, mert az 1766. évben a helységgel együtt a tűzvész áldozatai lettek.

3. Nem volt Dályának más elnevezése soha.

4. Tudomás szerint mindig Dályának hívatatott.

5. Az eredeti megtelepedéstől fogva mindig törzsköös magyar és székely faj nép lakta.

6. Úgy tudjuk, hogy eredetileg Dályának neveztetett, értelme is csak Dálya, s más nyelvű helységek is Dályának nevezik.

[105v] 7. Második dülője Dályának *Nyáras alya*, nevét vette a földön lévő nyáras erdőről, mely csak létezett, de jelenleg mint szántók és kaszálók használatnak.

a. *Lok pataka*, mely nevét vette egy szép kis síkon folyó patakról, mely Dálya község határán ered, és a Város falva község határán át folyó Homorodba szakad.

8. Harmadik dülő *Csehő*, irományainkban is mint Csehő említetik, de hogy mikor és honnan vette eredeti nevét, nem tudhatni.

a. *Közép rész*, melyet két kis vízmosott árok környez, honnan nevét is vette.

[9.] Negyedik dülő *Árvád*, mint csaknem terméketlen hely és árván termő, mit terem is, vette méltó nevét.

[10.] Ötödik dülő *Hegyre hágo*, ez nevét meredek fekvésétől vette, melyre terüvel felhágni valóban csakugyan nem kis baj.

a. *Hidegség*, mely a rajta eredő igen hideg, de jó iható forrásról neveztetett.

[11.] Hatodik dülő *Ketskés csere*, nevét vette a régibb időkbe rajta lévő cserjésen legeltetett kecskékről.

a. *Déllő*, a barmok ottani deleléséről vette nevét.

b. *Beretzke*, honnan neveztetett Beretzknek, nem tudhatni.

[106r] [12.] Hetedik dülő *Őrhegy*, amint a szájhagyomás beszéli, a régi villongós világba, midőn a tatárok Erdélyt dúlták, ezen helyen, mint falvánk legmagosabb helyén, őrt állottak a vigyázásra. Ezen hegy egyik végét *Leshegynek* hívják, melyen, mint mondatik, a tatárok jövetelét lesték.

a. Régen békerített erdő volt, miért *Kerített csere* nevet kapott.

b. *Ilentz feje*, honnan vehette nevét, nem tudhatni.

c. *Völgy*, egy szépen fekvő kis völgyecske.

[13.] Nyolcadik dülő *Poklos ülö*, hallomás szerint a régibb időkbe nagy mélyedések lévén ezen helyen, hihetőleg ezen pokoli mélyedésekről vette nevét, mely jelenbe csakugyan termőföld.

SZÉKELYDERZS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[107r] Erdély nagy fejedelemségben, Udvarhelyszék környékében, Székely Udvarhely városától délnyugotra mintegy három óra járás távolságra, *Derzs* község, Bögözi járás.

Először. Melyet környékez körül hegyek ormója, és ezek hegyek ormója végiben bajos járható utcái

vagynak, kivált szekérrel. Községünk egy utcája észak felé nyúlva, hol szoros járható helyei vagynak, nevezetük Fel szegnek, hol egy Kotsa szoros nevezetű hely hívatik, melyet szoros voltáért, minthogy a kocsi is szűk helyen szokott forogni, neveztetett Kotsa szorossának. A keleti oldalába Kányád szeg, ezen utca is a Kányád felé nyúló voltáért neveztetett Kányád szegnek. A nyugot felé nyúló utcájában Dergető teteje és oldala, mely is oldalosságáról vette nevezetét, mert az ott járó szekerek sebesen járások miatt dörgetnek és dörögöznék, és ezért neveztetett Dörgetőnek.

Másodszor. Községünk hajdon Derzsnek neveztetett, ma is annak hívatik, és többféle elterjedéssel nem bír, és országszerte csak ezen neve ismeretes, sem köz-tudomásból, sem hagyományból, sem irományból másféle nevezet nem esmerjük.

Harmadszor. Keletről a Kányád felé fordulóba Kányádik elő, mi is nevezetét vette a Kányád felé járásról, mert Derzsből Kányádba indulva elől találva ezen helyet, ezért nevez Kányádik előnek.

Nyil cseréje, legelő, ez is hajdon erdő volt, mégpedig cserés, s mint sok helyeken az erdők fel vadnak osztva, ez is fel van, és ezen felosztásáról neveztetett Nyil cseréjének.

Nyílás mege, [107v] ez is az idejárásáért neveztetett, mivel az ide vivő út mind jobb, mind bal kéz felől kevésbé feljebb van, s minthogy az olyan helyet Nyílásnak szoktuk hívni, ezért neveztetett Nyílás megének.

Délkelet felől Fel hártya, ez is száraz hely, és a hercsek fel szokta hányni, erről vette nevet Fel hártya.

Déli rész Szénás mező, itt minthogy több a szénát termő hely, mint szántó, azért neveztetett Szénás mezőnek.

Nagy széna fű, minthogy itt is, mint nagyobb és terjedelmes hely, mind szénát termik, hajdon neveztetett Nagy széna fű[nek].

Délnyugotra Veres széna fű, Veres Itih nevezetű emberé volt hajdon, és onnan vette nevezetét Veres széna fű.

Zászpás föld, minthogy ezen hely úgynevezett zászpát sokat termett, onnan neveztetett Zászpás földnek.

Konya hegy, itten hajdon azon hely tulajdonosának konyhája volt, innen neveztetett Konyha hegynek, most községi hely.

Vágott, ciheres hely, mint annyira nőttivel azonnal mindenkor levágják növényit, azért Vágottnak nevezik.

Tó mellyéke, ingoványos pocs[o]lyás hely.

Magyaros allya, felette sűrű magyarófák termenek, és méltó elnevezése vagyon.

Szarka hegy, varjak, szarkák, csókák, s efféle madarak csoportosan járnak ez helyet, ettől neveztetik Szarka hegynek.

László hegy, ezen hegy oldala mindkétfelől Kénosi László nevű ember tulajdona volt, s neveztetett László hegynek.

Sebessi tanorok, hajdon Sebessi Jobb úr helye, jelen eloszlott.

Szék oldala, helyen-helyen járhatlan, szobaföldnyi sejmékek vagynak.

Nyugotra hajdon őserdő, neveztetett Farkas erdejének, mivel akkorjába vadak is laktak, jelen szép legelő, s neveztetik Farkas mezejének.

[108r] Hollyagos, szép erdő, igen kerek és gö[m]blyeg voltáért neveztetett Hollyagosnak.

Körtövélyes, hajdon gyümölcsös volt, most legelő. Ennek mellette Mátyás tanorok, hajdon Mátyás nevű emberé volt.

Szálas teteje, hajdon szép erdő, jelen pusztaság és kopár hely.

Tövis, szántó hely, hajdon tövisbokros hely volt, s innen neveztetett.

Szöllő hegy, hajdon szőlő oldal, jelen kaszáló és kaszálhatatlan hely.

Kata hegye, Katalin nevű fehérnépé volt, jelen több részbe daraboltatott.

Hoszu, menedékes, messzire nyúlt voltáért neveztetett Hoszunak, és ezen hely északi végébe Erős oldal és Köves út, melyek az ő magokba foglalt és tartalmazva lévő kövesség[ük] miatt neveztetik Erős oldalnak és Köves útnak, minthogy a kő különben erős szokott lenni.

Északnyugotról egy kis csavargó patak, északról megint egy kis patak, keletről ugyan egy akkora, melyekből osztán egy szélesben kiterjedt patak formálódik, mely Falu patakának hívatik, korábban mélyen ismertetett, jelen rá malom építettet, s emiatt partjaival egyenlítettet.

Negyedszer és végre. Ezen elől kijelelt helyeket keletről *Kányád*, északkeletről *Petek*, délről *Bene*, nyugotról *Erked* és *Musna*, északról pedig *Agyagfalva* és *Bögöz* egyes határai környékezik.

Ezen határrészek elnevezései hogy általunk íratlak meg, aztot bizonyítják

Nagy Josef jegyző

Derzs, 1864.

SZÉKELYDOBÓ

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[111r] Dobo községe és határrészeinek elnevezéseik és értelmezése.

1. Erdélyi nagy fejedelemség, Udvarhelyszékben, Bögözi járásban, Udvarhely székvárostól két óra távolságra nyugat felé fekszik Dobo.

2. Dobo falvának csak egy neve vagyon, tudniillik Dobo.

3. Mostani állása is igazolja, miszerént két részbe épített volt, egyik része a Dombon, másik a Domb ajban, honnan is vehette nevét. Domb alj, később könnyebb kimondásért lett Dobo, ma pedig, mint-hogy két részben állva csakugyan nevezetetik, összezakadva hívatatik Also és Felső Dobonak. Az Vágás pataka nevű patak egymástól elszakasztja, mely még növesztgeti.

4. Nem lévén semmi okiratunk, csakis köztudomásból állítható Dobo több századok óta fennállása, mint ős székely eredetű falu.

5. Dobo napkeletről a Vágási oldal, délről az úgynevezett Leső hegy, nyugotról Somo hegy, északról pedig Solyom kő dombok között feküdvén, honnan nevezetethetett Dombok aljának, de hogy székely telepedés, még inkább igazolja a határrészek neveik, úgymint:

6. Határrészek. A faluból kimenve kelet-délnek a bétai határ szomszédságában *Hoszu tövis*, valami keskeny, hosszú, tövises erdőről nevezetett.

Benes gyümölcse, egy Benő nevű embernek gyümölcsöskertjéről nevezetett.

Nyir szeg, ezelőtt nyíres volt.

Halászo út, azokban a Küküllőre általjárván halászni azon úton.

Jakab hegy, Jakab nevű ember birtoka volt, mindezek szántó és kaszáló helyek Dobonak dél fele [eső] határrészeiben.

Leső hegy, nevezetett a sokat szenvedett honunk veszedelemben [111v] létiben az ellenséget onnan lesésről, ez legelő és erdő.

Kánya kutya, ezen kút felett hajdan nagy erdő lévén, kányák költögettek a fák feletti sziklákban, ma kaszálók és szántók.

Gyepüszeg, ezelőtt gyepű vagy kertfoglalások különözték egész határrészünket a másiktól, és itt a gyepűnek szegletje volt.

Büdös to, a most is esős időkben állott tó viziről nevezetetik.

Miklos teleke, Miklos nevű emberé volt, kaszáló és szántó.

Kicsi réth, a kies síkságáról.

Szász vár, régen hatalmas Szász nevezetű uraságnak itt vára lehetett.

Vágott, szép erdő lévén, a levágattatásáról nevezetetik, erdő.

Ravaszlik, jelenleg is nagy lukak vannak, és a róka ravaszágáról.

Vágás pataka, indulván a Vágási határról, a két Dobot elválasztja egymástól, Also Dobo mellett le, a nagy galambfalvi határon befoly a Nagy Küküllőbe.

Fejér mart, a fejér suvadozott kősziklás földjéről nevezetetik.

Csere, hajdan jó csereerdő volt.

Vacza, valami tett nyomozás[a] alkalmával a vádolás-

nál, mindhogy a székely ember úgy szokta mondani, vádolsz.

Békásto, sok békával bővölködik.

Darabontok almája, tudjuk, hogy a székely nem lófő és darabont tizedre volt osztva, tehát a darabont tizednek itt alma gyümölcsöse volt.

Pap kutya, egy pap a vize könnyűségéért magának választotta volt.

[112r] *Őrhegy*, ezelőtti háborús időkben erről őrzöttek, ma szántó.

Határ borozda, Nagy Galambfalva határát és az erdő részt megszegi, szántó.

Solyom kő, erdős és legelő, a sólyommadarak ott fészkelésekről.

Diszno kosár, mikor makktermő erdők voltak, a makkos sertéseknek itt volt az kosarak, ma csak ciher, nyíres és bükkös.

Égett, jó erdő lévén, elégették volt.

Pap tova, egy pap kenderes taváról nevezetetik, ez is egres.

Szén likas, jó erdő lévén, a határszélyben lugatni, azaz orotgatni kezdték.

Hovaly, a havat sokát tartja.

Méhes pes, méheskert volt, ottan peselték a méheket, ma szántók, valamint Hovaly is.

Mező kut, jó forrásviziről nevezetetik.

Mocsár, kaszáló, mocsáros hely.

Kesken csere, hajdon egy jó kis csere volt itt, ma szántó.

Avas, nem tudatik honnan kapta nevét, hajdon jó erdő volt, ma a legrosszabb szántó.

Martonfalva, ezelőtt sok századokkal e nevet viselő falu volt itt, ma szántó a falu mellett északról.

Mindezen határrész nevek a helység ős székely eredetiről bizonyítanak.

Dobo, október 17. napján, 1864. évben.

Semen Ignatz mp.

Péter János falusbíró mp.

Botz András esküdt

Szabo Márton mp.

SZÉKELYFANCSAL

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[122r] Helynevek Fantsal közönségéből.

Fantsal a Fantsali névtől, a hajdon ős korban valami Fantsali nevezetűtől, ki itt települven meg vette eredetét, hol máiglan is azon néven vannak.

Nevezetessége vagy más neve nem fordult elő soha a megtelepülés óta, midőn rendőződtek a falvak, ez is említetik a többi között.

Népesített az Irnik szakadé[ká]ból, mely [Irnik] itt az erdők között a történet szerint húzódott volt meg, menekülő helyet e vadonok között találva.

Ez kicsinségéhez képest soha igen nagyra szaporodni, tovább terjedni nem tudva, sem folyója, sem valami nevezetes határrésze nem fordul elő, miről valami régi nevezetést lehetne az ős korban visszaemlékeztetőleg fölmeríteni.

Fekvésére nézve egy gödröcskében vagyon, határán semmi lapályosság, rónaság nincs, oldalos és dimbdombos egyenetlen határa fekvése a leggyengébb termékenységgel kecsegtető. Minden gödrössége mellett is a közelebbi falvakhoz képest [122v] semminémű vízforrása nincsen.

Fantsal, december hó 15-én, 1864-be.

Fantsali Márton falusbíró
Sebestyén Jakab helységi jegyző
Fantsali András hites
Ülkei Gergely hites
Boros András hites

SZÉKELYKERESZTÚR
(ÉS SZÉKELYKERESZTÚRFALVA,
TIMAFALVA)

SZÉKELYKERESZTÚR
(ÉS TIMAFALVA)
OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
(Fol. Hung. 1114/57.)

[334r] Udvarhelyszék, Székely Keresztur járás, Székely Keresztur mezőváros közséje.

Először. A közönség maga Keresztur nevet vette arról, hogy a piac közepén vagyon egy kőhíd, melyen háromfelé megyen az út, tehát az út úgy néz ki, mint egy kereszt (keresztút), innen jó tudomásunk szerint e Keresztur név. Bír szép kiterjedésű piaccal, melyen minden héten szombaton hetivásár esik, ezenkívül minden évben négy országos vásár, melyek közül az tavaszi és őszi szinte két hétig tartanak, mivel akkor juhvásár vele van.

Népje beszél tiszta magyarul, vannak közbe oly idegen származású népek is, kik forradalom után idetelepdedtek, hogy beszélnek más idegen nyelven is.

Ezenkívül vagyon egy utcája, melyet régebb Uj utzának hívtak, mivel akkor kezdett épülni, most jelenleg hívják Csekefalvi utzának vagy Marosvásárhely felé menő utza. Ezen városnak házai közt vannak, úgy nevezik, Timafalvi házak, hová a város előljárósága nem parancsolhat, mert ezek is előljárósággal bírnak. Timafalva pedig vagyon a város felső részibe, csaknem öszve van ragadva [a várossal] a kis közönség, jelenleg administratio tekintetben egyek. Ezen városról jelenleg többet nem okítunk, mivel adataink most nem kaptuk elő.

Másodszor. A város melletti első határrész Katusta, egy termékeny szép egyenes szántó hely, melynek egyik bütűjét a Gagyí patak mossa. Onnan veszi ere-

detét, hogy volt régebben egy tó, mi most jelenleg is látható. Azt mondják a régi emberek, volt azon helyen egy ház, melyben egy *Kati* nevű asszony lakott, mely szombaton szapult, s vasárnap mosott, mikor templomba mentek, hívták, hogy ő is menne, mire azt felelte, hogy kisebb gondom is nagyobb annál, s mikor a templomból kijöttek, el volt süllyedve. Ez az eredetét innen veszi, mivel az idős emberek most jelenleg azt állítják, hogy mikor azt mondták, bugybugy, Katalin, mindenkor a víz bugyborékkolt volna. [334v] 3. A Szöllők alya, ez is egy termékeny hely, éppen a város oldalánál fekszik. Ez onnan veszi eredetét, hogy három szőlő alatt fekszik, a felső fele pedig eredetét vagy nevit onnan veszi Szöllők föle, hogy e szőlők felett itt van ezen hely egy nagy oldalos helyen, nem éppen jó termékeny hely. Itt van a város temetőhelye is, melybe vagyon két családi sírbolt (kripta), úgymint Pataki és Biro családé.

4. A Hegymege nevű határrész, ez onnan veszi nevit, hogy előtte egészen van egy nagy hegylánycolat, melynek felső felén, a Timafalvi határrészen van a legmagosabb hegy, melyet hívnak *Jézuskiálto bér*cznek. Ennek eredeti nevire találni nem lehetett, mivel több egyének, hánytól megkérdőzödött, annyi hitelt nem adható állítást tettek.

5. Vágot nevű hely, mely nevet onnan vette, hogy régebb egy kis erdős hely volt, és azt levágták, mely most jelenleg kaszáló és szántó, így a neve máig is *Vágot*.

6. Zálapos oldala és teteje, a Zálapos nevet hogy honnan kapta, nem tudatik, az oldalán pedig régebb jó borszőlőtermő hely volt, most jelenleg szántónak használják. Szinte terméketlen hely, a te[te]jit pedig kaszáló és legelőnek használják.

7. Gyepű alya, ez egészen béfelé egy jóvizű kútig mind jó kaszáló és szántó, mely eredetét onnan kapta, hogy régebb egy tövisből készített gyepű volt végighúzva.

8. Orotás nevű hely, melynek egy része kaszáló, a más pedig ciheres és bokros hely. Ez onnan veszi nevét, hogy ez egészen bokros volt, de abból sokat kiorottak (irtottak), tehát Orotás nevet innen kapta.

9. Rugonfalvi bércz alja, mely onnan kapta nevét, hogy ezen határrészt a rugonfalvi szomszéd határtól egy hegybérc válassza el.

10. Hajagos nevű határrész, melynek neve honnan kapását több tudakozás után is ki nem lehetett tudni.

[335r] 11. Nyalo, ez eredetét onnan veszi, hogy ezen határrész és a szomszéd csekefalvi határ közt vagyon egy sós hely, melyet a marhák még máig is nyalják, innen nevezik *Nyalonak*.

12. Kapu nevű hely, ez eredetét vagy nevezetét onnan kapta, hogy a 7. pont alatti Gyepű alja feletti Gyepű egész odáig nyúlt, és ott egy kapu volt, mivel az országút éppen ezen helyen menyen el. Ezen kapu azért

volt felállítva, hogy a marhák kárt ne tehessenek, tehát ezért hívják *Kapunak*.

13. Eresztén farka, ezt onnan nevezik annak, hogy ezen felyül vagy on a város marhalegelője, és itten ereszkednek le a marhákkal, in[nen] nevezik Eresztén farkának.

14. Nyulas völgy, ez onnan veszi eredetét, hogy itten mindig szokott nyúl tanyászni a vadászok állítások szerint.

15. Akasztófa nevű hely, ez nevét onnan kapta, hogy régebb ott akasztófa volt felállítva, melyen embert is akasztottak volt fel bizonyos állítás szerint.

16. Patak melyéke, ennek végibe Fiscus nevű hellyel, ez onnan kapta nevit, hogy egész végig Gagy patak víz mossza hosszába, a Fiscus név[et] pedig onnan kapta, hogy ezen kis hely a községé volt, míg fel nem oszlott. Itt a megkezdéstől fogva össze vannak a ház részek kötve.

17. Végül van a városnak egy szép bükkös erdője a székelj keresztfalvi és kis galambfalvi erdős határszélek közt, legelővel együtt, mely áll 27 1/2 sessionból, mint felosztott erdő. Ez nevit csakis a várostól, mint tulajdonostól kapta és viseli.

Kelt Székely Keresztur városában, az előjáróság augusztus 26-a, 1864, tartott ülésiből.

Nagy László városbíró mp.

Nagy Károly jegyző

Horváth Elek esküdt s. k.

SZÉKELYKERESZTÚRFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[330r] Helynevek Székely Keresztfalva községéből, Udvarhelyszékről.

Székely Keresztfalva fekszik nemes Udvarhelyszéknek filialisába Székely Keresztur fi[ú]székbe és járásba, eredeti neve Székely Keresztfalva. Neveztetik ugyan Szitás Keresztturnak is, mivel a lakosok közül néhányan szitát készítenek, és azzal bėjárják Erdéljnek nevezetesebb vásárait.

Fekszik a Nagy Küköllő és a Gagy felől lefolyó folyamok közt, s tudomásunk szerint más elnevezéssel nem bírt soha. Hogy pedig mikor említették legkorábban, arról tiszta tudomást nem vehetünk, mivel az 1848. évi forradalom alkalmával régi irományaink a román nemzet által elprédáltattak, de azt tudjuk, hogy Székely vagy Szitás Keresztur nevezettel Erdéljben egy község sem bír.

Továbbá vagy on három utcája, úgymint: *Alszeg*, *Felszeg* és *Tulso utca*.

A lakosok nagyobbára eredeti helybeli székelyek, csinos székelj viseletűek. Az 1848-i forradalom előtt voltak néhány jobbágyok, kik román vallásúak lévén, de a forradalom alkalmával elhagyván vallásukat,

melyik a református, melyik az unitárius hitre tértek. Az egész népesség beszél tiszta magyarul.

A község határain előforduló topographiai nevek például:

1. *Malom alja*, ez vette nevét a méltóságos Gyárfás Domokos úr malmától, mivel a malom azon felyül fekszik, ez első osztályú föld, és igen termékeny, szántó.

[330v] *Bako padgya*, ez vette nevét arról, hogy régen a Nagy Küköllő alatt[a] folyt, és egy Bako nevezetű halász a vízpartra földbe ülőszéket ástott, arról neveztetik ez Bako padgyának, igen termékeny helység, első osztályú föld.

3. *Zata*, ez egy harmadosztályos szántó hely, nagyon terméketlen föld, hogy honnan vette nevét, nem tudatik.

4. *Csere oldal*, egy terméketlen agyagos oldal, egyharmada harmadosztályos szántó, a többi része legelő. Csere oldálnak nevezetik azért, mert a régi időbe cse-reerdő volt rajta.

5. *Szél bértz*, neveztetik Szél bértznek azért, mivel régi tapasztalás, hogy ezen a helyen mindég szél fúv.

6. *Omlás alja*, erről a régiek azt állítják, hogy az ennek felibe lévő hegyen a régi időbe egy vár volt, hívták *Galat várnak*. Barátok lakták, háborús idő következett bé, és a vár magára hagyatott, omladozni kezdett, idővel végképpen elomladozott, innen a hegy Omlásnak, az alja pedig Omlás aljának neveztetik, most erdős legelő hely.

7. *Külső Dérlő*, ez egy igen szép bükkös erdős hely, neveztetik Külső Dérlőnek, mivel a régi időben a község csordája itt dérelt.

8. *Nagy Bükk*, ez igen kitűnő marhalegelő hely, neveztetik Nagy bükknek azért, hogy ezelőtt mintegy fél századdal nagy bükkös erdő volt azon a helyen, most községünk csordái legelnek rajta.

[331r] 9. *Szép völgy*, ez egy igen kies hely, első osztályú kaszáló, szép fekvésiről veszi ezen nevezetet Szép völgy.

10. *Orotás*, ez régentén erdős hely lévén, a birtokosság közmegegyezésből felosztotta, kiirtotta, innen neveztetik Orotásnak, jelenleg másodosztályú kaszáló.

11. *Kálmán kut*, másodosztályú szántó, nevezete hogy honnan eredett, nem tudatik.

12. *Meleg völgy*, ez egy ciheres oldal, neveztetik Meleg völgynek azért, mivel egész délkeletnek fekszik, és Keresztfalva határán az erdeji eper ott szokott hamarabb megérni.

13. *Vágott*, ez a régi időbe bírt Gyertyános névvel, mivel gyertyánfaerdő volt rajta, ezelőtt mintegy harminc évekk[el] levágatott, innen neveztetik Vágottnak, most jelenleg ciheres legelő.

14. *Gyertyános alja*, ez egy szép kaszáló hely, nevezetét a fennebb kitett gyertyános erdőről vette, mivel annak az alján fekszik, első osztályú kaszáló.

15. *Vár pataka*, ezen folyó veszi eredetét a 6. pont alatt kitett hegyomlásból, azaz Galat vár aljából, innen nevezetik Vár pataknak.

16. *Sos víz*, ez egy szép bükkös és gyertyánfás erdő, nevezetik Sos víznek azért, mivel annak közelébe fekszik Székely Kereszturfalvának egy igen fájín sós kúttya.

[331v] 17. *Bokus*, ez egy igen termékeny szántó, középbe a Nagy Küüllő keresztülfolyja, honnan vette nevét, nem tudatik, első osztályú föld.

18. *Urok fark*, ez egy első osztályú szántó hely. Urok farknak nevezetik azért, hogy azon felyül az Uroknak nagy kiterjedésű birtokok lévén, s ez azoknak a végiben úgy néz ki, mint egy fark.

19. *Hoszsuláb*, ez is első osztályú szántóföld, Hoszsulábnak nevezetik azért, hogy az országútjától ezen láb földek mintegy háromszáz ölnyire nyúlnak be a hegy alja felé.

20. *Kert mege*, ugyan első osztályú szántó, azért nevezetik Kert megének, mivel a közönség nyugoti részibe lakó birtokosoknak kertjeik végibe fekszik.

21. *Szöllő oldal*, másadosztályú szántó, nevezetik Szöllő oldalnak arról, hogy két szőlőkertek, úgymint also és középső Szöllő kertek annak fejibe fekszenek.

22. *Szarkaszo*, másadosztályú szántó, honnan vette nevét, nem tudatik.

23. *Hegy mege*, másadosztályú szántó, nevezetét vette, mivel a falu közelébe lévő Nagy hegyen hátul fekszik.

24. *Hoszsú bértz*, ez egy hosszan elnyúló hegy orma, harmadosztályú szántó, innen nevezetik Hoszsú bértznek.

[332r] 25. *Görgény tanorok*, egy jó állású lapos hely, kinézése olyan, mint egy szép tanorok, első osztályú kaszáló, fekvéséhez képest nevezetik Görgény tanoroknak.

26. *Magyaros*, ez egy harmadosztályos szántó, régente sok magyarót termelt, innen nevezetik Magyarosnak.

27. *Görgény*, ez másadosztályú szántó, honnan vette nevét, nem tudatik.

28. *Ló temető*, itt régi időben a régiek állítások szerint országút járt keresztül, egy generálisnak a lova elesett, és ezen a helyen eltemettetett, innen nevezetik Ló temetőnek, harmadosztályos szántó.

29. *Nyáras*, ez egy ciheres erdős hely, nevezetik Nyárasnak, mivel nagyobbára úgynevezett nyárfát terem.

30. *Nagy áj*, ez egy nagy hegy alatt fekszik, mely hegyen vagyon Kereszturfalvának, Szent Ábrahámnak és Kis Solymosnak, ezen három közönségnek együtti határszéle (hármass halma). Ezen helység, a nevezett hegy fölveszi ezen nevezetét, Nagy áj, jelenleg harmadosztályos szántó.

31. *Nagy völgy*, ez is harmadosztályos szántó, nevezetét vette Nagy ajtól.

32. *Gerenás*, ez másadosztályú szántó, honnan vette nevét, nem tudatik.

[332v] 33. *Fő kút*, ez egy első osztályú kaszáló hely, nevezetik Fő kútnak, mivel ottan vagyon egy forrás kút, ebből ered ezen határon lefolyó patak, mely Kereszturfalva között befoly az úgynevezett Gagy patakába, ezen helység ezen forrás kútról veszi nevezetét.

34. *Ponkos*, ez egy magos hegy, terméketlen helység, több apró ponkok veszik körül, innen nevezetik Ponkosnak.

35. *Aszony erdeje*, ez egy első osztályú kaszáló hely, a régiek állítása szerint egy századon keresztül mindig leányágon forgó birtok lévén, innen nevezetik Aszony erdejének.

36. *Kis fájka*, ez első osztályú kaszáló, a Kis fiaké lévén, innen nevezetik Kis fáljának.

37. *Beke erdő*, ez első osztályú kaszáló, egy Beke nevű emberről veszi nevezetét.

38. *Csörgő*, első osztályú kaszáló, innen ered egy kis folyó (árok), erről nevezetik Csorgonak.

39. *Tálbértz*, ez másadosztályú szántó, olyan forma fekvése van, mint egy nagy tál, innen nevezetik Tálbértznek.

40. *Csere Szurdok*, ez egy kis völgyecske, másadosztályú szántó, miről nevezetik Csere Szurdoknak, nem tudatik.

[333r] 41. *Aranyas bértz*, a régiek állítása szerint ezen a helyen egy Balog nevezetű ember a földbe aranyat talált, erről nevezetik Aranyas bértznek, most másadosztályú szántó.

42. *Szilos*, ez a régi időbe köz hely lévén, egyezségből felosztott, hosszára hasított nyilakra, innen nevezetik Szilosnak, másadosztályú szántó.

43. *Kis és Nagy Hoszu bükk*, ezen első osztályú kaszálók hosszan nyúlnak fel a hegy felé, innen nevezetik Hoszu bükknek.

44. *Ludas bértz*, ezt a közönség a régi időbe a ludakkal hasznoltatta, mivel a falu közelébe lévén, erről vette nevezetét, most másadosztályú szántó.

45. *Felső Lok*, ez a falun felyül a határnak Csekefalva felőli részibe fekszik, első osztályú szántó, szép fekvésű lapos hely, innen nevezetik Felső loknak.

Székely Kereszturfalva, 29/8, [1]864.

Fenyédi András falusbíró

TIMAFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
(Fol. Hung. 1114/57.)

[351r] Helynevek Timafalva községből, Udvarhelyszékről.

1. Udvarhelyszék, Székely Udvarhelyi kerület, Székely Kereszturi járás.

2. E községnek csakis egyféle neve él most, s e néven ismeretes a köztünk divatozó nyelvek közül bármelyiken is, tudniillik Timafalva.

3. Tudtunkra e községnek más elnevezése nem volt.

4. A község mikor említetik legkorábban? Nem tudatik.

5. Honnan népesítettett? Nem tudatik.

6. Mit lehet tudni köztudomásból, hagyományból, írott, nyomtatott emlékekből a név eredetéről, értelméről? E részbe se bírnunk köztudomással, se a nevezett adatokkal.

7. A község határában előforduló nevezetesebb topographiai nevek:

a. *Szöllők alya*, ezen határrészben szántó és kaszálók vannak, szőlőhegy lévén felettek, azért nevezik annak.

b. *Völgy*, két hegy között lévén egy kis lapályos hely, ahol szántók és kaszálók vannak. Itten van *Rókajuk* nevezetű hely, régebben a rókák sok lyukakat ástak, onnan vette nevét. Itten van még *Kurva szöktető* nevű hely, régebben egy korcsoma ház lévén itt, azon háznál több kurvák tanyáztak, midőn el akarták őket fogni, onnan elszöktek, ez lévén az öregség mondása, innen vette nevét. Ugyanitten van *Csihányos* nevű hely, régebben sok csihányt termett azon hely, onnan neveztetett.

c. *Nagy felső lok*, szántóföldekből állván, Bethfalván alól Timafalváig lapály lévén, azért nevezik loknak.

d. *Kenderes*, ezen helységbe csupán csak kendert termesztettek, innen van e név.

[351v] e. *Kétviz köze*, ezen hely a Nagy Küköllő és egy nagy vízárók közt lévén, azért neveztetett annak.

f. *Borso földek*, ezen szántóföldeken csakis borsó termesztetett, innen vette nevét.

g. *Cziher alya*, itten régebben ciheres erdő lévén, de a ciher kiirtatott, s jelenleg Cziher alyának azért neveztetik a ciherről.

h. *Vatzkoros*, jelenleg is mind vadvackor és -almafák lévén ezen helyen, mely legelőnek használtatik, innen neveztetik Vatzkorosnak.

i. *Nyáras*. Ezen hely régebbi időbe nagy csere- és bikkfákkal lévén tele, nyári időbe a gazdaemberek marháikat oda hajtották nyugodni, és innen vehette nevét. Most nem létezik egy fa se, szántó és kaszáló helyek vannak.

k. *Csákány*. Hogy ezen hely, hol szántó és kaszáló helyek vannak, miért neveztetik Csákánynak, erről semmit sem tudnak öregeink.

8or. Timafalva község határa szomszédos Keresztur város, Székely Kereszturfalva, Bethfalva és Rugonfalva községek határaival.

Timafalva, szeptember 5., 1864.

Illjés János falusbíró
Lakatos Sándor jegyző mp.

SZÉKELYLENGYELFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[230r] Lengyelfalva helység.

Helyezve vagyon Udvarhelyszéknek kelet felé való részébe, jelenleg tartozik a Farczádi járáshoz és annak dullói hivatalához, valamint a törvénykezésre nézve a Székely Udvarhelyi kiküldött egyes bírósághoz.

Szomszédos keletről Szombatfalva, északról Szent Tamás, Ülke, Szent Lélek, Malomfalva, nyugotról Sükő, délről Farczád községével.

Emberi emlékezet olta mindenkor ezen elnevezéssel volt, és hogy valaha más néven is ismeretes lett volna, sem hallomásból s iratjegyzékből semmi nyoma nincsen.

Honnan népesült, sem hagyományból, sem bizonyos adatból nem tudhatni, annyi bizonyos, hogy menyire az emlékező tehetség visszahat, mindenkor a jelenig volt kiváltságos és ősi székely eredetű családok birtoka volt.

A helység határa három fordulóra van osztva, őszi, tavaszi vetésre és ugar rendszerre. De ezenkívül vagy folytonos használatú kaszáló a falun alól, mit minden évben háromszor lehet megkaszálni, s mégis édes szénát terem.

A három forduló határba vadnak vegyesen szántók, kaszálók, úgy erdős ciheres helyek, ezek közt az erdők Nagymál, Horvás, Baknya és Kozma nevet viselnek. Határa hegyes-völgyes, termőföldre nagyobb része közepesen, csak szorgalmas trágyázással termékenyíthető, vegyülete néhol köves, más helyen agyagos. Nagyobb része halvány őszi vetés, jó munkával közepesen terem törökbúza kevés, zab pedig bőven terem.

[230v] A határnak északi részén keresztülmegy az Udvarhely felől Parajd felé menedő országút.

Folyóvizei nincsenek, csakis egy patak, mely a határról veszi eredetét, Rét pataka nevet visel, de szárazság ideibe az is kiszárad.

Népmonda szerint Nagymál nemesebb ércköveket is tartalmaz, és hogy aztot messzei vidékbéliek használnak, azonba erre semmi bizonyos nyilvánosságra jönni nem lehetett.

A helység határán következő nevezetű helyek vadnak:

Csigás, Horvás oldala, Horvás, Kenderhely.

Nyír erdő, ez kapta nevét onnan, hogy régebbi időkbe nyíres erdő volt, de most jelenleg szántó.

Martonos, Bátorére, Bátorére teteje, Falu fele.

Csere, erdős, ciheres hely, de a nagy cserefák kiirtódtak, most jelenleg nincs.

Kozma, ez marhalegelő.

Muzsdalos, fiatalos bükkös erdő.

Órhegy, Pad alya, Láz, Avasoldal, Kerekto, Agyagosszer, de ezek hogy honnan kapták neveket, semmi nyoma nincsen.

*Falak*⁶⁹ elő, *Horvásal*, *Egerhegye*, *Nagymező*, *Délő*, ezek is hogy honnan kapták neveket, nem tudatik. A helységbe vagyon katolikus templom, lelkész és tanító, házszám vagyon nyolcvannégy. A községbe lakó embereknek semmi kereset módjok egyéb, csakis a szántás-vetés. Fával nem kereskedhetnek, mert nincs, csakis a magok szükségekre.

SZÉKELYMAGYAROS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
(Fol. Hung. 1114/57.)

[242r] Magyaros községe és határszéjeinek elnevezések értelmezései.

Először. Erdély nagy fejedelemség, Udvarhelyszékben, a Bögözi járásban Magyaros van a Nagy Kükölkő vize mellett, Udvarhely székvárosától két óra távolságra, dél felé fekszik *Magyaros*.

Másodszor. *Magyaros* falvának csak egy neve van, tudniillik *Magyaros*, így tehát az éltes emberek eladás-aji nyomán nevezetik *Nagy Kükölkő Magyaros*-nak, amely most is régi eredeti helyek állásán van, amik is oly régi, földbe lévő kikerült, rakott kőfalak vadnak, hogy annak semmi emlékit sem tudja jelenleg senki, így tehát *Magyaros* ősi telepedés, ez fenn nevezett helyen, az melynek más neve nem volt, nem is lehet, csakis *Nagy Kükölkő Magyaros*.

Harmadszor. Nem lévén semmi irat, csakis köztudomás alapján állíthatni, hogy *Nagy Kükölkő Magyaros* ősidők óta említetik.

Negyedszer. Az idősebb emberek feladása nyomán azt hallottuk s halljuk, hogy a *Fejérvári Káptalan*t felhánták volt, és a káptalan azt tartotta, hogy *Nagy Kükölkő Magyaros*, *Bágy*, *Farkasloka* és *Also Boldogasszony* falva négy közönség nemes *Udvarhelyszékben* a legrégebb falvak.

Ötödször. *Magyaros*: napkeletről van *Bögöz*, a *magyarosi határt* megszakasztó, *Nyilas* nevezetű helyével. *Magyarossal* szembe egy magosan felemelkedő [242v] *Hojagos* nevezetű orlát, erdős hely, amely fekszik a *dersi* és *agyagfalvi* [határ] központján, északról pedig szembe vele úgynevezett, magosan felemelkedő, *Lesőhegy* nevezetű hely, amely fekszik a *magyarosi határon* a déli oldala, az északi oldala a dobaji határon. Ezen hegy nevezetes arról, hogy ezen régen egy őr állott a *nagy galonfalvi határon* lévő régi vár őrködés és fenntartására. Leső hegy oldalán lemenve bikanyak módúlag, így tovább ott a *dobaji* és *magyarosi határszéjen*, a dobaji határszéjről menve tovább a nagy galonfalvi *Várfele* nevezetű erdős hely széléjéig, evvel szemben van összeszorítólag *Bárdos* nevezetű ciheres o[r]lát a *nagy galonfalvi* és *détsfalvi* határ részei között, amit mindkét hegyekkel megszakaszt a *Nagy Kükölkő* folyama.

6. *Magyaros*-nak vagyon egy köves útja, melynek keleti vége *Alszeg*, nyugoti vége *Felszegnek* neveződik, mind fennlévő lakhelyek. Vagyon még egy mellékszorosa, mely *Kis szorosnak* neveződik. Ismét van egy patak, amely a falu közepén bejövend, és a *Nagy Kükölkőbe* beszakad, mely patak a vízáradáskor sok haszonvehetetlen követ hajt részbe-részbe, hegyoldalról lejövvő sebesség mián, kárt okoz.

7. Határrészek:

Nagy Kükölkő északi oldalán, falu közvetlen közeléből, *Bögöz* szomszéd helység felé keletre egy *Cserke* loka nevezetű kaszáló hely, nevét vette a cserfákról, most jelenleg is cserfás és füzes.

Innen *Almadobbja*, nevezetes arról, hogy dombos, sok szép almafák voltak, most jelenleg szántó.

Dioldal, nevezetes arról, hogy sok dijófák voltak, de most jelenleg szántóföld.

Fejedelem, egy erdős hely, amelyről annyit tudunk, hogy fejedelmi erdő volt, nevét is onnat vette.

[243r] *Borozdák*, nevezetesek arról, hogy sok apró borozdák vadnak.

Somkut oldala, arról nevezetes, hogy hajdon sok somfa volt, és sok som termett, erről vette a nevét.

Hágdosso, nevezetes arról, hogy hajdon *Magyaros* és *Dobo* között közkert volt, hágdosó volt a kerten, erről vette nevét.

Hargas nevezetű hely arról vette nevét, hogy az tájon a földek mind horgasok, úgy neveztettek annak.

Farkas kosára arról nevezetes, hogy ott ezelőtt farkasverem volt.

Oltoványos, arról nevezetes, hogy ott sok jó gyümölcsfák voltak, és régebben az helyen kápolna is létezett.

*Kövestető*t azért hívják *Kövestetőnek*, hogy kösziklás.

Kisvár, arról vette eredetét, hogy hajdonába egy kis váracska volt, amelybe egy kisasszony lakott.

Malomoldal, arról nevezetik *Malom* oldalnak, hogy ott amellet a vízen egy lisztelő malom volt, amely *Nagy János* malmának hívatott.

Erős oldala, arról nevezetes, hogy nagy oldal.

A *Csere*, arról nevezetes, hogy sok cserfák voltak.

Orotvány oldala, arról nevezetes, hogy sok tövis irtódott, és igen kösziklás hely.

A *Sásról* annyit tudunk, hogy ott van egy különös kút, mi az odamenéssel az ingoványos hely miatt mindenkor felháborodik. Különben szeles, és hideg víz van benne.

[243v] *Kislok* vagyon, mit az ország útja keresztülág agyagfalvi *Csere* oldal ajja alatt.

Nagykert, arról nevezetes, hogy régen kert volt körüllette magosan felépítve.

Hegedűs kutya, arról nevezetes, hogy hallomás útján hajdonába egy hegedűs volt.

⁶⁹ Átjavítva: *Falabak*.

Kovátsi arról nevezetes, hogy az hajdonába egy kovácsé volt, s most jelenleg a község temetkező helye. Magyaros, november 9-én, 1864.

Beke János oda szolgáló evang. reform. lelkész s. k.
Istok Joseff falusbíró
Kis Istok Joseff esküdt
Balási János jegyző

SZÉKELYMUZSNA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
(Fol. Hung. 1114/57.)

[264r] Magyar tudós társasági levelező Pesti Frigyes úr tudományos régiségi munkálata készítésére vonatkozó adatok Muzsnából.

1. *Muzsna*, Udvarhelyszék, Udvarhelyi kerület, Bögözi járásban, ugyan ezen nevezettel bírt eleitől fogva.

2. Hogy ezen község mikor kezdődött ezen néven említettetni, arra legöre[ge]bbjeink sem emlékeznek, úgy arról sincs tudomás, hogy honnan népesítettett. Az egész falu lakosai mindnyájan *magyarok*.

3. A község határában előforduló topographiai fontosabb nevek:

a. *Középláb*, szántó és kaszáló, szikonyos természetű hely, száraz időben jó gabonát terem. A községhatárnak középpontjául lehet tekinteni.

b. *Hipatak*, kaszáló, egy híres patak foly rajta végig.

c. *Fajkalikat*, most szántó, jó gabonát termő hely, ez előtt negyven évvel nagy csereerdő volt.

d. *Romocsa*, szántó és kaszáló, szép erdő és bokros hely, az aljában foly egy patak, apróbb malmokkal el látva. A patak oldalában van egy szejkés forrás, mely a legszárazabb időben sem apad ki.

e. *Nyires farka*, most szántó, régen sok nyírfát termett, és a határnak véghegye, honnan vette a fark nevet.

f. *Tőhely*, kaszáló és szántó, de vizes és sátét termő hely.

g. *Nagy erdő*, szálás és bokros hely, közbe-közbe buja legelővel díszes.

h. *Bükk*, hajdon nagy bükkös erdő, most csak ciheres.

[264v] i. *Lik oldala*, legmagasabb hegycsúcs a vidéken, melynek oldalában négy nagyobb és kisebb mélységű, s szinte két öl magosságú lyuk távolról is látható. Sokan emberi kéz munkájának is gyanítják, mit a villongós régibb világban rejtekhelyül is használtak a régibb lakók, de a szorosabb vizsgálat után a természet kezének műve.

k. *Rakottvás*, hajdon erdő, rakottfafával gazdag, most szántó és kaszáló.

l. *Kobalás árok*, egy mély árok, melybe a monda szerint hajdon egy szegény embernek kobalája beléesett, s elveszett, minthogy most is korunkban több marhák lettek a beléesés áldozatai.

m. *Petki László*, szántó, hajdon ez a család birtoka, most ezen nevű falvánkban nem létezik senki.

n. *Temető oldal*, nevét a benne lévő temetőhelytől vette, hajdon szőlőt is próbáltak termesztetni, most nyoma sincs.

o. *Nagy borozda*, szántó, nagy borozdák vonulnak át a szántók között.

p. *Bán hegye*, szántó, hajdon a Bán család bírhatott benne, mely néven a faluban ma is élnek.

q. *Kék patak*, palás hely, melynek vize a kék palától kékes, apró forrásokból kapja.

r. *Csere alja*, szántó, a szomszéd derzsi csereerdős mellett fekszik, ahonnan nevét is vette.

s. *Csörgő oldala*, szántó, nevét vette egy alatta folyó pataktól, mely főleg záporosők alkalmával nagy csörgéssel rohan le a Ramocsa patakba.

[265r] t. *Őrhegy*, a falu keleti oldalán egy felemelkedett csúcs, mely hajdan őrhelyül szolgált a vészes időkben.

u. *Hosszú*, szántóföldek hosszúságáról vették ezen nevezetet.

Ezek azon észrevételek, melyeket a fenn írt tárgyban előnkbe tűzött kérdésekre tehetünk, adatok hiányában semmivel egyébbel nem szolgálhatván.

Muzsnában, október 23-án, 1864.

Gedő Mihály falusbíró
Kováts Bálint jegyző s. k.
Bedő György válaszmány

SZÉKELYPÁLFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
(Fol. Hung. 1114/57.)

[288r] Pálfalva közönség leírása.

Pálfalva közönség vagyon itt Erdélyben, Nemes Udvarhelyszék északi részében, Egy nagy hegyen fekszik, alkalmatlan helyen, Hova az utazó nagy lihegve menyen. Hogy miről nevezik eztet Pálfalvának, Tulajdoníthatjuk csak a közmondának, Minthogy ezen helység csupa erdő vala, De azolta bizony sok idő lefolya.

Vetődött volt oda, mondják, egy Pál nevű, De csakugyan, tudva, székely eredetű, Ki kecskével járta ottan az erdőket. Lakását ott tartva, használta helyeket, Azután megnősült, s lettek gyermekei, Leányai után származtak vejei.

A vezetékeve később tudott ki, Hogy hívták azelőtt, azt nem tudta senki, Vajda Pálnak mondta az ő becses nevét, Sohase mondta ki a honnani létit.

Hogy sok gyermeke volt s vejei felesen, Gazdaságot űzött, nagyot, de ügyesen; Azután kezdették Pálfalvának hívni, Szaporodtak ottan, s helyeket orotni.

[288v] Nem sok családból áll most is a közönség,

Mivel alkalmatlan s oldalos a helység,
 Olyan utcák vadnak, hogy Isten mentsen meg,
 Hogy én oda szálljak s telepedjek ott meg.
 Hanem kik ott vadnak, s már ottan születtek,
 Lehetnek úgy, amint tormábani férgek.
 Azonba felhozom a kis utzacskáit,
 De el nem hagyhatom a jó forrásait.
 Utzacskái ezek, Regétz és Ilyés szeg,
 Itten neveztetik községrészlet Felszeg,
 Barakonya, Bonda, Hegedüs és Köves,
 De jól volt találva, mert igazi köves.
 A forrás vizei ezek, úgymint Gada,
 Saskeselyő, Csorgós, Bikfa, Barakonya,
 Familiák vadnak, úgymint alól írtak,
 Kik több községekből oda származtattak,
 Vajda, Bonda, Ilyés, Mátyás, Fogarasi,
 Demeter és Szabo, Simó és Czincziri,
 Györfi, Jánosi, Jakab, Nagy, s osztán Sofalvi,
 Úgy azután Veres a község tagjai.
 Szinte elfelejtém, milyen vallásúak,
 Pedig tökéletes jó katolikusok,
 Öszvesen lélekszám négyszázötvenöt van,
 Családfő pediglen tisztán csupa nyolcvan,
 A' szép, hogy családfő vagyon éppen nyolcvan,
 Possessor pediglen sok felől százhatvan.
 [289r] Kik a szegényektől birtokokat vettek,
 És annak a nyomán fáznak s legeltetnek.
 Mindenütt van egy rossz, de vagyon egy-más jó,
 Igaz, hogy ottan csak zabba cseng a sarló,
 Mert ősz gabonájok igen kevés termik,
 Azért a gabonát sokan vellegetik,
 De kaszáló elég, legelő meg bővön,
 Marha tenyésztetik sok ottan az erdőn.
 S noha ez nem volna, bizony felsülnének,
 Az oldalos helyen jól megehülnének,
 Forrásvizek jó van, úgyszintén erdőjök,
 Szén és a tűzifa jövedelmezőjök.
 Nos, azonba híres a jó medencékről
 S a fatángyéroknak sok metszéseiről,
 Igaz, hogy messzünet hordják annak fáját,
 De veszik is osztán jócskán a jutalmát,
 Az egyik csinálja, a másik elviszi,
 De azalatt szinte értékít megeszi.
 Dehát borítókat, milyet csinálhatnak,
 Hogy egy darabjáért két krajcárt kapnak.
 Határa szomszédos alább írt falvakkal,
 Ahonnan prédálják gyakran a marhákkal,
 Korond, és Váralya, Csehédfalva, Ketsét,
 Hol a cserefákért sok büntetés esett.
 [289v] Fő dűlői ezek, alább megnevezve,
 Remélem belőlök nem lesz elfelezve:
 Első és második helység és Nyir alya,
 Harmadik, negyedik Mihályfi és Vaska,
 Ötödik, hatodik Czika és a Csorgos,
 Ezeknek a földjök minden darab horgos.

Aldűlői pedig az alább megírtak,
 Tudomásom szerént eszembe hogy juttak:
 Nyir alya és Tóhely, tovább Szalom martya,
 Só útra hágoval, Szilos és a Vaska,
 A Likaskő bértze, Mihályfi, és Bagzos,
 Itt hideg időbe a fa ugyan fagyos,
 Úgy Hosszu rakota, Czika és Mánászó,
 Itt sovány fű termik, mindég úgy van a szó,
 Rez és Hosszu motsár, Gada és Burjános,
 Alább elmaradott az aldűlő Csorgos.
 578 hold szántóföldjök vagyon,
 Egyik része köves, a más sovány nagyon,
 1500 hold van sovány kaszálójok,
 Nagy helyről gyűl öszve két-három buglyájok.
 773 hold kopár legelő,
 1730 hold elegyes erdő.
 Még kellene írni egy nagy likas kőről,
 Miről van egy rege, mint tündéri tényről:
 [290r] Likaskő mezején vagyon ezen nagy kő,
 De ezt már leírta régen egy jó költő,
 Amidőn a Firtus és a Tartód várát,
 Leírta rakását és azután rombját.
 A Firtusi várról készül egy szép munka,
 Mit az atyhai pap eddig végrehajta,
 Hogy a Bonda család tatárokkal mit tett,
 Nem írok azért, hogy laus propria sordet.
 Ezennel bévégzem ezen munkálásom,
 Ki mint ösmeretlen magamat ajánlom.
 Egyezer és nyolcszáz hatvannegyedikben,
 augusztus holnap köllős közepében
 Farkaslaki földész s jegyző Bonda János,
 Ki Pálfalvában is jegyző és birtokos.

SZÉKELYSZENTERZSÉBET (ÉS ÚJLAK)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
 (Fol. Hung. 1114/57.)

[314r] Udvarhelyszék, Szenterzsébet község. Hely-
 nevek gyűjteménye.

Ad 1. *Szent Erzsébet*. Ezen község Udvarhelyszékhez
 tartozott ősidők óta, s jelenleg is ott áll. Hivatali el-
 oszlását illetőleg politikai tekintetbe a bözödi járási
 dullósághoz és a székely kereszteri járási királyi bíró-
 sághoz kebeleztetett. A fentebb említett község régi
 időkbe gyaníthatólag katolikus lehetett, amire felvi-
 lágosít a jeleni ev. ref. imaház állása is, melynek kebe-
 lében ma is látható az oltárnak helye. Az imaháznak
 külső része gót ízlésre van építve elhunyt őseinktől,
 melyet hogy mikor építettek, semmi felvilágosító
 adattal erre nézve nem bírunk, csak némi gót felírás
 látható, s ezt is a régiség mián már olvasni sem lehet.
 A rege annyi róla, hogy ezen templom Erzsébet pát-
 rona emlékére szenteltetett volna, ahonnan vétetett
 a község elnevezése is, azaz Szent Erzsébet.

Második dűlő *Tohely*, régebbi időkben járhatatlan tós hely lévén, de kisáncoltatott s kiszáradt, jelenleg szántó és kaszálónak használtatik. Ezen szóról, tós hely, vette nevét Tohely.

Harmadik dűlő Káró, aldűlője Csere hegy és Császlod. Semmi adattal a pusztá néven kívül nem szolgálhatunk.

Negyedik dűlő Uj lok, régen a természet viharjával dacoló százados tölgyfákkal volt borítva, melyet ős székel atyáink, mint közös magánybirtokot használtak. Távol lévén a községtől, de a föld jósága által mintegy felhívatra, kezdének irtogatni ottan őseink, kaszáló tanorokakat s barmaik legelhetésére megkívántató térhelyeket, új lakokat. Innen vette eredetét Uj lok.

Ötödik dűlő Köles föld. Itt, mint új földbe, igen sok kölest termeltek, s innen vette nevét. Aldűlője Körtevés hegy álj, semmi adat róla, és Tó hegy álj. Régen egy nagy tó felett állott, s onnan vette nevét. Hatodik dűlő Kis átal kelő mege, aldűlője Petke mege, semmi adattal nem bírunk ezt illetőleg.

[314v] Hetedik dűlő Kerülő álj. Ez egy hegysarkalat, amelyet mindig kerülni kell, s innen vette elnevezését.

Nyolcadik dűlő Kis átal kelő alja, aldűlője Hegyálj és Esőgej. Semmi adattal felvilágosítás végett nem szolgálhatunk.

Kilencedik dűlő Rét. Ez egészen tér, s szénahelynek használható lévén, innen vette a rét nevét.

Tizedik dűlő Őcs vere, aldűlője Rozsondály és Kutas álj, semmi adattal nem bírunk.

Tizenegyedik dűlő Bedecs. Ez igen hideg édesvizet tartalmazó kútjáról nevezetes, mely a legnagyobb szárazságba se apad ki soha, sőt árkot mosott, melyet Bedecs árkának neveznek, s az itt aláhömpölygő csergedező patakocská az úgynevezett Solymos patakába szakad.

Tizenkettedik dűlő Magyaros, régen magyarófákkal teljes hely lévén, de később kiirtatott, s jelenleg szántónak használtatik. Az említett magyarófákról vette elnevezését.

Tizenharmadik dűlő Bujdosó, mely régen erős sűrű erdő lévén, s gödrös fekvésénél fogva is alkalmas hely lévén, menhelyül szolgált őseinknek a dűlő vad tatárok rombolása alkalmával. Jelenleg is erdős hely, bár ha nem oly sűrű is, mint régen. Neve eredetét vette onnan, mivel ide bújtak el a tatárok elől.

Tizennegyedik dűlő Eperjes, aldűlője Kapus, Nagy és Kis unom, ezek szőlőhegyek, adat róla semmi sincs.

[315r] Tizenötödik dűlő Csoka vár mege, aldűlője Szilos álj, semmi adat róla.

Tizenhatodik dűlő Nagy ló Temető, aldűlő Gál fark álja, Görgény erdeje álja, Burjány erdeje álja, Kis ló temető és Gál Gyergy álja. Az a rege róla, hogy régen határhalmozás alkalmával az ügyvivő lova ottan esett

volt el, s innen vette eredetét Nagy és Kis ló Temető.

Tizenhetedik dűlő Szénás völgy, régen nagy része szénatermő hely lévén, innen vészi néveredetét, aldűlője Csálja, semmi adat róla.

Tizennyolcadik dűlő Vég láb, ez a határnak Kis Solymos felé végében lévén, innen vette nevét.

Tizenkilencedik dűlő Szöllő oldal, jelenleg szántó, aldűlője Templom oldal, mely nevét onnan örökölte, mivel ezen o[l]dal a templom megett benyúlik egész a faluig.

Hogy ezek szerint az adatgyűjtés a helynevek érdekében pontosan és híven bevezetett,

Szent Erzsébet, augusztus 21-én, 1864.

Kálnoki István jegyző és ügyvivő

Kádár Ferentz falusbíró

SZÉKELYSZENTKIRÁLY

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[316r] Szent Király helységéről. [Helynevek] Szent Király községéből és megyéiből.

Első. Székely Udvarhelyszék vagy Udvarhely kerület és járás,

Melynek egy falvája pityókás Szent Király.

Szent Király neve volt még öröktől fogva, Mert Szent István király ott ebédelt vala, Azért a *Szent Király* nevét innen örökösön kapta.

2. Ezen neve maradt még öröktől fogva, és változatlanul marad ezutánra, Mert nyolcszáz lakos benne mind pápista, És nincsen semmi ellenkező forma.

Határa szomszédol érdemes falvakkal, *Zeteloka, Fenyéd és Keménfalvával, Úgy Oroszhegy, Fancsal és Tibod* falvakkal.

3. Szent Királynak neve soha nem változott, Kezdetről még eddig e nevet hordozott, Lakosai pedig tiszta székel népek, Katolika hitben igazak és épek.

4–7. Három szántó dűlő vagyon e helyben, Nagy Vápa és Fejü e sovány mezőben, Úgy a Ligat dűlő a szántó helységben, Melyek a trágyát óhajtják szüntelen.

8. Tovább, ha említsük erdős határunkot, Kevésbé számítjuk azoknak hasznokot, Mert a községünknek keveset hasznolt, Szép bikkes erdőnek csak helye maradt.

[316v] 9. Határunkot Isten bővön megáldotta, Éltető vizekkel meggazdagította, Mert a Busnyák folyó azt keresztülfolyja, Mely minden állatnak szomjúságát oltja.

10. Meg nem hálálhatni isteni felségét, Más szép forrásokért isteni erejét, hogy a földművelők megenyhítésére Sok szép forrást adott sovány helységünkbe.

11. Nevekre nevezik e szép forrásokat,
Kitsi kut, Vész csorgo e jó enyítőköt,
Ezekhez csatoljuk *Péter Ferentz kuttyát,*
Úgy a halat termő jó *Szencsed patakát.*

12. A szántó mezőnkben egy szép *Aranyas kut,*
Simma kut, Nagy Vápa s kerek *Magyaro kut,*
Melyek a jó vízzel éj-nap kínálkodnak,
és minden állatnak életet kívánnak.
Szent Király, október 9-én, 1864.

Szerkesztette:

Gergely Miklos ny. jegyző

Berze Pál mp.

László János s. k.

Lőrincz János s. k.

Kovács Moses falusbíró

Látta: Domokos Ignác lelkész s. k.

SZÉKELYSZENTMIHÁLY

[ÉS DEMETERFALVA]

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[324r] Helynevek Szent Mihály községből, Udvarhelyszékből.

1. Ezen Szent Mihály községe Udvarhelyszék Parajd dullói járáshoz tartozó, fekvése az úgynevezett Fejér Nyiko mellékén, mely is egy kis folyó lévén. Eredetét vészi a Farkaslaka község erdős helyeiből, és lefoly Farkaslaka, Szent Lélek, Malom falva, Szent Mihály, Kobátfalva, két Kadács, Siménfalva, Rugonfalva községek közt és azok határain át, míg Rugonfalván alól szakad az úgynevezett Nagy Küküllő folyóba, megjegyezve azt is, hogy míg az irt helyen befoly a Küküllőbe, több apróbb folyókkal egyesül, mint jelesen: Szent Mihálynál az úgynevezett Gada és Halom patakokkal, Kadácsnál az úgynevezett Konyha patakkal, Siménfalvánál az Alba nevű folyóval, melyek is a Nyikoba esésekkel addigi neveiket veszítik.

Ami az egész Fejér Nyiko melléke fekvését illeti: Rugonfalvát kivéve többnyire hegyes, silány, csakis a nép szorgalmas munkássága teszi élhetővé, miből legtöbb hasznót húzhatatlan gazdaságilag, csakis gyümölcstermése, mi is nyári vackorkörte, alma s téli többféle alma gyümölcsökből áll, a szilvatermés lévén a legbővebb termés idén.

2. Szent Mihály községnek mostani neve eredeti, ősidőkből való, emberi emlékezetet fellyülmúló idő óta. Népeisége mintegy háromszáz lélek, kilencven házzám alatt.

3. Más elnevezése ezen községnek nem volt, hanem ehhez tartozott mintegy 16, tizenhat házzámból álló kis község Demeterfalva név alatt, mely is fekvésére közelebb esvén Kobátfalvához, mint Szent Mihályhoz, politikai igazgatásra nézve oda csatlako-

zott, adózás, földösszeírásra nézve egyébaránt még községünkhöz is tartozik.

4. Emberi emlékezet óta e helység neve csakis Szent Mihály volt.

5. Mint oly község, hol birtokos kiváltságosok, mégpedig potens emberek laktak eleitől fogva, a zsellérek egyik egy helyről, a más más helyről, és így bizonytalan helyekről települtek, s különböző vezetéknevezetek alatt, ma egyetlen családnév sincs e községben. A mostani élők hasonlóan, többnyire a szomszéd falvakból települtek. Ősi nevezetű családok a birtokosoké Ugron, a [szabad] székelyeké Tarcsafalvi és Varga, ezek közül mindenike a harmadik század óta ős törzsökös birtokosok voltak, [324v] s a Tarcsafalvi családnak egyik ága tartozott a primori, a másik korábbi ármalista, most a primipillusi rendhez, régi adózó lajstromok mutatása szerint.

6. E helység neve eredetéről semmi egyéb tudomás, mint szájról kelt hagyományból annyi, hogy ezen Szentnek nevezett falvákhöz, mint jelesen Szent Lélek, Szent Mihály, Szent Miklos (mely Siménfalvához nagyon közel esik) tartoztak egyházilag a körül levő több apróbb falvák is, és azon elnevezésekből áll máig is ezen község neve is.

7. A község határában előforduló nevek következők: II. dülőben Bába völgye, Felhágo.

Akaszto domb, mely is a község felett a legemeltebb, száj adat szerint azon a dombon állott e község határan az úgynevezett bitófa korábbi időkbé. Gada oldal. Bika verme, most jó kaszáló tér, meglehet, régebb lehetett posványos hely.

Nyilak. Mengetz allya, ez a mellette vagy felette fekvő Mengetz nevű erdőrésztől vette eredetét.

III. dülőbe fő dülő Mengetz. Aldülői:

Mengetz, Két ut köze, Csere, Somos oldal, Tövis oldal, Köves patak teteje, Hidas, Nagy nyir, Kis nyir, Nyáras. Bontza, ez az erdő részen a legemeltebb helyen áll.

Csenderné, Berze kert.

Ördögös to, melybe az erdőről nagy helyről víz esőzés belefolyva, mintegy három-négyszáz öl területű tót tett régebben, most a vizesések másfelé vezetve, csakis esős időbe áll régebbi tó formájába.

IV. Demeter széke fő dülőbe aldülők:

Demeter széke, Nagy orotvány, Avaskert, Környék, Aprod oldal, To aszó környék, Gémes stb.

V. fő dült az elől érintett Szent Mihályhoz tartozott Demeterfalva község tette.

Ennek VI. fő dülője Kis hegy, aldülők:

Só hordo ut, Demeterfalvi verőfény.

VII. fő dülő Déák tövisse, aldülői:

Szent Mihályi verőfény, Gát környék.

Gyepű allya, miről is, minthogy tudniillik a gypűtartás az időm alatt enyészett el, annyi biztos, hogy még az én időm alatt (ami jelenleg több évbe áll) két

határa lévén a községnek, egy hosszú gyeptű választás el, sőt Szent Mihálytól egész Demeterfalváig a határ-részt, s ezért van a Gyepű allya nevezet.

Tovább Hegy elő, ez a falu felett közelebb eső hely.

[325r] Tovább az elől írt Verőfénynek északi oldalán Hojászoly oldal, erre nézve annyi megjegyzés, hogy a község határáról legkésőbb innen olvad fel a téli hó, különben is zabnál egyebet nem terem.

Van két Csere nevű hely, Kis Csere [és] Nagy Csere név alatt, az hol az elsőbe magam is mintegy hat-hét szál törzs cserefát értem, ekevasamot pedig azok gyökerébe háromszor szakasztottam belé, mégis itt-ott nyomai láthatók az eltorlott cserefagyökereknek.

Van az itt leírt határrészekén kívül az úgynevezett szent mihályi unitaria tek. egyházmegyének a farkaslaki, korond, ketsed, oroszhegy, szent lélek, bogárfalvi és malomfalvi havasos erdő közt egy Hideg aszo nevű havasos helye, mérnöki fekvése szerint 556 hold ... négyszögöl területű, szomszédolják az elől írt falvak, és pedig kelet felől darabig Verespatak, darabig Kis ág nevű folyók, oroszhegyitől a Nagy Küköllő, szent léleki, bogárfalvi és malomfalvitól az úgynevezett Hideg aszo patak, farkaslaki és korondtól bizonyos esmertető halmok. Ezen Hideg aszo nevű havasba egy említendő helynév fordul elő, Kintses sorok név alatt, hol is ezelőtt mintegy harminc-negyven évvel egy marhapásztor több ezüstpénz darabokra talált földszint szétszórva, a hely azelőtt is, azután is Kintses sorok nevét megtartva.

Miket is tisztíthatóságunknak idei 579. szám alatti rendeletére vonatkozólag, amennyibe régebbi okiratokból okulhattam, írtam le, minden részbe a tiszta tudomást tartva szem előtt, írtam Szent Mihályt, augusztus 6-án, 1864.

Pap Samu s. k.
Kovács János falusbíró
Nagy Lajos jegyző s. k.
Péter Sándor hűtős
Nagy János hűtős s. k.

SZÉKELYSZENTMIKLÓS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
(Fol. Hung. 1114/57.)

[326r] Helynevek Szent Miklos községéből, Udvarhelyszékről.

1. Udvarhelyszék, Székely Udvarhelyi kerület, Székely Kereszturi járás.

2. E községnek csakis egyféle neve él most, s e néven esmeretes a köztünk divatozó nyelvek közül bármelyiken is, tudniillik Szent Miklos.

3. Tudtunkra e községnek más elnevezése nem volt.

4. A község mikor említették legkorábban, nem tudatik.

5. Honnan népesítettetett? Nem tudatik.

6. Mit lehet tudni köztudomásból, hagyományból, írott vagy nyomtatott emlékekből a név eredetéről? E részben se bírunk köztudomással, se a nevezett adatokkal.

7. A község határán előforduló nevezetesebb topográfiai nevek ezek:

a. *Somály*, szép szántó és kaszálókából áll, Somály árka mellett, a kaszálók savanyó szénát teremnek.

b. *Falura jövő*, ebbe aldúlok:

Feljáró, Forrás tövise, Nyalo kerek, Tsere, Kapusd, Kere menő.

Török buzás kert, szántó és kevés kaszálókából áll, nevezetét honnan kapta, nem tudatik.

c. *Ropo*, ebbe aldúlok:

Kede völgye, Johar erdő és Füzes, ez szántókból áll nagyobb része, a más, kis része legelőből. Ezen helyek fekszenek Szent Miklosról Nagy Kedébe átjáró közlekedő út mellett.

[326v] d. *Belső erdő*, ehhez aldúlok Hátulso erdő és Első erdő, ez áll legelőből, egy része erdős helyből. Ez fekszik a Rugonfalva és Siménfalva községek határszélein.

e. Fábbján völgye, ehhez járul aldúlok Borba és Patak köze, ezek szántó részekből állnak, egy jó forrás kút, úgynevezett Borba kútja környékében.

f. *Hágo*, ez mind szántóföldekből áll, nevezetét miért kapta, nem tudatik.

g. Vagyon egy második határrésze a községünknek, *Várhegy*, ez fekszik a nagy galonfalvi és vágási határszéleken. Ezen helyet kapta a község Al Simenfalvától, közös jog kiosztozás útján. Ez hogy Várhegynek hívatik, az régebbi öregektől úgy hallottuk, hogy ott ennekelőtte vár volt oda építve, ez erdős és legelő helyből áll jelenleg.

Szent Miklos, 1864. október 3.

Márton Pál falusbíró
Sofalvi Sándor jegyző
Tiboldi Joseff
Szentannai Mozes
Lukátsi Dániel
Szentannai János

SZÉKELYSZENTTAMÁS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
(Fol. Hung. 1114/57.)

[328r] [Helynevek Szent Tamás községéből.]

Szent Tamás megyéje vagy községe tartozik nemes Udvarhelyszékhez.

1. Szent Tamás községének most is csak ezen neve [él], [hívják] Szent Tamás megyéjének.

2. Országszélte üsmeretes neve Szent Tamás volt, ma is annak hívatik, száz elnevezése nem volt.

3. Más elnevezése a községnek nem volt.

4. A magyaroknak Európába bėjöve telek olta vadnak oly turunkusok, melyek a községben szaporodtak.

5. Népesítettett a szomszéd falvákból is, az örökös turunkusok a Menyhálok és a Csenderek.

6. Aminek előtte Szent Tamás községe tudomásából annyit tudunk, hogy Szent Tamás mint anyamegye, amit is bizonyítanak a régi templomok helyei és a régi temetőhelyek. Amely Szent Tamás fekszik részint napkeletnek, részint napnyugotnak, melyek körül vadnak Mátság nevű kert, amely Mátság nevű ember birtoka volt, és arról vette eredetét. *Szilymos kert*, amely igen szép szilymot termett és ma is terem, arról neveztetik Szilymos kertnek.

[328v] Lukás kert, amely fekszik délnek, arról neveztetik Lukás kertnek, hogy Bálint Lokás kertje volt.

Mogyarosi, arról vette eredetét, hogy öröktől fogva mogyorófa nevedett [rajta].

7. A községnek több künnvaló birtokai is vadnak, melyek ide alább le fognak íratni:

Derék föld, külső, belső, melyet elszakaszt a Szent Tamás közül általjáró út, amely út az Udvarhelyre menő útba belészakad. Azért neveztetik Derék földnek, hogy a határ a derekában van.

Nagy Mocsár, azért neveztetik Nagy Mocsárnak, hogy mocsáros széna terem, onnét vette eredetét.

Nyir hátt, ennekelőtte régentén nyíres erdő volt, most jelen szántó, és onnan vette eredetét.

Eperes, arról neveztetik Eperesnek, [mivel] régentén epererdős hely volt.

Kis Büköd, arról neveztetik Kis Büködnek, hogy régentén bükkös erdőly volt, és arról neveztetik Kis Büködnek.

Vásár utya, arról neveztetik Vásár utyának, hogy régentén több falvánk Udvarhelyre, mint anyavárosba, azon jártak.

Bük Hegye, mely igen fenn fekszik, nagy helység, arról neveztetik Bük hegyének, hogy több része bükkös, mint másféle, szirheres, részint legelők is vannak benne.

A *Rézs* arról neveztetik Rézsnek, hogy az egész kaszáló egy tér helyen fekszik, és azon rézsnek közepén egy lefolyó patak van, mely indul Oroszhegyből, lefolyó Ülke és Szent Tamás között lefolyó, úgy a Tibod határrészein, Kadis falva határan, és ottan belémegeyen a Kükölőbe.

[329r] *Kőhát*, arról neveztetett Kőhátnak, hogy igen nagy kőszikla fekszik felette.

Nádas bértz, arról neveztetett Nádas bértznek, hogy a mai napig is nádat terem és onnét vette eredetét.

Köves hegy aja és teteje, arról neveztetik annak, hogy egy nagy köves oldal fekszik felette.

Jegyzet. Szent Tamás községének lévén egy utcája, amely neveztetik Menyhárház utzának, ezenkívül még Szent Tamás községéből kiindulva egy út,

amely mégyen által a Tibod és a kadis falvi útba által.

Újból. Szent Tamás községének lévén egy rengeteg havasos helye, amely neveztetik Hasáffának. Azon hely fekszik az Ülke községe [határával szomszédosan] északról egészen, részint erdős, részint fenyves, részint kaszáló, részint legelő, úgy keletről Oroszhegy községével [a határ] a Nagy Kükölő folyása, amely indul Udvarhelyszék és Gyergyó országa közbérci oldalából, délről ugya[n] Oroszhegy az egész halmok mutatása szerint. Amely erdő, legelő fekszik napkeletnek, amely havasos erdő arról neveztetett Hasáffának, hogy az lengyen falvi erdőben egy forrás lévén, ami is Hasáffa forrásának hívatik, és arról vette néveredetét. Mely forrás áll jó patakkal az Ülkei hasáffa nevén Szent Tamás, Oroszhegy és Fancsal közhavasán, és belészakad a Nagy Kükölőbe. Úgy Szencsed pataka, amely kezdődik a szent léleki mezőből, egy híres forrásból, átjön az ülkei, szent tamási, oroszhegyi havason, úgy a fancsalin belészakad a Hasáffa patakába.

Szent Tamás, január 4., 1865.

Osváth Joseff falusbíró
névírója Dénes István jegyző

SZÉKELYUDVARHELY

(ÉS KADICSFALVA, SZÉKELYBETLENFALVA, SZOMBATFALVA)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 60. mft.

(Fol. Hung. 1114/41.)

SZÉKELYUDVARHELY

[563r]

Székely Udvarhely, mint a székely nemzet Anyavárosának helyi leírása.

A. Városnak magának helyi leírása.

Ezen város a dákusok és rómaiak idejében *Utídávának*, később déák-görögös névvel *Areopolisnak* hívatott.

Hogy itten valaha római telepítvény lehetett, bizonyítják a földben gyakor ízben találtatott római mesterség maradványai, római pénzek, pogány istenek képei, hamvas vedrek s több effélék.

Mai neve *Székely Udvarhely*, székelyek anyavárosa, honnan maga a szék is nevezetét vette. Az erdélyi századok *Oberhelnek*, a románok *Odorhelnek* nevezik. Hogy miért neveztetett *Udvarhelynek*? Erről különböző a vélemények. Nagy Mátyás nevű, Udvarhely vidéki rom. cath. esperes, s úgy Benkő Jóseff is híres „Transylvania-jában”, nemkülönben Bolla nevű historikus azt állítják,⁷⁰ miszerént Atilla Havasalföldéből lakása helyét ezen vidékre, a *Nagy Küköllő* folyó vize

⁷⁰ Benkő József: *Transsilvania... Pars prior sive generalis*, Bécs, 1777–1778; Bolla Márton: *Primae lineae historiae universalis*, Kolozsvár, 1798–1799 – Magyar fordításai 1845–1846-ban,

majd 1847–1849-ben jelentek meg, Pesten (*Általános világtörténete főbb vonalai; Egyetemes világtörténete főbb vonalai*).

mellé áttévén, s az e tájékra felállított udvarházzal nevezetett volna *Udvarhelynek*.

Hübner nevű tudós historikus pedig az állítja,⁷¹ miszerint hajdonta a székelyek ispánjainak rendes lakohelyek itten lévén, azoknak lakta udvarházokról kapta volna az *Udvarhely* nevezetét. Melyik állítás való, bizonyosan nem tudhatni.

Ezen anyaváros fekszik Udvarhely széknél szinte közepette, a Hargita havasától nem messze, északnapkelet felé *Nagy Kükölli folyó* vize mellett, mely a Hargita havasából veszi eredetét.

A városnak [563v] kétharmad része sima helyen, egyharmad része pedig délre lankáson emelkedő hegyen nyúlik el.

Ezen város eleinte igen kicsi kiterjedésű helyecske volt, és csak a vártól s ahhoz csatoltatott vármegyeyi lakosok épületeiből állott. Ezenkívül a városhoz tartozott *Szent Imre* nevű falucska. De 1576-ba Bátori Kristóf fejedelem ezen falut a városhoz ragasztotta, mely nevezetése a városnak ma is fennáll *Szentimre uttza* nevezet alatt.

Kevési idővel azután *Gyáros falva* is, mely a Jásus kápolnáján felyül a nagy völgyben dél-napnyugat közt feküdt, határaival együtt a városhoz ragasztatott, s ez szülte a ma is fennálló *Botos uttza*t. A *Nagy Kükölli*n túl a kápolna átellenben feküdt *Czibrefalva*, lakosai közül csak kevesen jöttek a városba lakni, a nagyobb része a szomszéd Bikafalvára és Boldogasszonyfalvára költözködtek, s határaikat is azon falvak határaihoz kötötték.

A Morum pataka mellett délre feküdt *Dánfalva*, mely önkéntes akaratjából magát határával együtt a városhoz ragasztotta, s ezáltal a *Szent Imre* utcát meghosszabbította.

Ezen városnak egyik tágas s legjelentékenyebb utcája a *Botos uttza*, mely a szóhagyomány szerint elnevezését azon botról vette, mely[et] villongós időkben az éjtszakai örök a városnak bátorságára egyik a másiknak éjjeli hordozásra átadtak. Ezen utca napnyugotra nyúlik.

Másik utcája a *Szentimre uttza*, mely nevezetét az ide telepített *Szentimre* faluról vette. Ezen utca délkeletre fekszik.

[564r] Megemlítenő itten, hogy az úgynevezett *Vargapatak* ezen utca oldalát végigmossa, alább pedig a *Piatz* és *Vár uttza*k közt, a *Szombatfalvi uttza*n keresztül folyva, a *Felső malom uttza* alsó végénél, mint alább is meg fog íratni, a *Nagy Kükölli*be szakad.

Vargapatak nevezetét onnan kapta, hogy emellett nagyobbára varga mesteremberek laknak.

Harmadik jelentékeny utcája a városnak a *Betlen uttza*, mely a közelibe fekvő *Betlenfalváról* vette nevezetét, s napkeletre néz. Ezen utcán vonul keresztül

a Csikba, Gyergyoba és Háromszék felső részébe vezető országút is.

A városnak kisebb utcái:

Szent Miklos uttza, mely ma inkább *Felső* vagy *Fapiatz*nak hívatik. Ezen utca a piacon kezdődik, s felemelkedik a *Szent Miklos* hegyéig. Az alsó végén a reformátusoknak szép temploma, kétemeletes főiskolája, a felső végén, a hegy tetején pedig a római katolikusoknak szép ízléssel épített templomok, mely *Szent Miklos* tiszteletére van építve, s a hely maga is innen kapta nevezetét. Emellett van továbbá a helybeli plébánus gyönyörű kilátású szép lakóhelye, emeletes s sok lakószobákkal ellátott erős alapzatú emeletes épület. Alább két oldalról a catholicum seminarium és főgymnasium épületei fekszenek.

Barátok uttza, mely *Alsó piatz*nak is mondatik. Nevezetét vette a *Szent Ferencz* szerzeteseinek itten fekvő két ékes tornyú templomáról, s ehhez ragasztott s több cellákkal ellátott kolostoráról.

Szombatfalvi uttza, mely nemrég [564v] a végiben *Czigány uttza*nak hívatott az akkor ott lakott több cigánycsaládokról. De miután ezen utcán végigfolyó *Vargapatak*, mely azt rendetlen csavargással végigfolyta, a városi előljáróság által cserefa filotákkal elkertelt rendes mederbe vétetett, s az utcának a *Barátok* kertje felőli része – hol addig a barátoknak veteményeskertjek vonult el, s annak egy része általak telkekre osztva több évekre szabad építhetés mellett haszonbérbe adatott, több csinos házakkal beépítetett – az ide közel lévő *Szombatfalva* helységéről *Szombatfalvi uttza*nak neveztetett. Ezen utcában lakóknak a *Vargapatak* gyakori rendkívüli kiadásai által nagy alkalmatlanságokra van, s az alantabb fekvő házak lakosainak nagy károkat és rémülést okoz. Amit tanúsít az ennek közelibe lévő *Barátok* kőkapuja felibe íva ezen chronosticon vers: *Hos Vt PaVpertas MVros extrVXI In astral RefleXI It fLVCtVs protInVs VnDa SVos*.

Ezen utcáról balra kanyarodólag van a *Felső malom uttza*, mely a városnak a *Nagy Kükölli* vizén levő hatkövű lisztelő malmáról neveztetett el. Ezen utcába végződik, mint feljebb is megíratott, és itten szakad bé a *Vargapatak* a *Nagy Kükölli*be.

Ezen utcáról napkelet felé menve van az alsó *Vár uttza*, mely az emellett fekvő ódon régiségű várromról – amelyről alább bővebben leendő emlékezet – neveztetett el.

Ugyan a vár mellett ezen utcákon belől, a régi vár árkába van egy *also* és *felső Tóuttza*, mely az itten lévő tós, posványos helyekről neveztetett.

[565r] Az *also Tóuttza* végiben vagyon egy nagyon bőv forrásvíz, melyről s az ezt felfogó medencéből kicsörgéséről *Csorgo kutnak*, s az e körüli néhány

⁷¹ Mostani és régi nemzeteket, országokat, tudományokat, városokat stb. esmérő lexikon, melyet szerzett Hübner János, jobbitott Sperl

Ferencz, bővített Fejér György, Pest, 1816–1817.

házból álló utca *Csorgo uttzának* hívatik. Ezen csorgótól napkelet felé fordulva vagy onnan ezen utcának tovább folytatása, mely végében hasonlólag a csorgóról *Csorgo uttzának*, ma pedig *Atilla uttzának* nevezetik. A szóhagyomány szerint a felső részén az utcának lett volna Atillának udvarháza. Ennek ódon régiségű romjai helyére s annak alapjára a mostani birtokosa egy csinos földszinti lakot emeltetett.

Ugyan napkelet felé van a *felső Vár utza*, mely hasonlólag a várról vette nevezetét.

Átalyába a vár szomszédságába lévő utcákba, még az úgynevezett Betlen uttzába is – mely hajdon Darabont uttzának hívatott – az erdélyi fejedelmek korában közszolgálatot tevő darabontok laktak, kik későbbben tulajdonosaiknak taxát fizettek. Miről alább még lesz emlékezet.

A Szentimre uttzából eltérőleg napkelet felé van a *Király uttza*, mely az annak közelibe fekvő Királyszabadja nevezetű helyről per analogiam nevezetett Király uttzának.

Ugyan a Szentimre uttzában, annak vége felé napkeletre van az úgynevezett *Oláfalvi uttza*, ezen nevét onnan kapta, hogy ezelőtt pár tizedével Oláfalva felé a Csikba menő országút itt ment keresztül. *Szentjános uttzának* [565v] is hívatott az itten volt Szentjános nevéről nevezetett kápolnáról.

A Szentimre uttza dél felé vonuló végében van a *Gagyaszár uttza*, mely régentén az ottan lévő füzesekekről Füz uttzának hívatott. Jeleni nevezetét helyi fekvése természetétől kölcsönözte.

A Botos uttza végében délre fekszik a *Csere uttza*, mely a város volt kerek csereerdejében itten keresztülvonuló útról nevezetett.

Vége, ugyanezen utcáról napnyugot felé menve van az *Alsó malom uttza*, mely a Nagy Kükölli vize mellett fekvő helybeli romano catholicus plébánus lisztelő malmáról vette neve eredetét.

Minden ezen utcákba fekvő épületeket nagyobbára fenyőfa borona fákból, fenyőfa zsendely alá építvén azonban ama szerencsétlen emlékü forradalom után több számú kemény anyagból cserépfedél alá épített emeletes s díszes házsorokkal szaporodott városunk. Azolta minden utcái kiköveztettek, a város mind külső, mind belső tekintetbe előbb haladott, a nagy adó s több más terhek a székely életrealóságot, kereseti szellemet felébresztették.

A város nevezetesebb épületei közt történelmileg nevezetes érdekléssel bíró az úgynevezett *Csonkavár*, mely a városnak észak-napkeleti részében fekszik, ódon régiségű várról. A városnak szinte egyharmadát régebben [566r] ezen várnak tulajdonosa bírta. Az úgynevezett Várföld lakosai lakta telkeiket bizonyos s meghatározott taxa fizetés mellett bírták. Ma már minden e várhoz tartozott birtokok a város tulajdonai, azokat a város a Kornyi család ivadékatól negy-

venkétezer osztrák forintokkal ezelőtt négy évvel örökáron megvásárolván.

Ezen várban régebben a Szent Ferencz szerzetebelieknek conventjek s templomok volt. Akkor még ezen város utcái nem voltak összealkotva. Itten tartatott a székely nemzetnek levéltára. Zápolya János erdélyi vajda mindenkor, mikor a székelyek közé jött, ide szállott. Zápolya Jánosnak a fia, ifjú János király idejében, amikor a székelyek több s terhes állami szolgáltatokra szorítottak, az akkori magyar király Ferdinand két magyar tábornokai, Balassa Menyhárt és Székely Antal által izgatva, szabadságok visszaszerzése színe alatt elpártoltak, de János királytól meggyőzettek, veréssel, fülöknek s orroknak elmetelésével büntettek, szabadságoktól megfosztattak. Ekkor a János király parancsolatjából a klastrom helye több épületekkel megszorítottatott, erős várral, védbástyákkal megerősített, mély árokkal a köfal körülvéttetett, a Nagy Kükölli vize abban becsapoltatott, s az így felszerelt vár a székelyek támadásáról *Székelytámad* névvel nevezetett, s a vár gondviselése egy kapitányra bízott, aki székelyek kapitányának hívatott. Ezen várba azután Izabella királyné [566v] több ideig lakott. Báthori András erdélyi fejedelem, mikor Mihály vajdától meggyőzött, ide futott magát készíteni, s miután innen Csik felé vette volna útját, a csiki székelyek által, azoknak erdőjökben meggyilkoltatott. S azon székelyek Mihály vajda mellé szegődve ezen erős várat is lerontották, de 1600-ban Létzfalván tartatott országgyűlésnek végzése következtül a székelyek azt újból felépíteni kényszerítették. Ezen várat annak újbóli építése után is a fejedelmek bírták. Rákóczi György fejedelem 1657-be ötszáz magyar forintba Bornemissza Zsuzsánának, Kemény Boldisár özvegyének conferálta, Apafi Mihály pedig gróf Gyulai Ferencznek ajándékozta, kiról a Kornis családra, ennek ivadékatól pedig, mint feljebb is megjegyzetett, ezelőtt négy évvel örök vásárlás útján véglegesen a városra szállott.

Ezen vár jeleni romladozott s lakhatatlan állapotjába a nagy kuruc hadjáratok alkalmával jutott. Ma már csak ódon alakú romjai látszanak, jelesen a vár négyszögön lévő bástya, a vár piacának közepén a fejedelem lakószállása, a kápolna, a vár egyik fala mellett mélyen ásott conservatorium, úgy a tömlöcök helyi alkotásoktól kiösmérhetők. Fennmaradott még a várnak északi bástyáján János király címere köré metszve s ezen ma is elolvasható déák versek:

Haec quicunque vides electi insignia ducis,

Pro Patria grates Hungare laetus agas.

Cur vagus extremis Terrarum finibus erras?

En prope, quem multo sanguine quaeris habes

Quippe peregrini quam sit damnosa potestas

[567r] *Principis accepto discere elade potes.*

*Flecte genu Domino felicibus utere fatis;
Sanguine sublato sicca manebit humus.*

A fennebb még említettekén kívül a városnak piacán fekvő Nemes Székeháza (Praetoralis ház), mely a vár elpusztítása után csakhamar épült emeletes épület. Itt van a szék levéltára, itt tartatik a székelyek *Lustralis könyve*, melybe a primipilusoknak, pixidariusoknak és ármalistáknak eredeti származások van lehozva. Ezen levelek előbb a várnak egy rekeszébe tartattak, s onnan később hozattak által a szék levéltárába.

Napnyugoti részén a városnak van a Városi Tanácsház, mely csinos alakba emeletes, és cserép alá van építve. Építtetési ideje kitetszik ezen chronosticonból: *SVb FranCIsCo prImo AVgVsto DeI gratIa eleVata FVLeget.*

Székely Udvarhely városának bel és külhatára kiterjedése térszen összesen 3185 holdat 658 négyszögölet, minden holdra 1600 négyszögölet számítva. Mely összegtől

a. szántóföld, mely három fordulóba míveltetik, 1269 hold 1438 négyszögöl.

b. kaszáló hely veteményeskertekkel együtt 737 hold 711 négyszögöl.

c. közlegelő, a város határától távolabb eső lázzal együtt, mely maga 209 hold, 273 hold 688 négyszögöl.

d. erdők és ciheres helyek 720 hold 52 négyszögöl.

e. terméketlen helyek, melyekben beleértetődnek a háztelkek, folyók, utak, kösziklások és sás helyek, 184 hold 969 négyszögöl.

[567v] Székely Udvarhely város lakosainak száma az 1858-ba történt összeírás szerint volt 4506 lélek, kik közül

a. romai catholicus 2561 lélek.

b. evangelico reformatus 1676 lélek.

c. evangelico lutheranus 69 lélek.

d. görög egyesült 68 lélek.

e. görög nem egyesült 47 lélek.

f. egységhitű 70 lélek.

g. héber 15 lélek.

A férfi nemen volt 2414 lélek, a nőnemen pedig 2092 lélek.

Lakháza a közelebb írt időben volt 763, de azolta mind lakosainak, mind házainak száma megszorodhatott.

A lakosok nagyjábólára mind tősgyökeres székely eredetű magyarok, kevés számú ide betelepedetteken kívül. Megjegyzendő, hogy az ide betelepedett idegen ajkúak is többévi itten lakások után, jelesen azoknak gyermekeik a nemzeti szokásokat s a székely-magyar nyelvet együtt annyira elsajátítják, hogy akármelyik tősgyökeres székely ivadék is e tekintetben őket felyül nem múlja. A nemzethez s országához hív ragaszkodásokat ama villongós időkben tettel is annyira bebizonyították, mint akármelyik fajrokonunk.

Ezen városnak igazgatás formája régebben három alakzatú volt, mert a város polgársága három részből állott: nemesi, polgári és várföldi részből.

A nemesi rész az úgynevezett tizedes, a várföldi rész az úgynevezett mandatarius, [568r] a polgári rész pedig a főbírónak elnöksége alatt állottak. A forradalom előtt a nemesi rész politikailag a székbeli dultól, jogilag pedig a széki törvényszéktől, a várföldi rész pedig politikailag a széki dultól, jogilag pedig a dominale forumtól, onnan pedig apellatoriuma a széki viceszék volt. A polgári rész politikailag s jogilag is saját tanácsától függött, minek apellatoriuma volt a centumviratus, innen pedig a széki derékszék. A város politialis tekintetben a szék főkirálybírája alatt állott. A polgári rész politikailag egyenesen a Fő-kormányshéktől függött, és az országgyűlésén magát két követ által képviseltette. De a forradalom után a város igazgatása nagy átalakuláson ment keresztül, mert a nemesi, polgári és várföldi rész egyesített, s előbb főbíró, azután polgármester, 1861 óta főbíró elnöksége alatt alakult tanácsai testület által kormányoztatott.

Ezen Városi Tanács 1849-től 1861-ig minden tekintetbe a császári királyi járási hivatal alatt állott, de 1861 óta, miután a császári királyi járási hivatalok megszűntek lenni, a Tanács önállóságát visszakarta. Nevezetes még ezen város azért is, hogy itten 1555-ben Dobo István és Kendi Ferencz erdélyi vajdák alatt ország gyűlése is tartatott, melyben több törvények hozattak, melyek az írt vajdák által megerősítették. Azelőtt s azután is többször tartottak itten nemzeti gyűléseket.

[568v] Ezen város lakosainak sokkal nagyobb része mesteremberekből áll, úgynevezett szántóvetők, földmívelők kevés számból állanak. A kereskedők száma is a forradalom után szaporodott.

A céhális társulatok névleg ma is fennállanak, legnépesebbek a csizmadia, talpér[er]elő és szőcs céhok. Vannak ezeken kívül még szabó, kalapos, kordoványos, asztalos, fazakas, lakatos, kovács, kerek, fűsűs, mészáros céhok.

Kereskedő és földmívelő társulatok. Vannak arany-, ezüst- és rézművesek, órásk, ser- és pálinkafőzők, nyergesek, üvegesek, pléhesek, kőművesek stb., kik semmi társulathoz sem tartoznak.

A város kebelében több nevelő intézetek vannak. Jelesen:

a. A romai catholicusok részén egy nyolc osztályból álló felgynasium. A Szent Ferencz szerzeteseknek három alsóbb osztályú iskola. Egy szépen virágzó leánynevelde, mely kegyes alapítványokból vette léteét.

b. Az evangelico reformatusok részén pedig nagyon egy jeles főiskola kolégium nevezet alatt, melyben felsőbb és alsóbb tudományok több rendes és rendkív.

vüli tanárok és segédtanítók által taníttatnak. Vagyon egy hasonlólag szépen virágzó leánynövelde, egy kegyes adományozónő kegyes ajándékából kapván lételet, s több kegyes adakozók hozzájárultával oda nőtte ki magát, hogy ma saját telkén épített, csinos ízlésű épületbe taníttathatna[k] a növendékek.

[569r] Van még városunk kebelében egy kaszinói és egy polgári olvasói egylet.

Vagynak a városnak messzebb kiterjedő vidékeibe hasznokkal a városba befolyó több nevezetességei. Jelesen észak-napnyugot felől Parajdtól–Sóváradtól kezdve egész Udvarhelyig s onnan Vargyasig sehol meg nem szakadó sóerek. Amit tanúsítanak az Udvarhely határában több helyeken s azon túl lévő gazdag sós források. A több sós források közül a Jézus kápolnája mellett van egy bőv forrású sóskút, melyből a városi polgárság magán szükségére hetenként kétszer, szerdán és szombaton szabadon vihet s vitethet.

Ugyan a Parajd felé menő vonalban egy félórányi távolságra, szombatfalvi és lengyelfalvi határszélnen fekszik egy gazdag gyógyforrásvíz Szejke név alatt, közelibe lévő iható savanyúvizével.

Ettől négy-öt órányi távolságra ugyanezen vonalba van az úgynevezett *Korondi borviz*, több kényelmes lakószobákkal, sétáló lugasokkal ellátva.

Napkelet felé fordulólág, a Csikba menő országút mellett, 2 ½ órányi távolságra Udvarhelytől, a két Oláfalván innen fekszik az országszerte híres *Homorodi borviz* hideg gyógyforásaival, több lakószobákkal ellátott vendégházakkal, igéző szépséggel bíró tájvonalon.

[569v] Alig fél fertályórányi távolságra Udvarhelytől vagyon a tulajdonosáról úgynevezett *Simo János-féle*, inkább sóskút részekből álló fürdővíz, mely több nyavalyákba melegítés által az udvarhelyi lakosoktól szép sikerrel használtatik. Ezen fürdőrész fekszik a Kükölli túlsó partján, a Budvára alatt. Jelenlegi tulajdonosa aggsága dacára minden lehetőket elkövet fürdője kényelmes és használható állapotba tartására. A tulajdonos itten cserép- és téglagyárral is bír.

A Hargita havasa alatt fekvő székely falvak tartják a várost mindennemű tűzi- és épületfákkal, sőt ezen helységek épületfákkal, deszkákkal, fenyőzsindellyel, szőlőkarókkal s több efélékkel Udvarhelyen keresztül le egész Károly Fejérvárig kereskednek.

Udvarhely városa centralis hely, mert itt vonul keresztül Brassoba, Csikba, Gyergyoba, felső Háromszékre az út, s megint megfordítva ugyanazon helyektől Segesvár, Maros Vásárhely felé, és így tovább.

Még Udvarhely városáról történelmileg sok nevezetes megírandó lenne, de minthogy az e tárgyba leküldött magos rendelet hosszas történelmi adatok leírására nem terjeszkedik ki, többet írni magáról a városi helyiségéről szükség felettinek tartottuk.

Következik [570r] B. Székely Udvarhely városa határ területe és határrészeinek leírása

Udvarhely városa külső területére nézve éppen annak éjszaknyugoti szélén fekszik, s ezen oldalról határát a szomszéd Szombatfalva helysége határától a Nagy Kükölli vize választja el.

Szomszédai: éjszakkeletről szinte kelet-délig, vagyis a Magos bük tetejéig Siményfalvával egyesült Betlenfalva helysége. *Délkeletről délre* a Szarkakő teteje fele a telekfalviak által bírató Burján erdeje, azon túl pedig bizonyos árvátfalvi birtokos családok földjei egész a Keresztfa mezejéig, hol Árvátfalva, Patakfalva és Udvarhely városa községeinek hármashalmok van felállítva. Ettől pedig a határvonal keresztülhúzódik a Széna mező derekán a Szártsika pataka fejére, és onnan mindenütt le a patakon, annak a város Csere erdejében lett befordulásáig, s itten átmenve a Nagy szeg patakán keresztül, felhat a Serestető tetejére, honnan mindenütt a hegytetőn tartva, a Mondo hegyen keresztül az árvátfalvi ösvenyig, mely ponton újból Árvátfalvának, Patakfalvának s Udvarhely városának hármashatár halma van felhompolva, s itten szomszédja *Patakfalva*. Ezen halomtól a hegy ormóján elővonuló nagyon használt határuvon egész addig, míg az a boldogasszonyfalvi Málna nevű erdőbe [570r] véggel beleütközik, határa Árvátfalva.

Ezen alul *déllyugotra* fordulva a város Nagy oldal nevű erdős része egybeszegződik a boldogasszonyfalvi határral, és *nyugotra* a hodgyai és bikafalvi határral ütközik össze. Mely falvakkal a városnak a határszélén a Csicsér tetején háromhatár jegye van emelve.

Mint feljebb is érintetett, a város határa három fordulóra vagyon felosztva, tudniillik *Felső, Közép és Alsó fordulóra*.

a. *A Felső fordulóba eső határrészek így következnek:*

Mindjárt a városon felyül egy keveset éjszaknak hajolva vagyon az úgynevezett *Vár-rét*, melyet éjszakról a Szombatfalvi határtól a Nagy Kükölli vize választ el. Ezen rét az úgynevezett Csonka vár birtokai közé tartozott, mely ma a várral együtt, mint fennebb megíratott, a városra szállott által. Nevezetét onnan vette, hogy hajdonában a vár körüli sáncba a Nagy Kükölli vize ezen vezetett keresztül.

Ezen rétről délre vonulva vagyon *Felső* vagy *Simény lok*, általában a Székelyföldön a víz melletti térségek Loknak neveztetnek. Felső nevezetét onnan vette, hogy a városon felyül fekszik, a Simény nevezetét pedig onnan, hogy ezen helyet, valamint [571r] az ennek szomszédságába fekvő Siményfalvát külbirtokaival együtt földesúri joggal egy Simény nevű földesúr bírta. Ezen Loknak éjszaki részét hosszan szegi a Csik, Gyergyó és Háromszékre menő országút. Ennek földje nagyobbára gabonatermesztésre használtatik, és a városnak termékenyebb helyei közé tartozik, földje fekete agyag.

Ennek déli oldala felett mintegy ötven lábnyi magosságban vagy on egy szép fennsíkcsonka (lapályos hely) *Szászok tábora* nevezettel. Több vízei között vagy on egy szép forrása, melyet bőv tartalmára nézve csak egy halad az Udvarhelyi határon felyül. Nevét vette a kuruc háború alkalmával a császár részére felkelt s itten tábort ütött szászokról. Földje közepes termő hely.

A Szászok tábora felett áll délkeletre a *Cseplesztető*, s délnyugotra az előbbtől kifolyó s alattabb fekvő *Csaloka tető*, melynek nyugoti vége a városnak egyik végutcaja, az úgynevezett Oláfalvi vagy Szent János uttájára nyúlik le. Ezen Csaloka nevű helynek déli [oldala] meredek, és behajlik a várost keresztülfolyó Varga patakba, hol a Cseplesz végződik, a Csaloka pedig kezdődik. Mely helyen az út mellett vagy on egy kereszt, mely az előidőktől fogva *Kardos keresztnek* neveztetik. A szóhagyomány szerint [571v] a Szászok tábora, Csaloka elnevezések tekintetéből nagy összeköttetésben állanak egymással, ugyanis, mint előbb írva volt, a felkelt szászok a Szászok tábora nevű helyen tábort ütven, a kurucok a Varga patak mély árján észrevétlenül felmenven kimásztak a Csaloka déli oldalán, s az ellenoldalon lévő szászokot a mostani Kardos kereszt táján megrohanván összeütköztek, s őket visszaverték s teljesen meggyőzték. Ezen csel által nyert győzelemről a hely maga neveztetett *Csalokának*, s az itten felállított kereszt pedig Kardos keresztnek. A *Cseplesz* pedig nevezetét a hajdonta ezen termett bokros helyekről vette, mit a székely cseplesznek mond. Mind a Csaloka, mind pedig a Cseplesz sárga agyag, s nagy szorgalommal is alig fizeti meg a munkabért, nevezetesen a Cseplesz nagyon silány természetű.

A Csepleszről délre hajlólag vagy on a *Verőfény*, szántó és kaszáló helyekkel. Nevét fekvése és természetes helyzetétől kapta, a nap sugarai nagyon megütkezvén benne.

Verőfény felső dűlőjében vagy on kelet felé a *Kőképekörnyéke*. Nevét vette egy kőkeresztre faragott feszülettől, mely emberi emlékezet olta ottan fennáll. Ezen kőkereszt vagy on éppen a betlenfalviakkal összefolyó határszélen. Ez mellett vonult el az 1819. év előtt Udvarhelyről Oláfalun [572r] keresztül a Csikba vezető országút, mely a várostól az Oláfalvi uttán által, a Csaloka alatt fel, a Kardos keresztnél a Cseplesz alján ki, a Kőkereszt mellett vonul át a magos Láz vad erdős fennsíkján keresztül egész Oláfaluiig, addig semmi más helységgel sem találkozávan.

Kőképen felyül terül el a *Záldog* nevű, tilalom alatti fiatalos erdő, közben-közben legelő. Nevét vette régebben az itten termett hársfáról, mi ezen környéken záldogfának is hívatik.

Záldogon felyül küjjel menve van egy magos oldal, mely *Magos büknek* neveztetik. Ennek külső szege kihat a Láz tetejére, s ezen tájék szinte a legmagosabb

fennsík egész Székelyföldön, csupán a Hargita hegy láncolata uralkodik fölötte. Nevét vette az itten termett bük- (vagy bik-)fáról, fiatal, s serdülő erdő. Ez az Udvarhelyi határnak keletre a legtávulabb fekvő pontja. Vagy on alatta egy kellemetes forrásvíz csorgóval ellátva.

Az eddig elősorolt határrészeknek, kivéven a Csalokát, éjszokról és keletről mindenütt Betlenfalva községe a határa.

Dél felé a Magos bük szomszédságában vagy on a *Szarka kő*, ez is éppen a határszélen áll. Ez Udvarhely és közeli környékén a legmagosabb hegy. Éjszaki oldala járhatatlan gránit, [572v] s sziklás természetű, szédítő magosságú. Ennek tetején vonul el a határszél bizonyos árvátfalvi magánybirtokosokkal. Leghihetőbben nevét vette a szikla üregében tanyászó szarkákról, hol ezeknek több madárfajokkal együtt kedves tanyájok vagy on.

A Szarkakőn belül, a Záldog, Paprakottyá és Közép erdő szomszédságaik közt vagy on a *Szarkakő alya*, suvadásos, bokros legelő hely. Alatta kellemes két forrásvíz vagy on, oly bőv mennyiségbe, hogy az városi csordának itató helyül szolgálhat. Ezen nevezett helynek öszveroskadásából, s félig-meddig kiálló nagy szikladarabokból minden kétségen kívül azt lehet következtetni, hogy a Szarkakő a hajdon korba egy kerek hegy lehetett, minek éjszaki oldala lesuvadván, úgy maradt fenn a szédítő magas kőszirt. Ezen suvadásról tanúskodik még a Szarkatető alján fekvő *Paprakottyá* is, mely éjszokról a Verőfény, keletről a Záldog, délről Szarkakő és Hosszu csere, nyugotról a Pusztá loknál szomszédosíttatik. Ez egy vápahupás nagy meredek oldal, kaszálónak használtatik, de annyira silány természetű, hogy csupa esős nyáron lehet róla terményt venni. Ezen helyen tökéletesen látszik a lesuvadt Szarkakőnek nyomása, mert a földterület itt úgy mutatkozik, mintha egymást meghágtá volna. Nevét vette főként az itten dúsan termő úgynevezett *rekettye*- vagy *rakottyafáról*. Paprakottyának főként onnan mondattatott, minthogy virágvasárnapján pálmaszentelés alkalmával [573r] ezen fának már akkor tökéletesen kifejleni szokott rügye szentelés végett fölhasználtatott, mi most is gyakran történik, s minthogy ezen szertartásnál pap szokott eljárni, s erre megkívántató anyagot ezen helyen lehetett feltalálni, innen s ezért kölcsönözhetette a *Paprakottyá* nevezetét.

Ezen helynek közepe táján vagy on egy emelkedett dombocsonka, neve *Sírodomb*, mely nevezetét a tatárjárás s futás idő korából kapta, mikor ezek Szent Imre falvát pusztították, égették. Innen a lakosok féltekbe a Paprakottyá dombos helyre kihúzódtak, honnan a pusztára most is szép belátás esik, s itten siratták helységek s vagy onok pusztulását, s ezért maradt fenn a *Sírodomb* nevezete.

b. *Közép forduló* határba:

Közép erdő, fekszik a Szarkakő nyugoti sarka alatt, s délnyugotról félkörbe a Hosszu csere által szegélyeztetik, terem gyertyán- és bükkfát vegyesen.

Ilyés pallaga, a Közép erdő alatt fekszik. Határai: délnyugotra a Hosszu csere, északkeletre a Paprakottyá. Ezen helyen mind kaszáló kertek vannak, melyek táj-szó kiejtése szerint itten Tanoroknak is nevezetnek. Nevét bizonyosan valami Ilyés nevű első birtokosától vehette.

Hosszu csere, ez egy szép tölgyes erdő, ritkán van közte bükkfa is. Kezdődik alant a Pusztá lokján, s szinte félkörbe a Falbük, Ilyés pallaga és Közép erdő mellett kinyúlik a Szarkakő délnyugoti sarkára. Délről [573v] határa a patakfalvi szénmező rész mindaddig, míg a Szártsika nevű patak fejét eléri, innen lefelé a Szártsika pataka, s midőn ez magába az erdőbe befordulna, a határvonal kiszökik egyenesen a Nagyszeg patakára, s ez adja a határrész végéig a határvonalat. Nevét vehette hosszúdad fekvésétől.

Pusztá lokja és *Pusztá*. Pusztá lokja vagyon a Hosszu csere alatt egy regényes síkságon a Verőfény pataka mellett, ott, hol ennek nagyon sebes lefolyása meg kezd csendesedni. Éjszakeről határa az Alsó Verőfény, ezen alul van a *Pusztá*. Itt feküdt hajdon *Szentimre falva*, mely az 16. század végén, mint fennebb is megjegyeztetett, Udvarhely városába békebelezetett. Pusztá nevét vette a falu elpusztulásáról, a közelébe felemelkedett csereerdő által reáderített regényesség miatt nagyon kellemes, és a városi lakosság által látogatott hely, hová a tavaszi és nyári szép napokon időzni a polgárság ki szokott járni. Nagyobbára mezei kertekből áll. Itt szakad össze a Verőfény és Nagyszeg pataka, s együttesen veszik fel a *Varga patak* nevezetét. Ezen határrésznek délnek fekvő oldalán egy felállított kereszt jelzi most is a szentimre falvi templom romjait, s a templom helyét a helybeli rom. catholicus plébánus bírja.

Kánás, fekszik a Pusztá oldalában délre, ez egy lassan emelkedő síkságocska, a Nagyszeg pataka és a Serestetőre kimenő út között. Nagyobbára szántóföldekből áll, s nagyon jó gabonát termő hely. Nevét vehette a kányamadárról, melyek nyáron által itten nagy számba találtnak.

[574r] *Nagy-szeg*. Fekszik a Kánáson kívül, a fenn említett határok között. A belső része kaszáló és szántóföldekből áll, külső része erdős hely, mely délre a patakfalvi határral összeütközik, keleten pedig a Hosszu cserétől a Nagyszeg pataka választja el. Silány természetű földje hogy némű hasznot hajthasson, nagy szorgalmat kíván.

Nagyszeg külső részével délnyugotra egy vonalba vagyon a *Serestető* és *Bükeleje*. Ezen határrésznek délről szomszédjai mindenütt a patakfalvi határrész. Serestető a nevezetét a monda szerint onnan kapta:

ezelőtt több évtizeddel a brassói országút Udvarhelyre ezen helyen vonult keresztül, és az utasnak, akár Brasso felől, akár Udvarhely felől jöve, a tető felé hágni s következőleg itt pihenni, pihentetni kellett, s ezen alkalmat némelyek felhasználni kívánva, az utasok számára sert kezdetek árulni, innen lett belőle *Serestető* nevezet. *Bükeleje* belső része silány kaszáló és szántóföldekből áll, külső része bokros hely. Hajdonában szép erdő lehetett itten, mint e kidőlt fák gyökerei által felszaggatott földhompok tanúsítják. A Bük eleje tető ponkján, annak közepe táján áll a *Mondohegy* is, melyen a városnak Patakfalvával határhalmá vagyon felhompolva. Nevét onnan vette, hogy ezen tájról a távolbai kiáltás nagyon jól visszahangzik.

Berzse sára. Fekszik a Bük eleje alsó szege és a Nagy oldal között, kicsin területű, vízegyes és néműleg lapos és sáros hely. Vagyon itten egy forrás is. Régentén két, [574v] Szentimre falván lakott Berzse családé lehetett, innen és sáros voltáról kaphatta nevezetét.

Nagy orotás a Berzse sára alatt fekszik, régebben erdős hely volt, de kiirtatott. Silány termékenységű szántó és kaszáló helyekből áll. Minthogy tájékunkon az erdőirtásokat Orotásnak nevezik, nevét is innen kapta.

Agyagas, a Nagy orotástól északra a Morum mellett fekszik, agyagas terméketlen földjéről neveztetett el.

Morum, a városi határon a legbővebb és -jobb iható forrásvíz itt ered. Fekszik a Bük eleje, az Agyagas, Udvarhely felől pedig a Kerek csere felső széle alatt. Fekvés[ére] tekenőhomorodás alakú árok, szántó és kaszáló helyekkel. Nevét hihető a latin szótól kölcsönözte, minek hogy lehető magyarázatot adhassunk, szóhagyomány után vissza kell magunkat tenni egy kilencven évek előtti időre, amikor a forrás felett az Agyagas alatt feküdt egy szép erdőcske, a másik oldalát a Kerek csere fedte, mit jelenleg is a fák törzsei mutatják, így tehát a több oldalról erdőkkel szegélyezett, kellemes italú forrásos helynek igen vonzó alakot kölcsönzött, s mint saját tulajdonokra a jézsuiták, az akkor s ma is szokásba lévő recreatoria, a kezek alatti tanuló ifjúsággal ide sétáltak ki, és a kellemes árnyékban letelepedtek. Nemrégiben meghalt öregek mondták, hogy ily alkalommal a jézsuiták morális tanításokat tartottak, s az akkori déákos világból s az itten tartott erkölcsi tanításokról kölcsönözte ezen hely ma is létező latin eredetű nevezetét, s nevezetetik ma is *Morum*nak.

Kerek csere, a Morumon innen Udvarhely felé, jelenben szántóföld, mint közelebb [575r] íratott, ezelőtt mintegy kilencven évvel itten egy szép erdő volt, de a város által levágatott. Fekvése domború alakú, melyről nevét is kapta.

Cserehát a Kerek csere alatt fekszik, mintegy hatvanhetven holdnyi fennsík, ennek északi és nyugoti ol-

dala alatt fekszik a város, a városon aluli Küköllő tere egész a kápolnáig. Délre határát szabja a Nagy völgyön lejövő, s a Jézus kápolnájánál a Küköllőbe folyó Sós patak, melynek az alsó szege alól a Kőszörű-kő hártya nevű helyről orvosiilag jó hatású kénes forrás-víz buzog. Keletről határa a Varga patak mélyedése és a Tégla csűr, mely nevét onnan vette, mivel itten régentén téglát vetettek.

Vagyon még a Tégla csűrön felyül a Kerek csere alatt, a Varga patak mellett *Lokert* nevű hely, mely kaszáló helyekből áll, s régentén lovak legelő helye lehetett, honnan nevét is kölcsönözte.

A *Lokert* átellenében a Varga patakon túl fekszik a *Köves hágo*, mint fennebb is említve volt, ez a Csakolának déli oldala, a Közepső határba a mezei utak egyesülve itten jönnek ki. Ezelőtt több évekkal a Braszoba menő országút is itt vonult keresztül, helyi természetéről neveztetett el.

Szöllő allya. Ez a Köves hágo oldalnak a Varga patak mente felé folytatása, egész a városig. Egy napnak fekvő köves oldal, hol hajdonában szőlőskertek voltak, de művelése hálátlannak mutatkozván, felhagyatott. Elnevezése azon időkorból maradt fenn, mikor szőlőtermő hely volt.

c. *Also forduló* határban:

Nagy oldal. Északkeletről határai: Berzse sára, Nagy Orotás, Agyagas, Kerek csere és Cserehát, délről a tetőn Árvátfalva [575v], nyugot-délről Boldogfalva, nyugotról és nyugot-északról a Küköllő tere és Nagy völgy. Többnyire szántó, kevés kaszáló helyek, s nagy munkatétel után terem. Felső része fiatal erdős hely. Ennek alján van a Küköllő tere, széliben a *Jézus kápolnája*. Itt állítatik, hogy feküdt volna *Gyáros falva*, mely a Botos utzába békebelezetett. Az itten lévő kápolna mikor építtethetett, adat nincs reája – a mennyezetin 1666 szám kiolvasható –, a monda szerint még Gyáros falvától maradt volna hátra. Mint feljebb is említettett, a kápolna mellett vagyon bőv forrású sós-kút zár alatt, melyből hetenként kétszer, szeredán és szombaton a városi polgárság saját szükségére kellő mennyiségben szabadon hozhat s hozathat.

Ezen belől a Küköllő terén vagyon a *Borsai rét*, mely régi tulajdonosától, a Borsai családtól neveztetett így. A Nagy oldal alsó felét nevezik még *Hidegségnek* is, valószínűleg derességéről vagy pedig azon kedves, nagyon hideg forrásról, mely ennek közepén ered.

Also lok. A Borsai réten felyül, a városon alul, a Küköllő terén fekszik, s a városnak legertermékenyebb része.

Sós rét. Szintén a városon alul, egy keveset nyugotra a Küköllő mellett fekszik, és bőv sós forrásairól veszi nevét. E tájon fekszik a fenn már körülírt Simo János-féle fürdőhely, Borbára kútja nevezetű helyen.

Budvára alya Udvarhelyen alul egy hosszú oldal, melyet nyugotról az Also loktól a Küköllő vize választ el. Az efeletti hegylánc alsó felén, mely a *Budvár pataka*

által kettévágatik, volt a *Budvára*, mely távulról nézve kopac emberfő alakzatú. Ezen várhelyet több írók többféleképpen nevezték, némelyek ennek nevezetét Bond nevű rabonbánról hozzák le, [576r] többen azt állítják, hogy Buda, az Ételle hun vezér [bátyja] építette volna, s innen neveztetett Budvárának, s a nép mai[g] is ezen utolsó nevezetét tartotta meg. Hogy a Budvárán hajdonába valójába vár lehetett, bárki is építette légyen azt, bizonyítják a ma is látható kőfalomladványok, a vár sánca, a kapu helye s más ottan kivehető maradványok, kőgrádicsok stb. A Budváráról neveztetett Budvára aljának.

Csitsér vagy *Siser*, a Budvára hegyének folytatása, melytől a Budvára pataka szédlítő mélységű sziklás árka választja el. Ezen patak néhány öl futása után a Küköllőbe foly. Ezen hegynek a tetején van Bikafalvának, Hodgyának és Udvarhelynek közösön emelt hármashatár halma, s ez a városnak legszélsőbb határszéle. Ez alatt húzódik el keresztül felé az ország uta, mely a városról a Küköllő vizén lévő erős talapzatú hídon vonul keresztül. Nevét ezen határ-rész a népmonda szerint Etelének lehető leányáról, Siseráról vette. A hely maga erdős meredek hegy.

Kuvar. Vagyon éppen a város alsó végénél, emelkedett hely, az oldala inkább sziklás, teteje pedig szántó hely. Nevét vehette a kvartz szóból. Különben más szomszéd helységekből is, jelesen Miklosfalván, vannak még ily nevezetű helyek, melyek hasonlólag magas és köves természetű helyiségek.

Vizei:

A *Nagy Küköllő folyója*, mely ered a Hargita havasából, gyakori kiáradásai s sebes futása által sok károkat okoz, a városnak északnyugoti oldalát végigmossa.

Varga patak, ezen patak a várost két egyenlő részre vágja, [576v] a városba délkeletről foly be, nem valami nagy folyású, mert nagy szárazságba, ámbár több forrásokból veszi eredetét, a szomjú föld, míg a városba jutna, mind elissza. Egyébaránt, mint feljebb is körülíratott, hosszas esőzések, felhőszakadások és hómenések alkalmával rendkívüli áradásai s sebes futása által sok károkat téssen. Ezen patak a Verőfény, Csere, Nagy szeg és Morum patakaiból foly össze.

Verőfény pataka, ered a Szarkakő alatti kaszálókából, és Paprakottyát és Verőfényt egymástól elválasztván békön a Pusztá lokja felső részibe, és itten egyesül a *Cserepatakkal*, mely *Falbük patakának* is neveztetik, s innen ugyan Verőfény patak nevezete alatt a Pusztá lok aj mellett kifoly a Pusztára, az hol Szent Imre faluja feküdt, s ott egyesül a *Nagyszeg patakával*, s itten kezdve felveszi a *Varga patak* nevezetét.

Csere vagy *Falbük pataka*. Ered a Közép erdő és Illyés pallagáról, s mindenütt a Hosszu csere éjszaki sorkánál, mit Falbüknek is neveznek, és a Paprakottya közt folyván, annak aljában a Pusztá lok felett a Verőfény patakába foly.

Nagyszeg pataka, ered az udvarhelyi Nagyszeg erdőn felyül, nem messze a patakfalvi erdőben lévő egy szép forrásból, mely a Hosszu cserét a Nagyszeg erdőjéről elválasztván, s a Cseréből lejöő Szártsika patakát magába vévén, a Kánás éjszaki szegénél lefoly a Pusztára, és ott egyesül a Verőfény patakával. Ez a legbővebb vizű patak.

Szártsika pataka, ered a Szénamező alsó felében egy kis lapályos helyről, [577r] s mindjárt határt képez délre a Hosszu csere és patakfalvi erdők között, míg útját a Cserén béveszi, s a Nagyszeg erdő alsó szegénél a Nagyszeg patakába foly. Nevét honnan vette, nem tudatik.

Serestető pataka, ered délre a Serestető aljából, és mindenütt a Serestető úttya mellett bejövén, bétér a Pusztától, a Varga patakkal gyenge folyással egyesül.

Ágy pataka, nagyon rövid futású patakocska, ered a Cseplesz déli oldalán inkább posványból, s lejöve a Kardos kereszt ajja déli részén, belefoly a Varga patakba. Hogy miért neveztetik Ágy patakának, nem tudatik. Ezen kis forrás medre mély, sovadásos hely, s környéke sárga agyagú terméketlen szántóföld. A patak csak esős időben folydogál, száraz időben a szomszéd földben elenyészik.

Morum pataka, szintén délről, már feljebb érintett Morum nevű helynek gazdag forrásából veszi eredetét. Ez is, mint a többi patakok, a Pusztá allján lefolyván s a több, fennebb már fölemlített patakokkal egyesülve, a Köves hágo és Lokert közt, alább pedig a Szöllő allja és Téglaútr közt délkeletre *Varga patak* név alatt befoly a városba. Itten pedig a Szent Imre, Piatz és Vár földi uttzák közt a Szombatf[alv]i utzán keresztül rendes mederbe vétetve, a Felső malom uttzá végénél belészakad a Nagy Küküllő folyó vizébe.

Bévégeztetett Székely Udvarhelyt, március 1., 1865.
Összeírta Török Lajos pénztáros

Az Udvarhely Városi Tanács és választott képviselő-ség [577v] előtt egész terjedelmében felolvastatott s kevés igazítással helybehagyatott.

Székely Udvarhelyt, március 4., 1865.

Kováts Mozes i. városi főbíró mp.

Bonyhay Josef id. jegyző

KADICSFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[192r] Kadichfalva község.

Fekszik Udvarhelyszékben, két negyedórányi távolban Székely Udvarhely városától kelet felé.

Tartozik igazgatási tekintetben a Farcádi dullói járáshoz, törvénykezési tekintetben a Székely Udvarhelyi kiküldött egyes bírósághoz.

Határos keletről Fenyéd, északról Tibod, Szent Tamás, nyugotról Székely Udvarhely, Szombathfalva, délről Bethlenfalva községekkel.

Nevét a néprege szerint Kadicha hun vezértől kapta, kinek a Kadichfalvától igen kevés távolban eső Rez nyugoti oldalán magyar őseink beköltözése idejében (887) fényes vára volt, alárendeltségben az utolsó székely rabonbán, Zandirham iránt.

A néphagyomány állítása szerint e vár a 9. század legvégén pusztított el, midőn Kadicha vezér a magyarokhoz csatlakozva Árpád jobbján, a történet kétségbevonhatatlan tanúsága szerint, mint a dicső két magyar vezér egyike, a honfoglalás világhírű művének létesítését jártassága és páratlan vitézsége által nagyban elősegítette.⁷²

Népességének száma. Kivétel nélkül katolikusok. Nemzetiség tekintetében tartoznak a hun-schytha törzshöz. Lakhelyeiket már azon idő tájt foglalták el, midőn a Netar melléki ütközet (456) után a többi hunoktól háromezer elszakadott, kik ide jelenlegi lakájukba költöztek be, és elszánt vitézségük s vakmerő bátorságukról a világtörténetben is ismeretesek.

[192v] Megtekintve a jelenleg is fennlévő családi neveket, megtekintvén az uralkodó szokásokat, azon meggyőződésre kell jutni, hogy Kadichfalva népsége valóságos ősi székely, és hogy Kadichfalva egyike a legrégebbi székely községeknek.

Határa ősz, tavasz és ugar határrészekre oszlik, melyek vegyesen, a birtokösszesítésnek legkisebb nyoma nélkül szántók, kaszálók, legelők, erdők és igen nagy részben terméketlenek.

Fekvés tekintetében hegyek és kis völgyecskék igen nagy költői szépségben váltakoznak.

Termékenységre nézt el lehet mondani, hogy az egész határ édes-keves kivétellel csak igen nagy szorgalom következtében hozza meg az élet fenntartására megkívántató élelmet, úgyannyira, hogy alig hihető, miszerint a legkeményebb munkához is hozzászokott székelyeken kívül másvalaki képes volna itt a földmíveltetésből élni. Termik rozs, búza, árpa, zab, tengeri, krumpli, de csoda, mikor jó termés van.

Vizek tekintetében bír két folyóvízzel. Egyik a *Nagy Küküllő* (Esküllő), mely az oroszhegyi havasokból eredvén, községünk déli részén elvonul, és a vallási tekintetben personalis unio által községünkhöz csatolt Bethlenfalvát elválasztja Kadichfalvától. Vize tiszta, igen jó iható, hajt malmokat, nyárban is mindig tele van. Bír kevés számú, de ízletes halakkal. A két község közti közlek[ed]és egy raja vert fahíd által tartatik fenn, miért is Kadichfalvának délre Bethlenfalva helyett természetes határául tekintendő.

Másik a *Brusnyák pataka*, mely Szent Tamás felől jövén, Kadichfalvát két részre szakítja. Vize legtöbbszörre zavaros, [193r] nem iható. Nyárban néha-néha

⁷² Vö. 28. és 56. jegyzet.

nagyon elapad. Taláztatnak benne kevés mennyiségben apró halak. Szabályozva legkevésbé sincs, hőmérséklet megáradván roppant károkat szokott okozni, s medrét gyakran a járó úttal szokta felcserélni.

*Nemes érc*ek nem, de *sziklafajok* taláztatnak, habár ezeknek használatára semmi gond nem fordítatik.

Helyek:

Rez, kerek hegy fákkal borítva, mely egy gyertyánfa aljából fakadó jéghideg, igen bő vizű forrás által két részre szakíttatik. Tölgyfái igen szépek és terebélyesek, a hely maga valóságos kis paradicsom.

Kölik, amint a tér a Küküllő felé bevonul, legfelső részén öt lik látható, melyek keskeny nyílással belül gránitkövel szépen kirakott sütőkemence alakúak. Ezek bizonyára az özönvíz alakítványai, melyek a török- és tatárjárás idejében a lakók számára menhelyül szolgáltak.

Vannak még számos más helyek, mint *Galhava*s, *Bükk*, *Petheő*, *Hegycseréje*, *Györláza* stb., melyekről szintén különféle mondák keringnek.

A lakók csupán és kizárólag földműveléssel foglalkoznak.

Kadichfalva, 1864. október 4-én.

SZÉKELYBETLENFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[73r] Bethlenfalva helység.

Fekvése vagy Udvarhelyszéknek napkeleti részibe, tartozik a Farczádi járáshoz s annak dullói hivatalához, a törvénykezésre nézve Székely Udvarhelyi egyes bírósághoz. Bahe-rendszer^{72a} idejébe is tartozott az Udvarhelyi császári-királyi hivatalhoz, és fekszik határának északi részibe, szomszédos keletről Máréfalva és Fenyéddel, északról Kadits falvával, nyugotról és délről Remetével és Székely Udvarhely mezővárossal. Elnevezése, miszerént Bethlen falvának neveztetik, honnan származott, arról nem lehet tudni. Annyit egy hajdon élt birtokosnak fürkészése és kutatása után hagyományilag hallottunk, hogy egy Bethlen Miklos nevezetű, úgynevezett székelyek kapitánya már többfelé felosztott, akkorba igen tekintélyes és a falu felső végibe keletre fekvő birtokot ököljoggal elfoglalván, bírta is volna rövid ideig, de a valóságos vérek, a három testvér Gerébek, akik közül István és János tudatik is, Bethlen Miklost az általa elerőszakolt birtokból kihánták, kiverték. Nincs is se adat, sem semmi szóbeli hagyomány, hogy (Bethlenfalva) ezen nevit kitől vagy miről vette legyen.

Csak oda következtethetünk, hogy [mikor] a keresztény katolikus vallás a magyar nemzet napimádó tévelgését oszlatni kezdette, az isteni megváltó Bethlehem városába történt születésének [73v] emlékéül kaphatta Bethlenfalva vagy Bethlen nevet.

Honnan népesült, magok az ősi birtokosok is, a régiebbeknek ösmért székely családok is legelsőbbben miképpen, honnan léptek bé, nincsen semmi adat.

Lakói jelenleg állanak volt kiváltságos lovas és gyalog székely birtokos egyénekből, de vadnak ezek mellett birtoktalan halovány zsellér lakosok [is].

A helység határa három fordulóra van osztva, őszi, tavaszi vetésre és ugarnak szerre, de ezeken kívül vagyon minden évben folytonosan használat alatti felső és alsó, mindkettő északnak forduló határ, részben kaszáló helye. A falu felső végibe levő Rét név alatt több fő birtokosok kezébe, a falu alsó végibe pedig Kenderes kert név alatt több kisebb székely birtokosok kezében. A három forduló határba vannak egy kis lokságok is, vegyesen szántók, kaszálók és ciheres erdők, ezek Cseplesz, Macsoja, Erdő helye, Csere lapossa, Oláház oldala, Végaszo, Kis követ, Magyaró alja, Hatatorja nevek alatt ismeretesek.

Határa hegyes-völgyes, kivéve a Kenderes kert és Rét név alatt megemlített helyeket. Termőföldje közepesen alóli, és minden harmadik esztendőben trágyát kíván, talaja ritka helyt kövecses, több hely[t] hideg agyagos, négy hüvelyknél nem lehet bennebb szántani, mert azon belől nincs termőföld (humus). Rozsot, zabot, törökbúzat túl fárasztó szorgalom után másokéhoz képest közepszerűen termi meg.

A helységen keresztül Csíkból a Hargitán át vezetett nagy postális út vágja ketté magát a helységet is, mely Székely Udvarhely városába [74r] vezet be. Ezen országos nagy út északnak fekvő határa széljén nyúlik le a helység, maga Bethlen falva fekszik a Nagy Küküllőnek bal partján.

Vadnak még a falu határán az erdő felől délről a faluba bejövő két patakok, egyik ezek közül Gál kútja patakának neveztetik, Karpincze nevezetű hegy szomszédtságának több apró forrás[á]ból veszi eredetét, és a falu felső végibe az országúton keresztül ömlik a Nagy Küküllő vizibe. Kivételes eset az 1864. esztendő, vízáradásai miatt falu közelében árkát áradásával, hajtott kövek és kövecs, füveny és palával megtöltvén, a Közepső forduló határunknak Lok nevezetű legjobb dűlejét rontja, károsítja.

Van egy más patak is, Torok pataka név alatt dé[l]ről, a Szarka kővel szinte szembe. Számtalan forrásokból ered, s midőn a faluhoz közelednék, Kut mocsár nevű helységen át nyugotnak tartva rohan a Nagy Küküllő vizibe. Közönséges szárazság időbe mindkét patak a vizet el szokta veszteni.

Van még egy patakunk, de ez Fenyéddel közös, Határ pataknak nevezzük, délről északnak tartva rohan a Nagy Küküllő vizibe. Megjegyzendő: Határ pataknak a legjobb ivó édes vize vagyon.

Erdős helyeinknek gyenge fiatalos erdőből állanak inkább, neveik a következők:

^{72a} Olvasata: Bach-rendszer.

Felső határon

Először. *Kondor oldala*, mely Fenyéd és Máréfalva ciheres erdeivel határos, szereti a cserefát termeni.

Másodszor. *Jakai cseréje*, ez mind a két erdős hely a falu közbirtoka.

[74v] Harmadszor. *Csimbalás*, furcsa név ez, különösen pedig az idegen előtt. Nevezetes regét is költ hozzá a népmonda, tudniillik régen bizonyos pástorgyerkőcök, kik részint szülők, gazdáik marháikat határszabadulás alkalmával éjjel és nappal is őrizvén, olykor-olykor egymással tréfálódván játékba ereszkedtek, és a kiháló pajtások egyikét, egy Balás nevezetűt reá bírtak, hogy engedje magát egy lehajtott fiatal fának hozzákötteni. Ez meg is történt, a fát természetes állásába visszabocsátották, Balást a fa magával magosra ragadta, s többi pajtások csak akkor ijedtek meg, bárgyú tréfájoktól ott hagyván Balást a fán, haza szaladtak a faluba hírt adni az eseményről, s míg nagy férfiak kimehettek segítségére, addig Balás ott csüngött, de már késő volt [a] segítség, annyiba, hogy Balás akkor csak néhai volt. Innen következte a néprege Csimbalásnak ezen elneveztetését, hogy csüngött Balás a fán. Ez is fiatalos bükkös erdős hely, magánosok tulajdona.

Negyedszer. Van egy úgynevezett *Nemesek erdeje* határrészcskénk, mely nevezetes azon kiváltságáról, hogy ezen helyen az annyira felnevelt erdőt valahányszor a jobb birtokosok idő és szükséghez képest levágni jónak határozza, ezen erdő fájából sohase részesedhetik más, csak a fő lovag és gyalog székely rendhez kétségtelenül tartozó székely lakosok, azért nevezik ezen kis erdős helyet Nemesek erdejének, mely is székely nemzetségünknek jelenlegi roncsolt állapotában is székely nemzeti ereklyének tekinthető.

[75r] Hatodszor.⁷³ *Fagyas*, ezen nevezetű hely[en] ciheres erdőt termenek, különösen a cserefát szereti nevelni, ha hűtelen kezelésbe nem részesülne, hogy részibe azonban savanyó szénát termő helyisége is van. Van igen jó forrásvíze Fagyas kut név alatt, amely igen jó és egészséges belőle inni, hogy mesziről odafáradnak szomjúságokat megoltani.

Középső fordulóba

Először. *Karpincze*, egy iszonyú meredek préciuummal bíró hegy, kopár, csak záporosók alkalmával meredek oldaláról ontja bé a sok követ, miből lesz osztán az úgynevezett Gál kutya pataka. Van Karpinczének egy barlang kinézésű nagyocská üreg[e], földszintileg áll a patak jobb partján. Akkora üreggel bír, hogy két pástortüzezske mellett számos kiháló fickócskák kényelmesen heverésznek.

Másodszor. *Széna mező*, gyérített csererdős hely, de a sok szükségtől virágzó állapota hanyatlóra kezdett jární, szénát, de savanyót terem amott. Háládatlan a nevéhez, hogy Széna mezőnek neveztessek.

Harmadszor. Vadnak még, [melyek] mind nevükre, mind egyéb minőségekre nézve megjegyzést nem érdemelnek.

Also fordulóba

Először. Van egy *Nyir*, csak kopár, és *Magos бүк* nevezetű helyiségek, mely mi magában semmi jelentőséggel nem bírt.

SZOMBATFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[340r] Szombatfalva közönség leírása.

Létezik nemes Udvarhelyszékben, szomszédoltatik keletről Kadásfalvával, délről a Nagy Küküllő folyomával, nyugotról Udvarhely város, Hodgya, Farczád határaival, északról Lengyelfalva, Szent Tamás határaival.

Fekvése vagyon határának inkább a déli részében. Népessége vagyon ősi, volt kiváltságos és szabad székely családokból. A volt kiváltságos családokból a régiebbek Szombatfalvi, Galfi és Barabás családok, a székelyekből régiebbek Asztalos, Sándor, Barabás, Bálint, Borbé családok, későbbi a Szilágyi család, azonba házasság útján több volt kiváltságosok ma honosok, és jelenleg most legfőbb birtokosai Ugron Lázár, Koncz Lajos és Szabo Márton, a székely birtokosok közül legjelentékenyebb Asztalos Lajos. A székely családok közt is vadnak jó birtokú Szilágyiak, Bálintok, Borbéok, Barabások. Honnan származtak az ősi, mindkét rendbéli családok, arról semmi adat vagy hagyomány nem léte.

A birtokosabbak birtokain zsellérképpen laknak több jövevények, és vadnak a falu déli részében számos cigány telepek, akik állandóan laknak, és ezelőtti üdőkben ezeknek többször elpróbáltatott inneni eltávolítási hatások, de mégis állandó lakosoknak maradtak, és nyáron által földesuraiknak a mezei munkához szolgálatot tesznek, de sokszori lopásaikról hírnevezetesek.

A falu mindig Szombatfalva néven neveztetett, és hogy más nevezet alatt ismeretes lett volna, semmi nyoma, csak hogy a távol vidékiek által felső névvel különböztetik azon okból, hogy Fogaras vidékén is vagyon egy hasonló, és [340v] [az] rendesen Also Szombatfalvának jelöltetik meg különbözés okáért.

A változott igazgatás alatt tartozott az Udvarhelyi járáshoz és kerülethez, jelenleg pedig, valamint 1848 előtt, tartozik a Farczádi járási dullósághoz és Havasajji kerülethez.

A falun keresztülfoly két patak, edgyik nyugoti részin, és közönségesen nevezetik Fejér pataknak, valószínűleg azok okból, hogy az úgynevezett Fejér víz nevű határrészben vagyon egy hamvas fejér forma forrás, mely ennek egy részfolyamát adja, beléfoly, annak ki-

⁷³ A sorszám ugrik, nem írtuk át a számozást.

folyása. Azonba a nevezett patak száraz nyáron keresztül több holnapokig minden folyás nélküli, de esős időbe, mint a múlt nyáron is, hegyek közti folyama miatt sok romlásokat szokott tenni. Ezen patakról megjegyzendő, hogy régi időben, mint írásból látható volt, Nagyaszo patakának is nevezetett. A másik patak foly a falu keleti részén, és szejkessége miatt nevezetik Sos pataknak. Ennek folyama nagyobb részbe a Szejke forrásából vagy, és soha teljesen száraz időben is ki nem apad. Ezen két patak a falu derekába ösztetalálkozva, edgyütt folynak dél irányába a Nagy Kűküllő vizibe. A falu déli határa részén foly a Nagy Kűküllő vize, melynek folyama a szombatfalvi és székelly udvarhelyi határt elválasztja.

A falun keresztül hosszára vonul az Udvarhely felől jövő és Parajd felé menő országos út. Két nevezetesebb oldalutcai vadnak, edgyik közülök Soszeg nevezetű, de honnan vette eredetét, nem tudhatni. Másik Borbélyok ucczája, hogy a dombosabb részit többnyire Borbélyok lakják.

Fekvése a falunak, az országút melletti részeit kivéve, hol teres, többnyire emelkedett dombos. Határa hegyes-völgyes, kivéve Also és Felső Rét nevű határrészeit. Ezek a Kűküllő mellett lévén, teresek, de sokszor a Kűküllő vize kiáradása miatt károsíttatnak, egyébaránt minden évben használtatnak, és ezek a többi közt a legjobb határrészei.

[341r] Határa három fordulóra oszlik, edgyik Kadásfalva felé fordulo, másik Közepső, harmadik Farczád felé fordulo, melyekben vadnak szántó, kaszáló, legelő és erdős helyek, földje némely részibe meglehetősen vegyületű termő, máshelyt köves, sok helyt agyagos, némely része nagyon gyér és sovány, úgyhogy tetemes szorgalommal is alig jutalmazza a rátett munkát.

Erdei vadnak a Farczád felé fordulóba:

Kuaszsza nevű csere.

Pap erdő, vegyes bükk és csere.

Makfalvi erdő, bükkös.

Magyaros oldal, vegyes csere és bükkös, de miről van ezen elnevezések, nem tudhatni.

Közepső határba:

Kő erdeje, de ez már nagyobb részbe levágva, és most serdülő bükkös, magos sziklás helyhezésiről kaphatta elnevezését, és itt még épen van a Templom elkülönített szép bükkös erdeje.

Kaditsfalva felé fordulóba:

Horvas nevű fiatalos bükk- és csereerdő.

Határrészek elnevezései:

A falun alóli s azzal kapcsolatba lévő domb neve Szentiván szeke, de elnevezése eredetét nem tudhatni, az alsó része temetőnek is használtatik régi idő óta, ma pedig az alja téglavetésre használtatik.

Felső, Also rét, amelyeket egymástól a két egybeszakadott patakok folyama választ meg, és ezek a legjobb szántó és kaszáló helyek.

Telek pataka, neve eredetét nem tudhatni.

Kaliba domb, ott volt a mezőőr kalibája.

Cseplesz, bokrossága adta nevét, de most irtatik.

Nagy kert, régentén kertbe állásáról vehette nevét.

Nagy vápa, Nagy avas, János teleke, honnan vették elnevezéseket, nincs tudva.

Fejér víz, a fenn említett Fejér hamvas forrásról kapta nevét.

Első, Hátulso Hejászoly, Szomos, Hidegség, sovány helyek, de neve eredetét nem tudhatni.

Sükei híd, itt hajdon az árkon híd lehetett, s innen következhetett neve is.

Csorgos kut, csorgó volt ottan.

Két hegy köze, hogy hegyek közt van.

Temető köz, mivel a köztemető ott van.

Szarmány, Nagy mál, nem tudhatni nevek eredetét.

Laposkő, mivel köves, és teteje teres.

Veres ut, az ott lévő vereses föld miatt.

Külső, Belső Korgatag, nevek eredetét nem tudhatni.

Kicsi eger, az egerbokrokról.

Horvás, Kerekborz, Vermek, Macska máj, To kert, elnevezése oka sincs tudva.

Erdő mege, Erdő tető, Erdő oldal, hajdon erdős helyek voltak.

Zavarosza, Karé tető, Karé alja elnevezések fekvéseknek tulajdonítható.

A Szombatfalvi családnak belső birtokaikkal érintkezésbe vagy egy nagy hegy Tormás név alatt, de mi adta nevét, nem tudhatni. Ma az alja téglá- és cserépgyárnak használtatik.

[341v] Vagy a Közepső határnak északi szélibe egy bőv forrású gyógyvize, Szejke név alatt ismételtes, mely messze terjedő szagáról következtetve, nagyobb részbe kénköves alkotrészből lehet. Ez régebben is nyári fürdőnek használtatott, de a közelebbi kormányzat ideibe rendes fürdővé alakíttatott, és minden évbe jobban célszerűsítetik, és jó hatása van a köszvényes és reumás fájdalmak enyhítésére. Az egész környéke a forrásnak nagy kiterjedésre ingoványos, süppedékes. Ezen forráson felyül néhány száz lépcsőnyire a patakmariba vagy borvízkút, amely a Szejke íziből sokat kölcsönzött, azonba a megszo[mjú]hozottaknak kedves italú, és ezen borvíz számtalan szegény sorsú embereknek életmódot ad, mivel többszáz korsókat naponta Udvarhelyre abból megtöltve visznek, és abból pénzt kapva, magukat és családjukat tartják.

A népmonda után megjegyzendő, hogy a Szejke forrás felett lévő Kő erdeje valamely nemesebb ércet tartalmazna, és azt messzi vidékiek használnák is. Erről a nép közt többféle hírek szárnyaltak, de bizonyos adata vagy nyomra még eddig találni nem lehetett.

Szombatfalván újból íratott 1865. év januárius 24-én.

Vitállyos Elek falusbíró

SZENTÁBRAHÁM

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
(Fol. Hung. 1114/57.)

[310r] Helynevek Szent Ábrahám községből, Udvarhelyszékből.

Elsőben. Udvarhelyszék, Székely Udvarhelyi kerület, Székely Kereszturi járás.

2. E községnek csakis egyféle neve él most, s e néven esmeretes a köztünk divatozó nyelvek közül bármelyikén is, tudniillik Szent Ábrahám.

3. Tudtunkra e községnek más elnevezése nem volt.

4. A község mikor említették legkorábban? Nem tudatik.

5. Honnan népesítettett? Nem tudatik.

6. Mit lehet tudni köztudomásból, hagyományból, írott vagy nyomtatott emlékekből a néveredetéről, értelméről? E részben sem bírunk köztudomással, se a nevezett adatokkal.

7. A község határában előforduló nevezetesebb topográfiai nevek ezek:

a. Ing völgy nevű fordulóba: Harcsád, e régen erdős hely volt, egy nagy, délnek fekvő oldal, jelenleg egy része szántó és kaszáló, a más része legelő hely.

b. Farkas Gyakor, erdős hely, e nevit köztudomás szerint onnat vette, hogy a farkasoknak jó lakhelyek lévén, mit jelenleg onnat is lehet következtetni, mivel azon hely erős mély árkokkal telve van, annyira, hogy azon nevezett hely nagy részt embernek lehetetlen megjárni.

c. Viasskodo, ez is egy nagy, oldalos erdős hely egy napnyugotnak fekvő része fa nélkül, kék palás oldalos hely.

d. Kurva szöktető, ez egy magas erdős hely, ennek is a keletnek fekvő része fa nélküli magas sík oldal, valóban méltó a nevére, ezen oldalból sok épületbe és udvarra lépcsőnek való követ ásnak ki.

e. Szász füves, régen erdő volt, most legelő és szántó, ez egy jó verőfényes hely.

f. Sátormány nevezetű hely egy délnek fekvő oldalos és erdős hely, semmi nevezetességet sem tudunk róla.

g. Nyires fajka vagy más néven Tatár erdeje, ez a régi időbe híres fás hely [310v] volt, fekszik keletnek, jelenleg legelő hely.

h. Koncsár, ez egy északnak fekvő menedékes oldal, jelenleg szántós hely, ezelőtt vacskoros és tövises hely volt.

i. Zsido hegy, ez egy keletnek fekvő nagy hegy, legelő hely, régi időben a köztudás szerint zsidók lakhelye volt, s hihetőleg eredetét innen vette.

k. Szarvasfejtő, ez egy keletnek fekvő nagy, oldalos szántós hely, nevezetét honnan vette, nem tudjuk.

Kelt Szent Ábrahámon, október 6-án, 1864.

Lörinczi Sigmond falusbíró

SZENTLÉLEK (ÉS SZENCSED)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
(Fol. Hung. 1114/57.)

[320r] Helynevek Szent Lélek községből, Udvarhelyszékből, Parajdi járásból.

Elsőre. Udvarhelyszék.

Másodikra. A községnek csak egy neve, és többről emlék sincs, amiről esmeretes országszerte mint Szent Lélek.

Harmadikra. Semmi.

Negyedikre. Nincs emlék.

Ötödikre. Semmi emlék.

Hatodikra. Semmit.

Hetedikre. Határának inkább a déli részében, egy mérsékelt téren fekszik, K formát képez az úgynevezett Baknya hegy alatt, a felső része úgy áll, mint ha külön község volna. Itt a Nyiko vize hosszan foly a községen, mely Keresztturnál a Nagy Kükölőben szakad. Itt megyen keresztül Udvarhelyről Parajd felé az úgynevezett Soo útja, innen indul a Nyiko mellett Keresztur felé menő út. Itt van a r. catholicusoknak egy régi, de igen jó állapotban lévő templomok, miről azt mondják, hogy ennek a san[c]tioariumát gothusok építettek volt. A tatárok elégették, mégis ma a legfinomabb állásban vagyon.

Itt van tehát Szentlélek száznegyvenhárom házzal, 1305 hold mérnöki felvétel szerinti határával.

Határának egy részit, mely marhalegelésre használtatik, az erdős részével együtt, elkülöníti az úgynevezett Nyir oldal, más néven pedig Vaskőnek is nevezik, egy igen felemelkedett hegyoldal, [320v] mely Oroszhegytől szinte Farkaslakáig nyúlik. A Farkaslaka felőli végében egy kőcsup egész szarvat képez e hegynek, jóllehet, hogy erről vette a Szarvaskő nevet. Ezen oldalon helyenként oly borsfenyő van, mely a marhajárást is elszorította.

Szent Lélek községének szomszédai keletről Bogárfalva ¼ óra, délről Lengyelfalva egy óra, nyugotról Malomfalva 2/4[!] óra, északról Farkaslaka 3/4 óra járó helységek.

Rege a Csur malmáról.

A nép ma is beszéli, hogy itt Szent Léleken volt egy Csur Jakab, akinek a Nyiko vizén volt egy malma, ezt Prissik Máté kérte, hogy adná néki, de hogy nem adta, az ördögököt megfogadta egy hegy pénzzel és egy völgy arannyal, hogy a Csur Jakab malmát hordják az ő jószágára, egy éjszaka meg is tették, kiásták a malomárkot, mely ma is látható, és a malmot is elhordották, minek a korongját ott feledvén, s míg a malmot más képpen helyreállították, hogy csak a korong hiányzott, azalatt a kakas szólott, a korongja után nem mehettek, és így a malom használatlan lett. Más éjszaka az ördögök elmentek az ígért pénz után, s mondják kinn, jere ki. Prissik Máthé felelte nekik, várjatok, hogy egyem,

s miután kiment, egy pénzt tett az ujjá hegyire, egy aranyat a tenyerébe, s mondja az ördögöknek, itt van, amit néktek megígértem, de azzal együtt őt magát is elvitték. A malom árokja ma is egész a falu felső felétől [321r] a falu derekáig igen jól látható a falun feljel, hol a gát volt, ma is Csur gátjának hívják.

Rege a Csur Péter szekereéről.

Amint az öregek beszélnek, Csur Péter fia volt Csur Jakabnak, hogy az aty[j]a malmát Prissik Máté az ördögökkel elvitette, az aty[j]a bújában meghalt, maga is elszegényedvén, még volt két rossz békfogó marhája és egy rossz fakószekere, feleségével egyetértve megegyeznek, hogy bujdossanak el. Fel is rakodnak a szekerekre, és megindulnak. Mikor Korond felé a Kalandán menének bé a fakószekérrel, szokása szerint nyitorgott, mondja Csur Péter a feleségének, mit mond a szekér, mire mondja a felesége, a bizony hallá-é, azt mondja, hogy akár itt, s akár ott. Mire monda a feleségének, egyet se lépünk tovább, ha azt mondja, hanem menjünk vissza. Ma is lehet hallani azt a szót a nép között: akár itt, s akár ott, a Csur Péter szekereként.

Amint hiteles okiratokból magam olvastam, Csur Péter 1638-ban Szentléleken falu bírása volt.

Szent Lélek második határrésze Szentsed nevű havasos hely, ahol a lakosoknak havasi kaszálóik és szállásaik vagynak. Itt van az úgynevezett Futás pataka, miről azt mondják, hogy mikor a tatárok itt pusztítottak, a székelység e vidékről oda futott, menedékhelyet ott lelt, és erről [321v] hívatik Futás patakának. Ehhez csak közel vagyon Tatár utya, mely Szentsedről a Kükölőbe vezet, ma is azon néven hívatik, miről azt mondják, hogy azt az utat, mikor a tatárok itt pusztítottak, azok készítették volt, ez az út egy oldalon bé tizenhét fordulóval az eredeti valóságában ma is járható út.

Ezelőtt mintegy nyolc évvel bogárfalvi Nagy János, midőn a szomszéd bogárfalvi Szentsedbe szántott volna, egy használhatatlan kardot szántott ki a földből, Kis János pedig hat évvel ezelőtt az erdő között egy pánczéringet kapott, amely úgy össze volt forrva, hogy alig lehetett elverni s szétbontani.

Szentlélek és Bogárfalváról a Szentsed felé menő út mellett az Oroszhegyi Hegy nevű helyen vagyon az úgynevezett Déák halma, miről azt mondják, hogy mikor a tatárok a székelyek után szaladtak ott a hegyen által, Bogárfalvi Márton Déák lóháton volt, elől futtatott, s utána a tatárok is. Hogy bé nem érték, mondják a tatárok: Köszönd a jó lovadnak. Mire e felelt: Köszönöm a jó kabalámnak, erre a tatárok megbízáván magokat, hogy a kabala nem győz annyit, mint a ló, béérik, mint állítják, bé is érték, hol ma egy csomó kőrakást Déák halmának neveznek, és ott fejét metszették.

Szent Lélek harmadik határrésze az úgynevezett Tartod, közös hely Bogárfalva községével, nevét a régi [322r] Tartod váráról vette. Ezen havas felső részének oldalá-

ból indul a Nagy Kükölő vize folyása, mely onnantól mindenütt Kükölő nevet visel. A másik oldala mellett hosszan foly a Tartod vize, a két víz egybeszakadása közt egy magasra emelkedett hegyen, melyet most rengeteg fenyves borít, vagyon a régi híres Tartod várának romjai, ami jó vizsgálás után még ma is látható részenként, az északi várkapunál a kút ezelőtt harminc évvel még négy öl mélységre látszott, miről az mondották, hogy a récét beléeresztették, és a Tartod vizében kijött.

Magam is hallottam beszélteni, hogy a vár keleti kapujánál jobbra van egy pince, ahol három tündérleány ma is él, és onnan minden hetedik évben kijönnek és a vidéket bójárják.

Hogy a fenn írt gyűjteményeket részint hiteles adatokból, részint az öregek vallomásából öszveszerző Szentléleken, augusztus 8-án, 1864.

Kis Mihály jegyző

SZÉPVIZ (ÉS BOROSPATAKA, BÜKKLOK, KÁPOLNAPATAK, VALAMINT A MA BAKÓ MEGYEI KOSTELEK, MAGYARCSÜGÉS)
OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.
(Fol. Hung. 1114/13.)

[433r] Helynevek.

Első. Szépviz községből, Csikszékből.

Második. A községnek mind közigazgatási, mind ősi időtől elnevezése szerint *Szépviz*, mely a havasokról lefolyó patak tiszta volta miatt Szépviznek még ősi időben neveztetett Szent László apostoli királyunk által. Ki midőn a törökökkel folytatott csatából visszatért volna, a havasi utakról fáradt lovával béérkezvén mondotta, igyál édes lovam ezen vízből, mert ez ugyan szép víz.

Harmadik. Tudva más néven nem neveztetett, ezen nevét tartotta és tartja ma is.

Negyedik. Szent László idejétől.

Ötödik. A székelyeknek ideszármazása alkalmával, megjegyezvén, hogy az örmények idevándorlása idejében néhány számú örmények is települtek.

Hatodik és Hetedik.

Halom. A madéfalvi veszedelem, azaz székelyek veszedelme alkalmával elhullottak temetőhalma.

Lak cserés, cserevásárról.

Nagy és Kis Olozsma.

Czibre, hajdan falu volt, mely a tatárok által pusztítottat el.

Ebhát.

Új szegés, mely nemrégiben alakult szántó rész.

Feérkő, mely a kövéről neveztetett.

Tojás sorok, hegy, mely tojásdad alakú.

Száraz kutt, mely száraz időben nem ad vizet.

Nagy vész, mely régebben romlásos erdő volt.

Pájszo, melyen a járók marháikat nyugtassák.

Bedő hegyes.
Csere oldal, mely hajdan cserés volt.
Simos oldal.
Pogány havas, melyet a pogány törökök ellen [ör]álló helyül használtak a székelék.
[433v] Szent László, azon havas nyak, melyen Szent László ős apostoli királyunk lovának két hátulsó lábnyoma és viselés helye egy megmozdíthatatlan és vassal vághatatlan kőbe látható jelenleg is, ahol a nevezett szent király tiszteletére a régi időben kápolna állott, melynek romjai mostan is láthatók.
Küpus kutt, egy havas, melynek tetején küpübe vett kútforrás volt.
Kurta sorok, Réztéd.
Jáhor, mely juharos erdő volt.
Kurutz pataka, mely a kurucoknak menedékhelyek volt Dozsa György idejében.
Szép havas, mely igen szép állása tekintetéből nevezetett, megjegyezvén, hogy a legmagasabb havasok sorába tartozván, és annak tetején hajdani időbe egy templom és egy kápolna állott, melynek romjai jelenleg is láthatók.
Csapo.
Szakadált, mely egy hoszan nyúló bérces havasnak megszakadása.
Kabalahágo, mely igen meredek voltáról nevezetett, hajdan Moldovával közlekedő út lévén. Megjegyzendő, hogy annak alján Szent László ideje kori sáncolások jelenleg is láthatók.
Fűgés telek.
Bük loka, egy bükkös alatt lak térség.
Tatár bükk, melyre a tatárok ellen menekültek a székelék.
Beretz havass.
Bernárd vesze, egy havasi, romlásos erdő rész.
Lofőrész, mely a lófő nemes székeléknek évenként rész szerint elosztani szokott birtoka.
Barabás telek, a birtokos családról.
Komiád, két koma által nevezetett.
Köntéd.
Orbán telek, a birtokos családról.
Bot havas, a hegynek botos formájáról.
Nyilénk, mely nagy erdősége miatt nedves, sáros járású hely.
Sije, hegyének leomladozása miatt nevezetett.
Nyír, mely nyírfát terem.
Csapás szád, mely egy romlásos [434r] erdőbéli csapás száda, a kinyílása.
Minitis, hegyes havas, mely a több havasok felett hegyével felemelkedett.
Határpatakok, mely Szent Mihállyal közös határukat szolgálnak.
Borospatakok.
Borjuvész, mely borjak által használtatott.
Nagy sorok, Peltinits, Huma sorok, Korhán.

Áldomás havas, mely a moldovai birtokkal határukat szolgálnak, és hajdon a moldovaiakkal kiegyezéskori áldomás tételét.
Égett mező, egy nagy régi erdőnek elégerséről.
Ugra, egy havasnak neve.
Apa havassa, mely nagysága miatt nevezetett, melytől több havasok vészik eredeteket.
Feér bükk, fájának hajáról.
Vojka, juhlegelő havas.
Csügés, elveszett marhának csügét találták hajdani időben.
Kerek bükk, a hegynek kerek voltáról.
Farkas havassa, igen vadas, farkasos havasi hely.
Hosszú sorok, mely a többi hegyeknél hosszabb.
Kosttelek, mely igen jó kostot, azaz szénát terem.
Péter havassa.
Heveder, mely két havast öszveköti.
Muhos kút, melyből a Tatros folyó ered.
Rotamozs, Betze Demeter sorka, Csutak sorka.
Tatros patak, a Tatrosnak Moldova fele területe.
Magyaros, magyaróerdő.
Elköltő, az utazóknak nyughelyek, melyen igen jó víz található.
Szermászo (Sarmászo), ige[n] nehéz járatú sáros völgy.
Mész vápa, mészégető hely régebben.
Közép ág, egy középső völgy.
Alaság, egy alsó völgy.
Sövér utya.
Astut, régi ásott oldalút.
Gyertyán aszó, fatermeséről.
Szénás ut, mely három közönségnek szénahordó útja.
Fata, Gozoru.
Veresláz, fája terméséről.
Pálos. Erős oldal, igen meredek hegyoldal.
Kis havas, a több havasoknál kisebb.
Felső mező, három patakok öszvefolyása, mely képezi Szépvíz patakát.
Bodos.
Nád, mely hajdani időben [434v] máktermő hely volt, most pedig a munkásság által első természetű szántó.
Mészkő, ez is mészkövet ad.
Cseszlés kutt, melyet nyári időben a cseszlék s más apró repülő állatok igen járnak.
Két kápolna köze, szent miklosi úton alóli szántó és kaszáló dűlő.
Bögözi keresztfája, szántó és kaszáló dűlő.
Keresztkapu, mely vetéskapunál mindig kereszt tartatik.
Csik Szépvízen, szeptember 10-én, 1864.
Szépvíz értelmessége jóváhagyásából leírta
Mihály Elek jegyző.
Cziko Páll bíró P. H.
Deák Gergely mp.
Miklos György mp.

Mihály Joseff mp.
Csutak András mp.
Ferentz Imre mp.
Déáki Gábor mp., választmánytagok

TARCSAFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[342r] Tarcsafalva községe.

A Felső Királyi Főkörmányszéknek folyó évi május hó 7-ről adatolt 6670. számok alatti leiratában, ugyan a Kebli Nemes Tisztségnek 1407. számok alatti Rendelések alapján, a célba vett hasznos és tudományos mű kidolgozására vonatkozólag községünk-ből az alábbi adatgyűjtéssel szolgálhatunk:

Első pontra nézve: Nemes Udvarhelyszék kebeléhez sorolandó.

Másodikra nézve. *Tarcsafalva* községe e néven ösmert a legrégibb idők óta a jeleni időszakig, egyéb más melléknévvel nem bír.

Harmadikra. Semmi más elnevezése nem található.

Negyedikre. A község mikor említettik legkorábban, erre nézve semmi adattal nem bírunk.

Ötödikre. A nemes székely nemzet ivadékából.

Hatodikra. Több századok oltá e nevet bírván, sem köztudomásból, sem hallomásból a név eredetire hi-teles tudomásunk nincsen.

Hetedikre nézve. A községnek három forduló határ-részei léteznek, melyek sor szerént műveltetnek.

Első forduló, más néven dűlő, neveztetik *Héjas-zolynak*, másképp *Hévjaszol*, mivel a Nap egészen találja. Melléknévei:

a. Iván völgye.

b. Aranyas mart.

c. Ördögös szőr.

d. Tövis vágás.

e. Kis völgy oldala, [342v], onnan vette nevezetét, hogy mindkét oldalán a helynek tekenyő alakú ka-nyarodása látható.

f. Sás árnyék, vizes mocsáros kaszáló.

Harmadik⁷⁴ dűlő Gyepes hegy, onnan neveztetik, mivel igen gyepes, sovány hely, sok trágyát kíván. Aldűlői:

a. Keresztes utra hágo, utas hely, több helyen apró út szelvény keresztül.

b. Matskás völgy, igen szép fekvésű, használható hely.

c. Temető fele, azért neveztetik, minthogy a faluhoz közel eső temető felett áll.

d. Sászataka mélyéke, a falu felé lefolyó árok, melybe régebb sósút kerestetett, de eredménytelenül.

e. Szörfű, azért hívatik, mivel szörfűvet terem sovány voltánál fogva.

f. *Dioloka*.

Negyedik dűlő az Erdő, aldűlői:

a. Bükhegy oldal, bükkös erdő oldalán lévő hely.

b. Énlaki ut alja.

c. Posombértz.

d. Nagy Somos, erdő közepben eső kaszáló hely.

e. Kis Somos, hasonlóan.

f. Roka juk alya, ezen felyül régen rókalyuk lehetett.

Ötödik dűlő Malomhely, onnan vette eredetét, mi-képp azon helyen ezelőtt több idővel malom lehe-tett. Aldűlői:

a. Verőfény, saját fekvésénél fogva, napnak álló hely.

b. Magyaró alya.

c. Árnyék, két hegy közt eső árnyékos hely.

d. Pusztá udvar fele, a községtől nem messze eső hely, régen udvar lehetett közelibe.

e. Réti kert, Réti névről vette nevezetét.

[343r] *Hatodik dűlő* Akasztó domb, aldűlői:

a. Csorgos kutnál.

b. Kerek pom, fekvésinél fogva, lapályos voltáról vet-te nevezetét.

c. Szilpatak, egy forrásnak helye, mely a legnagyobb szárazságba sem apadván ki, nagy jótéteményt áraszt a községre.

d. Hoszszu kereszt fele.

e. Csüknýére hágo, hágos voltáról vette eredetét.

f. Szőlő oldal, magában hordja nevét.

Hetedik dűlő Fenes erdő, aldűlői:

a. Kerekkő.

b. Gyertyános, fiatalos erdő.

c. A Vállun aloll, a községnek hajdon itató helye lé-vén, erről neveztetett.

d. Sántznál és Régi kutnál, a szomszéd Csehérdfalva község határszéle sánccal lévén elkülönítve ezen köz-ségi határszélről, azért neveztetik.

e. Fenes tisztása, erdő közti kaszáló tisztás hely.

f. Várpatak fele.

g. Farkas gyepü.

Nyolcadik dűlő Bentzéd felé forduló, aldűlői:

a. Fenes alya, Fenes nevű erdő aljában fekvőleg vette elnevezését.

b. Fenesre hágo, fekvésénél fogva hágos hely.

c. Bentzédi ut fele, a közel eső Bentzéd községből Tarcsafalvára jövő út mellett levő hely.

d. Gyümölcsök köze.

e. Farkas gyepü alya.

f. Bükös odu.

g. Palamart fele, közel eső árok palás föld réteges tar-talmával, e névről vette eredetét.

[343v] h. Széles parlag, fekvésinél fogva lapályos hely.

i. Bentzédi ut alya.

k. Közép ágy.

l. Kis csere, régen cserefát termő, most azonban művelés alatt álló hely.

⁷⁴ A sorszám ugrik, nem írtuk át a számozást.

- m. Közép ágy észak oldala.
n. Berek alya.
o. Tohely, vizenyős kaszáló.
p. Új osztás, fekvésénél fogva gyönyörű határrész.
q. Hegy megett, a községhez közel eső szántó, vegyes kaszálóval.

r. Lok, a Kobátfalva község fele menő kereskedelmi út mellett eső kis térség.

A községen keresztül folyó egy Konyha nevű patakocskája, mely Firtos Váralyába levő hegyoldalon vévén eredetét, Csehérdfalván keresztüljövőleg határunk közepin átfoly. Eredetéről s név sajátosságáról figyelmet érdemlő tudomásunk nincsen.

Tordátfalva felől jövőleg egy kis más patakocskája ered, mely csupán esős évszakban tartja fenn folyását, száraz időben kiapad, Topataka néven esmeretes.

Egy más, Bükhegy patak néven hívandó kis folyam ered a Negyedik dűlőbe és Hatodik dűlőn keresztül jövő Konyha patakába szakad. Mindhárom kis folyamok áradásokkal rézport tartalmaznak.

Bővebb adattal a tudományos művet illetőleg nem bírunk.

Tartsafalván, 1864. augusztus 19-én.

Jakab Gergely jegyző s. k.

[344r] Sylvester Mihály falusbíró mp.

Istvánfi Joseff hites mp.

Bartha György tarcsafalvi unitárius pap m. t. k.

TEKERŐPATAK

(ÉS VASLÁB)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[383r] Helynevek a Gyergyó Tekerőpataki községből.

1. Csikszék, Udvarhelyi kerület, Gyergyói járás.
2. Csakis egyféle, azaz Gyergyó Tekerőpatak, és ezen neve bír helybeli elterjedéssel, és ezen név alatt esmeretes országszerte.

Ezen község utcái a következő neveket viselik, úgy-mint: Szentmiklosra, Killyenfalvába, Vaslábbá vezető, Vizrejára, Felszegi, Forikák és Bálintok uttzái.

3. Más elnevezésére nem emlékezik senki.

4. Nem tudhatni, mivel arról semmi régi irományok nem léteznek.

5. Hallomás szerint egy Balamber nevezetű vitéz által, a hunnusok nemzetségéből.

[383v] 6. Semmit, mivel sem hagyomány, sem írás vagy nyomtatott emlék arról nem található.

7. A község határa negyvennégy dűlőkre lévén felosztva, melyek közül az első nevet viseli a helység, Tekerőpatak.

Másodikat *Aranyos parlag* és *Kereknyár*, alhatár névvel: Aranyos parlag. Egyenes tér szántó, igen csekély kaszáló, egy ötödik része kövecses.

Harmadikot *Kétutköze* és *Hoszuláb*, alhatár-névvel: Hoszuláb. Egyenes tér szántó, igen csekély kaszáló, egyötödik része kövecses természetű.

4. *Posi tartománya*, alhatár-nevekkel: Posi teteje s oldala és Medvés pataka. Nagyon kevés része egyenes, a többi része oldalas és hegyes, találatnak apró bokrokkal benőtt kövecses silány szántóföldek.

5. *Csigavesze* és *Meszessorok*, alhatár-névvel: Sojza pataka. Hegyes-völgyes, oldalas, részint szántó, részint kaszáló [384r], harmada apró bokrokkal benőtt legelő.

6. *Sipos*, alhatár-neve nincs, itten találatnak igen silány természetű szántóföldek, hasonló kaszálók és apró bokrokkal benőtt, igen hasznavehetetlen legelő.

7. *Hegyeskő déli oldala*, alhatár-neve nincs, ezen határrészbe találatnak kaszáló, erdő, legelő, fenyőfákkal benőtt természetű.

8. *Virgo sorok*, alhatár-neve nincs, ezen határrész egészen silány, köves és nagy fenyőfákkal benőtt legelő.

9–10. *Hoszusorok lábja* és *Hoszusorok pusztája*, nagyon kevés kaszáló, a más része pedig mint erdő és legelő használtatik.

11–12. *Hoszusorok északi lábja* és *Feketerez pusztája*, ezen dűlő magos erdős, silány természetű, egy része írottás által mint kaszáló, a más része pedig mint erdő és legelő használtatik.

13–14. *Feketerez pusztája*, *Feketerez északi lábja*, nagyon kevés része írottás által mint kaszáló, egybebaránt silány természetű, a más része pedig magos, erdős kőszirtos, mint legelő használtatik.

15. *Feketerez déli oldala*, ezen dűlő magos, erdős, kőszirtos, még legelőnek sem használható.

[384v] *Nyergessorok*, ezen dűlőbe is írtás által találatnak kaszálók, a dűlőnek a másik része pedig kőszirtos, középserű fenyőfákkal bé vagyon nőve. Itten megjegyzendő, hogy az előbbeni leírt tizenöt dűlők Gyergyó Szent Miklos községével határosok.

17. *Otánsorka*, ezen dűlő magos, erdős, kőszirtos, valamint, de nagyon keveset, erdőül és legelőül használtatik.

18. *Borzoka*, alhatár-névvel: Jármoskut. Részint szántó és részint apró bokrokkal benőtt silány természetű legelő.

19. *Bálintdemeter vesze* és *Vaskó*, ezen dűlőbe találatnak nagyon silány természetű kaszálók, de nagyobb része apró bokros, és legelőül használtatik.

20. *Gaál* és *Balás patak*, alhatár-névvel: Szilvasorok. Mintegy nyolcad része silány természetű szántó, a többi része pedig apró bokrokkal benőtt, csekély legelőnek használtatik.

21. *Kurtaeger*, alhatár-nevekkel: Benesgyörgy vesze, Kurtaeger teteje és melyéke, Rakotyás, Csorgo melyéke és Dimien hegy alya. Ezen dűlőnek egy ötödik része kőszirtos apró bokrokkal benőtt, legelőnek használtatik, [385r] egy negyed része pedig szinte apró bokros kaszáló és három része a legsilányabb szántó.

22. *Heveder melyéke*, alhatár-nevekkel: Alsó és Felső Nyír, Rigopataka, Jakabmihály mezeje, Csürpataka, Kásabüke és Sándorvesze alya. Ezen dűlőnek nyolcad része középszerű, és a többi része pedig nagyon silány természetű, apró fenyő, és inkább magyarófákkal benőtt kaszáló. E dűlő között és még jóval fennebb, több oldalról ered a Nagy- és Kisheveder vize, mely Waslábon keresztül [foly], és azon községnek éjszaki végén a Maros folyóba szakadnak.

23. *Kakashegy észka*, itten kétharmada ezen dűlőnek egész kaszáló és harmada pedig fiatal fenyves erdő, nagyon keveset jövedelmez, mert silány természetűek, ezen dűlő Wasláb határával összefolyó.

24. *Lucs oldal*, itten is talátnak csupán csak szántóföldek, melyek igen csekély jósággal bírnak, ezen dűlő is Wasláb határával összefolyó.

25. *Bojzás*, alhatár-nevekkel: Salamás melyéke, Bojzás бүтїє, Füle mezeje, Bojzás és Disznopataka melyéke. Melyek kaszálók, de nagyon csekély jósággal bírnak, mert silány természetűek, ezen dűlőnek egynegyed része бүккös, használható.

[385v] 26. *Konya* és *Sokősorka*, alhatár-névvel: Бүкфő melyéke. Ezen dűlő erdős kőszirtes, silány természetű, egy része irítás által mint kaszáló, a más része pedig mint legelő használtatik.

27. *Pombük nyakával*, itt is talátnak kaszálók, melyek nagyon csekély jósággal bírnak, mert magos, erdős és kőszirtos helyek.

28. *Pombük háta melyéke*, részint kaszáló, részint pedig legelő – Csik Damokos határával összefolyó.

29. *Maros dereka*, egészen kaszáló ugyan, de nagyon silány természetűek, ezen dűlő is Szent Damokos határával összefolyó.

30. *Lado sorka* és *Felsőmaros nyire*, kétharmada igen csekély jósággal bíró kaszáló, és egyharmada pedig használhatatlan erdő.

31. *Csikmagossa nyugutti бүтїє*, magos, kőszirtos, részint erdő, részint legelő és nagyon kevés kaszáló. Mindkét dűlő Csik Jenőfalva határával összefolyó.

32. és 33. *Csikmagossa észka* és *Csikmagossa északi lábja*, alhatár-névvel: Maros nyire. A legnagyobb rész kaszáló, a többi pedig erdő, Gyergyó Szentmiklóssal közös birtok.

34. *Tenek*, alhatár-névvel: Szenéte, Köves és Ostoros patakok köze. Részint kaszáló és részint erdő, silány természetűek, Csik-Jenőfalva és Gyergyó Killyenfalva határaival összefolyó.

35. *Kétheveder köze az országuton alol*, egyenes térű szántó és egyharmada kaszáló, Gyergyó Killyenfalva határával összefolyó.

[386r] 36. *Kétheveder köze az országuton felyül*, egyenes térű, de szántója kövecses, egynegyed része középszerű kaszáló.

37. *Dimienhegy alya*, mint szántó, de nagyon kevés jósággal bírnak, mert kövesek.

38. *Heveder dombja* itt is, mint szántók talátnak, de silány természetűek, mert kövecssel és agyaggal vegyítettek.

39. *Hidegkut tartománya*, egy igen kevés kaszáló, a többi része pedig mind szántó, agyagos és füvenes természetűek.

40. *Tatárhidja tartománya*, alhatár-névvel: Kurtaeger mezeje. Ezen dűlőnek is mintegy két része szántó és a harmadik része pedig kaszáló, közép jóságúak.

41. *Disznolik utja*, alhatár-névvel: Demeter pataka feje. Hegyes-völgyes, oldalas köves szántóföldek talátnak.

42. *Nagyszeg*, alhatár-nevekkel: Kertek vége, Vágástető. Részint hegyes, részint pedig oldalas szántóföldek.

43. *Olászállás*, alhatár névvel: Kigyos likat. Mint szántók és középszerűek.

44. *Kereklikat*, itt is középszerű jósággal bíró szántóföldek talátnak, és a dűlők végződnek, és Gyergyó Killyenfalva községével az utóbbi 36, 38–39. és 44. dűlők határosok.

Ezen fenn írt negyvennégy dűlők kerülete összesen 4 mértföld, és magában foglal 17 100 hold földet.

Kelt Gyergyó Tekerőpatakon, 1864. október 3-án.

Horváth Antal m. k. bíró

Bernát Antal m. k. jegyző

TELEKFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[347r] Helynevek Telekfalva községből, Udvarhelyszékből.

Telekfalva fekszik a Székelföldön Udvarhelyszékben, a Patakfalvi járásba, Székely Udvarhelytől délkeletre mintegy két óra járásra.

Nevét kapta az ősidőkben azon Telekről, melyet Béla király idejébeni tatárjárás után egy, a bágyi várból (mely ide fél órai távolságra fekszik) lejtő s a rengeteg erdőtől borított völgy ölében egy bővízű forrás közelében megtelepült, Balázs nevezetű foglalt magának. Mely szép tér hely máig is Teleknek, a felett[e] eső hely Balázs kertyének, amellet keletre eső mocsáros hely pedig Balázs tavának hívatik.

Később hihetőleg, a települők szaporodván, tágasabb és az első települő helyinél, mely vizenyős, szilárdabb és szárazabb helyre lévén szükségek, otthagytá az első telepes foglalt helyét, s mindegy fertályórányi járófölddel alább húzódott, azon völgybe nyugotra, egy meglehetősen tágas térségre. Egy oly bővízű forrás mellé, mely ma is az egész falut, mely négyszáz lelket számlál, barmaival edgyütt a legnagyobb szárazságban is képes bővön eltartani. Mely forrás ma áll a falu közepibe, a templomunktól tizenöt lépésre, e kút neve ma *Nagy kut*.

A jeleni falun alól ugyanazon völgyben mintegy ferályórai távolba volt még egy kis falu, mely *Tama falvának* neveztetett, de ez is egy szűk téren lévén, s forrása sem volt, felköltözött a jelenben álló faluhoz, mely már akkor Telekfalva nevet viselt, s nevét vesztette, de a helység, ahonnan felköltöztek, megtartotta máig is a *Tama falva* nevezetét. S hogy ezen telep valósággal az írt időből való, bizonyítható azzal, hogy az úgynevezett Balázs kertyiben egy szántóföldbe ezelőtt egynéhány évvel vastag cserépből készült hamvedret találtak, mely az ős pogány magyarok temetkezési bizonyosága.

E falu merőben tiszta székelekből áll, földesúr vagy zsellér egy sincs, és mind reformátusok.

Ezen falunak folyóvize két patak, melyek a falu határán lévő bővízű forrásokból ered[nek], és a két patak a falu közt egyesülvén, nyugotra folyva formálja azon völgyet, melynek öbleiben négy kis falu áll, úgymint: Sándorfalva, Abrámfalva, Szent László és Miklofsfalva, s egynéhány patakmalmot hajtva, Otfalvánál beszakad a Nagy Küküllőbe. [347v] E patak neve pedig Telekfalván felyül a *keletről jövő részen* neveztetik *Szeget árkanak*, és azért hívatik azoknak, mert egy Szeget nevű mocsáros helyből vévén eredetét, száraz időben nem is igen foly, vizes időben pedig megáradva, mely árkokot mos. A patak más része, mely délről a bágyi vár közeliből, egy nagy magoslatból ered, *Nyir patakának* neveztetik a mellette lévő nyírerdőről. A falun alól e patak Telekfalvi patak nevet visel Miklofsfalvaig, hol öszveszakadván a Kányád felől jövő patakkal, Miklofsfalvi patak név alatt béömlik a Küküllőbe.

Telekfalvát északról, keletről és délről magos hegyek kerítik bé, s csak nyugotra, a patak mentin lehet hágó nélkül kijárni, egy szűk völgyön. Az észak felőlli hegy neveztetik nyugoti végin Nagy völgynek, fennebb Somosnak az ott termő sok somról. Még feljebbi részit Kö juknak és sáncnak, azon kösziklába vésett két kis [lyukról], két-két szobával és egy nagyobb[ról], egy nagy előterem, arra nyíló négy, és egy öt öles bémélyedést folyosóra nyíló három szobával, melyeknek ajtajok azonba szintoly tágas, mint a szoba bütfala. Mi az előidőben a falu lakóinak a tatárok ellen szintoly védhelyek vala, mint a bágyiaknak a bágyi vár. Alatta, mert védsánc húzódott el, a helyet máig is Sántznak hívják. A sánc keleti része egy magos csuppon végződén, hová a vele szembe lévő bágyi vár és az egész falu határa látszik, hívják *Örhegynek*, melyen a tatárjárás alatt a falu lakói mindég őrt tartottak, s onnan kapta nevét.

A keleti hegy, mely *Kénos* falu felől keríti a falut, neveztetik *Kénos hegynek*, s az út, mely Telekfalváról Kénos felé megyen a hegytetőn, Kénos kapujának neveztetik.

Dél felőlli hegye Telekfalvának az úgynevezett *Bágyi hegy*, melynek tetején feküdt a Bágyi vár, gazdag

számtalan jó forrásokkal. Mely oly magosba áll, hogy a Hargita havassának szele szabadon fúhatja, azért nem is terem az egész hely egyebet, mint borsikafe-nyőt és nyírfát, tisztás helye pedig haszonvehetetlen kardélú füvet.

E hegyből egy ág bényúlik észak felé egész a Telekfalvi patakig, mely Telekfalvát Sándorfalvától elválasztja, ennek a hegynek tetejét hívják *Petrének*, mely zsíros füvet terem. Ez legelő, beljebb Nyir nevet visel a rajta termő nyírfákról. Hol alatta ugyan a hegyen a szántók megkezdődnek, *Veress mart* nevet veszen fel martos, veres színű földiről. Azon alól felső és also *Diendnek* hívatik, és e hegylánc, hol leszáll a Telekfalvi patak terire, Tamafalvának hívatik a fenn említett régi kis falu nevérol. Azon alóli hely pedig a patak mentin *Pénzesnek*, hihetőleg a futás világba oda ásott kincsekről, hol a maradék többízbe kincset lelt.

[348r] Az Abrámfalva felé eső határ végin átkelve a patakon, a szántóföldek lábakra vagynak osztva egy keletről nyugotra a patak hosszába lenyúló hegyoldal-
lon, és legalól neveztetik Also, feljebb Közepső s még feljebb Felső lábnak, s mi a lábakon felyül esik a már megnevezett hegy tetejéig, Héjjaszo oldalának híva-
tik, talán mert itt a héját kényelemmel vadászhatták, mivel egy kevéssel bennebb a felső boldogfalvi határ-
ban egy tágas posványos hely van.

Azon felyül a falu felé jöve van az *Agyagas Ur*, nevét vette a hely gerinc forma állásáról és [a] föld agyagos minőségéről. Feljebb van a *Nádas föld*, mert a nádtermésre hajlandó, és a Malom fele, ez alatt a patak mellett az ott létezett malomról, és végül a falu fele eső lábban *Kert megett* és *Kert felett* nevet viselnek állásokért.

Patakfalva felé forduló határban, mely a falun felyül kelet felől áll:

Az első láb földet hívják *Verő fénynek*, mert a nappal szembe áll.

A felette álló lábat hívják *Nagykö tartományának*, egy másik ott heverő nagy kőről.

Fennebb a hegy teteje felé *Kerek csere*, hasonnevű cseréről.

Ezek végibe esik a Széllyes föld szere, kurta, de szé-
lyes láb föld.

Alatta vagyon a Nagy föld, nagy helység, mely a Kováts családnak hihetőleg legnagyobb földje volt.

Ez alatt a lapályon van a *Szeget*, vizes, sáttét termő hely.

Ezek végibe más lábba van Szent Lörintz oldala, nevét, mint a népmonda hagyta, onnan kapta, hogy midőn egy Lörintz nevű halottat egy zivataros időben a patakfalvi temetőben költöztettek volna szekéren által (mert régen Telekfalva Patakfalvának filiaja volt), ott elejtették.

Tovább van az *Eb üllő*. Ez alatt van a *Karitzsa kutyja*, hasonnevű emberről, és tovább a Kénos hegy

oldala. Onnan a kénosi úton átfordulva van a *Járfára hágo* nevű láb, szántóföld, és efelett a *Kakas nyire* és a *Medgyes mál*. Hajdon mindkettő erdős helyek, és azon határba a végső láb a külső és belső Kerek eger, az hajdon ott tenyészett egerfákról.

A Lokod felé forduló határban a fennebbi határból folytatólag átlépve a falu felé, mely egészen északkal szembe esik, a bágyi várhegy töviben van legbelől az úgynevezett *Balázs tava*, a fenn említett első települt tava, ma is vizes hely.

Feljebb a *Két vég*, a két határ öszvefolyásától.

Feljebb a *Kontyos*, nem tudhatni miről.

Feljebb a *Lokod oldala*, a lokodi helységről.

Innen más lábba lefelé a *Füle földje*, hasonnevű emberről.

Köris patak, az ott létezett körisfaerdőről.

Beljebb a Balázs kertye fele, kiről volt szó, és azon alól a Telek, hol állott hajdonta a Balázs telke.

Innen más lábon kifelé tartva van a Bokor tartomány, jó szántóföldek, régentén bokros hely.

Küjjebb a *Kerek vápa*, fekvéséért kapta nevét.

Tovább az *Ujj szegés*, mind új szegett hely.

[348v] Más lábba van az Ambarus borozdája, hasonnevű emberről.

Ez alatt van a Rét nevű hely, tér állásáról kapta nevét. Melyek a Nyir patakába ütköznek, hol a helynevek leírása megkezdődött.

Ui.: minden forrás a helynevek nevén neveztetik, annyi megjegyzéssel, hogy az úgynevezett Kö jukak alatt lévő kút Kö kutnak neveztetik, melyen válúk vagynak, mind közlegelőn, s az egész falu csordája ott naponta bővön elláttatik vízzel.

Kelt Telekfalván, 1864-be, november 6-án, és közhasználatra megírtuk.

TIBÓD

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[349r] Tekintetes járási dulló úr!

A helynevek magyarázata tárgyában kiadott rendelete folytán községünköt illetőleg a következőkbe teszem jelentésemet:

Tibód községünk nemes Udvarhelyszék Havasalyi vagy Farczádi járásának egy kis falvája, fekszik a Szent Király községe felől lejövő Busnyák pataka mellett, és amint szóhagyomány útján gyanítható, ezen községből népesített meg mintegy négy századokkal ezelőtt, de elnevezésének eredetéről adatok hiánya miatt semmi sem tudatik.

Községünk gazdálkodása a három fordulóra lévén alapítva, három dűlőre osztatott fel határunk, úgy-mint:

Első dűlő Hidegség, az ottan lévő hideg forrásokról neveztetett el, ezen dűlőben előforduló egyes helyne-

vek ezek: Nyiralya, Setétrét, Kurta patak, Gátdombja, Leányhegy, Szirt tető.

Második dűlő Kőszirt, ebben a következő elnevezések vannak: Szirt alya, Malom kapu, Felső hegy eleje, Szöllő alya, Agyagos, Keremező, Motsár, Also hegy eleje.

Harmadik dűlő Gál havassa, az itten lévő egyes helyek a következők: Válló hegy, Válló hegy eleje, Moricz, Felső Ballé melyéke, Alsó Ballé melyéke, Bükk, Galhavassa sorka, Nagymező és Telek.

Községünk erdeje a Rez nevezetű hegyes és oldalos erdőnek északnyugoti oldalában van, ahol ezen helyek nevei a nevezetesebbek, úgymint: Cinegető, Csengettyü, Bagzos, Rezpataka, Tilalmas, Vágás, Szálas tető, Szálas oldal, Kövesdomb, Örhegy, Külső és belső [349v] Szélmány.

Községünknek két patakja van, az egyik a Busnyák pataka Szent Királyról jövén, a másik a Ballé pataka Szent Tamás felől folyva, a Válló hegy tövében összefolynak.

Hegyeink: Kőszirt, Válló hegy, Örhegy és a Reznek legmagosabb teteje, Külső Szélmány.

Mely alázatos jelentésem után vagyon a tekintetes járási dulló úrnak hivatalos tisztelettel,

Bálint Josef falusbíró

Tibód, október 7-én, 1864.

TORDÁTFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[353r] Helynevek Tordátfalva községből, Udvarhelyszékből.

1. Tordátfalva fekszik Udvarhelyszéknek Keresztur fiúszékiben, az Etédi járásban.

2. A községnek csak egy neve él, *Tordátfalva*, ezen névvel bír s esmeretes országszerte.

3. E községnek más elnevezése soha sem volt.

4. E község mikori telepítéséről nincs tudás.

5. A legelső telepedéstől saját kebeléből népesedett.

6. Nevét a község honnan és miről vette, nem tudatik.

Helyek elnevezése:

1. *Tarcsa hossza*, Tarcsafalva felé hosszú láb földek.

2. *Széles tövis*, régen tövises, széles kiterjedésű hely.

3. *Hegy farazdi*, hegyfark.

4. *Ebédli mál*, sisak alakú halom. A mese szerint, midőnt Erdélyt tündérek lakták, az átelleni Fias málból ide jártak ebédelni.

5. *Fias mál*, egy nagy fenn ülő halom mellette lévő apróbb fiókalmokkal.

6. *Nagy árnyék*, nagy kiterjedésű árnyékos, észkos láb földek.

7. *Nagyaszo*, a nappal szembe álló terjedelmes láb földek.

8. *Besnyéri*, e név eredete nem tudva.
 9. *Fejtő*, fő tető.
 10. *Kéme*, kémhely.
 11. *Hetes alja*, hét lapályú hely.
 [353v] 12. *Csere*, cserélt hely.
 13. *Bökk hegy*, régen bükkös erdős hely.
 Tordátfalva, augusztus 28, 1864.

Gombos Sigmond jegyző mp.
 Vas Sándor falusbíró s. k.

TUSNÁD (ÉS ÚJTUSNÁD)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.
 (Fol. Hung. 1114/13.)

[330r] Nemes *Csik Tusnád falva* községének leírása.
 Az első kérdőpontra. Alcsik szék, a Szent Imrei dullói járás.

A második kérdőpontra. A fenn írt községnek csak egy neve vagyon, s csakis ezen név alatt ismert országszerke. Áll ugyan több tízesből, úgymint Szeretszeg, Sántaszeg és Alszeg.

A harmadik kérdőpontra. Csik Tusnád községének sohase volt más elnevezése.

A negyedik kérdőpontra. Hogy Csik Tusnád mikor említették legkorábban, a régi idők homályából kimutatni nem lehet. Annyi azonban bizonyos, hogy 1595. évben taxalis hely volt, mint ezt a fehérvári gyűlés április 16-i üléséből lehet látni.

Az ötödik kérdőpontra. Nem tudatik.

A hatodik kérdőpontra. A név eredetéről se hagyomány, se köztudomásból többet tudni nem lehet, csakis annyit, hogy kezdetben Tosnád volt, s jórendűleg innen van Tusnád, könnyebb kiejtés végett.

[330v] A hetedik pontra. A község határának nevei következők:

Hosszu, a földek hosszúsága miatt, szénás mező, mivel ezelőtt szénát termett gabona helyett.

Hidegkut, mivel teres helyen igen híres vize vagyon.

Csere, régen cserefát termett.

Fenyő ároka, ezelőtt fenyves erdő állotta.

Mészkő, mész anyagot tartalmaz.

Nádas, ezelőtt nádat termett.

Ponkok köze, ponkok veszik körül.

Középpatak, mivel a határrész közepén patak foly keresztül.

A Beteg dombja, nagyobbbrészt a Beteg család sajátja.

Eger alja, egerfát terem.

Boldisáre, a Boldisár családnak többnyire birtoka.

Keresztül menő, két árokra megy véggel.

Vagyon Tusnád határán egy *Szénarét* nevű hely is, melyet azért hívnak így, mivel mindig [331r] szénatermő hely volt.

Bénes, vette eredetét ezen deák szóból: *bene*, mivel egy kis része igen jó szénát terem.

Bába nevű hely, itt hajdonába bizonyos nőszemélyre a szülési idő elkövetkezett, s bábát hívtak oda.

Következnek az erdők nevei:

Vár tető, mellette lévő völgyet Vápa vára vagy Vár vápájának nevezik.

Kis és Nagy haram, a Halom nemzetségről neveztetnek így, ezek közül éltek Kászonba 1462-be.

Vagyon köszikla *Solyomkő*, itt a közhagyomány szerint sólyommadarakot fogtak a török [s]zultán számára.

Tusnádi erdő között vagyon egy *Szent Anna* nevű tó, ennek kerülete 2306 lépés, ezen tó ma is a régi elnevezéssel bír.

[331v] Továbbá vagyon *Muhos* nevezetű hely is, hol hajdonába tó létezett, mint a tószemek ma is mutatják, de a mukar a víz színét befedelezte, s ezért neveztetik muhosnak.

Bányász, itt hajdon bányát indítottak volt.

Jahoros, ezelőtt tiszta juharfát termett.

Mitács nevű erdőrészt is vagyon itt, köztudomás szerint régen bizonyos utazó járván, látott lent az aljba egy embert ásni valamit, és így szólította meg, *mit ás*, s innen kapta ezen elnevezést *Mitács*.

Következnek a patakok nevei:

Tusnád pataka, mivel Tusnád között végigfoly.

[332r] *Ravasz pataka*, ez azért bír ezen elnevezéssel, mivel a Ravaszok birtokán ered.

Rét pataka, ez bír ezen elnevezéssel azért, mivel a rétből ered.

Benevize pataka, kapta nevét onnan, mivel valaki ivás után hajdon azt mondotta, *bene*.

Tizás pataka, azért neveztetik így, mivel forrásánál tiszafa termett régentén.

A közönség határán számos ásványvizek tanálatnak. Kelt Csik Tusnádon, október 25-én, 1864.

Sántha Albert jegyző

Lőrincz Albert esküdt

Pál Ferentz esküdt

Imets Antal m. p. bíró

Korody Pál m. p. esküdt

Imets János m. k. esküdt

ÚJSZÉKELY

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
 (Fol. Hung. 1114/57.)

[357r] Helynevek Ujszékely községből, Udvarhelyszékből.

Ujszékely, hajdoni nevén *Viztelek* nemes Udvarhelyszékben, Székely Kereszturi járásban fekszik. Keletről Fiatfalva, délről Felek, Szederjes, nyugotról Héjasfalva, Sárd, északról Szent Erzsébet és Alsó Boldogasszony falva határai szomszédságai közt. Észak és északnyugot felől felemelkedett apró csúcsokkal szegélyezett hegylánc keríti. Ezen hegylánc keleti végének déli ol-

dalán van legelől *Csergő*, vad gyümölcsös legelő, itt van a község négy hold területű temetője, lapályos fennsík. Ezen alól van a község szőlője.

Ezzel átellenben az éjszaki oldalon *Menyhárt erdő*, bokros, teres hely. Ezen helyen vívódott 1500[-asok] körül csata, s még most is találatnak fegyverdarabok, s jelenleg kéznél is van egy *buzogány* ércből ujszékelyi Buzogány Áronnál, és egy *kard*, görbe, 2 láb 11 ½ hüvelyk hosszú 1 ½ hüvelyk széles, a Révay András kezén. Ezen alól van *Magyaros és Nagy völgy*.

Ezen völgy felett van *Aba vára*, hajdoni favár, még 1815 körül a béomlott martokba cövekek találtak. Ezen csúcsnak fekvése nevezetes Nagy Kükülő völgyin, minthogy innen a Kükülő völgyin fel és lefelé három mértföldnyi távolságra csaknem minden pontot akadály nélkül lehet látni, úgy a szászkézdi, nagy solymosi és ujlaki völgyeken is, noha a szomszédságban nagy solymosi határon eső *Kenos hegy*-nél [357v] sokkal alacsonyabb. Láthatók továbbá az Erdélyt északkelet, kelet és délről kerítő havasok.

Ettől mintegy négyszáz ölnyire eső csúcson, ugyancsak ezen hegyláncon van *Csák vára*, itt semmi várom nem találhatik.

Ennek alatta fekszik délről *Örögy völgy*, vagyis *Örhegy völgy*, északról *Öcsöre* nevű szép legelő.

Innen nyugotra folytatólag egy hegycsúcsból kinyúló két hegybérc *Dorottya lába köze*, benne lévő forrás kúttal.

Ezen alól van *Vég láb*, ahol ezen hegylánc végződik, hol a Sárdon lakott *Sándor* és Simény család földre tett kőkoporsói vannak. Ezen hegylánc tetején a csúcsokat kikerülve járta a hajdoni országút *Aba vár* mellett egészen a múlt század végéig.

Örhegy völgy alján van *Palotahely*, szomszédos *Rózsás* nevű szántókkal. Palotahely a Kükülő terin mintegy három öllel felyülemelkedett, s szép lapály, hol nem tudhatni mikor falu vagy épület volt, mi abból gyanítható, hogy ma is találatnak kőépülethez való anyagok.

Innen délre van a Nagy Kükülő tere az Udvarhelyszékbe jövő országúttal, Nagy Kükülő az ebbe ömlő *Szászkézdi–Szederjesi patak* és a Brassoba menő birodalmi úttal.

A Nagy Kükülő és Szászkézdi pataka. Ezen vízáradásokkal emberi emlékezet óta használatban volt szántó és kaszáló helyeket szaggatván el, mintegy 1 ½ öl mélységből a föld alól sok igen szép növésű, mintegy tizenöt-húsz öl hosszú szil- és cserefákat mosott ki és sok szarvasszarvat, amiből az gyanítható, hogy a most dúson termő szántó és kaszálók őserdők helyei.

A Nagy Kükülő a falu mell[ett]i *Rét* nevű határrészben [358r] oly kaszáló helyből, mely emberi emlékezet óta használatban van, egy ölnyi mélységből kimosott egy malomaljat, melynek cövekjei a legszép építészeti modorban, hat sorban oly erősen álltak,

hogy a vízár nem volt elég erős kidönteni. Hogy ezen malom kijé lehetett, a legrégebbi iromány s ezen helyről osztaýlevelekből sem tudható.

Innen délre van *Kosár hely* nevű völgyecske, itt található két földgát, mellyel a völgyön lejött források vize hajdon feldugattott. Ezen helyen és szomszédságában találatnak sok urnadarabok cserépből, csaknem egy hüvelyk vastagságú.

Ezen völgy körül vannak *Lipocz*, *Gömény* és *Sukoró* nevű felemelkedett szántó, kaszáló és legelő helyek. Ezen belől van *Pad*, egy 20 ölnyi jó szántó, a térségből 4 ölnyi magosságra fal formára felemelkedett fennsík, a keleti oldalon összeköttetésbe mintegy 100 ölnön a mellette lévő oldalos határrészszel.

Kelt Ujszékelyen, 1864. szeptember 6-án.

Révay András jegyző m. k.

Buzogány Moses falusbíró s. k.

Révay Dénes ujszékelyi birtokos s. k.

ÜLKE

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[359r] Helynevek Ülke községből.

1. Ülke közönsége tartozik nemes Udvarhelyszékhez.

2. A közönségnek kétféle neve él, úgymint Ülke, Ilke, az elsőbbi ismeretes országszerte, az utóbbi szász elnevezés.

3. A községnek más elnevezése nem volt.

4. A község legkorábbi említéséről semmit nem tudhatni, mivel az legrégebb falvák sorába tartozó, bizonság erre az itt-ott feldezedett épületek helyei, melyek a község régiségét, sőt nagy kiterjedését bizonyítják.

5. A község népesített részint a körül fekvő falvákban is, de vadnak familiák, kik mint ősi székely nemesek itt éltek a magyarok Európába kijövételek óta. Ezek az ülkei Lörintz, Gergely, Demény és Jére familiák.

6. Ülke község névéredetiről még ma is fennálló köz-tudomás szerint annyit tudhatni, hogy ezen község mindkétfelől, déli és nyugoti téren keleti oldalon fekszik, honnan az keleti szél találja úgy, mint süvölt, végre Ülke lett volna névéredete.

7. A község határán több előforduló helynevek, úgy-mint:

Veres Tamás kerte, amelyben igen veres szilva terem, és arról van elnevezve, máig is annak híják, és szép kert, arról vette eredetét.

Alszei kert, azért van annak nevezve, hogy az községnek az alsó részében fekszik, és ma is azon névre hívatik, és tér helyen fekszik.

Hostád, azon helyen régenten egy halott találatott volt, és arról örökösön úgy nevezetett.

Totok kerte, az is régi birtokosáról van nevezve ma is. Szép kert is a birtokosáról vette néveredetit. Malom kert, az hol is régentén malom volt, és arról vette néveredetit, és ma is annak neveztetik, mely szép téren fekszik. Kenderes kert, ezen helyen öröktől fogva kender termett, és arról hívatik annak. Sofalvi kert, amely Sofalvi nemzetségről vette név eredetét. [359v] Ezen elősorolt helységek mind a falu köribe vadnak, és [ott] csakis bővebben szilva terem, másféle gyümölcs igen kevés terem. Hegy megí válpa, ezen hely fekszik az Hegymeg utcája mellett keletről. Hosszu, azon hely, mely[ben] igen hosszú földlábak vannak, mely fekszik délnek. Szilfák alja és teteje, melyen szilfák teremtek, s máig is vadnak, arról vette eredetét. Kereked, melyen kerek kert volt, és felszántódott, most kereked, arról vette eredetét, mely igen északba fekszik, és egy árok az külső feliből befoly az Orosz hegyből lefolyó patakba, mely patak az falu között lefoly Szen[t] Tamás felé, le az Busnakba, onnan Kadits falván az Nagy Kükülöbe belészakad. Avastető, mely igen fent fekszik, és suvadozás. Avas Tamás birtoka volt bővebben, és arról vette eredetét, és ma is annak neveztetik. Sáros föld, mely tartomány keletről fekszik, melynek igen sárga földje van, és arról neveztetik Sáros földnek, onnan vette eredetét. Ezen tartomány Fantsal közhatárával ütközik. Fantsal pataka, mely Fantsal felől foly le, és az Ülke községének az alsó felinél az Orosz hegy felől lefolyó Balé patakába belészakad, amely Szen[t] Tamás között lefoly, az Kükülöbe Kadits falván belé. Agyagasdomb, mely fekszik északnak, és azért neveztetik annak, hogy igen agyagos az földje, és onnan vette eredetét. Halas to, azon helyen tók vadnak, és arról vette eredetileg az nevét. Kötseréje, régentén cserés erdő volt, most szántó, palásos, és most is az Kötseréjének neveztetik egész észak. Bük alja és teteje, az is bükkerdős volt, most szántó és kaszáló. Követs hegy alja és teteje, ez igen suvadozó és köves tető, ez is északon fekszik, mely Szent Király, Tibod, Szen[t] Tamás községekkel összeütköző határrészek és közös halmok. Also kánászo, mely fekszik keletnek, nagy hágó van [rajta], melyet elvág az Fantsal felől és itten az Ülke között keresztülvívó út, mely Udvarhely felé menő útba belémenyen. Kis nyír köze, melyen régentén nyírerdő volt, most ki van irtva, szántók, és arról vette eredetileg az nevét.

Rigod és Rigod teteje, az is erdő hely volt, és az rigók igen szerették ottan lakni, és arról neveztetett Rigodnak.

Hodos már vagy Borzlik, amely fekszik délnek, Szen[t] Tamással közös határszély. Úgy Le[n]gyen falvával közös halmok az Kender hely vagy Füzeság pataka közepe, amely víz foly Szombat falva határán és átellenébe belé az Nagy Kükülöbe. Azon helyen borzlikak vadnak, és arról neveztetnek Borzliknak.

Abrán nyire, azon hely nyíres erdő volt, és kiirtották, most szántó, és most is Abrán nyirének eredetileg hívatik.

[360r] Tulso motsár, azért neveztetik annak, hogy igen mocsáros széna terem, és onnan vette eredetileg nevét.

Innentső motsár, az is egy részint eredetileg mocsáros kaszáló, másfele részint szántó, melyen egy árok is foly egy híres forrásból, ki az túl írt Füzeság patakába belé. Ezen hely fekszik északnak, és kenyűd nyíri földje van.

Felső kánászo, mely fekszik keletnek, és egy forrásból induló patak van [benne], az ki beléfol[y] az túl írt Balé patakába, mely Kadit[s] falva felé lefoly, és azon fenn írt Kánászo kútytáról vette azon tartomány eredetét.

Ülke közönségéből Szent Lélek felé vivő út Nyír, mely részint legelő, részint nyíres, részint kaszálók is vadnak közte.

Pálos also és felső, azért neveztetik annak, hogy Páll nevű ember volt az nagyobb birtokos, és arról vette néveredetit, melyet egy havasra menő út vág el.

Tsik motsára és hágoja, részint Tsik motsara, Taplocai hágo kaszálója, szántó, és arról vette néveredetét.

Arany hegy, azon helyen aranymíves holt volt meg régen, és arról vette néveredetét. Mely fekszik Szent Lélek és Bogár falva közhatára mellett, és nem magosra emelkedett hegy.

Ligat nevű ciheres erdő, részint legelő, részeibe kaszálók, mely fekszik délnek, délről az Orosz hegy határai, szántók, Orosz hegyből Szent Lélek és Bogár falva köz[é] lemenő út.

Falu motsára, azon hely igen alatt van, és több része az közönségnek bír benne, és arról vette néveredetét.

Nyáros bük, azon hely nyárfát [terem] bővebben, és bükkös voltáról vette néveredetét.

Balé hágoja, azon hely mellett délről foly az Balé vize le, és arról vette néveredetét.

Küs lok, mely fekszik ala[n]t, mely fekszik az Orosz hegy és Diafalva határáról befolyó két patak mellyéke mellett nyugotról, és azon hely mellett belészakad az Orosz hegy községéből lefolyó, azaz Balé patakába, az ki Kadits falván szalad az Kükülöbe.

Antal teleke, mely Antal nevű birtokosé volt, és igen szép hely, onnan vette néveredetét.

Jegyzet. Orosz hegyen feljel levő, részint kaszálók, részint legelő mintegy nyolcadrésze. A többi erdős, részint bükkös, részint fenyves, mely fekszik Le[n]gyen falva, Bogár falva közhavasai mellett északról, keletről az Nagy Kükülő tartja. [360v] Amely folyó az Udvarhely széket megválasztó Gyergyói havas széllyről, délről Szen[t]Tamással még külön lévő erdő, részint mező, részint legelő, úgy délről, nyugotról Orosz hegy közönsége Magyaros nevű hely[e], mely megvicinált Ülke közönsége Hasábfa mezején lefolyó patak Hasábfa pataka, és arról neveztetik Hasáb fának, amely foly Szen[t] Tamás, Oroszhegy, Fantsal közhavasain keresztül, és belészakad az Kükülőbe. Úgy Szencsed pataka, mely Szentlélek közhavasáról, az forrásokból ered, ez is az Fantsal havasán belészakad az fent írt Hasábfa patakába. Amely mező, legelő vagy erdő fekszik keletnek egészen. Ülke, 21. január, 1865.

Ülkei Mozes s. k.

VACSÁRCSI

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[333r] Helynevek Csik Vatsártsi községből.

Hajdani Székelyföld nevezete alatt élt székely nemzetnek volt politikai felosztása szerinti Csikszéknek Fel Csik szék kerületében békebelezett és keletről Szépvizfalva, Szentmiklosfalva, Borsofavfalva, délről Görötsfalva, nyugatról Csik Madaras, Dánfalva, északról Szentmihályfalva határai szomszédságaiba lévő terület mekkoraságának több apróbb földdarabokban és megannyi helyi elnevezésekkel egymástól megkülönböztetésre szolgáló okból, a következők, melyeket a közlött utasításbéli hét kérdésekre a következőkben lehető minden kívánt pontossággal kidolgozott, a kötelességül tévő tekintetes Politikai Hivatalhoz utasít a helyi előjáróság.

1. Az első kérdésre: Vatsártsi tartozik hajdani Csikszéknek, jeleni Csik megyének Fel Csik járásába, Csik Rákosi dullói járásba. Egyházilag Görötsfalva, Csik Rákos és amaz 1764-i januárius hava elein véghez ment szomorú eseményről világszerte ösmeretes Csik Madéfalvával egy nevezet alatt Csik Rákos megyéjének kiegészítő része lévén, azon megye neve alatt létez Vatsártsi község, mely egyházi egyesület idejét a közös catholica hit meggyökerezése idejére felvehetni jogot ad a közös templom építtetési stýlja, midőn a manufactura becsesebbnek ösmértetett a finnyás festményeknél való manufacturák régiségeit látható bizonyítékok a templomban. Azonkívül több századokon folyó időben költ törvényes irományokba ezen nevezet alatt fordul elő ezen falu neve: Terra Vatsárk.

2. A másodikra. Ezen falunak jelenben élő neve Csik Vatsártsi, és más nevérol semmi régi írásokban említést nem tanálhatni, mint *Terra Vatsárk*, az volt régen, ez ma is ösmeretes országszerte, köznyelven és hivatal útján, és mint magyar nyelven élvező még annál is régebb székely telepű helység, más néven nem is neveztetett, mint egy ajkú és hasonló, vagyis ugyanazon ajkú falvak által környezett falu.

[333v] 3. A harmadikra. Amint a fennebbiekből látható, soha más néven előfordulni nem tanálható, és így állíthatni a székely nemzetnek idetelepedésire a nevezet eredetit, minthogy a szó, *Vatsárk*, a későbbi falvak nevezetihez nem is közelítő, de bármi ahhoz hasonló nevet sem helyről, sem tájról, sem hegyről, sem erdőről, sem mezőről nem is tanálhatni.

4. A negyedikre. Azon nevezet *Terra Vatsárk* a Kállai munkája⁷⁵ szerint említetik IV. Béla magyar király idejéről.

5. Az ötödikre. Ezen helységnek népesíttetése már a IV. Béla magyar király idejét felyülmúlván, állítható, hogy a székely nemzetnek itteni megtelepedésével egykorú.

6. A hatodikra. Minthogy a nevezett Kállai munkájába lévő emlékeken kívül semmi más névről ezen falunak semmi (még gyanús adat sem létezik), értelme egy az eredettel, s így egy az eredet és értelem a székely nemzet meghonosulásával.

7. A hetedikre. Vatsártsi falva fekszik az úgynevezett Rákos vize mellett, mely víznek nagyobb része ered Szentmihályfalva határában lévő Nagy Rákos és Küs Rákos nevű völgyekben, s azon nevekről nyeri nevét, s ámbár több völgyekbeli patakokból veszi szaporodását, míg Vatsártsi közé befoly, mégis azon első nevű völgyekből nyert nevét mindaddig megtartja, míg egy része Rákos falva alsó végibe, más része Madéfalva Patakelve tízes mellett az Olt vizi-be bé nem foly; mely Rákos vize Vatsártsi határába lévő kút erekből eredő két patakokcákból, úgymint Nyesevény és Gergelyjános nevű helyekről nyert néven a falu felső, vagyis északi végibe befolyó víz által szaporodik, mégpedig eső üdőbe, mondhatni ezek által nevededik *romboló* erőre a Rákos vize.

A falunak déli vége irányába megint a *Havas oldal gödre* nevin lévő völgyben lévő kút vizinek állandó forrása által az üdőjárás szerinti kisebb vagy nagyobb folyással bővölködő patak a Görötsfalva és Vatsártsi közhatárát képezi [334r] az úgynevezett *Katrocz kápolnájánál* kezdve, míg a Rákos vízibe befoly. Ezen Rákos vize mellett északról délre nyúlik a falu hosszan, legszélyesebb részén is szélyességre alig van (néhány helyen csak ez is) öt lakó telek egymás végibe eső. Átoljába véve pedig a falu területit, egyharmad része pusztatelekből áll, s mint keskeny és hosszú falu

⁷⁵ A *Terra Vatsárk* valójában a 18. század végi hamisítvány *Csiki székely krónika* fiktív névalakja.

között ma sem mindenütt van szekérút egyenes vonalra, hanem kerülgetve egyik utcáról a másra, vagy pedig a falunak keleti része mellett Szentmihályról Rákos felé menő útról a faluközi bójáró utcák használatnak három tízeseket képező lakosai és idegenek által is.

Ezen Vatsártsi falva hosszát mind a keleti oldala, mind a nyuguti oldala mellett lévő mezők [határolják], nevezetesen észak felé nagyobb kiterjedésűek lévén, de a keleti mező mind fekvésére, mely egy részen tér, mind termékenységre, mind mívelhetésre nézve, mind tájékozás tekintetében becsebb lévén a nyuguti részen lévénél, és katasztrális ügylet útján is elsőbbséget téve, és azon egész mezőt kereskedői út szinte középbe hasítván két részre, melyek közül az egyiknek a falutól elválasztó vonala Csík Szentmihályról Rákos felé vezető út a határa. Más határa pedig a Rákos felől Szépvizre, onnan a Gyimesi vám felé menő kereskedői út. Ezen mezőnek dűlönkénti felosztása és egymástól megkülönböztető nevezetei a következők:

a. A Szentmihályi utra bójáró dűlő, az északi határvonalától (mely Nagy pástnak nevezetik) a Görötsfalvi határvonalig terjed.

b. Ezen dűlőnek azon részire bójáró láb, mely a Kápolna uttyán felyül, vagyis északra van, részint Esztenalábnak, részint ahol a második útra bójáró dűlő két részre van osztva, Másodlábnek nevezetik.

c. A Kápolna uttyán alól dél felé az Gáspár uttyáig Nagy és Kis lofőrésznek nevezetik.

d. A Gáspár uttyán alól lévő három dűlő nem keletre nyugat felé, hanem délről észak felé nyúlnak. Az Alszezi utra lemenő dűlő Két ut közinek, az Alszezi úton alól lévő Alámenőnek, azon alól az egész határnak déli dűlőjét *Követsláb*nak nevezetik, és ezen mindhárom dűlőköt [334v] két szántólag általvágja a *kereskedői út*, és így katasztrális tekintetben ebbe mindenik dűlőnek nagyobb vagy külső része két határrészbe van szakadva, de mindenik határrész egy-ugyanazon évbe termik, ti. a páratlan években.

e. A Gáspár uttyán felyül, a Lofőrész dűlőkön kívül, egészen fel a Nagy vagy Határpástig lévő dűlő Hosszulábnak nevezetik.

f. A Hosszulábon kívül Kőlábnak nevezetik.

g. Azonkívül kelet felé menő dűlő a nevezett kereskedői úton, tulajdonosi jogon általjárván, ezek is a Gáspár uttya végibe lévő Kőkeresztén felyül, fel egészen az út mellett felmenő földig két határrészbe szakadnak, katasztrális eljárás szerint.

h. A Kápolna uttyán felyül a Kőlábon tévő dűlő Pintzegödör lábának nevezetik egészen fel a határpástig.

i. Ezen dűlőnek keleti végiről a kereskedői útra kimenő dűlő Szépvizi utra menőnek nevezetik.

III. a. A harmadik fő határrésznek neve *Határmező*. Ennek részét képezik a fennebbi d. pont alatt leírt

három dűlőnek katasztrális eljárás által elszakasztott része is valamint a g. pont alatti dűlőből az út által elszakasztott részekig.

b. A Szépvizi víz árkan kívüli lábakon délről északra számítva alámenő Hosszú az Alszezi úton alól, ki a Borsovai határra menő láb.

c. Az Alszezi úton felyül a Borsovára menő utig Két ut közének nevezetik, addig, hol a két út egybemenyen.

d. A Kőkeresztén felyül Arok vagy Szépvíz felé Vizre jövőnek nevezetik fel egészen az kereskedő út mellett felmenő földnek alsó vége irányáig.

e. Ezen Vizre jövő dűlőnek keleti végénél kezdődő lábföld Borsovai utra járónak, mindaddig, míg a szentmiklósi határut végénél három vagy négy darab szántók keletről nyugatra jönnek.

f. Ezen dűlőnek északi végénél keletről nyugatra az a szentmiklósi határutról falunk felé jövő láb vagy dűlő Határutra menőnek nevezetik.

[335r] g. Ugyanazon irányba a Borsovai úton alól elmenő Hosszuláb és Csicsóból Szépvizre járó út és görötsfalvi határut szomszédságába lévő dűlő Határutra vagy Borsovára menő lábnak nevezetik.

IV. Fő határrésznek neve *Csere*, ennek következő nevezet alatti részei vagynak:

a. *Gát*, hol tudniillik a Rákos vizinek Görötsfalva és Rákos között lévő malmokra és egyéb szükségekre szolgáló vízárka két irányra menne, gát felemelés által eszközöltetik, emberi emléket felyülmúló üdö előtt, mondhatni (mert kezdetiről hiteles adat nem létezik), de hajdankorbéli romboló vízár által eltemetett malom fáinak szinte megkövült részeit ugyan romboló árja azon Rákos vizének takarta ki, és látni engedte ott, hol malomnak létezését két vagy három emberi korban sem gyaníthatta senki, míglen a Nagy Szabó Andrásnak leányágoni elágozás útján a medeséri Boér familiának egyik tagjánál tanáltató hiteles okmányoknak szorgalmatos átvizsgálásából ki nem világlott, a vízroham által elborítva volt, és most nemrégebben újból felmutatódott malom részéről adat nem fedeztetett fel.

b. Kereknyír farka, ezen helyen is, hogy valaki nyírfát, annál kevésbé nyíres erdőt bár régebről hallott is volna, nem tanáltatik, lehetőség azonban a természetel nem ellenkezik.

c. Kuthát. Van egy oly kút a görötsfalvi határszélybe, nem messze Vatsártsifalvától, mely alig nagyobb szárazság, hideg és egyéb vízapasztó üdöjárás által víztől meg nem fosztatik, s minthogy azon folyó, mely Rákos vizinek nevezetik, hosszas szárazság után következő nagy hideg által egészen elapad, oly üdöben Görötsfalvának és Vatsártsinak is közelebbi részei azon kútból vesznek enyhülést szükségekben, mely kúthoz közelebb eső dombocskára Kuthátnak nevezetik, hihető onnan származott néven, hogy a kút vizét hátokon hurcolták az emberek azon határrészen.

d. *Padi*, hihető, egy padot formáló külalakján működő emberről neveztetett, azonban a nevezetnek eredete az üdő által fedve van.

[335v] e. *Lok*, egy kűs tere a nyuguti mezőnek, melynek nyuguti szélyen van egy oly kútforrás, mely az üdőnek semmi változásaiba el nem szárad, s minthogy a falu sorába állandó vízzel bővülködő kútforrást több kísérletek által sem lehetett eddig tanálni, a hosszas vagy záporosözés által megzavarodott folyóvíz vagy a téli elapadás miatt való kénszerűtés miatt nem használtathatni, azon kútforrásból pótoltatik a fogyatkozás falvánk lakosai nagy része által, mely minthogy a Péter familia földén van, régi tulajdonosnéjáról Péter Andrásné kútjának neveztetik.

f. *Felhágo láb* a Lok déli végibe.

g. *Havas* oldal nyaka és melyéke. Maga a Havas oldal egy kőbányát képez, mely meredeksége és egész kőből alakja miatt egyrészt fűvet sem terem, nagyobb része borsfenyőfával bennőtt csúcs. Ennek nyaka és tovább terjedő mellyéke szántó, de nagy szorgalom után termik közepesen.

h. A Loknak felsőbb szomszédja a Körtvefa láb, valami régen lehet vad fáról neveztetvén.

i. Getze hegye homloka és teteje igen köves, s amiatt csak alig jutalmazza a fáradalmas munkát.

j. *Küsájj*. Északos oldal a Loknak északi végénél kezdődő dombos határrész.

k. *Ördögto köre*, nyuguti mezőnk hegyes-völgyes lévén, annak szinte legmagasabb tetein lévő laposság, mely minden oldalról emelkedése miatt a földnek, az rohanó esőkre összevegyülő vizet sokáig megtartván, úgyannyi üdög is, hogy kendert is lehetne benne áztatni, onnan vette To nevezet, de *Ördög* nevezetinek tudásába annyit mondhatni, hogy hagyomány útján nemzedékről nemzedékre mostanig így jött reánk és maradand utódainkra is.

l. *Eszténa földek*. Minthogy távolság, helyi magasság által akadályozás miatt trágát odavinni igen fáradságos, és szinte lehetetlennek is tetszett nagyobb részin, azért a juhnyájokat nyári haszonvétel idejére oda telepítgetvén [336r] régen, onnan származott a név, mivel a gyűjtő szállása esztenának neveztetik.

m. *Akasztóhegy* alja, homloka és teteje. Azon üdőbe, midőn minden falu határába akasztófának kellett lenni az eláradott gonoszságtól elrettentésére és erkölcsösség gyarapítására szolgáló érzéki eszközül, mely a faluba leginkább belátzó magaslat lévén, ottan kellett a tetőn lenni, és onnan mint tényből származott a nevezet.

n. *Általfekvő*. A hely idomjától veszi nevit, mely dűlőnek közepe dombosabb, mint a két vége.

o. *Kicsi fenyő teteje* és *Padfölek*. Köves dombossága miatt csakis borsfenyői teremvén, arról vette nevezet is. A tetein lévő szántók pedig, mint térs fekvésű-

ek, úgyszólván egy ülőpadhoz hasonlíthatók, külalakjuk adta azon nevit.

p. *Kétegödör köze*, maga a hely fekvése okozta a nevet is, minthogy a záporosökbeni vízroham által lehetetlenítve van egyik gödröt is valami művelés által változtatni.

q. *Terítettő*. Ez északi magaslatának dél felé hajló terülése által mintegy száraztó terítést formálni látszódván, fekvéséből származott a neve is.

r. *Gergéjános patak környéke*, ez is az úton lévő kútforrásból folyó Kűspatakról kölcsönözte nevit, de eredetinek üdejére nincsen emlék. Olyan nevű emberről, mint ottani volt birtokosságról is vehette nevit, de sem hagyomány, sem nemzeti elágazás által bizonyosságra nem juthatni, mivel mindezen elnevezések a nemzeti településével egykorúak lehetnek.

s. *Rez*. Ez is a g. jegy alatti határrésszel egyforma fekvésű, de nevének mikori eredetéről sem a föld színe, sem belső tartalma útmutatással nem szolgál, történhető, hogy valami rézdarabot, edény- vagy ékformába valaki tanált, és erről egy darab mintegy kétszáz hold területet elnevezett.

t. *Nyesevény pataka köre*. Ez egy meredek oldalos határrész, melynek aljába kútforrások lévén, azok is a Rákos vizinek elapadásakor a falunak északi lakosait vízszükségbe segítik. Vízáradáskor pedig az utakat rontják.

[336v] u. *Rétháttya* és *Ráczné cseréje*. Ezek a falunak északi végével összefüggő kaszáló neviről, mint avval szomszédosok, de magasabb fekvésűek, veszik nevet, részint pedig a szentmihályi határhoz legközelebbi, részint még ennekelőtte több évvel tanáltatott cserecsutakokról állíthatólag létezett csereerdőről, mely hely valami Rácz nevű birtokosé volt, kölcsönözte a nevit.

V. Az erdő és marhalegelője a falvánknak egy darabba lévén, annak apróbb részei következő nevéek:

a. Ráczné cseréjének egy része.

b. *Csepegő környéke*. Ezen nevű helyen is léteznek földszínen lévő források, s szinte fogyhatatlanok bármi üdő viszontagságai dacára is, és erről neveztetett azoknak köre Csepegőnek, mely források alapul vehetők a hely nevezetének.

c. *Kaczer*. Ezen nevezetre a hely fekvése tulajdonsága alapul nem szolgálhat, hanem itten a büszkeségnek azon neve található lévén, hogy kacérkodik ez vagy amaz, vagy kacérságot mutat ez vagy amaz cselekedet, így állíthatni, hogy valakinek magába való nagyobb bizodalmú ember merész cselekedete szolgált alapul a hely nevezetének.

d. *Nagymező*. Ez az erdőt és mezőt képező úgynevezett Köderdőnek egy nagyobb terjedelmű teres lapos része, mely fekvésire és a mezőhöz mint termékenyebb földhöz hasonlítható jobb fűvű föld kapta nevit.

e. *Köcsompo oldala*. Ezen határrész nevivel hordozza a nevezet alapját is, mint amelyen igen kevés marhatáplálék terem.

f. *Esztena hely*. Mivel sem mezeje, sem erdős legelője nem elégséges terjedelmű és fűtermő falvankbéli juhaink számára, annál fogva gyakran történt régebben, hogy egyik juhnyáját oda szállította községünk, és arról neveztetik Esztena helynek.

g. *Rez és Terített vége*. Ezen nevezet alatt megírt mezei részeknek menve, a legelőre is kiterjesztette.

h. *Sziládi környéke*. Ezen nevezet alatt vagynak egyes embereknek, úgy a közlegelőből a falu szükségének fedezésére a falu által kiszakasztott darabocskák kaszálók, az egyes birtokokkal egy folyamba vagy éppen úgynevezett Sziládi sássa, mint legelő, s ezek környékébe legelő és erdő nagyobb terjedelmű, de nem tudhatni, hogy a nevezet az egyes birtokosok elődeinek nevére kezdődött-e? Vagy a legelőnek használatát Sziládi sássa közepébe létező és fogyhatatlan kútról indult, s így legelő, privát birtok, erdő és kút, egyik Kókával szembe, szinte a határpatakba, mind Sziládi névvel vagynak, ide számítva még Hosszu pusztája is, melynek aljába van a most említett kútforrás.

[337r] i. *Alomás mejjéke*. Ez egy gödör, melyben vagy éppen elapadástól mentes kútforrás. Ezen gödörben volt sűrű fenyves erdő, amint régebbi korból hallható, szállásul használatot a tolvajok által, ottan adogatták egymásnak martalékaikat, költötték áldáspoharaikból italaikat, azért állíthatni, hogy akár accens, akár anélkül tevődjék adomás vagy áldomás, mindkettő alapul vétetődhetik a nevezésre.

j. *Bükk oldal*. Hogyha soha ottan vagy annak valamelyik részére egy bükkfa sem lett volna, bizonyosan alaptalanul senki azon gondolatra nem jöhetett volna, hogy a helynek oly nevet adjon, mely a föld tulajdonságával termékenységre nézve ellenkezik, s noha hagyomány útján sem állítható, hogy ez vagy amaz üdőbe élt emberek idejébe volt bükkfa ottan, mindazonáltal a név jogot ad azon feltevésre, hogy ottan bükkerdőnek lenni kellett.

k. *Kerek sások környékei*. Ezen határrészben van a legnagyobb területű legelő, de fogyatkozik a víznek dolgába, mert száraz üdőbe egy kútforrás sincs vízzel gazdálkodó, s így több száz, mondhatni több ezer ölekre kell a szonnyas marhát hajtani a Kód patakára, vagy Adomás kutytyára, vagy *Csáki kutytyára*. Erről alább.

l. *Nagy gödör köre*. Ez is régebben tolvajok tanyájának mondatott, most a nagy gödörbe ritkás erdő, így biztosan megközelíthető, szinte pusztás.

m. *A Két oldalutak melyékei*, mely körbe nevezetes az úgynevezett *Csáki kutytya*, melynek vize fogyhatatlan kifolyású a leghosszabb szárazság idein is, és az annak körébe eső legelőt az annál becsesebb fűvű legelőrésznél is előnyösebbnek teszi az itatásra szükséges küsebb fáradságot véve mérlegbe.

VI. Ezen fenn leírt nevezetek alatti határrészekbéli vegyes erdős pusztás legelőkről csakis kerttel elválasztott kaszáló Kódpatak és Olt vize melyékin lévő kaszálóknap apróbb nevezetei a következők:

a. *Sziládi kertje*, meg van írva fennebb h. betű alatt.

b. *Kövessor alya*, mindenütt az úgynevezett Kód patak mint határvonalul szolgáló jel által elkülönítve a dánfalvi és madarasi határoktól; nevezetét vette a körébe lévő erdős legelő kövességéről és mint oldalas fekvésűnek területén is lévő nagy kövek bővességétől.

c. *Felső honts*. A földnek vízenyős-posványos természetű miatt a tavaszi és őszi üdőben ottan legelő marhák általi felnyomásokból lehetvén nevit szármasztatni.

d. *Vetegető és Holtárok köre*. A kaszálókra kimenő úton lévő lehányható kertről, és régi árkáról a Kódpatakának veszi nevezetét az ottani határrésze.

[337v] e. *Lentsés kút tartománya*. Maga a kút, mely fogyhatatlan bővségű vízzel szolgál az nyári kaszásoknak, takaróknak és szénahordóknak, de selymés természetű köre a legszomjasabb marhát is elijeszti az ivástól, és a benne termő lencse megivására nézve óvatossá és vigyázóvá teszi az embert is, mely benne termő lencséről veszi maga nevit is.

f. *Nagy gödör vége*. A megírt Nagy gödör végénél lévő kert által választván el a kaszáló legelőtől, azon gödör végéről neveztetik.

g. *Nagyhonts*, a c. betű alatt megírt alapú névről csak a nagy melléknévvel különbözik, a név alapja ugyanaz.

h. *Csáki kutytya köre*, ezen kútból a kaszálókra befolyó víz által termék nyittatik.

i. *Olton tul*. Az ottan lefolyó folyó Olt vizétől neveztetik a hely fekvése szerint.

j. *Olton innen*, hasonló alapon.

k. *Köd átolkelő*. A patak régi ős árkából kivétetvén a megírt *Vetegető* irányába, attól fogva, míg az Olt vizibe befoly a patak, egy dülő kaszálót átalvágtak az új vízárkának, és ez Kód átolkelőnek neveztetik.

l. *Káposzta földek*. A közönség darab kaszálóját felosztották volt ember számára káposztát termesztetni, de mivel a föld természete és a hely távolsága miatti művelésbeli legyőzhetetlen akadály célhoz jutni nem engedte, újból visszamaradott a falunak, nevit azonban ma is viseli.

m. *Köd töve*. Azon dülő, mely a madaras és vatsártsi határokat megválasztó határpatak Kódpatak régi árkára menyen véggel, nevit vette a pataknak az Olt vizibe való beenyészése pontjától.

Ezen fennebbi leírásba falvank birtokainak egyik fő részéről a másikba átlépő tehetség van a falu sorából ki a II-ba, abból a III-ba, ebből a IV-be és abból az V-be, és így a faluból a mezőkre, az Nyugutti mezőről, vagyis erdő és legelőre, azokról a kaszálókra.

De vagyon egy darabocskára erdős legelője falvánknak Szentmihály községe birtoka által elszakasztva falvánkkal öszvefüggő határrészeitől nagyobbbrészt, [338r] azaz keletről, délről és északról szentmihályi birtokok, úgymint keletről és északról Lovász nevű, délről Gyertyán nevű határrészei szomszédságába, nyugutról pedig Csik Szent Tamásnak Verescsere és Illancz nevű határrészei szomszédságába, melyet nevez községünk minden tagja *Csorgónak*, az annak területén lévő több apró kútforrások bőv vizeiből eredő annyi apró patakocskáról, melynek több apró részei következő néven hívatnak:

- a. *Köröspatak környéke*. Nevét kapta a patakról, a patak pedig a mellette termett körösfától.
- b. *Kötőzetető domb*. Minthogy gyakran történik az egésznek kaszálónak való feltöltése, és hegyes-völgyes területű lévén, a távolabbi hegyekről és völgyekről a szénás szekerek ide költözvén ki hazaindulásra, erről vette nevezetét is.
- c. *Csorgó pataka köre*. Ez is a patakról vette nevét.
- d. *Páljánosé*. Ezen nevű privát birtokos sajátjának szomszédos határrésze, nevit vette azon embertől.
- e. *Bükk*. Régebben tanáztatván rajta bükkfabokrok, a föld terméséről vette nevét.
- f. *Komlós sor*. Ezen nevezet is alapszik a földnek termésin, minthogy vadkomló növények létét régebbi emberektől lehetett hallani.
- g. *Illancz oldala*. A kelet széli tájon, mely mellett lévő kútforrásból folyó Illancz patakáról vagy ez amáról vette nevét, de melyik név volt régebbi, bizonytalan.
- h. *Nagy kaliba*. Ennek nagyobb része privát birtok lévén még rég üdőkbe is, az ottan dolgozó tulajdonosok az üdő viszonyosságai elleni védelmül magoknak kalibát csinálván, arról adatott a név is azon helyre.
- i. *Fodor Alberté*. Ezen nevű ember egy darabot felfogván magának sajátító szándékkal, aztot tőle a falu elvette, de a neve az embernek a helyen maradott az egésznek kelet-északi részin.
- j. *Farkazókot elhagyó hely*. Minthogy azon falunk birtokának keleti szélyin útja van Szentmihály községének is szénahordásra, falvánk is sokszor kaszával használja a tulajdonát, és a hegyről béereszkedésre szükséges farkazót nélkülözhetni. Ottan van teres hely, az neveztetik farkazók helyének, mely körül szomszédolt terület [338v] kebelibe egyes embereknek is vagyon örökös birtokok, valamint a közönségnek is van minden évben árendába adás útján pénzül használni szokott kaszálója.

Kelt Vacsárcsiban, október 10-én, 1864.

Imre András m. pr. bíró

Lázár Antal m. pr. jegyző

VÁGÁS

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[363r] Vágás községe és határrészeinek elnevezések értelmezése.

1. Erdély nagy fejedelemség, Udvarhelyszékben, a Bögözi járásban, Udvarhely székvárostól délnyugotra a hegyek közt 2 ½ óra járás távolságra, kissé délnek hajolva fekszik *Vágás*.

2. Vágás falvának csak egy neve vagyon, tudniillik *Vágás*.

3. Régi emberek előadásai szerint Vágás hajdon erdős hely lévén, a megtelepülés előtti, vagyis az alkalommal kecskék legeltetésére, ottan, hol most a falu felső fele létez, faágakat vágván, s minthogy igen jó forrás lévén ott, lakásul is megtelepedett ember, azt mondván, ő lakik az ág vágásánál. Mely szerint falvánk régebbi neve *Ág vágás* volt, és így a szó rövidebb kiejtéséért maradott *Vágásnak*. Egy kis Czigány patak név alatti árkokcska mellett Fel és Alszeg név alatt a fellette lévő, magosan felemelkedett hegyoldal, délre a véle szembe álló doboi Leső hegy alja felé nyúlik, több apró ágazatú utcákkal szétszórva a gyümölcsösök közt. Magába foglalja a Vágás, Dobo és Béta részsire lévő r. cath. templomot és papilakot is.

4. Nem lévén semmi okirat, csakis a köztudomás alapján állíthatni, hogy *Vágás* ősidők óta említetik.

5. Ellenkező adatok hiányában bátrán állíthatni, hogy *Vágás* *ős székelly telepedés*, mit elnevezése is igazol, tudniillik:

6. Vágás keletről Hodgya, délről Béta, Dobo, nyugotról Nagy Galambfalva, északról Sükő, Fartzád és azok határait egymással megszakasztó Hont hegye, Erős teteje és ezek végibe eső Papfő teteje alatt fekszik, melynek alsó végin csak onnan eredő két árkokcsán lévő híd alatt maradott meg a tatár hadjáratkor az ott most is fennálló, Szász nevezetű székelly család *Szász Bálint* nevezetű előde, mint csecsemő anyja emlőjén, kit atyja vele futni, hogy a gyermeksírásról meg [ne] kapják, nem engedett, s levágják a tatárok, a csecsemő és anyja a falu közt megmaradt, az elfutó apa megöletett. A híd azért ma is Bálint hidgya nevét viseli. De hogy valóságos székelly telepedése a helység, azt igazolják még a határrészek nevei is, úgymint:

7. *Határrészek*. A falu keleti oldala mellett felemelkedett hegy nyugoti oldala a gyermekek ottani korszavázásáról *Kortsiádo*, az alja cigányok sátorok megszállásáról *Czigány szállásnak* neveztetik. Ennek teteje *Két fának*, keleti oldala pedig *Árnyék föld*, minthogy ezt régebben erdő környezte, árnyékos hely lehetett. Emelett foly le az úgynevezett Virjás pataka, mely csak onnan, egy szép, kristályhoz hasonló tisztaságú forrásból vészi eredetét, s sebes esőomlaskor a határon keresztül [363v] zuhanásával sok károkat, gabona-

termő jó földek özsvesuvadózását okozta. Ezen hátul kelet felé fekszik *Garat*, minthogy ezen határrészek most ugyan szántónak használtatnak, de régebben erdőnek mondatik, a fának onnan lett elhordásával a helynek oldalos fekvése mián a szán félrecsúszott, azaz gartozott, s hietőleg *Garat* nevet innen tulajdoníthatott magának. Úgyszintén mellette *Tőkés* is az erdő levágásakor maradott tőkésről.

Bagoz lik, köszirt, az erdős korába ott lakozó baglyok és bagolylikakról.

Ez alatt *Köves kut* és *Nádas* az ottani sok kő és nádas sátejós természetéről.

Bennebb *Mátyás motsára* és *Miko mál*, mondatik, hogy régentén *Miko Mátyás* nevű egyén birtokai léteztek volna ottan.

Széljes föld. Fejűtés, nevét kaphatta, mint hajdoni erdős hely, az erdöléssel történt fejűtközésről, jelenleg oldalos fekvésű szántók, s lapályai rész szerént kaszálók is, mind a *Hodgya* felé fordulóba.

A *Dobo* felé fordulóba *Czinterem lok*, mint az imaház előtt elterjedett sima hely, nevét kaphatta természetes, község melletti fekvéséről.

Katovár belső, régen élt székely katonák ottan lévő bekerített helyéről, Katonárról változhatott át *Katovára*.

Verőfény, magosan emelkedett természetes fekvéséről és onnan eredő tiszta forrásáról vette nevét.

Szöllő, Szöllő oldal, régeni lakosai által, mint különben is oldalos fekvésű hely, szőlőtermesztésre használtathatott.

Két gödör, Péter gyokra. Külső és belső Juhaszo, melyet egy, a két vápa közti bényuló ormó választ kétfelé, s ezáltal vált magának két tekenőfenék forma alakot, és juhokkal ott tanyászásból vette eredetét.

Ezeknek alján foly le délre az úgynevezett *Vágás pataka*, mely rész szerént vészi eredetét *Sűkő*, úgy határunk felé hajló *Rez* nevezetű, magosan felemelkedett erdős hegye oldalából. Áradás következtébe szétszórja a homok, oldalból kimosott, építésre használható szép lapos köveit.

Ezen átkelve nyugotra mellette esik *Kerek föld*. Valamint az előbbieket, úgy ez is szántóföldnek használtatik, nevét vészi maga saját kerekességéről.

Emellett nyugut-északra esik az úgynevezett *Matskalik* nevű bükk- és nyírbokros erdő, huporcsos dombjaival. Mint erdőhely, vadmacskák tanyája, erről maradott néki a *Matskalik* név.

Sáros patak. Istálo, posványos, sáros árkairól nevezetetik.

Totatár to, bükk- és egerfát termő sarjerdő, mondatik, hogy régen a tatároknak volt ottan halastavok. Sajátságos halastó alakját, mint emberi mű, ma is bírja.

Szén hely, mint nemrégiben elpusztult szálas erdő, szénégetésre használtatott.

Két fa gyertyán, Vágási nyír, András Mihálynő dombja, Székelné szeglete, ciheres, legelésre használható helyek, birtokosaikról neveztetnek.

Emellett keletre esik a *Hidas patak*, tekenőhát formájú ormó oldalait mosó [364r] *Két fa gyertyán kis árka, Csész ortovánnya, Csokás, Balog Győr tova, Kis karéj alja, Szászok egre*, mint nagyobbára kopár legelő helyek, saját fekvések és birtokosaikról neveztetnek.

Káportos, néveredetéről semmi tudás.

Dobai János kuttya, a *Dobai* nevezetű család birtokába esik, ebből ered azon *Csokás patak* nevezetű kis folyó, mely délkeletre folyásával a *dobai* és *vágási* határok erdős, legelő részét egymástól elválasztja.

Falu bokra, saját nevét mint köz ciher viseli.

Szekérvár. Bértz kapu, Vágás, Al Siményfalva és Sűkő határainak összeütközésénél lévő bécen, mint határ választó kapuról neveztetik. Itten vagyon *Kerek domb*, mint[ha] emberi mű lett volna, egy kemence formájú domb, melyről kelet, dél és nyugot felé csaknem az ország széléig lévő kilátás terjed el.

Karéj fele, ciheres legelő, egy sorkalat karéj formájú ormó tetején terjed el.

Botos Imre szénafüje, Farkas fészek, Nyiros, Édes alma, Lenkert, Rédelj hely, saját természetek és használatokról vették nevezeteket.

Vár erősse, mondatik, hogy mint valami mélység felett valaha vár lehetett volna, de jelenleg semmi romjai nem látszanak, mivel a régebben volt nagy bükkerdő elpusztulása után most is még sűrű sarjerdő fogta fel oldalait.

Gergelj sege, Lokert oldala, Korond utya, saját használatokról neveztettek.

Várhattyu, a szomszéd *Vár* erőssitől sajátíthatta nevét.

Nyergeskő, mint hegy ormo mindenfelől rámenni hágos lévén, rajta nyugovókőre található, s mint a nyereg is nyughely, ezen kövek nyerges köveknek neveztettek.

Temető teteje, magos emelkedésű domb, temetkezésre is használtatott, s ma is ezen nevezet alatt áll.

Katovár külső, valamint az első, úgy ez is vehette nevezetét, most szántóknak használtatnak.

Hosszu, hosszú hasábokra lett felosztása által nevezetett.

Szőke cseréje, Kerek tövis. Kementzék alja, Ropo teteje, Motsár, sajátságos állásokról.

Ropo alja, Simo tova, Fövényes és Nagykö, természetekről és birtokosaik után kaphatták neveiket, s mindezen elnevezések valóságos tanúsításai egyenesen arra mutatnak, hogy *Vágás* valóságos székely telepedés volt ősidők óta, annyival inkább, mivel ma is minden lakosai tiszta székely nemzedék.

Vágás, október 17-én, 1864.

Szabo Miklos falusbíró

Simo János

Kováts Pál

Szabo Mihály esködtek

VÁROSFALVA

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.

(Fol. Hung. 1114/57.)

[365r] A helynevek leírása Városhalva községből.

1. Városhalva község Udvarhelyszékben, Homorod kerületébe, Szent Péter, Dálja, Jánosfalva, Homorod Ujfalu és Oklánd falvák között a Homorod vize bal partján, részint teres, részint lassú emelkedésű helyen. Eredete bizonyosan a jánosfalvi határon létezett egy lovagvárról neveztetetett, mert már a 15. századbeli iromány szerint Városhalva létezett.

Másodszor. A falun felyül Kétt víz köze és Szoros ut nevű kaszálók, melynek elnevezések mutatja, hogy két víz között és egy szoros út vezet hozzájuk.

Harmadszor. Hegyoldal, szántó verőfényes és azon kívül lévő helyről neveztetett, mely Dombos szállásnak neveztetik, de ez is most erdő nélküli.

Negyedszer. Erdőhát a fenn írt dombnak háta megett áll, és legelő.

Ötödször. Egrespataka, egy kis folyó, mely a legelőn lévő több forrásokból vészi eredetét, neveztetett az árka partján lévő egresfákról.

Hatodszor. Rokalik, ciheres és bokros hely, neveztetett a benne lévő számtalan rókalikakról.

Hetedszer. Boros Máté, híres és nevezetes jószágú kút a legelőn, neveztetett a feltalálójáról.

Nyolcadszor. Lencz kert, legelő, 1600-[asok]ba itten a helységben virágzó székely család kaszáló kert[j]e.

Kilencedszer. Kis és nagy árpa hegy, jelenleg nyírfát termő hely, hajdonába árpát termő hely volt.

Tizedszer. Jánosi György hátya, szép cserefa szálás, a 17. századba egy Jánosi György nevű ember ott agyonverettetett, és arról neveztetett, s addig Gyergyánjános a régi levelek szerint.

Tizenegyedszer. Magyaros, szántó, hajdonába magyarótermésről neveztetett.

Tizenkettedszer. Halovány, szántó, halovány színű földiről neveztetett.

Tizenharmadszor. Szederjes, hajdonába erdő és szedertermő hely volt, és arról neveztetett, most pedig jelenleg szántó hely.

Tizennegyedszer. Sándor Susa vára, jelenleg kaszáló, a 17. századba egy kis Sándor Susa [365v] nevezetű leány szénából a meleg ellen várat csinálván, a hirtelen megjött árvíz a várat elvitte, és csúfságból kezdeték hívni Susa várának, addig a neve Bodo lévén.

Tizenötödikszer. Bodo, kaszáló, a 15. századba a helységbe lévő székely családról.

Tizenhatodszor. Malom eleje, hajdonába ott lévő malomról neveztetett.

Tizenhetedszer. Szejke, kaszáló, a benne lévő szejke forrásról neveztetett.

Tizennyolcadszor. Szilos, szántó, hajdonába szilfás erdő volt, és arról neveztetett.

Tizenkilencedszer. Ujbárd, szántó és új vágásról neveztetett.

Huszadszor. Kétt nyír köze, szántó, hajdonába nyíres erdő volt, s arról neveztetett.

Huszonegyedszer. Ponk, szántó, ez a ponkos helyiről neveztetik.

Huszonkettedszer. Lok, a Dáljából lejöő patak tereességiről neveztetett.

Huszonharmadszor. Végláb, szántó, ez a határ végső lábja, és arról neveztetett.

Huszonnegyedszer. Kápojna tető, a protestáns vallás bejövetele előtt, a 16. században kápojna volt, és arról neveztetett.

Huszonötödször. Tanko, a 16. századba falu volt, ahonnan a lakosok egy része Városhalvára, a más része pedig Szent Péterre költözött, és Szent Pálon lakó Kornishoz tartozott, jelenleg szántó és kaszáló.

Huszonhatodszor. Tofenek vagy Lökötő hely, kaszáló, hajdonába háborús időbe a helységbe lévő lovas székelyek lovai legelő helye.

Költ Városhalván, július 25-én, 1864-be.

VASLÁB

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[395r] Helynevek a Gyergyó Vaslábi községből.

1. Csikszék, Udvarhelyi kerület, Gyergyói járás.

2. Csakis egyféle, azaz Gyergyó Vasláb, és ezen neve bír helybéli elterjedéssel, és ezen név alatt esmeretes országszerzte is.

Ezen községnek utcái a következő neveket viselik úgymint: Alszegre, Czepelusokra és Kitsiékre.

3. Más elnevezésére nem emlékezik senki.

4. Nem tudatik, mivel arról semmi régi irományok nem léteznek.

[395v] 5. Hallomás szerint egy sánta vaslábú ember, román nemzetségből, és később egy grófnak szolgájából Szárhegyről.

6. Semmit, mivel sem hagyomány, sem írás vagy nyomtatott emlék arról nem található.

7. A község határa három dűlőkre lévén felosztva, melyek közül az első nevét viseli a helység, Vasláb.

2. Farkas vesze, alhatár-nevekkel: Csürpatak vize mellé, Dombok, Delnetz és Tizes. Melynek nagyobb része szántó, egyenes, és igen kevés kaszáló.

3. *Pádina*, alhatár-nevekkel: Horgoshid, Nyíres, Pádina sorka, Bükháta, Bük eleje, Disznohegy és Tetvespatak.

Kelt Gyergyó Vaslábon, október 4-én, 1864.

+ Koltsár György bíró
név aláírója Papp Gábor m. k. jegyző
Papp Gábor m. k. jegyző

ZETELAKA
(ÉS DESÁGHÁTJA, IVÓMEZEJE,
KÜKÜLLŐMEZŐ, SIKASZÓMEZEJE,
ZETEVÁRALJA)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 66. mft.
(Fol. Hung. 1114/57.)

[375r] Zetelaka kiváltságos helység.

Mely fekszik Udvarhelyszéknek északi részén, a Nagy Küküllő lefolyása mentében. Az 1622-ben boldog emlékü akkori fejedelem Bethlen Gábor által annyira kiemelő kiváltsággal díszesíttetett meg, hogy mint törvény-, mint igazgatási hatósága lévén, közvetlen a károly fejérvári udvarral. Kiváltságánál fogva minden rendes és rendkívüli tehertől fel volt mentve, csupán tartozott évenként saját költségén a károly fejérvári udvar számára 100 000 zsendelyt beszolgáltatni, és ezen állásban megtartatott csaknem egészen a boldog emlékü királynénk, felséges Mária Terézia uralkodása végéig. Megtörtént ugyan, hogy 1703-ban az akkori székbeli tisztekkel három helybéli egyén, kik közül kettő írástudatlan volt, a közönségtől mint fel nem hatalmazottak, ennek nevében a terük hordozására nézett egyezsére léptek. De minthogy ezen egyezés a nemes tisztsége által is meg nem tartatván, s a közönségtől is elismerve nem lévén, erején kívülinek tekintetett, amint ezt egy 1791-ben kelt, akkori országgyűlési követje, Biro Miklos által aláírt s az országgyűlésnek beadott igazolási okmány eléggé tanúsítja.

Azonban gyakorlatban, igazgatási tekintetben közvetlen a főkirálybíró vezetése alatt állott, törvénykezési tekintetben pedig pereit a derékszékhez fellebezte, és ezen gyakorlatban volt egész az 1848. évig. A felosztott rendszer ideje alatt pedig tartozott a székbeli udvarhelyi császári-királyi járási hivatal kezelése alá. Később, 1861. évben az október 20-i diploma alapján az 1848 előtti gyakorlat szerinti állásba visszahelyeztetett ugyan, de tényleg joga megsértésével, mint más kiváltság nélküli község a nemes Udvarhelyszék tisztsége által beosztatván, a Farczád járási dullói járásba kezeltetik.

[375v] Szomszédos keletről Csik Dánfalva és Madaras községe havasos erdejével, északról Gyergyó Ujfalu havasai, nyugotról Oroszhegy és Szent Király falvak erdős helyei, délről Küküllő Keményfalva, Fenyéd és tizenhét községek határvonalai.

Ezen közönség elnevezését vette a falutól mintegy fél órára fekvő, Dezság hegy tetején levő Zeta váráról, mely a nép szájhagyománya szerint Zeta király lakja volt, és 1100 körül süllyedt le. Hogy valóban ezen a hegyen az ős korban vár létezett, azt tanúsítja a máig is látható, lesüllyedt kőfal romjai, de főleg a hegy északkeleti ol-

dalán található, négy öl szélességű és egy öl mélységű sánc, valamint ezen hegygel átellenben fekvő hegyen felvonuló és egyenes irányban Firtus vára felé menő és máig is a nép száján Vár útjának nevezett, kétfelől sánccal és kemény kövekkel ellátott útvonal.

Megjegyzendő, ezen útvonalt az erdő annyira felfogta, hogy csakis a régiségkutatók jöhetnek esmeretre, hogy itt út volt.

Ezen közönség belső elnevezésekkel is bír, úgymint: Alszeg, Hegy, Zsögöd és Tófalva, s amennyire visszaemlékezni lehet, mindenkor jelen időig ősi szabad székbeli családok laktak és lakják, kik eredeti népesedéseket hihetőleg az említett vár lakóitól vették, és háromezret felyülhaladó a létszáma.

Első keresztény községe s valószínű temploma is Szent László magyar király korából való, annyi igaz, miszerént itten 1092–1095 között helyben parochia létezett,^{75a} amint ez az 1752-ben kiásott, háromszor újraépített volt templom romjai és holmi falfestményeiből kivehetni lehetett. Mostani temploma 1860-ban szenteltetett fel.

Van Zetelakának elemi három fi- és két leányosztályal ellátott iskolája, két tanító és egy segéd működik az iskolákban, egyik tanító egyszersmind segédpap. Iskolaigazgató mindig a helybéli plébános.

Május 21-én 1831-ben az iskolatartást nagy rendtelenségben tanálván, Erdély akkori hatalmas lelkű és bőkezű [376r] főpásztora, tusnádi Kovács Miklós öexcellenciája oda hatott szóval és tettel, miszerént 1835-ben a mostani iskolaház építtetett. A lány iskolaház 1862-ben jött lére.

Az 1835-ben épült és 1835 után főleg elhunyt főtisztelendő Szeles János helyben volt plébános hagyománya által nagyban gyarapodott iskolakassza felsegítésére kiválóan segédkezet nyújtottak zetelaki Szegedi Mihály volt főkormányászeiki titkár, Sebestyén Gergely, jelenleg ítélőmester a méltóságos Királyi Táblánál, nagyon tisztelendő Zsombori István, volt marosvásárhelyi nevelde- és gimnasiumigazgató, és ugyan nagytisztelendő Miklós Sándor, ugyanazon nevelőháznak aligazgatója és rendes királyi tanár a gimnasiumnál, végre nyugalmazott pap tisztelendő Szabó Péter úr, mint a nevelés és tanítás máig is tényleges előmozdítója.

Az iskolaköteles fi- és leánygyermeknek száma jelenben a négyszázat felülhaladja.

Van továbbá Zetelakának állítólag az 1500[-asok] körül épült, de 1772-ben kőből, saját költségén akkori királyi táblai ülnök zetelaki Bándi András által újból építtetett és 1830-ban a közönség által Sebestyén István királybíróóságában kőkerítéssel ellátott csinos kápolnája. Ezen kápolna fekszik a közönség nyugati oldalán felemelkedő Málhegy tetején, mely hegynek körüli oldala temetkezési helyül használtatik. Megjegyzendő, miszerént ezen kápolnánál minden

^{75a} Nem igazolt.

évben Kisasszony ünnepén búcsú tartatik, mely alkalommal a vidékről több ezerekből álló nép jön össze. Zetelaka közönsége hajdan feküdt a Zeta vára alatt elnyúló térségen, most pedig attól 1/3 mértföld távolságra. Említésre méltó, hogy e közönség hosszúsága fél mérföldre nyúlik. Itt készült a legjobb s legtöbb deszka és zsendely, amely szállítatik az ország különböző részeibe szét.

[376v] A helység határa két fordulóra van osztva, melyben vegyesen őszi és tavaszi termények vetteknek, de ezeken kívül a falu mindkét végén, a Nagy Küküllő folyása mellett fekvő szűk téren külön-külön kertecskék léteznek, melyekben kasza és kevés kapa alá tartozó termények minden évben tenyésztenek.

A havasos részekben vannak az egyes birtokosoknak meglehetősen ciheres kaszáló helyek.

Határa hegyes-völgyes, és általában köves. Termőföldre kevés kivétellel csaknem mindenütt silány és kopár, s csak szorgalmas trágyázás által várhat kevés hasznót a fáradhatatlan földműves. Északos részeit kivéve terem rozst, árpát, zabot, pityókát, és a falu közt fekvő belső pusztá telkeken és kertekben kevés mennyiségben törökbúzavetést is lehet látni.

A helységen, úgy ennek határán országos kereskedelmi út nem vonul keresztül, csak közlekedő útvonal áll Székely Udvarhely felé. Megemlítendő azonban, hogy közelebbi időben a gyergyó szent miklósi vásárokat látogatni szokott gyalog és lóhátos iparosok az út rövidsége tekintetéből a Gyergyó felé vezető erdei utat használják, minthogy ezáltal más Gyergyóba járó útvonalhoz hasonlítva fél napot is nyernek az utasok.

Határa közt foly le a szomszédos Oroszhegy havasán eredő Nagy Küküllő vize, mely már fenn a havason több folyók által nevelkedik, úgymint a Sikaszó vize, mely a gyergyó ujfalvi havasról veszi eredetét, valamint a Sugó és Soó vizek is, melyek határunk Hargita nyugodti oldalából erednek és délnyugodt irányban folynak alá a Küküllő medrébe. A fennebb említett, Nagy Küküllőbe folyó vizeken több fűrészszek vannak, melyeknek tulajdonosai több tagból álló zetelaki birtokosok. Ezen folyók saját nevüket a Nagy Küküllőbe folyásukkal elvesztik, és a Nagy Küküllő nevezete alatt foly le a falun keresztül, melyen szintén több társaságból álló egyéneknek lisztelő malmaik is vannak, és tavaszkor kevés mennyiségben tutajokat is szállít.

Ezen megnevezett folyókon kívül találtnak még több kisebb-nagyobb patakok, melyek közül megemlítendő:

a. Az úgynevezett Szent egyház pataka, mely a falu alsó felén vonul keresztül nyugotról kelet irányban a Nagy Küküllőbe, elnevezését vette a pataktól nem messze fekvő templomtól. Ezen patak ered az

Oroszhegy felé kinyúló zetelaki határból. Folyamát száraz időben is megtartja, záporok alkalmával pedig többször megárad.

[377r] b. Az *Ovaj* pataka,

c. *Nagyaszó* pataka,

d. *Szencsed* pataka, ezek a zetelaki határ nyugoti részén eredvén, folynak a Nagy Küküllőbe.

e. *Zsád* pataka.

f. *Két forrás* pataka.

g. *Két Bakó* pataka.

h. *Pisztrangos* pataka.

i. *Soványbükk* pataka.

k. *Magyarós aszó* pataka, ezek is nyugotról eredvén, folynak a Sikaszó vizébe.

l. Vagyon a középsőben a *Libán* pataka, mely szintén a Sikaszó vizébe foly.

m. *Kövesaszó* pataka.

n. *Salamás* pataka, melyek keletről eredvén ugyan a Sikaszóba folynak.

o. *Pállosza* pataka, ez is keletről eredvén a Sikaszóba foly.

Továbbá megemlítendő a Rakotya, Filio, Gyöngyös kut, Száraz sugó és Magasbük patacai, ezek a Hargita nyugoti oldalából erednek, és folynak alá az Ivó vizébe.

Mindezekon kívül nevezetes még a Sugó fejében található borvízforrás, mely jóságára hasonlít a borszékihez.

Alább jöven van még a *Dezság* pataka, ez is a Hargita felől ered, és egyenes vonalban foly a Küküllőbe. Ezen patakról annyi említendő, hogy ott hajdon a dákoknak vasbányájok volt, s máig is a patak mosása által holmi jelei mutatkoznak.

Végül a Láz karé magaslatról foly alá a Nagy Küküllőbe az úgynevezett Két Somosd pataka, melyek szárazság idején folyásukat nem tartják meg, de zápor ideje alatt a hegyről sebes rohanás miatt a község keleti részében nem kevés kárt szokott okozni.

Szántó határrész elnevezések:

Szék, Kőégető alya, Tövis köze, Nagy mező, Padsorka, Abrakos csorgója, Omlás sorka, Mál nyire, Kotyor, Genczéd teteje, Nád alja, Léstyán, Mál hátja, Nád teteje, Halastó, Bükk alja, Pál szénája, Szurdok, Hordos falas oldal, Medve gödör, Bene földje, Kincses domb, Penete nyire, Péter padja, Alsó és felső Hojszaj, Kápolna cseréje, Jakab egre, Cselle, Cselleháza, Vár utja, Erdő száda, Gát mege, Petres mezeje, Szegeny János háza, Pallos alja, Hegyes, Aszalvány, Hencz loka, Roka lika, Tölgyes uru. Szőlő oldala, melyen hajdonában szőlőt is termesztettek, amiről elnevezését kapta. Hogy valóban itt szőlő termett, bizonyítja a még most is vad állapotban találató szőlőtők.

Kaszáló határrészek elnevezései:

Dancsó, Ilpa, Sóos víz, Bot földje, Cselle háza alja, Deság rétje, Körizs szeg, Boros szénája, Nyerges

mege, Kerek fenyő, Pogácsás, Hadak ura, Küküllő mezeje, Sikaszó mezeje, Sikaszó meljéke, Köves domb, Ivó mezeje, Mentéd, Sugó töve, Két sugó köze, Magas bükk pataka, Irigy vesze, Fenyős aszó, [377v] Borzika bérce, Nagy patak égése, Irgó teteje, Gyöngyös bérce, Deság hátja, Égettvész és Láz.

Az erdők elnevezése:

Szőlő hátja, Nagy aszó pataka, Kerek fenyő teteje, Szencsed pataka, Szencsed teteje, Küküllő mezeje oldala, Tósfenyő, Solyomkő, Határbércz, Somolyó hegyese, Barátos, Kecsesarok, Magyaros, Pisztrangos, Sovány bükk, Magyaros dombja, Köves aszó pa-

taka, Köves aszó, Salamás, Pállosza, Nyerges, Ivó feje, Nagy bánya tető, Pávás sarok, Gyöngyös kút, Hargita, Sugófeje, Sinai, Rakotyáskő, Kecskévész, Disznyó kosár, Heveder bükk, Szénégető, Sugó karéja, Templom bükk, Magas bükk háta mege, Nagy Fenyéd és Gerendely szeg.

Felvétetett Zetelakán, 1864. október 26-án, a kivált-ságos zetelaki tanács által.

Szabó Gergely királybíró m. k.

Miklosy János jegyző

Márton Ferencz falusbíró s. k.

BÁKÓ MEGYE

további csíkszéki települései

(Függelék)

GYIMESBÜKK
(ÉS BÁLVÁNYOSPATAKA, GYIMES,
RAKOTTYÁSTELEP)
OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.
(Fol. Hung. 1114/13.)

[397r] Kimutatás Gyimes bükk közönségben a helyek megnevezésének, és azokat miért nevezik így – 1864. év szeptember 26-án.

1. Neve megnevezése. Gyimes bükkben napnyugutól Hidegség vize [folyik]. Ezt azért nevezik Hidegségnek, hogy hideg a vize.
2. Gyimes bükkben, határán, a Hidegség vizén alól van Felső Urodék, egy része pusztai mezős, és egy része erdős legelő. Ez azért nevezik Felső Urodéknak, hogy felül van orotás, az birtok legelő.
3. Az Also Urodék áll egészen fele kaszáló kertek és fele legelő erdős helyek. Ezt azért hívják Also Urodéknak, hogy alól van, és orodéknak azért, hogy orotásos havas.
4. Gyimes bükk határán alsó és felső Aranyas havasok, legelő egészen. Ezeket azért hívják Aranyasnak, hogy alján fényes arany színű kövek vannak.
5. Rakotyás havas, legelő része, és része kaszáló, része fenyves erdők borítják. Ezt azért nevezik Rakotyásnak, hogy ezelőtt száz évvel sok rakotya termett.
- [397v] 6. Gyimes bükk határán Bálványos, Nagy havas, legelő, fenyves más része, és része mezők. Ezt azért hívják Bálványosnak, hogy kőbálványok teremtek, Nagy havasnak azért, hogy nagy.
7. Gyimes bükk határán van Meleg havas nevű legelő, része mezős, része fenyves erdős magos havas. Ezt azért nevezik Meleg havasnak, hogy nyárban ottan melegebb van.
8. Gyimes bükk határán van Tolvajos nevű havas, magas helység, része mező, része fenyves erdős hely. Ezt azért nevezik Tolvajosnak, hogy ezelőtt sok tolvaj tartózkodtak ottan, és laktak is ez havasba.
9. Gyimes bükk határán van Gerendás havas, fenyves erdők borítják, és része mezős a hegyen, és az alján kaszáló kertek vannak. Ezt azért nevezik Gerendásnak, hogy amikor ottan tartózkodtak a tolvajok, a háziknak a gerendáját a falusi lakosok ottan rontották el, és ezért hívják Gerendásnak.
10. Gyimes bükk határán van Csülemer havas nevű hely, két rész mezős kaszáló, [egy] részen fenyves erdők borítsák. Ezt azért nevezik Csülemernek, hogy amikor a tolvajok ottan mentek, hogy elbúdotak, ottan megcsemereltek, és ezért hívják Csülemernek.
11. Gyimes bükk határán van Sántz patak, jön be éppen a Granitzba. Ezt azért nevezik Sántz pataknak, hogy nagyon mé[ly] sáncái vannak ásva.
- [398r] 12. Itten áll a Gyimes bükki császári-királyi Vámhivatal, Ganár kanz nevű hegy alatt. Ezt azért hívják Ganár kanznak, mert az végében a commen-

dások ottan gonárt loptak el, és ottan a commando házaknál megkapták, és ezért hívják Ganár kanznak.

13. Gyimes bükk határán van Sirato, kaszáló, orotásos hely a Granitz mellett, Moldo[vá]val határos. Ezt azért hívják Siratonak, hogy egy embert megvertek, és ottan sírtak, és ezért Siratónak hívják.

14. Gyimes bükkben a Granitz mellett van Lok utt nevű hely, kaszáló és erdős egy kevés. Ezt azért nevezik Lok uttnak, hogy egy ló bedöglött egy kútba, és ezért Lok uttnak hívják.

15. Gyimes bükkben van *Égettmező*, havas mezős hely, és része erdős legelő. Ezt azért hívják Égettmezőnek, hogy az száraz avar egy őszön mindenütt megégett vót, és ezért hívják Égettmezőnek.

16. Gyimes bükkben van *Hegyes havas*, legelő mezős hegy, része fenyves erdős. Ezt azért hívják Hegyes havasnak, hogy hegyes, magas havas hegy.

17. Gyimes bükk[ben van] Nimiti oldal, rút nagy meredek mérő, rút erdős hegy, legelő. Ezt azért hívják Nimitinek, hogy semminek sem jó, mely románul nuj bun den nimik, azért hívják Nimitinek.

18. Gyimes bükkben van Peltenis nevű havas, része erdős, része mező, kaszáló. Ezt azért hívják Peltinisnek, hogy termett sok vadcseresznye, románul peltenete, azért Peltinis.

[398v] 19. Gyimes bükkben Nimiti oldalán van egy nagy völgy, ezt hívják Nagy völgynek. Ezt azért hívják Nagy völgynek, hogy olyan nagy vö[l]gy ottan nincs, és ezért Nagy völgynek hívják.

20. Gyimes bükkben van Ádomás pataka folyóvíz. Ezt azért hívják Ádomás patakának, hogy az elődeink ezelőtt kétszáz évvel ottan vásározást tartottak, és ádomást ittak, ezt azért Ádomásnak hívják.

21. Gyimes bükkben van Czigán pataka, erős meredek közül folyó víz patak. Ezt azért hívják Czigán pataknak, hogy ezelőtt sok cigányok laktak ottan, és ezért Czigán patak.

22. Egres pataka, merőn mező, kaszáló, bokros hegy. Ezt azért hívják Egresnek, hogy sok egres terem, és ezért Egresnek hívják.

23. Gyimes bükkben Budaka nevű legelő havas, mezős, fenyőerdős. Ezt azért hívják Budakának, hogy régi időben ottan laktak Budaka vezetéknévű emberek, és azért Budakának hívják.

24. Gyimes bükkben Tokanyos nevű havas legelő, része mező, része erdő. Ezt azért hívják Tokanyosnak, hogy amikor a volántérok Moldovából elfuttak, ottan nyolc ökörből tokánt csinál[ta]tak volt, és azért Tokányosnak hívják.

[399r] 25. Gyimes bükkben van Allso és Felső Szlátina, részek mezős, részek erdős helyek. Ezeket azért hívják Szlátinának, hogy sok sár, bűdös szejké van, amely románul szlátina, és azért hívják Szlátinának.

26. Gyimes bükkben van Mihály szálása nevű havas legelő, mezős része, része fenyőerdős. Ezt azért hívják

Mihály szállásának, hogy mikor a vollontárok elfutak, egy Mihály nevű ottan megszállott volt, és azért Mihály szállásának híják.

27. Gyimes bükkben van *Tohavasa* havas regelő, része mező és része erdős. Ezt azért híják Tohavasnak, hogy a havas tetein van egy tó, és azért Tohavasának mondják.

28. Gyimes bükkben nevezetesebb folyóvizek a *Tatros vize*, aki nagyon sebesen megyen napkeletre. Ezt a

folyóvizet azért híják Tatrosnak, hogy minden[t] a nagy sebes menésiben elront.

29. Hogy ezen írt felvétel a gyimes bükki falubíróság által vett, s vétetett igazságoson, az úgy létiről kiadott Gyimes bükk, szeptember 26-án, 1864.

Nagy Josef bíró

Bilibok Andras

Berszán Janos notár

NEAMŢ MEGYE

további csíkszéki települései

(Függelék)

GYERGYÓBÉKÁS
(ÉS [ALMÁSMEZŐ, VALAMINT] GYERMÁN,
GYERGYÓDAMUK)
OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.
(Fol. Hung. 1114/13.)

[203r] Descrierea comunei Bicasu, a numirei și a
originei aceiași, care se află în scaunul Csik-Somlyo-
ului, oficiul procesual Tölgyes-ului.

Ad 1. Comuna Bicasu de cătră răsărit se otărește cu
principatul Moldovei – în tempu de fație (de la anul
1862) se țiene de scaunul Csik-Somlyo și de oficiul
procesual Tölgyes, în timpu absolutismului s-au
ținut de pretura (Bezirks-Amt) Gy[ergyó] Szent
Miklosului, prefectura Sz[ekely] Udvarhelului.

Ad 2. Comuna se numește în limba maternă Bicasu,
în limba maghiară *Békás*, în limba germană până
acuma numire nu au avut. Numirile acestia, precum
în scrisori, în acte oficiale, așa și în limba poporului
român și maghiar tot așa sunt cunoscute și așa se
numesc.

Comuna aciasta jace pe una vale, un deal și un pâreu,
anume pe Valea Bicasului, iară jumătate pe Dialu
Germanu și pe Parau Criminisului, vatra comunei
este foarte lătită, fiind casele una de alta foarte
îndepărtate.

Satul întreg se împarte în cuturi (cantone) [203v]:

1. Vatra comunității, 2. Cutu Germanului, 3. Cutu
Domucului, 4. Cutu Criminisului (sau Parau Cse-
perenilor),

fiindcă aici locuște familia Csepes, 5. Cutu Chi-
sirigului (Küszürükő patak) lângă otaru Moldovei.

Cuturile acestea ceva numire însemnate nu au,
fiindcă numai în comună sunt cunoscute, afară de
locul Kisirigu (Küszürükő patak) unde este Oficiul
de rastel și de trecere în Moldova.

Locuitori acestia comuni sunt cu toți numai
români.

Ad 3. Aciastă comună de la urdirea și originea ei până
astădi tot acestia numiri au portat și poartă.

Ad 4. Despre originea și de la originea comunități
acte în scris autentice nu sunt, fără numai dein auzit
de la părinți și protopărinți nostri scim cumcă de
la înființarea și urdirea comunei până în timpul de
fație se numără ca la 200 ani.

Locul acesta înainte de venirea locuitorului celui
deintâi au fost desert, muntos, și tot cuprinsu lui cu
păduri foarte mari.

Ad 5. Despre înpopulare ne este cunoscut că cel
întâi locuitoriu, carele s-au așădiat pe locul acesta,
s-au numit Juonu Csepes, venit dein Fogarasiu în
Transilvania, unde și adi se află încă mulți următori
de-ai dânsului. Curând după acesta au venit [204r]
Dumitru Dandu dein Voslabu, un sat românesc
lângă Gyergyó Szent Miklos. Cel deintâie numit

locuitoriu s-au ocupat cu economia de oi, iară ce-
lălalt cu vânătorie și pescuitu. Familiile acestia și
astădi sunt cele mai lățite în satul nostru.

După acestia au venit mai târziu și alte familii, parte
dein Transilvania, parte dein Moldova, proprietarilor
de pământ, carii aflând loc de pășunit pentru vite,
apă și pădure pe lângă plătirea unei tapse foarte
puțină proprietarilor de munți, făcându-și colibi
pentru sine și grașduri pentru vitele lor, s-au așădiat
pe acest loc.

Înmulțindu-se mai târziu locuitori acei cari au venit
dein toate părțile Transilvaniei și a Moldovei, au
început a curăți pădure și a-și face locuri de câmp.

Ad 6. Comuna aciasta a căpătat numirea sua de la
apa Bicasu în care se află o mulțime de petri, așa
numite bicasu.

Apa aceasta curge lângă sat și desparte comuna Bicasu
de comuna vecină Domucu și mai la vale trece în
Moldova.

Numirea munților:

Munții în otarul Bicasului sunt:

a. Muntele Gyilcosu (Gyilkos) jace de la vatra
comunei cătră amiadiu spre apus.

b. Suhardu (Kupás Szühard) jace de la vatra comunei
cătră apus.

c. Munticelu jace de la vatra comunei cătră miadiă-
noapte.

d. Criminisu (Kiminyes) jace de la vatra comunei
cătră miadiănoapte.

[204v] e. Surducu (Szurduk) jace de la vatra comunei
cătră amiadiădi.

f. Arsitia (Arsitza) jace de la vatra comunei cătră
amiadiădi.

Numirea lacurilor:

a. Lacu Petri Rosi (Vereskőtó) – acest lac trage foarte
luare aminte asupra sua, după ce în anu 1835 s-au
escat prin versare de ploi, fiind în apropiere, doi
munți, dein muntele Gyilkos o parte surupându-să
cu totul în vale, unde era mai nainte matca apei, prin
suruparea aceasta înmulțindu-să ca de 8 stângini în
sus valea, așa apa cercându-și locul seu de mai nainte,
lacul acesta au început a se sui și, făcându-și acolo
loc, se[-a]u escat lacu acesta dein carele altmintrelea
acuma atâta apă curge, cât și întră.

Numirea vârilor:

a. Bicasu, de la care a primit comuna numirea, curge
peste otaru Transilvaniei pe la Chüszürigu și se scură
în apa Bistritia la Moldova.

b. Valea Domucului și liea originea ei dein Muntele
Lungu (Hoszuhavós) și curge în Bicasu.

Numirea pâraelor:

a. Parau Arsitii (Lepényes) și trage originea dein
Muntele Lungu și curge în Bicasu.

b. Parau Germanului și trage originea dein Muntele
Germanu și curge în Bicasu.

c. Parau Criminisiului ș trage originea dein muntele Criminisiu și curge în Bicasu.

[205r] Munții sunt însemnați, servesc parte ca loc de pășiune, parte de arat și fănațiu și așa afară de acestea încă se mai află următoarele locuri:

a. Copasiurile (Kopas[z]), loc de pășiune.

b. Laposiu (Lapos), loc de fănațiu.

Precum acestea doao locuri aici însemnate, așa și munții însemnați sunt în apropierea comunei Bicasu, însă ca proprietate se țin de opidu Gyergyó Szent Miklós și locuitori dein Bicasu sunt în proprietatea acelora numai ca usufructuari.

Bicasu, în 8 octobrie 1864.

+ Nicolae Nandaricu jude

+ Vasilie Balanu

+ Gavrilă Tofolanu jurați

prin Jósif Radu notariu

Michail Teslua preot local

GYERGYÓDAMUK

(ÉS IVÁNYOS, TIKOS)

OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.

(Fol. Hung. 1114/13.)

[348r] Descriere comunei Domucu, a numirei și a originii aceiași carea se află în scaunul Csik Somlyóului, oficiolatul procesuale Tölgyes-ului.

Ad 1. Comuna Domucu de cătră răsărit se otăresce cu principatul Moldovei, în timpul de fațiă (de la anul 1862) se țiene de Scaunul Csik Somlyó și de oficiolatul procesuale Tölgyes, în timpu absolutismului s-au ținut de pretura (Bezirks-Amt) Gyergyó Szent Miklós-ului, prefectura Sz[ekely] Udvarheiu.

Ad 2. Numirea comunei este în limba maternă Domucu, în limba maghiară *Damuk*, în limba germană până acum numiri alte nu au avut.

Numirile acestia, precum în scrisori, în acte oficioase, așa și în limba poporului român și maghiar tot așa sunt cunoscute, și așa se numesc.

Comuna aceasta jace pe o vale și doao pârae, adecă pe Valea Domucului, Parau Joanesului și Parau Ticosului. Vatra comunei se întinde o milă de păment, fiindcă casele locuitorilor [348v], carii numeră numai 251 de numere, sunt foarte depărtate una de alta. Satul întreg se împarte în 3 cuturi (cantoane). 1. Vatra comunității, 2. Parau Joanesului, 3. Parau Ticosului, acesta este lângă otaru Moldovei – acestia 3 cuturi laolaltă fac comuna întreagă și nu au nicio numire însemnabile, fără numai în comună sunt cunoscute. Locuitori acestia comuni sunt cu toți numai români, afară de 3 săcui carii s-au alipit aicea numai de 2 ani.

Ad 3. Comuna aciasta de la urdirea și originea ei până aztedi tot acestia numiri au purtat și poartă.

Ad 4. Despre origine și de la originea comunități acte în scris autentice nu avem, fără dein tradiție și spusele bătrânilor, a părinților și a protopărinților noștri – se dice că de la înfințierea și urdirea comunei până în present ar fi ca la 200 ani. Locul acesta au fost înainte de înpopulare deșert, nelocuit, muntos, cu păduri mari cuprins.

Ad 5. Despre inpopulare ne este de la părinți noștri cunoscut, ca întâiu locuitoriu, carele s-au așediat în locul acesta, au fost Gavrilă Girbea, din comuna Palosu [349r] în Transilvania, și Juonu Gaina, venit dein Tiara Romanésca, aceștia locuitori amândoi dein început vineau pe locurile acestea numai vara, cu oile la pășiunit, și spre toamnă se reîntoarce iareși la locul nascerii lor, de iernat. După mai mulți ani, vedind cumcă economia de vite pe munți aceștia le succede foarte bine, s-au așediat cu totul aicea, făcându-și bordee de locuit în păment și grașduri de lemn pentru vitele lor. Mai târziu au venit și alte familii, parte dein Transilvania, parte dein Romania, și așa sporindu-să locuitori, au început a curăți pădure, a face locuri folositoare și case cuviincioase de locuit.

Ad 6. Comuna aceasta au căpătat numirea sua de la cei deintâi doi locuitori a denși, adecă de la Gavrilă Girbea sau Gerbaua și de la Juonu Gaina. Aceștia, când au descălecat aicea, s-au așediat pe pămentul comunei Csik Szent Domocos și, neștiind vorbi limba maghiară, în loc de a dice că locuiesc pe pămentul satului Csik Szent Domokos, se respicau numai cu cuventul „locuim pe pămentul Domucului” și așa comuna, precum s-au pomenit mai sus, au remas de atunci până adi cu numirea Domucu.

Numirea munților.

Munții în otarul Domucului sunt:

[349v] a. Muntele Lungu (Hoszuhas), de la vatra comunei cătră răsărit spre amiadiădii.

b. Gotcanu (Pavas), de la vatra comunei cătră răsărit spre amiadiădii.

c. Gimilcinisiu (Gyümölcses), de la vatra comunei cătră resărit spre amiadiădii.

d. Batiu (Kis bérsz), de la vatra comunei cătră răsărit.

e. Cipchiesiu (Csipkés), de la vatra comunei cătră răsărit spre amiadiănoapte.

Numirea lacurilor:

Lacuri nu sunt.

Numirea vălilor:

a. Valé Domucului isvorește dein Muntele Lungu (Hoszuhas), curge pe lângă marginea satului și se bagă în apa Bicasu.

Numirea pâraelor:

a. *Parau Joanesiului* ș trage originea de la muntele Cipchiesiu și curge în Valea Domucului.

b. *Parau Ticosiului* ș trage originea dein Fundu Joanesiului, curge în apa Bicasului și este totodată otaru între Transilvania și Moldova.

Numirea locurilor de pășune, fânașiu și de arat:
[350r] Alte locuri de pășune, afară de acelea carii
s-au numerat până acum, nu se află.
Domucu, în 8 octombrie 1864.

Michail Teslua preot local
+ Nitze Puntie jude
+ Nicolae Gaina
+ Toader Florea jurați
prin Jósif Radu notariu

GYERGYÓZSEDÁNPATAK
OSzK Kézirattára, F1/3814/A. 16. mft.
(Fol. Hung. 1114/13.)

[441r] Descrierea comunei Valea Jidanului, a numirei și a originii aceșii carea se află în scaunul Csik Somlyo-ului, oficiolatul procesuale a Tölgyes-ului.

Ad 1. Comuna Valé Jidanului de cătră răsărit se otăresce cu principatul Moldovei, în timpul de fație (de la anul 1862) se țiene de scaunul Csik Somlyó și de oficiolatul procesuale Tölgyes, în timpul absolutismului s-au ținut de pretura (Bezirks Amt) Gyergyó Szent Miklosului, prefectura Sz[ekely] Udvarheului.

Ad 2. Numirea comunei este în limba maternă Valé Jidanului, în limba maghiară *Zsedánpatak*, în limba germană până acum numire nu au avut.

Numirile acestea, precum în scrisori, în acte oficiale, așa și în limba poporului român și maghiar tot așa sunt cunoscute și așa se numesc.

Comuna aceasta jace pe doao văli, anume pe Valé Jidanului și pe Valé Bistri. [441v] Vatra comunei este foarte lătită, fiind casele în foarte mare îndepărtare una de alta. Satul întreg se împarte în 5 cuturi (cantoane): 1. Vatra comunității, 2. Cutu Bistri, 3. Parau Tosorogului, 4. Parau Telecului, 5. Parau Fundói.

Acestea 5 cuturi laolaltă fac comuna întreagă, cuturile acestea nu au ceva numiri însemnabile, fără numai în comună sunt cunoscute.

Locuitori acestia comuni sunt cu toți numai români.

Ad 3. Comuna aceasta de la urdirea și originea ei până astăzi tot acestea numiri au purtat și poartă.

Ad 4. Despre originea și de la originea comunități acte în scris autentice nu avem, fără dein tradiție și spusul bătrânilor, care le-am moștenit dein părinți și protopărinți noștri, de la înființarea și urdirea comunei până în prezent se numera ca la 140-150 ani.

Înainte de a fi locu acesta inpopulat, au fost numai loc deșert nelocuit și muntos cu păduri mari prein înpregiur.

Ad 5. Despre înpopulare atât ne este cunoscut că întâiu locuitoriu, carele s-au așezat în locul acesta,

au fost Juonu Bordea, carele a venit deinlountrul Transilvaniei și, fiind vânătoriu mare, s-au [442r] făcut bordeu în păment, de unde s-au și numit Bordea. Tot cam pe atunci au venit Gavrița Cășcanu, famili de acestea și astăzi sunt foarte lățite în satu noastră.

După acestia au venit mai terdiu și alte familii, parte dein Transilvania, parte dein Moldova, carii aflând loc de pășiunit pentru vite, apă bună și păduri, s-au așezat aicea și au format satul de astăzi. Mai târziu sporindu-se locuitori pe acestea locuri așezați, au început a curăți pădurea și a-și face loc de câmp.

Ad 6. Comuna aceasta au căpătat numirea sua de la Muntele Jidanu de sub a căruia poale curge apa în Valé Jidanului, iar muntele au primit numirea aceasta de la nișcari jidani (ovrei) carii odinioară, fiind de undeva de frică pribegit, s-au fost așezat pe un timp pe acest munte, făcându-și acolo bordeu a căroră ruini și acum se ved.

După reîntoarcerea înderept a jidanilor (ovreilor), muntele s-au numit Jidanu, de unde apoi magyari încă au numit comuna Zsedánpatak.

Despre această numire alte date în scris și mai autentice nu se află.

Numirea munților:

Munții în otarul Valei Jidanului sunt:

a. Muntele Jidanu (Zsedán), jace de la [442v] vatra comunei cătră apus.

b. Ascutitu (Hegyes), jace de la vatra comunei cătră sfințit spre amiadiănoapte.

c. Capra, jace de la vatra comunei cătră amiadiănoapte.

d. Frontile (Gazrez), jace de la vatra comunei cătră amiadiănoapte.

e. *Fagetu*, jace de la vatra comunei cătră amiadiădi

f. *Telecu*, jace de la vatra comunei cătră amiadiădi spre sfințit.

Numirea lacurilor:

Lacuri nu sunt.

Numirea vârilor:

a. Valea Jidanului, de la carea au primit numire comuna, curge în apa Bicasului.

b. Valea Bistri, curge prin o parte de sat și se bagă în Valea Jidanului.

c. *Valea Stini*, și liea originea ei dein muntele Ascutitu (Hegyes) și curge în Valea Jidanului.

Numirea pâraelor:

a. *Parau Tosorogului*, și trage originea dein Muntele Tosorogului, curge în Valé Jidanului.

b. *Parau Fundoi*, și trage originea dein cutu numit Fundói, curge în Valé Jidanului.

c. *Parau Căpri*, și trage originea de la muntele Capra, curge în Valé Jidanului.

d. *Parau mineralu* (Borvizului), și trage originea de la isvorul mineral unde iese apa minerală de care se

folosește comuna întreagă, curge în Valea Jidanului. Acest izvor de apă minerală este destul de bogat de apă și are apa foarte cu bun [443r] gust, însă până acuma foarte puțin au fost curată și prin pricepători de lucru niciodată analizată.

Numirea locurilor de pășiune, fânașiu și de arat, afară de acelea care s-au numerat până acum între munți:

a. *Balasiu* (Balás), loc de pășiune.

b. *Picioru Tablei* (Táblasarok), loc de pășiune.

c. *Chicirea* (Kicsire), loc de pășiune.

d. *Fatiale Ascutitulu* (Higyesiului), loc de fânașiu, de arat și de pășiune.

Locurile de arat și de fânașiu, precum și de pășiunit, ce mai mare parte se află pe munții carii mai în sus sub numirea munților i-am însemnat.

Observațiune:

În otaru comunei acestia, în capu satului de sus de cătră sfințit se află *Sgiabu cu gaura* în Muntele Tosorogului, unde se află un labirint în care se află

multe găuri mari în formă de odai, precum păreții, așa pavinunt și acoperișul acelora formă de odăi sunt tot în piatră scobite, ca cum ar fi artificioase lucrate. Aceia, carii au umblat în acest labirint, spun că astfeliu de încăperi aici sunt foarte multe și în mare estindere, însă dânși numai până acolo au umblat până unde le-au adiuns lumina și semnele [443v] cu care au însemnat drumu lor.

Întru toată privinția un loc care măritează luarea aminte a scrutătorilor de natură. Tot aceea, carii au umblat prin locul acela, spun că se află un os de un cap de animal foarte mare.

Valea Jidanului, în octobrie 1864.

Mihail Teslua preot local
+ Toader Czepes Baleu jude
+ Giorge Tofolanu
+ Simion Csukanu jurați
prin Jósif Radu notariu

MUTATÓK

HELYMEGJELÖLÉSEK ÉS SZEMÉLYNEVEK MUTATÓJA

- Aba vár 209
Abafi (Apafi Mihály, I.) fejedelem 55
 Abás erdeje 17
 Abásfalva (l. még Homorod Abásfalva) 17, 117, 121
 Abásfalva felé forduló határ 117
 Aboj 142
Abos András 52
Abos Josef választmány 48
Abos Máté 47
Abos Mojses választmány 48
Ábrahám Antal 52
Ábrahám János bíró 52
 Ábrahám oldala magossa 107
 Ábrahámfalva (Ábránfalva) 17, 89, 175
 Ábrahánfalva (Ábránfalva) 40
Ábrahámné 40
 Ábrahámné pataka 40
 Ábrahánfalva (Ábrámfalva) 122
 Abrakos csorgója 219
 Ábrám tanyája 120
 Ábrámfalva (Ábrámfalva) 132, 206
 Ábrámfalva (l. még Ábrahámfalva, Ábrahámfalva, Ábrahánfalva, Ábrahánfalva, Ábrámfalva, Ábránfalva) 90, 169
 Ábrámfalvi patak 169
Ábrán család 17
 Ábrán nyire 210
 Ábrán tava 152
 Ábránfalva (Ábrámfalva) 5, 17
 Ádám földje 97
Ádámok 81
 Ádámok völgye 81
 Adományszék kuttya 144
 Adomás kuttya 214
 Ádomos pataka 223
 Adorján 172
 Ág köze 52
 Ág vágás 31, 215
 Ágas havas 65
 Agaskő alya 100
 Agaskő teteje 100
 Ágosbük 59
 Agozat 92
 Ágy pataka 196
 Agyag áso 88
 Agyagas 23, 129, 148, 158, 194–195
 Agyagas domb 169
 Agyagas Ur 206
 Agyagásdo 53, 81
 Agyagasdomb 210
 Agyagasi temetőkert 22
 Agyagfalva 17–18, 42, 87, 151, 155, 176, 182
 Agyaghát 101
 Agyagos 118, 207
 Agyagos utca 97
 Agyagosszer 181
 Agyha (Atyha) 169
 Ágyi magyaró oldala 139
 Ajnád (l. még Ajnád falva) 71–74
 Ajnád falva (Ajnád) 73
 Ajnádba fel és lejáró ut 71
 Akadán utya 103
 Akadán utya tartománya 103
 Akasztó 143
 Akasztó domb 186, 203
 Akasztó hegy 73, 131, 213
 Akasztó hegy alya 88
 Akasztódomb teteje 139
 Akasztófa 169, 179
 Akasztófa 36, 110
 Akasztófa allya 96
 Akasztófa bérce és oldala 145
 Akasztófa bértze 169
 Akasztófa domb 95
 Akasztófa helysége 89
 Akasztófa láb 78
 Akasztófa sarka 139
 Akasztófa teteje 18
 Akasztófánál 118, 171
 Akasztóhegy 88, 131
 Akasztóhegy alja 213
 Akasztóhegy homloka 213
 Akasztóhegy teteje 213
 Akasztónyak 156
 Akasztót szeg 67
 Aklos 47
 Aklos bérce 47
 Al Csik (Alcsík) 77
 Al Siménfalva (Siménfalva) 152, 187
 Al Siményfalva (Siménfalva) 216
 Al Sofalva (Alsósófalva) 25, 169
 Al Sófalva (Alsósófalva) 19, 20, 22–23, 26
 Al Tögyes 169
 Aladár 79
 Alájáró Lopágy 170
 Alámenő 212
 Alant áll 79
Alárd 160
 Alárd erdeje 160
 Alárd erdő 42
 Alaság 202
 Alba 127, 171, 186
 Alba feje 128
 Alba felé forduló határ 127
 Alba folyója 171
 Alba loka és lába 171
 Alba pataka 127–128, 152
 Alba vize 172
Albert János bíró 71
Albertek 93, 166
 Albia 109
 Albispaták 175
 Album pataka 127
 Albük 167, 172
 Alcsik (l. még Al Csík) 46, 48, 50, 58, 64–68, 84–85
 Alcsik szék (Alcsikszék) 86, 142, 146, 208
 Alcsik kerülete 46
 Alcsikszék (l. még Alcsik szék,) 43, 48, 70, 86, 142, 146, 208
 Áldomás havas 202
 Áldomás mejjéke 214
 Alfalu (Gyergyóalfalu) 100–101, 105–106, 110, 165, 175
 Alfaluba vezető utca 107
 Alfalva (Gyergyóalfalu) 25, 101, 104, 107–108
 Alfalvi veres ér 102
 All siménfalva (Siménfalva) 152
 All tiz 71
 Allso Szlátina 223
 Allso verőfény 152, 194
 Alma réti pataka 172
 Alma völgye 148
 Almadobbja 182
 Almás 19
 Almás (Homoródalmás) 96, 117–122, 131, 138
 Almás bük 138
 Almás feje 120
 Almás oldala 119
 Almás pataka 118–119

- Almás rét 96
 Almásfalva 117
Almási Mihály superintendens 30
 Almási vész 121
 Almásmező 227
 Almáspatak 117
 Almásrétt 18
Álmus (Álmos vezér) 21
 Alsó Arannas havas 223
 Also Árnyék 48
 Also Árpatak 119
 Alsó Ballé melyéke 207
 Alsó Berek 153
 Also Boldogasszony falva
 (Alsóbaldogfalva) 182
 Alsó Boldogasszony falva
 (Alsóbaldogfalva) 208
 Also Boldogasszonyfalva
 (Alsóbaldogfalva) 18–19
 Alsó Csere tető 133
 Also Diend 206
 Also Dobo 177
 Also erdő 67
 Alsó erdő alja 66
 Also Fácza 108
 Also fenek 102
 Alsó Fenyés 68
 Also Ferde 171
 Also forduló 83
 Also forduló 51, 84, 162, 195,
 198
 Alsó forduló 60, 101, 164, 192
 Also forduló Putorne 162
 Also füzek 26
 Also Görgös 142
 Also gyergyán 56
 Alsó hágo 56
 Alsó harap völgye 123
 Also Haromtető 24
 Alsó határ 25, 40, 96, 136, 147,
 197
 Also hegy eleje 207
 Also Heveder 88
 Also Hodgya 116
 Alsó Hojszaj 219
 Also Hoszú 60
 Also kánászo 210
 Also kerthajlat 107
 Also kétut köze 102
 Also láb 206
 Also Les hegy 96
 Also lok 43, 143, 195
 Alsó malom uttza 190
 Also Margit völgy 170
 Also Merke 120
 Alsó mézspataka folyója 122
 Alsó mező 66
 Alsó mezők 82
 Also Motsár 108
 Alsó nagy mező 68
 Also nyíl 145
 Alsó Nyír 205
 Also nyír kert 103
 Alsó oldal 36
 Also Olt hegye 52
 Also Orodék 223
 Also patak 87
 Alsó piatz 189
 Also rét 59, 199
 Alsó rét 66, 68, 149
 Also rétt 115
 Also Sáros patak 145
 Also sás 137, 154
 Also sás aszo 52
 Also Siménfalva (Siménfalva)
 170, 173
 Alsó Siményfalva (Siménfalva)
 127
 Also Sofalva (Alsósófalva) 21,
 145
 Alsó Sófalva (Alsósófalva) 28, 33,
 35
 Also Sófalvi hegy 102
 Also Sóófalva (Alsósófalva) 102
 Alsó Sugás 72
 Also Szállapos 107
 Also Szalok 132
 Also szeg 18
 Alsó Szénás szeg 137
 Also Szent Miklos felé forduló 47
 Also Szents pataka 172
 Also szer 22
 Alsó Szombatfalva
 (Alsószombatfalva) 198
 Also Szöllő 171
 Also Szöllő kertek 180
 Alsó Tekenyő 170
 Alsó tető 98
 Also Touttza 189
 Alsó utca 139
 Also Vár uttza 189
 Also várptak 103
 Also vész 56, 110
 Also Voláj 143
 Also völgy 143
 Also Zsákalya 19
 Alsóbaldogfalva (l. még Also
 Boldogasszony falva, Alsó
 Boldogasszonyfalva, Also
 Boldogasszonyfalva) 18
 Alsófalva (Alsósófalva) 20, 23, 26
 Alsofejér mart lábja 77
 Alsóhavas lábja 164
 Alsólok 18
 Also márk utja 106
 Also motsár lábja 77
 Also rez 81
 Alsósófalva (l. még Al Sofalva,
 Al Sófalva, Also Sofalva,
 Alsó Sófalva, Also Sóófalva,
 Alsofalva, Alsözeg, Sofalva (?),
 Sófalva, vö. Sófalva, két) 19
 Alsószombatfalva l. Alsó
 Szombatfalva
 Alsözeg 18, 28–29, 48, 69, 94,
 134, 136, 170, 182, 215, 218
 Alsözeg (Alsósófalva) 20
 Alsözeg tízes 49, 63, 65–67, 69,
 80, 84, 86, 131, 208
 Alsözeg utca 26, 152, 171, 179,
 217
 Alsözegi kert 209
 Alsözegi ut 212
 Alsözegi utra lemenő dűlő 212
 Által 60, 93, 116
 Általfekvő 106, 213
 Általjáró 148
 Általmenő 49
 Altiz 63
 Altíz (Kászonalaltíz) 133–134,
 156–157
 Altizes 46
 Alunisiu Mare 37
 Alunisiu Mic 37
 Alvég (vö. Tusnádfürdő) 143,
 147
 Ambarus borozdája 207
Ambrus család 58, 64
Ambrus János bíró 136
 Ambrus kölese 153
 Ambrus mezeje 103
Ambrus Péter esküdt 113
 Ambrus utca 152
 Ambrusé kutya 142
Ambrusok 93, 141
 Ambrusok révje 102
 Ambrusok utya köre 103
 Andorné 59, 62
András Antal választmány 77
 András falva (Oláhandrásfalva)
 115
András Mihály bíró 80
András Mihály esküdt 157
András Mihálynő dombja 216
 Andréka 88

- Angyalosi család* 147
 Angyélika havassa 67
 Angyos 148
 Antafi 140
Antal 129, 210
 Antal 129
Antal Dani esküdt 76
Antal familia 113
Antal Ferentz esküdt
     (csikmadarasi) 57
Antal Ferentz esküdt
     (gyimesközáplok) 114
Antal Ignác jegyző 87
Antal József esküdt 113
 Antal kutja 169
 Antal mezeje 69, 106
 Antal pataka (Antalokpataka)
     113
Antal Péter 75
 Antal teleke 210
Antalfy János püspök 71
Antalfi család 140
 Antali ajja 169
 Antalok pataka (Antalokpataka)
     75
 Antalokpataka (l. még Antal
     pataka, Antalok pataka) 71,
     113
 Antos 95
 Anyatemplom (kászoni) 156
 Apa Bicasu (Nagy-Békás) 227–
     228
 Apa Bicasului (Nagy-Békás) 229
 Apa Bistriciorei (Kis-Beszterce)
     105
 Apa Bistritia (Beszterce) 227
 Apa havassa 202
 Apa Muresiului (Maros) 111
Apafi Mihály, I. 28
Apafi Mihály, II. 28
Apafi Mihály fejedelem (l. még
     Abafi, A. M., I.) 27–28, 55,
     62, 190
Apor Andrásné 146
 Apro áj 138
 Apro osztály 128
 Aprod oldal 186
 Aprod osztás 167
 Arabia 147
 Aracs 51
 Aracs völgy 60
 Aragy Lik 114
 Aránbükk 163
 Arany ásás 65
 Arany heggy 210
 Aranyas bértz 180
 Aranyas domb 157
 Aranyas kut 170, 172, 186
 Aranyas mart 203
 Aranyas oldal 118
 Aranyas patak 121, 164
 Aranyás sorok 108
 Aranyas to 85
 Aranyas vér bérce 170
 Aranyasdo 151
 Aranyász gödre 103
 Aranyász patak feje 104
 Aranyász sorka 109
 Aranyászpatak 103–104
 Arannyas ásás 92
 Arannyás szere 45
 Aranyos 141
 Aranyos havas 223
 Aranyos kút 121
 Aranyos parlag 204
 Aranyos patak 121
 Aranyos patak oldala 122
 Aranyos pusztája 86
 Arats pataka 60
 Arcsó 30
 Arcsóra 33
 Areopolis 188
 Árkosbük 108
 Árménia 107
 Árnyék 48, 57, 94, 118, 152, 203
 Árnyék aszó 124
 Árnyék bérce 34
 Árnyék bük 166
 Árnyék cseréje 166
 Árnyék föld 215
 Árnyék oldala 34
 Árnyék pataka 34
 Árnyék utja 79
 Árok 102, 144, 212
 Árok hidja 101
 Árok köze 101, 151
 Árok töltése tartománya 104
 Árpá föld 120
Árpád 33, 52, 60, 196
 Árpás szeg 171
 Árpásza 119
 Arsita iutesiu 105
 Arsitia 168, 227
 Arsitza 227
 Ártso tartománya 141
 Artson 141
 Arvad 36
 Árvád 175
 Árvák telke 167
 Árvát falva 27
 Árvátfalva 26, 166, 192–193,
     195
 Ascutitu 229
 Ásot ut 170
 Ásott ut 102
 Ásott út allja 36
 Ásott út teteje 36
 Astut 202
 Aszalo 146
 Aszalókert 78
 Aszalvány 69, 86, 91, 119, 133,
     145, 219
 Aszalvány alja 119
 Aszalvány heggy 119
 Aszalvány teteje 69
 Aszalvány tető 133
 Aszo 44
 Aszo pataka 44
 Aszod bütüje 88
 Aszod patak 88
 Aszod pataka 108
 Aszon kertye 104
 Aszony erdeje 180
 Asszony földjei 101
 Asztagkő 79
 Asztagláb 134
 Asztagos 98
 Asztagos düllő 97
 Asztagos kert 72
 Asztagos pataka 98
 Asztal kő 121
Asztalos család 198
Asztalos Lajos 198
 Átal 87, 90, 96, 98, 134
 Átal út 98
 Atalag nyire 64
 Atalag nyire égése 64
 Átalmenő 80
Atila (Atilla király) 135
Atilla király (l. még Atila, Attila,
     Etele, Ételle) 21, 33, 174, 188,
     190
 Atilla uttza 190
Attila (Atilla király) 33
 Atyha (l. még Agyha) 20, 23,
     27–36, 91–92, 98–99, 141,
     145, 184
Atyhai, P[ater]. (l. még Péter
     István) 30, 32–33
 Avaros 38, 140
 Avas 45, 94, 98, 116, 118, 131,
     177
 Avas oldal 38, 158, 181
 Avas pataka 144
 Avas Tamás 210

Avas tető 158
 Avaskert 186
 Avaspatak 73
 Avastető 210
 Áztató kert 86
B. Zs. (atyhai) 35
 Bába 208
 Bába völgye 38, 186
 Bábasza hát 81
 Bábasza oldala 81
 Bábasza pataka 81
Bach miniszter 197
 Baczka 80
Bács János esküdt 45
 Bagjod 47, 65
 Bagjos 40, 90, 167
 Bagjos völgy 155
 Baglyos árka 140
 Bagotzkő 57
 Bagoz lik 216
 Bagzi, 164
 Bagzos 165, 184, 207
 Bagzos láb 71
 Bágy 36, 124, 147–148, 169, 175, 182, 206
 Bágyi hegy 147, 206
 Bágyi patak 167
 Bágyi utja 148
 Bágyi vár 17, 124, 147–148, 205–206
 Bágyi vár hegy 148
 Bágyi várhegy 169, 207
 Baia la Pereul Paltinului 105
 Baile 150
 Bajkok mezeje 88
 Bajok patak 49
Bak familia 134
 Bak szakál 45
 Baka 106
 Bakács 132
 Bakjas domb 170
Bakk család 66
 Bakmáj 156
 Bakmáj pataka 156
 Baknya 181
 Baknya hegy 200
 Baknyuzó 90, 98
Bako 17, 179
 Bako 17
Bako Agoston bíró 51
 Bako ajja 169
 Bakó alja 68
Bako Dávid 51
 Bako foka 101
Bako Joseff üdösbik, esküdt 51

Bakó kert 139
 Bákó megye 55, 201, 221
 Bako padgya 179
Bako Péter 62
 Bako torka 17
 Bakonya 38, 45
 Bakos völgy 169
 Bakos völgy kutya 169
 Baksa fű 95
 Baksásza 118
 Bakszeg 96
 Bakta mejéke 102
 Bakta mezeje 102
 Bakta nyire 102
 Bakta pataka 102
 Bakta sorka 82
 Bakta tartomány 106
 Bakta töve 102
 Bakvesze 149
Bala 72
 Baladé 152
 Baladé kert 152
Balamber 107, 135, 204
 Balán (Balánbánya) 36–37
 Balán hatya 64
 Balánbánya (l. még Balán, Csík Szent Domokosi Rézbánya, Szent Domokosi Rézbánya) 36–37, 63, 175
Balanu, Vasilie, jurat 228
Balás 98
 Balás 229
Balás (fiktív személy) 198
Balás Antal pátentális káplár 52
 Balás árka 87
Balás Elek bíró 107
Balás Ignác jegyző 157
Balás János falusbíró 45
Balás Joseff falusbíró 27
 Balás keresztje 35
 Balás kosára 164
 Balás kutya 132
 Balás mezejek 169
 Balás mocsara 53
 Balás mocsára kútya 53
 Balás patak 204
 Balás pataka 108
 Balás sorka 108
Balási János jegyző 183
 Balasiu 229
Baláska Imre és János 74
 Balasko teteje 73
Balások 157
Balassa Menyhárt 190
 Balász sorka 146

Balázs 205
Balázs Ferencz 28
 Balázs kertye 205–207
 Balázs Kosza réve 104
 Balázs orotványa 98
 Balázs pataka 103
 Balázs tava 205, 207
 Balázs telke 207
 Balázsfalva 26, 165
 Balé hágoja 210
 Balé patakába 210
 Balé vize 210
 Balgaszo 152
Bálint család 41, 130, 198
 Bálint erdeje 130
 Bálint hidgya 215
Bálint István jegyző 147
Bálint Josef falusbíró 207
Bálint Jóseff tanító 26
Bálint Lókás 188
 Bálint Minya mezeje 170
 Bálint Péteré 146
 Bálint uta 108
 Bálint völgye 132
 Bálintdemeter vesze 204
Bálintok 93, 198
 Bálintok utzája 204
Balla 79
Balla Balás 53
Balla kert 43
 Balla völgye utya 72
 Ballád 79
Ballák 93
 Ballangos vápa 108
 Bállé pataka 207
Balló család 66
Balo család 154
 Balo pataka 103
 Balo szilvája alja 154
 Balo utya 103
Balog 180
Balog András választmány 48
 Balog aszo 128, 171
 Balog aszo mege 171
 Balog aszo oldala 171
 Balog aszo teteje 171
Balog Győr tova 216
 Balog hegy 102
Balog Ignácz jegyző 48
 Balog sáss 57
Balogok 141
 Balokor reze 64
 Bálványos 114, 157
 Bálványos (vö. Bálványospataka) 223

- Bálványos pataka
(vö. Bálványospataka) 56
Bálványospataka (vö. Bálványos,
Bálványos pataka) 55, 223
Bán család 183
Bán familia 19
Bán hegye 183
Bán kutja 101
Bán kutja tartománya 101
Banatus 69
Bancu, Gavrilu, ales comunal 112
Bánd 114
Bánd pataka 75, 114
Bándi pataka 75
Bándi András, zetelaki 218
Bándi család 75
Bánék aja 19
Bánfalva (Csíkbánkfalva) 46
Bánffi György, gróf, gubernátor 21
Bank ős név (?) 156
Bank völgye 156
Bánkfalva 46, 59–60, 64–66, 71
Bantaja 63
Bántava 125
Bantuva 167
Bánya 64, 66
Bánya köze 132
Bánya oldala 148
Bánya pataka 57, 66–67
Bánya tető 52
Bánya vége 88
Bányabüke oldal 88
Bányász 147, 208
Bányász szállása 102
Bányász utca 107
Bányi hegye 72
Bányi Mihály 72
Bara 72
Barabás család 39, 198
Barabás Györgynő aja 169
Barabás István 138
Barabás István jegyző 131
Barabás Máté 47
Barabás szállása 137
Barabás telek 202
Barabás utza 39
Barabások 198
Barackos 59
Barackospatak (vö. Baraczkos
pataka) 113
Baraczkos 59
Baraczkos havassa 114
Baraczkos pataka
(vö. Barackospatak) 114
Barakasza 76
Barakasza vize 72
Barakonya 184
Báránd alya 134
Baraszo 109–110
Barát déllő 145
Barát dűlő 130
Barátok kertje 189
Barátok kőkapuja 189
Barátok kutja 83, 102
Barátok uttzája 189
Barátos 110, 220
Barátossorok 111
Barcsa 143
Barcsa patak 143
Bardoc l. Bardutz
Bardoc fiúszék l. Bardutz f.
Bardocz sorka 146
Bárdos 87, 182
Bardos pa[ta]lka 87
Bárdos sorka 155
Bardotzi Lajos tanító 21–22
Bardotzi Lajos falusbíró 145
Bardutzéki kilenc falu havassa 121
Bardutz (Bardoc) 117
Bardutz fiúszék (Bardoc f.) 117,
121
Bargátz 171
Bárgátz utca 171
Bargotza 40
Baricz Antal utja 102
Baricz dombja 102
Baricz Miklos kutja 102
Bariczok nyire 102
Barkoca 143
Barkocza 116
Barlang 88
Barlang oldala 56
Barna elő teteje 170
Barra család 168
Barra Ferentz, ifj., falusbíró 169
Bart orotása 95
Barta földje 171
Bartalis András jegyző 154
Bartalis családok 127
Bartalis Ferencz jegyző 132
Bartalis Péter falusbíró 154
Bartalis Péter jegyző 129
Bartalis utca 127
Bartha 126
Bartha család 126
Bartha György pap 204
Bartók 156
Bartos János 88
Bartsa 92
Bartza 90
Bas 156
Basa Elek esküdt 70
Basa kert 95
Basa Mihály, idősb, esküdt 70
Baska 156
Batca 112
Batéz 131
*Báthori András fejedelem (l. még
Bátori A., Batory kardinális)*
190
*Báthori Kristóf (Bátori Kristóf)
fejedelem* 189
Báthori Sigmond fejedelem 164
Bati 87
Batiu 228
Bátorére 181
Bátorére teteje 181
*Bátori András fejedelem (Báthori
A. f.)* 119
*Batory kardinális (Báthori András
fejedelem)* 64
Batovágása 131
Batrina 111
Batrina havassa 106
Batu khán (mongol kán) 24
Becz Imre csiki főkapitány 71
Bécs 28, 42, 65, 188
Béd alya 58
Béd észak 58
Béd verőfény 58
Bedecs 185
Bedecs árka 185
Bedets 19
Bedő György válaszmány 183
Bedő hegyes 202
Bédttö teresége 58
Begyen töve 57
Begyes 66
Békás (Gyergyóbékás) 109–110,
227
Békás (Nagy-Békás) 108
Békás (vö. Békástelep) 96
Békás csorgó 164
Békás domb allja 34
Békás melléke 108
Békás Széke 108
Békás to 177
Békás tó 130
Békás vize (Nagy-Békás) 56
Békástelep (vö. Békás) 96
Beke 129, 180
Beke bérce 129
Beke erdő 180
Beke familia 80
Beke Gál 64

Beke János lelkész 18, 183
Beke Lajos jegyző 18
 Beke szege 158
 Békény magos 135
 Békény utca 135
Béla, IV. (király) 143, 205, 211
 Bélbor (l. még Bélboru, Bilboru) 37, 109
 Bélboru (Bélbor) 37
 Beléd kutja 135
 Bélhavas csuца 163
 Bélkén feje 108
 Bélkén folyó 108
 Bélkén melléke 107–108
 Bélkén vize 109
 Belkény 102
 Belkény és Árok köze 102
 Belkény melyéke 101
 Bélkény vize 101
 Belkényen innen 102
 Belkényen túl 102
 Belmező 95, 119, 134
 Bélmező 52, 171
 Bélmező 131
 Belső erdő 187
 Belső Hadut 101
 Belső János vér 170
 Belső Jegenye 148
 Belső Juhasz 216
 Belső Kápolna 18
 Belső Korgatag 199
 Belső lok 167
 Belső Nyerges 142
 Belső pad 87
 Belső pástos ut 101
 Belső Szélmány 207
 Belső Ütöm pataka feje 120
 Belső verőfély 170
 Belső láb 103
 Bémenő 53
 Bencéd (l. még Benczéd, Bentzéd) 38
 Bencédi szakadály 170
Bencő család 119
 Bencő útja 119
 Bencőfalva 117
Bencze 49, 71
 Bencze 65
 Bencze havassa 49, 71
 Bencze kert 43
 Bencze völgye 144
 Benczéd (Bencéd) 38, 139
 Bencsóné 34
 Bene (Homoródbene) 18, 137, 155, 176

Bene földje 219
 Bene hegy 160
 Bene mező 167
 Bene oldala 117
 Bene völgye 57
Benedek Ágoston jegyző 60
Benedek család 58
 Benedek mezeje 170
 Benedek utja 102
 Benei vágott 18, 155
 Benes 87
 Bénes 208
Benes család 118
 Benes gyümölcse 177
 Benes kertje s kapuja 118
 Benesgyörgy vesze 204
 Benesőr teteje 17
 Benevize pataka 208
 Benézó 140
 Béni helye 170
Benke család 170
 Benkefalva 170
Benkő Antal jegyző 40
 Benkő almája 36
Benkő család 123
Benkő István, ifj., esküdt 123
Benkő Josef (B. József) 174
Benkő József (B. József) 188
Benkő József (l. még B. Josef, B. József) (szakíró) 65, 188
Benkő Károly (szakíró) 37, 50
 Benkő reze 64
Benő 177
Benő Antal választmány 55
 Bentser 172
Bentze 65
 Bentzéd (Bencéd) 134, 203
 Bentzéd felé forduló 203
 Bentzédi ut alya 203
 Bentzédi ut fele 203
 Berbécs válla 36
 Bérc 136
 Bercz 85
 Bércz 47, 97
 Bércz köze 34
 Bercser 122
 Bereck (helynév) 127
 Bercz 108, 127
 Bercz pataka 127
 Berczk 89, 130
 Berczk hegye 89
 Berek 87, 115
 Berek alya 204
 Berek észka 115
 Berek mellyéke 171

Berek oldala 139
 Bereki erdő 115
 Béres 118
Beretz birtokos 95
 Beretz havass 202
 Beretz pataka 127
 Beretz 95, 175
 Beretz kert 95
Beretzkek 166
Beretzki István esküdt 145
 Bergő 165
 Béri 136
 Berku 161
 Bernád[telep] (vö. Bernárd) 107
 Bernárd (vö. Bernád[telep]) 108
 Bernárd vesze 202
Bernát Antal jegyző 205
Berszán János notár 224
 Bértz farka 24
 Bértz kapu 173, 216
 Bértz mege 98–99
 Bértz oldal 166
 Bértz tető 98, 173
 Bértzmege 91
 Berze 96
 Berze kert 186
Berze Pál 186
Berzse család 194
 Berzse sára 194, 195
 Besér 97
 Besnyéri 208
 Bészék 80
 Beszterce l. Apa Bistritia, Besztercze, Besztertze, Bistritia, Bistritia Mare
 Besztercze (Beszterce) 88, 108
 Besztertze (Beszterce) 108
 Béta 38–39, 50, 128, 177, 215
 Bétafeje 50
 Bétai vágott 127–128
Beteg család 208
 Beteg dombja 208
Betegh Imre lelkész 27, 36
 Betfalva (l. még Bethfalva) 39, 136, 155, 172
 Beth mezeje és pataka 31
 Bethfalva (Betfalva) 31, 39–40, 127, 181
 Bethlehem 197
 Bethlen (Székelybetlenfalva) 197
 Bethlen család 123
 Bethlen család, gróf 124–125
 Bethlen Domokos, gróf 78
 Bethlen falva (Székelybetlenfalva) 197

- Bethlen Gábor fejedelem*
(l. még B. G., gr., Betlen G. f.)
28, 174, 218
- Bethlen Gábor, gróf [recte: B. G. fejedelem]* 174
- Bethlen grófi család* 124
- Bethlen Miklós székely (fő)kapitány*
197
- Bethlenfalva 31, 196–197
- Betlehen Domokos (lásd Bethlen Domokos, gróf)
- Betlen 171
- Betlen Gábor (Bethlen G. fejedelem)* 146
- Betlen pataka 172
- Betlen utza 189–190
- Betlenfalva 189, 192–193
- Betze Demeter sorka 202
- Bezirks Amt I. Pretura
- Bezsenye 49
- Bibartzfalva (Bibarcfalva) 117
- Bicasu (Gyergyóbékás) 227–228
- Bicasu (Nagy-Békás) 227
- Bicazu (Gyergyóbékás) 228
- Bicsak hegye 102
- Bicsak mezeje 101
- Bicsak utja 102
- Bicsok 122
- Bidosto 173
- Bik eleje 194
- Bik kutja 142
- Bika falva (Bikafalva) 40, 195
- Bika teleke 164
- Bika verme 186
- Bikafalva (l. még Bika falva, Nagy Küköllő falva) 40–42, 93, 116, 155, 159, 174, 189, 192
- Bikafalvi ut 116
- Bikafalvi vágot 155
- Bikafő 88
- Bikástó 82
- Bikfa 184
- Bikito 153
- Bikknyak 71
- Bikolts 158
- Bikszád 71
- Bikszád (Sepsibükszád) 143
- Bilboru (Bélbor) 37–38
- Bilboru, George*
(l. még B., Giorgie) 37
- Bilboru, Giorgie (B., George)* 37
- Bilibok Andras* 224
- Biró család* 58, 178
- Biro Gergely hűtös* 144
- Biro Imre jegyző* 57
- Biro István jegyző* 160
- Biro Josef* 62
- Biro Károly jegyző* 97
- Biro Miklos* 218
- Biro Pál* 155
- Biro Sándor* 62
- Birofiak nyire 102
- Birta Sándor jegyző* 55
- Birtalan 121
- Birtalan (láb)* 169
- Birtok ponkja 102
- Bistricióra (Kis-Beszterce) 37–38
- Bistriciora (Kis-Beszterce) 105
- Bistritia (Beszterce) 105
- Bistritia Mare (Beszterce) 37
- Bitang 170
- Bitang bérc 170
- Bitang orotvány 169
- Bitófa 186
- Bizánc 135
- Blandu, M., notariu* 105
- Bocs kutja 38
- Bocskor familia* 70
- Bocskor hegy 70
- Bocskor Károly, id., dulló* 133–134
- Bod völgye 156
- Bodo (kaszáló)* 217
- Bodo földje 136
- Bodó Imre bíró* 157
- Bodo utja 108
- Bodo vára* 217
- Bodocsa 18
- Bodók* 156–157
- Bodola János püspök* 21
- Bodolló 79
- Bodoló pataka 140
- Bodom 99
- Bodomots ára 158
- Bodon 92
- Bodor 85
- Bodor familia* 75
- Bodor György esküdt* 113
- Bodor Lőrincz esküdt* 45
- Bodor vész 75
- Bodos 170, 202
- Bodos árokka 170
- Bodos völgye 62
- Bodosd 57–58
- Bodzás 130
- Bodzás sorka 165
- Boér familia* 212
- Bóg avassa 134
- Bog ere 102
- Boga 152
- Boga pusztása 52
- Bogács Ferenc* 83
- Bogáncs 158
- Bogánts 158
- Bogárfalva 41, 174, 187, 200–201, 210–211
- Bogárfalvi Bálint* 41
- Bogárfalvi család* 41
- Bogárfalvi Márton Déák* 201
- Bogárfalvi Mihály I. Nagy és kis...*
- Bogáros 107, 111
- Bogát 149
- Bogáth* 149
- Bogáth 63, 149
- Bogáthy pap* 63
- Bogdán 64
- Bogdány 26, 155
- Bogdány havas 25
- Bogdány örmény* 26
- Bogos* 55
- Bogos 76
- Bogos pataka 102
- Bogos sorka 54
- Bogos utja 102
- Bogozdomb 55
- Boj familia 19
- Bojek aja 19
- Bojgó mezeje 165
- Bojtorok 69
- Bojtos 29
- Bojtos kútja 29
- Bojzás 24, 103, 142, 205
- Bojzás бүтүје 205
- Bojzás szere 142
- Bokor köze 42
- Bokor közi 160
- Bokor tartománya 207
- Bokus 180
- Boldisár család* 208
- Boldisaré 208
- Boldogasszonyfalva (Felsőboldogfalva) 189, 192
- Boldogfalva (Felsőboldogfalva) 195
- Bolhaszeg 77–78, 80
- Bolhaszegi köves 80
- Bolla Márton (l. még B. historikus)*
188
- Bolla historikus (B. Márton)* 188
- Bolond teleke 95
- Bolondos 47, 65, 146
- Boncza 140
- Bond rabonbán (fiktív személy)*
195
- Bonda* 23

- Bonda 23, 184
Bonda familia 184
Bonda család 43, 93, 184
Bonda János jegyző 95, 134, 184
 Bonda nyire 23
Bonis János 141
 Bonis temploma 141
 Bonta 43
 Bonta erdő 40
 Bonta hegy 42
 Bonta mejjéke 40
 Bontza 186
Bonyhay Josef, id., jegyző 196
 Bor gyepű 157
 Bor loka 84
 Borba 167, 171, 187
 Borba kútja 187
 Borbára kútja 195
 Borbáth völgye 156
 Borbé család 198
 Borbély mezeje 102
 Borbélyok 199
 Borbélyok ucczája 199
 Borbéok 198
 Borcut 150
 Borda 51, 55
 Borda havassa 55
Bordea, Juonu 229
 Borfeje lábja 71
 Borgou 37
 Borhegye 66
 Borhegyese 50
 Borju gyepű 129, 154
 Borju kert 39, 64
 Borju tanorok 46
 Borju tanoroka 26
 Borjuvész 202
 Borkák utya 104
 Bornahordo 146
 Bornáspatak 132
Bornemissza Zsuzsána 190
 Bornyu 31, 139
 Bornyu kert 139
 Boronás kut 92
Boros 112
 Boros 165
Boros András hites 178
Boros Elek, szent tamási 75
Boros familia 113
Boros Máté (kút) 217
 Boros patak (vö. Borospataka) 112
 Boros pataka (vö. Borospataka) 75, 113
 Boros szénája 219
 Boros uta 109
 Borospatak (vö. Borospataka) 202
 Borospataka (l. még Boros patak, vö. Boros pataka, Borospatak) 71, 112–113
 Boroszlai oldal 70
 Boroszlo tízes 58–59
 Boroszló tízes 69–70
 Borozdák 119, 182
 Borpatak 88
 Borpataka 41, 65, 82
 Borra jövő 70
 Borréte 79
 Bors büke 81
Borsai család 195
 Borsai rét 195
 Borsbük 64
 Borsfenyős 81
 Borso föld 87, 154
 Borsó föld 17, 35, 61
 Borso földek 181
 Borsó földek 118
 Borsokert 83
 Borsos András utja 102
 Borsos utya 103
 Borsosok nyire 102
 Borsova (Csíkbozsova) 63, 76
 Borsova falva (Csíkbozsova) 52
 Borsofafalva (Csíkbozsova) 211
 Borsovai határra menő láb 212
 Borsovai ut 212
 Borsovai utra járó 212
 Borsovára menő láb 212
 Borsovára menő ut 212
 Borszék (vö. Borszéki fürdő) 38, 41–42, 85, 109, 174, 219
 Borszék utya 88
 Borszék vize 42
 Borszéki fürdő (vö. Borszék) 175
 Borviz árka 82
 Borviz fürdő 48
 Borviz hágoja 49
 Borviz kert 70
 Borviz oldal 76–77
 Borviz parlagja 72
 Borviztető 146
 Borz bokor teteje 100
 Borz lik 97, 140, 153, 210
 Borzás 143
 Borzás hegyesse 98
 Borzás vápa 145
 Borzás völgy 99
 Borzászo pataka 118
 Borzika bérce 220
 Borzlik 138, 210
 Borzlyuk 143
 Borzoka 88, 204
 Borzolo allya 171
 Borzont (település, vö. Borzont...) 100
 Borzont bük utja 102
 Borzont büke 102
 Borzont mejjéke 102
 Borzont meljéke 104
 Borzont pataka 101
 Borzont töve 102
 Borzontbük alja 102
 Borzontfő 102
 Borzontfő patak 102
 Borzos allya 96
 Borzsova (Csíkborzsova) 47, 50
Bosa család 127
 Bosa kútja 127
 Boso homlok 169
Bot familia 75
 Bot föld 219
 Bot havas 112, 202
 Bot havas lábjai 112
 Bot havas pataka 113
 Bot havas patak 112
 Bot havas sorka Felsőlokra 112
 Bot havasa pataka 112
 Bot havassa sorkai 112
 Bot uta 52
 Bot utja 101
 Bot vesze 52
 Botesztene 110–111
Both család 71, 117
 Both pataka 38
 Bothsarka 71
 Botné oldala 119
 Botos alja 154
 Botos fa 55
Botos Imre szénafűje 216
 Botos utta 189–190, 195
 Botos völgy 141
 Botostető 153
 Botpatak 111
Bots familia 75
 Bots hegye 75
 Bott fölgye 85
 Bott havassa 75
Bott János 52
Bott Mihály 52
Bott Mihály üds. 52
 Botteleke 117
Botz András esküdt 177
 Bozás vápa 170
 Bödets tízes 66

- Bögő 103
 Bögöz 17–18, 39–43, 87, 130, 155, 159–160, 176, 182
 Bögöz kö 169
 Bögözi járás 17–18, 38, 42, 87, 126, 130, 151, 159, 175–176, 182–183, 215
 Bögözi keresztfája 202
 Bögözi vágott 155
 Bögözi vágott 18
 Böjj 57
Böjte Antal 52
 Bökk heggy 208
 Bölkény 101
 Bömező 130
 Böre domb eleje 95
 Bözöd 138, 143, 153, 157–158
 Bözöd Ujfalu (Bözödújfalú) 143
 Bözödi járás 114, 138, 157, 184
 Bözödújfalú l. Bözöd Ujfalu
Branea, Toaderu 105
 Brassó (Brasso, Brassó) 27, 37, 64, 67, 86, 125, 194–195, 209
 Brasso havassa 93
 Brezsnýo Bánya (Brezsnóbánya) 141
 Breznóbánya l. Brezsnýo Bánya
 Brusnyák pataka 196
Buca, Juon, ales comunal 112
 Bucsin (gyergyóújfalu település, vö. Bucsin) 100
 Bucsin (parajdi település, vö. Bucsin) 165
 Bucsin (vö. Bucsin gyergyóújfalu település) 102
 Bucsin (vö. Bucsin parajdi település) 165
 Bud vára 92, 116, 192, 195
 Buda 195
 Buda vára 40, 116
 Budaka 223
 Budvár 27, 195
 Budvár pataka 195
 Budvára 93, 116, 135, 192, 195
 Budvára alya 195
 Budvára pataka 195
 Bugyano kutja 142
Bugyea, Gavrilá 105
 Bujdosó 185
 Bukovina 165
Bun (?) 31
 Bun (Nagybún) 115, 162
 Buni szállása 31
Burján cseréje 35
 Burján erdeje 192
 Burján szeglete 154
 Burjános 184
 Burján erdeje alja 185
 Burunczé kutya 142
 Burustyános árka 91
 Busnak 210
 Busnyák 164
 Busnyák folyó 185
 Busnyák pataka 207
 Busnyák vize 164
 Butakő 102
 Butuci 111
 Butuk György erdő 143
Buzas Antal esküdt 76
Buzogány Áron 209
Buzogány Moses falusbíró 209
 Büdös (vö. Szentimrei Büdösfürdő) 67
 Büdös alya 146
 Büdös gödör 50
 Büdös kut 151
 Büdös patak 147
 Büdös pataka 156
 Büdös szék sorka 156
 Büdös to 121, 177
 Büdös tó 43, 115, 137
 Büdöskut 40, 142–143, 159
 Bük 56, 159, 215, 217
 Bük alja 52, 57, 102, 159, 210
 Bük alya 122
 Bük feje 159
 Bük földje 59
 Bük hát 126
 Bük háta melyéke 52
 Bük háta mezeje 102
 Bük Hegye 188
 Bük hely 53
 Bük köze 121
 Bük loka 202
 Bük oldal 126, 214
 Bük pataka 55–56, 73
 Bük sarka 52
 Bük teteje 210
 Bük útja 106
 Bük útja melléke 106
 Bükbele 95
 Bükteleje 194, 217
 Bükfa 38
 Bükfar 55
 Bükfejes kutja 102
 Bükfő 95, 102, 108
 Bükfő melyéke 205
 Bükháta 217
 Bükhegy oldal 203
 Bükhegy patak 204
 Bükk 134, 144, 183, 197, 207
 Bükk alja 70, 144, 219
 Bükk alya 17, 93
 Bükk földgye 70
 Bükk száda 97
 Bükk szája 97
 Bükklok 201
 Bükkös 167
 Büknyak 49
 Bükös erdő 67
 Bükös odu 203
 Bükszád 49, 79
 Bükszád (Sepsibükszád) 147
 Bükttető 81
 Bükttető 123
 Calimănelul 150
 Calnaciú (Kánás) 111–112
 Calnaciú (Kánás település) 111
 Capetul Borsecului 104
 Capra 229
 Cecele 133
Chadicha hun vezér (vö. *Kadacs, Kadács, Kadich, Kadicha*) 29, 31–32
 Chicirea 230
Chitulu, G., notariu 38
 Chüzürigu 227
 Cicicu 168
Cifrea, Juon 37
 Cigán purdi pataka 169
Cike család 117
 Cike kútja pataka 120
 Cike nyire 117
 Cike pataka 117
 Cikefalva 117
 Cikeréve 117
 Cinegető 207
 Cintus 119
 Cipchiesiu 228
 Citoszeg 122
Cojocariu, Teodor 105
 Copasiurile 228
 Corbu (Gyergyóholló) 37, 104–105
 Corbu (pârâul) 105
Cosarca, Andreiu 168
Cosiocarú, Grigorie, paroh 105
Cosiocarú, Ion, jude 105
 Cós tea Rusi 112
Cotfasanilor, familia 111
 Cotu cel mare 112
 Criminisú 227
 Cristiciu 111
 Cutu Bistri 229

- Cutu Chisirigului 227
 Cutu Criminisului 227
 Cutu Domucului, 227
 Cutu Germanului, 227
 Cutul Baraseului 104
 Cutul dein Josu 104
 Cutul dein Pareulu-băi 104
 Cutul dein Susu 104
 Cutul Muscanilor 168
 Cutul Platonescilor 168
 Cutul Runcanilor 168
 Czaka 62
 Czako 73
Czako család 69, 73
 Czako rév 136
Czaran, Andri 168
Czaran, Grigore, jurat 168
Czeglédi familia 134
 Czekend 150, 167
 Czekend tető 167
 Czenegető 18, 45
 Czénégető oldala 153
 Czenka tartománya 108
 Czepelusok 217
Czepes Baleu, Toader, jude 230
 Czete 152
 Czibre 72
Czibre Balás 73
 Czibre faluhely 201
 Czibrefalva 40, 73, 189
 Czibrefalvi jáászó 40
 Czibrefalvi rét 40
 Czifra Keresztfa 103
Czifra Nagy Sándor jegyző 145
 Czifrafenyő 165
Czifrea, Juonu 38
 Czigán patak 223
 Czigány borviz oldala 146
 Czigány kut 84
 Czigány patak 215
 Czigány szálás 215
 Czigány uttza 189
 Cziher alya 181
 Czika 184
 Czikó 58
Cziko esperes 60
Cziko Páll bíró 202
 Czilollos 64
Czincziri familia 184
 Czines 106
 Czinigető 129
 Czinigető 95, 140
 Czinterem dűlője 123
 Czinterem lok 216
 Czintus 81
 Czintus pataka 81
 Czipkés patak 36
 Czolas út 102
 Czükerkö oldala 172
 Csáburde 156
 Csáगतó 122
 Csák falva 127
 Csák vára 209
Csaka család 121
 Csáka ligatja 121
 Csákán patak fej 57
 Csákány 17, 181
 Csákány teteje 17
Csáki Abrahám 52
Csáki András 76
Csáki család 76
 Csáki kuttya 76, 214
 Csáki kuttya köre 214
 Csáki mezeje 56
 Csáki pataka 109
 Csákilyás kut 92
 Csáky mezeje 63
Csáky 63
Csala nemzetség 120
 Csala tornya 120
 Csálja 185
 Csáljános kut 163
 Csalo 193, 195
 Csalo tető 193
 Csányi kert 167
 Csapás szád 75, 202
 Csapo 202
 Csapo oldala 112
 Császár 171
Császár Sigmond falusbíró 95
 Császár teleke 97
 Császlod 185
Csata Ferentz esküdt 104
 Csata István utya 103
 Csata vesze 103
 Csatak szeglete 103
 Csatak utzája 103
 Csatak utya 103
 Csatak utya köze 103
 Csatarösse 57
Csato Imre választmány 77
 Csatók 43
 Csatószeg (l. még Csatoszeg, Csik Csatoszeg, Csatoszeg) 43–44, 49, 71, 77–78, 86, 143
 Csavás 38
 Csávás 134
 Csécseny 71
 Csedő 36
Csedő cancellarius 65
Csedő generalis 65
 Csedő kútja 36
 Csegéd 98
 Csehéd (Csehétfalva) 45
 Csehédfalva (Csehétfalva) 45, 134, 184
 Csehérd falva (Csehétfalva) 45, 90, 203
 Csehérdfalva (Csehétfalva) 140, 204
 Csehétfalva (l. még Csehéd, Csehérd, Csehérd falva, Csehérdfalva) 38, 45, 99
 Csehő 175
Cseke Ádám jegyző 157
Cseke család 48
Cseke István jobbágy 125
 Cseke kuttya 142
 Cseke sarok 142
 Cseke vágottja 125
 Csekefalva 45–46, 178, 180
 Csekefalva (Csíkcsekefalva) 71, 77, 143
 Csekefalvi utza 178
 Cselle 219
 Cselle háza alja 219
 Cselleháza 219
 Cséllye 92
 Csemő 44
 Csemő alya 44
 Csender 40, 43, 130
Csender család 43
Csenderek 188
 Csenderné 186
 Csenderné oldal 140
 Csene tova 142
 Csengettyű 207
 Csengő 76
 Csengő 80
 Csenkesz 158
 Csepegő 138
 Csepegő 130
 Csepegő környéke 213
 Csepegő utca 134
 Csepegős 169
Csepes, familia 227
Csepes, Juonu 227
 Cseplesz 193, 196–197, 199
 Cseplesztető 193
 Csere 19, 30, 36, 38–40, 52, 63–64, 73, 86, 97, 99–100, 123, 128, 137, 148, 159, 163, 177, 181–182, 186–187, 196, 208, 212
 Csere alja 81, 134, 183

- Csere aly 137
 Csere alya 70, 140
 Csere alya dűlője 123
 Csere domb 94
 Csere dűlő 123
 Csere eleje 99
 Csere erdő 87
 Csere erdő 61, 192
 Csere fal 170
 Csere falu 26
 Csere hegy 185
 Csere homlok 61
 Csere kapu 132
 Csere köze 30, 73
 Csere kut 172
 Csere lapos 100
 Csere lapossa 197
 Csere mege 148
 Csere menedékes 95
 Csere oldal 24, 30, 36, 57, 68, 97, 154, 179, 202
 Csere oldal ajja 182
 Csere oldala 144
 Csere ösveny 167
 Csere sorok 53, 83
 Csere Szurdok 180
 Csere teteje 81
 Csere tető 163
 Csere tető 96
 Csere út teteje 36
 Csere utza 190
 Cserebértz 153
 Cserefal bérce 170
 Cserefele 159
 Cserehát 40, 81, 91, 96, 107, 116, 125, 167, 171, 194, 195
 Cserekert 158
 Cserekut 136
 Csereláz 143
 Cserenyílás 134
 Cserepatak 195
 Cserepataka 195
 Cserepes kő havassa 93
 Cserepeskö 102, 165
 Csereponk 102
 Cserére menő 148
 Cseres 85
 Cserés dom[b] 67
 Cseresnye 129
 Cseresnyefánál 78
 Cseresnyés sorok 108
 Cseresznyés 107
 Cseretető 81
 Cseretető 81, 96, 129, 133, 153, 155
- Cserey Farkas* 63
 Csergettyű 66
 Csergő 152
 Csergő 209
 Csergő pataka 118
 Csergő ponk 118
 Cserke loka 182
 Csernapatak 71
 Cseroldal 77
 Cseszlés kutt 202
 Csész ortovánnya 216
 Csete hegy 155
 Csétsén büke 158
 Csibb 115
 Csibi uta 109
 Csibiek gödre 88
 Csicsér teteje 192
 Csicsó (Csíkcicsó) 60, 63
 Csicsó (Csíkcicsó) 49–50, 212
 Csicsó falva (Csíkcicsó) 60, 62
 Csicsó hegye 49
 Csicsói láz 50
 Csiga 131
 Csigafalva 72–73
 Csigafalva tizedje 71
 Csigás 181
 Csigás hegy 147
 Csigavesze 204
 Csigoja 127
 Csigojás motsár 121
 Csigollya 89
 Csihános mező 72
 Csihány szeg 172
 Csihányos 181
 Csihányos mező dombja 170
 Csihányos mező tava 170
 Csihely 67
 Csik (Csík) 29, 41, 48, 52, 58, 60, 64–65, 67, 69, 76–77, 82, 113, 133, 143, 156, 189–190, 192–193, 197
 Csik Bánkfalva (Csík Bánkfalva) 46–47, 66
 Csik Borsova (Csíkborzsova) 53, 55
 Csik Borzsova (Csíkborzsova) 47–48
 Csik Csátoszeg (Csátoszeg) 43–45, 143
 Csik Csekefalva (Csíkcsekefalva) 48–49
 Csik Csicsó (Csíkcicsó) 49–50
 Csik Csicsó falva (Csíkcicsó) 62
 Csik Csobotfalva (Csobotfalva) 83
- Csik Csomortán (Csíkcsomortán) 50–51, 60
 Csík Csomortány (Csíkcsomortán) 54–55
 Csik Damokos (Csíkszentdomokos) 205
 Csik Dánfalva (Csíkdánfalva) 52, 218
 Csik Delne (Csíkdeline) 48
 Csík Delne (Csíkdeline) 52, 54–55
 Csik Görötsfalva (Göröcsfalva) 99
 Csik Gyergyo és Kászonszékek (Csíkszék) 37
 Csik Jenőfalva (Csíkjenőfalva) 55–57, 205
 Csik Karczfalva (Karcfalva) 52, 131–132
 Csík Kozmás (Kozmás) 142–143
 Csik Lázárfalva (Lázárfalva) 143, 146–147
 Csik Madaras (Csíkmadaras) 50, 52, 56–57, 211
 Csik Madéfalva (Madéfalva) 211
 Csík Madéfalva (Madéfalva) 149
 Csik Magassa 55–56
 Csik megye 211
 Csík megye 110
 Csik Menaság (Csíkménaság) 57–58
 Csík Menaság (Csíkménaság) 55
 Csik Mindszent (Csíkmindszent) 58
 Csík Mindszent (Csíkmindszent) 54
 Csík Mintszent (Csíkmindszent) 55
 Csik Pálfalva (Csíkpálfalva) 60, 62
 Csík Pálfalva (Csíkpálfalva) 53–54
 Csik Rákos (Csíkrákos) 50, 63, 211
 Csík Rákos (Csíkrákos) 149
 Csik Rákosi (Rákosi) dullói járás 49, 56, 63, 99, 211
 Csik Rákosi járás 52
 Csik Somlyai cs. k. járási hivatal 106
 Csik Somlyai megye 106
 Csik Somlyó (Csíksomlyó) 59, 83
 Csik Somlyó (Csíksomlyó) 51–52, 60, 69, 71, 174

- Csik Somlyó (Csíksomlyó) 83
 Csik Somlyó megye 57
 Csik Somlyó megye 82
 Csik Somlyó szék (Csíkszék) 50
 Csik Somlyó, scaunul (Csíkszék) 37, 104, 111, 167,
 Csik Somlyó, scaunul (Csíkszék) 228–229
 Csik Somlyó-lui, scaunul (Csíkszék) 37, 104, 229
 Csik Somlyóului, scaunul (Csíkszék) 228
 Csik Somlyói (Csíksomlyói) cs. kir. járás 60
 Csik Somlyói szék (Csíkszék) 58
 Csik szék (Csíkszék) 49, 99, 103, 109, 135, 204, 217
 Csík szék (Csíkszék) 107, 110
 Csik széki kerület 106
 Csík Szent Damokos (Csíkszentdomokos) 41
 Csik Szent Domocos (Csíkszentdomokos) 228
 Csik Szent Domokos (Csíkszentdomokos) 63–64, 228
 Csik Szent Domokosi Rézbánya (Balánbánya) 37
 Csik Szent György (Csíkszentgyörgy) 44, 47, 71
 Csík Szent György (Csíkszentgyörgy), 64–65
 Csik Szent Imre (Csíkszentimre) 66–67, 77
 Csik Szent Imrei dullói járás 84
 Csik Szent Király (Csíkszentkirály) 67, 69
 Csik Szent Lélek (Csíkszentlélek) 70
 Csik Szent Márton 48–49, 57, 70–71, 77
 Csik Szent Mihály (Csíkszentmihály) 30, 76
 Csik Szent Miklos (Csíkszentmiklós) 48
 Csik Szent Miklós (Csíkszentmiklós) 76–77
 Csík Szent Miklos (Csíkszentmiklós) 54–55
 Csik Szent Simon (Csíkszentsimon) 77, 80
 Csik Szent Tamás (Csíkszenttamás) 75, 80–81, 215
 Csík Szentmihály (Csíkszentmihály) 212
 Csik Szépvíz (Szépvíz) 47–48, 50, 112, 202
 Csik Szépvízi dullói járás 71
 Csik Szereda (Csíkszereda) 48, 81–82
 Csík Szereda (Csíkszereda) 53
 Csík Taplocza (Csíktaplocza) 82, 83
 Csík Taplotza (Csíktaplocza) 53
 Csik Toplitzá (Csíktaplocza) 150
 Csik Tusnád (Tusnád) 143, 208
 Csik Várdotfalva (Várdotfalva) 84
 Csik Vatsártsi (Vacsárcsi) 211
 Csík Verebes (Csíkverebes) 86–87
 Csik Zsögöd (Zsögöd) 68–69, 84, 86
 Csik, Gyergyó és Kászon egyesült szék (Csíkszék) 63
 Csik, Gyergyó és Kászon egyesült székek (Csíkszék) 49, 109
 Csik, Gyergyó és Kászon székek (Csíkszék) 37, 71
 Csik-Gyergyó-Kászon 221, 225
 Csik-Jenőfalva (Csíkjenőfalva) 205
 Csik-Somlyó, scaunul (Csíkszék) 227
 Csik-Somlyó-ului, scaunul (Csíkszék) 227
 Csíkbánkfalva (l. még Bánfalva, Csik Bánkfalva) 46
 Csíkborszova (l. még Borsova, Borsova falva, Borsovafalva, Borsova, Csik Borsova, Csik Borsova) 47
 Csíkcsekefalva (l. még Csekefalva, Csik Csekefalva) 48
 Csíkcicsó (l. még Csicso, Csicso falva, Csicsó, Csik Csicsó, Csik Csicsó falva) 49
 Csícsomortán (l. még Csik Csomortán, Csomortán, Csik Csomortány) 50
 Csíkdánfalva (l. még Csik Dánfalva, Dánfalva) 52
 Csíkdélne (l. még Csik Delne, Csik Delne, Delne, Dellne) 52
 Csikfalva 139
 Csikfalva (Csigafalva tízes) 71
 Csiki бүк 108
Csiki család 136
 Csiki kert 167
 Csíkjenőfalva (l. még Csik Jenőfalva, Csik-Jenőfalva, Fel Csik Jenőfalva) 55
 Csikmadaras (l. még Csik Madaras, Madaras) 56
 Csikmagassa 55
 Csikmagossa északi lábja 205
 Csikmagossa észka 205
 Csikmagossa nyugutti бүтүје 205
 Csíkménaság (l. még Csik Menaság, Csík Menaság, Menaság) 57
 Csíkmindszent (l. még Csik Mindszent, Csík Mindszent, Csík Mintszent, Mindszent, Mintszent, Mintzent) 58
 Csiko 120
 Csikom 45, 98
 Csikos meljéke 104
 Csikpálfalva (l. még Csik Pálfalva, Csík Pálfalva, Pálfalva) 60
 Csikrákos (l. még Csik Rákos, Csík Rákos, Rákos, Rákos falva, Rákosfalva) 63
 Csíksomlyó (l. még Csik Somlyó, Csik Somlyó, Csík Somlyó, Somlyó, Somlyó) 47, 57, 83
 Csíksomlyói szék (Csíkszék) 66
 Csíkszék (Csíkszék) 49, 71, 88, 109, 204
 Csíkszék (l. még Csik Gyergyó és Kászonszékek; Csik Somlyó szék; Csik Somlyó, scaunul; Csik Somlyó, sc.; Csik Somlyó-lui, sc.; Csik Somlyó-ului, sc.; Csík Somlyói szék; Csík, Gyergyó és Kászon székek; Csík, Gyergyó és Kászon egyesült székek; Csík- Gyergyó- és Kászon székek; Csík- Gyergyó- és Kászon székek, egyesült; Csik-Somlyó, sc.; Csik-Somlyó-ului, sc.; Csik szék; Csíksomlyói szék; Csíkszék; Két Csík, Gyergyó és Kászon székek) 36, 50, 56, 58, 62, 63–67, 69, 76–77, 81–82, 84–85, 100, 113, 117, 121, 133, 135, 147, 149, 201, 211
 Csíkszék kerülete 52
 Csíkszék megyéje 46

- Csíkszentdomokos (l. még Csik Damokos, Csík Szent Damokos, Csik Szent Domocos, Szent Damokos, Szent Domokos) 63
- Csíkszentgyörgy (l. még Csik Szent György, Csík Szent György, Szent György, Szent György falva, Szentgyörgy, Szép harmatú Szent György) 64
- Csíkszentimre (l. még Csik Szent Imre, Szent Imre, Szentimre) 66
- Csíkszentkirály (l. még Csik Szent Király, Szent Király) 67
- Csíkszentlélek (l. még Csik Szent Lélek, Szent Lélek, Szentlélek) 69
- Csíkszentmárton (l. még Csik Szent Márton) 70
- Csíkszentmihály (l. még Csik Szent Mihály, Csík Szentmihály, Szent Mihály, Szentmihályfalva) 71
- Csíkszentmiklós (l. még Csik Szent Miklós, Csík Szent Miklós, Szent Miklós, Szent Miklós falva, Szentmiklósfalva) 76
- Csíkszentsimon (l. még Csik Szent Simon, Szent Simon, Szentsimon) 77
- Csíkszenttamás (l. még Csik Szent Tamás, Szent Tamás) 80
- Csíkszereda (l. még Csik Szereda, Csík Szereda, Szereda) 81, 163
- Csíktaploca (l. még Csík Taplocza, Csík Taplotza, Csik Toplitza, Taploca, Taplocza, Taplotza, Taplotza falva) 82
- Csíkverebes (l. még Verebes) 86
- Csíkszögöd (l. még Zsögöd) 30, 68
- Csimbalás 198
- Csinod 57, 92
- Csinod patak 174
- Csinod pataka 108, 174
- Csintsad ároka 169
- Csintsad teteje 169
- Csipán árka 99
- Csipkés 159, 228
- Csiszér Dávid esküdt* 69
- Csiszér Elek jegyző* 62–63
- Csiszér István jegyző* 84
- Csiszér Josef* 62
- Csiszér kút 169
- Csiszér Sándornő* 89
- Csiszérék* 68
- Csitser 195
- Csitsér 40
- Csitso falva (Csíkcsicsó) 60
- Csobányos (vö. Csobányos vize) 57
- Csobányos vize (vö. Csobányos) 57, 59
- Csobot Antal* 133
- Csobot család* 58
- Csobotfalva (l. még Csík Csobotfalva) 55, 59, 62, 81, 83
- Csobothegye 108
- Csodáló 111
- Csoka vár mege 185
- Csokás 115, 216
- Csokás patak 216
- Csolnak 43
- Csolnak oldal 43
- Csolnak teteje 43
- Csoma 57
- Csoma alya 57
- Csomád 146
- Csomád tető 143
- Csomafalva (Gyergyócsomafalva) 101–104, 110, 165
- Csombor kút 34, 36
- Csomó 83
- Csomor bükk 122
- Csomor Moses falusbíró* 18
- Csomortán (Csíkcsomortán) 50–51, 59–60, 62, 81
- Csomortáni Ferencz esküdt* 51
- Csomortány (Csíkcsomortán) 55, 58, 77, 83
- Csomo 81
- Csonka szálás 128
- Csonka templom felett 117
- Csonka tövisse 158
- Csonkavár 190, 192
- Csont Miklós* 154
- Csont patak 73
- Csonta Józseff lelkész* 39
- Csontanyár 142
- Csonya 103
- Csorgai ut 102
- Csorgó 101, 128–129, 168, 180
- Csorgó 215
- Csörgő 180
- Csorgó bérce 128
- Csorgó forrás 129
- Csorgó kö forrása 141
- Csorgó kut 189
- Csorgó mejjéke 101
- Csorgó mélyéke 204
- Csorgó oldal 130
- Csorgó pataka köre 215
- Csorgó pusztája 149
- Csorgó töve 101
- Csorgó utza
- Csorgó utza 190
- Csorgos 184
- Csorgos kut 152, 170, 199
- Csorgos kut ajja 170
- Csorgos kut árka 147
- Csorgos kut mejjéke 170
- Csorgos kutnál 203
- Csorgos patak 164
- Csorong 40
- Csorony 155
- Csorosza pataka 73
- Csortos 18, 124, 126
- Csortoszlo 145
- Csoszlik 119
- Csova hegy 88
- Csozo 129
- Csozó 140
- Csőb 114–115
- Csőgely 19
- Csőllös 147
- Csőrgő oldala 183
- Csőszpataka 118
- Csubuk pataka 75
- Csucanu, Gavrilă* 229
- Csudáló kö 120
- Csufunka lábja 109
- Csufunka pataka 109
- Csukanu, Simion, jurat* 230
- Csukné 71
- Csukullyok halma 175
- Csukur birtokos* 130
- Csukur csüre 130
- Csuna hegy 156
- Csunásza 122
- Csuni ösveny 98
- Csunyi ösveny 98
- Csur gátja 201
- Csur Jakab* 200
- Csur malma 200
- Csur Péter* 201
- Csurgo pataka 166
- Csutak 170
- Csutak András választmánytag* 203
- Csutak falva 106

- Csutak Lajos jegyző* 63
 Csutak Mozes utzája 127
 Csutak sorka 202
 Csutakos 102, 106
 Csutakos teteje 102
 Csuz bükk 130
 Csuz kut 130
 Csuz kutja 130
 Csuz lok 130
 Csuz pataka 130
 Csügés (vö. Magyarcsügés) 202
 Csüknýére hágo 203
 Csülemer havas 223
 Csür lábja 86
 Csür mege 89, 126
 Csürhely 24
 Csürök kő 129
 Csüröknél 115
 Csürös 171
Csürös Antal jegyző 157
Csürös Ferencz jegyző 83
Csürös János vicegeneralis 30
 Csürös motsár 121
Csürösök 157
 Csürpataka 205
 Csürpatak vize mellé 217
 Dálja (Székelydálja) 217
 Dálya (Székelydálja) 17, 36, 124, 175
 Dálya pataka 36
 Dállja (Székelydálja) 89, 90
 Dámfalva 26
 Damo 133, 156
Damokos András 51
Damokos György esküdt 51
 Damuk (Gyergyódamuk) 228
 Damuk pataka 109
Dán család 39
 Dán hegye 39
 Dancz kuttya 55
 Dancsó 219
 Dancsuj pataka 108
 Dandár 102
Dandu, Dumitru 227
 Dánfalva (Csíkdánfalva) 52, 113, 189, 211, 214, 218
 Dánfia köre 125
Daniel család 117
 Daniel Papné 170
 Danka szege 34
 Darab erdő aja 169
 Darab erdő teteje 169
 Darabont utza 190
 Darabontok almája 177
 Darázs domb 30
 Darotz (Homoróddaróc) 175
 Darvas 142
Darvas János bíró 47
 Darvasmező 158
 Datka sorka 141
 Datkora 66, 78
 Dávid domb utza 103
 Dávid gödre 36
Dávid Josef esküdt 80
 Dávid Mihály ere 102
 Dávid vára forása 170
 Dávid várra kösziklája és tava 169
Dávidok erdeje 36
 Dávidok mezeje 107
Dávidok oldala 29, 36
Deacu, Gavrilu 168
Deák Gergely választmánytag 202
 Deák gödre lábbja 86
 Deák halma 201
Deák Sámuel választmány 99
 Deák szege 44
 Deák temetés 143
 Deák tövisse 140
 Deák tövisse 186
Deáki Gábor választmánytag 203
 Deákok kertje 31
 Dealu latu 150
 Dealu latú 150
 Dealu latu Calimani 150
 Debretzen kút 48
Debretzeni 48
 Décsfalva (l. még Détsfalva) 87–88
Déé Mihály falusbíró 158
 Deják vesze 145
 Dekány 142
 Dékány hágója 49
 Dékány kihágo 142
 Dél oldal 155
 Délhegy 111
 Délhegy utya melyéke 103
 Déli oldal 48
 Dellés berke 119
 Dellne (Csíkdellne) 77
 Dellő domb 85
 Dellő 81, 122
 Déllő 175
 Déllő 17, 34, 53, 56, 73, 78, 104, 143, 154
 Déllő oldal 24
 Déllő rezkut 123
 Déllő utja 119
 Delne (Csíkdellne) 52–52, 55, 60, 62–63, 113
 Delne pataka 52–53
 Delnetz 217
 Délő 182
 Délő 129
 Délő teteje 39
Demény familia 209
Demény fiak 93
 Demeslaka 134
 Demeter 169
Demeter család 139, 184
Demeter Elek, idős, választmány 48
Demeter István 139
Demeter Miklos falusbíró 46
Demeter Moses falusbíró 91
Demeter nemes család 139
 Demeter pataka 113
 Demeter pataka feje 205
 Demeter szék 186
 Demeter széke 186
 Demeterfalva 139–140, 186–187
 Demeterfalvi verőfény 186
 Demeterné lika 170
 Denes 56
Dénes István jegyző 188
 Dénezs földje 93, 95
Dénezssek 93
 Dengő 165
 Dengő tó 66
 Depsi 80
 Derék 89, 122
 Derék föld 29, 34, 141, 188
 Derék pataka 122
 Derencsen 145
 Derencsen 170
 Dergető 103
 Dergető alya 103
 Dergető oldala 176
 Dergető teteje 176
 Dérlő 43, 136
 Ders (Székelyderzs) 17, 182
Dersi Domokos jegyző 95
Dersi Sámuel hites 95
 Derzs (Székelyderzs) 175–176, 183
 Derzsi patak 42
 Deság hátja (vö. Desághátja) 220
 Deság rétje 219
 Desághátja (vö. Deság hátja) 218
 Deső patak 108
 Deszka fa bérce 36
 Deszkás kert 39
 Deszkás kut ároka 144
 Deszkás patak 23, 36
 Détsfalva (Décsfalva) 182
 Detzka kert 134

- Detzkás kut 99
 Devetser 117
 Devetser pataka 117
 Dezság hegy 218
 Dezság pataka 219
 Diafalva 210
 Diafalvi Bagzos 165
 Dialu Cotfasenilor 112
 Dialu cruci 112
 Dialu gaienilor 150
 Dialu Germanu 227
 Dialu Orosbicu 168
 Diend 169
 Dimény hegy 147
 Dimien hegy alya 204–205
 Dink oldala 43
 Diofalva 165
 Diók fái 164
 Dioldal 182
 Dioloka 203
 Dios 157
 Dios ajj 19
 Dios kert 38
 Diszno feredő 107
 Diszno fertő 74
 Diszno kosár 177
 Disznohegy 217
 Disznókut 149
 Disznolik utja 205
 Disznopataka melyéke 205
 Disznós patak 49
 Disznoskő aja 170
 Disznoskő ároka 170
 Disznyó kosár 220
 Disznyokut 56
 Disznyorivo 52
 Disznyos völgy 57
 Ditró (l. még Ditró, Ditro,
     Dittro, Dittro, Gyergyó
     Ditro, Gyergyó Ditró)
     88, 106, 110, 174–175
 Ditro patak 88
 Ditro vize 88
 Ditró (Ditró) 105
 Dittro (Ditró) 41–42, 108
 Dittro pataka 108
 Do Szurdukuluj 161
Dobai család 216
 Dobai János kuttya 216
 Dobo 182
 Dobo (Székelydobó) 39,
     176–177, 182, 215–216
 Dobó (Székelydobó) 39
 Dobo falva (Székelydobó) 173
Dobó István (Dobo I.) vajda 191
 Dobogós 163
 Doboj 156
Dobordán család 66
Dobos Josef esküdt 138
 Dobra sorka 55
Dobranilor, familia 111
 Dobransorka 37
Dobreanu, Niculae, jurat 112
 Dobrénu 37
 Domb 101, 107, 175, 177
 Domb aj 177
 Domb ajában 177
 Domb alja 101, 177
 Domb karé 101
 Domb tartománya 107
 Dombok 217
 Dombok köze 115
 Domboldal 106
 Dombos 100
 Dombos szállás 217
 Domokos árokka 169
Domokos család 47
 Domokos hegye 148
Domokos Ignác lelkész 186
Domokos István bíró 143
 Domucu (Gyergyódamuk)
     227–228
 Domuk (Gyergyódamuk)
     108–109
 Domuk pataka 108
 Dorma 64, 81, 101, 110, 131
 Dorma lábja 77
 Dorma lapossa 101
 Dorottya lába köze 209
 Doszu 162
 Doszu portsi 161
Dózsa Dániel (tró) 33, 134
Dozsa György (Dózsa Gy.) 202
Dömén (?) 35
 Dömén vágása 35
Dömös Sándor jegyző 143
 Dömöskosár 143
 Dörgető 176
 Dragoiasa 105, 150
 Dregus 102
Druga, Eftinie 105
 Duda (Dudád) 111
 Dudád (település, l. még Duda,
     vö. Dudád) 106, 111
 Dudád (vö. Dudád település) 107
 Dudád pataka 107
 Dugó 101
Dugonics (D. András) 65
Dugonics András (tró) (l. még
     Dugonics, Dugonits) 65
Dugonits (Dugonics A.) 174
Duka János falubíró 156
 Dunare 105
 Dupa merész 161
 Dúrgo vesze 103
 Duritya 167
 Duzzó 134
 Eb üllő 206
 Ebédülő mál 139, 207
 Ebes vápa 156
 Ebhát 85, 106, 156, 201
Ecsedi család 43
 Édes ágy 167
 Édes alma 38, 216
 Édesviz 141
 Édesviz feje 86
 Édesvíz feje 82
 Ége 89–90, 126, 175
 Eger 35, 77, 140, 169
 Eger alja 82, 208
 Eger alya 94, 99, 148
 Eger kerek 137
 Eger kert 134
 Eger oldala 35
 Eger pataka 52
 Egeraly 94
 Egerdomb 38
 Egeres 102
 Egerhegye 182
 Egerpataka 35, 53
 Egerszeg 97, 102
 Egerszék (vö. Egerszékbütü) 46
 Egerszék oldala 129
 Egerszékbütü (vö. Egerszék) 47
 Egetvész 144
 Egés 102
 Égés 52, 79, 103
 Égés alja 131
 Eget erdő 87
 Éget malom utya 103
 Égetés 140
 Égett 177
 Égett csere alya 95
 Égett hely 39
 Égett mező 202, 223
 Égett vész 143, 220
 Égetvész 81
 Egred alya 58
 Egres 39, 51, 133
 Egres aszo 65, 122
 Egres aszso 46
 Egres bérce 99
 Egres kut 81
 Egres motsár 68
 Egres patak 24

Egres pataka 50, 125, 217
 Egres pataka (kaszáló) 223
 Egresto 169
 Egri kutja 92
 Egy Kis kapu 34
 Egyed kuttya 148
 Egyes völgy kutya 143
 Egyház utja 101
 Ekere 81
 Ekere loka 81
 Ekere reze 81
 Elé járó 98
 Eled sorka 164
 Elegyes csere 140
Elekes familia 134
Elekes Samuel falusbíró 173
 Elekes szere 122
 Elekes utca 134, 171
 Elémenő út 137
 Éles sorok 88
 Eleven 131–132
 Eleven patak 170
 Elköltő 202
 Első Baladé 152
 Első Délhegy 103
 Első erdő 187
 Első Hosszu 18
 Első Hejászoly 199
 Első Kereszt 36
 Első Sebes pataka 35
 Első Olt hegye 52
 Első Tomot 57
 Első völgy 99
Élthes Josef lelkész 69
 Emberfő 106–107
 Endes 122
 Endes alya 123
Endes család 80
 Endes teteje 122
Endre (helynév) 65
Engi 35
Engi András 158
 Engi halma 35
Engi János 41
 Enlaka (Énlaka) 90
 Énlaka (l. még Enlaka, Jenlaka)
 27–28, 90–92, 98–99, 145
 Énlaki ut alja 203
 Eperes 188
 Eperjes 185
 Eperjes domb 17, 148
 Eperjes mál 138
 Eperjes mező 136
 Eperjes pataka 56
 Eperjes ponk 52, 119

Eperjes tető 17
 Eponcsa 63
 Épontsa 100
 Epres máj 74
 Erdélj (Erdély) 179
 Erdély (l. még Erdélj,
 Transilvania, Transylvania,
 vö. E. hon, E. honn,
 E. nagy fejedelemség,
 E. nagyfejedelemség,
 E. ország, Erdélyi nagy
 fejedelemség stb.) 27–28,
 31–32, 49, 55, 62, 65, 71,
 81, 92–93, 111, 119–120,
 123, 125–127, 133–136,
 141, 145, 152, 164, 166,
 170, 173–175, 183, 188,
 190–191, 207, 209, 218
 Erdély hon (vö. Erdély) 89
 Erdély honn (vö. Erdély) 130
Erdély Károly esküdt 58
 Erdély nagy fejedelemség (vö.
 Erdély) 42, 114, 130, 151,
 154, 157, 159, 175, 182, 214
 Erdély nagyfejedelemség
 (vö. Erdély) 17, 38
 38, 42, 130, 151, 157, 159, 182,
 215
 Erdély ország (vö. Erdély) 47, 50,
 52, 60, 64, 71, 87, 98–99,
 117, 126, 139, 144,
 Erdélyi nagy fejedelemség
 (vö. Erdély) 138, 176
 Erdő 203
 Erdő alatti határ 86
 Erdő felé forduló határ 53, 139
 Erdő hát 169
 Erdő hátya 160
 Erdő helye 197
 Erdő köze 17
 Erdő mege 90, 138, 149, 199
 Erdő oldal 199
 Erdő száda 219
 Erdő Szent György
 (Erdőszentgyörgy) 91, 143,
 145
 Erdő Szentgyörgy
 (Erdőszentgyörgy) 157–158
 Erdő tető 199
 Erdő utsza 139
 Erdő-kút 42
 Erdőalja 68
 Erdőfüle l. Füle
 Erdőhát 217
 Erdőre menő 151

Erdősök rétje 102
 Erdőszád 83
 Erdőszád 104
 Erdőszentgyörgy l. még Erdő
 Szent György, Erdő Szent
 György, Erdő Szentgyörgy,
 Szentgyörgy
 Erdővidék (l. még Erdővidéke)
 67, 87, 147
 Erdővidéke (Erdővidék) 77, 86,
 164
 Erdővidéki kilenc falvak 143
 Eregető 142, 147
 Ereszkedő 18
 Ereszkedő 39
 Eresztén farka 179
 Ereszvény 92
 Erked (l. még Szász Erked) 176
 Erős 107, 120
 Erős ajja 170
 Erős hegy 118
Erős Ignatz bíró 77
 Erős köze 120
 Erős oldal 117, 137
 Erős oldal 176, 202
 Erős oldalla 170
 Erős sorka 77
 Erős teteje 120
 Erős teteje 130, 215
 Erős tető 153
 Erős tő 38
 Erősárok 146
 Erősek utzája 103
 Erőslátó 81
Erőss Antal bíró 45
Erőss István jegyző 56
Erőss Miklos jegyző 77
 Erősztvény 146
Erzsébet (Szent E.) 184
Esculap 33
 Esküllő (Nagy-Küküllő) 196
 Esőgej 185
 Észak 145
 Észak ciheres 115
 Észak oldal 97
 Észak oldala 99
 Északi oldal 48
 Eszenyő (vö. Eszenyő...) 106
 Eszenyő bük tartománya 107
 Eszenyő büke 107
 Eszenyő domb alya 107
 Eszenyő dombja 107
 Eszenyő loka 107
 Eszenyő pataka 107
 Eszténa földek 213

- Esztena hely 214
 Esztena mezeje 119
 Esztena sorok 156
 Esztenaláb 212
 Eszteréc 81
 Eszterétz alya 81
 Esztergár 136
 Esztergályszer 79
 Etéd 27–28, 30, 34–35, 91–92, 98, 139, 143, 145, 153
 Etéd járás 90, 98
 Etéd vidéke 91
 Etédi járás 91, 97, 127, 139, 144, 152, 169, 207
 Étel 170
Etele (fiktív személy) 65
Etele (Atilla király) 195
Etelka (fiktív személy) 65
Ételke vezér (Atilla király) 195
 Etets 43
 Étevény 119
Eulus 32
 Europa 209
 Európa 173, 187
 Europa 85
 Evetes sorok 108
 Fa kereszt Szeghalom 163
 Faaszalás 136
 Fábbján völgye 187
 Fábián pataka 165
 Fábián uca 94
Fábiánok 93, 141
 Fábiánok pataka 96
 Fagetu 111, 229
 Fagietialu 168
 Fagietialu 37
 Fagy Giatzel 25
 Fagyas 198
 Fagyas kut 198
 Fagyeczel (vö. Kicsibük, Kisbük) 107
 Fagyiatzel 25
 Fagyitzel 25
 Fajdas sorka 156
 Fajka alja 46
 Fajka fenyő 58
 Fajkalak 92
 Fajkalikat 183
 Fal bük 116, 119, 160, 194–195
 Fal bük 97, 136, 140–150
 Falabak elő 182
 Falbi kút 61
 Falbik kejes 143
 Falbük 193
 Falbük karéja 150
 Falbük pataka 195
 Falbük oldala 136
 Falmező 17, 121
 Falmező karéja 121
 Falu allja 34
 Falu bokra 216
 Falu czihere 34
 Falu eleje 53
 Falu erdeje 26
 Falu fele 181
 Falu föld 61, 81
 Falu földje 154
 Falu földje alja 154
 Falu földje 61
 Falu gaza 169
 Falu kaszája 101
 Falu köve 98
 Falu mellett 101
 Falu melyéke 88
 Falu motsára 210
 Falu pataka 176
 Falu szállása 89
 Falu tanoroka 96, 158
 Falu tanorokja 89
 Falu tövisse 154
 Falu útja 162
 Falú vágottja 39
 Faluallja 29
 Falujé 44, 104
 Falujé oldalában 102
 Falura jövő 60, 152, 187
 Falura jövő láb 76, 142
 Falutja 131
 Falutya 103
 Fancsal (Székelyfancsal) 185, 188
 Fancsika 17–18
 Fancsika falva 17
 Fantsal (Székelyfancsal) 177–178, 210–211
 Fantsal pataka 210
 Fantsali (utca) 93,
Fantsali 177
Fantsali (fiktív személy) 177
Fantsali András hites 178
Fantsali Bálint 95
Fantsali Márton falubíró 178
Fantsaliak 93
 Fantsaliak (utca) 94
 Fantsika híd 42
 Fapiac 189
 Farcád (l. még Farczád, Fartzád) 92–93, 116
 Farcádi (l. még Farczádi) dullói járás 196
 Farcádi ut 116
 Farczád (Farcád) 181, 198
 Farczád felé fordulo 199
 Farczád járás 143, 181, 198, 207, 218
 Farczádi (Farcádi) dullói járás 40
Farczádi Sándor jegyző 125–126
 Farkas akasztó 154
 Farkas erdeje 176
Farkas Ferentz, bögyözi 41
 Farkas fészek 216
 Farkas Gyakor 200
 Farkas gyepü 203
 Farkas gyepü 58, 143
 Farkas gyepü alya 203
 Farkas hágoja teteje motsára 121
 Farkas havassa 202
Farkas István esküdt 17
 Farkas János keresztfája 104
 Farkas kosára 182
 Farkas kút 30, 36
Farkas László esküdt 92
 Farkas likak 119
 Farkas mezeje 176
 Farkas mező 107, 170, 121–122
 Farkas mező csorgója 170
 Farkas nyíre 44
 Farkas ösvénye 120
Farkas Pál esküdt 18
 Farkas pataka 108
 Farkas pers 116
 Farkas rétye 85
 Farkas utya 103
 Farkas verem 64, 88, 98
 Farkas vész 58, 79, 98
 Farkas vesze 217
 Farkaskő alya 85
 Farkaslaka (l. még Farkasloka) 93, 95, 127, 134, 140, 172, 186–187, 200
 Farkasloka (Farkaslaka) 182
 Farkasmező 141
 Farkasnyárs 137
 Farkasok utzája 103
 Farkasoké 136
 Farkasvész pataka 79
 Farkazókot elhagyó hely 215
 Fartzád (Farcád) 40, 93, 174, 215
 Fartzádi járás 92, 164, 197
Fartzádi Mihály 91
 Fata 19, 202
 Fatia 111
 Fatiale Ascutitulu 230
 Fatiale Higyesiu 230
 Fatörés 92
 Fátronalja 149

- Fátza 161–162
 Fátza portsi 161
 Fátzá Ujlok 115
 Fazakas 29, 31
Fazakas család 127
Fazakas János hütös 99
 Fazakas kert 38
 Fazakas lábja 98
 Fazakas utca 127
 Fazakasok hátja 106
 Fazakasok utya 103
 Feér bükk 202
 Feérkő 201
 Fehér ág 102
 Fehér Nyiko (Fehér-Nyikó) 38
 Fehér patak 84, 102
 Fehér-Nyikó I. Fehér Nyiko,
     Fejér Nyiko, Fejér Nyikó,
     Fejér Nyiko vize, Fejér Nyikó
     vize, Fejérnyiko vize, Nyiko,
     Nyiko vize
 Fehérág karéja 102
 Fehérág pataka 102
 Fehérkő szere 101
 Fehérpatak dombja 102
 Fehérpatak mejjéke 102
 Fehérpatak nyire 102
 Fehérvár (Gyulafehérvár) 208
 Fejedelem 182
 Fejedelem asztala 131
 Fejedelem földje 36
 Fejedelem rétje 92
 Fejér agyag 56
 Fejér fenyő 132
 Fejér fenyős 83, 111
Fejér György 189
 Fejér hamvas forrás 199
 Fejér kut 164
 Fejér mart 177
 Fejér mart alja 98
 Fejér Nyiko (Fehér-Nyikó) 45,
     127, 152, 167, 172
 Fejér Nyikó (Fehér-Nyikó)
     139–140
 Fejér Nyiko melléke 186
 Fejér Nyikó melléke 139
 Fejér Nyiko vize (Fehér-Nyikó)
     158–159, 171, 174
 Fejér Nyikó vize 139, 164
 Fejér nyiko völgye 172
*Fejér Nyikoláj kecskeőr (fiktív
     személy)* 94
 Fejér oldal 118
 Fejér patak 108, 121, 198
 Fejér szék 96
 Fejér viz 198, 199
 Fejérek utya 103
 Fejérek utya tartománya 103
 Fejérkő 156
 Fejérnyiko vize (Fehér-Nyikó)
     172
 Fejérpatak 88, 102, 121, 132
 Fejérpatak hátya 88
 Fejérvár (Gyulafehérvár) 182
 Fejtő 159, 208
 Fejü 185
 Fejütés 216
 Fekete [Hagymás] 109
 Fekete aszó 141
Fekete Daniel falusbíró 157
 Fekete erdő 103
 Fekete hegy 67
Fekete István 120
Fekete Lajos jedző 157
Fekete Pálné 95
 Fekete patak 84
Fekete Péter bíró 147
 Fekete rez 64
 Feketerez észoki lábja 204
 Feketerez hegye 50
 Feketerez pusztája 204
 Feketés 80
 Feketesorok 88
 Fel Csik (Felcsík) 113
 Fel Csik járás 211
 Fel Csik Jenőfalva (Csíkjenőfalva)
     73–74
 Fel Csiki kerület 71
 Fel Csik szék kerület 211
 Fel hágo 17, 38, 42–43, 87, 96,
     126, 128, 148, 167, 186
 Fel hártya 176
 Fel járo 90, 187
 Fel Sófalva 20, 22
 Fel Sófalva 20, 25
 Fel szeg utca 176
 Felcsik (Felcsík) 50, 85
 Felcsík (I. még Fel Csík, Felcsik)
     68
 Fele szilásza 102
 Felek (Magyarfelek) 208
 Felesső 49
 Felfalvi rét 142
 Felhago 87
 Felhagó 151
 Felhago 81
 Felhago láb 213
 Felhago feje 17
 Felhagyott 46
 Feljáró Lopágy 170
 Fellegvár utca 97
 Felmező 122
 Felső 96
 Felső Arannyas havas 223
 Felső árnyék 48
 Felső Árpatak 119
 Felső Ballé melyéke 207
 Felső Berek 153
 Felső Boldog Asszony falva
     (Felsőboldogfalva) 26
 Felső Boldogasszonyfalva
     (Felsőboldogfalva) 95, 166
 Felső Boldogfalva
     (Felsőboldogfalva) 40, 166,
     206
 Felső Csere tető 133
 Felső Cserehát 107
 Felső Diend 206
 Felső Dobo 177
 Felső Egerszeg 102
 Felső Fácza 108
 Felső fenek 102
 Felső Fenyés 68
 Felső Ferde 171
 Felső forduló 51, 83
 Felső forduló 60, 84, 101, 161,
     164, 192
 Felső Görgös 142
 Felső hágo 56
 Felső Haromtető 24
 Felső Háromszék 192
 Felső határ 40, 82, 136, 147,
     197–198
 Felső havas láb 165
 Felső hegy 96
 Felső hegy eleje 207
 Felső Heveder 88
 Felső Hodgya 116
 Felső Hojszaj 219
 Felső honts 214
 Felső hoszu 60
 Felső kánászo 210
 Felső kert 148
 Felső Köhér (Felsőköhér) 105
 Felső Követses 103
 Felső láb 206
 Felső láz 100, 122
 Felső lok 18, 46, 112–113
 Felső lok 143, 180, 192
 Felső malom utza 189, 196
 Felső Margit völgy 170
 Felső márk utja 106
 Felső Merke tető 119
 Felső mész folyója 122
 Felső mező 102

- Felső mező 66, 71, 202
 Felső mezők 82
 Felső Motsár 108
 Felső nagyobb mező 68
 Felső nyíl 145
 Felső Nyír 205
 Felső nyirkert 103
 Felső orotás 129
 Felső ösvény 146
 Felső piac 189
 Felső rét 59, 199
 Felső rét 66, 68, 199
 Felső Rez 88
 Felső Sáros patak 145
 Felső sás 137, 154
 Felső sás aszó 52
 Felső Siményfalva l. még
     Siményfalva
 Felső Sofalva (Felsősófalva)
     21, 96
 Felső Sófalva (Felsősófalva)
     20, 28
 Felső Sófalvi hegy 102
 Felső Sóófalva (Felsősófalva) 102
 Felső Sugás 72
 Felső Szalok 132
 Felső Szeg 18
 Felső Szénás szeg 137
 Felső Szent Mártonra menő 78
 Felső Szent Miklos felé forduló
     47
 Felső Szents pataka 172
 Felső szer 22
 Felső Szlátina 223
 Felső Szöllő 171
 Felső Tekenyő 170
 Felső tető 98
 Felső Touttza 189
 Felső Urodék 223
 Felső utsa 139
 Felső utza 127
 Felső Vár utza 190
 Felső Várhegy 127–128
 Felső várpaták 103
 Felső Vész 56
 Felső völgy 143
 Felső Zsákálya 19
 Felső-Fehér vármegye 41
 Felsőboldogfalva
     (l. még Boldogfalva,
     Boldogasszonyfalva, Felső
     Boldog Asszony falva, Felső
     Boldogasszonyfalva, Felső
     Boldogfalva) 95
 Felsőbük aja 136
 Felsőfejér mart lábja 77
 Felsőgyergyán 56
 Felsőköhér l. Felső Köhér,
     Köheriu de Susu
 Felsőlok 18
 Felsőlok (Gyimesfelsőlok)
     112–113
 Felsőmaros nyire 205
 Felsőmotsár lábja 77
 Felsőrákos l. Rákos
 Felsőrét 68, 70, 149
 Felsőrez 81
 Felsőrez 81
 Felsősófalva (l. még Felső Sofalva,
     Felső Sófalva, Felső Sóófalva,
     Felszeg, Sofalva (?), Sófalva,
     Soófalva, Sóófalva, vö.
     Sófalva, két) 96
 Felszeg 18, 28–29, 49, 67, 77,
     93, 134, 136, 182, 184, 215
 Felszeg (Felsősófalva) 20
 Felszeg fele 154
 Felszeg pataka 78
 Felszeg tízes 63–64, 66–68, 77,
     80, 84, 131
 Felszeg utca 26, 42, 152, 171, 179
 Felszegi bérce 128
 Felszegi család 136
 Felszegi tilalmas 163
 Felszegi utza 204
 Feltíz (Kászonfeltíz) 63, 133,
     156–157
 Felvég 81
 Fenehegy 31
 Fenek 136
 Fenék 137, 167
 Fenek alya 107
 Fenek tető 107
 Fenek utja 102
 Feneketlen tó 82
 Fenes 45, 119, 203
 Fenes alya 203
 Fenes erdő 119, 203
 Fenes tisztása 203
 Fenesre hágo 203
 Fenyéd 96, 144, 149, 185,
     196–198, 218
 Fenyéd bükke 120
 Fenyéd vize 96, 144, 149–150
 Fenyédi András falusbíró 180
 Fenyédi orotásig 150
 Fenyés árka 142
 Fenyítő hatya 64
 Fenyítő oldala magossa 107
 Fenyő 70
 Fenyő ároka 208
 Fenyő czihere 97
 Fenyő domb 96
 Fenyő kút tartománya 141
 Fenyő mege 97
 Fenyő ut 95
 Fenyő vég 57
 Fenyőfeje 47
 Fenyőhát 55
 Fenyőháta 165
 Fenyőkút (település, vö.
     Fenyőkút tartománya) 141
 Fenyőkút tartománya
     (vö. Fenyőkút település) 141
 Fenyőmenő ut árokja 54
 Fenyős 64, 92, 110, 143
 Fenyős aszó 220
 Fenyős patak 92, 143
 Fenyőszeg 69
 Fenyves erdő 84
Ferdinand király [I.] 190
Ferencz István választmány 48
Ferencz Péter bíró 81
Ferencziek 157
Ferentz Alajos 62
Ferentz familia 134
Ferentz Imre választmánytag 203
Ferentz István falusbíró 167
Ferentz, I., császár 21, 93
Ferentzi István bíró 58
 Ferentzi láza 20, 25
Ferentzi pástör 25
 Ferentzi réve 169
Ferentzi urak 166
 Ferentzné árokka 169
 Fertés 142
 Festék árka 34
 Fészed 74
 Fészed vize 74
 Fe[l]szeg 86
 Fészó pataka 50
 Fetek 49
 Fias mál 207
 Fias oldal 36
 Fias tető 36
 Fias tető 36
 Fiatfalva 18, 96–97, 208
 Fien 90
 Filio 219
 Filpea (Fülpe település) 111
Finta 128
Finta 128
Fintáné völgye 43
 Fioka 47
 Firtos 27, 29–34, 36, 91, 98–99,
     145

Firtos alja 32
 Firtos alji szeg 90
 Firtos allja 33
 Firtos alya 99
Firtos család 38
 Firtos hegy 19, 98
 Firtos hegye 38
 Firtos kút 91
 Firtos kutja 32, 34
 Firtos száda 32–33
 Firtos sziklája 91
 Firtos vára 27, 29–30, 33, 38, 92
 Firtos vára karéja 32
 Firtos Váralja (Firtosváralja)
     90–91
 Firtos Váralya (Firtosváralja) 38,
     98–99, 204
 Firtos várallya (Firtosváralja) 28,
     33, 99
 Firtosiláz (vö. Láz) 97
 Firtosmartonos (l. még
     Martonfalva, Martonos) 97
 Firtosváralja (l. még Firtos
     Váralja, Firtos Váralya, Firtos
     várallya) 98
 Firtus 92
 Firtus bércze 143
 Firtus vára 184, 218
 Firtus vize 92
 Firtusi vár 143, 184
 Fisák 71
 Fisák (folyó) 44, 49, 57, 59,
     64–65, 71
 Fisák feje 57
 Fisák oldala 57
 Fisák tö 44
 Fisák vize 44, 46, 71
 Fiscus 179
 Fitód 78
 Fitod (tízes) 58, 69–70
 Fitod pataka 70
 Fitod vize 85
Florea, Toader, jurat 229
 Fodor 167
Fodor Alberté 215
 Fodor Ambrus 31
Fodor Bálint jegyző 67
Fodor család 66, 110
Fodor Dávid bíró 49
 Fodorvesze 110
 Fogado hely 102
 Fogaras havassa 93, 162
 Fogaras vidéke 67, 117, 198
Fogarasi familia 184
 Fogarasi hegyek 32, 86

Fogarasiu 227
 Fogja kútja árkába 118
 Fogjos kutja 118
 Fojér feje 102
 Fojér mejjéke 102
 Fojér tartománya 102
 Fojér töve 102
 Fok 44
 Folyam feje 136
 Folyom patak 99
 Folyomér 107
 Folyto 128
 Folytos 128
 Forás 154
 Foraszto oldala 128
 Forikák utzája 204
 Foroé 142
 Forrás 83
 Forrás köze 164, 165
 Forrás tövise 187
 Forrasztó hegy 139
Forró Benedek licentiat 30
Forro család 123
 Forró Pál 146
 Fő 45
 Fő kút 180
 Főkut 42
 Föld hid 98
 Földégés 82
 Földek lábja 103
 Földházak 143
 Földhíd 35
 Földvár 137
 Főö cseréje 45
 Fővény allja 35
 Fővényes 216
 Fraczen pataka 147
*Franciscus, Sanctus (Szent Ferenc,
     Assisi)* 174
 Frontile 229
 Fuastó 140
 Fund ujlok 115
 Fundoaie 229
 Fundu Joanesiului 228
 Funtina din lergya 115
 Funtina Fund ujlok 115
 Funtina Pojkán 115
 Funtina retse 115
 Funtiná retse 115
 Funtine Jankuluj 115
 Furkurátza 115
 Futás 115, 171
 Futás pataka 201
 Futo kert 53
 Futo kut 53

Fű sorok 142
 Füge vára 141
 Fűgés 108
 Fűgés kert 52
 Fűgés rét 106
 Fűgés telek 202
 Fűgéspatak 108
 Fűggő bük 119
 Füle (Erdőfüle) 117
Füle földje 207
 Füle mezeje 205
 Fülei vasgyár 121
 Fülemer 92
 Fülök 153
 Fülöp Balázs 23
Fülöp Balázs birtokos 23
Fülöp család 20, 23
Fülöp István esküdt 62
Fülöp István jegyző 89
Fülöp Mihály, öreg, hites 91
Fülöp Pál ácsmester 21
Fülöp Sándor hites 95
Fülöp, Joannes 28
 Fülöpék 31
Fülöpék czihere 34
 Fülöpökön külyel 101
 Fülpe (település, l. még Filpea,
     vö. Fülpe, Fülpepatak)
     88, 106–107, 111
 Fülpe (vö. Fülpe település) 88,
     111
 Fülpepatak (vö. Fülpe település)
     88
 Fűrész eleje 102
 Fűrész hágaja 68
 Fűrész lábbja 86
 Fűrész pataka 109
 Fűrészek eleje 102
 Fűrészek előtti patak köze 104
 Fűrészen ellőli 103
 Fűrésznel 146
Fürtös kapitány (fiktív személy) 38
 Fűves ut 91
 Fűvestő 140
 Fűz patak 152
 Fűz uttza 190
 Fűzes 167, 187
 Fűzes oldala 77
 Fűzes pataka 96
 Fűzeság pataka közepe 210
 Fűzesto 38
 Fűzfa 128
 Fűzfa föle 128
 Fűzfa környéke 129
 Fűzfa lapossa 129

- Füzkút 87
Gaál család 110
 Gaál patak 204
 Gaálfalva (Gyergyóújfalu) 110
 Gábillo bértze köves kutyja és melyéke 170
 Gábilo 170
 Gábilo dülője 170
Gábor János esküdt 19
 Gábor pataka 111
 Gábor utya 104
 Gáborék 34
 Gaborkert pataka 152
Gábos Ferencz jegyző 155
 Gabosház 148
 Gacz homlok 116
 Gacz reze 81
 Gada 184
 Gada forrás 184
 Gada oldal 186
 Gada patak 186
Gaftan, Dimitrie, jurat 112
 Gagy (l. még Gagy falva, Gagyfalva) 98–99, 138, 143, 153, 179
 Gagy falva (Gagy) 99
 Gagy keresztje 99
 Gagy kezdete 138
 Gagy pataka 153, 180
 Gagy vize 90, 98
 Gagyása 115
 Gagyása pataka 115
 Gagyaszár utza 190
 Gagyfalva (Gagy) 99
Gagyi Diénes falusbíró 19
Gagyi István esküdt 19
 Gagy patak 178–179
Gaina, Juonu 228
Gaina, Nicolae, jurat 229
Gál 66
Gál család 39, 66, 130
Gál familia 64
 Gál fark álja 185
Gál Gergely bíró 100
 Gál Gyergy álja 185
 Gál havassa 156, 207
 Gál hegy eleje 119
 Gál hegye 119
 Gál hegye farka 119
 Gál hegye mege 119
Gál János jegyző 37
Gal Janos pat. káplár 52
 Gál kertje 123
 Gál köve 68
 Gál kutja pataka 56
 Gál kutya pataka 197–198
Gál Lukács 74
Gál Mátyás esküdt 70
Gál Mihály bíró 110
 Gál oldala 153
Gál tizes 65
 Gál utza 39, 135
 Gál vesze 103, 108–109
 Galac l. Galatiu
 Galamb halma 55, 83
 Galambos 102, 106
 Galat 137, 179, 180
 Galat vár 180
 Galat vára 179
 Galat vára és bükke 137
 Galatiu (Galac) 105
 Galautiasiu (Galócás) 111
 Gálffi 96
 Gálffi kert 158
 Gálffi-birtok 158
Gálffy Sándor 140
Gálfi család 198
Gálfi Josef jegyző 162
Gálfi László falusbíró 92
 Galhavasa 197
 Galhavassa sorka 207
 Gálhegy 130
 Galkutya 152
Gáll atyafiak 74
Gáll család 84
Gáll familia 127
Gáll Gergely idős 39
 Gáll hidgya 85
Gáll Ignácz jegyző 39
Gáll Josef esküdt 62
Gáll Péter falusbíró 39
 Gáll tanorok 158
 Gáll utca 127
 Gálmező 66
 Gálmotsár 95
 Galócás (l. még Galautiasiu, Galoczás) 106, 111
 Galoczás (Galócás) 107
Gálok 88, 96
 Gálok sorka 88
 Gálos bükk 96
Gammera Gusztáv, báró, alkerületi biztos 18
 Ganár kanz 223
Ganesos 122
Ganesos László 122
 Gantsos patak 90
 Garad alja 151
 Garad cseréje 151
 Garados 64
 Garados alja 81
 Garat 216
 Garatosvápa tartománya 141
 Gargyás kut 81
 Gárgyás kut 81
 Gárint pataka 26
 Gáron 166, 167
 Gáron pataka 167
 Gáspár uttya 212
 Gát 212
 Gát környéke 186
 Gát mege 219
 Gát melyéke 129
 Gátdombja 207
 Gátfő 59, 101
 Gátra járo 81
 Gátszeg 140, 154
 Gátvége 68, 80
 Gatz utja 81
 Gatztető 109
 Gaz csere 93
Gazdák 157
 Gazoldala 130
Gázon (fiktív név) 156
 Gazrez 229
 Gazsa gödre 132
Gedő család 135
Gedő Mihály falusbíró 183
 Gejnásza 102
 Gejnásza pataka 102
 Gémes 186
 Gémes árka 140
 Gemes bertz 19
 Gémes fele 140
 Genczéd teteje 219
Gencsi Alajos jegyző 110
Gerbaua, Gavrila (Girbea, G.) 228
Geréb István 197
Geréb János 197
Gerébek 197
Geréd János választmány 48
Geréd Moises választmány 48
 Gerék 141
 Gerely 82
 Gerenás 180
 Gerendás havasa 223
 Gerendely szeg 220
 Gerendi út 162
 Gergéjános patak környéke 213
 Gergelj szege 216
Gergely 128
 Gergely Albert keresztfája 101
Gergely család 79
Gergely familia 209

Gergely János falusbíró 96
Gergely Miklós ny. jegyző 186
 Gergely pataka 79
 Gergely vesze 106
 Gergelyfiak kertje 102
 Gergelyjános 211
 Gergő havassa 128
 Geszténa fenyője 69
 Geszténa kutyja 69
 Geszténa pusztája 69
 Getze hegye homloka és teteje 213
Getz János bíró 83
 Gimilcinisiu 228
Girbea, Gavrila
 (l. még *Gerbaua, G.*) 228
 Gödör 79, 140, 148
 Gödör mellett 52
 Gödörtető 52
 Gödrös 121
 Gödrös út 119
 Gogány 42, 155
 Gogány oldala 18
 Gombás 23
 Gombás selymék 170
 Gombojag banya 88
 Gombolyak kö 163
 Gombolyék kö 163
Gombos Sigmond jegyző 208
Gondos Elek esküdt 70
 Gordon 94
 Gorgen hidján alól 102
 Gotcanu 228
 Gothárdvesze 121
 Gozoru 62, 77, 202
 Gozoru pataka 54
 Gozoru sorok 62
 Grádits pataka 104
 Granitz 223
 Gréczes 81
 Grof gödre 88
 Gruetiu 168
 Gömény 209
 Göncz 156
 Gönts 72
 Görbe 112
 Görbe hegy 75
 Görbe hegye 112
 Görbe patak 112
 Görbe patak feje 74
 Görbe pataka 75, 112–113
 Görbe pataka (Görbepataka) 74–75, 112–113
 Görbe teteje 75
 Görbepatak 75

Görbepataka (l. még Görbe pataka) 71, 112
 Görösöd szádapos 31
 Görgénkö 157
 Görgény 180
 Görgény erdeje alja 185
 Görgény hidja dombja 102
 Görgény hidján 102
 Görgény hidján felyel 102
 Görgény Szent Imre (Görgényszentimre) 106
 Görgény tanorok 180
 Görgényszentimre l. Görgény Szent Imre
 Görgös 86
 Görgös 44
 Görgös kaszálo rétje 86
 Görgös mező 44
 Görgös rétje 44
 Görgye allja 31
 Görje 23
 Görnye 23, 31, 90
 Görnyés 134, 153
 Görnyés 23
 Görnyés nyire 23
 Göröcsfalva (l. még Csik Göröcsfalva, Görötsfalva) 63, 99
 Göröts 100
 Görötsfalva (Göröcsfalva) 99–100, 211–212
 Görötsfalvi határút 212
Görötsök 100
 Götze 56, 81
 Gudu feje 88
 Gurovets 168
Gurzo Lajos jegyző 42
 Guzsvesszős 107
 Güdüctelep 174
 Güdűcz 108, 174
 Güdűcz pataka 108
 Güdűtz dombja 88
 Güdűtz patak 88
 Güdűtz pataka 108
Günther, Valentin, hadiszállító 42
 Gyakor 154, 160
 Gyakor allya 158
 Gyakor kut 163
 Gyakor nyír 144
 Gyakorfüz 95
 Gyakormáj 45
Gyárfás Domokos 179
Gyarmati család 19
 Gyáros falva 189, 195
 Gyékös kutja 172

Gyep 101, 104
 Gyepes (l. még Homorod Gyepes) 100
 Gyepes hegy 203
 Gyepes oldala 123
 Gyepes pataka 123
 Gyepjü hajlás 94
 Gyepjűszeg 158
 Gyepü 97, 163, 178
 Gyepü alja 18, 160, 167, 178
 Gyepü alya 178
 Gyepü allya 186–187
 Gyepü mejjéke 101
 Gyepü melyéke 101, 123
 Gyepü patak 163
 Gyepü pataka 121
 Gyepü völgye 97
 Gyepüre járó 17
 Gyepüre járó 39
 Gyepüre menő 151
 Gyepüs ér 143
 Gyepüs patak 143
 Gyepűszeg 140, 177
 Gyepűszeg 17
 Gyéres bük 58
 Gyérés vágása 153
 Gyergyai járás 107, 135, 204, 217
 Gyergyák réve 170
 Gyergyánjános 217
 Gyergyános 18
 Gyergyó (Gyergyó) 63, 101, 105, 165–167, 174, 189, 192
 Gyergyó (l. még Gyergyó) 105, 109–111, 165, 219
 Gyergyó Alfalu (Gyergyóalfalu) 100, 102, 165
 Gyergyó alfalu (Gyergyóalfalu) 25
 Gyergyó Csomafalva (Gyergyócsomafalva) 26, 103, 104
 Gyergyó Ditró (Ditró) 105
 Gyergyó Ditró (Ditró) 89
 Gyergyó Ditró (Ditró) 88, 168
 Gyergyó járás 110
 Gyergyó kerület 106
 Gyergyó kerülete 101
 Gyergyó Killyénfalva (Kilyénfalva) 135–136, 205
 Gy[ergy]ó l. Pretura (Bezirks-Amt)...
 Gyergyó országa 188
 Gyergyó Remete (Gyergyóremete) 89, 107

- Gyergyó Remete
(Gyergyóremete) 88, 106
- Gyergyó Szárhegy
(Gyergyószárhegy) 89,
174–175
- Gyergyó Szárhegy
(Gyergyószárhegy) 88
- Gyergyó szege 99
- Gyergyó Szent Miklos
(Gyergyószentmiklós) 26, 89,
101, 104, 106–107, 109–110,
175, 204
- Gyergyó Szent Miklós
(Gyergyószentmiklós) 30, 219
- Gyergyó Szent Miklos
(Gyergyószentmiklós) 33, 37,
41, 88, 109, 227–228
- Gyergyó Szent Miklós
(Gyergyószentmiklós) 228
- Gyergyó Szent Miklos l.
Pretura...
- Gyergyó Szent Miklos-ului l.
Pretura (Bezirks-Amt)...
- Gyergyó Szent Miklosului l.
Pretura (Bezirks-Amt)...
- Gyergyó Szentmiklos
(Gyergyószentmiklós) 205
- Gyergyó Tekerőpatak
(Tekerőpatak) 205
- Gyergyó Tekerőpatak
(Tekerőpatak) 136, 204
- Gyergyó Tölgyes
(Gyergyótölgyes) 109–110
- Gyergyó Újfalu (Gyergyóújfalu)
52, 218
- Gyergyó Újfalu (Gyergyóújfalu)
110–112, 219
- Gyergyó Vasláb (Vasláb) 217
- Gyergyóalfalu (l. még Alfalu,
Alfalva, Gyergyó Alfalu,
Gyergyó Alfalu, Gyergyó
alfalu) 100
- Gyergyóbékás (l. még Békás,
Bicasu, Bicazu) 227
- Gyergyócsomafalva (Csomafalva,
Gyergyó Csomafalva, Gyergyó
Csomafalva) 103
- Gyergyódamuk (l. még Damuk,
Domucu, Domuk, Lapias
Domuk) 107, 227–228
- Gyergyóhodos (vö. még Hodos)
88
- Gyergyóholló (l. még Corbu,
Hollo, Holló) 88, 104
- Gyergyói alkirálybiroi terület 174
- Gyergyói dullói járás 100
- Gyergyói havas 211
- Gyergyói havasok 145
- Gyergyói járás 103
- Gyergyói kerület 100
- Gyergyói nagy út 26
- Gyergyói útvonal 166
- Gyergyólibántelep (vö. Libán)
110
- Gyergyóremete (l. még Gyergyó
Remete, Gyergyó Remete,
Remete, Remetea) 106
- Gyergyószárhegy l. Gyergyó
Sárhegy, Gyergyó Szárhegy
- Gyergyószék 113
- Gyergyószentmiklós (l. még
Gyergyó Szent Miklos,
Gyergyó Szent Miklós,
Gyergyó Szent Miklos,
Gyergyó Szent Miklós,
Gyergyó Szentmiklos, Szent
Miklos, Szentmiklós) 107
- Gyergyótölgyes (l. még Gyergyó
Tölgyes, Tulghesiu) 109
- Gyergyóújfalu (l. még Gaálfalva,
Gyergyó Újfalu, Gyergyó
Újfalu, Gyergyó Újfalva,
Újfalu) 110
- Gyergyóvárhegy (l. még Várhegy,
Varhegyalja, Varhegyalya,
Varvizu) 111
- Gyergyózsédánpatak (l. még Valé
Jidanului, Valea Jidanului,
Zsedánpatak vö. Zsádán
pataka) 109, 229
- Gyermán 227
- Gyertyán 74, 215
- Gyertyán aszó 202
- Gyertyán sürüje 91
- Gyertyános 35, 38, 56, 83, 95,
119, 134, 136–137, 143, 146,
153, 156, 158, 179, 203
- Gyertyános alja 179
- Gyertyános kutja 172
- Gyertyános oldal 99
- Gyézó 156
- Gyikos 101, 102
- Gyikos pataka 101
- Gyikoskő 148
- Gyilányos 146
- Gyilkos 25
- Gyilkos (hegy) 227
- Gyilkos (vö. Gyilkostó) 109
- Gyilkos aji 19
- Gyilkos hegy 95
- Gyilkos Mosija 81
- Gyilkos oldal 25
- Gyilkostó (vö. Gyilkos) 107
- Gyimes (l. még Gyimes vám,
Gyimesi vám,
vö. Gyimesbükki Vámhivatal)
71, 223
- Gyimes bükk 223–224
- Gyimes felső lok
(Gyimesfelsőlok) 112–113
- Gyimes Közép Lok
(Gyimesközéplek) 113
- Gyimes Középlek
(Gyimesközéplek) 113
- Gyimes Lok 113
- Gyimes vám (Gyimes) 76
- Gyimesbükki Vámhivatal (vö.
Gyimes)
Gyimesfelsőlok (l. még Felsőlok,
Gyimes Felsőlok, vö.
Gyimesloka) 112
- Gyimesi vám (Gyimes) 76, 212
- Gyimesközéplek (l. még Gyimes
Közép Lok, Gyimes Középlek,
Közép Lok, Középlek) 113
- Gyimeslok 75
- Gyimesloka (vö. Gyimesfelsőlok)
74
- Gyökeres 120
- Gyökeres alja 91
- Gyökeres allya 172
- Gyökeres kutja 172
- Gyökeres út 137
- Gyöngy 147
- Gyöngyös bérce 220
- Gyöngyös kut 219
- Gyöngyös kút 220
- Györ 156
- Györfi család* 39
- Györfi Dániel* 39
- Györfi familia* 184
- Györfi Ferencz (atyhai)* 28
- Györfi Ferencz bíró* 50
- Györfi Ignácz* 39
- Györfi Katié 36
- Györfi utza 39
- Györffy János jegyző* 102
- György* 65, 97
- György család* 135
- György Ferencz pataka 102
- György János jegyző* 136
- György József jegyző* 149
- György orotás 94
- György orotványa 97
- György orotványa oldala 97

György vágása 90
 Györgydeákok mezeje 88
 Györgymáté utcája 107
 Györgyök szege 71
 Györgyvágás patakjával 72
 Györke 156
 Györke hátja 156
 Györláza 197
 Gyulafehérvár I. Fehérvár,
     Fejérvár, Károly Fejérvár,
     Károlyfehérvár
Gyulafi család, gróf 114
Gyulai Ferencz, gróf 190
Gyulai Ferentz, gróf 162
Gyulai Lajos, gróf 161–162
Gyulai, gróf 161, 162, 190
Gyulaiak, gróf 154
 Gyúlkos 25
 Gyurka motsára 121
 Gyurtyán 121
 Gyüker kut 146
 Gyükeres 141, 143, 153
 Gyükeres tartománya 141
 Gyükeres tető 102
 Gyümölcs kert 38
 Gyümölcses 228
 Gyümölcsénes 81
 Gyümölcsénes 109
 Gyümölcsök köze 203
 Gyümölsös 40
Gyürke (helynév, vö. Gyürke) 65
Gyürke (helységnév, vö. Gyürke)
     64
 Gyűrűs mező 170
 Gyűrűs mező árokka 170
 Gyűtés 34
 Habaritz 134
 Had ut 108
 Hadak ura 220
 Hadak utya 129
 Hadkúta 39
 Hadnagy utca 94
 Hadnagyok 93
 Hadutak köze 101
 Hága 57
 Hágdosso 182
 Hágo 19, 152, 187
 Hágó 146
 Hágo bértz 57
 Hágo бүтү 57
 Hágó láb 71
 Hágótő[alja] (Putnalok,
     vö. Putna loka) 107
 Hagymás dűlőbe 130
 Hagymás kőszirt 130

Hagymás mező 121
 Hagymás patak 131
 Hagymás pataka 130
 Hagymás vára 130
 Hajagos 178
 Hájagos 167
 Hájjog 140
 Hajmod 97
 Hajo völgy 19
 Halál 80
 Halas to 48, 210
 Halas tó 48
 Halaság 121
 Halaság kutja 121
 Halaság pataka 88
 Halaság teteje 88
 Halaspatak 103
 Halastó 23, 151, 219
 Halastó kut 48
 Halász út 141
 Halászkut 156
 Halászo út 177
 Halaszto 103
 Halgató 140
 Halgatozo domb 34
 Hálo gyepű 90
 Halom 149, 175, 201
 Halom bértze 169
 Halom kut 133
 Halom láb 71
Halom nemzetség 208
 Halom patak 186
 Halován 169
 Halovány 17, 125, 217
 Halovány dűlő 123
 Halovány helysége 89
 Halvány 154
 Hamelea (Hammeln) 120
 Hammas oldal 147
 Hammeln I. Hamelea
 Hamorfenék 57
 Hámortető 56
Hanganu, Andreiu, jude 38
Hanganu, Andreu 37
 Hangu 37
 Hangyi vár 42
 Hangyzso motsára 121
 Haportos 99
 Haram patak 24
 Haramia patak 24
 Haramia tető 24
 Harangláb 48, 71
 Harangláb dűlője 123
 Harap égése 123
 Harapégte oldala 49

Harapégte pataka 49
 Harcsád 200
 Hargas 46, 151, 160, 182
 Hargatkő 35
 Hargatkő allja és nyaka 35
 Hargita 41, 50, 57, 82, 137, 144,
     147, 149, 151, 154, 163,
     165, 173, 197, 219
 Hargita bérce 163
 Hargita erdő 150, 220
 Hargita havas 49, 56, 63
 Hargita havasa 189, 192, 195
 Hargita havassa 93, 123, 147,
     206
 Hargita hegy 47, 193
 Hargita hegye 50
 Hargita teteje 163
 Hargitafürdő 49
 Hargitai hegylanc 163
 Hargitha havassa 149
 Hargitta 63
 Haricskás kert 167
 Harissad 59
 Harlagia 37
 Harmadagy völgy 57
 Harmadik Kereszt 36
 Harmadik patak mezeje 141
 Harmadik Sebes pataka 35
 Hármás bükkenő 102
 Hármás malom eleje 101
 Hármás malom útján alol 101
 Hármás malom útján felyel 101
 Hármás malom utya köze 104
 Hármásfalu vö.
     Székelyszentistván
 Harom 85
 Három cserefa 129
 Három keresztnek 85
 Három körtve 140
 Három kut 59, 109
 Harom patak 24
 Három patak 68
 Három Szék (Háromszék) 156
 Három szék (Háromszék) 93
 Három utaga 103
 Háromkút (vö. Háromkut vize)
     107
 Háromkut vize (vö. Háromkút)
     109
 Harompataka 24
 Háromszegű 141
 Háromszék (l. még Három Szék,
     Három szék) 32, 65, 67, 143,
     189, 192
 Haromtető 24

- Hasáb fa 211
 Hasábfa 211
 Hasábfa pataka 165, 211
 Hasáffa 188
 Hasáffa forrása 188
 Hasáffa pataka 188
 Hasatt hegy 19
 Hat hold 124
 Határ 39, 82
 Határ bérce 165, 220
 Határ borozda 177
 Határ kert meljéke 103
 Határ patak 35, 75, 113, 197
 Határmező 212
 Határpást 212
 Határpástig lévő dűlő 212
 Határpatak 35, 39, 75, 163
 Határpatak (vö. Kápolnapatak) 202
 Határutra menő 212
 Háti 64
 Hátmelyéke 88
 Hatod 69
 Hatotorja 197
 Hátra járó 126
 Hátulso Baladé 152
 Hátulso Délhegy 104
 Hátulso erdő 187
 Hátulso Hejászoly 199
 Hátulso Hosszu 18
 Hátulso mező 163
 Hátulso mező csuca 163
 Hátulsó szállás 102
 Hátulso Tomot 57
Hauzer Antal pallér 21
 Havas eleje 57
 Havas kapu 54, 62
 Havas kar 47
 Havas láto 143
 Havas oldal 213
 Havas oldal gödre 211
 Havas oldal melyéke 213
 Havas oldal nyaka 213
 Havas patak 57
 Havas tető 61
 Havas verőfény 102
 Havasajji kerület 198
 Havasalfölde (Havasalföld) 188
 Havasalyi járás 207
 Havasi határszélyi községek
 (l. még Tölgyesi járás) 109
 Hazanéző 141
 Hazudság 110
 Hé víz 67
 Hegedüs 184
Hegedüs család 114
 Hegedüs kutya 182
 Hegedüs tava 94
 Hegy 38, 56, 64, 81, 94, 132,
 134, 151, 163, 218
 Hegy alya 132
 Hegy allya 35
 Hegy elő 171
 Hegy elő 128, 139, 187
 Hegy elő tető 171
 Hegy farazdi 207
 Hegy fele 27, 89
 Hegy felé 131
 Hegy fele fordulo 80
 Hegy megett 204
 Hegy megi válpá 210
 Hegy melyék 61
 Hegy melyék láb 61
 Hegy melyéki Belső láb 61
 Hegy melyéki Középláb 61
 Hegy tartománya 141
 Hegyálj 185
 Hegyalljának 35
 Hegycseréje 197
 Hegyes 81, 103, 106, 119, 126,
 219, 229
 Hegyes alja 119
 Hegyes csup teteje 155
 Hegyes domb 24
 Hegyes föld 169
 Hegyes havas 75, 223
 Hegyes hegy 165
 Hegyes ponk 170
 Hegyes sorka 103
 Hegyes töve 81
 Hegyesbük 56, 106
 Hegyesd alya 100
 Hegyeskő 104, 156, 169, 204
 Hegyeskő déli oldala 204
 Hegyeskő utya tartománya 104
 Hegyestető 146
 Hegyeto 169
 Hegyfark 18
 Hegyfarka 88, 129
 Hegyhát 119
Hegyi Márton jegyző 170
 Hegyi Miklos kutya 169
 Hegymege 178, 180
 Hegymeg utcája 210
 Hegyoldal 217
 Hegyre hágo 175
 Hegyre menő láb 53
 Hegyvápa 82
 Héjasfalva (Héjjasfalva) 208
 Hejaszo 18
 Héjaszo 154, 159
 Héjászó 40
 Hejaszo oldal 17
 Héjaszoly 203
 Héjászoly 128, 139
 Héjászoly farka 128
 Héjjasfalva l. Héjasfalva
 Héjjaszo 206
 Héjjaszo cseréje 159
 Héjjászoly 38
 Hely allja 35
 Helye bük 18
 Hencz loka 219
 Herdo 73
 Herke 52, 132
Hermann Gusztáv Mihály
 (történész) 163
 Hermanszeg 133
 Hermány 146
 Hernyos ponk 123, 154
Herodot (Hérodotosz) 28
 Hét közönség havassa 55
 Hetes 97
 Hetes alja 208
Hetzei Sámuel jegyző 27
 Heveder 56, 81, 147, 202
 Heveder bükk 220
 Heveder dombja 205
 Heveder fenyő 44, 79
 Heveder melyéke 205
Hevi[?] 67
 Héviz (Olthéviz) 163
 Hévjaszol 203
 Hid loka 158
 Hid útja 146
 Hidas 186
 Hidaspatak 216
 Hideg aszo 121, 187
 Hideg aszó 95
 Hideg aszo patak 187
 Hideg aszo pataka 121
 Hideg kut 73, 89, 99, 124, 142,
 146, 148, 166, 170
 Hideg kut árka 147
 Hideg kut bükk 95
 Hideg kut mejéke 170
 Hideg Kutak 162
 Hideg mezeje 109
 Hideg oldal 153
 Hideg patak meljéke 104
 Hidegárok oldala 153
 Hidegkut 85, 151, 208
 Hidegkut (Magyarhidegkút) 114
 Hidegkut (Magyarhidegkút,
 Oláhhidegkút) 161
 Hidegkút alya 83

- Hidegkut bükke 164
 Hidegkut oldala 79
 Hidegkut tartománya 205
 Hidegkut, két (Magyarhidegkút, Oláhidegkút) 162
 Hidegkút, két (Magyarhidegkút, Oláhidegkút) 161
 Hidegkutak (Magyarhidegkút, Oláhidegkút) 157, 161
 Hidegkutak, két (Magyarhidegkút, Oláhidegkút) 157
 Hidegpatak 106
 Hidegség 44, 58–59, 71, 78, 130, 148, 175, 195, 199, 207
 Hidegség (település) 75, 113–114
 Hidegség tere 58
 Hidegség vize 75, 114, 223
 Hidegvíz árka 57
 Hidegvíz pataka 149
 Hidlás 52
 Hidlás tető 52
 Himes mocsár 164
 Hímos 156
 Hintafa 116
Hintezegány György 115
 Hints 93
 Hipatak 146–147, 183
 Hipatak feje 146
 Hirtelen löjtő 169
 Hiszé teteje 85
 Hitván folyom 171
 Hitván hid 169
 Hitvány malom 118
 Hiupatak 81, 142
 Hivák 81
 Hodasia 112
 Hodgya (l. még Hodgyafalva) 39–40, 93, 116, 174, 192, 194, 198, 215–216
 Hodgyafalva (Hodgya) 93
Hodgyai László esküdt 92
 Hodgyai patak 116
 Hodos 44
 Hodos (vö. Gyergyóhodos) 88
 Hodos mál 155
 Hodos már 210
 Hodos patak 154
Hogyai Josef 160
 Hohaj 43
 Hojagos 182
 Hojagos alja 18
 Hojászoly oldal 187
 Hojtoroszsza 125
 Hok oldala 119
 Hoka 132
 Hollo (Gyergyóholló) 105
 Holló (Gyergyóholló) 41, 104–105, 109
 Hollo (vö. Gyergyóholló) 88
 Holló fészek alya 148
 Hollo sorka (vö. Hollósarka) 88
 Holló zöldes 80
 Hollobércz erdeje 114
 Hollófeje 133
 Hollófészek 134
 Hollofészek tető 173–174
 Hollokő 141
 Hollopatak 88, 147
 Hollopataka 105
 Hollos hegy 143
 Hollosaj 53
 Hollósarka (vö. Hollo sorka) 88
 Hollovár 154
 Hollovár dombja 154
 Holt Maros 101
 Holtárok 174–175
 Holtárok köre 214
 Holtrekesz 132
 Hollyagos 176
 Homlogy 143
 Homlogy patak 143
 Homlok 87, 143, 146, 167
 Homlok alya 87
 Homlok árka 87
 Homlokbük 136
 Homorod (Homoród) 163
 Homorod (kaszálók) 118, 122
 Homorod (Kis-Homoród) 90, 122, 147, 175
 Homorod (Nagy- és Kis-Homoród) 130, 160
 Homorod (Nagy-Homoród) 118–119, 126
 Homorod Abásfalva (Abásfalva) 17
 Homorod Almás (Homoródalmás) 86, 117, 121–122, 131
 Homorod bükk 163
 Homorod Gyepes (Gyepes) 100
 Homorod hátja 163
 Homorod járás 175
 Homorod Karátsonfalva (Karácsonfalva) 131
 Homorod Keményfalva (Homoródkeményfalva) 122
 Homorod kerület 17, 95
 Homorod kerülete 217
 Homorod láz 167
 Homorod Lövéte (Lövéte) 148
 Homorod Oklánd (Oklánd) 131, 160
 Homorod oldala 118
 Homorod Recsenyéd (Recsenyéd) 167
 Homorod Remete (Homoródremete) 122
 Homorod Szent Márton (Homoródszentmárton) 123, 135, 147
 Homorod Szent Pál (Homoródszentpál) 123, 125–126
 Homorod Szent Péter (Homoródszentpéter) 125–126
 Homorod Ujfalu (Homoródújfalu) 126, 217
 Homorod vize (Kis-Homoród) 122–125, 163, 167, 217
 Homorod vize (Nagy-Homoród) 117–119, 130–131, 163
 Homorod vize keleti ágazata (Nagy-Homoród) 130
 Homorod vize tere 117
 Homorod vize, nagyobb (Nagy-Homoród) 117
 Homoródalmás (l. még Almás, Homorod Almás) 117
 Homoródbene l. Bene
 Homoróddaróc l. Darotz
 Homoródfürdő (l. még Homorodi borviz, Homorodi fürdő, Lobogó) 163
 Homorodi borviz (Homoródfürdő) 192
 Homorodi fürdő (Homoródfürdő) 163
 Homorodi járás 89, 117, 122, 126, 130, 160
 Homorodi kerület 122
 Homorodi víz (Kis-Homoród) 163
 Homoródjánosfalva (l. még Jánosfalva, Jánosfalva)
 Homoródkeményfalva (l. még Homorod Keményfalva) 122
 Homoródremete (l. még Homorod Remete, Remete) 122
 Homoródszentlászló (l. még Szent László, Szentlászló,) 122
 Homoródszentmárton (l. még Homorod Szent Márton) 123
 Homoródszentpál (l. még Homorod Szent Pál, Szentpál) 123

Homoródszentpéter
     (l. még Homorod Szent Péter,
     Szent Péter) 125
 Homoródújfalú (l. még
     Homorod Újfalú, Újfalú) 126
 Honcsok 44
 Hont hegye 92, 116, 215
 Hontsog 104
 Hontsok utzája 103
 Hoporty 24
 Hoportya 169
 Hordo 73
 Hordos falas oldal 219
 Horgas 51, 53, 61, 134, 139,
     149, 169
 Horgas keresztfa 101
 Horgos 152
 Horgoshid 217
 Horvas 199
 Horvás 181, 199
 Horvás oldala 181
 Horvásal 182
Horváth Antal bíró 205
Horváth Elek esküdt 179
 Hostád 209
 Hoszaszo 85
 Hosszak kutja 78
 Hosszu 18, 78, 98, 115, 139,
     142, 162, 208, 210, 216
 Hosszú 183, 212
 Hosszu aszo 70
 Hosszu bérce 142
 Hosszu bérce oldala 142
 Hosszu csere 193–196
 Hosszu erdő 17, 159
 Hosszú erdő nyire 123
 Hosszú falu (Hosszúaszó) 58
 Hosszu föld 127, 136
 Hosszú föld 36
 Hosszu havas 56
 Hosszu kardély 122
 Hosszu köháta 165
 Hosszu kút 17
 Hosszú mocsár 148
 Hosszu motsár 184
 Hosszu orotás 126
 Hosszu orotvány 126
 Hosszu patak 143
 Hosszu pataka 148
 Hosszu pusztája 214
 Hosszu rakota 184
 Hosszu sorok 71
 Hosszú sorok 49, 71
 Hosszú szeg 49
 Hosszu tanorok 172
 Hosszu teres 122
 Hosszu tövis 43, 89
 Hosszu vész 145
 Hoszsza 38, 82, 132, 140
 Hoszsza bértz 180
 Hoszsza hegy oldal 160
 Hoszsza kereszt fele 203
 Hoszsza láb 47
 Hoszsza likat 91
 Hoszsza mező 102
 Hoszsza mező 99
 Hoszsza osztás 96
 Hoszsza ponk 118
 Hoszsza sorok 202
 Hoszsza sugo 102
 Hoszsza völgy 99
 Hosszúaszó (l. még Hosszú falu,
     Hosszuaszo tízes, Hosszúfalú,
     Hosszuaszo, Hoszszaufalva,
     Hosszuszo tízes) 58–59
 Hosszuaszo tízes (Hosszúaszó) 58
 Hosszubükk 110
 Hosszúfalú (Hosszúaszó) 58
 Hosszuhegy 158, 160
 Hosszúkő 165
 Hosszuláb 101, 204, 212
 Hosszuláb 49
 Hosszusorok 108
 Hoszszaaszo (Hosszúaszó) 58
 Hoszszaaszo feje 58
 Hoszszaufalva (Hosszúaszó) 58
 Hoszszauláb 180
 Hoszszaupallo ere 102
 Hoszszauszo tízes (Hosszúaszó) 58
 Hoszu 46, 86, 104, 170, 176
 Hoszu bük 138
 Hoszu bükk 180
 Hoszu feje 170
 Hoszu föld 152, 154
 Hoszu hágo 103
 Hoszu havas 47
 Hoszu kert 152
 Hoszu köze 141
 Hoszu kutya 86
 Hoszu láb 53, 204
 Hoszu likad 98
 Hoszu mejéke 170
 Hoszu mező 136, 164
 Hoszu orotása 44
 Hoszu rétt 18
 Hoszu sorok 54, 136
 Hoszu tartománya 141
 Hoszu tövis 177
 Hoszu vész 103
 Hoszu vész alya 103
 Hosszubük 56
 Hoszu havas 228
 Hoszu havás 228
 Hoszu havós 227
 Hosszúkő 111
 Hoszumező 121
 Hoszusorok lábja 204
 Hoszusorok pusztája 204
 Hot árok 119
 Hotrekesz 69
 Hotto 164
 Hovaly 177
Hrubanilor, familia 111
 Huma sorok 202
 Hunia 33
 Huportsos 153
Huruba, Vasilie 112
Hurubás Péter falusbíró 99
Hús Bence 65
 Huszár utza 103
 Huszas útján alol 102
 Huszonnégyorás ut 104
 Huzogató 71
Hübner János 189
 Hükő 155
 Hüköz 131
 Hűv völgy 72
 Hűvölgy 122, 146
 Hűvölgy 76
 Hűvölgy eredet 163
 Ibor 43
 Igaz bérce 35
 Ijesztő bükk 45, 90, 98
 Ikohatár 55
 Ikonyires 55
 Ilentz feje 175
 Iligy 95
 Ilke 209
 Illancz 75, 81, 215
 Illancz kerte 81
 Illancz oldala 215
 Illancz pataka 215
Illés 83
Illés János falusbíró 181
 Ilona utzája 103
 Ilosza 83
 Ilpa 219
Ilyés 194
 Ilyés aszalya 57
Ilyés familia 184
 Ilyés szeg 184
 Ilyésfiak utja 102
 Ilyési szere 169
 Illye[?] 158
Illyés András püspök 65

- Illyés István* 65
Illyés pallaga 194–195
Imets Antal bíró 208
Imets János esküdt 208
Imolás sarok 64
Impér (Kászonimpér) 156–157
Imperium (Kászonimpér) 156
Imre András bíró 215
Imre fiak czihere 31
Imre János 142
Imre Lukács birtokos 30
Imrék 141
Inczás alja 156
Incze 72
Inczefi János választmány 129
Inczék gödrei 72
Ing völgy 200
Ingovány 124
Innenső ragado 104
Innentső motsár 210
Inszakasztó teteje 122
Intre berkutze 161
Intre delme 161
Intre furts 161
Intze család 53
Intze István esküdt 45
Intze Josef [ifj.] esküdt 58
Intze Josef esküdt 58
Ipats 119
Ipats kutja s patakja 119
Ipold 144
Irgó teteje 220
Irigy vesze 220
Irmocsár 38
Irnök (Attila király fia, l. még Irnik) 27
Irnik (Irnök) 177
Irospatak dombjai 108
Irott kő 64
Irtovány 173
Istállókert 80
Istáló 216
Istán vágása mege 169
Istok Joseff falusbíró 183
Istok László jegyző 43
Istok szénája 170
István család 116
István Jóseff jegyző 133
István mezeje 88
István reze 116
Istvánfi Joseff bites 204
Istvánfi Márton esperes, generalis vicarius 65
Istvánok 93
Iszapfürdő 42
Ittkétfalva 46
Ittkétfalvi tízes 46
Iustinianus császár 33
Iván (Iványos) 56
Iván feneke 56
Iván völgye 203
Iványos (l. még Iván) 55, 228
Ivó feje 220
Ivó mezeje (vö. Ivómezeje) 220
Ivó vize 219
Ivómezeje (vö. Ivó mezeje) 218
Iwn (vö. Jenő, Jeneu, Jenű) 27
Izabella királyné (királynő, fejedelem) 81, 190
Izsák 129
Izsák András esküdt 76
Izsák kutt 129
Izsák mezeje 121
Jáhor 202
Jahoros 133, 208
Jáhoros 56–57, 64, 92, 96, 147, 165
Jahoros alja 102
Jajgato 102–103
Jajgato nagy árka 143
Jakab 132, 177
Jakab család 119, 122, 135
Jakab egre 219
Jakab familia 184
Jakab Ferenc bíró 69
Jakab Gergely jegyző 204
Jakab hegy 177
Jakab lázza aja 169
Jakab uta 119
Jakab vár 130
Jakab vesze 122
Jakabb Joseff jegyző 82
Jakabfalva (Kászonjakabfalva) 133
Jakabfi Sándor jegyző 98
Jakabmihály mezeje 205
Jakabok 93
Jakabos 52
Jakafi mezeje 169
Jáni pataka 119
Jáno Mihály bíró 114
János Antal jegyző 58
János falva (Homoródjánosfalva) 175
János király [III.] (János Zsigmond fejedelem) 190
János király, ifjú (János Zsigmond fejedelem) 190
János Mihályné kutja 172
János Mihályné kutjánál 171
János Sigmond (János Zsigmond fejedelem) 81–82
János teleke 199
János Zsigmond l. [II.] János király, ifjú János király, János Sigmond
János-kut 42
Jánosfalva (faluhely) 40
Jánosfalva (Homoródjánosfalva) 217
Jánosfalvi rét 40
Jánosi familia 184
Jánosi György 217
Jánosi György hátya 217
Jánosi János falusbíró 99
Jánosi Miklos választmány 99
Jáoros 136
Jár 99
Jár csorgója 99
Jár György 99
Járdán oldala 137
Járfára hágo 207
Járgyó oldala 99
Jármoskut 204
Járos vér 170
Járosvér hegyesse 170
Jásfalva 89, 126–127, 130, 175
Jászó 40
Jászo cseréje 159
Jászoly mege 158
Jászoly oldala 158
Jászoly teteje 158
Jávárdi 114
Jegenye 154
Jegenye fa 169
Jegits teteje 123
Jégvermes kert 139
Jegy 57
Jegyenye oldala 122
Jen (vö. Jenő, Jien) 27, 90
Jeneu (vö. Inw, Jenő, Jenű) 27
Jenlaka (Énlaka) 27, 90
Jenő 65
Jenő (fiktív név) 27–28
Jenő (vö. Inw, Jeneu, Jenű) 27
Jenő székely nem 27–28
Jenőfalva tízes 65
Jenű (vö. Inw, Jeneu, Jenő) 27
Jére familia 209
Jérika 103
Jeruzsálem 84
Jésus kápolnája 189
Jézus hágoja 84
Jézus kápolnája 192, 195
Jézus kiálto domb 170

- Jézuskiálto bérce 178
Jien (vö. *Jen*, *Jenő*) 27, 90
Jó Péter 124
Jó Péter cseréje 124
Jobbágy motsára 121
Johalasza 95
Johar erdő 187
Johar kut 171–172
Jokai cseréje 198
Jokus völgy 170
Jokus völgy csorgója 170
Jonás Minya kutya 169
Jósa birtokos 23
Jósa görnyéje 23
Josa György falusbíró 116
Josa kert 38
Josák Toplitzája 169
Josef császár, II. (József, II.) 42, 124
Józsa 95
Jozsa család 58–59
Jozsa réttye 59
Jozsa tízes 58
Judit 47
Juharas 92
Juharospatak 132
Juhod 145
Juhod pataka 35
Juhpatak 109
Juss erdő 74
Kabala hágo 202
Kabala hágo uttya 76
Kabala hágo oldala 112
Kabala hegy 143
Kaca I. Katza, Kattzendorf
Kacso László 21
Kacsos 85
Kacsosok (család) 84
Kacza 167
Kaczér 213
Kadá Potsi 115
Kadacs (fiktív név, vö. Chadicha) 45, 127, 129
Kadács (fiktív név, vö. Chadicha) 127–128
Kadács (Kadács és Kiskadács) 171
Kadács (I. még Nagy Kadács, vö. Kadácsfalva, Kadáts, Két Kadács) 45, 127, 129, 140, 186
Kadács bérce 34
Kadács hegyese 29
Kadács hegyesse 31–32
Kadács kutja 31–32
Kadács mezeje 127
Kadács pataka 127
Kadács száda 34
Kadács, két (Kadács és Kiskadács) 127–128, 186
Kadácsfalva (Kadács és Kiskadács) 31
Kadácsi Ferencz 127
Kadácsi György 127
Kádár domb 170
Kádár Ferentz falusbíró 185
Kádár földje 40
Kádár Miklos 166
Kádár oldala 89
Kádár Pál birtokos 22
Kádár Pál jegyző 156
Kádár uta 109
Kádár utódok 89
Kádárpál utca 22
Kádártó 22
Kadásfalva (Kadicsfalva) 199
Kadásfalva felé fordulo 199
Kadáts (Kadács és Kiskadács) 152, 170, 172
Kadáts vára 172
Kadich (Chadicha) 127
Kadicha (Chadicha) 127, 196
Kadichfalva (Kadicsfalva) 196–197
Kadicsfalva (I. még Kadács falva, Kadásfalva, Kadit[s] falva, Kadits falva) 29, 31, 164, 196, 198
Kadis falva 188
Kadit[s] falva (Kadicsfalva) 210
Kadits falva (Kadicsfalva) 197, 210
Kaditsfalva felé forduló 199
Kajla széke 167
Kajmátza pataka 121
Kakas 103
Kakas nyire 207
Kakas ülő 94
Kakashegy észka 205
Kakod 117, 119
Kakod reze 119
Kakod Szármány 117, 119
Kakodfalva 117
Kakuk hegy 67
Kakutslo 154
Kalabérce 120
Kalanda 201
Kalanda hegy 20
Kalandos 90
Kalastrom sorka 170
Kalauz bérce 99
Kaliba domb 199
Kaliba sorok 62
Kaliba sorok árnyéka 55
Kalibás oldal 106
Kállai (recte: Kállay Ferenc) 211
Kállay Ferenc I. még Kállai 211
Kalmán Joseff bíró 56
Kálmán kut 179
Kálnoki István jegyző és ügyvivő 185
Kalonda 141
Kalonda alja 141
Kalonda oldala 141
Kalóz uttza 93
Kaloذك 93
Kánás (település, I. még Calnaciú, vö. Kánás) 106–107, 111
Kánás (vö. Kánás település) 111, 134, 194, 196
Kánás berek 153
Kánás pataka 107
Kánás rakotya 55
Kánászo kúttya 210
Kancza Miklós 130
Kand 156
Kanda 156
Kánya család 53
Kánya kert 53
Kánya kutya 177
Kánya völgye 17
Kányád 89, 122, 126, 130, 176, 206
Kányád bérce 89
Kányád pataka 130
Kányád szeg 176
Kányádi patak 42
Kányádik elő 176
Kányás eger 144
Kányás eger pataka 144
Kányás lapos 153
Kapi János jegyző 80
Kapitán kúttya 96
Kapitány völgye 54
Kápojna tető 217
Kápolna 18, 42, 95, 138, 155, 164
Kápolna alja 17
Kápolna bérce 140
Kápolna büкке 57
Kápolna cseréje 219
Kápolna domb 72
Kápolna feje 57
Kápolna hágo 132
Kápolna láb 61

- Kápolna mező 143, 146
Kápolna oldal 142
Kápolna oldala 140
Kápolna patak (Kápolnapatak) 75
Kápolna pataka (Kápolnapatak) 75
Kápolna szeg 77–78
Kápolna tető 81
Kápolna utja 101
Kápolna utja észka 101
Kápolna uttya 212
Kápolna völgy 59
Kápolnahegy 61
Kápolnapatak (l. még Kápolna patak, Kápolna pataka, vö. Határpatak) 71, 201
Kápolnás Oláhfalu (Kápolnásfalu) 163
Kápolnásfalu (l. még Kápolnás Oláhfalu, vö. Oláfalva, Oláfalva, két Oláfalva, Oláhfalu) 163
Kápolnaszeg pataka 78
Kápona szere 169
Káportos 216
Káposzta földek 214
Káposztás kert 102
Kapu 43, 178–179
Kapu hágója 140
Kapus 79, 167, 185
Kapus alya 44
Kapus erdeje 44
Kapus mege 99
Kapusd 137, 187
Kapusd aly 137
Kapushegy 134
Kapusd 115
Kar patak 154
Kára hegy 97
Karacsi Imre esküdt 80
Karácsonfalva (l. még Homorod Karácsonfalva, Karátsonfalva) 130–131
Karako 74
Kárász patak 68
Karatna 147
Karatson birtokos 90
Karátson gátja 121
Karátson Péter esküdt 113
Karatson vágása 90
Karátsonfalva (Karácsonfalva) 117, 160
Karcfalva (l. még Csik Karcfalva, Karcfalva) 55–56, 131
Karcfalva (Karcfalva) 52, 131
Karda Gergely bíró 132
Karda Gergely jegyző 64
Karda Josef bíró 64
Kardos 44
Kardos kereszt 193
Kardos kereszt aija 196
Karé alja 199
Karé tető 199
Karélj fele 216
Kárhágo 81, 109, 119
Kárhágó 134
Kari Miklós esperes 30
Kari pataka 108
Kari uttya 73
Karika domb 106
Kariko 116
Karitz kuttya 206
Karjas oldal 129
Karjel 65
Karjus fal 138
Karmatura 108, 109
Karo széna pataka 169
Karo széna pataka melyéke 169
Karofás sorok 88
Károly Fejérvár (Gyulafehérvár) 92, 192, 218
Károlyfehérvár (Gyulafehérvár) 165
Karora menő 82
Kárő 185
Kárpát hegylánca 32
Kárpát hegyláncai 27
Kárpátok 49
Karpincze 197–198
Karuljos 91
Karuljos mege 91
Kása domb 170
Kásabüke 205
Kásahegy 56
Kastal János praepost 30
Kasza 60
Kasza Imre bíró 65
Kaszabük 157
Kászon (Nagykászon) 47, 71, 133, 142, 156, 208
Kászon fiúszék 133
Kászon Altíz (Kászonaltíz) 133–134, 156–157
Kászon Feltíz (Kászonfeltíz) 133, 157
Kászon dullói (Kászoni dullói) járás 133
Kászon Impér (Kászonimpér) 132–134, 157
Kászon Jakabfalva (Kászonjakabfalva) 132–133
Kászon Ujfalu (Kászonújfalu) 142–143, 147
Kászon vize 133, 142, 156
Kászonaltíz (l. még Altíz, Kászon Altíz) 156
Kászonfeltíz (l. még Feltíz, Kászon Feltíz) 134, 156
Kászoni dullói (l. még Kászon dullói) járás 133
Kászonimpér (l. még Impér, Imperium, Kászon Impér) 156
Kászonjakabfalva (l. még Jakabfalva, Kászon Jakabfalva) 132
Kászonszék 133, 142
Kászonújfalu (Kászonújfalu) 133
Kászonújfalu l. Kászonújfalu, Ujfalu
Kata hegye 176
Kata szo 38
Katalin 176, 178
Katalin kápolna 156
Katalina 106
Kati 178
Kato dombja 119
Kato várra 216
Katonár 216
Katonya 96
Katorga 47
Katorsa 110
Katovár belső 216
Katrocz kápolnájánál 211
Kattendorf (Kaca) 124
Katusta 178
Katza (Kaca) 124
Katza tető és alya 124
Katzér sorka 74
Kavás patakának 114
Kebeled 91
Kebeled oldala erdeje 91
Kebeled pataka 91, 98, 153
Kecsed (l. még Kecset, Ketsed, Ketset) 134
Kecset (Kecsed) 38
Kecsetkisfalud (l. még Ketset Kisfalud, Kísfalud) 134
Kecske hegy 38
Kecske szállás 102, 165
Kecskekő 106
Kecskés 151
Kecskés mocsár 140
Kecskés oldala 151

- Kecskesarok 220
 Kecskesorok 111
 Kecskész 220
 Kede völgye 187
 Kedei bérce 167
 Kedel 46
 Kedves mezeje 109
 Kegyis alya 103
Kintse 67
 Kék oldal tartománya 109
 Kék patak 183
 Kekága 81
 Kekága pataka 81
Kékedy földesúr (fiktív személy) 68
 Kékes 99
 Keleczkő 106
Kelemen 78
Kelemen András jegyző 92
 Kelemen keresztje 78
 Kelemen Pál mezeje 169
 Kelemen vápája 170
 Kelemenpatak 150
 Kelence 132
 Kelenczkő 106
 Kelente 149
 Kellő mezeje 157
 Kéllő mezeje 114
 Kéme 208
Keme hun vezér 29
 Kemencze sorka 165
 Keménfalva
 (Küküllőkeményfalva) 185
 Kementzék alja 216
Kemény Boldisár özvegye 190
Kemény család, gróf 87
Kemény család, gróf 155
 Kemény erőse 144
Kemény familia, gróf 162
Kemény János jegyző 143
 Kemény Vártza 155
 Keményfalva
 (Homoródkeményfalva) 117
 Kén utya 103
Kend (itt: fiktív név) 156
 Kend pataka 156
 Kender föld 98
 Kender hely 98, 181, 210
 Kender hely kutya 169
 Kendergy 92
 Kenderes 181
 Kenderes kert 17, 126, 134, 144,
 154, 157, 197, 210
 Kenderes máj 72
 Kenderes máj dombja 73
 Kenderszeg pataka 34
 Kendervölgy 137
Kendi Ferencz erdélyi vajda 191
 Kénos 134–136, 147, 206
 Kenos hegy 209
 Kénos hegy oldala 206
 Kénos hegye 206
 Kénos kapuja 206
 Kénos pataka 135
Kénosi László 176
 Kénosi út 207
 Kenyeres motsár 121
 Kenyeretlen mező 89
 Kép 126
 Kép alya 70, 151
 Kép láb 70
 Kép mezeje 93
 Képhát 47
 Képláb 101
 Képlábon küjel 101
 Képre hágo 93
 Képvölgyhát 101
Kercsó Mihály, üd. 138
 Kere hágo 34
 Kere menő 187
 Kerek áj 138
 Kerek alma hát 72
 Kerek bük teteje 102
 Kerek bükk 102, 202
 Kerek Cserés 17
 Kerek domb 18, 69, 90, 134,
 141, 216
 Kerek eger 31, 207
 Kerek erdő 28–29, 31, 132
 Kerek erdő, énlaki 145
 Kerek fenyő 55, 106, 148, 220
 Kerek fenyő teteje 220
 Kerek föld 216
 Kerek hágo 167
 Kerek hegy 102, 116, 138
 Kerek kert 152
 Kerek körtövény hágoja 158
 Kerek magyaró 92
 Kerek magyaró környéke 117
 Kerek Magyaros 88
 Kerek mező 34, 115, 155, 170,
 172
 Kerek nyír mejjéke 100
 Kerek pást 117, 119
 Kerek pom 203
 Kerek ponk alya 17
 Kerek pusztá 64
 Kerek rétt 18
 Kerek sás 142, 148
 Kerek sások környékei 214
 Kerek szakadály 170
 Kerek to tartománya 103
 Kerek tövis 216
 Kerek vápa 151, 207
 Kerek vész 102
 Kerekbük 81, 119
 Kerekbük alja 102
 Kerekbük éle 81
 Kerekbük éle pataka 81
 Kerekbük utja 81
 Kerekbükk alja 169
 Kerekcseré 59, 85, 194–195, 206
 Kerekdomb tartománya 141
 Kereked 95, 210
 Kerekes 81
 Kerekhágo 137
 Kerekhegy pataka 102
 Kerekkö 203
 Kereklikat 205
 Kerekmáj 160
 Kerekmező kutja 172
 Kerek nád 57, 78
 Kereknyár 204
 Kereknyír 122
 Kereknyír farka 212
 Kerekponk 118
 Kerekto 181
 Kerekto 102
 Kerekto és Fenek utja köze 102
 Kerektsere 154
 Keremező 207
 Kerengő 40
 Kerengő 169
Kereső János jegyző 149
 Kerestélj uttza 90
Kerestély István 91
Kerestélyek 166
 Kereszt 130
 Kereszt alja 17
 Kereszt hegy 53
 Kereszt-hegy 106
 Keresztelet 64
*Keresztelő Szent János (l. még
 Szent János)* 33, 46, 53
Keresztes Antal jegyző 175
Keresztes Gábor jegyző 71
 Keresztes mező 170
 Keresztes út 129
 Keresztes utra hágo 203
 Keresztes utt 129
 Kereszteteje 56
 Keresztfa 103, 155, 192
 Keresztfa mezejéig 192
 Kereszthegy 111, 165
 Kereszthegyi tartomány 106
 Keresztkapu 202

- Keresztnyir 122
 Keresztur 167, 178, 200
 Keresztur fiúszék 96
 Keresztur fiúszéke 207
 Keresztur város (Székelykeresztúr) 181
 Kereszturfalva (Székelykeresztúrfalva) 179–180
 Kereszturi járás 170
 Kereszturi kerület 170
 Keresztut tető 52
 Keresztutra jövő 78
 Keresztül menő 208
 Keringő 38
 Kerített csere 175
 Kerített 135
 Kerszma 93
 Kert allja 31
 Kert fele 134, 160
 Kert felett 206
 Kert föle 99
 Kert mege 180
 Kert megett 206
 Kert vége 43, 129, 151
 Kertallya 29
 Kertek vége 205
 Kertre menő pástos ut 104
 Kertremenő 49
 Kertszeg 96, 152
 Kertvég 132, 148
 Kerület árka 99
 Kerülő 137, 172
 Kerülő sorka 137
 Kerülő 38
 Kerülő álj 185
 Kerülő ut 103
 Kerülő út teteje 34
 Kerülőút feje 104
 Kesejő 98
 Kesken csere 177
 Keskenbük 64, 81, 88
 Keskeny lább 46
 Keskeny nádas 117
 Keskeny soroknak 62
 Keskenybük 64, 102, 136
 Keskenybük eleje 102
 Keskenybük pataka 136
 Kesőfészek 107
 Kesőfészek alya 107
 Keszt domb 115
 Két ág folyója 26
 Két árok köze 18, 97, 128, 140, 143, 170
 Két asszony kut 38
 Két Bakata köze 102
 Két Bakó pataka 219
 Két Belkény köze 102
 Két Borzont köze 101
 Két Csik, Gyergyó és Kászon székek (Csíkszék) 63, 80, 131
 Két egres köze 24, 170
 Két erdő köze 43, 117
 Két fa 215
 Két fa gyertán kis árka 216
 Két fa gyertyán 216
 Két Fenyéd köze 144
 Két forrás pataka 219
 Két gödör 216
 Két gödör köze 53
 Két hajogos 145
 Két hegy köze 40, 139, 167, 199
 Két hid 98
 Két kápolna köze 202
 Két mána 38
 Két Maros 101
 Két mart köze 90
 Két mező köze 141
 Két oldalutak melyékei 214
 Két patak köze 17, 104, 107, 131–132, 165
 Két rész köze 57
 Két sarok köze 153
 Két Somlyo köze 104
 Két Somlyo loka feje 103
 Két Somosd pataka 219
 Két sugó köze 220
 Két Tanorok 89
 Két Tanorok köze 89
 Két ut köze 82, 132, 186, 204, 212
 Két vég 89, 207
 Két viz köze 103
 Két völgy köze 101
 Kétág sorka 56
 Kétágnál 102
 Kétgödör köze 213
 Kétheveder köze az országuton alól 205
 Kétheveder köze az országuton felyül 205
 Kétmaros köze 101
 Kétrét köze 102
 Kétrét utja 102
 Ketsed (Kecsed) 187
 Ketsét (Kecsed) 94, 134, 184
 Ketsét Kisfalud (Kecsetkisfalud) 134
 Ketske hegy 142
 Ketske kosár 141
 Ketske kut patakának 168
 Ketske vár 167
 Ketskerez 88, 108
 Ketskés 57, 153
 Ketskés árka 153
 Ketskés csere 89, 175
 Ketskés kútya 153
 Ketskésd 57
 Kétt árok között 155
 Kétt nyir köze 217
 Kétt viz köze 217
 Kétviz köze 48, 181
 Kevereg vesze 97
 Kézdi Pollyán (Kézdiszentkereszt) 133
 Kézdi Szentlélek (Kézdiszentlélek) 133–134
 Kézdi Vásárhely (Kézdivásárhely) 133
 Kézdikővár l. Peselnek
 Kézdiszentkereszt l. Kézdi Pollyán
 Kézdiszentlélek l. Kézdi Szentlélek
 Kézdivásárhely l. Kézdi Vásárhely
 Kibéd 145, 169
 Kibédi bértz 169
 Kibédi ut 145
 Kicsi domb 140
 Kicsi eger 199
 Kicsi erdő 89, 140
 Kicsi fenyő teteje 213
 Kicsi határ legelő 26
 Kicsi hid árka 122
 Kicsi hoszu 53
 Kicsi kut melyéke 52
 Kicsi lok 87
 Kicsi mező 85
 Kicsi réth 177
 Kicsi vész 102
 Kicsibük 61
 Kicsibük (vö. Fagyecel, Kisbük) 107
 Kicsid ut 102
 Kicsin bük tartománya 103
 Kicsin fenyő 50
 Kicsin nyír oldal 53
 Kicsin Somlyo 104
 Kicsirakotyas 37
 Kicsire 230
 Kigyós tó 31
 Kigyos kö farka 48
 Kigyos kut 72
 Kigyos likat 205
 Kigyos ponk 102

- Kihágó 76, 146
 Kihágó 17, 122
 Kihágó lábok 51
 Kijárok 167
 Kilenczed 86
 Kiliénfalva (Kilyénfalva) 107
 Kilyén utja 101
 Kilyénfalva (l. még Gyergyó
   Killyénfalva, Gyergyó
   Killyénfalva, Kiliénfalva,
   Kilyénfalva) 101, 104, 110,
   135
 Killyénfalvába vezető utza 204
 Kilyénfalva (Kilyénfalva) 135
 Kiminyes 227
Kimpian, Illie, falusbíró 116
 Kincses 114
 Kincses árok 92
 Kincses domb 219
 Kincses gödör 101, 110
Kincses Mihály falusbíró 115
 Kincses sorok 54
 Kinos 34
Kintsék 68
 Kintses domb 73
 Kintses gödör 24
 Kintses gödör utya 104
 Kintses kut mejeke 169
 Kintses sorok 121, 187
 Kintseszeg tízes 67
 Király Kata loka 155
 Király kut 163
 Király utza 190
 Király vize 148
 Királyszabadja 190
 Kiruly (Kirulyfürdő) 148
 Kirulyfürdő (l. még Kiruly) 148
 Kis ág 26
 Kis ág mezeje 141
 Kis ág oldal 26
 Kis Aloysi[?] kutja 102
 Kis által 158
 Kis ámén 155
Kis András és Damokos
   tanorokjaik 99
 Kis árok 55
 Kis árpa hegy 217
 Kis Aszalvány 145
 Kis Aszod 88
 Kis átal kelő alja 185
 Kis átal kelő mege 185
 Kis avas 38, 45
 Kis Bábasza loka 81
 Kis bérsz 228
 Kis Borzont 102
 Kis Borzonton tul 102
 Kis bükk 62, 74, 102
 Kis Büköd 188
 Kis bükös 62
Kis család 53, 87
 Kis csere 72, 158, 187, 203
 Kis csere széke 36
 Kis Cseréd 164
 Kis Dregus 102
 Kis Eger 23, 103
 Kis erdő 134, 154
 Kis erdő oldal 130
 Kis erdő teteje 17
 Kis fájka 180
 Kis fáljka 180
Kis familia 134, 173
 Kis fenyős kő 166
Kis fiak 180
 Kis forrás kút 53
 Kis gada 134
 Kis Galambfalva (Kisgalambfalva)
   136–137, 155, 179
 Kis Gubás 133
 Kis Gyakor 159
 Kis Haram 208
 Kis Harám 146
 Kis határ 138
 Kis havas 52, 109, 142, 202
 Kis hegy 127, 129, 140, 155,
   186
 Kis Hivák 81
 Kis Homorod (Nagy-Homoród)
   122, 167
 Kis Homorod vize
   (Nagy-Homoród) 17
 Kis Hoszu bükk 180
Kis Istok Joseff esküdt 183
Kis István 160
 Kis István 160
Kis János 201
 Kis Kadács (Kiskadács, vö. két
   Kadács, Kadáts) 45, 127–129
 Kis kadácsi Hegy elő 128
 Kis Kadácsi hegytető 129
 Kis kapu 94
 Kis karélj alja 216
 Kis Kede (Kiskede) 137–138,
   153–154
 Kis Kerek motsár 121
 Kis Király utca 107
 Kis Kormos 86
 Kis Köpest alja 81
 Kis kövecses 47
 Kis követ 197
 Kis követes 47
 Kis Küköllő (Kis-Küküllő) 145
 Kis Küküllő (Kis-Küküllő) 91,
   141
 Kis Küküllő (Kis-Küküllő)
   25–26, 165
 Kis Küküllő (Kis-Küküllő) 143
 Kis Kükül (Kis-Küküllő) 102
 Kis Lenke 159
 Kis ló temető 185
 Kis loforész 212
 Kis Madaras pataka 57
 Kis magos tető 143
 Kis Maros melleti utza 103
 Kis Medesér (Kismedesér) 153
 Kis mező 72
Kis Mihály jegyző 41, 201
 Kis Mór 110
 Kis nyerges 133
 Kis nyír 186
 Kis nyír köze 210
 Kis Olozsma 201
 Kis Őrhegy 127
 Kis örményes 143
Kis Pál tanoroka 99
 Kis patak 22, 68, 89, 101–103
Kis Péter erdeje 34
Kis Péter gödre 36
 Kis popája 19
 Kis Punga 102
 Kis Rákos uttya 72
 Kis rét tartománya 102
 Kis rév 116
 Kis Salamás 88
 Kis Solymos (Kissolymos) 138,
   143, 157–158, 161–162,
   180, 185
 Kis Somlyó 84
 Kis Somlyó pataka 101
 Kis Somos 203
 Kis szék 133
 Kis szoros 182
 Kis Tamás 144
 Kis Tusnád 146
 Kis ujhavas 106
 Kis unom 185
 Kis ut melyéke 102
 Kis utca 134
 Kis völgy 64, 101, 167, 172
 Kis völgy 53
 Kis völgy oldala 203
 Kis völgyed 43, 46
 Kis-Békás l. Kisbékás, Kisbékás
   pataka, Kisbékás vize
 Kis-Beszterce l. Apea Bistriciorei,
   Bisticiora, Bistricióra

- Kis-Homoród l. Homorod,
Homorod vize, Homorodi víz
- Kis-Küküllő l. Kis Küküllő,
Kis Küküllő, Kis Küküllő,
Kis Küküllő, Kis Küküllő,
Kisküküllő, Küküllő
- Kiság 26, 108, 141, 187
- Kisárnyék 71
- Kisbaczon (Kisbacon) 87
- Kisbacon l. Kisbaczon, Kisbatzon
- Kisbatzon (Kisbacon) 117
- Kisbarát pataka 108
- Kisbarát sorka 108
- Kisbékás (Kis-Békás) 109
- Kisbékás pataka (Kis-Békás) 108
- Kisbékás vize (Kis-Békás)
108–109
- Kisbük 81
- Kisbükk (vö. Fagyeczel,
Kicsibükk) 106
- Kisczuhár 109
- Kiseger dombja 103
- Kisek* 157
- Kisfalud (Kecsetkisfalud) 134
- Kisfalud dűlő 134
- Kisfaludi familia* 134
- Kisfaludi utca 134
- Kisgalambfalva l. még Kis
Galambfalva, Klein
Taubensdorf
- Kisgyörgy pataka 109
- Kisharám aly 146
- Kisheveder vize 205
- Kisirigu 227
- Kiskadács (l. még Kis Kadács,
vö. két Kadács) 127
- Kiskede (l. még Kis Kede) 137
- Kiskő 35
- Kiskő allja 35
- Kisküküllő (Kis-Küküllő) 23
- Kisláz 148
- Kislók 25, 46, 129–130, 182
- Kislók oldala 103
- Kislóka pataka 103
- Kismagyarós 37
- Kismedesér (l. még Kis Medesér,
vö. Vizmelyéke) 152
- Kismező 81, 146
- Kismező 63, 71, 78, 81, 86, 149
- Kispatak utca 22
- Kisrét 66, 102
- Kisrét útján alól 102
- Kiss Borso föld 61
- Kiss Jáhoros 64
- Kiss Lovész (vö. Lóvész) 74
- Kiss mező 71
- Kiss Mihály utja 102
- Kiss patak 84
- Kiss Rákos pataka 76
- Kissebb utca 93
- Kissolymos (l. még Kis Solymos)
138
- Kisspatak szegletje 101
- Kisut 104
- Kisvár 182
- Kitsi falu földje 170
- Kitsi gátköze 96
- Kitsi kapu alya 95
- Kitsi kut 170, 186
- Kitsi kut hegyesse és ároka 170
- Kitsi ligat 120
- Kitsi patak 70, 88
- Kitsi Péter pajtája 88
- Kitsi ponk 136
- Kitsi Sorok 88
- Kitsiék utca 217
- Kitsilok 64
- Kitsin Romlás sorka 56
- Klára kutyja 148
- Klein Taubensdorf
(Kisgalambfalva) 136
- Kobalás árok 183
- Kobát család* 139
- Kobátfalva 139–140, 186, 204
- Kobátfalvi Nyir 140
- Kocza 156
- Kocsis hegye 52
- Kocsos 88
- Kodáros 96
- Kóka 56, 214
- Koka első 52
- Koka hátulsó 52
- Kokojza vész 100
- Kokojzás 147
- Kokusi 140
- Kolbá[?] notariu* 150
- Kollat 81
- Kollát 149
- Kolombán бүк 172
- Kolozsvár 28, 33, 37, 97, 166, 188
- Koltsár család* 123
- Koltsár György bíró* 217
- Komárnyék 88
- Komiád 202
- Komjád pataka (vö. Komiát
patak) 112
- Komiát 112
- Komiát havas 112
- Komiát patak (vö.
Komjád pataka) 112
- Komiát sorka 112
- Komjátza 97
- Komlo 81, 98, 146
- Komlo sorok 146
- Komlos 90, 95, 136
- Komlós 29, 79
- Komlos domb 17
- Komlos kert 143, 151
- Komlos mező 169
- Komlos motsár 164
- Komlós sor 215
- Komlos tövis 19
- Komloskert 130
- Komlosrét dombja 104
- Komsa 52
- Komsa pusztája 52
- Koncz* 28
- Koncz Lajos* 198
- Koncsár 200
- Koncsokok utja 102
- Kondor 98
- Kondor oldala 198
- Konoshegy 158
- Kontac 57
- Kontac árnyék 57
- Konti 49
- Kontz* 66
- Kontz almája 171
- Kontz Elek esküdt* 76
- Kontz familia* 73
- Kontz farka 72
- Kontz Máté* 72
- Kontz pataka 66, 73
- Kontyos 207
- Konya 205
- Konya hegy 176
- Konyha 45, 98
- Konyha hegy 140, 176
- Konyha kert 139
- Konyha patak 186, 204
- Konyha pataka 45, 98, 140, 204
- Konyha patakocská 204
- Kopacz alya 167
- Kopacz erdő 114
- Kopács 130
- Kopas[z] 228
- Kopatz 95, 131
- Kopatz bértz 153
- Kopatz domb 117
- Kopatz kut 169
- Kopátza 117
- Korgo pataka 17
- Korhán 88, 202
- Kormos háta 121
- Kormos hídja 69

- Kormos vize 69, 86
Kornis 217
Kornis család 190
Kornisok, gróf 154
Kornyis család 190
Korody István jegyző 45
Korody Pál esküdt 208
 Koromviz 86
 Korond 20, 23, 28, 30–31, 98–99, 141–142, 184, 187, 201
 Korond ága 141
 Korond folyó 166
 Korond út alja 31
 Korond utya 216
 Korond vize 20, 23, 25, 27, 30, 96, 141
 Korondfürdő I. Korondi borviz, Korondi feredő, Korondi fürdő
 Korondi bérce 170
 Korondi borviz (Korondfürdő) 192
 Korondi feredő (Korondfürdő) 32
 Korondi fürdő (Korondfürdő) 32
 Kortsiádo 215
Kosa (láb) 169
Kósa 43
Kósa 43
Kosa család 73
 Kosa földje 122
 Kosa völgye 73
 Kosár mező 100
 Kosár utja 50
 Kosárhely 209
 Kósárhely 152
 Kosáros 153
 Koskosár 91
 Kosos 156
Koss család 76
 Kosszeglet 76
 Kostelek (vö. Kosttelek) 201
 Kosttelek (vö. Kostelek) 202
 Kosza 104, 110
 Koszna 59
Kosztá Vaszi 116
 Kosztandiak utja 102
 Kotormán bükkje 140
 Kotormány 140
 Kotormány tízes 46, 68, 78–79
 Kotormányi szék 79
 Kotros bértze 169
 Kotros szakadájja 169
 Kotsa szoros 176
 Kotsa szorossa 176
 Kotvász sorka 112
 Kotyor 136, 219
 Kovách 57
 Kovacs 154
Kovács család 49
 Kovács egre 80
Kovács Elek esküdt 51
Kovács familia 80
Kovács Ferencz esküdt 87
Kovács János falusbíró 187
Kovács József plebanus, viceesperes 29
 Kovács kutja 152
Kovács Miklós, tusnádi, erdélyi r. kat. püspök 218
Kovács Moses falusbíró 186
Kovács Pál falusbíró 93
Kovács Péter 50
 Kovács utca 135
 Kovács utja 49
 Kovár czini 153
 Kovár hegye 59
 Kováspatak 75
Kováts 67
Kováts család 123
 Kováts aratása 74
Kováts Balások 141
Kováts Bálint jegyző 183
 Kováts czine 95
Kováts család 54, 59, 64, 74, 123, 206
Kováts Dániel jegyző 126, 160
 Kováts domb 169
Kováts Elek esküdt 100
Kováts familia 54
Kováts Ferencz választmány 55
 Kováts földje alja 54
Kováts Ignácz esküdt 87
Kováts János bíró 87
 Kováts kert 59
 Kováts kut 109
Kováts Mihály bíró 131
Kováts Mojses esküdt 48
Kováts Mozes főbíró 196
Kováts Pál esküdt 216
 Kováts pataka 64, 67, 109
Kováts Simon választmány 48
 Kováts Tamás mezeje 169
 Kováts teleke 164
 Kováts utca 94
 Kovátsi 183
 Kovátsok 88, 93, 141
 Kovátsok sorka 88
 Kovátság (vö. Kovátság) 109
 Kovátság (vö. Kovátság) 109
 Kozma 181
 Kozmád 127, 129
 Kozmád kert 129
 Kozmád melyéke 129
 Kozmád patak 127
 Kozmád pataka 127, 129, 140
 Kozmás (l. még Csík Kozmás) 49, 86–87, 134, 143, 146
 Kozmás pataka 127, 142
 Kő ajja 170
 Kö alja 120
 Kő alja 97
 Kö allya 169
 Kő Csorgo 170
 Kő erdeje 199
 Kő földös pataka 169
 Kő hártya 39, 195
 Kö juk és sánc 206
 Kö jukak 207
 Kö kut 121, 207
 Kö lik 98
 Kő lik 98, 120, 197
 Kö oldal 169
 Kö or 119
 Kö or pataka 119
 Kő teteje 170
 Kö tsupor 98
 Kö utja 121
 Kőbánya 36, 99
 Kőbánya kut 92
 Köblös 39
 Köblös hágoja 154
 Köből kut 42
 Köbüke pataka 119
 Köbüke utya tartománya 103
 Köbüki szege 119
 Köbükke 119
 Kőcsompo oldala 214
 Kőcsür 120
 Kőd 73–74
 Kőd 56, 132
 Kőd átolkelő 214
 Kőd dombja 52
 Kőd falva 74
 Kőd felé forduló 73
 Kőd homloka 132
 Kőd melyéke és pataka 132
 Kőd patak 132
 Kőd pataka 214
 Kőd töve 214
 Kőderdő 73, 213
 Kődpatak melyéke 214
 Kődpatak régi árka 214

Ködpataka 214
 Ködtetői ut 74
 Kőégető alya 219
 Kögyakra alja 148
 Kőhalom 125
 Kőhalomszék 124
 Köhát 146
 Köhát 107, 123, 188
 Köhátja 120
 Köhátja pataka 120
 Köház 68
 Köház kertye 156
 Köházkert 53, 78, 139
 Köheriu de Susu (Felsőköhér)
     105
 Köhordo 131
 Kökapu 65
 Kőkép 193
 Kőkép környéke 193
 Kőkereszt 101, 193
 Kőkeresztben felyül 212
 Kőkút 29
 Kőláb 212
 Kőláz 163
 Köld melyéke 56
 Köld pataka 56
 Köles 130
 Köles föld 185
 Köles hely 99, 172
 Köles kert 19, 40
 Köles palatz 78
 Kölesplatz 78
 Kölik 120–121
Köllő Ignácz bíró 84
 Kömegi pataka 24, 170
 Kömény rét 142
 Kömezeje 120–121
 Köntéd 202
 Kőpataka 106
 Kőpest 64, 81
 Kőpincze 38
 Kőponk 132
 Kőpö völgy 163
 Kőrakás 139
 Kőraho 74
 Köris 171
 Köris bértze deleje 91
 Köris hátya 42
 Köris kút 34
 Köris motsár 121
 Köris vápa 170
 Körisberek 141
 Körisfenyős 110
 Körispatak (Körispatak) 138,
     143, 207

Kőristoplitza 24
 Körizs szeg 219
 Környék 186
 Körös bérce 156
 Körös mező 71
 Körös mező 49
 Körösményfalva 46
 Körösményfalva 65
 Köröspatak környéke 215
 Köröszeg 85
 Körtövéfa 152
 Körtövény 170
 Körtövényes 169
 Körtövényes 176
 Körtövés 126
 Körtövés hegy álj 185
 Körtvéfa láb 213
 Körtvély bokor 90
 Körtvélyszerű köves kut tere 167
 Körtvés 43
 Körtvés oldala 136
 Körtvés loka 43
 Kőszál 149
 Kőszál alya 88
 Kőszék 57
 Kőszirt 207
 Kőszirt alya 23
 Kőszirt alya 140
 Kőszirt sarka 36
 Kőszirt sarka és allja 30
 Kőszirtos 95
 Kőszirtos domb 115
 Kőszörű-kő hártya 195
 Kőszvénykő 17
 Kötérce 118
 Kötérce feje 119
 Kötérce pataka 118
 Kötő lapossa 170
 Kötő mezeje 104
 Kötő patak 152
 Kötő pataka 152
 Kötőtető domb 215
 Kötseréje 210
 Kötömpő 56
 Kővár 156
Kővári (László) 32
Kővári László 27
 Kövecses kut forrása 118
 Kövecses oldal 140
 Kövecsesláb 76
 Köves 46, 56, 90, 103–104, 151,
     184
 Köves aszó 220
 Köves aszópatak 111
 Köves bérce 118

Köves bérce 131
 Köves domb 35, 40, 116, 164, 220
 Köves domb teteje és vápája 35
 Köves ér 104
 Köves és Ostoros patakok köze
     205
 Köves föld 38, 96, 98
 Köves hágo 195–196
 Köves hegy aja és teteje 188
 Köves kut 126, 159, 216
 Köves kút 53, 126
 Köves kút feje 53
 Köves kutt 159
 Köves kutya 170
 Köves oldal 85, 140, 160
 Köves patak 69, 79, 81, 88, 102,
     108, 131–132, 171–172
 Köves patak teteje 186
 Köves sarok 102
 Köves Somlyó 103
 Köves tető 133
 Köves út 176
 Köves utca 97
 Köves utza tizeze 67
 Kövesaszó pataka 219–220
 Kövesorr alya 214
 Kövespatak feje 86, 102
 Kövespatak mejjéke 102
 Kövespatak nyire 102
 Kövespatak töve 102
 Kövessor alja 214
 Kövestető 131, 182
 Követs hegy alja és teteje 210
 Követses domb 90
Követsi Pál esküdt 18
 Követláb 212
 Köz bérce 57, 121, 131
 Köz bérce aja 169
 Köz bérce ajja 169
 Köz bérce teteje 169
 Köz bérce vége 169
 Közép ág 202
 Közép ág 203
 Közép ág észak oldala 204
 Közép csere 126
 Közép Csik 49, 113
 Közép erdő 193–195
 Közép forduló 192, 194
 Közép határ 136
 Közép Kőrűt pataka 108
 Közép láb 53, 97
 Közép láb 82
 Közép láb 151
 Közép Lok (Gyimesközéplak)
     112–113

- Közép ösvény 26
 Közép patak 147
 Közép patak feje 143
 Közép resz 52
 Közép rész 175
 Közép rez 81
 Közép tizes 43
 Közép tizes 63, 80
 Közép ut 101
 Középbük 83
 Középbük pataka 83
 Középdomb 88
 Középláb 171
 Középláb 49, 53, 61, 97, 103, 132, 183
 Középláb kutja 172
 Középlök (Gyimesközéplök) 112–113
 Középpatak 208
 Közeprez teteje 164
 Közepső 44, 206
 Közepső 66, 159, 165, 195, 197–199
 Közepső Ferde 171
 Közepső forduló 197–198
 Közepső határ 40, 96, 159, 195, 199
 Közepső havas lábja 165
 Közepső láb 206
 Közepső mező 66
 Közepső Szöllő kertek 180
 Középszeg 86
 Középtiz 43
 Közkut 146
 Közös 63
 Közös kutja 172
 Közös patak 114–115, 157
 Közös pataka 157
 Közös tanorok 99
 Közrez 88
 Község kertjei 161
Kral János jegyző 96
 Kréminis 108
 Krimia (Krím-félsziget, Krími tatár kánság) 28
Kristina 65
 Kristina 65
 Kristine 65
 Kristo 81
Krisztus urunk 28–29, 31
Kriza János (szakíró) 97
 Kuaszsa 199
 Kuhar 38
 Kukojszás 146
Kuna család 69
 Kund 156
 Kunos 80
Kupás 36
 Kupás Czuhár 108
 Kupás Szühard 227
Kupásné 36
 Kupásné hegy 36
 Kupásné hegye 29
 Kuragyia 115
 Kurta 51
 Kurta feje 86
 Kurta hegye 86
 Kurta kút 49
 Kurta loka 81
 Kurta nyárossa oldala 49
 Kurta patak 18, 43, 64, 207
 Kurta pataka 86
 Kurta sejmék 81
 Kurta sorok 88, 202
 Kurtabük 119
 Kurtaeger 111, 204
 Kurtaeger mezeje 205
 Kurtaeger teteje és melyéke 204
 Kuruklo 46
 Kurutz pataka 202
 Kurva szöktető 181
 Kurva szöktető 200
 Kustaj oldal 160
 Kusztus 68
 Kút ajja 61
 Kut elő 38
 Kut hegye 67
 Kut lábbja 86
 Kut mege 169
 Kut mezeje 103
 Kut mocsár 197
 Kutas alj 185
 Kutas fele 152
 Kútfejek pataka 132
 Kutfő 81
 Kutfő 133, 157
 Kuthát 212
 Kutrét alya 88
 Kutsis sejmék 81
 Kutszeg 77, 158
 Kutyalva 36
 Kuttya 18
 Kuvar 154, 195
 Kuvar csere 159
 Kuvasza 116
 Kükényes 90
 Küköllő (Nagy-Küküllő) 18, 153, 177
 Küköllő (Nagy-Küküllő) 87, 188–190, 192, 195–196, 199
 Küköllő tere 195
 Küköllő vize (Nagy-Küküllő) 195–196
 Kükölő (Nagy-Küküllő) 18, 201
 Kükölő (Nagy-Küküllő) 87
 Kükőnye széna fűje 152
 Küküllő (Nagy-Küküllő) 18, 40, 144, 186, 206
 Küküllő (Kis-Küküllő) 26, 165
 Küküllő (Nagy-Küküllő) 43, 136, 219
 Küküllő (Nagy-Küküllő) 116, 198–199
 Küküllő Keményfalva (Küküllőkeményfalva) 143–144
 Küküllő Keményfalva (Küküllőkeményfalva) 218
 Küküllő loka 165
 Küküllő mezeje 220
 Küküllő mezeje oldala 220
 Küküllő vármegye (l. még Kükülő vm.) 161
 Küküllő vize (Nagy-Küküllő) 144
 Küküllőfő 26, 165
 Küküllőfő mezeje 165
 Küküllőkeményfalva (l. még Keménfalva, Küküllő Keményfalva, Küküllő Keményfalva) 143
 Küküllőmező 220
 Küküllősárd l. Sárd
 Kükülő (Nagy-Küküllő) 177, 210–211
 Kükülő mező 102
 Kükülő tere 209
 Kükülő vármegye (Küküllő vm.) 115
 Kükülő völgye 209
 Kükülőfő 102
 Különd völgye 81
 Külös orotvány 169
 Külső Dérlő 179
 Külső Hadut 101
 Külső Hájászo 159
 Külső Jegenye 148
 Külső Juhaszo 216
 Külső Kápolna 18
 Külső Korgatag 199
 Külső pad 87
 Külső pástos ut 101
 Külső rétt 18
 Külső Szélmány 207
 Külső Tora hágo 129
 Külső Toth tövisse 129

Külső Ütöm pataka feje 120
 Küpüs 156
 Küpüs kert 122
 Küpüs kut 75, 76, 81, 118
 Küpüs kutt 19, 202
 Kürté 92
 Kürtös utca 107
 Kürtülő hegye 97
 Kürütz pataakai közt, Küs,
     Közép és Nagy 108
 Küs ág 141
 Küs erdő alja 138
 Küs erdő tető 138
 Küs havas 57
 Küs hegy alja 148
 Küs István sorok 57
 Küs követ 96
 Küs Kürucz 108
 Küs Kürütz pataka 108
 Küs lok 210
 Küs mező bérce 170
 Küs mező pataka 170
 Küs meződ 118
 Küs Mihály 121
 Küs patak 58
 Küs Rákos 211
 Küs Saramás 153
 Küs völgy tetejje 170
 Kúsájj 213
 Kúsaszo karéja 121
 Kúsebb Fejérpatak 121
 Kúshegy 118, 147, 148
 Kúshegy tartománya 118
 Küsláz 118
 Kúsmöd 23, 27–28, 35–36,
     91–92, 143–145, 169
 Kúsmöd patak 143
 Kúsmöd vize 91
 Kúsmödi kő 23, 170
 Kúsmödi kő ajsa 170
 Kúsmödi nagy kő 145
 Kúspatak 213
 Kúss mező 57
 Kúss mező 72, 88, 96, 170
 Kúsvár 85
 Kúsvölgy 81, 170
 Kúszürü kő 34
 Kúszürü sorka 169
 Kúszürükő patak 227
 Kúszürükő patak 227
 Kútyesz 34–35
 Kútyesz pataka 34
 Kvartz 195
 Lábas sorka 64
 Lac István alkirálybíró 48

Lacu Petri Rosi 227
 Laczkok hátja 106
 Laczkok utja 102
 Ladó 167
 Lado Ferentz bíró 76
 Lado kert 43
 Lado sorka 205
 Lak cserés 201
 Lakatos János esküdt 48
 Lakatos József királybíró 164
 Lakatos Sándor jegyző 181
 Lang 52
 Lántzostok 73
 Lapias 92, 98–99, 141, 153, 167
 Lapias Domuk (Gyergyódamuk)
     108
 Lapias pataka 108
 Lapihas 90
 Lapjas völgy 142
 Lapohas 169
 Lapohas kutya 169
 Lapos 24, 228
 Lapos csere 47, 153
 Lapos csere oldala 46
 Lapos havas 76
 Lapos havassa 108
 Lapos magyaró 165
 Lapos nyír 54
 Lapos pataka 108
 Laposbük 88, 106
 Laposbüki tartományok 106
 Laposiu 228
 Laposkő 199
 Laposorrú 139
 Lasmány 79
 Lassu ág 156
 Lászfalu 148
 Laszlo család 84
 László család 66
 László Dénes esküdt 149
 László Elek bíró 55
 László hegy 176
 László Ignác pap 93
 László István falusbíró 43
 László János 102, 186
 László János büke 102
 László nyire 122
 László Pistáné 132
 László vágása 94
 László-forrás 42
 László-fürdő 42
 Lászlók 93
 Lászlók bójárója 93
 Látor föld 94
 Latz tízes 65

Láz 181, 193, 220
 Láz (vö. Firtosiláz) 97–98
 Láz karé 219
 Láz kert 97
 Láz pataka 98
 Láz teteje 193
 Láz tető 119
 Láz tető 170
 Lázár Antal jegyző 215
 Lázár familia 54
 Lázár familia, gróf 174
 Lázár fő sorka 54
 Lázár István, ifj. 174
 Lázár lábja 142
 Lázár László, gróf, korlátnok 42
 Lázár utca 171
 Lázár vágása 109
 Lazar, contele 111
 Lázár-fürdő 42
 Lázár-kut 42
 Lázár-leány 174
 Lázárfalva (l. még Csík
     Lázárfalva) 87, 134, 143, 146
 Lazariana, familia 111
 Lázárné tója 35
 Le járo 98
 Leányhegy 207
 Lécfalva l. Létzfalva
 Léhed 165
 Lejáro 169
 Lék 96
 Lélek bértz 19
 Len mező 152
 Lencz kert 217
 Lencsehely 80
 Lencsés 167
 Lencsés hegy 43
 Lenföld 54
 Lengyel bértze 93
 Lengyelfalva (Székelylengyelfalva)
     41, 93, 158–159, 172, 181,
     192, 198, 200
 Lengyelfalvi kert 173
 Lengyen 74
 Le[n]gyen falva
     (Székelylengyelfalva) 188,
     210–211
 Lengyenbük 74
 Lenke 158–159
 Lenkefeje 159
 Lenkert 216
 Lentsés kut tartománya 214
 Lentsésponk 117
 Lepényes 227
 Les 121

- Les hegy 175
 Les völgy 47
 Leshegy tartománya 141
 Leső hegy 42, 177, 182
 Leső hegy alja 215
 Leső hegy teteje 17
 Lesöd 59
 Lesöd 47, 131–132, 156
 Lesöd felé forduló 132
 Lesöd havassa 60
 Lesöd patak 132
 Léstyán 219
 Léstyáné 143
 Lésza kapu 34
 Lető 106
 Lető büke 64
 Lető tartománya 106
 Létfalva (Lécfalva) 190
 Létkert 152, 171
 Létkert patak 152
 Libán (vö. Gyergyólibántelep) 111
 Libán pataka 219
 Libánpatak 111
 Libor hát 92
 Ligárd 145
 Ligat 82, 85, 210
 Ligat dűllő 185
 Ligat tető 164
 Lik oldala 183
 Lik száda 120
 Likas 109
 Likas patak 96
 Likas pataka 109
 Likaskő bértze 184
 Likaskő mezeje 184
 Likat 97, 134, 169, 171
 Likatt 85
 Liksorka 155
 Limbus 111
 Lipisu 111
 Lipocz 209
 Lipotz 96
 Lisztes 62
 Lo kosár dombja 170
 Lo lik 120
 Ló temető 180
 Lobogo 42
 Lobogó (Homoródfürdő) 163
 Lobogónali ivóforrás 42
 Lóc vö. Lotz
 Lodark 18
 Lofőrész 202, 212
 Logo tó 170
 Logo to melyéke 169
 Lohalál 103
 Lohavas 109
 Lohavas pataka 109
 Lok 38, 46, 51, 88, 95, 99, 132, 140, 144, 154, 159, 167, 169, 171, 192, 197, 204, 213, 217
 Lok láb 42, 159
 Lok oldal 132
 Lok oldal pataka 132
 Lok pataka 175
 Lok utt 223
 Lokert 124, 155, 195, 196
 Lókert 68
 Lokert oldala 216
 Loki kápolna 75
 Loki rét 126
 Lokod (Lókod) 148, 207
 Lókod (l. még Lokod) 147–148
 Lokod árnyéka 123
 Lokod oldala 207
 Lókod patak 147
 Lökötő 82
 Lökötő hely 98
 Lökötő parrag 125
 Lokpatak 132
 Lokság 132
 Lokut 81
 Lokut nyaka 142
 Lompérok 156
 Lopágy 137, 141, 170
 Lopáty homlokka 170
 Lorész 119
 Lotz (vö. Lóc) 158
 Lovász parlag és kut 17
 Lovászo 47, 65
 Lovész (vö. Lóvész) 74–75, 215
 Lóvész (vö. Lovész, Kis Lovész, nagy Lovész, Nagy Lovész kut) 71
 Löke 132
 Lökötő hely 217
 Lörince pataka 118
 Lörincfalva l. Lörintz falva
 Lörinci család 136
 Lörincz Lajos 102
 Lörincz Menyhért jegyző 164
 Lörincz Mihály kőrakása 36
 Lörincz oldala 140
 Lörincz siralma 122
 Lörinczi Sigmund falusbíró 200
 Lörintz 206
 Lörintz Albert esküdt 208
 Lörintz falva (Lörincfalva) 141
 Lörintz familia 209
 Lörintz János 186
 Lörintz milkoviai püspök (fiktív személy) 65
 Lörintz[ek] 93
 Lörintzi hágojok ajja 169
 Lövéte (l. még Homorod Lövéte, Lövéte) 117–118, 121
 Lövéte (szántók) 148
 Lövéte (Lövéte) 86
 Lövöldöző 88
 Lucs melyéke 69
 Lucs oldal 205
 Lucsos to 52, 132
 Ludas bértz 180
 Lugos 67
 Lugos utca 42
 Luka büke 131
 Luka reze 64
 Lukács család 20
 Lukács Gergely licentiat 30
 Lukács hű domb 154
 Lukács János 24
 Lukács vesze 107
 Lukácsok 157
 Lukácsok szénafüve 36
 Lukás kert 188
 Lukáts Márton esküdt 58
 Lukátsi Dániel 187
 Lukuts 130
 Lungu 228
 Lutfarka 107
 Lüget 46, 145
 Lükenő 88
 Máál 40
 Maczkallo 43
 Macskakő 68, 121
 Macskalik tsorgoja 138
 Macskalika 137
 Macsoja 197
 Madaras (Csíkmadaras) 214, 218
 Madaras pataka 57
 Madarász utya melyéke 103
 Madéfalva (l. még Csik Madéfalva, Csík Madéfalva) 50, 63, 98, 149, 201, 211
 Madicsa 131–132
 Madicsa mezeje 131
 Maditsa vize 55
 Magas 56
 Magas bükk háta mege 220
 Magas bükk pataka 220
 Magasbük 88
 Magasbük pataakai 219
 Magjaro bértze 90
 Magjaro oldala 90
 Magos bük 193, 198

- Magos bük teteje 192
 Magos erdeje 81
 Magos hegy dombja 81
 Magos tető 98, 153
 Magosbük 64, 108–109
 Magosbük pataka 109
 Magosbük sorka 81
 Magosmart 136
 Magoss 110
 Magossak 88
 Magyar Andrásfalva 138, 149
 Magyar Hermán
   (Magyarhermány) 87
 Magyar Hermány
   (Magyarhermány) 117
 Magyar Hidegkut
   (Magyarhidegkút) 114–115,
   157–158, 161
 Magyar hidegkuti patak 115
 Magyar hon (Magyarország) 127
 Magyar ország (Magyarország) 35
 Magyar Zsákod (Magyarzsákod)
   114–115
 Magyarandrásfalva (l. még
   Magyar Andrásfalva) 149
 Magyarcsügs (vö. Csügs) 201
 Magyarhermány l. Magyar
   Hermán, Magyar Hermány
 Magyarhidegkút (l. még
   Hidegkut, Hidegkút,
   Hidegkutak, Magyar
   Hidegkut) 114
 Magyarhon (Magyarország) 165
Magyari család 93, 136
Magyari Ferencz jegyző 109
Magyari János falusbíró 137
 Magyaro 72, 74, 90, 98
 Magyaró 146
 Magyaro alja 197
 Magyaro alya 203
 Magyaro bértze 26
 Magyaró bokor 52
 Magyaró kerék 35
 Magyaro kut 186
 Magyaro láz 144
 Magyaro legelő hegye 90
 Magyaro teteje 17
 Magyaroköze 164
 Magyarország l. Magyar hon,
   Magyar ország, Magyarhon
 Magyaros 131, 149, 166, 180,
   185, 202, 209, 211, 217, 220
 Magyarós 29
 Magyaros (Székelymagyaros) 17,
   42, 87, 182–183,
 Magyarós (Székelymagyaros) 39
 Magyaros alja 26
 Magyaros allya 176
 Magyaros aszópatak 111
 Magyarós aszó pataka 219
 Magyaros dombja 220
 Magyaros falva (Székelymagyaros)
   182
 Magyaros köze 146
 Magyarós kútja 29
 Magyaros oldal 55, 106, 199
 Magyarós oldal 49
 Magyarós rét 142
 Magyaros tető 56
 Magyaros völgy 99, 126, 142
 Magyarosbük 109
 Magyarosdága 125
 Magyarzsákod l. Magyar Zsákod
Máhté Albert esküdt 57
 Mák vára 164
 Makfalva 139, 145
 Makfalvi erdő 199
 Mákföld 80
 Mákföld lábja 86
 Mál 46, 95, 118, 137, 149, 167
 Mál alja 26
 Mál hátja 219
 Mál nyire 219
 Mál oldal 129
 Mál oldala 26
 Málhegy 218
 Málmege 121
 Malmos 91
 Málna 192
 Málnás 173
 Málnás erdeje 36
 Málnás vápája 36
 Málnásztető 24
 Málnásztető sarka 24
 Málnavész 106, 121
 Malom alja 179
 Malom árok 40, 96
 Malom dombja 31
 Malom eleje 217
 Malom fele 206
 Malom felle 85
 Malom föle 97
 Malom hegy 89
 Malom kapu 207
 Malom mege 25
 Malom oldal 125, 167, 182
 Malom tető 17
 Malom utca 171
 Malom utsza 139
 Malom utya 103
 Malomfalva (Nyikómalomfalva)
   41, 94, 134, 158–159,
   173–174, 181, 186–187, 200
 Malomfele 64
 Malomhágó 95
 Malomhely 203
 Malomkert 134, 158, 210
 Malomkő mezeje 31
 Malomláb 146
 Malommező 91
 Malomrét 115, 159
 Malomvölgy 134
 Máltető 155
 Mána völgye 57
 Mánás oldal 88
 Mánászó 184
 Mánavész 163
 Mánavész oldala 141
Mandru, Giorgie, jude 168
 Mányir 83
Marcianus császár 33
Marcu, Gavrilu 168
Marcu, Grigore, jurat 168
Maré vezér (fiktív személy) 150
 Mარეფალა 144, 149–150,
   197–198
Mária Magdolna 75
*Mária Terézia (királynő, l. még
   Maria Theresia)* 218
Maria Theresia (Mária Terézia) 33
 Márkus 29
 Maros (l. még Apa Muresiului,
   Muresiu) 81, 88, 104,
   106–108, 110, 165, 174, 205
 Maros dereka 205
 Maros és Belkény köze 102
 Maros feje (vö. Marosfő) 81
 Maros melyéke 56, 81, 88, 101
 Maros nyire 205
 Maros tere 36, 101
 Maros Vásárhely
   (Marosvásárhely) 165, 192
 Maros vize 64, 106
 Marosbük 64, 81
 Marosbük 50
 Marosfő (vö. Maros feje) 80
 Maroshévíz (l. még Oláh
   Taplocza, Oláh Toplitiea,
   Toplitia, Toplitia Romana,
   Toplitiea, Toplitiea Română)
   150
Marosi János jegyző 173
Marosi János választmány 129
*Marosi Mihály, idősebb,
   választmány* 129

- Marosi utca 171
 Marosillye 174
 Marosloka (Salamás) 167
 Marosmonosfalu l. Morareni
 Maroson tul 102, 106
 Marosoroszfalu l. Ruşii-Munţi, Rusinmunti
 Marosra járó út 103
 Marosszék 22–23, 26, 67, 139, 145
 Marosvásárhely (l. még Maros Vásárhely) 30, 33, 164, 178, 218
 Marosvásárhely felé menő utza 178
 Mart 97
 Márta 173
Márton András esküdt 69
Márton familia 173
Márton Ferencz falusbíró 220
Márton János jegyző 167
Márton Josef esküdt 138
Márton Pál falusbíró 187
 Martoné szakadája 170
 Mártonék pataka 108
 Martonfalva (faluhely) 177
 Martonfalva (Firtosmartonos) 97
 Martonfalva tízes 82, 84–85
 Martonka (vö. Martonka folyója, Mortonca) 106
 Martonka folyó 88
 Martonka folyója (vö. Martonka) 107
Mártonok 68, 157
 Mártonok bányája 88
 Martonos 46, 181
 Martonos (Firtosmartonos) 90–91, 97–98, 143, 153
 Martonosi patak 91
 Martra menő 61
 Martra menő láb 61
 Második Kereszt 36
 Második patak mezeje 141
 Második Sebes pataka 35
 Második völgy 99
 Másodláb 212
Máté család 66
Máté fiak erdeje 36
Máté Imre falusbíró 88
 Máté kert 47
Máté Tamás 47
Mátéfi Lajos jegyző 138
Mátéh András 74
 Máték 141
 Mátis 151
 Mátisfalva 18, 151–152
Mátsás 188
 Mátsás kert 188
 Matska kö 91, 121
 Matska nyerges 18
 Matskalik 91, 216
 Matskás 76
 Matskás völgy 99, 203
 Matskaverő 122
 Mátso 121
 Matzo 86
 Mátyás 184
Mátyás bányász 67
 Mátyás borvize 67
Mátyás család 136
 Mátyás fája 169
Mátyás Ferencz hűtös 144
Mátyás király [I.] 97
 Mátyás motsára 216
 Mátyás szege 170
 Mátyás szege kútja 97
Mátyás 176
 Mátyás Aszalvánnya 90
 Mátyás tanorok 176
 Mátyás vesze 106
 Mátyus pataka 170
 Medencés kút 33
 Medesér 136, 152–154, 172, 212
 Medesér hegy 154
 Medgyes mál 207
 Medve fő 103
 Medve fördő 111
 Medve gödör 50, 153, 169, 219
 Medve nyelv 150
 Medve verem 49
 Medvejuk 24
 Medvés pataka 204
 Medvés tartománya 109
 Medvés völgy 169
 Medveteneresi 163
 Megye 98
 Megye cserélye allya 172
 Megye kert 163
 Megye ligatja 120
 Megye pataka 120
 Megye uta, s ennek kútja 136
 Megyére menő láb 71
 Megyerész 99
 Megyes feje 49
 Megyes máj 18
 Megyes pataka 109
 Megyesár 49, 142
 Megyeseri pataka 99
 Megyesfarka 118
 Meggyes farka 118
 Megygyes máj 126
 Méhes föld 130, 154
 Méhes pes 177
 Méhes tető 36
 Méhesfa tövisse 94
 Méhespatak 106
 Méhesvölgy 43
 Méhpatak 81
 Méhsöd 156
 Měj árok 96
 Měj ér 102
 Měj patak 102
 Měj patak teteje 102
 Meleg havas 223
 Meleg völgy 88, 92, 99, 169, 179
 Melegág 165
 Melegpatak tartománya 141
 Melegviz folyó 109
 Mély árok 36
 Mělly patak 24
 Menaság (Csíkménaság) 55, 57–59, 62, 64
 Menaság havassa 57
 Menaság Potyand (Pottyond) 57
 Menaság Újfalu (Menaságújfalú) 57
 Menaság vize 59
 Ménaságújfalú (l. még Menaság Újfalu) 57
 Mengetz 158, 186
 Mengetz allya 158, 186
 Mentéd 220
 Mentora tartománya 141
 Menyecske kert 38
Menyhálok 188
 Menyhárt erdeje 19
 Menyhárt erdő 209
Menyhárt familia 19
 Menyhárth utza 188
 Mér martya 103
 Méreg facsaro 156
 Merke hegy 119
 Merke lábja 119
 Merke mege 120
 Merke szurduka 119
 Meruluj 117
 Mesény 129, 139
 Mesterné bányája 88
 Mész 57
 Mész vápa 202
 Mészárszék 155
 Mészbüke 118
 Mészégető 118
 Meszes sorok 109, 204
 Meszespatak 64, 81

- Meszespatak oldala 140
 Mészkö 77, 202, 208
 Mészre járó földek 122
 Méta kutja 163
 Metseklő 77
 Mezeiek sorka 88
 Mező által 156
 Mező derék 97, 98
 Mező havas 102
 Mező kut 177
 Mező vész 108, 136
 Mezőre hágo 92
 Miháczfalva (Mihálcfalva) 165
Mihálcz 31
 Mihálcz pataka 31
Mihály 224
Mihály András esküdt 58
Mihály család 69, 119
Mihály Domokos, almási, jegyző 122
Mihály Elek jegyző 202
 Mihály Ferencz ere 104
 Mihály Ferencz ponkja 101
 Mihály fiak utjai 163
 Mihály hegye 148
Mihály Joseff 203
 Mihály Máka 102
Mihály Máté 118
 Mihály Máté cseréje 117
Mihály Máté primor 117
Mihály pásztor 54
 Mihály pataka melyéke 103
 Mihály szálása 223–224
 Mihály tanorok 61
 Mihály tava 134
 Mihály utya 54
Mihály vágása 97, 170
Mihály vajda 64, 190
 Mihályfalva (faluhely) 40
 Mihályfalvi oldal 40
 Mihályfi 184
Mihok János esküdt 114
 Mikets hágója 158
 Miklól hely 115
Miklos 177
 Miklos 142
Miklos Antal falusbíró 144
Miklós fiak erdeje 36
Miklós Gábor 34
Miklos György választmánytag 202
 Miklos hely 115
Miklos István jegyző 144
Miklos Károly jegyző 96
 Miklos mege 115
Miklos Molyzes esküdt 149
Miklos Pál 48
Miklós Sándor 218
 Miklos teleke 177
 Miklos vesze 106
 Miklosfalva 122–123, 130, 154–155, 159–160, 195, 206
 Miklósfalva 40
 Miklosfalvi patak 206
 Miklosfalvi út alya 123
Miklósi család 136
Miklosok 93
Miklosy János jegyző 220
 Miko 87
Mikó Antal 30
Miko család 84
Miko Ferentz 82
 Miko mál 216
Miko Mátyás 216
 Miko utja 102
 Miko vára 84
 Mikovár 82
 Mikovára 85
 Milkovia 65
 Mind Szent (Csíkmindszent) 70
Mindenszentek 58
 Mindszent (Csíkmindszent) 47, 58–60, 62, 64, 68
 Mindszent vize 59, 70
 Minitis 202
 Mintszent (Csíkmindszent) 85
 Mintzent (Csíkmindszent) 55
 Mirke 131
 Miska dombja 118
 Mitács 87, 143, 147, 208
 Mitács fej pusztája 87
 Mitás alya 44
 Mitás erdeje 44
 Mots vára 133
 Mocsár 46, 48, 53, 98, 177
 Motsár kut alja 44
 Mocsár mező 148
 Mocsár szély lábok 51
 Mocsár ut 87
 Mocsárnat 34
 Mocsárkut 139
 Mocsárkút 139
 Mogyarosi 188
 Mogyoro 24
 Mogyoro toplitza 24
 Mogyoros vápa 169
 Mohaj mezeje 121
 Mohaj mezeje pataka 121
 Mohos 103, 146–147
 Mohos eleje 103
 Mohos ér 143
 Moldavia (Moldva) 37, 104–105, 150
 Moldova (Moldva) 49, 62, 65, 110–112, 150, 168, 202, 223, 227–229
 Moldova országa (Moldva) 62
 Moldovei, principatul (Moldva) 228–229
 Moldovia (Moldva) 150
 Molduva (Moldva) 55, 59, 82–83, 108, 113, 141
 Molduva mezeje tartománya 141
 Moldva (l. még Moldavia; Moldova; Moldova országa; Moldovei, principatul; Moldovia; Molduva) 47, 64, 71, 109, 135, 175
Molnár Imréné 30
 Molnár utca 134
Molnosok 141
Molnus 128
 Molnus cseréje 128
 Monaspatak meljéke 104
 Mondo hegy 166, 192
 Mondos 115
 Monoru (Monor) 150
 Monusné tava 169
 Monyasd 64–65
 Morareni (Marosmonosfalu) 150
 Morébük 108
 Morgo ér 102
 Morgo mező 128
 Morhegyes 149
 Moricz 207
 Moricz kutja 139
 Mórítzkő 141
 Mortonca (vö. Martonka) 111
 Morum 194, 196
 Morum pataka 189, 195–196
 Motsár 48, 56, 90, 95–96, 108, 207, 216
 Motsárkert 134
Moyzes (Mózes próféta) 27
 Muhar 58
 Muharos 98
 Muhos 67, 208
 Muhos kút 202
 Muncielu 37
Mundrenilor, familia 168
 Muntele Cipchiesiu 228
 Muntele Criminisui 227
 Muntele Fagietiu
 Muntele Germanu 227
 Muntele Gruetiu 168
 Muntele Gyilcosu 227

- Muntele Gyilkos 227
 Muntele Jidanu 229
 Muntele Lungu 227–228
 Muntele Siermasiu 168
 Muntele Tosorogului 229–230
 Munticelu 227
 Munticse 108
 Munții Căliman 150
 Muresiu (Maros) 111–112, 167–168
Muscanilor, familia 168
 Musdalos 158–159
Musdeiu, Grigore 105
 Musna (Székelymuzsna) 137, 176
Musnai, Georgius 90
Musza család 114
 Mutatófánál 78
 Muzsdalos 181
 Muzsna (Székelymuzsna) 155, 183
 Nád 80, 156, 202
 Nád alja 219
 Nád koszta 156
 Nád teteje 219
 Nádak 44
 Nádas 17, 120, 137, 208
 Nádas bértz 188
 Nádas föld 206
 Nádas gödör 152
 Nádas oldala 122
 Nádas patak 133
 Nádas pataka 131
 Nádas to szakadozássa 170
 Nádas to 216
 Nádas szeg 34–35
 Nádas szeg kútja 35
 Nádosai járás 115, 161
 Nagár oldala 122
Nagy Ádám jegyző 107
 Nagy ág 26
 Nagy ág folyója 26
 Nagy ág oldal 26
 Nagy ág 138, 180
 Nagy áj 64
 Nagy által 158
 Nagy aly 46
 Nagy amén 155
Nagy András falusbíró 17
 Nagy András háza 106
Nagy Antal falusbíró 60
 Nagy árpa hegy 217
 Nagy Ártányja 140
 Nagy ásás 138
 Nagy Aszalvány 145
 Nagy Aszod 88
 Nagy Avas 39, 45, 199
 Nagy avas mege 39
 Nagy Bábasza loka 81
 Nagy bánya tető 220
 Nagy Békás (Nagy-Békás) 108
 Nagy bértz 121
 Nagy Borozda 170, 183
 Nagy Borso föld 61
 Nagy Borzont töve 102
 Nagy Borzont vize 102
 Nagy Borzonton túl 102
 Nagy Bun (Nagybún) 115
 Nagy bük 59, 64
 Nagy Bükk 179
Nagy család 59, 123
 Nagy Csere 140, 187
 Nagy Czuhár 109
 Nagy Czuhár pataka 109
 Nagy Dregus 102
 Nagy dűlő 212
 Nagy eger 23, 31, 57, 95, 103, 111
Nagy Elek jegyző 51
 Nagy ér 82, 88
 Nagy ér pataka 82
 Nagy erdő föld 97
 Nagy erős 128
Nagy és kis Bogárfalvi Mihály 41
Nagy familia 173
 Nagy felső lok 181
 Nagy Fenyéd 220
Nagy Ferencz jegyző 70, 86
Nagy Ferencz vápája 36
 Nagy Ferentz lik 94
Nagy fiak 93
 Nagy forrás 26
 Nagy föld 160, 206
 Nagy Galambfalva (Nagygalambfalva) 87, 136–137, 155–156, 173, 177, 215
 Nagy Galanfalva (Nagygalambfalva) 187
 Nagy Galonfalva (Nagygalambfalva) 182
 Nagy gödör köre 214
 Nagy gödör vége 214
 Nagy Gubás 133
 Nagy Gubás folyója 133
 Nagy György keresztje 131
 Nagy hágo 118, 123
 Nagy hágo 36
 Nagy hágod 55
 Nagy hajtás 143
 Nagy haram 147, 208
 Nagy havas 223
 Nagy hegy alja 46
 Nagy hegyen 180
 Nagy híd 169
 Nagy Homorod (Nagy-Homoród) 148
 Nagy hosszú 78
 Nagy Hoszu bükk 180
Nagy István 93, 104, 160
 Nagy István 160
Nagy István (atyhai) 28
 Nagy István hantsoka 104
Nagy János (bogárfalvi) 201
Nagy János (csíksomortáni) 51
Nagy János bíró 70
Nagy János hűtős 187
 Nagy János malma 182
 Nagy Jánosné mezeje 170
 Nagy johar dombja 170
Nagy Josef bíró 224
Nagy Josef esküdt 114
Nagy Joseff hites 27
Nagy Josef jegyző 176
 Nagy Kadács (Kadács) 45, 127, 128
 Nagy kaliba 215
 Nagy kapu kösziklája 38
Nagy Károly jegyző 179
 Nagy kaszálás 153
 Nagy Kászon (Nagykászon) 59–60, 142
 Nagy Kede (Nagykede) 149, 157, 187
 Nagy Kerek motsár 121
 Nagy kertszeg 49
 Nagy Király utca 107
 Nagy Kormos köve 86, 121
 Nagy kő 109, 170, 216
 Nagy kö hágoja 98
 Nagy kö utzája 90
 Nagy Kőpest alja 81
 Nagy kövecses 48
Nagy Kristály András, szentdomokosi 64
 Nagy kut 107, 165, 205
 Nagy kut pataka 165
 Nagy Küküllő (Nagy-Küküllő) 40–41, 90, 93, 179, 181
 Nagy Küküllő (Nagy-Küküllő) 40–42, 141
 Nagy Küküllő (Nagy-Küküllő) 87, 127, 188–190, 195–196
 Nagy Küküllő falva (Bikafalva) 40
 Nagy Küküllő vize (Nagy-Küküllő) 172

Nagy Küköllő vize
 (Nagy-Küküllő) 192
 Nagy Kükölő (Nagy-Küküllő)
 26, 166, 188, 200–201
 Nagy Küköllő 182
 Nagy Kükölő Magyaros
 (Székelymagyaros) 182
 Nagy Küküllő (Nagy-Küküllő)
 17, 96, 143–144, 155–156,
 165, 180, 186, 206
 Nagy Küküllő (Nagy-Küküllő)
 130, 136, 140, 159–161,
 174, 218–219
 Nagy Küküllő (Nagy-Küküllő)
 17, 87, 198
 Nagy Küküllő tere 136
 Nagy Küküllő (Nagy-Küküllő)
 177, 209–210
 Nagy Kükülő (Nagy-Küküllő)
 173
 Nagy Kükülő (Nagy-Küküllő)
 197
 Nagy Kükülő tere 209
 Nagy Kükülő völgye 209
 Nagy Kürütz pataka 108
Nagy Lajos esküdt 70
Nagy Lajos jegyző 187
Nagy László városhíró 179
 Nagy Lenke 159
 Nagy ló Temető 185
 Nagy loforész 212
 Nagy lok 43, 64, 129
 Nagy Lovész (vö. Lóvész) 75
 Nagy Lovész kut (vö. Lóvész) 74
 Nagy Madaras pataka 57
 Nagy Madicsa 132
 Nagy magos tető 143
 Nagy mál 118, 181, 199
 Nagy mál also sorka 118
 Nagy mál eleje 118
 Nagy mál felső sorka 118
 Nagy mál mege 118
 Nagy máli hegy 118
Nagy Márton esküdt 133
Nagy Mátyás esperes 188
 Nagy mező 27, 36, 46, 56, 63,
 80, 93, 100, 131, 149, 160,
 166, 182, 207, 213, 219
Nagy Mihály 34, 64
 Nagy Mihály kertje és allja 34
 Nagy Mihály vesze 64
 Nagy Mihályék 34
 Nagy mocsár 188
 Nagy Mór 110
 Nagy motsár 95, 164

Nagy nyáras 103
 Nagy nyír 186
 Nagy nyír 126
 Nagy nyír pataka 64
 Nagy nyíres 98
 Nagy odal 112
 Nagy odvas 38
 Nagy oldal 49, 102, 192,
 194–195
 Nagy oldalfő pataka 102
 Nagy Olozsma 201
 Nagy omlás eleje és háta mege
 145
 Nagy orotás 194–195
 Nagy orotás teteje 122
 Nagy orotvány 186
 Nagy orotvány pataka 170
 Nagy Orotványa 140
 Nagy örményes 143
Nagy Pál 59
 Nagy Pál kutya 59
 Nagy pallaga 134
 Nagy parlag 30, 72, 169
 Nagy pást 212
 Nagy patak 41, 147, 174
 Nagy patak égése 220
 Nagy Patak melyéke 123
 Nagy pataka 108
 Nagy Pest oldala 156
Nagy Péter 93, 100
 Nagy Péteré 100
 Nagy ponk 136
 Nagy popája 19
 Nagy Punga mezeje 102
 Nagy Putna vize (Putna folyó)
 108
 Nagy Rákos 74, 211
 Nagy Rákos pataka 74
 Nagy Rákos uttya 72
 Nagy Rákos vize 74
 Nagy rév 116
 Nagy Rez 88
 Nagy rö 116
 Nagy Salamás 88
Nagy Sándor (farkaslaki) 93
Nagy Sándor (küsmödi) 145
Nagy Sándor dulló 153
 Nagy Saramás 153
 Nagy sáros 102
 Nagy sás oldala 117
Nagy Sigmond 93
 Nagy Solymos (Nagysolymos)
 114–115, 138, 157–158,
 161–162, 209
 Nagyág Solymosi patak 161

Nagy solymosi völgy 209
 Nagy Somlyó 84, 104
 Nagy Somlyó loka feje 103
 Nagy Somlyó patak 101
 Nagy Somlyó pataka 103
 Nagy Somos 203
 Nagy Sorok 88, 202
Nagy Szabó András 212
 Nagy Szakadály 34
 Nagy Szeben (Nagyszeben) 71
 Nagy szeg 194
 Nagy szeg pataka 192, 195
 Nagy szeglet 102
 Nagy széna fű 176
 Nagy tanorok 115
 Nagy temető 171
 Nagy tizes 59
 Nagy tövis 152
 Nagy Tusnád 146
 Nagy utca 93
 Nagy unom 185
 Nagy ut 54, 138, 152
 Nagy ut árokja 54
 Nagy vápa 38, 130, 185–186,
 199
 Nagy vész 23, 91, 201
 Nagy vész pataka 114, 131
 Nagy völgy 18–19, 43, 52, 57,
 59, 101, 115, 123, 130,
 142–143, 155, 167, 180,
 195, 206, 209, 223
 Nagy völgy feje 59
 Nagy völgy kutja 172
 Nagy zöldes 79
 Nagy-Békás I. Apa Bicasu, Apa
 Bicasului, Békás, Békás vize,
 Nagy Békás, Nagy Békás vize,
 NagyBékás vize
 Nagy-Homoród I. Homorod;
 Homorod vize; Homorod vize
 keleti ágazata; Homorod vize,
 nagyobb, Nagy Homorod
 Nagy-Küküllő I. Esküllő,
 Küköllő, Kükölő, Kükölő,
 Küköllő, Küköllő vize,
 Küküllő, Küküllő, Küküllő,
 Küküllő vize, Kükülő, Nagy
 Köküllő, Nagy Küküllő, Nagy
 Küküllő, Nagy Küküllő, Nagy
 Küküllő vize, Nagy Kükölő,
 Nagy Küküllő, Nagy Küküllő,
 Nagy Küküllő, Nagy Küküllő
 vize, Nagy Kükülő, Nagy
 Kükülő, Nagy Kükülő
 Nagyág pataka 88

- Nagyárnyék 71, 128, 207
 Nagyaszo 207
 Nagyaszo pataka 199
 Nagyaszó pataka 219–220
 Nagybacon l. Nagybaczon,
 Nagybatzon
 Nagybaczon (Nagybacon) 87
 Nagybarát sorka 108
 Nagybatzon (Nagybacon) 117
 Nagybékás vize (Nagy-Békás)
 108–109
 Nagybún l. Bun, Nagy Bun
 Nagyerdő 83
 Nagyerdő 49–50, 89, 97, 123,
 148, 154, 183
 Nagyfiak lapossa 106
 Nagygalambfalva (l. még
 Nagy Galambfalva, Nagy
 Galanfalva, Nagy Galonfalva)
 155
 Nagyhegy 81, 152
 Nagyhegy üvere 81
 Nagyheveder vize 205
 Nagyhonts 214
 Nagykászon (l. még Nagy
 Kászon) 156
 Nagykede (l. még Nagy Kede)
 157
 Nagykert 63, 68, 80, 85, 134,
 137, 144, 167, 182, 199
 Nagykő lapossa 109
 Nagykő tartománya 206
 Nagyköves 80
 Nagymagyarós 37
 Nagymáj 19
 Nagymező 182
 Nagymező 46, 63, 71, 77, 131,
 141
 Nagynyír töve 64
 Nagyobb Fejérpatak 121
 Nagyobb utca 93
 Nagyos patak 68
 Nagyos pataka 68
 Nagyputna vize (Putna folyó)
 108
 Nagyrét 59, 68, 106, 129
 Nagyrez 108
 Nagyromlás 69, 149
 Nagyságos oldal 117
 Nagysás 117
 Nagysolymos (l. még Nagy
 Solymos) 157
 Nagyszeben (l. még Nagy Szeben)
 62
 Nagyszeg 55, 99, 194, 196, 205
 Nagyszeg pataka 194–196
 Nagytő fa kutya 170
 Nagytő fa pataka 170
 Nagyút szere 49
 Nagyvölgy 104
 Nagyvölgy feje 64, 163
Nandaricu, Nicolae, jude 228
 Naphaladati forduló 55
 Napkelet felőli forduló 49
 Napkeleti határrész 56
Napoleon császár 21
 Naskalat 72, 114
 Naskalat havas 56, 72, 75
 Naskalat havas uttya 72
 Naskalat havassa 75, 113–114
 Naskalat uttya 74
 Naszód-vidék 150
Navratzki Károly bíró 109
 Náznán 166
 Náznán hegye 166
 Neamț megye 55, 107
 Nedró 116
 Negyedfél megye (havasa) 54–55,
 59, 62
 Negyedfél megye havassa 57
 Négyeshalom 137
 Nemessek erdeje 198
Német Mihály esküdt 46
 Netar 196
 Neves rét 67
 Nimiti havas 113–114
 Nimiti oldal 223
 Nimiti patak 112
Nistoru 105
 Nyak 122
 Nyálas mocsár 164
 Nyálas oldal 17
 Nyalo 157, 178
 Nyalo feje 169
 Nyalo feje kutya 169
 Nyalo kerek 187
 Nyárad 108
 Nyárad (folyó) 141
 Nyárad szeg allya 171
 Nyáras 98, 110, 124, 142,
 180–181, 186
 Nyáras alya 175
 Nyáras oldal 88, 148
 Nyáras tető 56
 Nyáras utya köze 104
 Nyáras utyán alol 104
 Nyáras völgy 157
 Nyaros 102
 Nyáros 64, 102, 140, 143
 Nyáros ajj 19
 Nyáros бүк 210
 Nyárszeg 102
 Nyártőke 52
 Nyáruta 78
 Nyelező 95
 Nyelvés ároka 170
 Nyerges 57, 109, 115, 121, 128,
 220
 Nyerges alja 143
 Nyerges alya 142–143
 Nyerges hegy 143
 Nyerges hegyláncolat 133
 Nyerges kő 170
 Nyerges mege 219
 Nyerges pataka 109, 143
 Nyergesi országút 143
 Nyergeskő 216
 Nyergessorok 204
 Nyers erdő 63
 Nyesevény 211
 Nyesevény pataka köre 213
 Nyestes lábja 71
 Nyiko (Fehér-Nyikó) 41,
 127–128, 186, 200
 Nyiko vidéke 127
 Nyiko vize (Fehér-Nyikó) 129,
 200
 Nyikolád alya 123
 Nyikómalomfalva
 (l. még Malomfalva) 158
 Nyil cseréje 176
 Nyilak 186
 Nyilas 152, 182
 Nyílás 56, 81, 136, 167
 Nyílás 176
 Nyílás allya 171
 Nyílás mege 176
 Nyilénk 202
 Nyillas 43
 Nyilos pataka 152
 Nyír 23, 70, 80–81, 90, 99,
 134–135, 140, 151, 166,
 198, 206, 210
 Nyír 61, 90, 92, 100, 110, 202,
 205
 Nyír alja 98, 119
 Nyír alya 70, 123, 173, 184, 207
 Nyír alya láb 61
 Nyír barátos 135
 Nyír bertze 40
 Nyír bérce 130
 Nyír bérce 89
 Nyír bérce 159
 Nyír erdő 181
 Nyír erdő mege 26

- Nyir erdő teteje 26
 Nyir gödre 169
 Nyir hátt 188
 Nyir háttya 38
 Nyir nagy eger 135
 Nyir oldal 200
 Nyir oldala 123, 157, 169
 Nyír oldala 146
 Nyir pataka 60–61, 206–207
 Nyir sorja 18
 Nyir szeg 177
 Nyir sziváj 122
 Nyircsutak 109
 Nyirdomb 164
 Nyire tó 81
 Nyires 91, 120, 164, 217
 Nyíres 113, 167
 Nyires allya 158
 Nyires bértz 155
 Nyíres domb 94
 Nyires eleje 98
 Nyires erdő 53
 Nyires fajka 200
 Nyires farka 183
 Nyires or 40, 159
 Nyires órr 125
 Nyires sorok 88
 Nyires udu 138
 Nyires vápa 152
 Nyires völgy 59, 170
 Nyírfő 102, 107
 Nyírhát 17, 72
 Nyíri 153
 Nyírkert 132
 Nyírkert eger 135
 Nyirmező 44, 78
 Nyiros 216
 Nyírszeg lábja 49
 Nyirtető 61
 Nyistor 55
 Nyiszéres alja, 164
 Nyomás 44
 Nyomás határ 139
 Nyugatti forduló 131
 Nyugotti forduló 64
 Nyugutti mező 214
 Nyulás 164
 Nyulas völgy 179
 Nyusza 167
 Nyuzo 136
 Obcina albei 105
 Obcina Ciblesului 105
 Obcina rea 105
 Obüke 56
 Ocfalva (l. még Oczfalva) 159
 Oczfalva (Ocfalva, Otfalva) 40, 159–160, 206
 Oderhel (Székelyudvarhely) 188
 Odorhel (Székelyudvarhely) 188
 Oficiolatul procesual Tölgyes (Tölgyesi járás) 37, 167
 Oficiolatul procesual Tölgyes-ului (Tölgyesi járás) 227
 Oficiolatul procesuale a Tölgyes-ului (Tölgyesi járás) 229
 Oficiolatul procesuale Tölgyes (Tölgyesi járás) 104, 111, 167, 227–229
 Oficiolatul procesuale Tölgyes-ului (Tölgyesi járás) 228
 Ojtozi passus 33
 Oklánd 126, 130, 160, 217
 Olá Andrásfalva (Oláhandrásfalva) 114
 Olá Hidegkut (Oláhidegkut) 114–115
 Olá Hidegkút (Oláhidegkút) 114
 O[lá vagy Oláh] Hidegkut (Oláhidegkut) 162
 Olábük 108
 Oláfalu (Szentegyháza és Kápolnásfalva) 193
 Oláfalva (Szentegyháza és Kápolnásfalva) 82, 190
 Oláfalva, két (Szentegyháza és Kápolnásfalva) 192
 Oláfalvi járás 122
 Oláfalvi uttza 190, 193
 Oláh András falva (Oláhandrásfalva) 115, 138, 157, 161–162
 Oláh Andrásfalva (Oláhandrásfalva) 138, 162
 Oláh Hidegkut (Oláhidegkut) 116, 157, 161–162
 Oláh falu (Szentegyháza) 160, 163–164
 Oláh ösvény 158
 Oláh Tamás 96
 Oláh Tamás bíró 175
 Oláh Taplocza (Maroshéviz) 175
 Oláh Toplitiea (Maroshéviz) 150
 Oláh(falvi) ösvény 150
 Oláhándrásfalva (l. még András falva, Oláh András falva, Oláh Andrásfalva, Szetsel) 161
 Oláház oldala 197
 Oláhfalu (Szentegyháza) 163
 Oláhfalu (Szentegyháza és Kápolnásfalva) 163
 Oláhfalvi járás 17, 36, 100, 122–123, 148, 167
 Oláhidegkut (l. még Hidegkut, Hidegkut, Hidegkutak, Olá Hidegkut, Olá Hidegkut) 114–115
 Oláhnos kert 158
 Oláhok utja 102
 Oláhok utja száda 102
 Oláhország l. Tiara Romanésca, Tiera Romanésca
 Oláhos 92
 Olajfák hegye 29, 31
 Olakut 152
 Olászállítás 205
 Oldal 19, 49, 94, 99, 134, 139, 158
 Oldal alja 97
 Oldal föld 126
 Oldalos nyire 123
 Olosz hegy 41
 Olosz Pál esperes 29
 Olosztelek (Olasztelek) 117
 Olt (l. még Olt vize) 44–45, 50–51, 58–60, 63–64, 66–68, 76–80, 85–87, 142, 160, 163
 Olt büke 64
 Olt büke pataka 64
 Olt elve 66
 Olt melléke 56, 63, 100
 Olt melyéke 44, 67, 82, 84–85, 87, 100
 Olt pataka (kaszáló) 54
 Olt pataka feje 109
 Olt pataka utzája 54
 Olt reze 64
 Olt tere 66
 Olt vize (Olt) 55, 66, 68, 81–82, 84–85, 100, 109, 214
 Olt vize melyéke 214
 Oltárkö 163
 Olthéviz l. Héviz
 Olti Antal bíró 149
 Olti Lajos esküdt 149
 Olton innen 214
 Olton tul 214
 Oltoványos 182
 Oltra jövő 44
 Omláka 50
 Omlás 42, 134, 148, 174, 179
 Omlás alja 179
 Omlás allya 172
 Omlás mege 174
 Omlás oldala 144, 151
 Omlás pataka 34

- Omlás sorka 219
 Omlás tető 174
 Ontos 164
 Onyos bányá 82
 Opataka 131
 Opcina Mare 37, 38
 Opra 104, 111
 Opra havassa 113
 Opra sorka 103
 Oprapatak 111
Orbai István bíró 133
Orbán Balázs, báró 32, 137, 172
Orbán család 89
Orbán Elek 51
Orbán Elek bíró 83
Orban Josef esküdt 76
Orbán kútja 36
Orbán Mihály esküdt 17
Orbán Mozes falusbíró 160
Orbán Péter, lengyelfalvi 41
Orban Sándor bíró 90
 Orbán szállása 89
Orbán telek 202
Orbán utódok 89
Orbán váluja 36
 Orbános 121
 Orbánvesze 109
 Orbány rét 142
Orbányok 93
Orbok Sándor jegyző 167
 Ordás Sorok 88
 Orditto 167
 Oriás 65
 Oros patak feje 71
 Óros völgy 62
 Orosbicu 168
 Oroszaj 53
 Oroszbük 88, 168
 Oroszhegy 32, 41, 94, 102, 141, 164–165, 185, 187–188, 196, 200, 210–211, 218–219
 Oroszhegyi Bagzos 165
 Oroszhegyi hegy 201
 Orotás 26, 87, 90, 95, 124–125, 128, 134, 140, 146, 148, 178–179, 194–195
 Órotás 151
 Orotás pataka 87
 Orotva (vö. Orotva völgy) 88
 Orotva patak 88
 Orotva völgy (vö. Orotva) 88
 Orotván hegy 169
 Orotván hegy ajja 169
 Orotván mege 96
 Orotván sorka 23
 Orotvány 38, 90, 134, 158, 173
 Orotvány dűlője 90
 Orotvány oldala 182
 Ortovány 18, 34, 90, 116, 129, 173
 Ostormány 138
 Ostoros patak 205
 Osvád gödre 49
 Osváth domb 139
Osváth Joseff falusbíró 188
Osváth Mihály 140
 Osztoros 55, 132, 136
 Osztoros pataka 132
 Osztros 111
 Otánsorka 204
 Otány 81
 Otány pataka 81
 Otszinere 137
 Otfalva (Ocfalva) 42, 130, 206
 Ovaj pataka 219
 Oza 148
 Őcs vere 185
 Őcsöre 209
 Őkörvágó oldala 97
 Őlves 23, 36, 57, 141
 Őlves 92, 136–137
 Őlves feje 102
 Őlves kutja 92
 Őlves mejéke 102
 Őlves pataka 36, 102
 Őlvespatak 164
 Őr hegy 41, 137
 Őrálo hely 101
 Őrdög borozda 143, 164
 Őrdög gát nyaka 121
 Őrdög szege 97
 Őrdög tó 163
 Őrdöglik 85, 143, 146
 Őrdögto köre 213
 Őrdögös 43
 Őrdögös ször 203
 Őrdögös tető 158
 Őrdögös to186
 Őrdögös tó 17
 Őrhegy 206–207, 209
 Őrhegy 74, 89, 126, 135, 137, 164, 175, 177, 181, 183
 Őrhegy havas 112
 Őrhegy oldala 112
 Őrhegy völgy 209
 Őrhegyek 174
 Őrhely 96
 Őrléc 27
 Őrményes patak 143
 Őrögy völgy 209
 Örök 71
 Őrr álló 57
 Örvendő 24, 52
 Ösveny 60
 Ösvény által kelő 81
 Ösveny oldal 153
 Ősz határ 139
 Őszek 43
 Őszvény átkelő 152
 Őtelke 129
 Őtsém 109
 Özbüke 119
 Özbüke pataka 119
 Özeresztő 121
 Őzeresztő 148
P[áter]. Atyhai l. Atyhai, P[áter].
P[áter]. Rigó Vazul l. Rigó V.
 Pad 96, 139, 158, 209
 Pad alya 181
 Pad oldala 57
 Padé 126, 130
 Padföldek 213
 Padi 213
 Pádina 217
 Pádina sorka 217
 Pádina sorka vagy pataka 102
 Padsorka 219
Paduai Szent Antal
(l. még Szent Antal) 84
 Págása 158
 Pagyvan 43
 Pájszo 201
 Pajta hely 110
 Pajta kert hágo 142
 Pajtakő ajja 169
 Pajtakő lika 169
 Pakot pataka 41
Pakotok 93
Pál 66
 Pál András vesze 106
 Pál árokka 170
 Pál asztaga 64
Pál család 58, 130
Pál familia 134
Pál Ferencz falusbíró 167
Pál Ferentz esküdt 208
 Pál hegye 122
Pál Josef jegyző 104
 Pál lakja 127
 Pál luga 130
 Pál Mihály völgye 170
 Pál szénája 219
 Pál tanorokja patakja 72
Pál-Antal Sándor (történész) 164
 Pala pincéje 170

- Palamart fele 203
 Pálfalva (Csíkpálfalva) 51, 53, 55,
 59–60, 62–63
 Pálfalva (Székelypálfalva) 28, 99,
 134, 141, 183–184
Pálfalvi fiak 34
Pálfalvi Mihály licentiat 30
 Pálfalvi rét 63
 Pálfalvi rétje 62
 Pálfalvi tető 20
Pálfi nagybirtokos 127
 Pálfi utca 127
 Pálfiak utja 102
 Pálfiak 170
Pálhegyi Mihály jegyző 152
Páljánosé 215
 Pálkovács 88
Páll 64, 210
Páll Ferentz bíró 57
 Pallag 97
Pallo Imre falusbíró 152
 Pallora menő 106
 Pallos alja 219
 Pálosza 220
 Pálosza pataka 219
 Pálmaja 154
Pálni arossa 130
 Pálos 38, 202
 Pálos also és felső 210
 Pálos I. Palosu
 Pálos pataka 62
 Pálos száda 77
 Pálos uta 97
 Palosu (Pálos) 228
 Palotahely 209
 Pálpataka (település, vö.
 Pálpataka) 141
 Pálpataka (vö. Pálpataka
 település) 141
 Pálpataka vize 142
 Pálszeg tízes 66
 Paltinisiu 37
 Pálvesze 88
 Pálya alja 68
 Panna mezeje 102
 Pántelege 57
Pap család 151
 Pap csere 43
 Pap csere oldala 124
 Pap cseréje 117
 Pap dombja 43
 Pap erdeje 128
 Pap erdő 199
 Pap halála 85
 Pap hegye 133, 142, 161
 Pap helye 102
 Pap kerte 98
 Pap kertye 101, 158
 Pap kutja 102
 Pap kútja 36
 Pap kutya 177
 Pap láza 148
 Pap mezeje 102, 134
Pap Samu 187
 Pap szálása 153
 Pap szege 72
 Pap szége 91
 Pap tanorok 17
 Pap tanorokja 148
 Pap tója 34
 Pap tova 177
 Pap uta 91–92
 Pap utca 94
 Papfő teteje 215
 Papháza 106
 Papkert tartománya 107
 Papné tanorokja 136
 Papné vágottja 151
Papp Gábor jegyző 217
 Papp szege 72
 Paprakottja 193–195
 Paprét 46, 152
 Papszegei borvíz 76
 Paradicsom 34
 Paradinum 166
 Paráj ligatja 121
 Parajd 22–23, 25–26, 28, 93,
 102, 141, 165–166, 181,
 192, 199–200
 Parajd (Parajdi) dullói járás 186
 Parajdi császári-királyi Só akna
 (l. még Sóbánya...) 22
 Parajdi császári-királyi Sóbánya
 (l. még Sóbánya...) 20
 Parajdi (l. még Parajd) dullói
 járás 141
 Parajdi járás 22, 41, 93, 158, 200
 Parastya 117
 Parastya pataka 117
 Parau Arsitii 227
 Parau Bilborasiului 38
 Parau Bilborulu 38
 Parau Borvizului 229
 Parau Cápri 229
 Parau Cicicului 168
 Parau Criminisiului 227
 Parau Csepereniilor 227
 Parau Duda 111
 Parau Filpei 168
 Parau Fundói 229
 Parau Germanului 227
 Parau Joanesiului 228
 Parau Joanesului 228
 Parau lui Musca 111
 Parau mineralu 229
 Parau Siermasiului 168
 Parau Telecului 229
 Parau Ticosiului 228
 Parau Ticosului 228
 Parau Tosorogului 229
 Paraul Bilborasiulu 37
 Paraul Bilborului 37
 Parăul Doamnei 150
 Pareu Argintariei 105
 Pareu Braniei 105
 Pareu Savului 105
 Pareu Zlamenului 105
 Pareul Braniei 105
 Pareul Frasinilor 105
 Pareul lui Nistoru 105
 Pareul Savului 105
 Pareul Zlamenului 105
 Pástos út köze 103
 Pástút szere 49
 Pászege 170
 Pásztor ajja 169
 Pásztorbük 64
 Patak 142
 Patak elve 116
 Patak feje 76, 142
 Patak köz 94
 Patak köze 43, 187
 Patak melyéke 85, 123, 145, 160,
 169, 179
 Patak ut 129
 Patak utt 129
 Patakbéli vész 149
 Patakelve tízes 211
 Patakfalva 26, 38, 166–167, 192,
 194, 196, 206
 Patakfalva járása 95
 Patakfalvi dullói járás 154, 166
 Patakfalvi járás 17, 26, 122, 147,
 205
Patakfalvi Samu fő hites 91
 Patakfő 134, 158
Pataki család 178
Pataki Lőrincz hütös 144
Patakiak 157
 Patakloka 50
 Pataktő 29
 Patakut 103
Páté 130
 Páté dombja 130
 Páteré 87

- Páteré pusztája 87
 Patkos láb 71
 Pátyikra 52
 Pátyikra tető 52
 Pavas 228
 Pávás sarok 220
 Pázmány nyir 164
 Pecioru Branei 105
 Pecioru Zlamenului 105
 Peltenis 223
 Peltinis 223
 Peltinits 202
 Penete nyire 219
 Pénzes 17, 169, 206
 Pénzes gödör 152
 Perem 172
 Peres föld 136
 Peres földek 17
 Peres havas 55
 Pereul Argintariei 105
 Pereul Paltinului 105
 Pert háttya 36
 Perzselés 102
 Perzselt patak 102
 Peselnék (Kézdikővár) 134, 147
 Pest 71, 117, 188–189
Pesti Frigyes (Pesty F.) 183
Pesty Frigyes (l. még Pesti F.) 27
 Peszente 91
 Peszönte 92
 Peszterge 59
 Peta lázza 144
 Peteje 137
 Petek 175–176
Péter 85
Péter ág 30
 Péter Andrásné kútja 213
Péter Antal senator 33
Péter familia 213
 Péter Ferentz kuttya 186
Péter Gergelyé 79
 Péter gyokra 216
 Péter havassa 202
 Péter hegyes 98
Péter István kert 173
Péter István plebanus, viceesperes
 (l. még *P[ater] Atyhai*) 30, 33
Péter János falusbíró 177
Péter János jegyző 38
Péter Josef választmány 77
Péter Lajos jegyző 111
Péter Moses hites 95
 Péter padja 219
Péter Péter bíró 48
Péter Sándor hűtös 187
 Péterfalva 93
 Péterfalvi domb 95
Péterfi Antal 133
Péterfi János esküdt 133
 Peterke 136
Péterke vezér (fiktív személy) 136
 Péterné 38
 Péterné forrásai 89
 Peternő forrása 89
 Peternő kuttya 89
Péternő nőszemély 89
 Petheő 197
 Pethő domb 40
 Petke mege 185
Petki csíki főkapitány 147
Petki Farkasné 146
Petki László 183
Petki, gróf 55
 Pető aszalása 108
 Pető cseréje 118
 Pető hegye 73
 Petre 85, 86, 206
 Petre pataka 121
 Petres mezeje 219
 Piatra 111
 Piatz utza 107
 Piatz utza 189, 196
 Picioru Sioimilor 105
 Picioru Tablei 229
 Pietrile rosi 105
 Pincze hágo 53
 Pincze hát 156
 Pintzegödör láb 212
 Pirics havas 62
 Piricske 49, 110
 Piripo 156
 Piris buk 138
 Piritske oldal 68
 Piros alma dombja 126
 Piros Péter 18
 Pistáné völgye és sorka 131–132
 Pisztorangos patak 81
 Pisztrangos 220
 Pisztrangos cseréje 117
 Pisztrangos pataka 117, 219
 Pityoka kert 90
 Plamana 112
 Plása 115
Platon, Dumitru, jurat 168
Platon, Giorgie 168
Platonescilor, familia 168
 Platonest 167
 Plopcis (vö. Ploptyis település)
 150
 Plopcsis 88
 Ploptyis (vö. Ploptyis település)
 106
 Ploptyis (település, vö. Plopcis,
 Ploptyis) 106, 150
 Pogácsás 220
 Pogány havas 202
 Pogány havassa 76
 Pogár kutya 170
 Poiana 112
 Poiana Varvizului 112
 Poja 81, 129
 Pojkán 115
 Poka 100, 162
 Póka 63, 100
 Poka martja 96
 Pokátbükk 163
 Poklonfalva tízes 67–68
 Poklos üllő 125
 Poklos üllő 70
 Poklos ülő 175
 Pokol kut 116
 Pokol láz 148
 Pokol pataka 109
 Pokol szilva 171
 Pokolkut sorka 156
 Pokus 97
 Polgárfalva 41
 Polgároké 104
 Polya 164
 Pollyán bértze 133
 Pombük háta melyéke 205
 Pombük nyaka 205
 Pongrázok utcája 107
 Ponk 29, 34, 217
 Ponk alja 98
 Ponk oldala 77
 Ponk utja 119
 Ponkcsere 81
 Ponkok köze 208
 Ponkos 180
 Porczio 132
 Porgyos 56, 81
Portik Lajos bíró 104
 Portik része köze 106
 Portikok utzája 103
 Porvát 131
 Posi oldala 204
 Posi tartománya 204
 Posi teteje 204
 Poskota 34
 Poskota pataka 34
 Posombértz 203
 Posta utca 107
 Poszogo 71
 Pothárd kutya 172–173

- Póthatár 172
 Potkútya 128
 Potlás 19
Potra 128
 Potyand eleje 57
 Potyo 158
 Potyo Bálinté 143
 Potyo halála 143
 Potyót 171
 Potyótnál 171
 Pottyond (l. még Menaság Potyand) 57
 Pozson völgye 52
 Prefectura Sz[ekely] Udvarheiului 228
 Prefectura Sz[ekely] Udvarheiului 227, 229
 Prefectura Sz[ekely] Udvarhely 37
 Prefectura Székely Udvarhely 104
 Prémes szeder 169
 Prépost kert 71
 Pretura (Bezirks-Amt) Gy[ergyó] Szent Miklosului 227
 Pretura (Bezirks Amt) Gyergyó Szent Miklos 104
 Pretura (Bezirks-Amt) Gyergyó Szent Miklos-ului 228
 Pretura (Bezirks Amt) Gyergyó Szent Miklosului 229
 Pretura Gy[ergyó] Szent Miklos 37
 Pricske 132
 Princzszeg 34
 Princzszeg allja és erdeje 34
 Princzszeg allji 34
 Princzszeg sarka 34
 Princzszegében 34
 Princzszegi 34
Prissik Máté 200–201
Prissik Máthé 200
 Pritske 64, 108
Pulcheria császárnő 33
 Punga mezeje 102, 106
 Pungulitza 115
Puntie, Nitze, jude 229
 Puskamező 164
 Pusztá 158, 194–196
 Pusztá allja 196
 Pusztá kert 34
 Pusztá lok 195
 Pusztá lok aj 195
 Pusztá lokja 194–195
 Pusztá ponk 121
 Pusztá szőlő 97
 Pusztá udvar fele 203
 Pusztamalom 160
 Pusztaponk pataka 121
 Putna 104
 Putna folyó (l. még Nagy Putna vize, Nagyputna vize) 108
 Putna hágoja 102
 Putna loka (vö. Hágótő[alja]) 108
 Putna mezeje 102
 Putna patak feje 88
 Putna teteje 102
 Putna vize 102
 Putnalok (Hágótő[alja]) 107
 Putorne l. Alsó forduló Putorne Putorné 162
 Quadrimeta 23
 Quadriméta 90
Rab familia 75
 Rabsonné vára 166
 Rachitasiu 37
Ráco 112
 Ráctova 155
Rácz 213
 Ráczkebel 52
 Ráczné cseréje 213
 Radicza 124
Rado királyné (fiktív személy) 65
 Rados 143
 Radovány 47, 65
Radu, Jósif, notariu 228–230
Ráduly szökése 36
 Ragado 57
Rákóczi György [I.] fejedelem (l. még Rákóczy Gy.) 28, 123
Rákóczi György [II.] fejedelem 190
 Rákos (Csíkrákos) 63, 100, 212
 Rákos (Felsőrákos) 126
 Rákos (Rákosi) dullói járás 63, 80, 131
 Rákos falva (Csíkrákos) 100, 211
 Rákos homorod 163
 Rákos homorod feje 163
 Rákos homorod teteje 163
 Rákos pataka 63, 76, 99
 Rákos vize 71–74, 211–213
 Rákos, két (Kiss/Küs és Nagy Rákos)
 Rákosfalva (Csíkrákos) 74, 100
 Rákosi (l. még Csík Rákosi, Rákos) dullói járás 36, 82
 Rákospataki szeghalom 163
 Rakotya 17, 123, 153, 219
 Rakotya fő 81
 Rakotya nyíre 123
 Rakotya sorka 81
 Rakotya völgye 103
 Rakotyák 170
 Rakotyás 37, 57, 59, 102–103, 108, 131, 140, 170, 204, 223
 Rakotyás bértze 170
 Rakotyás havas (vö. Rakottyástelep) 223
 Rakotyás pataka 108
 Rakotyás sorok 57, 108
 Rakottyá 89, 98, 122
 Rakottyá loka 151
 Rakottyás 92, 130, 183
 Rakottyás sarka 36
 Rakottyás teteje 55
 Rakottyás tó 68
 Rakotyáskő 220
 Rakottyástelep (vö. Rakotyás havas) 223
 Rákóczy György (I. Rákóczi Gy.) 123
 Ramocsa patak 183
Róna 112
 Róna patak 112–113
 Rapson 27
 Ratesiu 37
Rátz Áron esküdt 46
Rátz Gergely birtokos 88
Rátz János hűtös 99
Rátz Sándor esküdt 88
 Rava 114, 157–158
 Ravai patak 115
Ravasz István megyebíró 30
 Ravasz pataka 98, 208
 Ravaszlik 57, 66, 102, 140–141, 158, 169, 177
 Ravaszlik alja 95
 Ravaszlik kutya 169
Ravaszok 141, 208
 Réce patak 112
 Réce pataka 113
 Réczepatak 75
 Recsenyéd (l. még Homorod Recsenyéd, Retsenéd) 167
 Réde 36
 Réde mocsara 36
 Rédelj helj 216
 Rege mező 66
 Rege pataka 66–67
 Regétz uttza 184
 Régi kutnál 203
 Régi so utya meljéke 104
 Régi ut 163
 Remete (Gyergyóremete) 102, 106, 110, 174–175

- Remete (Homoródtremete) 197
 Remete árka 86
 Remete feje 62
 Remete lok 51
 Remete mezző 38
 Remete oldal 51
 Remete oldala 62
 Remete patak 62
 Remete pataka 51, 60
 Remete völgye 60
 Remetea (Gyergyóremete) 111
 Remetei vág[o]t ut 102
 Répád 156
Részeg Mózes jegyző 76
 Rét 49, 52, 81, 85, 87, 122, 146, 185, 197, 207, 209
 Rét alya 95, 100
 Rét fele 27
 Rét kert 47
 Rét pataka 181, 208
 Rét ragado köze 102
 Rétalja 107
 Rétes kert 102
 Retes kertye 101
 Réth 158, 167
 Réth kerek mező 148
 Réth pataka 158
 Réth pataka 159
 Rétháttya 213
 Reti 109
Réti 203
 Réti kert 203
 Reti mezeje 109
 Rétre menő 49, 82
 Rétre menő déli fele 49
 Rétre menő láb 52, 71
 Retsenéd (Recsenyéd) 117–118
 Retsenéd parlagja 118
 Rétze pataka 75
 Rétzéd 76, 202
Révay András jegyző 209
Révay Dénes birtokos 209
 Réz 55, 64, 81, 119, 140, 173, 184, 196–197, 207, 213–214, 216
 Réz alja 119
 Réz alja 40
 Réz égése 64, 81
 Réz kapu 173
 Réz mege 173
 Réz oldal 81
 Réz oldala 88
 Réz pataka 134
 Réz tető 74, 173
 Réz tető 173
 Réz ut 154
 Rez utja 132
 Rez uttya 72, 74, 81
 Rezalja 64
 Rezi büke 81
 Rezkut tartománya 109
 Reznek 207
 Rezpatak nagy és kis ága 109
 Rezpataka 207
 Reztető 108, 173–174
 Rézs 188
 Rhédei család 123
 Rigo motsár 121
 Rigo szere 122
Rigó Vazul praesidens 30, 33
 Rigod 210
 Rigod teteje 210
 Rigopataka 205
 Rivo 88
 Roka 102, 219
 Roka juk alya 203
 Roka lik 17
 Roka lika 219
 Rokabük 106
 Rokaj utya 103
 Rókajuk 181
 Rokalik 91, 217
 Rókalik teteje 122
 Rókalikak oldala és alya 151
Rokmány Károly jegyző 114
 Rom 141
 Román 102
 Román pataka 102
 Romania 37, 228
 Romány eleje 106
 Rományé 107
 Romlás 56, 86, 107
 Romocsa 183
 Rompátza 76
 Rompátza teteje 72
 Rompátza vize 72
 Róna pataka 74
 Ronto 81
 Ropo 92, 99, 136, 152, 158, 187, 216
 Ropó 149
 Ropo alja 216
 Ropo allya 158
 Ropo teteje 216
 Rosa fal bükk 97
 Rosdás árka 116
 Rosz kut 48
 Rotamozs 202
 Rozsa utca 107
 Rózsás 209
 Rozsondály 185
 Röláb 133, 152
 Röő láb 45
 Rugát 71
 Rugonfalva 167, 172, 178, 181, 186–187
 Rugonfalva felé forduló 171
 Rugonfalvi bérce alja 178
 Runcu 105, 112
 Runcurile 168
 Runk 167
 Rușii-Munți (Marosoroszfalu) 150
 Rusinmunt (Marosoroszfalu) 150
S. F. (atyhai) 35
 Sadásza kútja 166
 Sáhostó 134
 Saj havassa 49, 71
 Sáj hegye 112
 Sáj patak 75
 Sajgo 92
 Sajj patak 75
 Sala erdeje 18
Sala familia 18
Sala nemzettség 18
 Sala utca 18
 Salamás (l. még Maroslóka, Salomás, Siermasiu) 88, 109, 167, 205, 219–220
 Salamás 163, 220
 Salamás melyéke 205
 Salamás pataka 219
Salamon család 66
Salamon Ambrus esküdt 62
Salamon Josef bíró 62
 Salamon motsár 121
 Salat kutya 170
 Salat kutya melyéke 170
 Salat pataka 170
Sallo család 84, 86
Sallo János bíró 86
 Salomás (Salamás) 167
 Sáros fenyő 165
 Salvator hegye 84
 Salvator kápolnája 84
 Sándor alja 128
 Sándor 76, 96
Sándor család 71, 76, 87, 134, 198, 209
Sándor Ferencz jegyző 116
Sándor Gábor jegyző 47
 Sándor hegye 73
Sándor István robombán (fiktív személy) 124

- Sándor Joseff* 88
Sándor Jóseff jegyző 100
Sándor Mihály (nemes) 81
Sándor Mihály alispán 41
Sándor Mihály esküdt 80
Sándor Mihály falusbíró 135
Sándor Mihály főkirálybíró 41
Sándor Mozes jegyző 93
Sándor robonbán (fiktív személy) 125
Sándor Susa 217
Sándor Susa vára 217
Sándor Tobiás 168
Sándorfalva 168–169, 206
Sándorfalvi patak 168–169
Sándorné 95, 99
Sándorné pallaga 95
Sándornő vágottja 89
Sándorok 136, 147
Sándorok kertye 147
Sándorvesze alya 205
Sándrika 55
Sánta Ferentz 171
Sánta György 62
Sánta sorok 142
Sánta telek (Sántatelek) 112–113
Sánta teleke 116
Sánta teleke (Sántatelek) 112
Sántaszeg 208
Sántatelek (l. még Sánta telek, Sánta teleke) 112
Sántha Albert jegyző 208
Santus család 58
Sántusok 58
Sántz 206
Sántz alja 153
Sántz patak 223
Sántznál 203
Sántzos ut 73
Sár 52
Sár feje 138
Sár oldal 172
Saramás 153
Sarámás hegy 169
Saramás oldala 153
Saratura 111
Sárd (Küküllőszárd) 161–162, 209
Sárhegye 148
Sárkány lik 94
Sárköz 44
Sárköz pataka 44
Sármány 122
Sármány alya 122
Sármány mege 122
Sarmászo 202
Sármező 140
Sarog Elek esküdt 48
Sárog oldal 124
Sarok 146
Sarok alja 52
Sáros föld 39, 210
Sáros kut 22
Sáros kút dülője 123
Sáros patak oldala 81, 92
Sáros patak tója 34
Sáros Putna 108
Sáros utca 94, 171
Sáros utt 64
Sárosfürdő 42
Sároshid 106
Sárospatak 88, 103, 107, 111, 141, 216
Sárospatak feje 103
Sárospatak tartománya 107
Sárospatak töve 103
Sárostó 35
Sárta menő 78, 142
Sás 39, 43, 128, 155, 157, 169, 182
Sás árnyék 203
Sás oldal 17
Sás oldala 92
Sás patak 17
Sás tava 136
Saskeselyő 184
Sásos hely 92
Sásos mező 121
Sáspataka melyéke 203
Sass család 44
Sasse 44
Sásverés (helység, vö. Sásverés) 19
Sásverés (vö. Sásverés helység) 25
Sát 18
Saták 147
Saták kertye 147
Sáté környéke 128
Sátisa cseréje 159
Sátormány 200
Sátormány alya 81
Sátormány teteje 81
Savu 105
Scaunul l. Csik..., scaunul Scithia (l. még Scitia, Szithia) 26, 51
Scitia (Scithia) 118
Sebe 30
Sebe kert 38
Sebe kutja és allja 30
Sebe uta 145
Sebes ág 156
Sebes ere 102
Sebes patak 35
Sebes patak köze 35
Sebes pataka 35
Sebespatak feje 35
Sebessi Job 176
Sebessi tanorok 176
Sebestyén Gergely 218
Sebestyén István királybíró 218
Sebestyén Jakab jegyző 178
Sebestyén kölesse 169
Sebestyén Mihály falusbíró 98
Sebők Pál hűtös 144
Segesvár 162, 171, 192
Selyem utca 107
Selymek 132
Selymek 110
Sémej 172
Senye 131
Senyér 154
Sepsibükszád l. Bikszád, Bükszád
Sepszi 156
Sepszi mező 156
Sepszi pad 156
Seremás sorka 97
Seres tető hegye 166
Serespatak 102
Serestető 194, 196
Serestető pataka 196
Serestető teteje 192
Serestető úttya 196
Sérúj kutja 172
Setét patak 41
Setét patak (Sötétpatak) 113
Setét patak vize (vö. Sötétpatak) 112
Setét Putna 108
Setétpatak (Sötétpatak) 75
Setétrét 207
Setétréth 101
Sgiabu cu gaura 230
Sido György 133
Siermasiu (Salamás) 167–168
Siermasiu mare 168
Siermasiu mic 168
Sigalasó 164
Sigmond család 136
Sije 113, 202
Sik domb 99
Sik mező 169
Sikaszó 219
Sikaszó meljéke 220
Sikaszó mezeje (vö. Sikaszómezeje) 220
Sikaszó vize 219

- Sikaszómezeje (vö. Sikaszó mezeje) 218
 Sikattyu 43
 Sikkattyu 35, 43
 Sikkattyu száda 35
 Siklód (l. még Siklod) 28, 169
 Siklod (Siklód) 23, 26–27, 145, 169–170
 Siklodi 170
 Siklodi Mihály bíró 89
 Siklodiak mezeje 88
 Siko láncz 40
 Sikolando 115
 Sikolándó 170
 Sikos bércz 164
 Silló Ignác jegyző 50
 Silvesterek hegye 102
 Simándi 61
 Simej oldala 172
 Simén 170
 Simén 127
 Simén család, kadátsi 171
 Simén utzája 127
 Siménfalva
 (l. még Al Siménfalva, Al Siményfalva, All siménfalva, Also Siménfalva, Alsó Siményfalva, Siményfalva) 152, 154, 170, 186–187
 Simény 192
 Simény András 138
 Simény bérce 137
 Simény család 209
 Simény lok 192
 Simények 141
 Siményfalva (Felső Siményfalva) 192
 Siményfalva (Siménfalva) 155
 Simma kut 186
 Simo 151
 Simo Antal esküdt 45
 Simo család 89, 127
 Simó család 30
 Simo cseréje 89
 Simó familia 184
 Simo Ferentz 174
 Simó hegy 95
 Simo János esküdt 216
 Simo János falusbíró 138
 Simo János-féle fürdő 192, 195
 Simo laka 127
 Simo orotványa 169
 Simo Pálné 95
 Simo tanorok 151
 Simo tova 216
 Simo-é 110
 Simok 141
 Simók malma 34
 Simon 110, 116
 Simon (fiktív személy) 77, 116
 Simon Ferencz jegyző 52
 Simon Ignatz 177
 Simon István esküdt 45
 Simon patak 150
 Simon tanoroka 116
 Simonája 115
 Simonája kutya 115
 Simos oldal 202
 Simoszege 46
 Sina 63
 Sinai 220
 Sinai tető 155
 Sintova láza 164
 Sintova patak 164
 Sipos 93
 Sipos 167, 204
 Sipos mezeje 102
 Sipos pataka 64
 Sipos sorka 64
 Sirato 223
 Sirodomb 193
 Siser 195
 Sisera, Etele lánya (fiktív személy) 195
 Sisod 92
 Smidile 105
 Só hordó bértz 90
 Só hordó ut 140, 186
 Só útján alol 101
 Só útján felyül 101
 Só útra hágo 184
 Só úttya 93
 Só vidéke 20, 23, 27
 Sóbánya, császári-királyi (l. még Parajdi...) 96
 Sófalva, két (Alsósófalva és Felsősófalva) 20, 26, 141
 Sofalva (Alsósófalva és Felsősófalva?) 145
 Sofalvi család 127
 Sofalvi familia 184
 Sófalvi hágó 36
 Sofalvi kert 210
 Sofalvi nemzetség 210
 Sófalvi ösvény 35
 Sofalvi Sándor jegyző 187
 Sofalvi utca 127
 Sóhegy 166
 Sojtó 165
 Sojza pataka 204
 Sok alma 139
 Sok Almafák 170
 Sok tonak Három mezeje 170
 Sokősorka 205
 Solo föld 169
 Solymos pataka 185
 Sollymosi Károly birtokos 154
 Solymosi István lelkész 43
 Solyom Abrahám bíró 111
 Solyomkö 141
 Solyomkö 165, 177, 208, 220
 Solyomkö mellett 141
 Somaj 154
 Somáj 171
 Somály 137, 187
 Somály árka 187
 Sombor 26
 Somforda hágoja 136
 Somkerek 116, 171
 Somkut oldala 182
 Somlyó 111, 165
 Somlyó (Csíksomlyó) 59, 70, 83–84, 113
 Somlyó alya 83
 Somlyó csapása 103
 Somlyó feneké 104
 Somlyó kuttya 69
 Somlyó mejjéke 101
 Somlyó meljéke 104
 Somlyó patak 103
 Somlyó pataka 59, 84, 108
 Somlyó sorka 108
 Somlyó vize 103–104
 Somlyó vize melyéke 103
 Sommapo bertze 26
 Somo hegy 177
 Somogyiak kertje 34
 Somolyó hegyese 220
 Somos 24, 93, 131, 155, 166, 206
 Somós 45
 Somos fekete hegy 131
 Somos mező 121
 Somos odal 170
 Somos oldal 170, 186
 Sómós oldal 151
 Somos oldal ajja 170
 Somos udu 153
 Somos udu árka 153
 Somosor 100
 Somsarju mege 148
 Somsarju pataka 148
 Sonkojos 146
 Sonkoly 44
 Sonkoly pataka 44

- Soo útja 200
 Soo vidéke 141
 Soó vize 219
 Soófalva (Felsősófalva) 101
 Sóófalva (Felsősófalva) 102
 Soos bükk 122
 Sóos viz 219
 Soosrétt 63
 Sora 88
 Soré 141
 Sorfáknál 140
 Sorok 56, 86, 106
 Sorok oldal 88
 Sorokalya 106
 Sorokut 103
 Sos alma 129
 Sos alma gödre 129
 Sos alma oldala 129
 Sos mart 118
 Sós patak 143, 195, 199
 Sós rét 195
 Sospataka 122
 Soskut 97, 171–172
 Sósút 30
 Sosmező 56
 Sospatak 122, 143
 Sosviz 63, 141, 180
 Sosviz cihere 97
 Soszeg 199
 Sout allya 96
 Sout nyire 99
 Sovállu 18
 Sovány bükk 220
 Soványbükk pataka 219
 Sóvárad (l. még Sovárad) 23, 192
 Sovárad (Sóvárad) 169
 Sovető 109
 Sovető pataka 109
 Sóvidék 22, 27
 Sötét fenyő 62
 Sötét patak 103–104, 130
 Sötét vápa 143
 Sötétpatak (l. még Setét patak, Setétpatak, vö. Setét patak vize) 71, 112–113
 Sövény 83
 Sövény eszténa teteje 69
 Sövér Gábor dombja 101
 Sövér utya 202
 Sperl Ferencz 189
 Stanu, Teodoru (l. még S., Töderu) 37
 Stanu, Töderu (S., Teodoru) 38
 Stigia 37
 Suga ásó 79
 Sugászó 79
 Sugo 98, 109, 143, 146, 170
 Sugó 68
 Sugó 33
 Sugó feje 219
 Sugo füzek 27
 Sugó karéja 220
 Sugo kutya 170
 Sugo lábja 108
 Sugo oldal 100
 Sugo patak 147
 Sugo pataka 108, 170
 Sugo teteje 170
 Sugó tető 33
 Sugo töve 220
 Sugo vize 96, 98
 Sugó vize 219
 Sugófeje 220
 Sugópatak 111, 147
 Suhardu 227
 Sukoró 209
 Sukuro 96
 Sulyos 67
 Surducu 227
 Susa kert 38
 Susa vára 217
 Suska 99
 Suta 29, 31
 Süke (Sükő) 116, 140, 159, 173
 Sükei híd 199
 Sükei Rez 140
 Sükeiek 141
 Süket alma 139
 Sükő 93, 159, 173, 181
 Sükő 215–216
 Sükő (l. még Süke, Sükő) 41, 173–174
 Sükői patak 41
 Sükői patak 174
 Sükösd oldal 125
 Sükösné aja 169
 Süllyekő 163
 Sűrű 47
 Sütő mona pataka 92
 Sütő pataka 119
 Sylvester Mihály falusbíró 204
 Szabad bükk 140
 Szabad fűz 43
 Szabad hely 119
 Szabanis 80
 Szabó család 84
 Szabo Albert esküdt 149
 Szabo András 158
 Szabo család 77, 136
 Szabo Elek választmány 77
 Szabo familia 76, 184
 Szabo föld 76
 Szabo fölgye 76
 Szabó Gergely királybíró 220
 Szabo István 158
 Szabo Márton 177
 Szabo Márton birtokos 198
 Szabo Márton jegyző 81
 Szabo Mihály esküdt 216
 Szabo Miklos falusbíró 216
 Szabo Moses falusbíró 97
 Szabo oldala 153
 Szabo pataka 98
 Szabó Péter 218
 Szabók 93
 Szabota ajja 170
 Szaboteleke 77
 Száda kut 81
 Szádapos 31
 Szádapos allja 31
 Szádok erdő 102
 Szadok ut pataka 64
 Szadok utt égése 64
 Szakadály 29, 31, 91, 98, 154, 172
 Szakadály allya 171
 Szakadás melyéke 102
 Szakadás tető 17
 Szakadás töve 102
 Szakadát 76, 136, 143
 Szakadát alya 64
 Szakadát feje 102
 Szakadatt 202
 Szakadozás 139, 170
 Szakadozások 23
 Szakállas Balás 35
 Szakállas család 30
 Szakaszmege 91
 Szakáts, Georgius 123
 Szakatt ut 38
 Szalamás patak 114
 Szálas 149
 Szálas alya 123
 Szálas domb 17
 Szálas domb 170
 Szálas oldal 125, 207
 Szálas teteje 176
 Szálas tető 207
 Száldobos (Székelyszáldobos) 117
 Szálka 91
 Szállapos 106, 107
 Szállás 107, 141, 173
 Szállás allya 89
 Szálláspatak 24
 Szálló 133

- Szallonnás vápa 156
 Szalom 38, 99
 Szalom bérce 45
 Szalom martya 184
 Szalom pataka 38, 45
 Szalom völgye 45
 Szalomba pataka 99
 S[z]alonka 76
 Szalonka pataka 54, 76
 Szalonka sorok 54
 Szallonnás 35
 Szálványa 158
 Szánduj 109
Szaniszlo család 118
 Szaniszo köve 118
Szántó család 66
Szántó Joseff esküdt 143
Szántó Péter esküdt 67
 Szántóföldek 17
Szapanyos familia 18
 Szapanyos utcája 18
 Száraz kutt 201
 Száraz sugó 219
 Szárazbelkény 101
 Szárazpatak meljéke 104
 Száraztovány 124, 142
 Szárazvápa 107
 Szárhegy (l. még Gyergyó
     Szarhegy, Gyergyó Szárhegy,
     Szarhegy, Zárhegi) 37, 41–42,
     101–102, 106, 108, 110,
     174–175, 217
 Szarhegy (Szarhegy) 111
 Szárhegyi veres ér 102
 Szárhegyre vezető utca 107
 Szarka 135
 Szarka hegy 176
 Szarka tartománya 107
 Szarkakő 193–195, 197
 Szarkakő alya 193
 Szarkakő teteje 192
 Szarkás tövis 43
 Szarkástó 95
 Szarkaszo 180
 Szarkatető 193
 Szarkavesze 108
 Szármán 52
 Szarmány 199
 Szármány 118, 174
 Szármány eleje 118
 Szármányhegy 175
 Szármánynak 174
 Szármény 167
 Szártsika patak 194
 Szártsika pataka 192, 194, 196
 Szarvas fejtő 157, 200
 Szarvas kö 145
 Szarvasgödör tartománya 104
 Szarvaskő 95, 156, 200
 Szarvasto ajja 170
 Szász 171
Szász Bálint 215
Szász család 22, 215
 Szász Erked (Erked) 137
Szász familia 134
 Szász fű 38, 55
 Szász füves 200
 Szász kut 165
 Szász öllő 131
 Szász Ujfalu (Szászujfalu) 136
Szász uraság 177
 Szász út csere 137
 Szász utca 22
 Szász utya meljéke 104
 Szász vár 177
 Szászalma kutja 166
 Szászdio 164
 Szászföld (l. még Szászság) 137
 Száskézsd pataka 209
 Száskézdi völgy 209
 Százmegye 137
Szászok 141
Szászok egre 216
 Szászok tábora 193
 Szászok utcája 107
 Szászok vesze 106
 Szászság (Szászföld) 122
 Szászugra l. Ugra
 Szászujfalu l. Szász Ujfalu
Száva család 123
Száva János falusbíró 123
 Szécsen 86
 Szécsen pataka 86
 Szédelgő delője 91
 Szeder pataka tartománya 103
 Szederjes 208
 Szederjes (szántó) 217
 Szederjes mál 91
 Szederjes mező 36
 Szederjesi patak 209
 Szeg 18, 137
Szegedi Mihály, zetelaki 218
 Szegekszáda 119
 Szegén szer 96
 Szegeny János háza 219
 Szegény szer 46, 92
 Szegények szere 30
 Szegénynép rész 57
 Szeges 149
 Szeges dolla 50
 Szeges feje 163
 Szeges pataka 50
 Szeges rét 119
 Szeget 206
 Szeget árka 206
 Szegloka 64
 Szegréte 118
 Szejke 26, 44, 89, 158, 192, 199,
     217
 Szejke forrás 199
 Szejke forrása 199
 Szejkéknél 119
 Szék 38, 78, 219
 Szék dombja 140, 158
 Szék kert 39
 Szék oldal 155
 Szék oldala 158, 176
 Szék verme 136, 140
 Szék völgy 57
 Székaszó 55
 Székel föld (Székelyföld) 130,
     168
 Székelföld (Székelyföld) 205
 Székely Kereszturfalva 179
 Székely vagy Szitás Keresztur
     (Székelykeresztúr) 179
Székelné szeglete 216
Székely Antal 190
Székely család 123
Szekely Ferentz esküdt 104
 Székely Keresztur
     (Székelykeresztúr) 87, 90,
     136, 138–139, 153, 164,
     178–179
 Székely Keresztur fi[ú]szék 179
 Székely Keresztur fiúszék 136
 Székely Keresztur járás 178–179
 Székely Keresztúr kerület 127
 Székely Keresztur városa
     (Székelykeresztúr) 179
 Székely Kereszturfalva
     (Székelykeresztúrfalva, vö.
     Székelykeresztúr) 179–181
 Székely kereszturi bérce 138
 Székely Kereszturi járás 18–19,
     39, 45, 99, 137, 149, 157,
     167, 180, 184, 187, 200, 208
 Székely Kereszturi kerület 114,
     138–139, 152, 157
Székely kert 38, 173
Székely Lajos lelkész 157
Székely Mihály jegyző 159
Székely Moses 160
Székely Mozes esküdt 123
 Székely parlag 102

- Székely sorka 156
Sz[ekely] Udvarheiuulu
I. Prefectura...
Sz[ekely] Udvarheiuului
I. Prefectura...
Székely Udvarhely
(Székelyudvarhely) 18, 26, 37,
40, 87, 93, 104, 144, 154,
165–166, 175, 181, 188,
191–192, 196–197, 218–219
Sz[ekely] Udvarhely l.
Prefectura...
Székely Udvarhely l. Prefectura...
Székely Udvarhely szék
(Udvarhelyszék) 26
Székely Udvarhelyi kerület 18,
39, 45, 137, 157, 180, 187,
200
Székely Udvarhelyi kerület 149
Székelybetlenfalva
(l. még Bethlen, Bethlen
falva) 188, 197
Székelydália (l. még Dálja,
Dália, Dállya) 175
Székelyderzs (l. még Ders, Derzs)
175
Székelydobó (Dobo, Dobó,
Dobó falva) 176
Székelyfancsal (l. még Fancsal,
Fantsal) 177
Székelyföld (Székel föld,
Székel[y]föld) 71, 86, 124,
127, 139, 144, 147, 151–152,
156, 167, 172, 192–193, 211
Székelykeresztúr (l. még
Keresztur város, Székely
Keresztur, Székely
Keresztur városa, vö.
Székelykeresztúrfalva) 178
Székelykeresztúrfalva (l. még
Kereszturfalva, Székelj
Kereszturfalva, Szitás
Keresztur) 178–179
Székelylengyelfalva (l. még
Lengyelfalva, Le[n]gyen falva)
181
Székelymagyaros (l. még
Magyaros, Magyarós,
Magyaros falva, Nagy Küköllő
Magyaros, Nagy Küköllő
Magyaros) 182
Székelymuzsna (l. még Musna,
Muzsna) 183
Székelypálfalva (Pálfalva) 183
Székelyszáldobos l. Száldobos
- Székelyszenterzsébet (l. még Szent
Ersebet, Szent Ersebeth, Szent
Ersébeth, Szent Erzsébet,
Szent Erzsébett, Szenterzsébet,
Szenterzsébet) 184
Székelyszentistván l. Szent István,
vö. Hármásfalva
Székelyszentkirály (l. még Szent
Király) 185
Székelyszentmihály (Szent
Mihály, Szent Mihály) 186
Székelyszentmiklós (l. még Szent
Miklos) 187
Székelyszenttamás (l. még Szent
Tamás) 187
Székelytámad 190
Székelyudvarhely (l. még
Areopolis, Oderhel, Odorhel,
Székely Udvarhely, vö.
Utidáva) 188
Székelyvarság (l. még Varság loka
stb.) 164
Szekér vár 155, 216
Szekérut 133
Szekrén 159
Szekrén pataka 159
Szél bértz 179
Szél Dob 138
Szél pataka 64
Szélbüke 56
Széles alma fele 155
Széles csere 117
Széles csere patacai 117
Szeles domb 99
Széles familia 134
Széles fok 66
Széles hegy 88
Szeles János 218
Széles nád 128
Széles parlag 203
Széles tövis 207
Széles út 153
Széljes család 39
Széljes föld 216
Széljesek utzája 39
Szellő 51
Szellő hegye 55
Szelman 56
Szélyes kut 56
Szélyes kut 57
Szélyes kut pataka 57
Szélyes kut pusztája 57
Szélyes föld szerez 206
Szemes kő 68
Szemes völgy 57
- Szén helj 216
Szén likas 177
Szén szélye 64
Széna fü kapuja 169
Széna mező 89, 134, 137, 192,
196, 198
Széna mező kutyja 89
Szénafü 36, 154
Szénafü erdeje 169
Szénahordok 137
Szénakert 152
Szénarét 208
Szénás kert 89
Szénás mező 142, 176
Szénás szeg 137
Szénás tanorok 82
Szénás ut 202
Szénás völgy 138, 185
Szénaság 49
Szencsed (l. még Szentsed,
Szencsed sorka) 41, 164, 200
Szencsed pataka 165, 186, 188,
211, 219–220
Szencsed sorka (Szencsed) 165
Szencsed teteje 220
Szénégető 92, 129
Szénégető 24, 45, 67, 81, 147,
220
Szénégető alja 81
Szénégető kut 48
Szénégető kutyja 48
Szénégető oldala 119
Szénes eger 164
Szénéte (kaszáló, erdő) 205
Szénéte (vö. Szénéte pataka,
Szénéte loka) 110, 135
Szénéte loka (vö. Szénéte) 136
Szénéte pataka (vö. Szénéte) 111
Szent Ábrahám (Szentábrahám)
200
Szent Ábrahám (Szentábrahám)
138, 149, 180
Szent Ábrahám Mihály professor
30
Szent András 21
Szent Anna tó 208
Szent Anna tova 146
Szent Antal (Paduai Szt. A.) 84
Szent Antal oldala 84
Szent Damokos 205
Szent Domokos 37, 63–64, 66,
75, 85, 113
Szent Domokosi Rézbánya
(Balánbánya) 37
Szent egyház utya 103

- Szent Ersebet
(Székelyszenterzsébet)
138, 162
- Szent Ersebeth
(Székelyszenterzsébet) 138
- Szent Ersébeth
(Székelyszenterzsébet) 19
- Szent Erzsébet
(Székelyszenterzsébet) 162,
184–185, 208
- Szent Erzsébett
(Székelyszenterzsébet) 138
- Szent Ferencz (Szent Ferenc, Assisi)*
83, 174, 189–191
- Szent Ferenc, Assisi (l. még
Fransciscus, Sanctus;
Szent Ferencz)*
- Szent György (Csíkszentgyörgy)
47, 57, 59–60, 65–66
- Sz[en]t György falva
(Csíkszentgyörgy) 46
- Szent György megyéje 46
- Szent Ilona asszony 73
- Szent Ilona uttya 73
- Szent Imre (Csíkszentimre) 47,
66, 68
- Szent Imre (Szentimre) 189, 195
- Szent Imre falva (Szentimre) 193
- Szent Imre megye mezeje 66
- Szent Imre utca 189, 196
- Szent Imrei dullói
(l. még Csík Szent Imrei
dulló) járás 43, 58, 66–67,
69, 86, 208
- Szent [I.] István király* 67, 69–71,
77, 185
- Szent István (Székelyszentistván)
143, 145
- Szent István ut 145
- Szent János (Keresztelő Szt. J.)* 33,
60, 99, 193
- Szent János mezeje 46
- Szent János templom 60
- Szent János temploma 52
- Szent János uttája 193
- Szent József 59
- Szent Kereszt bánya
(Szentkeresztbánya) 148
- Szent Kereszti Sigmond, báró*
161–162
- Szent Király (Csíkszentkirály) 47,
59, 66–68, 85–86
- Szent Király (Székelyszentkirály)
144, 185–186, 207, 210, 218
- Szent Júdás apostol* 77
- Szent [I.] László király* 65, 76, 78,
123–124, 144, 164, 201–202,
218
- Szent László
(Homoródszentlászló) 89,
122–123, 154, 206
- Szent László Sátora Kosara 164
- Szent Lászlói patak melyéke 154
- Szent Lélek (Csíkszentlélek) 59,
62, 69–70, 85
- Szent Lélek (Szentlélek) 41,
94–95, 174, 181, 186–188,
200–201, 210
- Szent Léleki patak 70
- Szent Lörintz oldala 206
- Szent Márton (Csíkszentmárton)
47, 71, 78
- Szent Márton
(Homoródszentmárton) 117
- Szent Márton dullói (Szent
Mártoni dullói) járás 46
- Szent Márton püspök* 70
- Szent Márton tövisse 158
- Szent Mártoni dullói járás
(l. még Szent Márton d. j.,
Szent Mártoni dulói j.) 48,
146
- Szent Mártoni dulói (dullói) járás
142
- Szent Mártoni járás 70
- Szent Mihály (Csíkszentmihály)
52, 63, 71–76, 112–113, 202
- Szent Mihály
(Székelyszentmihály) 41, 45,
127, 134, 139, 173, 186–187
- Szent Mihály arkangyal* 72
- Szent Mihály falva
(Csíkszentmihály) 71, 73
- Szent Mihály
(Székelyszentmihály) 187
- Szent Mihályi verőfény 186
- Szent Miklós* 189
- Szent Miklos (Csíkszentmiklós)
54–55, 63, 75–76, 101, 113
- Szent Miklos
(Gyergyószentmiklós)
107–108
- Szent Miklos
(Székelyszentmiklós) 155,
172, 186–187
- Szent Miklos falva
(Csíkszentmiklós) 76–77
- Szent Miklos felé feljaro utza 103
- Szent Miklos hegye 189
- Szent Miklos uttza 189
- Szent Miklosra vezető utca 135
- Szent Pál (Homoródszentpál)
124–125, 131, 175, 217
- Szent Pál templom 60
- Szent Páli (Szentpáli) család* 123
- Szent Péter* 51
- Szent Péter (Homoródszentpéter)
125, 217
- Szent Péter templom 51, 83
- Szent Simon (Csíkszentsimon)
44, 47, 66–67, 71, 77–78
- Szent Simon apostol* 77
- Szent Tamás (Csíkszenttamás)
64, 75, 80
- Szent Tamás (Székelyszenttamás)
181, 187–188, 196, 198,
207, 210–211
- Szentábrahám (l. még Szent
Abrahám, Szent Ábrahám)
200
- Szentannai János* 187
- Szentannai Mozes* 187
- Szentegyház pataka 46, 219
- Szentegyháza (l. még
Szentegyház Oláhfalu,
Oláhfalu, vö. Oláfalva, két
Oláfalva) 163
- Szentegyház dombja 28, 31
- Szentegyház erdeje 31
- Szentegyház Oláhfalu
(Szentegyháza) 163
- Szenterzsébet
(Székelyszenterzsébet) 162
- Szenterzsébet
(Székelyszenterzsébet) 184
- Szentes 56
- Szentes Antal esküdt* 149
- Szentes Josef esküdt* 56
- Szentes kutja 55–56
- Szentgyörgy (Csíkszentgyörgy)
60, 66, 80, 115
- Szentgyörgy (Erdőszentgyörgy)
157
- Szentgyörgyi kert 80
- Szentgyörgyi Lajos* 158
- Szentgyörgyi László jegyző* 115, 158
- Szentimre (Csíkszentimre) 68, 78
- Szentimre falva (Szentimre) 194
- Szentimre uttza 189–190
- Szentimre uttája 189
- Szentimre, egykori falu (l. még
Szent Imre, Szent Imre falva,
Szentimre falva) 189
- Szentimrei Büdösfürdő
(vö. Büdös) 66

- Szentiván szeke 199
Szentjános (Szent János) 190
 Szentjános kápolna 190
 Szentjános uttza 190
 Szentkeresztbánya (l. még Szent Kereszt bánya) 148
Szentkereszt [Sigmond], báró 161
 Szentkirály (Csíkszentkirály) 67, 70, 121
 Szentkirály dombja 98
 Szentlászlo (Homoródszentlászlo) 123
 Szentlélek (Csíkszentlélek) 55, 68–69, 85
 Szentlélek (l. még Szent Lélek) 41, 102, 141, 200–201, 211
 Szentlélek keresztfa 107
 Szentmihály (Csíkszentmihály) 212–213, 215
 Szentmihályfalva (Csíkszentmihály) 211
 Szentmihályi utra bėjővő dűlő 212
 Szentmiklos (Gyergyó-szentmiklós) 101, 110
 Szentmiklosfalva (Csíkszentmiklós) 211
 Szentmiklosi határut 212
 Szentmiklosi ut köre 104
 Szentmiklosi ut mejéke 101
 Szentmiklosra vezető uttza 204
 Szentpál (Homoródszentpál) 117, 124, 131
Szentpáli l. Szent Páli család
 Szentsed (Szencsed) 41, 201
 Szentséges keresztfa 107
 Szentsimon (Csíkszentsimon) 66
 Szentvér 85
 Szép erdő 155
 Szép harmatú Szent György (Csíkszentgyörgy) 65
 Szép kert 210
 Szép mázas 43
 Szép mező 92, 155
 Szép oldal 68
 Szép pataka 145
 Szép sorok 88
 Szép szádapos 31
 Szép völgy 179
 Szépasszonyok utja 143
 Széphavas 73, 202
 Szépvíz (l. még Csík Szépvíz, Csík Szépvíz, Szépvíz, Szépvíz falva, Szépvízfalva) 51, 55, 63, 83, 112–113, 201–202, 212
 Szépvíz (Szépvíz) 52, 72–73, 75–77,
 Szépvíz falva (Szépvíz) 54, 75
 Szépvíz feje 54
 Szépvíz folyó 52
 Szépvíz forduló 73
 Szépvíz pataka 50, 202
 Szépvíz töve 50, 83
 Szépvíz vize 83
 Szépvíz vize 47–48, 54, 76–77
 Szépvízfalva (Szépvíz) 211
 Szépvízi forduló 73
 Szépvízi útra menő 212
 Szépvízi víz árka 212
 Szépvízre járő út 212
 Szépvízre menő út 73
 Szer vége 66
 Szerdek 152
 Szered 128–129
 Szered pataka 128
 Szereda (Csíkszereda) 52, 81, 84–85
 Szeredfarka 129
 Szerem 43
 Szerep reze 148
 Szeretszeg 208
 Szermászo 202
 Szernyőkő kuttya 94
Szeszermányi Imre licentiat 30
 Szeszu bodi 162
 Szeszu ketsedi 161
 Szeszu portsi 161
 Szetsel (Oláhandrásfalva) 161
Szétsi János falusbíró 40
Szétsi Sándor esküdt 40
 Szetye 142, 156
 Szetye hegy 133
 Szetye pataka 133
 Szetye vár 133
 Szetye vára 156
 Szikaszó 57
 Szikaszópatak 111
 Szil 38
 Sziládi 214
 Sziládi kertje 214
 Sziládi környéke 214
 Sziládi sássa 214
Szilágyi család 198
Szilágyi Joseff esküdt 104
 Szilágyi utya 103
Szilágyiak 198
 Szilas 63, 102, 169, 172
 Szilas aj 143
 Szilas pataka 57
 Szilfák alja és teteje 210
 Szilkerék 96
 Szilos 45, 76, 80, 140, 180, 184, 217
 Szilos álj 185
 Szilosd alja 58
 Szilosd verőfény 58
 Szilossa 124
 Szilpatak 203
 Szilva 40, 167
 Szilvák alja 43
 Szilvás 156
 Szilvás kert 53, 164
 Szilvás patak 118
 Szilvás patak oldal 158
 Szilvasorok 204
 Szilymos kert 188
 Szimafa bértze 170
Szimina marhatenyésző oláh 64
 Szimina pataka 64
 Szirt 118
 Szirt alya 207
 Szirt tető 207
 Szitás Keresztur (Székelykeresztúrfalva) 179
 Szithia (Scithia) 82
 Szlátina 223
 Szoba ponkja 119
 Szobásza patak 111
 Szolokma 27, 92, 145, 169
 Szolom 38
 Szombatfalva (l. még Szombathfalva) 181, 188–189, 192, 198–199, 210
Szombatfalvi család 198–199
 Szombatfalvi uttza 189, 196
 Szombathfalva (Szombatfalva) 196
 Szomjukút 24
 Szomos 199
 Szorkaszo 144
 Szoros 146–147
 Szoros patak 108, 132
 Szoros rét 167, 172
 Szoros ut 217
 Szoros uttza 103
 Szoros völgy 43
 Szoross ut 125
 Szotyó 158
 Szováta 22
Szőcs Albert plebanus, viceesperes 30
Szőcsök 103
 Szőke cseréje 216
Szőke György falusbíró 96
 Szőke kut 169–170

- Szőke patak 154
 Szőke pataka 122
 Szöllő 19, 39, 147
 Szöllő 95, 216
 Szöllő allja 196
 Szöllő alya 100, 123, 145, 207
 Szöllő allya 155, 195
 Szöllő bérc 130
 Szöllő fele 171
 Szöllő hegy 66, 176
 Szöllő köze 171
 Szöllő mege 153
 Szöllő mege 97, 167
 Szöllő oldal 139, 166, 180, 203
 Szöllő oldal 38, 40, 116, 129, 151, 185, 216
 Szöllő oldala 65, 154
 Szöllő oldala 219
 Szöllő tető 123
 Szöllő tető 38
 Szöllő vápája 160
 Szöllők alya 178, 181
 Szöllők föle 178
 Szöllömál oldala 141
 Szőlő bértze 169
 Szőlő hátja 220
 Szőlő oldal 169
 Szőlő pataka 166
 Szőlőhegy 143
 Szőnts 171
 Szőrfű 92, 203
 Szőts András esküdt 113
 Szőts Elek esküdt 76
 Szőts János falusbíró 162
 Szőts János jegyző 113
 Szugarat 170
 Szupta Szatuluj 162
 Szupte 162
 Szupté 161
 Szuptyikuj 162
 Szurd hegyesse 119
 Szurdok 19, 143, 180, 219
 Szurduk 108, 161–162, 227
 Szurduk árka 161
 Szurduk pataka 168
 Szurul 27, 32
 Szusznáda 119
 Szűk kőből 42
 Szükerek 46
 Szükő 42–43
 Szüle meggye 139
 Szűrcsók völgy 170
 Tábjas kö 99
 Táblasorok 229
 Tábor 113
 Táborhely 132, 153
 Tagado 52
 Takáts János (esperes) 21
 Tálás 165
 Tálás háta 99
 Tálás vápa 108
 Tálás patak 143
 Tálbértz 180
 Tallós kert 50
 Talos 81
 Talos hidja 81
 Talpas alma 148
 Tama falva 206
 Tálvápák 146
 Tamafalva 206
 Tamás 64, 128
 Tamás 96, 102, 118, 128, 144, 169, 175, 181, 187–188, 196, 198, 207, 210
 Tamás [család] 93
 Tamás András esküdt 51
 Tamás gypűje 128
 Tamás Mihály utja 102
 Tamás vápája 118
 Tamás vesze 64
 Tamásfalva 154, 168
 Tamási család 58
 Tamási Ilia 116
 Tamási István falusbíró 143
 Tamások utcája 107
 Tamáspatak 111
 Tanatzi sorka 56
 Tanko 217
 Tankó 34
 Tankó család 34
 Tankó familia 75, 113
 Tankó Jóseff esküdt 100
 Tankó Péter esküdt 114
 Tankofark 108
 Tankok pataka 75
 Tanorok 85, 89, 140, 151, 153, 157–158, 194
 Tanorok allya 89
 Tanorok eleje 134
 Tanorok Hagymás 109
 Tanorok mege 95
 Tanorok oldal 167
 Tányérfa 111
 Taplocai hágo 210
 Taplocza (Csíktaplocza) 80–81, 113
 Taploczatő 80
 Taplotza (Csíktaplocza) 70, 82–83, 85–86, 117, 121
 Taplotza dereka 57
 Taplotza falva (Csíktaplocza) 60
 Taplotza feje 57
 Taplotza loka 57
 Taplotza mező 81
 Taplotza vize 57
 Tar hegy 133
 Tarcza hossza 207
 Tarcsafalva (l. még Tartsafalva) 127, 139, 203, 207
 Tarcsafalvi család 186
 Tarcsafalvi utca 139
 Tarnithea 150
 Tartod 27, 165, 201
 Tartod mezeje 165
 Tartod nyaka 165
 Tartod vára 141, 165, 184, 201
 Tartod várnya 165
 Tartod vize 141, 201
 Tartsa pataka 134
 Tartsafalva (Tarcsafalva) 203–204
 Tarvész 102
 Tarvész pataka 102
 Tászok hegy 88
 Tászok patak 88
 Tatár bükk 113, 202
 Tatár erdeje 200
 Tatár hágo 108
 Tatár Jakab völgye 132
 Tatár kert 47
 Tatár pataka 108
 Tatár Putna 108
 Tatár szállás 107
 Tatár útya 201
 Tatár vágása 99
 Tatárhidja tartománya 205
 Tatárka 102
 Tatárkút 130
 Tatárok utja 143
 Tatros 75, 113–114, 202
 Tatros tere 113
 Tatros vize 74–76, 112–114, 224
 Tavasz határ 139
 Téglá csűr 195, 196
 Tejfölös mező 26
 Tejfölös mező 26
 Tekéntő 78
 Tekeres 47, 80, 97, 108
 Tekeres föld 99
 Tekeres láb 47, 97
 Tekeres patak 80
 Tekeres vápa 165
 Tekeres völgy 59
 Tekerő 83
 Tekerő 76
 Tekerő föld 53

- Tekerő havassa 156
 Tekerő pataka 156
 Tekerő uttya 72
 Tekerőpatak (l. még Gyergyó
   Tekerőpatak, Tekerőpatak)
   107–110, 204
 Tekerőpatak folyói köze 107
 Tekerőpatakra vezető utca 107
 Tekintő 78
 Telecu 229
 Telek 23, 97, 129, 136, 148,
   205, 207
 Telek mezeje 35
 Telek pataka 98, 199
 Telekaszó 71
 Telekes 108
 Telekes hely 54
 Telekes pataka 108
 Telekfalva 123, 147–148, 166,
   168–169, 192, 205–207
 Telekfalvi patak 168–169, 206
 Telekság 159
 Telekság pataka 150, 159, 174
 Telelő alma 30
 Téli Antal 80
 Temetés 173
 Temető 29, 151
 Temető alja 26, 46
 Temető fele 203
 Temető domb 70
 Temető környéke 151
 Temető köz 199
 Temető mege 154
 Temető melyéke 129
 Temető oldal 140, 183
 Temető teteje 216
 Temető utsza 139
 Temető utza 103
 Temető vagy aly 137
 Templom 171, 220
 Templom alja 43
 Templom alja tíze 43
 Templom aly 137
 Templom bükk 220
 Templom cseréje 122
 Templom eleje 124
 Templom erdeje 116, 199
 Templom felé forduló 171
 Templom forduló 73
 Templom föld 149
 Templom oldal 185
 Templom utca 107
 Templom utzája 127
 Templom völgye 70, 81
 Templomhát 81
 Templommege 151
 Templum utca 134
 Tenek 205
 Tenger szeme 96
Teodosius (Theodosius) császár 135
 Térbük 121
 Terem 67, 90, 144
 Terített 213
 Terített vége 214
 Térjmeg utca 107
 Terkő havassa 114
 Terra Vatsárk (fiktív név) 211
 Tersárta 36
 Terts 56
Ţeslue, Michail, preot 228–230
 Tetőcsere 132
 Tetves völgy 156
 Tetvespatak 217
 Tetz 57
*Theodosius császár (l. még
   Teodosius)* 33
 Tiara Romanésca (Oláhország)
   228
Tiaranescilor, familia 168
Tiaranu 168
 Tiera Romanésca (Oláhország)
   105
 Tiba mezeje 120
 Tibód (l. még Tibod) 207
 Tibod (Tibód) 185, 188, 196,
   210
Tiboldi Josef 187
Tiboldi Péter falusbíró 149
 Tikos 228
 Tilalmas 131–132, 158, 207
 Tilalmas allya 158
 Tilalmas erdő 88
 Tilolátom 133
 Timafalva 127, 140, 172, 178,
   180–181
Timár Péter bíró 113
 Tinopal vesze 108
 Tinosu 112
 Tiszás 111
 Tiszás pataka 108, 208
 Tiszta 140
 Tiszta patak ut 81
 Tisztás 155
 Tiva tízes 67
 Tivador 135
 Tizedes 89
 Tizenhét falu 96, 150
 Tizenhét községek 218
 Tizenhétfalva havasa 135
 Tizenhétfalvi községek 144
 Tizes 66, 68, 82, 217
 Tizes rész 81
 To 128
 Tó 125
 To aszó környék 186
 Tó hegy álj 185
 Tó melyéke 140
 To mellyéke 176
 To orotás 149
 To pataka 108
Todor Josef 133
 Tófalva 218
 Tofeje 59
 Tofenek 217
 Tofenek 61, 81
Tofolanu, Gavril, jurat 228
Tofolanu, George, jurat 230
 Tógát 80
 Toh kert 38
 Toh pataka 158
 Tohát 102
 Tohavasa 224
 Tohely 154, 171, 185, 204
 Tóhely 183–184
 Tojás sorok 201
 Tók köze 101
 Toka hidja 74
 Tokám ároka 169
 Tokán 74
 Tokanyos 223
Toldalagi Mihály, gróf 115–116
 Tolló mál 46
 Tolló mál bokrossa 46
 Tolvajos 84, 170, 223
 Tolvajos pataka 50, 83, 106, 148
 Toma mezeje 88
 Tomokás lább 115
 Tomokosláb észka 114
 Tompád 57
 Tompos 100
 Tonál 98
 Tongor pataka 19
 Tonyire 17, 81
 Toofő 157
 Topataka 204
 Toplitia (Maroshéviz) 111
 Toplitia Romana (Maroshéviz)
   168
 Toplitica (Maroshéviz) 150
 Toplitica Română (Maroshéviz)
   111
 Toplitza utca 22
 Tor hegy 125
 Tora hágo 128–129
 Tóra hágo 45

- Torda megye havasa 102
 Torda megye (Torda vármegye) 175
 Torda vármegye (l. még Torda, Comitatul; Torda megye) 106
 Torda vármegye Felső járás l. Turda, Comit[atul], Tract[ul] Superior
 Torda völgy 52, 60
 Torda völgye 52, 60
 Torda, comitatul (Torda vármegye) 111
Tordai 52
 Tordát falva (Tordátfalva) 171, 204, 207, 208
 Tordátfalva (Tordátfalva) 172
 Tordátfalva felé forduló határ 139
 Tordátfalva (l. még Tordát falva, Tordátfalva) 152–153, 207
 Tordátfalvi völgy 127
 Tória 169
 Torja 147
 Tormás 199
 Tormáspatak 103
 Torna 153–154, 171
 Torna bértze 154
 Tornatető 171
Toró Sándor jegyző 130
Toró Sigmond falusbíró 130
 Torok pataka 197
 Torokjás 74
 Torzsás sarok 64
 Tós 47
 Tos tanorok 172
 Tosfenyő 165
 Tósfenyő 220
 Tószed pataka 72
 Toszeg 132
Tót család 39
 Totatár to 216
Toth 128
Tóth család 34–35
 Toth cseréje 129
Toth György hites 43
 Toth hordod 164
 Tóth szakadály 35
 Toth tövise 129
 Toth tövisse 128–129
Tothok erdeje 36
 Tóthok szakadályja 34
 Tothvesze 88
 Tótok cihere 36
 Tótok halála 102
 Totok kalibája 88
 Totok kerte 210
 Tótok kertje 34
 Tótok utzája 39
 Tőke István köve 103
 Tőke Mátéh 103
 Tőke szege 71
 Tőke temetőkert 107
 Tőkék köze 89
 Tökerész 101
 Tökés 93, 101–102, 159
 Tökés 125, 216
 Tökés dombja 104
 Tökés föld 38
 Tökés föld 89
 Tökés pataka 101
 Tökés rét 159
 Tökés tanorok 17
 Tőkeszege tizese 72
 Tökös hegy 136
 Tölgyes 95
 Tölgyes (Gyergyótölgyes) 41, 104–105, 108–110
 Tölgyes uru 219
 Tölgyesi járás l. Havasi..., Oficiolatul...
 Tölgymező 107
 Töltés 103
 Töltött út 171
 Tömlecz oldala és teteje 92
 Tömlő hozó 156
 Tőre hágo 133
 Törös 95
 Török búzás kert 187
Török Dénes 93
Török Lajos 196
 Török pataka 88
 Törökország l. Turcia
 Törös 143
 Törös hály 62
 Törpösi Erdők bérce élé 114
 Törvény sorka 57
 Tövis 176
 Tövis alja 46
 Tövis alya 129
 Tövis köze 219
 Tövis oldal 186
 Tövis szege 34
 Tövis szer 95
 Tövis vágás 203
 Tövises orotvány 170
 Tövises tilalom 172
 Töviss 45, 134
 Töviss delője 91
 Tövisses völgy 43
 Tövistető 129
 Traján út 143
 Transilvania (Erdély) 37, 105, 111, 168, 188, 227–229
 Transylvania (Erdély) 188
 Tsegér 90
 Tsere 187
 Tsik hágoja 210
 Tsik motsara 210
 Tsik motsára 210
 Tsokás 91
 Tsorgos kut 90
 Tsőbötör 167
 Tsukja 91
 Tubákos 59
 Tul a viz 18
 Tulghesiu (Gyergyótölgyes) 105
 Tulso motsár 210
 Tulso ragado 104
 Tulso utca 179
 Tulso Visszafolyó vize 107
 Turcia (Törökország) 105
 Turda, Comit[atul], Tract[ul] Superior (Torda vármegye Felső járás) 150
Turoci Josef dulló 122
 Turuczka 82
 Tusnád (l. még Csík Tusnád) 44, 143, 146–147, 208
 Tusnád pataka 146–147, 208
 Tusnádfürdő (l. Tusnádi fürdő, vö. Alvég) 142, 146
 Tusnádi fürdő (Tusnádfürdő) 147
 Tündérek 143
 Tzüvek nyaka 56
 Udor fenyője 121
 Udvarhely (Székelyudvarhely) 17, 19, 29, 33, 38, 42, 116, 134, 154, 159, 166, 176, 181, 188–189, 192–200, 210, 215
 Udvarhely (Udvarhelyszék) 17, 38, 42, 90, 98, 117, 135, 187
 Udvarhely anyaszék (Udvarhelyszék) 122
 Udvarhely kerület 90, 98, 185
 Udvarhely járás 185
 Udvarhely szék (Udvarhelyszék) 82, 159, 189, 211
 Udvarhely vidék 99
 Udvarhelyi (r. kat.) esperesség 29
 Udvarhelyi járás 198
 Udvarhelyi kerület 18, 39, 45, 103, 107, 135, 137, 157, 180, 183, 187, 198, 200, 204, 217
 Udvarhelyszék (l. még Székely Udvarhely szék, Udvarhely, Udvarhely szék) 17–18, 22,

- 25–27, 29, 31, 34, 36, 39–41, 45, 50, 87, 89–93, 95–97, 100, 102, 113–116, 120, 122–123, 125–127, 130, 134–139, 141, 143–144, 147–149, 151–152, 154–155, 157–160, 163–170, 173–176, 178–188, 196–198, 200, 203, 205, 207–209, 211, 215, 217–218
- Udvarhelyszéki kerület 169
- Udvarhely 168, 188
- Udvari kert 38
- Udvarló 79
- Ugar határ 139
- Ugra (Szászugra) 160
- Ugra havas 202
- Ugra havassa 75
- Ugra hegy 112
- Ugra patak 112–113
- Ugra pataka (Ugrapataka) 112–113
- Ugra patakja (Ugrapataka) 75
- Ugra sorka 112
- Ugrapatak száda 112
- Ugrapataka (l. még Ugra pataka, Ugra patakja) 71, 112
- Ugron* 158
- Ugron 92
- Ugron család* 120, 186
- Ugron János, szentmihályi* 41
- Ugron Lázár* 198
- Ugron lika 120
- Ugron réth 158
- Ugron Sigmond* 123
- Új aszalyvány 142
- Új Bakta mejéke 102
- Új Bakta tövin fejül 102
- Új bánya 50
- Új erdő 36
- Új havas 88
- Új lok (Újlak) 185
- Új osztás 204
- Új szegés 201
- Új tilalmas 140
- Új utza 178
- Újbárd 217
- Újesztana 111
- Újfalu (falurész) 49
- Újfalu (Gyergyóújfalu) 110, 165
- Újfalu (Homoródújfalu) 126, 160
- Újfalu (Kászonújfalu) 133
- Újfalu felé feljáró út 103
- Újhavas lábja 108
- Újj lok hegy 162
- Újj szegés 207
- Újj ut 57
- Újjlok patakja 162
- Újjlok teteje 162
- Újlak (l. még Új lok, Újlók) 114–115, 161, 184
- Újlaki völgy 209
- Újlók (Újlak) 115, 162
- Újlók nagy teteje 162
- Újlók pataka 162
- Újlók patakja 162
- Újmalom eleje 101
- Újszegés 102, 126, 148
- Újszékel (Újszékely) 19
- Újszékely (Újszékely) 208–209
- Újszékely (l. még Újszékel, Újszékely, Viztelek) 208
- Újtó mezeje 170
- Újtusnád 208
- Újvész 108
- Urgya 115
- Uritz hegy 164
- Urkon 132
- Urok fark 167, 180
- Uru farka 152
- Urusos kút 164
- Urzica, Dimitrie, jude* 112
- Urzica, Juon, ales comunal* 112
- Ústök teteje 91
- Út átal 86
- Út általkelő láb 71
- Út alya 95
- Utasajj 74
- Utidáva (vö. Székelyudvarhely) 188
- Utrajövő 78
- Utza vég 60
- Uz 156
- Uz feje 65
- Uz melyéke 47
- Uz pataka (vö. Úzvölgy) 47
- Uz vize (vö. Úzvölgy) 49, 65, 71
- Uzd (fiktív személy)* 156
- Úzvölgy (vö. Uz pataka, Uz vize) 46, 48, 70
- Ügrös 146
- Ülemér 140
- Üleméres 140
- Úlke 41, 181, 209–211
- Úlke 188
- Úlkei Gergely hites* 178
- Úlkei hasáffa 188
- Úlkei Mozes* 211
- Üllő völgye 160
- Üllő fark 19
- Ülő patak 71
- Ülő telek 91
- Ürmösláb 71
- Ütöm pataka feje 117
- Üver 45
- Vacza 177
- Vacsárcsi (l. még Csík Vatsártsi, Vatsártsi, Vatsártsi falva, Vatsártsifalva) 63, 73–74, 211, 215
- Vacsárcsi határra menő út 73
- Vad Mihály 103
- Vadak uttya 173
- Vadakutya 173
- Vadalmafa dombja 26
- Vadalmás 136, 171
- Vadas 62
- Vadas mező 141
- Vadász Mozes jegyző* 46
- Vadlika hegye 164
- Vadnyaka 132
- Vadverem 57
- Vágás 34, 56, 74, 88, 94, 143, 146, 148, 169, 207
- Vágás (község) 34, 39, 116, 155, 173, 177, 187, 215–216
- Vágás pataka 155, 173, 177, 216
- Vágás tető 153, 205
- Vágás völgye 81
- Vágási nyir 216
- Vágási oldal 177
- Vágási réz 116
- Vágot 153, 178
- Vágot ut 164
- Vágot 172, 176–179
- Vágot erdő 19
- Vágot oldal 140
- Vágot tető 98
- Vágot ut 118
- Vágot út 143
- Vágot ut alja 118
- Vajda familia* 134, 184
- Vajda Pál* 183
- Vajda tava 167
- Vajdáné forrás 22
- Vakarja mező 88
- Vakontag kuttya 43
- Válasz 116
- Válaszodal 170
- Valé Bistri 229
- Valé Jidanului (Gyergyózsédánpatak) 229
- Valé Jidanului (Valea Jidanului) 229

- Valea Baraseului 105
 Valea Bicasului 227
 Valea Bistri 229
 Valea Bistricioarei 104
 Valea Bistricioarei 37
 Valea Bistritiei 105
 Valea Corbului 104–105
 Valea Domucului 227–228
 Valea Jidanului (l. még Valé Jidanului) 229
 Valea Jidanului (Gyergyózsédánpatak) 229–230
 Valea Saca 105
 Valea Stini 229
 Valhom 43
 Valia Baraseului 105
 Vállik 164
 Válló hegy 207
 Válló hegy eleje 207
 Vállu fő 55
 Vállu patak 147
 Vállú pataka 103
 Vállun aloll 203
 Vállus kut 143, 146
 Vamán kut 37
 Vamanu 37
 Vámhivatal 223
 Vápa 39
 Vápa vára 208
 Vápák 115
 Vár 85, 162
 Vár alya 36, 84, 98–99, 184
 Vár erősse 216
 Vár fényese 146
 Vár földi utza 196
 Vár hattya 99
 Vár kúttya 63
 Vár mezeje 116
 Vár patak 180
 Vár pataka 63, 81, 86, 106, 149, 180
 Vár pataka (vö. Várpatak település) 108
 Vár sorka 103
 Vár utca 84
 Vár utca pataka 124
 Vár útja 124, 218–219
 Vár útja pataka 124
 Vár utza 124, 189
 Vár utza 63
 Vár uttya 93
 Vár vápája 208
 Vár-rét 192
 Váradí bértz 169
 Váras 110
 Várbük 38, 108
 Várbük mege 38
 Várbük teteje 38
 Várbüke 132
 Várcza 124
 Várcza pataka 124
 Várcza völgye 124
 Várdomb 61
 Várdotfalva (l. még Csík Várdotfalva) 59, 81, 83–85
 Várfele 155, 182
 Várföld 190
 Varga család 59, 136, 186
 Varga familia 134
 Varga hágo 74
 Varga kert 154
 Varga kutja 106
 Varga patak 193, 196
 Varga Zsigmond pap 99
 Vargák 59, 88
 Vargák utya 88
 Vargapatak 189, 195
 Várgát kutya 169–170
 Vargyas 117, 130–131, 160, 192
 Vargyas két oldal 163
 Vargyas láza 148
 Vargyas oldala 119
 Vargyas szék 147
 Vargyas viz 163
 Vargyas vize 117, 119–121, 148
 Várhattya 216
 Várhegy 118, 128, 138, 173–174, 187
 Várhegy (Gyergyóvárhegy) 107, 109, 111
 Várhegy oldala 172
 Várhegy teteje 172
 Varhegyalja (Gyergyóvárhegy) 111
 Varhegyalya (Gyergyóvárhegy) 111
 Várhegyi András lekipásztor 20–21
 Várhegyi vár 127
 Várhely 61, 138
 Vári 157
 Vári Josef, id., jegyző 138
 Vári Josef, ifj., falusbíró 138
 Vári köze 171
 Vári mege 171
 Vári oldala 171
 Vári Sándor, esküdt 138
 Vári tanorokja 157
 Vári teteje 171
 Várigat 72, 76
 Váriné tanoroka 172
 Varjas (l. még Varjasfalva) 117, 119
 Varjasfalva (Varjas) 117
 Varju kutt 174
 Varjú vár 17
 Várkapu 43, 156
 Vármege 150
 Vármező 50, 63
 Vároldal 108, 146
 Város hely 169
 Város hely kutya 169
 Városfalva 90, 126, 160, 175, 217
 Várpatak 38, 103
 Várpatak (település, vö. Vár pataka) 107
 Várpatak fele 203
 Várra menő 116
 Varság feje 165
 Varság loka (vö. Székelyvarság) 165
 Varság tisztája 165
 Varság vize 165
 Vártető 146
 Varvizu 111–112
 Vás 148
 Vás István 91
 Vas oldalak 35
 Vas Péter földje 148
 Vas Sándor falusbíró 208
 Vasand északja 58
 Vasandalya 58
 Vásár ut 48
 Vásár utya 188
 Vásárhely láb 71
 Vásáros ut 90, 116
 Vásár[r]a menő láb 71
 Vasas mocsár 132
 Vasbánya 56
 Vasék 34
 VASFUVO 73
 Vaska 99, 184
 Vaskandor 156
 Vaskapu 17, 143
 Vaskó 204
 Vaskő 200
 Vasláb (l. még Gyergyó Vasláb, Voslabu) 204, 217
 Vasláb magos 135
 Vaslább 146
 Vaslábba vezető utza 204
 Vasnyárs tere 122
 Vasond északja 58
 Vass Josef 166

Vass József 166
 Vass kaliba 165
 Vász hegye 116
 Vászé 156
 Vászoly 172
 Vászoly allya 171
 Vászoly kutja 172
 Vátágós 39
 Vatsárk, Terra l. Terra Vatsárk
 Vatsártsi (Vacsárcsi) 77,
     211–212, 214
 Vatsártsi falva (Vacsárcsi) 211
 Vatsártsifalva (Vacsárcsi) 212
 Vatzkoros 181
 Vedere 44
 Végaszo 197
 Végláb 138, 167, 185, 209, 217
 Véglább 137
Vékás család 136
 Vén Kelemen alya 122
 Venikés 97, 143
 Venikési erdők 158
 Verebes (l. még Csík Verebes)
     86–87, 143, 146
 Verebes melyék rétje 87
 Verem 59
 Veres 44–45, 49
Veres Antal esküdt 57
Veres család 69
 Veres csere 70, 215
Veres familia 184
Veres Ferentz esküdt 70
 Veres föld 36, 98
 Veres füz 56
Veres Itih 176
Veres János esküdt 70
 Veres Máté 95
 Veres oldal 116, 118
 Veres pataka 44, 102
Veres Sándor hűtös 99
 Veres széna fű 176
 Veres Tamás kerte 209
 Veres ut 199
 Veres vész 133
 Veres virág 103
 Veresbánya 69
 Veresbük 109, 132
 Veresbük pataka 132
Veresek 44
 Veresér töve 102
 Vereserdő 106
 Vereskő 75, 227
 Vereskő loka 109
 Vereskő patak 109
 Vereskő pataka 109

Vereskötő 227
 Veresláb 78
 Véresláb 78
 Veresláz 202
 Veresmart 38, 135, 169
 Veresmart alya 129
 Veresmart tető 129
 Verespatak 134, 146–147, 187
 Veress 49, 80, 169, 206
Veress familia 80
Veress Ferencz 80
Veress Gergely 80
 Veress mart 169, 206
 Veressbükk 111, 163
 Veressek mezeje 101
 Veressgödör 107
 Vérkut 151
 Vermek bértze 123
 Vermeknél 118
 Vermes pataka 67
 Vermet 151
 Verő fél 34
 Verő fele 34
 Verő fény 206
 Verőfény 26, 91, 152, 166, 203
 Verőfény 38, 115, 128, 140, 187,
     193, 195, 216
 Verőfény forduló 59
 Verőfény kert 38
 Verőfény oldal 128
 Verőfény oldala 46
 Verőfény pataka 194–196
 Verőfény vész 58
 Veskert 158
 Vész 44, 64, 82, 85, 95, 100, 110
 Vész bérce 164
 Vész csorgo 186
 Vész domb 164
 Vész hát 52
 Vész köze 164
 Vész melyéke 52, 132
 Vész mező 121
 Vész mocsár 164
 Vész pataka 44
 Vész sorka 95
 Vész sorok 156
 Veszedelem 34
Veszely Károly (szakíró) 28
 Veszés 133, 141, 146
 Veszés karéja 141
 Veszéspatak teteje 107
 Vészfenék 102
 Vészfenék pataka 102
 Vészhágo 110
 Vészhágo pataka 111

Vészkapu 85
 Vészmart 121
 Veszős gyakor alya 129
 Vessző verme 92
 Vete 56
 Vetegető 214
 Vetegetős 76
Vetés Mihály jegyző 116
 Viasskodo 200
 Vicogató 96
Vida Károly (író) 27
 Vidra fenyeje 102
 Vigaszó 57
 Vigyázó domb 145
 Vigyázó hegy 166
Vikárius kert 173
 Villa Teodisii 135
Vincze család 30
Vintzefiek 141
 Virágostho 38
 Virgo 92
 Virgo sorok 204
 Viricsfőző ház 102
 Virjás pataka 215
 Visás 99
 Visza folyó 103
 Visszafolyó pataka 102
 Visszafolyó (vö. Visszafolyó
     pataka) 107
 Visszafolyó pataka (vö.
     Visszafolyó) 109
 Visszafolyó patakok köze 104
Vitállós Elek falusbíró 199
 Vitos Antal mezeje 69
Vitos család 69
Vitos Mihály jegyző 69
Vitosok 68
 Vitthavas 108
 Viz elbe 42
 Viz eleje 42
 Viz kelete 120
 Viz keletje 120
 Viz köze 40, 85, 136
 Víz köze 125
 Vízbe 42
 Vizes 104
 Vizes lok 39
Vízi János esküdt 56
 Vízköze lábja 71
 Vízlok 17
 Vizmelyéke 88
 Vizmelyéke (vö. Kismedesér) 153
 Vizre jövő 212
 Vizre menő 46, 61
 Vizrejáró utza 107, 204

- Viztelek (Újszékely) 208
 Vizváltó 129
 Vojka 202
 Vojka halála 79
Vojka ökörpásztor 79
 Volál 134, 147
 Voslabu (Vasláb) 227
 Völgy 52, 134, 139, 158, 175
 Völgy 181
 Völgy köze 171
 Völgy oldala 139, 171
 Völgy teteje 171
 Völgyhát 104
 Völgyre menő láb 47
Vulianu, Jacobu 105
Vulloia, Stefán 150
 Wajda vesze 64
 Wár 90, 103
 Wár alya 103
 Wár bükki alja 90
 Wár düleje 90
 Wár uttza 90
 Wárbüke 64
 Warsa 91
Was Josef jegyző 91
 Was vágás 91
 Wasláb 205
 Wész oldala 90
 Wészfő 104
 Wisza folyó 104
Wito András bíró 42
 Zaboskert 49, 163
 Zadakos 19
 Zádok fánál 29
 Zádokvész árka 91
 Zálapos oldala és teteje 178
 Záldog 193
 Záldok kut loka 18
 Zállapos 137
 Zárosbük 64
Zandirham (fiktív személy) 196
Zandirhám (fiktív személy) 33, 134–135
Zápolya János vajda 190
 Zár (hegy) 174
 Zárhegi (Szárhegy) 174
 Zászpás 99
 Zászpás föld 176
 Zata tízes 65, 179
 Zavarag 52
 Zavarag északa 92
 Zavaros 140
 Zavaros patak 155
 Zavarosza 199
 Zeke büke 102
 Zeke mezeje 102
 Zeke pataka 102
 Zén égető 18
 Zepogyia 161–162
Zeta király (fiktív személy) 218
 Zeta vára (vö. Zeteváralja) 218–219
 Zetelaka (l. még Zeteloka) 143–144, 218–220
 Zeteloka (Zetelaka) 185
 Zeteváralja (vö. Zeta vára) 218
Zimmethausen, Anton, geológus 42
 Zlamenu 105
Zoltán (itt: fiktív személy) 65
 Zongorás 99
 Zongota uttzája 99
 Zongota bértze 99
Zorger Gergely, liber baro, püspök 33
Zöld Ádám választmány 55
 Zöld alma 170
 Zöld domb 49, 71
Zöld Ferencz 62
Zöld Ferentz 62
 Zuhany 42
 Zsád pataka 219
 Zsadán pataka (vö. Zsedánpatak) 108
 Zsákod 98
 Zsákod oldala 90
 Zsakod pataka 90–91, 98
 Zsedán 229
 Zsedánpatak (Gyergyózsédánpatak) 109, 229
 Zsido hegy 200
 Zsigmond hegye 150
 Zsigmond oldala 150
 Zsis 124
Zsok Ignác 52
 Zsombor (Szászsombor) 126
Zsombori 93
Zsombori István 218
Zsombori János hites 27
 Zsögöd (falurész) 218
 Zsögöd (l. még zent) 58–59, 68–70, 81–82, 84–85, 117, 121
 Zsögödfürdő 81, 84

Bákó megye – Jud. Bacău

Bálványospataka – Bolovăniș
Gyimes – Ghimeș
Gyimesbükk – Făget
Kostelek – Coșnea
Magyarcsügés – Cădărești
Rakottýástelep – Răchitiș

Hargita megye – Jud. Harghita

Abásfalva – Aldea
Ábránfalva – Obrănești
Agyagfalva – Lutița
Ajnád – Nădejdea
Alsóboldogfalva – Bodogaia
Alsósófalva – Ocna de Jos
Antalokpataka – Valea lui Antaloc
Árvátfalva – Arvățeni
Atyha – Atia
Bágy – Bădeni
Balánbánya – Bălan
Barackospatak – Barațcoș
Bélbor – Bilbor
Bencéd – Bențid
Béta – Beta
Betfalva – Betești
Bikafalva – Tăureni
Bogárfalva – Bulgăreni
Borospataka – Valea Boroș
Borszék – Borsec
Borzont – Borzont
Bögöz – Mugeni
Bucsin [parajdi] – Bucin [de Praid]
Bucsin [gyergyóalfalui] – Bucin [de Joseni]
Bükklok – Făgetel
Csatószeg – Cetățuia
Csehétfalva – Cehețel
Csekefalva – Cechești
Csíkbánkfalva – Bancu
Csíkborzsova – Bârzava
Csíkcsekefalva – Ciucani
Csíkcsicsó – Ciceu
Csíkcsomortán – Șoimeni
Csíkdánfalva – Dănești
Csíkdélne – Delnița
Csíkjenőfalva – Ineu
Csíkmadaras – Mădăraș
Csíkménaság – Armășeni
Csíkmindszent – Misentea
Csíkpálfalva – Păuleni-Ciuc
Csíkrákos – Racu
Csíkszentdomokos – Sândominic
Csíkszentgyörgy – Ciucsângeorgiu
Csíkszentimre – Sântimbru

Csíkszentkirály – Sâncrăieni
Csíkszentlélek – Lelicieni
Csíkszentmárton – Sânmartin
Csíkszentmihály – Mihăileni
Csíkszentmiklós – Nicolești
Csíkszentsimon – Sânsimion
Csíkszenttamás – Tomești
Csíkszereda (és Csíktaploca, Csobotfalva,
Várdotfalva, Zsögöd) – Miercurea-Ciuc
Csíktaploca l. Csíkszereda
Csíkverebes – Vrabia
Csobányos – Ciobăniș
Csobotfalva l. Csíkszereda
Décsfalva – Dejuțiu
Demeterfalva l. Kobátfalva
Desághátja – Deșag
Ditró – Ditrău
Dudád – Duda
Ége – Ighiu
Egerszék – Eghersec
Énlaka – Inlăceni
Eszenyő – Sineu
Etéd – Atid
Farcád – Forteni
Farkaslaka – Lupeni
Felsőboldogfalva – Felicieni
Felsősófalva – Ocna de Sus
Fenyéd – Brădești
Fenyőkút – Fântâna Brazilor
Fiatfalva – Filiaș
Firtosiláz – Laz-Firtănuș
Firtosmartonos – Firtănuș
Firtosváralja – Firtușu
Fitód – Fitod
Fülpe – Filpea
Gagy – Goagiu
Galócás – Gălăuțaș
Görbepataka – Valea Gârbea
Göröcsfalva – Satu Nou
Güdütelep – Ghiduț
Gyepes – Ghipeș
Gyergyóalfalu – Joseni
Gyergyócsomafalva – Ciumani
Gyergyóhodos – Hodoșa
Gyergyóholló – Corbu
Gyergyólibántelep – Liban
Gyergyóremete – Remetea
Gyergyószentmiklós – Gheorgheni
Gyergyótölgyes – Tulgheș
Gyergyóújfalu – Suseni
Gyergyóvárhegy – Subcetate
Gyilkostó – Lacu Roșu
Gyimesfelsőlok – Lunca de Sus

Gyimesközéplek – Lunca de Jos
 Gyürke – Ghiurche
 Hágótő[alja] – Hagota
 Hargitafürdő – Harghita-Băi
 Hidegkút – Vidacut
 Hidegség – Valea Rece
 Hodgya – Hoghia
 Hollósarka – Capu Corbului
 Homoródalmás – Merești
 Homoródfürdő – Băile Homorod
 Homoródkeményfalva – Comănești
 Homoródremete – Călugăreni
 Homoródszentlászló – Vasileni
 Homoródszentmárton – Mărtiniș
 Homoródszentpál – Sânpaul
 Homoródszentpéter – Petreni
 Homoródújfalva – Satu Nou
 Hosszúaszó – Hosasău
 Ivómezeje – Izvoare
 Jásfalva – Iașu
 Kadács – Cădăciu Mare
Kadicsfalva l. Székelyudvarhely
 Kalonda – Calonda
Kalnács l. Kánás
 Kánás – Călnaci
 Kányád – Ulieș
 Kápolnapatak – Valea Capelei
 Kápolnásfalva – Căpâlnița
 Karácsonfalva – Crăciunel
 Karcfalva – Cârța
 Kászonaltíz – Plăieșii de Jos
 Kászonfeltíz – Plăieșii de Sus
 Kászonimpér – Imper
 Kászonjakabfalva – Iacobeni
 Kászonújfalva – Cașinu Nou
 Kecsed – Păltiniș
 Kecsetkisfalud – Satu Mic
 Kelemenpatak – Călimănel
 Kénos – Chinușu
 Kilyénfalva – Chileni
 Kirulyfürdő – Băile Chirui
 Kisbükk – Făgetel
 Kisgalambfalva – Porumbenii Mici
 Kiskadács – Cădăciu Mic
 Kiskede – Chedia Mică
 Kismedesér – Medişoru Mic
 Kissolymos – Șoimușu Mic
 Kobátfalva [és Demeterfalva] – Cobătești
 Komjádpatoka – Comiat
 Korond – Corund
 Kotormány – Cotormani
 Kovácspéter – Covacipeter
 Kozmás – Cozmeni
 Kőrispatak – Crișeni
 Küküllőkeményfalva – Târnovița

Küküllőmező – Poiana Târnavei
 Küsmöd – Cușmed
 Lázárfalva – Lăzărești
 Lókod – Locodeni
 Lóvész – Livezi
 Lövéte – Lueta
 Madéfalva – Siculeni
 Magyarandrásfalva – Andreeni
Magyarhidegkút l. Hidegkút
 Máréfalva – Satu Mare
 Marosfő – Izvoru Mureșului
 Maroshéviz – Toplița
 Martonka – Martonca
 Mátisfalva – Mătișeni
 Medesér – Medişoru Mare
 Ménaságújfalva – Armășenii Noi
 Miklósfalva – Nicolești
 Nagyalambfalva – Porumbenii Mari
 Nagykede – Chedia Mare
 Nagysolymos – Șoimușu Mare
 Nyikómalomfalva – Morăreni
 Ocfalva – Oșeni
 Oklánd – Ocland
 Oláhandrásfalva – Săcel
Oláhhidegkút l. Hidegkút
 Oroszhegy – Dealu
 Orotva – Jolotca
 Pálpataka – Valea lui Pavel
 Parajd – Praid
 Patakfalva – Văleni
 Platonest – Platonești
 Ploptyis – Plopiș
 Pottyond – Potiond
 Rakottyás – Răchitiș
 Recsenyéd – Rareș
 Rugonfalva – Rugănești
 Runk – Runc
 Salamás – Sărmaș
 Sándorfalva – Alexandrița
Sándortelke l. Sándorfalva
 Sántatelek – Izvorul Troțușului
 Sásverés – Șașvereș
 Sikaszómezeje – Șicasău
 Siklód – Șiclod
 Siménfalva – Șimonești
 Sötétpatak – Valea Întunecoasă
 Sükő – Cireșeni
 Szárhegy – Lăzarea
Székelyandrásfalva l. Oláhandrásfalva
Székelybetlenfalva l. Székelyudvarhely
 Székelydálja – Daia
 Székelyderzs – Dârjiu
 Székelydobó – Dobeni
 Székelyfancsal – Făncel
Székelyhidegkút l. Oláhhidegkút

Székelykeresztúr (és Székelykeresztúrfalva,
 Timafalva) – Cristuru Secuiesc
Székelykeresztúrfalva l. Székelykeresztúr
 Székelylengyelfalva – Polonița
 Székelymagyaros – Aluniș
 Székelymuzsna – Mujna
 Székelypálfalva – Păuleni
 Székelyszenterzsébet – Eliseni
 Székelyszentkirály – Sâncrai
 Székelyszentmihály – Mihăileni
 Székelyszentmiklós – Nicoleni
 Székelyszenttamás – Tămașu
 Székelyudvarhely (és Kadicsfalva,
 Székelybetlenfalva, Szombatfalva) – Odorhei
 Secuiesc
 Székelyvarság – Vărsag
 Szencsed – Sâncel
 Szenéte – Senetea
 Szentábrahám – Avrămești
 Szentegyháza – Vlăhița
Szentimrefürdő l. Szentimrei Büdösfürdő
 Szentimrei Büdösfürdő – Sântimbru-Băi
 Szentkeresztbánya – Minele Lueta
 Szentlélek – Biserican
 Szépvíz – Frumoasa
Szombatfalva l. Székelyudvarhely
 Tarcsafalva – Tărcești
 Tekerőpatak – Valea Strâmba
 Telekfalva – Teleac
 Tibód – Tibod
Timafalva l. Székelykeresztúr
 Tordátfalva – Turdeni

Tusnád – Tușnad
 Tusnádfürdő – Băile Tușnad
 Ugrapataka – Valea Ugra
 Újlak – Uilac
 Újszékely – Secuieni
 Újtusnád – Tușnadu Nou
 Úzvölgy – Valea Uzului
 Ülke – Ulcani
 Vacsárcsi – Văcărești
 Vágás – Tăietura
Várdotfalva l. Csíkszereda
 Várpatak – Vargatac
 Városfalva – Orășeni
 Vasláb – Voșlăbeni
 Visszafolyó – Visafolio
 Zetelaka – Zetea
 Zeteváralja – Sub Cetate
Zsögöd l. Csíkszereda
 Zsögödfürdő – Jigodin-Băi

Neamț megye – Jud. Neamț
Almásmező l. Gyergyóbékás
 Bernádtelep – Bârnadu
 Gyermán – Gherman
 Gyergyóbékás [és Almásmező] – Bicazu Ardelean
 [și Bicaz-Chei]
 Gyergyódamuk – Dămuc
 Gyergyózsédánpatak – Teleac
 Háromkút – Trei Fântâni
 Iványos – Ivănești
 Tikos – Ticoș

Județul Bacău – Bákó megye

Bolovăniș – Bálványospataka
Cădărești – Magyarc sügés
Coșnea – Kostelek
Făget – Gyimesbükk
Ghimeș – Gyimes
Răchitiș – Rakottýástelep

Județul Harghita – Hargita megye

Aldea – Abásfalva
Alexandrița – Sándortelke
Aluniș – Székelymagyaros
Andreeni – Magyarandrásfalva
Armășeni – Csíkménaság
Armășenii Noi – Ménaságújfalú
Arvățeni – Árvátfalva
Atia – Atyha
Atid – Etéd
Avrămești – Szentábrahám
Bădeni – Bágy
Băile Chirui – Kirulyfürdő
Băile Homorod – Homoródfürdő
Băile Tușnad – Tusnádfürdő
Bălan – Balánbánya
Bancu – Csíkbánkfalva
Barațcoș – Barackospatak
Bârzava – Csíkborszova
Bențid – Bencéd
Beta – Béta
Betești – Betfalva
Bilbor – Bélbor
Bisericanii – Szentlélek
Bodogaia – Alsóboldogfalva
Borsec – Borszék
Borzont – Borzont
Brădești – Fenyéd
Bucin [de Joseni] – Bucsin [gyergyóalfalui]
Bucin [de Praid] – Bucsin [parajdi]
Bulgăreni – Bogárfalva
Cădăciu Mare – Kadács
Cădăciu Mic – Kiskadács
Călimănel – Kelemenpatak
Călnaci – Kánás
Calonda – Kalonda
Călugăreni – Homoródremete
Căpâlnița – Kápolnásfalu
Capu Corbului – Hollósarka
Cârța – Karcfalva
Cașinu Nou – Kászónújfalú
Cechești – Csekefalva
Cehețel – Csehétfalva
Cetățuia – Csatószeg
Chedia Mare – Nagykedede

Chedia Mică – Kiskedede
Chileni – Kilyénfalva
Chinușu – Kénos
Ciceu – Csíkcicsó
Ciobăniș – Csobányos
Cireșeni – Sükő
Ciucani – Csíkcsekefalva
Ciucsângeorgiu – Csíkszentgyörgy
Ciumani – Gyergyócsomafalva
Cobătești – Kobátfalva
Comănești – Homoródkeményfalva
Comiat – Komjádpataka
Corbu – Gyergyóholló
Corund – Korond
Cotormani – Kotormány
Covacicpeter – Kovácspéter
Cozmeni – Kozmás
Crăciunel – Karácsonfalva
Crișeni – Kőrispatak
Cristuru Secuiesc – Székelykeresztúr
Cușmed – Küsmöd
Daia – Székelydália
Dănești – Csíkdánfalva
Dârjiu – Székelyderzs
Dealu – Oroszhegy
Dejuțiu – Décsfalva
Delnița – Csíkdélne
Deșag – Desághátja
Ditrău – Ditró
Dobeni – Székelydobó
Duda – Dudád
Eghersec – Egerszék
Eliseni – Székelyszenterzsébet
Făgetel – Bükklok
Făgetel – Kisbükk
Fâncel – Székelyfancsal
Fântâna Brazilor – Fenyőkút
Feliceni – Felsőboldogfalva
Filiaș – Fiatfalva
Filpea – Fülpe
Firtănuș – Firtosmartonos
Firtușu – Firtosvárja
Fitod – Fitód
Forțeni – Farcád
Frumoasa – Szépvíz
Gălăuțas – Galócás
Gheorgheni – Gyergyószentmiklós
Ghiduț – Gődüctelep
Ghipeș – Gyepes
Ghiurche – Gyürke
Goagiu – Gagy
Hagota – Hágótő[alja]
Harghita-Băi – Hargitafürdő

Hodoşa – Gyergyóhodos
 Hoghia – Hodgya
 Hosasău – Hosszúaszó
 Iacobeni – Kászónjakabfalva
 Iaşu – Jásfalva
 Ighiu – Ége
 Imper – Kászónimpér
 Ineu – Csíkjenőfalva
 Inlăceni – Énlaka
 Izvoare – Ivómezeje
 Izvoru Mureşului – Marosfő
 Izvorul Troţuşului – Sántatelek
 Jigodin-Băi – Zsögödfürdő
 Jolotca – Orotva
 Joseni – Gyergyóalfalu
 Lacu Roşu – Gyilkostó
 Lăzarea – Szárhegy
 Lăzăreşti – Lázárfalva
 Laz-Firtănuş – Firtosiláz
 Lelicieni – Csíkszentlélek
 Liban – Gyergyólibántelep
 Livezi – Lóvész
 Locodeni – Lókod
 Lueta – Lövéte
 Lunca de Jos – Gyimesközéplak
 Lunca de Sus – Gyimesfelsőlok
 Lupeni – Farkaslaka
 Lutiţa – Agyagfalva
 Mădăraş – Csíkmadaras
 Mărtiniş – Homoródszentmárton
 Martonca – Martonka
 Mătişeni – Mátisfalva
 Medişoru Mare – Medesér
 Medişoru Mic – Kismedesér
 Mereşti – Homoródalmás
 Miercurea-Ciuc – Csíkszereda
 Mihăileni – Csíkszentmihály
 Mihăileni – Székelyszentmihály
 Minele Lueta – Szentkeresztbánya
 Misentea – Csíkmindszent
 Morăreni – Nyikómalomfalva
 Mugeni – Bögöz
 Mujna – Székelymuzsna
 Nădejdea – Ajnád
 Nicoleni – Székelyszentmiklós
 Nicoleşti – Csíkszentmiklós
 Nicoleşti – Miklósfalva
 Obrăneşti – Ábránfalva
 Ocland – Oklánd
 Ocna de Jos – Alsósófalva
 Ocna de Sus – Felsősófalva
 Odorheiu Secuiesc – Székelyudvarhely
 Orăşeni – Városfalva
 Oţeni – Ocfalva
 Păltiniş – Kecsed

Păuleni – Székelypálfalva
 Păuleni-Ciuc – Csíkpálfalva
 Petreni – Homoródszentpéter
 Plăieşii de Jos – Kászónaltíz
 Plăieşii de Sus – Kászónfeltíz
 Platoneşti – Platonest
 Plopiş – Ploptyis
 Poiana Târnavei – Küküllőmező
 Poloniţa – Székelylengyelfalva
 Porumbenii Mari – Nagyalambfalva
 Porumbenii Mici – Kisgalambfalva
 Pôtiond – Pottyond
 Praid – Parajd
 Răchitiş – Rakottyás
 Racu – Csíkrákos
 Rareş – Recsenyéd
 Remetea – Gyergyóremete
 Rugăneşti – Rugonfalva
 Runc – Runk
 Săcel – Oláhandrásfalva
 Sâncel – Szencsed
 Sâncrai – Székelyszentkirály
 Sâncraieni – Csíkszentkirály
 Sândominic – Csíkszentdomokos
 Sânmartin – Csíkszentmárton
 Sânpaul – Homoródszentpál
 Sânsimion – Csíkszentsimon
 Sântimbru – Csíkszentimre
 Sântimbru-Băi – Szentimrei Büdösfürdő
 Sărmaş – Salamás
 Şaşvereş – Sásverés
 Satu Mare – Méréfalva
 Satu Mic – Kecsetkisfalud
 Satu Nou – Göröcsfalva
 Satu Nou – Homoródújfalva
 Secuieni – Újszékely
 Senetea – Szenéte
 Şicasău – Sikaszómezeje
 Siclod – Siklód
 Siculeni – Madéfalva
 Şimoneşti – Siménfalva
 Sineu – Eszenyő
 Şoimeni – Csíkcsomortán
 Şoimuşu Mare – Nagysolymos
 Şoimuşu Mic – Kissolymos
 Sub Cetate – Zeteváralja
 Subcetate – Gyergyóvárhegy
 Suseni – Gyergyóújfalva
 Tăietura – Vágás
 Tămaşu – Székelyszenttamás
 Tărceşti – Tarcsafalva
 Târnoviţa – Küküllőkeményfalva
 Tăureni – Bikafalva
 Teleac – Telekfalva
 Tibod – Tibód

Tomești – Csíkszenttamás
Toplița – Maroshévíz
Tulgheș – Gyergyótölgyes
Turdeni – Tordátfalva
Tușnad – Tusnád
Tușnadu Nou – Újtusnád
Uilac – Újlak
Ulcani – Ülke
Ulieș – Kányád
Văcărești – Vacsárcsi
Valea Boroș – Borospataka
Valea Capelei – Kápolnapatak
Valea Gârbea – Görbepataka
Valea Întunecoasă – Sötétpatak
Valea lui Antaloc – Antalokpataka
Valea lui Pavel – Pálpataka
Valea Rece – Hidegség
Valea Strâmba – Tekerőpatak
Valea Ugra – Ugrapataka
Valea Uzului – Üzvölgy
Văleni – Patakfalva

Vargatac – Várpatak
Vârșag – Székelyvarság
Vasileni – Homoródszentlászló
Vidacut – Hidegkút
Visafolio – Visszafolyó
Vlăhița – Szentegyháza
Voșlăbeni – Vasláb
Vrabia – Csíkverebes
Zetea – Zetelaka

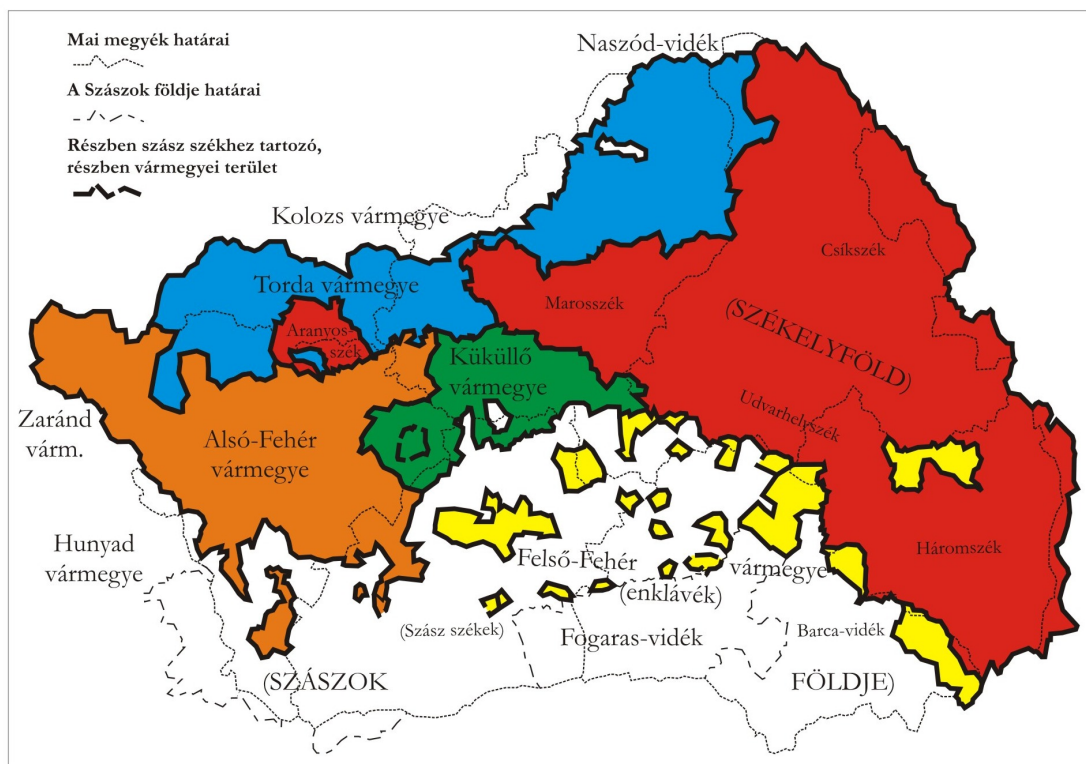
Județul Neamț – Neamț megye

Bârnadu – Bernádtelep
Bicazu Ardelean [și Bicaz-Chei] – Gyergyóbékás [és
Almásmező]
Dămuc – Gyergyódamuk
Gherman – Gyermán
Ivănești – Iványos
Telec – Gyergyózsédánpatak
Ticoș – Tikos
Trei Fântâni – Háromkút

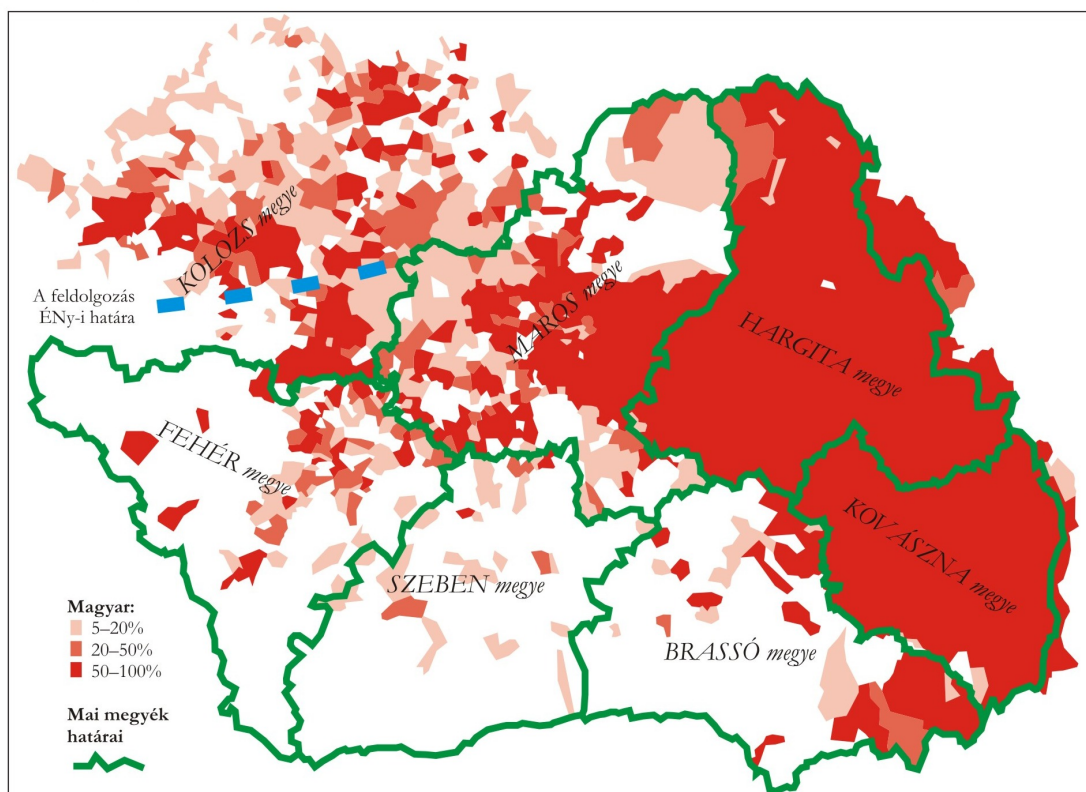

TÉRKÉPMELLÉKLETEK

Székelyföld, Torda vármegye és (a Hunyad és Zaránd nélküli) Dél-Erdély 1861–1876-ban

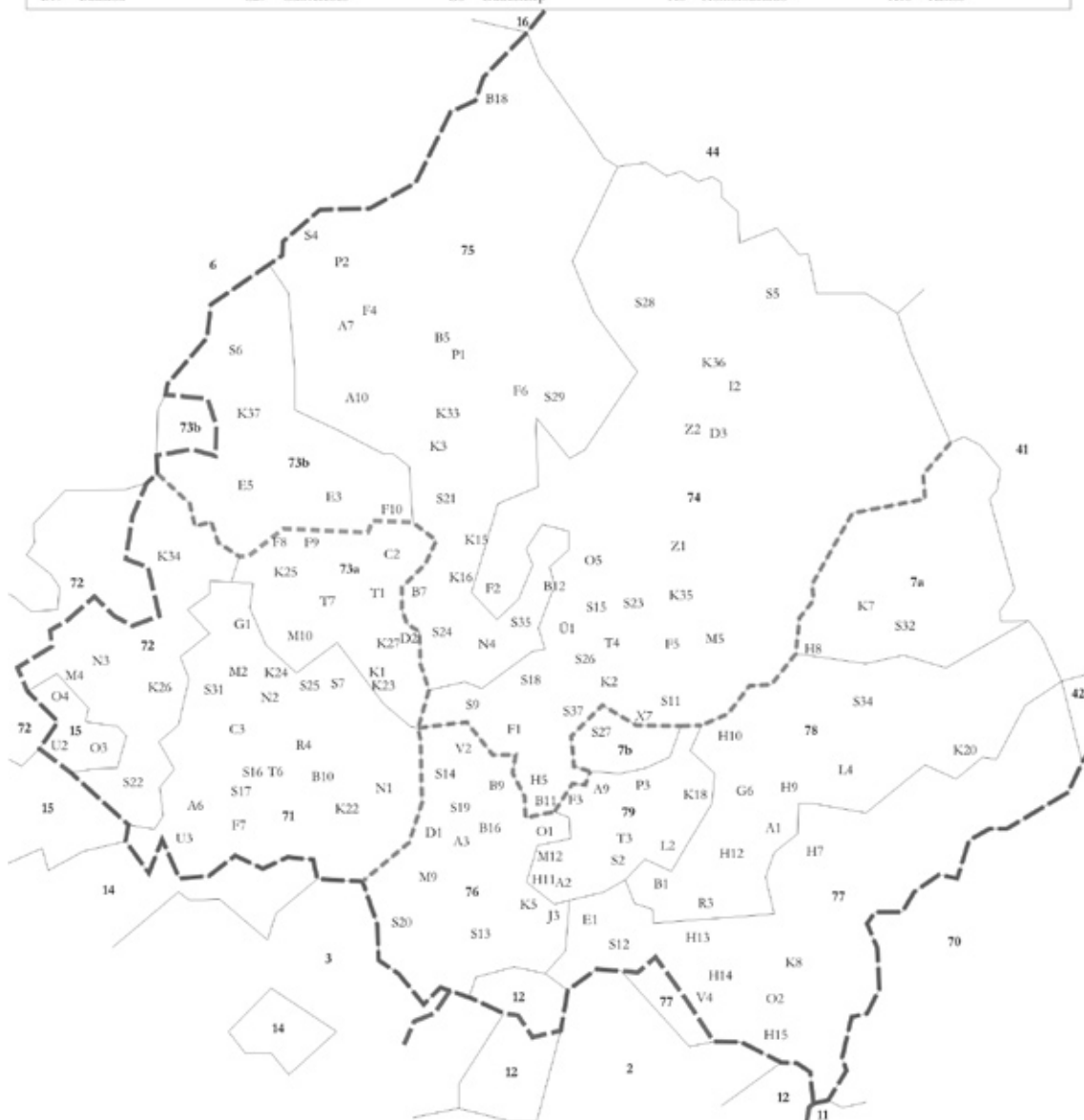

Az erdélyi magyarok területi tagolódása az 1860-as években (Hunyad, Zaránd és a Radnai-bágyó előterének kivételével; becslés az 1850-es és az 1880-as népszámlálás alapján)

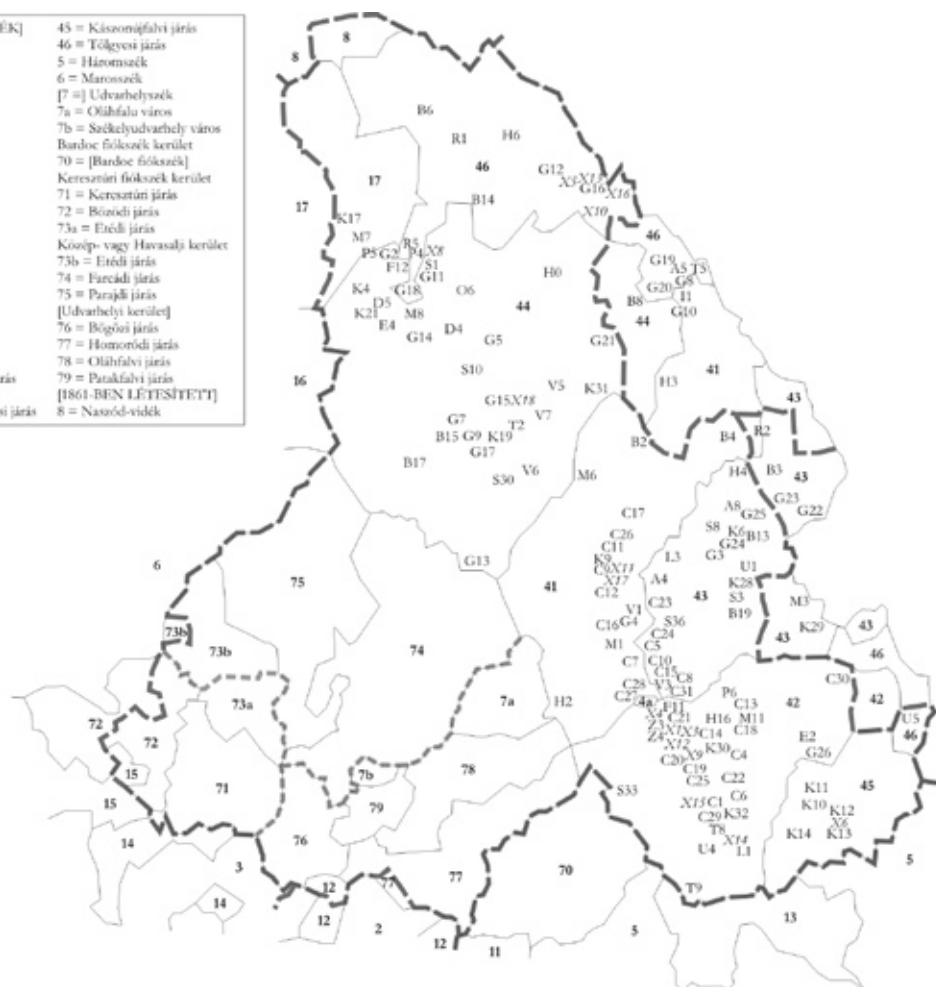

A1 = Abátfalva	C1 = Csátószeg	C30 = Csabányos	G6 = Gyepes	H9 = Homoródkécsényfalva
A2 = Ábrinfalva	C2 = Csehétfalva	C31 = Csabottfalva	G7 = Gyergyóalfalu	H10 = Homoródszék
A3 = Agyagfalva	C3 = Csekefalva	D1 = Décsfalva	G8 = Gyergyóbalás	H11 = Homoródszentlélek
A4 = Agárd	C4 = Csikbékfalva	D2 = Demeterfalva	G9 = Gyergyócsanakfalva	H12 = Homoródszentmihály
A5 = Almásmező	C5 = Csikbörzsefalva	D3 = Deságháza	G10 = Gyergyócsanak	H13 = Homoródszentpál
A6 = Alsóbodolgyfalva	C6 = Csikcséfalva	D4 = Ditrő	G11 = Gyergyócsanak	H14 = Homoródszentpéter
A7 = Alsóófalva	C7 = Csikcséfalva	D5 = Dudás	G12 = Gyergyócsanak	H15 = Homoródszentpál
A8 = Antalfalva	C8 = Csikcséfalva	E1 = Éger	G13 = Gyergyócsanak	H16 = Hosszúszék
A9 = Arvaifalva	C9 = Csikcséfalva	E2 = Éger	G14 = Gyergyócsanak	I1 = Iványos
A10 = Arva	C10 = Csikcséfalva	E3 = Éger	G15 = Gyergyócsanak	I2 = Iváncs
B1 = Bág	C11 = Csikcséfalva	E4 = Éger	G16 = Gyergyócsanak	J1 = Jásfalva
B2 = Balinbánya	C12 = Csikcséfalva	E5 = Éger	G17 = Gyergyócsanak	K1 = Kadics
B3 = Balinbánya	C13 = Csikcséfalva	F1 = Farád	G18 = Gyergyócsanak	K2 = Kadicsfalva
B4 = Barackosfalva	C14 = Csikcséfalva	F2 = Farád	G19 = Gyergyócsanak	K3 = Kalonda
B5 = Békfalva	C15 = Csikcséfalva	F3 = Felsőbódogfalva	G20 = Gyermán	K4 = Kánás
B6 = Békfalva	C16 = Csikcséfalva	F4 = Felsőbódogfalva	G21 = Gyermán	K5 = Kányd
B7 = Bencs	C17 = Csikcséfalva	F5 = Felsőbódogfalva	G22 = Gyermán	K6 = Kápolnabánya
B8 = Bernátsfalva	C18 = Csikcséfalva	F6 = Felsőbódogfalva	G23 = Gyermán	K7 = Kápolnabánya
B9 = Béta	C19 = Csikcséfalva	F7 = Felsőbódogfalva	G24 = Gyermán	K8 = Kápolnabánya
B10 = Bétafalva	C20 = Csikcséfalva	F8 = Felsőbódogfalva	G25 = Gyermán	K9 = Kápolnabánya
B11 = Békfalva	C21 = Csikcséfalva	F9 = Felsőbódogfalva	G26 = Gyermán	K10 = Kápolnabánya
B12 = Békfalva	C22 = Csikcséfalva	F10 = Felsőbódogfalva	H0 = Hágófalva (Pátrák)	K11 = Kápolnabánya
B13 = Békfalva	C23 = Csikcséfalva	F11 = Felsőbódogfalva	H2 = Hágófalva	K12 = Kápolnabánya
B14 = Békfalva	C24 = Csikcséfalva	F12 = Felsőbódogfalva	H3 = Hágófalva	K13 = Kápolnabánya
B15 = Békfalva	C25 = Csikcséfalva	G1 = Gagy	H4 = Hágófalva	K14 = Kápolnabánya
B16 = Békfalva	C26 = Csikcséfalva	G2 = Gagy	H5 = Hágófalva	K15 = Kápolnabánya
B17 = Bucin (gyergyófalva)	C27 = Csikcséfalva	G3 = Gagy	H6 = Hágófalva	K16 = Kápolnabánya
B18 = Bucin (parád)	C28 = Csikcséfalva	G4 = Gagy	H7 = Hágófalva	K17 = Kápolnabánya
B19 = Bükkfalva	C29 = Csikcséfalva	G5 = Gagy	H8 = Hágófalva	K18 = Kápolnabánya

[ERDÉLYI VÁRMEGYÉK]	45 = Kászonyfalvi járás
Felső-Fehér vármegye	46 = Tölgyesi járás
Belső kerület	5 = Háromszék
11 = Hódvégi járás	6 = Maroszsék
12 = Pálósi járás	[7 =] Udvarhelyszék
13 = Peselneki járás	7a = Oláhfalva város
14 = Rétenyi járás	7b = Székelyudvarhely város
Küküllő vármegye	Barlóc főszék kerület
Felső kerület	70 = [Barlóc főszék]
15 = Nádasi járás	Keresztúr főszék kerület
Torda vármegye	71 = Keresztúr járás
Felső kerület	72 = Bözödi járás
16 = Görgényi járás	73a = Etédi járás
17 = Vécsei járás	Kőörs- vagy Havasalfi kerület
[SZÁSZOK FÖLDJE]	73b = Etédi járás
2 = Köhalmoszsék	74 = Farcadi járás
3 = Segesvárszék	75 = Parajdi járás
[SZÉKELYTÖLD]	[Udvarhelyi kerület]
[4 =] Csíkszék	76 = Bögösi járás
4a = Csíkszereda város	77 = Homoródi járás
41 = Csíkrikási járás	78 = Oláhfalvi járás
42 = Csíkszentmártoni járás	79 = Patakfalvi járás
43 = Csíkszerpüzi járás	[1861-BEN LÉTESÍTETT]
44 = Gyergyószentmiklósi járás	8 = Naszód-vidék

K19 = Kilyénfalva	M6 = Marosfő	S1 = Salamis	S29 = Szenesed	V5 = Várputak
K20 = Királyfűdő	M7 = Marosbőviz	S2 = Sándorfalva	S30 = Szenéte	V6 = Vasláb
K21 = Kisbák	M8 = Martonka	S3 = Sántahegy	S31 = Szendrőbárány	V7 = Visszafolyó
K22 = Kisgalambfalva	M9 = Mátfalva	S4 = Sásverés	S32 = Szendrőháza	Z1 = Zetelaka
K23 = Kisladics	M10 = Medesér	S5 = Kászonyfalva	S33 = Szendrői Bádósfűdő	Z2 = Zetevárja
K24 = Kislede	M11 = Ménaságfalva	S6 = Sálód	S34 = Szendrőszőlő	Z3 = Zsögöd
K25 = Kismedesér	M12 = Miklósfalva	S7 = Siménfalva	S35 = Szendrő	Z4 = Zsögödfűdő
K26 = Kisolyos	N1 = Nagysalambfalva	S8 = Sötéputak	S36 = Szépvíz	
K27 = Kobárfalva	N2 = Nagyke	S9 = Süs	S37 = Szabófalva	X1 = Alsó
K28 = Komjádputak	N3 = Nagysolyos	S10 = Szárhegy	T1 = Tarcsa	X2 = Balagputak
K29 = Kosteik	N4 = Nyilómalomfalva	S11 = Székelybetlenfalva	T2 = Tekerőputak	X3 = Berezli
K30 = Kotorány	O1 = Oefalva	S12 = Székelydél	T3 = Telekfalva	X4 = Csikmártonfalva
K31 = Kovácspéter	O2 = Olánd	S13 = Székelyderes	T4 = Tibód	X5 = Dándaj
K32 = Kozmás	O3 = Oláhhegyfalva	S14 = Székelydó	T5 = Tikos	X6 = Doboly
K33 = Korond	O4 = Oláhhegyút	S15 = Székelyfancsal	T6 = Timafalva	X7 = Felsőfalva
K34 = Kőreputak	O5 = Oroshely	S16 = Székelykeresztúr	T7 = Tordafalva	X8 = Kerekhegy
K35 = Küküllőközfalva	O6 = Orta	S17 = Székelykeresztúr	T8 = Tusnád	X9 = Kincses
K36 = Küküllőköz	P1 = Pálputak	S18 = Székelyközfalva	T9 = Tusnád	X10 = Márputak
K37 = Kúsnád	P2 = Parajd	S19 = Székelymagyaros	U1 = Ugrasputak	X11 = Oláh
L1 = Lázfalva	P3 = Patakfalva	S20 = Székelymaros	U2 = Újfal	X12 = Pálósfalva
L2 = Lókod	P4 = Platonest	S21 = Székelypál	U3 = Újhegy	X13 = Prézse
L3 = Lővész	P5 = Plopyin	S22 = Székelyszentkereszt	U4 = Újvár	X14 = Szent
L4 = Lővész	P6 = Plopyond	S23 = Székelyszentkereszt	U5 = Úrvölgy	X15 = Temető
M1 = Mád	R1 = Rakottás	S24 = Székelyszentkereszt	U6 = Úrke	X16 = Tölgyes
M2 = Magyarandráfalva	R2 = Rakottásfalva	S25 = Székelyszentkereszt	V1 = Vacsácsi	X17 = Vár
M3 = Magyarcsőcs	R3 = Recsesd	S26 = Székelyszentkereszt	V2 = Vágás	X18 = Vár
M4 = Magyarhódokút	R4 = Rugfalva	S27 = Székelyudvarhely	V3 = Várdfalva	
M5 = Mészfalva	R5 = Runk	S28 = Székelyvár	V4 = Városfalva	

**A mai Harghita megyei terület közigazgatási hovatartozása 1861-től,
a csíkszéki településekkel (jobbról fent)**

**A mai Harghita megyéhez került udvarhelyszéki terület közigazgatási hovatartozása
1861-től, térségének településeivel (kinagyítva, balról lent)**

*A mai Harghita megye 1864–1865-ben felvett település(bely)ei, valamint a terület közigazgatási beosztása
és ma már nem különálló települései 1861–1876-ban*

Helynevek

községből,

megyéből.

- Az adatgyűjtés következő kérdőpontokra terjed ki:
1. A megyének, kerületnek, járásnak, széknak neve, hová a helység tartozik. A terület ezen politikai felosztásán kívül némelykor vidék, környék, táj is bír külön elnevezéssel, vagy több falvak csoportozata közös név alatt ismertetik. A hol ilyesmi előfordul, az összeírásban figyelembe veendő, és ha lehet meggyarazandó.
  2. A községnek, városnak hányféle neve él most; melyik neve bír csak helybeli elterjedéssel, melyik ismeretes országgazerte. — Sajátos jelenség, hogy a magyar és román falvak a körülfekvő szász falvak által Erdélyben német elnevezést nyernek, mely elnevezésről az illető magyar és román falvak lakosainak sejtelmük sincs; és mely név különben is csak kis elterjedéssel bír. Viszont sok szász és román falu magyar névvel is bír, miről az illető szász és román falvaknak tudomásuk nincs. Ily viszonyok az ország minden részeiben foroghatnak fenn, hol több ajku a lakosság, azért felemlítendő.
  3. Volt-e hajdan a községnek más elnevezése? Vagy tán csak különféle név iratott a mostani helynév?
  4. A község mikor említetik legkorábban?
  5. Honnan népesített?
  6. Mit lehet tudni köztudomásból, hagyományból, írott vagy nyomtatott emlékekből a név eredetéről, értelméről, mindegyik nyelvű helynévre nézve?
  7. A község határában előforduló többi topographiai nevek, például: mező, dűlő, szántó, forduló, legelő, kaszáló, puszta, sivatag, liget, berek, erdő, rengeteg, zug, határ, tanya, csárda, major, szőlő, kert, szőlős, árok, rom, irtvány, tisztás, hát, halom, domb, csucs, orom, magaslat, fensík, hegy, hegycsúcs, szikla, bére, bánya, barlang, örvény, szoros, zuhatag, forrás, kut, ér, tó, folyó, patak, (megkülönböztetve minden nevet, melyet ilyen fő- és mellék-patak eredetűtől egészen kifolyásig más folyóba nyert), mocsár, posvány, láp, ingovány, nádas, rét, kompállás, rév, gázló, sziget, fok. stb. Légyes feladata az összeírásnak, hogy az itt említett tárgyak tulajdon nevei minél kimerítőbben és minél pontosabban följegyeztessenek. A hol lehet, itt is a 6-ik pont alatti kérdés figyelembe veendő. Ide tartozik sokszor a külvárosok, városrészek, utak, térek és utcák neveinek felelőlegessége, ha ezen neveken valami eredetiség lappang, vagy ha nemzeti emlékekkel összekapcsolvák, és így rólók történetileg vagy nyelvészetileg valami felderítés várható. Mezők, dűlők, szántók, legelők, puszták, rétek, fordulók és hasonló tárgyak neveinél célszerű volna az illető tárgy természeti tulajdonságáról rövid megjegyzést tenni, minthogy abból sokszor felvilágosítást vehetni a név értelmére. Például: Gányér, vizes, lapályos szántóföld Szalontán. Kóstava, szép legelő, erdős hegyek közt. Karakó, csavargó patak. Gyűrűzug, egy zug, mely körül a Berettyó föl kört köpez. Ondód, sük fekete föld, néhol szikes Debreceennél. Szódob, egy völgy, mely jól vízhangzik, Biharban. Tőtevény, feltöltött és árkolt szántóföld, Kocsordon. Üllő, álló víz, mely kiszáradni nem szokott, Karcagon. Petrisán, nagy őserdő, melyben őzek is vannak, Békésben. Vica, vizér, melyben sok apró hal van, Békésben. Sikadűlő, szántóföld melyen sok siska terem, Szabolcsban. Megyer, hajdan falu Baranyában, most csak malom. Adaes, puszta a kecskeméti határban, hajdan falu. Ders, egy tiszta s talán irtott hely az erdőben, biharmegyei Siteren. Bágy, rétes víz, mely igen lassan foly, H. Nánáson. Bokróc, kút cserés, bokros helyen, Margitán. Világos, hogy hol a 2—6-ik pontban kért közleményeknek helye nem lehetne, ott a helynévhez legalább ily, a természeti tulajdonságot illető jegyzéseket mindig csatolhatni.
- Végre a 7-ik pont alatti helynevek érdekében van, hogy az illető megnevezett tárgynak fekvése is emlegetessék, t. i. nevezessék a határos, szomszéd területek.

Nyomtatott Magyar Kiránsági Tornyosvárosi.

Pesty Frigyesnek a helynevek gyűjtésére vonatkozó magyar nyelvű kérdőíve [1864]

Utasítás

a haza helyneveinek gyűjtésére és összeírására.

A cél hazánk összes helyneveinek magyarázása, értelmének kinyomozása. Azon élvezeten kívül, hogy lakóhelyünkön annyiszor hallott, magán és polgári életünkkel összeresztött helyneveink értelmét fölfoghatjuk, igen nagy nyereséggel jár a neveken fekvő rejtély megnyitása történeti és nyelvészeti tekintetben, és e szerint főfontosságú tudományos érdekek előmozdíthatók ez uton.

Hogy ezen cél elérhető legyen, szükséges mindenek előtt, hogy mindazon tárgy, a melynek topographiai neve van figyelembe vételén, az egész névkincs összeírassék. E szerint fákön és épületeken kívül majdnem minden ingatlan tárgy tartoznék ide, mert minden talpalatnyi földnek, helynek volgynek külön, sokszor többféle neve van. A névgyűjtés teljessége egyik főfontosságú érdek a tervezett munkánál. A teljesség elérése érdekében tehát nem elég a község nevét följegyezni, hanem a község határában minden topographiai nevet, melynek száma csak egy községben sokszor igen nagy lehet. Nem is kell a felvételnél valami nevet kicsinyíteni, azon véleményben, hogy hasznát nem lehet venni, sőt ellenben a följegyzést addig folytatni, míg az utolsó név nincs kimerítve.

Mint hogy minden községben van egy két ember, sőt vannak többen is, kik lakóföldjüket legnagyobb részletkéig ismerik, igen sok függ azon egyének helyes megválasztásától, kik a helynevek gyűjtésével megbízandók. Kik érdekesek volnának a falu vénei, jegyzői, papjai, erdőseiei, vadászai, bányászai stb. — egyik a másiknak adatait fogná kiegészíteni. A hol a szóbeli adatok kifogynának, ott a hivatalos és hiteles irományok is még bő forrásul szolgálnának, ugymint a földbirtok tulajdonát kimutató, és adósorozó könyvek, (mire nézve a telekkönyvi és catastralis hivatalok segédkézzel járulnának, kiknél nagy pontossággal fel vannak jegyezve — ha nem is kimerítőleg tán — a birtokra vonatkozó elnevezések), az egyházi matrikulák, jegyzőkönyvek, monographiák stb. — Ezen források szorgalmas átkutatása tehát különösen ajánlatos. A nyerendő adatok, kivált ha eltérők, egymás iránti hitelességének megbirálhatása érdekében, ohajtandó azon forrás megnevezése, a honnan az adatok származnak.

A mi a gyűjtés sikeres eszközésére még tudni szükséges, kivehető az utasításhoz kapcsolt schemából, mely szerint a kitöltés fogantatásandó. A feleletek azon sorban iratnak folyó szöveggel, nem rovatározott kimutatás alakjában, az ívek többi lapjaira, miként a kérdő pontozatok a schemában következnek, megtoldván azt annyi ívvel, a mennyit a tárgy bősége szükségessé teend. Ha a község ezen kimutatás fonálán minden kérdésre a lehető legteljesebb válaszokkal elkészült, és még a legutolsó talpalat földnek stb., is mely saját elnevezéssel bír, névjegyzőket összeírta, az illető feljegyzések mint külön füzet küldessenek be a község által Temesvár szab. kir. város hatósága utján Pesty Frigyes magyar akadémiai tagnak további használatra és feldolgozásra.

Numirile locurilor

d'in comunitatea

comitatului

gândurile noastre s'au îndreptat spre o problemă care, deși pare simplă, are în realitate o importanță deosebită. Este vorba de numirile locurilor, de modul cum acestea s'au format și de rolul lor în viața comunității. Într-o comunitate, numirile locurilor nu sunt doar etichete, ci reflectă istoria, cultura și sentimentele oamenilor care le folosesc. Prin urmare, studiul acestor numiri poate să ne ofere o imagine mai clară asupra trecutului și a prezentului unei regiuni.

Datele de colecțiune se estindu asupra următoarelor puncte de întrebări:

1-in. Numele comitatului, districtului, cercului, scaunului de care se ține satul. Afora de împărțirea politică a tractului, câte o dată are și ținutul, jnrul, deosebita numire, s'eu o mulțime de sate sunt su un'a — si aceasi numire cunoscute. Astfel de împărțiri e in conscripțiune de a se observa si splica.

2-a. Comunitatea, opidul cate numiri are acū, cari dintre ele e numai prin locuitorii locali — si cari e de tier'a întreaga cunoscutu? — E semnu caracteristicu ca in Ardeal satele magyare si romane împărțite de satele sase a capetatu numiri nemțiesci, despre cari locuitorii satelor magyare si romane, nici cā știu ceva fiindu numirea acēst'a prepucinu estinsa; asemenea multe comunitati sase si romane au nume magyaru, despre ce sasii si romanii inca nu știu nimicu. Astfel de împărțiri potu fi in tote partile tieriei locuite de locuitorii diferitelor limbi deci sunt de a se aminti.

3-a. Avu'ta verodată candva comunitatea alta numire? — S'eu dor' numai s' a cșriu alt'mintrea numele de acumu?

4-a. Cum se numesc comunitatea dela începutu?

5-a. Deunde s' a împopulatu?

6-a. Ce se știe de comunu, d'in tradițiuni, monuminte, semne de memorii, d'in memorande scrise s'eu tiparite despre originea numelui si întielesul lui in veri care limba ar fi locul numitu?

7-a. Numirile topografice din otarulu comunitatii, d. e. tierina, tabla, aratru, intornatura, pascu, fenatiu, prediu, desiertu, dumbrava, tufisii, padure, codru, vijeitu, terminu (otar), vila, birtu afora de comunitate, mairisice, hodaie, gradina, sianti (saxa fossa), ruina, stirpitura, poiana, dosu, tumba, colina, culme, verfu, naltatura, podeiu, munte, spinarea muntelui, catena de munte, stanca, bolovanisice, baie minerale, pescere, vertegiu, strimtoare, cataracta (cadietura de apa) fonte, putiu, vena, lacu, riu, pœru (deosebindu totu, numele apei capetatu dela escurgerea unui riu principalu pona la împreunarea lui cu altulu) balta, morastu, noroiu, muschiu, stufarie, livada, puncte, vadu, pociacu, insula, promontoriu s. c. l.

Problema esentiala a conscrierii e ca numirile proprie ale numitelor obiecte s' se prennotodie catu mai scurgu si esactu.

Unde se pote se se ie in atentione si aici întrebaciunea punctului alu 6-lea. De aicea se ține si comemoraciunea numirilor suburtilor, partielor de urbi, cailoru, piatielor si stradelor, daca in aceste jace ceva originalitate, seu de sunt legate de suveniru nationali, potendu despre ele asfetu descoperi ceva deslucire istorica seu limbistica. La numirile tierinelor, tabelor, aratrelor, pascurilor, predielor, livedielor, intornatiilor si la altele asemenea ar fi lipsa a face despre insusierea naturale a obiectului respectivu o prenotare scurta, pentru ca d'in acēsta de multe ori se pote scote asupra întielesului numelui v'r'o deslucire d. e. Gányér, aratru apatosu, netedu in otarulu de Szalonta. Kóstava, pascu formos in între munti padurosi. Karakó, pœru sucitoru. Gyűrűzug, o vijitorie pe langa care Bereteulu formida unu semi-cercu. Ondód, pamentu netedu, negru in unele locuri secu la Dobritzina. Szódob, o vale bineresunatoria in Biharia. Tötevény, unu aratru redicatu prin implere si siantiuitu in Kocsord. Üllő, apa statatoria, nedescabale in Karczag. Petrisán o padura betrana, suntu in ea si capriore in Békés. Viça, vena de apa, suntu multi pesci marunt-in-ee in Békés. Siskadölő, aratru pe care se face multa susarca in Szabolcs. Megyer candva satu, acū numai o mora in Baranya. Adacs, prediu in otarulu de Kecskemét, candva satu. Ders, o poiana, pote a fi si stirpitura in padurea de Siter in Biharia. Bágy, apa, curge forte in cetu in H. Nánás. Bokróc, putiu (fontana) in tufisii la Margit'a.

Se întielege de sine cā daca asupra comunicatelor de su puncturile 2—6 nu s' ar poté face splicari, adeca acele n' ar avé locu, atunci longe numele locului s' se adauga notiile respective despre insusirea naturale a aceluia-si nume.

In urma e in interesulu numinilor locurilor de su punctulu alu 7-lea ca positiunea (caderea) geografica a obiectului menitu inca s' se memoriadie, numindu-se si teritoriile vecine.

Pesty Frigyesnek a helynevek gyűjtésére vonatkozó román nyelvű kérdőíve [1864]

Indrumare

la colectiunea si conscrierea numinilor locurilor patriei.

Scopulu e splicarea si urmarirea intielesului a totoru numinilor locurilor in patri'a noastra. Pe longa placerea aceea, ca in locuintele nostre, — pricepemu intielesulu de atate-ori auditeloru locuri impreunate cu viati'a noastra privata si civila — ni se imbia inca cu forte mare castigu descoperirea misterului ce jace in numiri atatu in privinti'a istorica catu si limbistica, potenduse pe calea acest'a promovè interesele cele mai importante sciintifice.

Spre ajungerea acestui scopu e de lipsa nainte de tote, ca avendu totu obiectulu numirea topografica sè se iè in atentiune potendu-se numai astfelu conscrie intregulu tesauru de uumiri. Afora de arbori si edificii s' ar potè enumera aici mai totu obiectulu nemiscatoriu, pentru ca fia-care pamencioru, munte, vale are un'a — de multe ori mai multe numiri. In acestu planisatu opu e celu mai ponderosu interesu la colectiunea numinilor Completarea. Asia dar in interesulu ajungerei completarii nu e de ajunsu a insemna numai numele Comunitatii, ci tote numinile topografice din otarulu comunitatii, — a caroru numeru numai intr'o singura comunitate e adesea forte mare. Apoi nu debue la conscriere, cutare nume d'in causà prè puciunei insemnatai a lu trece cu vederea ca dor' n'ar fi de folosu, ma chiar e de a le consemna pouo la celu d'in urma.

Fiindu in fia-care comunitate unu omu, duoi, ma si mai multi cari 'si conosciu pamentulu locuintiei de a menutulu, depinde multa de la alegerea potrivita a acestoru individi, numai acestor'a se li se incredintiedie colectiunea numinilor locurilor. Sè se intrebe befranii comunitatii, notarii, padurarii, vanatorii, baiesii s. c. l. ca unulu se intrege datele celui-a laltu. Candu n' ar fi de ajunsu datele verbali, atunci potu servi de ajutoriu scriptele oficiose autentice, anume: indicele, si cartile despre proprietatea de posesiune a pamentulu (la acestea potu servi cu ajutoriu bunu si oficialele catastrali gasindu se la ele numirile de posesiune esactu, — de si nu de totu scurgu;) apoi matriculele eclesiastice, protococele, monografiile s. c. l. Cercetarea de a meruntu a acestoru sorginti se recomanda deosebitu.

Daca datele suntu dubie, in interesulu dreptiudecatii autenticitatiei sè se numesca fontele de unde se potu deduce datele.

Aceea ce inca mai e de lipsa a sci spre colectiunea resultatorie, se pote vedè d'in siem'a alaturata longa acesta indrumare, carea e de completatu. Respusurile se voru inscrie in testu corinte — nu in formatu rubricatu — dupa cum suntu intrebarile in siema, adaugendu-se atatea cole cate va recere estinderea obiectului. Dupa ce comunitatea in intielesulu acestei indrumari a galitu la fia — care intrebare respusurile — in catu s' a potutu mai perfectu. respectivele insemnari intr' unu fasciculu de osebi sè le trimita pr'in autoritatea liberei cetati regesci Temisior'a la D. Pesty Frigyes membru alu academiei magyare spre indebuintiarea si prelucrarea mai de parte.

Tiparitu in Hazay R. la Temisida.

Pesty Frigyesnek a helynevek gyűjtésére vonatkozó román nyelvű utasítása [1864]

Országos Széchényi Könyvtár
Budapest, Szent György tér 4–6., H-1014
Telefon: +36 1224 3700
Székely Nemzeti Múzeum
Sepsiszentgyörgy, Kós Károly utca 10., RO-520055
Telefon: +40 267 312442

A kiadásért felel
Dr. Sajó Andrea (OSzK)
Vargha Mihály (SzNM)

A tördelés a Sámán Kiadó munkája
Nyomta és kötötte a Sámán Kiadó
Felelős vezető Bács Attila
A könyv formátuma 20,5 × 29 cm
Ívterjedelme 39 (A4)
ISBN 978-963-200-615-4

ISBN 978-963-200-615-4